

مرکز تحقیقات ایرانیکا

اصفهان

گامی

عمران
علیهما السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

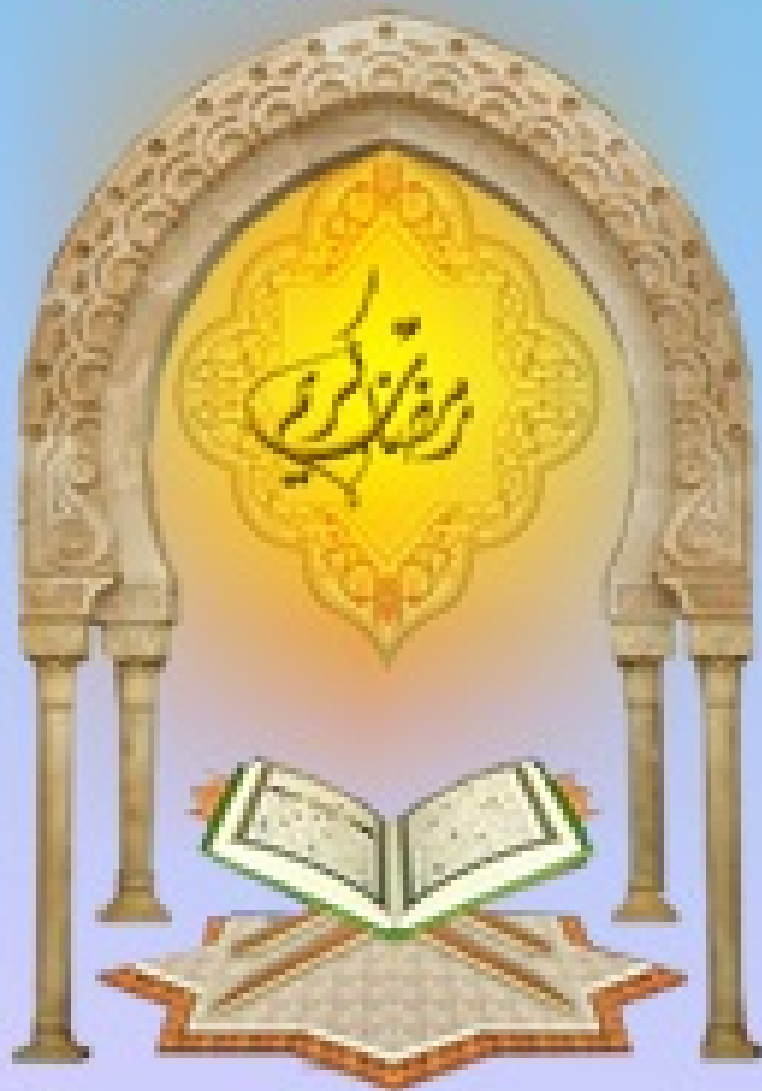
.org

.net

.ir

مراقبات ماہ رمضان

محمد سعید ری شہری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مراقبات ماه رمضان

نویسنده:

محمد محمدي ري شهري

ناشر چاپي:

موسسه علمي فرهنگي دارالحدیث

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۸	مراقبات ماه رمضان
۱۸	مشخصات کتاب
۱۹	اشاره
۲۵	پیش گفتار
۲۷	درآمد
۲۷	اشاره
۲۸	آیا «رمضان» نام خداست؟
۲۹	نام های ماه رمضان
۳۰	ویژگی ها و برکات ماه رمضان
۳۱	۱. آغاز سال
۳۲	معنای آغاز سال
۳۲	آغاز سال و تجدید حیات معنوی
۳۳	۲. میهمانی الهی
۳۴	معنای میهمانی خدا
۴۳	بخش اول : فضایل ماه خدا
۴۳	اشاره
۴۵	فصل یکم : عظمت و احترام ماه رمضان
۴۷	فصل دوم : ویژگی های ماه رمضان
۴۷	۱ / ۲ ماه خدا
۴۷	۲ / ۲ ماه میهمانی خدا
۴۹	۳ / ۲ سرور ماه ها
۴۹	۴ / ۲ آغاز سال
۵۱	۵ / ۲ شب قدر ، در ماه رمضان است

۵۱	۶ / ۲ نزول قرآن در شب قدر
۵۳	۷ / ۲ نزول کتب آسمانی، در آن است
۵۵	فصل سوم : برکات ماه رمضان
۵۵	۱ / ۳ آمرزش الهی
۵۷	۲ / ۳ آزادی از آتش دوزخ
۵۷	۳ / ۳ مجموعه برکات و ویژگی های ماه رمضان
۵۷	اشاره
۶۱	سخنی درباره به بند کشیده شدن شیطان ها در ماه رمضان
۶۲	علت به بند کشیده شدن شیاطین در ماه رمضان
۶۲	۱ . طبیعت پیشگیرانه روزه
۶۴	۲ . عنایت ویژه خداوند
۶۴	علت سود نبردن از به بند کشیده شدن شیاطین
۶۴	اشاره
۶۵	۱ . شیطان ، به تنهایی زمینه ساز گناهان نیست .
۶۵	۲ . در بند بودن شیطان ها ، نسبی است .
۶۷	فصل چهارم : تأکید بر بهره وری از برکات ماه رمضان
۶۷	نکته
۷۱	بخش دوم : آمادگی برای میهمانی خدا
۷۱	اشاره
۷۳	فصل یکم : شناخت میهمانی خدا
۷۳	۱ / ۱ وجوب روزه گرفتن
۷۵	۲ / ۱ حکمت روزه گرفتن
۷۷	۳ / ۱ فضیلت روزه
۷۷	۴ / ۱ روزه برای خداست
۷۷	اشاره
۸۱	سخنی در شرح حدیث : «روزه ، برای من است»

۸۵	۵ / ۱ ارزش روزه دار
۸۷	۶ / ۱ دعای فرشتگان برای روزه دار
۸۹	۷ / ۱ برکات میهمانی خدا
۸۹	الف _ تقوا
۹۱	ب _ کاستن از سرمستی و غریزه جنسی
۹۱	ج _ دور شدن شیطان
۹۱	د _ تن درستی
۹۳	ه _ مقاومت در مصیبت ها
۹۳	و _ حکمت
۹۳	ز _ تقرب به خدا
۹۵	ح _ اجابت دعا
۹۵	ط _ ایمنی در روز قیامت
۹۵	ی _ آسودگی در روز حساب
۹۷	ک _ شفاعت در آخرت
۹۷	ل _ دور شدن از آتش
۹۷	م _ بهشتی شدن
۹۹	ن _ مجموعه برکت ها
۱۰۲	۸ / ۱ درجات میهمانی خدا
۱۰۲	اشاره
۱۰۶	سخنی درباره مراتب روزه داری
۱۰۶	دسته اول . روزه عوام
۱۰۶	دسته دوم . روزه خواص
۱۰۷	دسته سوم . روزه خواص خواص
۱۱۱	فصل دوم : آمادگی برای میهمانی خدا
۱۱۱	۱ / ۲ خطبه های پیامبر ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان
۱۲۶	۲ / ۲ خطبه های امیر مؤمنان ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان

۱۳۴	..... ۳ / ۲ سخن امام هشتم ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان
۱۳۶	..... فصل سوم : اسباب آمادگی برای میهمانی خدا
۱۳۶	..... ۱ / ۳ توبه ، پیش از فرا رسیدن ماه رمضان
۱۳۸	..... ۲ / ۳ سه روز روزه داری در آخر شعبان
۱۳۸	..... ۳ / ۳ اصلاح غذا
۱۳۸	..... اشاره
۱۴۲	..... سخنی درباره تقویت آثار روزه با اصلاح غذا
۱۴۲	..... انواع خوردنی ها و آشامیدنی های حرام
۱۴۳	..... پرهیز از غذاهای شبهه ناک
۱۴۴	..... انگیزه های خوردن و آشامیدن
۱۴۸	..... فصل چهارم : دعاهای آمادگی برای میهمانی خدا
۱۴۸	..... ۱ / ۴ دعای شب آخر شعبان
۱۵۳	..... ۲ / ۴ دعاهای دیدن هلال ماه رمضان
۱۵۳	..... ۳ / ۴ دعاهای ورود ماه رمضان
۱۵۳	..... الف _ دعای پیامبر صلی الله علیه و آله
۱۵۶	..... ب _ دعای امام سجاد علیه السلام
۱۶۵	..... ج _ دعاهای امام صادق علیه السلام
۱۷۹	..... د _ دعای امام کاظم علیه السلام
۱۸۶	..... ه _ دعای امام جواد علیه السلام
۱۹۱	..... بخش سوم : آداب میهمانی خدا
۱۹۱	..... اشاره
۱۹۳	..... فصل یکم : آداب روزه داری
۱۹۳	..... ۱ / ۱ مهم ترین آداب
۱۹۳	..... الف _ پرهیز از حرام های خدا
۱۹۵	..... ب _ پرهیز از غیبت کردن
۱۹۵	..... ج _ پرهیز از دشنام دادن

- د _ پرهیز از دروغ ۱۹۷
- ه _ پرهیز از ریا ۱۹۷
- و _ پرهیز از هر چه خدا خوش نمی دارد ۱۹۷
- ۱ / ۲ آنچه پیش از روزه گرفتن ، سزاوار است ۲۰۱
- الف _ خوردن سحری ۲۰۱
- ب _ برترین سحری ۲۰۳
- ۱ / ۳ آنچه برای روزه دار ، شایسته است ۲۰۳
- الف _ مسواک زدن ۲۰۳
- ب _ عطر زدن ۲۰۳
- ج _ خواب نیم روز ۲۰۵
- ۱ / ۴ آنچه برای روزه دار ، سزاوار نیست ۲۰۵
- الف _ مسافرت در ماه رمضان ۲۰۵
- ب _ آنچه به ضعف می انجامد ۲۰۷
- ج _ آنچه ممکن است به شکستن روزه بینجامد ۲۰۷
- د _ شعر خوانی ۲۰۷
- ۱ / ۵ آنچه هنگام افطار، سزاوار است ۲۰۹
- الف _ عجله ۲۰۹
- ب _ جلو انداختن نماز ۲۱۱
- ج _ صدقه ۲۱۱
- د _ خواندن سوره قدر ۲۱۱
- ه _ دعا ۲۱۳
- و _ خواندن دعاهای وارد شده هنگام افطار ۲۱۳
- ز _ افطار با خرما یا کشمش یا شیرینی یا شیر یا آب ولرم ۲۱۵
- ح _ سپاسگزاری ، هنگام افطار نزد دیگران ۲۱۷
- فصل دوم : کارهایی که بر استحباب آنها تأکید شده است ۲۱۹
- ۱ / ۲ همه کارهای نیک ۲۱۹

- ۲۱۹ ..... ۲ / ۲ افطاری دادن به روزه داران
- ۲۱۹ ..... اشاره
- ۲۲۱ ..... نکته
- ۲۲۳ ..... ۳ / ۲ بسیار انفاق کردن
- ۲۲۵ ..... ۴ / ۲ زیاد قرآن خواندن
- ۲۲۷ ..... ۵ / ۲ زیاد استغفار کردن
- ۲۲۷ ..... ۶ / ۲ زیاد دعا خواندن و ذکر گفتن
- ۲۲۹ ..... ۷ / ۲ زیاد نماز خواندن
- ۲۳۱ ..... ۸ / ۲ عُمره
- ۲۳۳ ..... ۹ / ۲ اعتکاف
- ۲۳۳ ..... ۱۰ / ۲ خواندن سوره فتح در نمازهای مستحب
- ۲۳۵ ..... فصل سوم : دعاهای مشترک
- ۲۳۵ ..... ۱ / ۳ دعاهای نمازهای واجب
- ۲۳۵ ..... الف _ دعای «اللَّهُمَّ ادْخِلْ عَلَيَّ أَهْلَ الْقُبُورِ الشَّرِيفِ»
- ۲۳۵ ..... ب _ دعای حج
- ۲۳۷ ..... ج _ دعای «يَا عَلِيُّ يَا عَظِيمُ»
- ۲۳۹ ..... ۲ / ۳ دعاهای هر شب
- ۲۳۹ ..... الف _ دعا برای حج
- ۲۴۳ ..... ب _ دعا برای تقدیر نیکو
- ۲۴۳ ..... ج _ صلوات بر پیامبر و خاندانش
- ۲۴۳ ..... د _ دعای افتتاح
- ۲۵۷ ..... ه _ دعای «ورود به جمع صالحان»
- ۲۵۷ ..... ۳ / ۳ دعاهای سحر
- ۲۵۷ ..... الف _ دعای امام باقر علیه السلام
- ۲۶۹ ..... ب _ دعای ابو حمزه ثمالی
- ۳۰۷ ..... ج _ دعای «يَا عَدَّتِي فِي كُرْبَتِي»

- د _ دعای «یا مُفَرِّعِ عِنْدَ کُزْبَتی» ۳۱۵
- ه _ تسبیح ۳۱۵
- ۴ / ۳ دعاهای هر روز ۳۱۷
- الف _ دعای امام سجّاد علیه السلام ۳۱۷
- ب _ دعای «اللّهُمَّ رَبِّ شَهْرِ رَمَضَانَ» ۳۱۹
- ۵ / ۳ دعای جوشن کبیر ۳۲۱
- فصل چهارم : آداب مخصوص شب های ماه رمضان ۳۷۳
- ۱ / ۴ آداب شب نخست ۳۷۳
- الف _ غسل ۳۷۳
- ب _ نماز ۳۷۳
- ج _ دعا ۳۷۳
- ۲ / ۴ آداب شب پانزدهم ۳۷۷
- الف _ غسل ۳۷۷
- ب _ زیارت ۳۷۹
- ج _ نماز صد رکعت ۳۷۹
- ۳ / ۴ آداب شب بیستم و هفتم ۳۸۱
- الف _ غسل ۳۸۱
- ب _ نماز ۳۸۱
- ج _ دعا ۳۸۱
- فصل پنجم : آداب مخصوص روزهای ماه رمضان ۳۸۳
- ۱ / ۵ آداب روز اوّل ۳۸۳
- الف _ غسل ۳۸۳
- ب _ نماز ۳۸۳
- ۲ / ۵ دعاهای هر روز ماه رمضان ۳۸۸
- ۳ / ۵ «دعای مُجیر» برای ایّام البیض ماه رمضان ۴۰۵
- فصل ششم : اعمال مخصوص دهه آخر ۴۱۷

- ۴۱۷ ..... ۱ / ۶ غسل
- ۴۱۷ ..... ۲ / ۶ دعا
- ۴۳۳ ..... ۳ / ۶ اعتکاف
- ۴۳۳ ..... نکته
- ۴۳۵ ..... ۴ / ۶ تلاش برای عبادت
- ۴۳۷ ..... فصل هفتم : نوافل ماه رمضان
- ۴۳۷ ..... ۱ / ۷ دو رکعت نماز در هر شب
- ۴۳۷ ..... ۲ / ۷ هزار رکعت در هر شب و روز
- ۴۳۹ ..... ۳ / ۷ هزار رکعت در ماه (معروف به نوافل ماه رمضان)
- ۴۳۹ ..... اشاره
- ۴۴۱ ..... سخنی درباره نوافل ماه رمضان و ترتیب آنها
- ۴۴۱ ..... اشاره
- ۴۴۲ ..... یک . آزادی نمازگزار در گزینش
- ۴۴۲ ..... دو . تراحم نداشتن با عبادتی مهم تر
- ۴۴۲ ..... سه . استحباب هزار رکعت در ماه رمضان
- ۴۴۳ ..... چهار . چگونگی آوردن هزار رکعت نافله در ماه رمضان
- ۴۴۵ ..... بخش چهارم : شب قدر
- ۴۴۵ ..... اشاره
- ۴۴۷ ..... فصل یکم : فضایل و ویژگی های شب قدر
- ۴۴۷ ..... ۱ / ۱ فضایل شب قدر
- ۴۵۱ ..... ۲ / ۱ ویژگی های شب قدر
- ۴۵۱ ..... الف _ تقدیر هر چه در سال خواهد شد ، در آن شب است
- ۴۵۲ ..... ب _ آغاز و پایان سال است
- ۴۵۲ ..... ج _ اختصاص آن به پیشوایان
- ۴۵۵ ..... د _ نزول فرشتگان در آن شب بر صاحب الأمر
- ۴۵۷ ..... ه _ آن شب ، تا دمیدن سپیده ایمن است

- فصل دوم : شبِ قدر چه شبی است؟ ۴۶۱
- ۱ / ۲ در دهه آخر ۴۶۱
- ۲ / ۲ شب های بیست و سوم و بیست و یکم و نوزدهم ۴۶۱
- ۳ / ۲ شب های بیست و سوم و بیست و یکم ۴۶۳
- ۴ / ۲ شب بیست و سوم ۴۶۳
- ۵ / ۲ نقش سه شب در سرنوشت ۴۶۷
- ۶ / ۲ پوشیده بودن آن ، به سود شماست ۴۶۹
- ۷ / ۲ راه های شناخت شب قدر ۴۷۱
- الف _ صد بار خواندن سوره دخان در هر شب ماه رمضان ۴۷۱
- ب _ هزار بار خواندن سوره قدر در هر شب ماه رمضان ۴۷۱
- ۸ / ۲ نشانه شب قدر ۴۷۱
- ۹ / ۲ آن که شب قدر را درمی یابد ۴۷۳
- اشاره ۴۷۳
- پژوهشی پیرامون شب قدر ۴۷۵
- اشاره ۴۷۵
- یکم . معنای شب قدر ۴۷۶
- دوم . ویژگی های شب قدر ۴۷۷
- الف _ برنامه ریزی سال ۴۷۷
- ب _ آغاز سال تقدیر ۴۷۸
- ج _ اختصاص داشتن به امام زمان ۴۷۸
- د _ بهتر از هزار شب! ۴۷۹
- سوم . تداوم شب قدر ۴۸۰
- چهارم . تعیین شب قدر ۴۸۱
- پنجم . شب قدر در مناطق مختلف ۴۸۳
- ششم . بهترین اعمال در شب قدر ۴۸۸
- اشاره ۴۸۸

- الف _ کدام علم و کدام عبادت؟ ۴۸۹
- ب _ نقش عبادت در پیدایش نور علم ۴۸۹
- ج _ سیره اهل بیت علیهم السلام ۴۸۹
- فصل سوم : آداب مشترک شب قدر ۴۹۲
- ۱ / ۳ غسل ۴۹۲
- ۲ / ۳ شب زنده داری ۴۹۴
- ۳ / ۳ دعا ۴۹۴
- الف _ تأکید بر دعا در شب قدر ۴۹۴
- ب _ دعاهای شب قدر ۴۹۶
- اشاره ۴۹۶
- نکته ای لطیف ۴۹۸
- ج _ واسطه قرار دادن قرآن ۵۰۰
- د _ واسطه قرار دادن قرآن و اهل بیت علیهم السلام ۵۰۲
- ۴ / ۳ زیارت امام حسین ۵۰۴
- ۵ / ۳ نماز ۵۰۴
- اشاره ۵۰۴
- الف _ تأکید بر نماز خواندن در شب قدر ۵۰۴
- ب _ دو رکعت نماز ۵۰۴
- ج _ صد رکعت نماز ۵۰۶
- فصل چهارم : آنچه مخصوص یکی از شب هاست ۵۱۰
- ۱ / ۴ آنچه مخصوص شب نوزدهم است ۵۱۰
- ۲ / ۴ آنچه مخصوص شب بیست و یکم است ۵۱۲
- الف _ تأکید بر غسل ۵۱۲
- ب _ تأکید بر اهمیت دادن به این شب ۵۱۲
- ۳ / ۴ آنچه مخصوص شب بیست و سوم است ۵۱۴
- الف _ تأکید بر غسل ۵۱۴

- ب _ تأکید بر شب زنده داری ۵۱۴
- ج _ تأکید بر صد رکعت نماز ۵۱۶
- د _ تأکید بر زیارت امام حسین علیه السلام ۵۱۶
- ه _ خواندن سوره های عنکبوت ، روم و دُخان ۵۱۸
- و _ خواندن هزار بار سوره قدر ۵۱۸
- ز _ دعا برای امام زمان علیه السلام ۵۲۰
- ۴ / ۴ فضیلت و آداب روز قدر ۵۲۰
- اشاره ۵۲۰
- بیان ۵۲۲
- بخش پنجم : آداب بیرون آمدن از میهمانی خدا ۵۲۴
- اشاره ۵۲۴
- مهم ترین آداب ۵۲۶
- فصل یکم : وداع با ماه رمضان ۵۳۰
- ۱ / ۱ وداع با ماه در آخرین جمعه آن ۵۳۰
- ۲ / ۱ وداع با ماه در آخرین شب آن ۵۳۰
- ۳ / ۱ سیره امام سجّاد در آخرین شب آن ۵۳۳
- ۴ / ۱ دعای امام سجّاد در وداع با ماه ۵۴۱
- ۵ / ۱ دعای امام صادق در وداع با ماه رمضان ۵۵۹
- اشاره ۵۵۹
- یک نکته مهم ۵۶۴
- فصل دوم : آداب شب عید ۵۶۶
- ۱ / ۲ اهمیت دادن به این شب ۵۶۶
- بیان ۵۶۶
- ۲ / ۲ غسل ۵۶۸
- ۳ / ۲ نماز ۵۶۸
- ۴ / ۲ تکبیر پس از نمازها ۵۷۰

۵۷۰	..... زیارت امام حسین ۵ / ۲
۵۷۲	..... شب زنده داری ۶ / ۲
۵۷۵	..... خواندن دعاهای رسیده ۷ / ۲
۵۸۲	..... فصل سوم : آداب روز عید
۵۸۲	..... ۱ / ۳ اهمیت دادن به روز عید
۵۸۶	..... ۲ / ۳ آنچه پیش از رفتن به سوی نماز ، سزاوار است
۵۸۶	..... الف _ غسل
۵۸۶	..... ب _ آراستگی
۵۸۶	..... ج _ غذا خوردن
۵۸۶	..... اشاره
۵۸۸	..... نکته
۵۸۸	..... ه _ پرداخت زکات
۵۹۰	..... ۳ / ۳ آنچه هنگام رفتن به سوی نماز ، سزاوار است
۵۹۰	..... اشاره
۵۹۰	..... الف _ رفتن پس از طلوع آفتاب
۵۹۰	..... ب _ دعا هنگام بیرون رفتن
۵۹۴	..... ج _ بلند گفتن تهلیل و تکبیر
۵۹۴	..... د _ پیاده رفتن
۵۹۴	..... ه _ بازگشت از راه دیگر
۵۹۶	..... ۴ / ۳ نماز عید
۵۹۶	..... ۴ / ۳ ۱ فضیلت نماز عید
۵۹۶	..... ۴ / ۳ ۲ آداب نماز عید
۵۹۶	..... اشاره
۵۹۶	..... الف _ نماز گزاردن در صحرا یا جای بدون سقف
۵۹۸	..... ب _ دعا هنگام ایستادن برای نماز
۶۰۰	..... ۴ / ۳ ۳ چگونه نماز عید

۶۰۳----- خطبه امیر مؤمنان در روز عید فطر ۵ / ۳

۶۱۴----- دعای امام سجّاد پس از نماز ۶ / ۳

۶۳۳----- درباره مرکز

سرشناسه : محمدی ری شهری، محمد، 1325 -

عنوان و نام پدیدآور : مراقبات ماه رمضان / محمدی ری شهری ، با همکاری رسول افقی ؛ ترجمه جواد محدثی.

مشخصات نشر : قم : موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث ، سازمان چاپ و نشر ، 1384.

مشخصات ظاهری : 518 ص.

فروست : مرکز تحقیقات دارالحدیث ؛ 100.

شابک : 30000 ریال (چاپ اول) ؛ 30000 ریال : X-038-493-964 ؛ 33000 ریال (چاپ چهارم) ؛ 33000 ریال (چاپ

پنجم) ؛ 55000 ریال (چاپ ششم) ؛ 140000 ریال (چاپ هشتم)

یادداشت : پشت جلد به انگلیسی : M. Reyshahri. Moraghebat - e ramadan.

یادداشت : چاپ اول: 1384.

یادداشت : چاپ دوم.

یادداشت : چاپ چهارم و پنجم: 1385.

یادداشت : چاپ ششم: 1387.

یادداشت : چاپ هشتم : 1392.

یادداشت : کتاب حاضر برگزیده کتاب "ماه خدا : پژوهش جامع درباره ماه مبارک از نگاه قرآن و حدیث" است که آن در اصل ترجمه

کتاب "شهرالله: فی الکتاب و السنه" می باشد.

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : رمضان -- جنبه های قرآنی

موضوع : رمضان -- احادیث

موضوع : دعاهاي ماه رمضان

موضوع : نمازهاي مستحب

موضوع : احاديث شيعه -- قرن 14

شناسه افزوده : افقي، رسول، 1345 -

شناسه افزوده : محدثي، جواد، 1331 -

رده بندي كنگره : BP188/م37ش 1384 9042173

رده بندي ديويي : 297/354

شماره كتابشناسي ملي : 1075450

ص: 1

اشاره

پیش گفتار

پیش گفتارستایش، از آن پروردگار جهانیان است. و سلام و درود بر بنده برگزیده اش محمد، و دودمان پاک و اصحاب نیک و خجسته او باد! از نگاه اسلام، فلسفه خلقت انسان و هدف در نظر گرفته شده برای او، رسیدن به کمال مطلق است. از این رو، آنچه در منابع و متون اسلامی به عنوان رمز و راز بعثت پیامبران الهی آمده است (همچون: عدالت، علم و آزادی)، مقدمه تربیت انسان و رسیدن او به مرتبه «انسان کامل» است. بر پایه این شناخت، برای آنان که اسلام را باور دارند و به این آیین دل بسته اند، سزاوار است که از هر فرصتی برای رسیدن به این هدف والا، بهره بگیرند. در این میان، ماه رمضان برای خداجویان سالک، فرصتی است بی همتا، که اگر به خوبی مورد استفاده قرار بگیرد، به تعبیر قرآن کریم که می فرماید: «لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ»؛ شب قدر، بهتر از هزار ماه است. می توان یک شبه، راه هزار ماهه را پیمود. خداوند سبحان، در این ماه بافضیلت، میهمانی ویژه ای را برای تربیت روح ترتیب داده است، به گونه ای که می تواند در حیات معنوی انسان تحوُّلی پدید آورد که او را به سعادت ابدی برساند و کامیابی همیشگی را برایش تضمین کند. نکته مهم در این مسیر، آن است که انسانی که تصمیم دارد به دنیای این

ضیافت گسترده وارد شود، بداند: به کجا می رود؟ معنای میهمانی الهی چیست و چگونه باید وارد آن شود؟ چه باید انجام دهد و چگونه مسئولیت خویش را ادا کند؟ و چگونه از آن بیرون آید؟ شناخت همه اینها ضروری است تا انسان از این میهمانی، به نحو شایسته بهره مند گردد. پاسخ تفصیلی به پرسش های یاد شده با بهره گیری از قرآن کریم و احادیث اسلامی در کتابی به نام «ماه خدا» در اختیار پژوهشگران قرار گرفت، اما از آنجا که همه علاقمندان، فرصت کافی برای مطالعه آن مجموعه را ندارند اینک گزیده آن با نام «مراقبات ماه رمضان» تقدیم می گردد. گفتنی است که این گزیده شامل همه تحلیل ها و مطالب اصلی کتاب «ماه خدا» است و تنها شماری از احادیثی که مضمون آنها تقریباً در احادیث موجود یافت می شود و نیز شماری از دعاها از کتاب حاضر حذف گردیده است. لازم می دانم مراتب سپاس خود را از همه فضیلاتی گرانقدری که در پدید آوردن و ارائه این اثر نفیس تلاش داشته اند به ویژه فاضل ارجمند جناب آقای رسول افقی که در تألیف و تلخیص آن مرا یاری دادند، ابراز دارم و از خداوند متّان برای همه این عزیزان پاداشی در خور فضل خود مسئلت می نمایم. رَبَّنَا! تَقَبَّلْ مِنَّا؛ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ. محمدی ری شهری 15 ربیع الثانی 1426 2 خرداد 1384

درآمدواژه «رمضان» از ریشه «رَمَضَ» است، به معنای بارانی که اول پاییز می بارد و هوا را از خاك و غبارهای تابستان پاك می كند و یا به معنای داغی سنگ از شدت گرمای آفتاب. اما درباره این که چرا این نام بر یکی از ماه های سال، گذاشته شده است، زمخشری (م 528 ق) گوید: اگر گویی: «چرا ماه رمضان را به این نام نامیده اند؟»، گویم: روزه در ماه رمضان، عبادتی دیرین است، و گویا عرب ها این نام را به خاطر داغ شدنشان از حرارت گرسنگی و چشیدن سختی آن، نهاده اند، همچنان که به آن «ناتق (رنج آور)» هم گفته اند؛ چون سختی روزه، آنان را به رنج و زحمت می افکند. و گفته اند: چون نام ماه ها را از زبان قدیم نقل کرده اند، آنها را با زمان هایی که در آنها قرار داشتند، نامیده اند و این ماه، در روزهای گرم و داغ بوده است. شماری از روایات، این نام گذاری را به سبب نقشی دانسته اند که ماه رمضان در پاکسازی آئینه جان از آلودگی های گناهان و پاکسازی روان از زنگار خطاها دارد. از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت است:

آیا «رمضان» نام خداست؟

1154. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: **إِنَّمَا سَمِّيَ رَمَضَانُ؛ لِأَنََّّهُ يُرْمَضُ الذُّنُوبَ؛** 1155. عنه صلی الله علیه و آله: این ماه را رمضان نامیده اند: چون گناهان را می زداید. این وجه در نام گذاری، از يك سو با ریشه لغوی «رمضان» و از سوی دیگر با برکات، رهاوردها و آثار آن، هماهنگ و متناسب است.

آیا «رمضان» نام خداست؟ شماری از احادیث شیعه و اهل سنت، صراحت دارند که «رمضان» از نام های خدای سبحان است. از این رو، نهی شده که آن را بدون افزودن واژه «ماه» به کار برند، همان گونه که سزاوار نیست انسان بگوید: این، رمضان است؛ رمضان رفت؛ رمضان را روزه گرفتم؛ و... و هر که چنین بگوید، باید به عنوان کفاره این سخن، صدقه بدهد و روزه بگیرد. لیکن این روایات، با مشکلات متعددی روبه رویند؛ زیرا هم سندشان مخدوش است و هم دلالتشان نارساست، با این توضیح که: اولاً، هیچ يك از روایات مورد اشاره، از نظر سند، معتبر نیستند. ثانياً، با مراجعه به روایاتی که به شمارش نام های خداوند پرداخته اند، دیده می شود که چنین نامی در میان آنها نیست. ثالثاً، در بسیاری از روایاتی که از پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام نقل شده است، کلمه «رمضان» بدون آن که واژه «ماه» در اول آن باشد، به کار رفته است و بسیار بعید است که راویان، از پیش خود، مضاف را از همه این روایات، حذف کرده باشند.

نام های ماه رمضان

نام های ماه رمضانا حدیث اسلامی، «ماه رمضان» را با نام ها و صفات متعددی توصیف کرده اند که همه آنها عظمت این ماه را نشان می دهند و بیانگر نقش مثبت، ژرف و سازنده آن در رشد، بالندگی و فراهم آوردن سعادت دنیوی و اخروی انسان اند. از جمله این نام ها و صفات، موارد زیرند: 1. ماه خدا، 2. ماه بزرگ تر خدا، 3. ماه میهمانی خدا، 4. ماه نزول قرآن، 5. ماه تلاوت قرآن، 6. ماه روزه گرفتن، 7. ماه مسلمانی، 8. ماه پاک کننده، 9. ماه خالص سازی، 10. ماه نماز، 11. ماه آزادسازی، 12. ماه صبر، 13. ماه مواسات (همدردی)، 14. ماه برکت، 15. ماه آمرزش، 16. ماه رحمت، 17. ماه توبه، 18. ماه بازگشت، 19. ماه استغفار، 20. ماه دعا، 21. ماه عبادت، 22. ماه اطاعت، 23. ماه مبارک،

ویژگی ها و برکات ماه رمضان

24 . ماه بزرگ ، 25 . ماهی که خداوند [در آن ،] روزی مؤمن را می افزاید ، 26 . سرور ماه ها ، 27 . عید اولیای خدا ، 28 . بهار قرآن ، 29 . بهار فقیران ، 30 . بهار مؤمنان ، 31 . ماه مسابقه، و 32 . ماه روزی یافته .

ویژگی ها و برکات ماه رمضانماه رمضان ، ویژگی های مهمی دارد که ریشه برکات بزرگ این ماه و پایه نعمت های بی شمار آن هستند . شُکوه ، عظمت و برکات مادی و معنوی ای که از این ماه ، نصیب اهل ایمان می شود ، از نگاه احادیث اسلامی ، قابل توصیف نیستند و اگر مسلمانان شناخت درستی از برکات این ماه بافضیلت داشتند و مواهب و دستاوردهای بزرگ آن را می دانستند ، آرزو می کردند که سراسر سال ، رمضان باشد . حدیث پیامبر خدا در این مورد ، چنین است :

1159. رسول الله صلى الله عليه وآله: لَوْ يَعْلَمُ الْعِبَادُ مَا فِي رَمَضَانَ، لَتَمَنَّتْ أَنْ يَكُونَ رَمَضَانَ سَنَةً؛

1. آغاز سال

1160. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ فِي تَفْسِيرِ «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» _) اگر بندگان بدانند که در رمضان ، چه [نعمت ها و آثاری] هست ، آرزو می کنند که رمضان ، يك سال باشد . از میان ویژگی های فراوانی که این ماه دارد ، به اختصار به دو نمونه _ به خاطر اهمیتی که دارند _ اشاره می کنیم و یادآور می شویم که این کتاب ، در واقع ، شرح و تفصیل همین دو ویژگی است :

1 . آغاز سال از ویژگی های مهم ماه رمضان ، که در روایات اهل بیت علیهم السلام بر آن تأکید شده ، این است که این ماه ، آغاز سال است . در پرتو این نکته ، دو سؤال پیش می آید : اول . معنای «آغاز» سال و مقصود از آن چیست؟ دوم . عرب ها ، «محرم» را آغاز سال قرار داده اند و سنت آنان ، هم اکنون نیز بر این جاری است ؛ که محرم را آغاز رسمی سال هجری می شمارند . با این همه ، چرا در روایات اسلامی ، ماه رمضان به عنوان آغاز سال ، شناخته شده است؟ سید ابن طاووس (م 664 ق) در این زمینه می نویسد : بدان که من روایات را درباره این که «محرم ، آغاز سال است یا ماه رمضان؟» مختلف یافتم ؛ لیکن آنچه از عمل علمای بزرگ و معتبرمان و تألیفات علمای گذشته دریافتم ، این است که به طور مشخص ، آغاز سال ، «ماه رمضان» است . شاید ماه روزه (رمضان) ، آغاز سال در مورد عبادات اسلامی است و محرم ، آغاز سال در مورد تاریخ ها و کارهای مهم مردم . لیکن ما به روایتی برخوردیم که محرم را آغاز سال بدانند . از این رو ، آنچه در سخن سید ابن طاووس درباره تعارض میان دو دسته روایات (که برخی ، آغاز سال را محرم و برخی ماه رمضان می دانند) آمده است ، درست به نظر نمی رسد .

معنای آغاز سال

آغاز سال و تجدید حیات معنوی

آری ، طبق گفته علامه مجلسی ، مشهور میان عرب ها ، آن است که آغاز سالشان «محرم» است؛ اما این که چرا روایات اهل بیت علیهم السلام با این سنت جاری عرب ها مخالفت کرده و «ماه رمضان» را آغاز سال دانسته اند ، پس از روشن شدن معنای «آغاز سال» ، روشن می شود .

معنای آغاز سالظاهرا «آغاز سال» معنای حقیقی ندارد ، بدین معنا که شروع زمان به صورت تکوینی ، لحظه خاصی ندارد تا تنها همان لحظه ، آغاز سال به شمار آید و نه لحظات دیگر . به نظر می رسد که این «آغاز» ، از جمله امور اعتباری است که در پی تنوع و تعدد اعتبارها ، معانی گوناگونی می یابد . با این حساب ، هر روزی به اعتباری خاص می تواند آغاز سال یا پایان آن باشد و آنچه میان اقوام مختلف به عنوان آغاز سالشان وجود دارد و با هم مختلف است ، این گونه تفسیر می شود . به عنوان نمونه ، ایرانیان باستان ، نخستین روز از ماه فروردین (برابر با 21 مارس میلادی) را آغاز سال ، برگزیده و آن را عید شمرده اند و این سنت ، هنوز هم دایر است ، در حالی که عرب ها ، روز اول محرم را آغاز سال خود دانسته اند و مسیحیان نیز روز میلاد حضرت مسیح علیه السلام را آغاز سالشان قرار داده اند .

آغاز سال و تجدید حیات معنوی وقتی مفهوم «آغاز سال» را در پرتو فرهنگ اسلامی بررسی می کنیم ، چنین می یابیم که این پدیده ، به اعتبارهای گوناگونی وابسته است . برخی از متون دینی تأکید دارند که ماه رمضان ، آغاز سال است ؛ برخی از آنها «شب قدر» را آغاز سال

2. میهمانی الهی

دانسته اند؛ و برخی نیز «عید فطر» را اوّل سال، تعیین کرده اند. همچنان که آغاز فروردین، شروع سال طبیعی است (چون در این هنگام، زمین، جامه نو می پوشد و درختان، سبز می شوند)، ماه رمضان هم آغاز سال انسانیّت از نگاه اسلام است؛ چرا که در این ماه عزیز، حیات معنوی اهل سیر و سلوک، تجدید می شود و آنان که در مسیر حرکت به سوی کمال مطلق اند، جانشان شکوفا شده، آماده دیدار خداوند می شوند. از این رو، می توان گفت که «فروردین»، آغاز تجدید حیات مادی برای گیاهان در دنیای طبیعت و «ماه رمضان»، آغاز تجدید حیات معنوی انسان در عالم انسانیّت است. اما روایتی که «شب قدر» را آغاز سال می داند، به این اعتبار است که آن شب، آغاز سال تقدیر است و همه مقدرات يك سال، در آن رقم زده می شود. روایتی هم که «عید فطر» را آغاز سال می شمارد، به این اعتبار است که آن روز، اوّلین روز سالی است که خوردن و نوشیدن در آن حلال می شود. آن گونه که در متن روایت، تصریح شده است. و یا برای این است که عید فطر، آغاز دور تازه ای از زندگی انسان و از سرگیری اعمال است، پس از این که گناهانش در کوره گداخته روزه ذوب گردیده و از پرونده اعمالش کاملاً زدوده و ریشه کن شده اند.

2. میهمانی الهی و میزبانی بر جسته ای که در فضای این ماه بافضیلت جلوه گر است، وجود زمینه ها و ظرفیت هایی است که برای میهمانی خدای سبحان فراهم آمده اند، آن گونه که پیامبر خدا در توصیف این ویژگی فرمود:

1162. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هُوَ شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَاةِ اللَّهِ، وَ جُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ؛

معنای میهمانی خدا

1163. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ماهی است که در آن به میهمانی خدا دعوت گشته اید و از اهل کرامت خدا قرار داده شده اید. در حقیقت، این ویژگی، ریشه ویژگی اول، بلکه سرچشمه همه ویژگی ها و برکات این ماه مبارک است. به عبارت دیگر، می توان گفت که میهمانی الهی در این مقطع زمانی، و غذاهای معنوی ویژه ای که خداوند برای پذیرایی از میهمانانش در چنین ضیافتی فراهم ساخته است، ریشه تحولات ژرف معنوی ای است که در این ماه بافضیلت، بر زندگی انسان سایه می افکنند، و سفره ای است گسترده برای همگان که هر کس، می تواند از برکات بی شمار آن برخوردار شود.

معنای میهمانی خدا نخستین سؤالی که درباره دومین ویژگی این ماه مطرح است، معنای میهمانی خدای سبحان در این ماه و میزبانی او از دوستانش است. مگر همه مردم در همه اوقات، میهمانان خدا نیستند که بر سر سفره الهی فرود آمده اند؟ به علاوه، پایه میهمانی، همان خوردنی و آشامیدنی ای است که میزبان برای میهمان فراهم می کند. پس، این چه ضیافتی است که پرهیز از خوردن و آشامیدن، نخستین شرط آن است؟ پاسخ این سؤال، از تحلیل واقع بینانه حقیقت انسان و شناخت بنیادهای وجودی او به دست می آید. انسان از نگاه اسلام، ترکیبی از جسم و جان است. همان گونه که جسم انسان برای تداوم وجود خویش نیازمند غذاهای مادی است، هویت و حقیقت انسانی او نیز نیازمند غذاهای معنوی از سنخ خود است. روشن است که خداوند سبحان، میهمانی رمضان را برای پذیرایی از جسم و وجود مادی دوستانش فراهم نساخته است؛ چرا که بدن های آنان، مثل همگان، در ضیافت همیشگی خدایند، و به تعبیر سعدی شیرازی: ادیم زمین، سفره عام اوستچه دشمن بر این خوان یغما، چه دوست

این، در حالی است که اغلب دشمنان خدا از این سفره گسترده، بیش از دیگران بهره می برند. نتیجه، این که: ارزش پذیرایی از جسم و تأمین خواسته های مادی، هرگز به پای تأمین نیازهای معنوی نمی رسد، بخصوص که قرآن کریم تصریح می کند: اگر بیم آن نبود که همه مردم به کفر بگردند، کافر به بالاترین امکانات مادی، نایل می شد: « وَ لَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُؤْتِيَهُمْ سُقْفًا مِّنْ فَضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ * وَ لِيُؤْتِيَهُمْ أَبُو بَا وَ سُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِنُونَ * وَ زُخْرَفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكُ لَمَّا مَتَّعُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَ الْأَخِرَةَ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ »؛ اگر بیم آن نبود که مردم [در، گم راهی] امت واحد شوند، برای خانه های کسانی که به خداوند کافر می شوند، سقف هایی از نقره و نردبان هایی قرار می دادیم که از آن بالا بروند* و برای خانه هایشان درها و تخت هایی که بر آن تکیه زنند، قرار می دادیم* و [نیز] انواع زیورها را. همانا همه اینها کالای زندگی دنیایی است و سرای آخرت نزد پروردگارت برای تقوایندگان است.

1167. رسول الله صلی الله علیه و آله: در حدیث پیامبر صلی الله علیه و آله نیز آمده است: لَوْ أَنَّ الدُّنْيَا كَانَتْ تَعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ عِزٌّ وَ جَلٌّ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ، مَا سَقَى الْكَافِرَ، وَ الْفَاجِرَ مِنْهَا شَرْبَةً مِنْ مَاءٍ؛ 1168. رسول الله صلی الله علیه و آله: اگر نبود این که دنیا در نزد خدا برابر با بال پشه ای هم نیست، هرگز در آن، يك جرعه آب نیز به کافر و فاجر نمی نوشاند! خدای متعال در میهمان سرای رمضان، جان ها و روح های دوستانش را به ضیافت فرا خوانده است، نه بدن ها و وجود مادی آنان را، و این، ضیافتی است که

جز او، کسی ارزش آن را نمی داند. از این رو خدای سبحان فرموده است: الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أُجْزَى بِهِ؛ روزه، از آن من است و من خود، پاداش آن را می دهم. از سوی دیگر، شرایط و آداب این میهمانی، باید هماهنگ با ضیافت جان باشد و طعام و نوشیدنی آن، هماهنگ با ضیافت روح و هدف از آن نیز پدید آوردن تحوّل روحی و تجدید حیات معنوی انسان و تقویت بنیه روانی او. در این زمینه، عالم ربّانی مرحوم شیخ رضا (فرزند فقیه و فیلسوف و عارف بزرگوار، شیخ محمدحسین اصفهانی) در الرسالة المجدیّة در شرح این سخن پیامبر صلی الله علیه و آله که: «در این ماه، به میهمانی الهی دعوت گشته اید و از اهل کرامت الهی قرار داده شده اید»، چه زیبا نوشته است که: بدان! این میهمانی، پذیرایی از جسم نیست و بدن تو به این میهمانی دعوت نشده است.؛ چرا که تو در ماه رمضان، در همان خانه ای ساکن هستی که در ماه شعبان ساکن بودی و غذای تو، همان نان و آب گوشتی است که در ماه های دیگر سال می خوردی، [با این تفاوت که] در روزهای این ماه، از خوردن آن منع شده ای.؛ بلکه روح توست که میهمان این ضیافت است و به منزل و غذایی دیگر دعوت شده است که روحانی و هماهنگ با روح است. دعوت به ماه رمضان، دعوت به بهشت است و غذاهای این میهمانی نیز از نوع غذاهای بهشتی است. هر دو، میهمان خانه خدایند؛ لیکن نام میهمان سرا در این جا «ماه رمضان» است و نامش در آن جا «غرفه های بهشتی». این جا غیب است و آن جا مشهود و عیان؛ این جا تسبیح و تهلیل است و آن جا چشمه سلسبیل؛ این جا نعمت های پوشیده و اندوخته هستند و آن جا «میوه ای از آنچه بر می گزینند* و گوشت بریان پرنده ای

که میل دارند». پس نعمت‌ها در هر جهان با پوشش همان جهان، آشکار می‌شوند و گاهی هم هست که نعمت‌ها در همین دنیا برای پیامبران و معصومان، به شکل آن جهانی، آشکار می‌شوند. آنچه در روایات بسیاری آمده که: پیامبر خدا برای فاطمه زهرا علیهاالسلام یا امام حسن و امام حسین علیهماالسلام میوه‌های بهشت یا جامه‌ای از جامه‌های بهشت آورد، گواه این مطلب است. بلکه بالاتر از این، گاهی این امور برای شیعیان خاص نیز فراهم می‌آید، البته به تناسب وسعت وجود و مرتبه‌ای از کمال که به آن رسیده‌اند. بارها و بارها از نزدیک‌ترین خویشان سببی و نسبی خود شنیده‌ام که می‌گفت: «در یکی از روزهای ماه رمضان، مشغول خواندن زیارت امین‌الله در مرقد امیر مؤمنان در نجف بودم. چون به این عبارت زیارت رسیدم که: «مائده‌های رحمت برای آنانی که از خوان نعمت روزی می‌طلبند، آماده است و سرچشمه‌های سیرابی برای تشنگان، پُر آب است»، در همان حال که در معنای آن تأمل و اندیشه می‌کردم، ناگهان سفره‌ای برایم آشکار شد که طعام‌ها و نوشیدنی‌های گوناگون بر آن چیده شده بود، آن چنان که تا آن زمان، تصوّرش را هم نکرده بودم. من مشغول خوردن از غذای آن بودم و در همان حال به یک مسئله فقهی نیز می‌اندیشیدم. حالتی شگفت و دهشت‌زا بود! در واقع، حقیقت غذا [ای روح]، همین است که روزه را باطل نمی‌کند...». شراب طهور در زندگی دنیا، محبت خداست و بهترین وقتی که برای فراهم ساختن آن مغتنم است، همین ضیافتی است که ساقی‌اش، همان میزبان‌ش است. هرگز مپندار که تعبیرات این بنده، خیالات و اوهام شاعران یا شطحیات صوفیان افراطی است. هرگز مباد که از زبان قرآن و حدیث، فراتر روم یا در اعتقاداتم از آنچه خداوند و پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌گفته و به آن فرمان داده‌اند،

پیش تر روم؛ بلکه مقصود، سخن همان خدایی است که در سوره «هل أتى» می فرماید: «خداوند به آنان شراب طهور می نوشاند». از چنین نگاهی به ضیافت رمضان و میهمانی خدا در این ماه شریف، مباحث کتابی که پیش روی شماست، به پنج بخش تقسیم می شود، به نحوی که هم اکنون بدان اشاره می کنیم:

بخش اول: اهمیت میهمانی الهی بخش نخست کتاب، به بررسی اهمیت ضیافت رمضان و ارزش این میهمانی از نگاه اسلام، پرداخته است. پژوهشگر، از مباحث این بخش، شناختی اجمالی به ویژگی ها و برکات این میهمانی پیدا می کند. همچنین فصل چهارم این بخش، آثار منفی محرومیت از برکات این ماه و پیامدهای ویرانگری را که شخص محروم مانده از بهره این میهمانی را فرا می گیرد، بیان می کند.

بخش دوم: آمادگی برای ورود به میهمانی خدا روشن است که انسان، بدون داشتن آمادگی های لازم و شرایط و زمینه های ضروری برای ورود به این میهمانی، نمی تواند به این ضیافت الهی وارد شود و از آن در جهت تجدید حیات معنوی - که اصلی ترین هدف خلقت انسان و نقطه اوج فلسفه وجودی اوست - بهره مند گردد. بررسی این آمادگی ها و شرایط و زمینه های لازم برای ورود به میهمانی الهی، هدف اصلی در بخش دوم کتاب است. شناخت، نخستین شرط اساسی برای ورود به محدوده ضیافت الهی است. این شناخت، افق گسترده ای دارد که از شناخت معنای میهمانی خدا آغاز می شود و تا شناخت فلسفه روزه، ارزشی که روزه و روزه دار از آن برخوردارند، نقش روزه در

حیات مادی و معنوی انسان، و نیز مراتب این ضیافت ربّانی، امتداد می یابد. میهمانان خدا، بدون شناخت و آگاهی از این مسائل، نمی توانند برای بهره مندی از ضیافت الهی و برخورداری از دستاوردهای آن، آماده شوند. اهمیت این شناخت، در محدوده ای گسترده و در بر دارنده تمام این مسائل، فصل اول از بخش دوم کتاب را با عنوان «شناخت میهمانی خدا»، به خود اختصاص داده است. نکته مهم دیگری که اهمیت بسیار دارد، ضرورت برنامه ریزی برای آماده سازی مسلمانان جهت ورود به میهمان سرای رضانی است. بررسی سیره اهل بیت علیهم السلام در این زمینه، نشان می دهد که آن بزرگواران به این موضوع، توجهی خاص داشته اند. برای اثبات این مدعا و محتوای این اندیشه، ملاحظه خطبه های پیامبر خدا و امام علی علیه السلام که در آستانه ماه رمضان و با هدف آماده سازی و استقبال از آن بیان کرده اند، کافی است. فصل سوم این بخش، به این سخنان اختصاص دارد. مطالعه این خطبه ها، مسئولیت رهبران سیاسی، دینی و فرهنگی را در کشورهای اسلامی در مورد آماده ساختن مسلمانان برای ورود به میهمان سرای الهی و بهره گیری از برکات و آثار آن، دو چندان می کند. افزون بر این، برای آمادگی جهت ضیافت الهی، تنها شناخت، کافی نیست؛ بلکه مجموعه ای از اعمال و دعاهایی که به همین خاطر بیان شده اند و این هدف را تأمین می کنند، ضروری اند. در دو فصل سوم و چهارم از بخش دوم، به این مسئله پرداخته شده است.

بخش سوم: آداب میهمانی خدا آداب میهمانی الهی را می توان به سه دسته زیر تقسیم کرد: دسته اول. آدابی که توجّه و پایبندی به آنها، شرط حتمی برای ورود به میهمانی الهی است. این دسته، عبارت است از پرهیز از مفطرات روزه به قصد قربت. جایگاه بررسی این دسته از آداب (احکام)، فقه است و چون «رساله های عملیه»

آنها را به نحو مبسوط بیان کرده اند ، نیازی به طرح تفصیلی این مباحث در این مجموعه نیست . دسته دوم . آدابی که رعایت آنها ، شرط ضروری برای بهره برداری انسان از این ضیافت الهی در جهت تجدید حیات معنوی خویش و رسیدن به تکامل روحی است . بخش سوم این کتاب ، بیان این گونه آداب را ، پیش از بازگو نمودن سایر آداب روزه داری ، در ذیل عنوان «مهم ترین آداب» عهده دار است . آنچه جامع همه آداب این دسته است ، پرهیز از محرمات الهی است . از این رو ، در گزارش خطبه معروفی که پیامبر صلی الله علیه و آله در آستانه ماه رمضان فرمود ، آمده است که امام علی علیه السلام در اثنای آن پرسید :

1171. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : یا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ؟ 1172. رسول الله صلی الله علیه و آله : ای پیامبر خدا! بهترین کارها در این ماه چیست؟ 1173. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا پاسخ داد : الْوَرَعُ عَنِ مَحَارِمِ اللَّهِ ؛ 1174. عنه صلی الله علیه و آله : «پرهیز از محرمات الهی» . در تبیین پاسخ پیامبر ، می توان گفت که گناهان ، آفاتی هستند که حیات معنوی انسان را تهدید می کنند و مانع شکوفایی آن می شوند . از این رو ، با وجود گناهان _ که مانع رشد معنوی انسان اند _ روزه هرگز نمی تواند موجب تحوّل معنوی در انسان شود . بنا بر این ، روزه دار مبتلا به آفت گناه ، از روزه اش بهره نمی برد و به تعبیر پیامبر خدا :

1173. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رَبِّ صَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ صِيَامِهِ الْجُوعُ وَالْعَطَشُ ، وَرَبِّ قَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ قِيَامِهِ السَّهَرُ؛ 1174. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : چه بسا روزه داری که بهره اش از روزه خویش ، گرسنگی و تشنگی است و چه بسا نمازخوانی که بهره اش از سحرخیزی ، بیدار ماندن است! .

1175. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ فِي الدُّعَاءِ _) امام علی علیه السلام نیز در این زمینه می فرماید: كَمْ مِنْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَالظَّمْأُ ، وَكَمْ مِنْ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ وَالْعَنَاءُ ، حَبْدًا نَوْمُ الْأَكْيَاسِ وَإِفْطَارُهُمْ؛ 1176. عنه صلى الله عليه وآله : چه بسا روزه داری که از روزه اش جز گرسنگی و تشنگی ، بهره ای ندارد و چه بسا نماز خوانی که از نمازش جز بیداری و رنج ، بهره ای نمی برد . خوشا خواب و خوراکِ خردمندان هوشیار! بنا بر این ، پرهیز از مفطرات روزه ، شرط ورود به میهمانی الهی است و پرهیز از گناهان ، شرط بهره وری از برکات آن . دسته سوم . آدابی که مراعات آنها ، شرط رسیدن به بهره وری کامل از میهمانی الهی است . اگر از بخش سوم ، باب اول را استثنا کنیم ، ابواب دیگر این بخش _ که بیشترین مقدار از حجم کتاب را تشکیل داده اند _ به این دسته از آداب می پردازند . تلاش شده تا همه عناصری که در متون و منابع اسلامی ، به تحقّق این نوع بهره وری از میهمانی الهی نقش دارند ، گردآوری شوند؛ لیکن باید توجه داشت که اینها آداب استحبابی اند و هر کس می تواند به اندازه توان و حال و فرصتی که دارد ، از آنها بهره مند گردد .

بخش چهارم : بهترین شب های میهمانی خداشب قدر ، برترین ، سودمندترین و بابرکت ترین شب ماه مبارک رمضان است . قرآن کریم ، این شب را چنین توصیف می کند : «لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ؛

شب قدر، بهتر از هزار ماه است». این آیه قرآن، دلالت می‌کند که این شب ارزشمند، برکات و بخشش‌های زیادی برای اهل مراقبت دارد؛ برکاتی که بالاتر از برکات کارهای شایسته در هزار ماه (یعنی کمی بیشتر از عمر متوسط یک انسان) هستند. از این رو، پیامبر خدا فرمود:

1177. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: شَهْرُ رَمَضَانَ سَيِّدُ الشُّهُورِ، وَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ سَيِّدَةُ اللَّيَالِي؛ 1178. رسول الله صلی الله علیه و آله: ماه رمضان، سرور ماه‌هاست و شب قدر، سرور شب‌هاست. بر این اساس، در این مجموعه، بخشی مستقل با هدف بیان معارف مربوط به این شب و آداب آن، اختصاص یافته است.

بخش پنجم: آداب خروج از میهمان سرای الهیخروج از میهمان سرای الهی نیز آداب خاصی دارد، همان‌گونه که ورود به دایره این میهمانی ارجمند، آدابی دارد. مراعات این آداب و پایبندی به آنها، در جبران کاستی‌هایی که در طول اقامت انسان در این میهمان سرا وجود داشته، سهم دارد و نقاط ضعف و کمبودهای آن را جبران می‌کند و امکان بیشتری در بهره‌مندی از برکاتش به او می‌دهد تا در خدمت تقویت بُعد روحی و بنیه معنوی خویش باشد. بخش پنجم کتاب، به بیان و شرح این آداب، اختصاص دارد. آنچه در این زمینه توجّه برانگیز و دارای درس‌ها و نکات آموزنده است، سیره اهل بیت علیهم السلام و دعای ماه میهمانی الهی است. با توجّه به این نکات و دیدگاه‌ها، این کتاب با الهام از آیات و آموزه‌های قرآن کریم و احادیث شریف، برای پرداختن به این ماه ضیافت الهی و مبارک، شکل کلی و چارچوب مسائل را در پنج بخش یادشده سامان داده است.

بخش اول : فضایل ماه خدا

اشاره

بخش اول : فضایل ماه خدا

.

الفصل الأول : عظمة شهر رمضان وحرمة 1181. رسول الله صلى الله عليه وآله :رسول الله صلى الله عليه وآله :_عِنْدَ حُضُورِ شَهْرِ رَمَضَانَ_سُبْحَانَ اللَّهِ! مَاذَا يَسْتَقْبِلُكُمْ؟! وَمَاذَا تَسْتَقْبِلُونَ؟!_ قَالَهَا ثَلَاثًا_ . (1)1181. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله :عنه صلى الله عليه وآله :لَوْ يَعْلَمُ الْعِبَادُ مَا فِي رَمَضَانَ لَتَمَنَّتْ أَنْ يَكُونَ رَمَضَانُ سَنَةً . (2)1182. رسول الله صلى الله عليه وآله :عنه صلى الله عليه وآله :لَا يَكُونَنَّ شَهْرُ رَمَضَانَ عِنْدَكُمْ كَغَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ ؛ فَإِنَّ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ حُرْمَةً وَفَضْلًا عَلَى سَائِرِ الشُّهُورِ ، وَلَا يَكُونَنَّ شَهْرُ رَمَضَانَ يَوْمٌ صَوْمِكُمْ كَيَوْمِ فِطْرِكُمْ . (3)راجع : ص 38 (جوامع بركاته وخصائصه) وص 90 (تأهيل الناس لضيافة الله) .

1- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 140 ح 150 ؛ صحيح ابن خزيمة : ج 3 ص 189 ح 1885 .

2- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 140 ح 151 ؛ صحيح ابن خزيمة : ج 3 ص 190 ح 1886 .

3- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 95 ح 78 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 340 ح 5 .

فصل یکم : عظمت و احترام ماه رمضان

فصل یکم : عظمت و احترام ماه رمضان 1183. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله _ به هنگام فرا رسیدن ماه رمضان _ «سبحان الله ! چه چیز به استقبال شما می آید؟! و شما چه چیز را استقبال می کنید؟!» .

پیامبر صلی الله علیه و آله این را سه بار فرمود . 1184. رسول الله صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : اگر بندگان می دانستند که در رمضان چه [برکاتی] هست ، آرزو می کردند که رمضان ، يك سال باشد . 1185. عنه صلی الله علیه و آله (_ وَقَدْ سُئِلَ عَنْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : ماه رمضان پیش شما مثل ماه های دیگر نباشد؛ چرا که نزد خداوند ، احترام و بر سایر ماه ها برتری دارد . در ماه رمضان ، روزِ روزه داری شما مثل روزِ خوردنتان نباشد! (ادب و حرمت این ماه را نگه دارید) . ر . ك : ص 39 (مجموعه برکات و ویژگی های ماه رمضان) و ص 91 (آمادگی برای میهمانی خدا) .

الفصل الثاني : خصائص شهر رمضان 2 / 1 شهر الله 1188. عنه صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : شَعبانُ شهري ، وشَهْرُ رَمَضانَ شَهْرُ اللَّهِ . (1) 1189. عنه صلى الله عليه وآله : رَمَضانُ شَهْرُ اللَّهِ ، وَهُوَ رَبيعُ الْفَقراءِ . (2) 2 / 2 شهر ضيافة الله 1187. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : في وَصْفِ شَهْرِ رَمَضانَ هُوَ شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيافَةِ اللَّهِ ، وَجُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ . (3) 1188. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الباقر عليه السلام : شَهْرُ رَمَضانَ شَهْرٌ رَمَضانَ ، وَالصَّائِمُونَ فِيهِ أَضيافُ اللَّهِ وَأَهْلُ كَرامَتِهِ ، مَنْ دَخَلَ عَلَيْهِ شَهْرُ رَمَضانَ فَصامَ نَهَارَهُ وَقامَ وَرِداً مِنْ لَيْلِهِ وَاجْتَنَبَ ما حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ ، دَخَلَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسابٍ . (4) .

-
- 1- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 44 ح 20 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 68 ح 4 .
  - 2- ثواب الأعمال : ص 84 ح 5 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 75 ح 26 .
  - 3- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 77 ح 61 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 356 ح 25 .
  - 4- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 123 ح 130 .

فصل دوم : ویژگی های ماه رمضان

2 / 1 ماه خدا

2 / 2 ماه میهمانی خدا

فصل دوم : ویژگی های ماه رمضان 1 / 2 ماه خدا 1192. کنز العمال عن البراء بن عازب : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : شعبان ، ماه من است و ماه رمضان ، ماه خداست . 1193. سنن ابن ماجه عن أنس بن مالك : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رمضان ، ماه خداست . این ماه ، بهار فقیران است . 2 / 2 ماه میهمانی خدا 1193. سنن ابن ماجه (_ به نقل از انس بن مالك _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : _ در توصیف ماه رمضان _ آن ، ماهی است که در آن به میهمانی خدا دعوت شده اید و در آن ، از اهل کرامت خدا قرار داده شده اید . 1194. سنن الترمذی عن بریده : امام باقر علیه السلام : ماه رمضان ، ماه رمضان ! روزه داران در آن ، میهمانان خدا و اهل کرامت الهی اند . هر کس ماه رمضان بر او وارد شود و او روزش را روزه بگیرد و بخشی از شپش را به عبادت و نماز بایستد و از آنچه خداوند بر او حرام کرده ،

پرهیز کند ، بدون حساب وارد بهشت می شود .

2 / 3 سَيِّدُ الشُّهُورِ 1194. سنن الترمذی (_ به نقل از بریده _) رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ : شَهْرُ رَمَضَانَ سَيِّدُ الشُّهُورِ .
 (1) 1195. مسند ابن حنبل (_ به نقل از آنس _) الإمام الرضا عليه السلام : إذا كان يومَ القيامةِ رُفِّتِ الشُّهُورُ إِلَى الحَشْرِ يَقدُمُهَا شَهْرُ
 رَمَضَانَ عَلَيْهِ مِنْ كُلِّ زِينَةٍ حَسَنَةٍ ، فَهُوَ بَيْنَ الشُّهُورِ يَوْمَئِذٍ كَالْقَمَرِ بَيْنَ الكَوَاكِبِ ، فيَقُولُ أَهلُ الجَمْعِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ : وَدِدْنَا لَوْ عَرَفْنَا هَذِهِ
 الصُّورَ!

فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ _ جَلَّ جَلالُهُ _ : « يا مَعْشَرَ الخَلائِقِ ، هَذِهِ صُورَةُ الشُّهُورِ الَّتِي عَدَّتْهَا عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ، سَيِّدُهَا وَأَفْضَلُهَا شَهْرُ رَمَضَانَ ، أَبْرَزُهَا لِتَعْرِفُوا فَضْلَ شَهْرِي عَلَى سَائِرِ الشُّهُورِ ، وَلِيَشْفَعَ لِلصَّائِمِينَ مِنْ عِبَادِي وَإِمَائِي
 وَأَشْفَعُهُ فِيهِمْ » . (2) 2 / 4 أَوَّلُ السَّنَةِ 1198. الإمام الحسين عن الإمام عليّ عليهما السلام : الإمام عليّ عليه السلام : إِنَّ أَوَّلَ كُلِّ سَنَةٍ أَوَّلُ يَوْمٍ
 مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ . (3) 1197. پیامبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ (_ چون از ایشان درباره اسم اعظم خدا پرسیده شد _) عنه عليه السلام : _
 عِنْدَ حُضُورِ شَهْرِ رَمَضَانَ _ أَتَاكُمْ شَهْرُ رَمَضَانَ ، وَهُوَ سَيِّدُ الشُّهُورِ
 وَأَوَّلُ السَّنَةِ . (4) .

-
- 1- . شرح الأخبار : ج 1 ص 223 ح 207 ؛ فضائل الأوقات للبيهقي : ص 89 ح 205 .
  - 2- . فضائل الأشهر الثلاثة : ص 110 ح 102 .
  - 3- . الإقبال : ج 1 ص 193 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 350 .
  - 4- . الإرشاد : ج 1 ص 14 ، بحار الأنوار : ج 41 ص 315 ح 40 .

2 / 3 سرور ماه ها 1199. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعایش معروف به «اسماء الحُسنى») _ پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : ماه رمضان ، سرور ماه هاست . 1200. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام رضا علیه السلام : چون روز قیامت شود ، ماه ها را به رستخیز می آورند ، در حالی که ماه رمضان ، که با هر زیور نیکویی آراسته است ، پیشاپیش آنهاست . آن روز ، ماه رمضان در میان ماه ها ، همچون ماه در میان ستاره هاست . مردمی که آن جا گرد آمده اند ، به یکدیگر می گویند : دوست داشتیم که این چهره ها را می شناختیم!

منادی ، از سوی خدای متعال ندا سر می دهد که : «ای همه آفریدگان! اینها ، سیمای ماه هایی است که نزد خداوند ، از روزی که آسمان ها و زمین را آفرید ، شمارشان در کتاب خدا دوازده تاست . سرور و برتر آنها ، ماه رمضان است . آن را آشکار ساختم تا برتری ماه مرا بر ماه های دیگر بشناسید و تا برای مردان و زنانی که بنده من اند ، شفاعت کند و من هم شفاعتش را درباره آنان بپذیرم» . 2 / 4 آغاز سال 1202. عنه صلی الله علیه و آله (_ في الدعاء _) امام علی علیه السلام : آغاز هر سال ، نخستین روز از ماه رمضان است . 1201. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) امام علی علیه السلام : _ به هنگام فرا رسیدن ماه رمضان _ ماه رمضان ، شما را فرا رسیده است ؛ ماهی که سرور ماه هاست و آغاز سال است ... 1202. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) امام صادق علیه السلام : هر گاه ماه رمضان سالم باشد ، [همه] سال سالم است» . [و فرمود :] سر سال ، ماه رمضان است .

1203. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في بعض خطبه _) الإمام الصادق عليه السلام: إذا سلّم شهر رمضان سلّمت السنّة . [وقال :] رأس السنّة شهر رمضان . (1) 2 / 5 فيه ليلة القدر 1205. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: قد جاءكم شهر رمضان؛ شهر مبارك... فيه ليلة القدر خير من ألف شهر، من حرّمها فقد حرّم . (2) راجع: ص 364 (أي ليلة هي) .

2 / 6 فيه نزول القرآن الكتاب «شهر رمضان الذي أنزل فيه القرآن هدى للناس وبينت من الهدى والفرقان» . (3) .

الحديث 1208. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في دعاء الجوشن الكبير _) رسول الله صلى الله عليه وآله: أنزل القرآن في ثلاث وعشرين من شهر رمضان . (4) .

1- . تهذيب الأحكام: ج 4 ص 333 ح 1046 ، الإقبال: ج 1 ص 31 وص 32 نحوه .

2- . تهذيب الأحكام: ج 4 ص 152 ح 422 ؛ سنن النسائي: ج 4 ص 129 .

3- . البقرة: 185 .

4- . الكافي: ج 2 ص 629 ح 6 .

2 / 5 شب قدر ، در ماه رمضان است

2 / 6 نزول قرآن در شب قدر

2 / 5 شب قدر ، در ماه رمضان است 1211. عنه صلى الله عليه وآله : پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : ماه رمضان ، شما را فرا رسیده است؛ ماهی مبارك ... که در آن ، شب قدر است که بهتر از هزار ماه است . محروم ، کسی است که از آن شب ، محروم بماند . ر . ك : ص 365 (شب قدر ، چه شبی است؟) .

2 / 6 نزول قرآن در شب قدر قرآن «ماه رمضان ، ماهی که قرآن در آن فرود آمده است تا هدایتی برای مردم و نشانه هایی روشن از هدایت و جداسازی [میان حق و باطل] باشد» .

حدیث 1213. عنه صلى الله عليه وآله (_ في الدعاء _) پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : قرآن ، در بیست و سوم ماه رمضان ، فرو فرستاده شده است .

1214. عنه صلى الله عليه وآله (_ أيضا _) الإمام الرضا عليه السلام: إِنَّ شَهْرَ رَمَضَانَ هُوَ الشَّهْرُ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ الْقُرْآنَ ، وَفِيهِ فَرَّقَ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ ، كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ» . (1) / 2 / 7 فيه نُزُولُ الْكُتُبِ السَّمَاوِيَّةِ 1217. عنه صلى الله عليه وآله (_ أيضا _) رسول الله صلى الله عليه وآله : نَزَلَتْ صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِّنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ، وَأُنزِلَتِ التَّوْرَةُ لِسِتِّ مَضْيَيْنَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ، وَأُنزِلَ الْإِنْجِيلُ لِثَلَاثِ عَشْرَةَ لَيْلَةً خَلَّتْ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ، وَأُنزِلَ الرَّبُّورُ لِثَمَانِيَةِ عَشْرَةَ خَلَوْنَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ، وَأُنزِلَ الْقُرْآنُ فِي ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ . (2) .

1- .عيون أخبار الرضا عليه السلام : ج 2 ص 116 ح 1 ، بحار الأنوار : ج 6 ص 80 ح 1 .

2- .الكافي : ج 2 ص 629 ح 6 ؛ السنن الكبرى : ج 9 ص 317 ح 18649 نحوه .

2 / 7 نزول کتب آسمانی، در آن است

1218. عنه صلی الله علیه و آله: امام رضا علیه السلام: همانا ماه رمضان، ماهی است که خداوند متعال، قرآن را در آن نازل کرد و حق و باطل را در آن از هم جدا ساخت، آن گونه که خداوند فرموده است: «ماه رمضان، ماهی که قرآن در آن فرود آمده است تا هدایتی برای مردم و نشانه‌هایی روشن از هدایت و جداسازی [میان حق و باطل] باشد». 2 / 7 نزول کتب آسمانی در شب قدر 1213. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صُحُف ابراهیم، در شب اول ماه رمضان نازل شد. تورات، شش [شب] از ماه رمضان گذشته، نازل شد. انجیل، سیزده شب از ماه رمضان گذشته، نازل شد. زبور، هیجده [شب] از ماه رمضان گذشته، نازل شد. و قرآن، در بیست و سوم ماه رمضان، نازل گشت.

الفصل الثالث : بركات شهر رمضان 3 / 1 غفران الله 1217. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر») رسول الله صلى الله عليه وآله : إِنَّمَا سَمِّيَ رَمَضَانُ ؛ لِأَنَّهُ يُرْمَضُ الذُّنُوبَ . (1) 1218. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : عنه صلى الله عليه وآله : مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَقَامَهُ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ ، وَمَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ . (2) 1219. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعا _) عنه صلى الله عليه وآله : مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ؛ وَعَرَفَ حُدُودَهُ ؛ وَتَحَفَّظَ مِمَّا كَانَ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَتَحَفَّظَ فِيهِ ، كَفَّرَ مَا قَبْلَهُ . (3) 1220. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعا _) عنه صلى الله عليه وآله : إِنَّ مَنْ تَمَسَّكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِسِتِّ خِصَالٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ : أَنْ يَحْفَظَ دِينَهُ ، وَيَصُونَ نَفْسَهُ ، وَيَصِلَ لِرَحْمَتِهِ ، وَلَا يُؤْذِيَ جَارَهُ ، وَيَرعى إِخْوَانَهُ ، وَيَحْزَنَ لِسَانَهُ . أَمَّا الصِّيَامُ فَلَا يَعْلَمُ ثَوَابَ عَامِلِهِ إِلَّا اللَّهُ . (4) .

-
- 1- .الفردوس : ج 2 ص 60 ح 2339 ، كنز العمال : ج 8 ص 466 ح 23688 .
  - 2- .سنن الترمذي : ج 3 ص 67 ح 683 ، صحيح البخاري : ج 2 ص 672 ح 1802 ؛ فضائل الأشهر الثلاثة : ص 105 ح 94 ، وليس فيهما «وقامه» ، بحار الأنوار : ج 96 ص 366 ح 42 وج 97 ص 17 ح 35 .
  - 3- .مسند ابن حنبل : ج 4 ص 110 ح 11524 ؛ فضائل الأشهر الثلاثة : ص 131 ح 138 .
  - 4- .مستدرک الوسائل : ج 7 ص 370 ح 8443 نقلاً عن القطب الراوندي في لبّ اللباب .

فصل سوم : برکات ماه رمضان

3 / 1 آموزش الهی

فصل سوم : برکات ماه رمضان 3 / 1 آموزش الهی 1224. عنه صلى الله عليه و آله (_ مِنْ دُعَائِهِ عَقِيبَ صَلَاةِ الظُّهْرِ _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رمضان را به این خاطر رمضان نامیده اند که گناهان را می سوزاند . 1221. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس رمضان را از روی ایمان و برای خدا و پاداش او ، روزه بگیرد و به عبادت برخیزد ، گناهان گذشته اش آمرزیده می شود ؛ و هر کس شب قدر را از روی ایمان و به امید پاداش الهی ، به عبادت بایستد ، گناهان گذشته اش بخشوده می گردد . 1222. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعایی که جبرئیل علیه السلام به ایشان یاد داد) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس رمضان را روزه بدارد و حدود آن را بشناسد و خود را از آنچه سزاوار خویشتنداری در این ماه است ، نگه بدارد ، گناهان پیشین را پاک کرده است . 1223. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : همانا هر کس در ماه رمضان ، شش کار را با قوت انجام دهد ، خداوند گناهانش را می آمرزد : دین خود را حفظ کند ، خویشتن را نگه دارد ، به خویشاوندانش نیکی کند ، همسایه اش را نیازارد ، حال برادرانش را مراعات کند و زبان خویش را در کام نگه دارد . اما روزه ! پس پاداش روزه دار را جز خداوند نمی داند .

3 / 2 العتق من النار 1226. عنه صلى الله عليه وآله (_ من دُعائه في عَرَافَاتِ _) رسول الله صلى الله عليه وآله: سُمِّيَ شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرَ العِتْقِ ؛ لِأَنَّ لِلَّهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ سِتْمِئَةَ عَتِيقٍ ، وَفِي آخِرِهِ مِثْلَ مَا أَعْتَقَ فِيمَا مَضَى . (1) 1227. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ عِتْمَاءٌ وَطُلُقَاءٌ مِنَ النَّارِ إِلَّا مَنْ أَفْطَرَ عَلَى مُسْكِرٍ ، فَإِذَا كَانَ فِي آخِرِ لَيْلَةٍ مِنْهُ أَعْتَقَ فِيهَا مِثْلَ مَا أَعْتَقَ فِي جَمِيعِهِ . (2) راجع : ص 90 (تأهيل الناس لضيفاة الله) .

3 / 3 جوامع بركاته وخصائصه 1228. رسول الله صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: _ في فضل شهر رمضان _ هُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ ، وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ ، وَآخِرُهُ إِجَابَةٌ وَالْعِتْقُ مِنَ النَّارِ . (3) 1229. عنه صلى الله عليه وآله (_ في الدعاء _) عنه صلى الله عليه وآله: إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ فَتَحَّتْ أَبْوَابُ الرَّحْمَةِ ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ ، وَسُلْسِلَتِ الشَّيَاطِينُ . (4) 1230. عنه صلى الله عليه وآله (_ أيضا _) عنه صلى الله عليه وآله: مَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَحَفِظَ فَرْجَهُ وَلِسَانَهُ وَكَفَّ أَذَاهُ عَنِ النَّاسِ ، غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْهَا وَمَا تَأَخَّرَ ، وَأَعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ ، وَأَحَلَّهُ دَارَ الْقَرَارِ ، وَقَبَلَ

شَفَاعَتَهُ فِي عَدَدِ رَمَلٍ عَالِجٍ مِنْ مُذْنِبِي أَهْلِ التَّوْحِيدِ . (5) .

-
- 1- النوادر للأشعري: ص 18 ح 2، بحار الأنوار: ج 96 ص 381 ح 6 .
  - 2- الكافي: ج 4 ص 68 ح 7، بحار الأنوار: ج 96 ص 362 ح 31 .
  - 3- الكافي: ج 4 ص 67 ح 4؛ صحيح ابن خزيمة: ج 3 ص 192 ح 1887 .
  - 4- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 142 ح 153 .
  - 5- الأمالى للصدوق: ص 71 ح 38، بحار الأنوار: ج 96 ص 356 ح 24 .

3 / 2 آزادی از آتش دوزخ

3 / 3 مجموعه برکات و ویژگی های ماه رمضان

اشاره

3 / 2 آزادی از آتش دوزخ 1228. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ماه رمضان را ماه آزادسازی نامیده اند؛ چون خداوند در هر روز و شب، ششصد آزادشده دارد و نیز در آخر ماه، به اندازه آنچه در [روزها و شب های] گذشته آزاد کرده است. 1229. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) امام صادق علیه السلام: خدا را در هر شب ماه رمضان، آزادشدگان و رهاسدگانی از آتش است، مگر کسی که با شراب افطار کند. پس چون آخرین شب آن فرارسد، به اندازه همه کسانی که در این ماه آزاد کرده است، آزاد می کند. ر. ک: ص 91 (آمادگی برای میهمانی خدا).

3 / 3 مجموعه برکات و ویژگی های ماه رمضان 1233. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ فِي الدُّعَاءِ _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: _ درباره فضیلت ماه رمضان _ ماهی است که آغاز آن رحمت، میانه آن آمرزش و پایان آن اجابت [دعا] و آزادی از آتش است. 1233. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: چون ماه رمضان وارد شود، درهای رحمت، گشوده، و درهای دوزخ، بسته شوند و شیاطین به بند کشیده شوند. 1234. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ فِي الدُّعَاءِ _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس ماه رمضان را روزه بدارد و پاک دامنی ورزد و زبانش را حفظ کند و آزارش را به مردم نرساند، خداوند، گناهان گذشته و آینده او را می آمرزد و از آتش آزادش می کند و در سرای ابدی جایش می دهد و شفاعت او را درباره موحدان گنهکار به تعداد کوه های به هم پیوسته، می پذیرد.

1234. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) الخصال عن جابر بن عبد الله عن رسول الله صلى الله عليه وآله: أُعْطِيَتْ أُمَّتِي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أُمَّةٌ نَبِيِّ قَبْلِي :

أَمَّا وَاحِدَةٌ: فَإِذَا كَانَ أَوَّلَ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ ، وَمَنْ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ لَمْ يُعَذِّبْهُ أَبَدًا .

وَأَمَّا الثَّانِيَّةُ: فَإِنَّ خُلُوفَ أَفْوَاهِهِمْ _ حِينَ يُمَسُونَ _ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَطْيَبُ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ .

وَأَمَّا الثَّالِثَةُ: فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُمْ فِي لَيْلِهِمْ وَنَهَارِهِمْ .

وَأَمَّا الرَّابِعَةُ: فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَأْمُرُ جَنَّتَهُ أَنْ اسْتَغْفِرِي وَتَزَيِّي لِعِبَادِي ، فَيُوشِكُ أَنْ يَذْهَبَ عَنْهُمْ نَصَبُ الدُّنْيَا وَأَذَاهَا وَيَصِيرُوا إِلَى جَنَّتِي وَكَرَامَتِي .

وَأَمَّا الْخَامِسَةُ: فَإِذَا كَانَ آخِرُ لَيْلَةٍ غُفِرَ لَهُمْ جَمِيعًا .

فَقَالَ رَجُلٌ: فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟

فَقَالَ: أَلَمْ تَرَ إِلَى الْعُمَّالِ إِذَا فَرَّغُوا مِنْ أَعْمَالِهِمْ وَفُؤُوا؟! (1) راجع: ص 70 (بركات ضيافة الله) و ص 90 (تأهيل الناس لضيافة الله) .

1236. عنه صلى الله عليه وآله (_ لِعَلِّيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا سَأَلَهُ عَنِ الْكَلِّ) الْخِصَالُ : _ به نقل از جابر بن عبد الله ، از پیامبر خدا _ «به امت من در ماه رمضان ، پنج چیز داده شده که به امت هیچ پیامبری پیش از من داده نشده است :

یکی ، آن که : چون نخستین شب ماه رمضان شود ، خداوند [با نظر رحمت]به آنان می نگرد و خداوند به هر کس [چنین] بنگرد ، هرگز عذابش نمی کند .

دوم ، آن که : بوی ناخوش دهان آنان ، آن گاه که به شب وارد شوند ، نزد خداوند متعال از بوی مشک ، خوش بوتر است .

سوم ، آن که : فرشتگان در هر شب و روزشان ، برای آنان آمرزش می طلبند .

چهارم ، آن که : خداوند متعال به بهشتِ خود فرمان می دهد که : استغفار کن و خود را برای بندگانم بیارای . نزدیک است که رنج و آزار دنیا از آنان زدوده شود و به بهشت من و کرامت من روی آورند .

اما پنجم ، آن که : چون آخرین شب فرارسد ، همه آنان آمرزیده می شوند» .

مردی گفت : در شب قدر ، ای پیامبر خدا؟

فرمود : «مگر نمی بینی که کارگران ، چون از کارهای خود فارغ می شوند ، مزد کامل می گیرند؟» . ر . ك : ص 71 (برکات میهمانی خدا)

سخنی درباره به بند کشیده شدن شیطان ها در ماه رمضان

سخنی درباره به بند کشیده شدن شیطان ها در ماه رمضان در بسیاری از احادیث این باب ، به این نکته اشاره شده بود که در ماه رمضان ، شیاطین به بند کشیده می شوند . در این زمینه پرسش هایی پدید می آید ، از قبیل این که : شیطان کیست؟ در نظام حکیمانه خلقت ، چرا به شیطان اجازه داده شده که انسان را گم راه سازد؟ مرز تسلط شیطان بر انسان تا کجاست؟ چرا خداوند ، در ماه رمضان ، شیاطین را به بند می کشد و از تأثیر گم راهگرانه آنان جلوگیری می کند؛ ولی در ماه های دیگر ، آنان را آزاد می گذارد؟ و سرانجام ، اگر این گونه روایات درست اند ، چگونه شماری از روزه داران ، در این ماه ، مرتکب گناه می شوند؟ پاسخ تفصیلی و کافی به این پرسش ها ، مجال دیگری می طلبد ؛ اما آنچه به طور اجمال می توان گفت ، این است که : در دیدگاه اسلامی ، شیاطین ، موجوداتی نامرئی از جنس جن اند که از شعور ، آگاهی ، آزادی و قدرت انتخاب برخوردارند ؛ لیکن با سوء استفاده از آزادی خود ، با زیبا جلوه دادن زشتی ها و تحریک هوس های نامشروع انسان ، به گم راه ساختن و فریب دادن او می پردازند . اما در ورای این نقش اغواگرانه ای که شیاطین در نظام آفرینش بازی می کنند ، حکمت : شکوفایی استعداد های پنهانی انسان ، تربیت در حدّ انسان کامل ، و آماده ساختن او در سایه مقاومت در برابر این لغزشگاه ها و فریب ها ، نهفته است . این ، در حالی است که مرز سلطه شیاطین بر انسان ، از حدّ تحریک و وسوسه فراتر نمی رود . از این رو ، آنان انسان را به زشتی ها دعوت می کنند؛ لیکن نمی توانند او را به ارتکاب زشتی ها وا دارند . با این توضیح ، آنچه در این مورد باید بررسی شود ، دو مسئله است : نخست . به بند کشیده شدن شیاطین در ماه رمضان . دوم . بررسی عوامل پنهان در ورای انجام دادن گناهان در این ماه ، با آن که شیاطین در بندند و نقش گم راهگرانه ندارند .

عَلْت به بند کشیده شدن شیاطین در ماه رمضان

1 . طبیعت پیشگیرانه روزه

عَلْت به بند کشیده شدن شیاطین در ماه رمضان تحلیل و بررسی روایات دینی در موضوع به بند کشیده شدن شیاطین و جلوگیری از آنها در ماه رمضان ، دو عَلْت را نشان می دهد ، با این توضیح که عَلْت دوم در طول عَلْت اوّل است :

1 . طبیعت پیشگیرانه روزه به طور طبیعی ، زمینه ای را که شیطان بر اساس آن ، انسان را به گم راهی می کشاند ، از بین می برد . به تعبیر دقیق تر ، زنجیری که در ماه رمضان ، شیطان را به بند می کشد ، چیزی جز خود روزه نیست . از این رو ، در حدیث پیامبر خدا آمده است:

1241. الكافي عن أحمد بن محمد بن خالد رفعه: إِنَّ الشَّيْطَانَ لَيَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ فَضَيَّ قُوا مَجَارِيَهُ بِالْجُوعِ؛ 1238. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) شیطان در انسان جاری می شود ، همچون جریان خون . پس با گرسنگی ،

مجاری او را تنگ کنید .

این حدیث، به روشنی بر این نکته دلالت دارد که روزه به طور طبیعی، مانع تسلط شیطان بر انسان می شود. زنجیری که روزه دارد، نه تنها شیطان را به بند می کشد، بلکه کشش های نفس اماره را هم مهار می کند، آن را به اسارت در می آورد و جلوی سلطه آن را بر انسان می گیرد، و به فرموده امیر مؤمنان علیه السلام:

1240. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ از دعای ایشان در ماه رمضان _) نِعَمَ الْعَوْنِ عَلَى أَسْرِ النَّفْسِ وَ كَسْرَ عَادَتَيْهَا التَّجَوُّعُ؛
 1241. الکافی (_ به نقل از احمد بن محمد بن خالد، که سند حدیث ر) گرسنگی، چه خوب یاوری برای اسیر کردن نفس و شکستن عادت آن است! بر این اساس، همه روایاتی که در ستایش گرسنگی و نقش آن در خودسازی و تربیت نفس، وارد شده اند، هدف آنها ایجاد مانع طبیعی در برابر سلطه شیطان بر انسان و نگهداری انسان از کشش ها و اغواگری های نفس و نیز آزادسازی نیروهای عقلی و شکوفاسازی استعدادهای انسانی است، آن گونه که از این دو روایت _ که از مجموعه احادیث این گونه برگزیده ایم _ روشن می شود.
 پیامبر خدا فرمود:

1243. عنه صلی الله علیه و آله: جَاهِدُوا أَنْفُسَكُمْ بِالْجُوعِ وَالْعَطَشِ، فَإِنَّ الْأَجْرَ فِي ذَلِكَ كَأَجْرِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛ 1244. عنه صلی الله علیه و آله (_ فِي الدُّعَاءِ _) به وسیله گرسنگی و تشنگی، با نفس خویش جهاد کنید؛ چرا که پاداش آن، مثل پاداش جهادکننده در راه خداست. 1245. عنه صلی الله علیه و آله: نيز فرمود: أَحْيُوا قُلُوبَكُمْ بِقِلَّةِ الضُّحْكِ وَقِلَّةِ الشَّبَعِ، وَ طَهَّرُوهَا بِالْجُوعِ تَصْفَوْا [تَصْفُ] وَ تَرَقُّ . ؛

2. عنایت ویژه خداوند

علت سود نبردن از به بند کشیده شدن شیاطین

اشاره

1246. عنه صلی الله علیه و آله (_ ایضا _) دل های خود را با کم خندیدن و کم خوردن ، زنده کنید و آن را با گرسنگی ، پاک سازید تا صاف و رقیق شود . 2. عنایت ویژه خداوندافزون بر پشتوانه ای که روزه به طور طبیعی برای روزه داران جهت جلوگیری از سلطه شیطان و اغواگری های او پدید می آورد ، این برنامه عبادی ، خود به خود ، زمینه ساز شمول عنایت های خدا بر آنان می گردد . آنچه در روایات با عنوان به بند کشیدن شیاطین در این ماه آمده است ، به همین نکته اشاره دارد . به عبارت دیگر ، عنایت الهی گزاف نیست تا سؤال شود : چرا خدای سبحان ، مانع سلطه شیطان نمی شود و در بقیه ماه ها بین انسان و سلطه او فاصله نمی اندازد؟ هرگز؛ بلکه ریشه این توفیق و عنایت الهی ، در انتخاب خود انسان و ورود او به میهمان سرای رمضان ، نهفته است .

علت سود نبردن از به بند کشیده شدن شیاطیندر چارچوب تحلیلی که گذشت _ که می رساند در این ماه ، شیاطین نسبت به انسان و دست کم نسبت به روزه داران ، سلطه ندارند _ سؤال اساسی دومی مطرح می شود؛ چرا که می بینیم گاهی روزه داران هم در این ماه دچار غفلت و گناه می شوند . تشریح کفاره هایی که برای درمان این حالت هاست نیز گواه آن است . سید ابن طاووس رحمه الله در تصویر این نکته می گوید : یکی از دینداران از من پرسید : «من از به بند کشیده شدن شیاطین بهره چندانی نمی برم ؛ چون همان حالت غفلت را که پیش از ماه رمضان داشتم ، دارم و گویا فرقی نکرده است و با زنجیر شدن یاران شیطان ، از آن کاسته نشده است ...» . دو پاسخ به این پرسش می توان داد :

1. شیطان، به تنهایی زمینه ساز گناهان نیست .

2. در بند بودن شیطان ها، نسبی است .

1. شیطان، به تنهایی زمینه ساز گناهان نیست. این پاسخ، بر این نکته استوار است که خطاها و گناهانی که از انسان سر می زند، تنها به شیطان و اغواگری او مربوط نمی شود؛ بلکه دو منشأ اساسی دیگر هم دارد: نفس اماره، و زنگارهای متراکمی که پیامد گناهان پیشین اند و دل را آلوده و سیاه ساخته اند. در واقع، عنایت الهی ای که در ماه رمضان شامل انسان می شود، تنها تأثیر عامل نخستین را که مربوط به شیطان است، از بین می برد؛ اما دو عامل دیگر همچنان نقش ایفا می کنند و جهت زمینه سازی برای انحراف انسان و سر زدن گناهان از او و غافل ماندن وی، کافی اند. بر فرض که روزه بتواند همه کشش های نفس اماره را بپوشاند و تأثیر آن را در کشاندن انسان به طرف خطاها و گناهان از بین ببرد، زنگارهای متراکم از گناهان گذشته، کافی اند که برای روزه دار، خطر آفرین باشند و او را در معرض غفلت و گناه قرار دهند.

2. در بند بودن شیطان ها، نسبی است. از تحلیل گذشته روشن شد که زنجیری که شیطان را به بند می کشد، از خود روزه ماه رمضان فراهم می شود و نه از چیز دیگری. بنا بر این، هر چه روزه مستحکم تر و کامل تر باشد، زنجیری که شیطان را به بند می کشد و جلوی نفس اماره را می گیرد، محکم تر خواهد بود و از میزان غفلت و انحراف های ناشی از آن، خواهد کاست. بر این پایه، می توان گفت: روزه آنان که در ماه رمضان، گناهانی مرتکب می شوند، روزه کاملی نیست.

الفصل الرابع : التأكيد على استثمار بركاته 1249. عنه صلى الله عليه وآله (_ مِنْ دُعَائِهِ فِي الْإِسْتِسْقَاءِ _) رسول الله صلى الله عليه وآله : إِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ حُرِمَ غُفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ . (1) 1250. رسول الله صلى الله عليه وآله :عنه صلى الله عليه وآله :إِنَّ الشَّقِيَّ حَقَّ الشَّقِيَّ مَنْ خَرَجَ عَنْهُ هَذَا الشَّهْرُ وَلَمْ يُغْفَرْ ذُنُوبُهُ ، فَحِينَئِذٍ يَخْسَرُ حِينَ يَفُوزُ الْمُحْسِنُونَ بِجَوَائِزِ الرَّبِّ الْكَرِيمِ . (2) 1251. عنه صلى الله عليه وآله :عنه صلى الله عليه وآله :قَدْ جَاءَكُمْ شَهْرُ رَمَضَانَ ؛ شَهْرٌ مُبَارَكٌ ... فِيهِ لِيَدَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ، مَنْ حُرِمَهَا فَقَدْ حُرِمَ . (3) 1249. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای طلب باران _) الإمام الصادق عليه السلام : مَنْ لَمْ يُغْفَرَ لَهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَمْ يُغْفَرَ لَهُ إِلَى قَابِلٍ ، إِلَّا أَنْ يَشْهَدَ عَرَفَةَ . (4) تعليقاُحاديث هذا الفصل هي تحذير وإنذار في ظاهرها ، وهي بشارة في باطنها ، خاصةً أحاديث النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الَّتِي يَدْعُو فِيهَا عَلَى مَنْ لَمْ تَشْمَلْهُ الْمَغْفِرَةُ الْإِلَهِيَّةُ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْكَرِيمِ وَيَنْعَتُهُ بِالشَّقَاءِ . ولذا جاء عن العالم الرباني ملكي تبريزي (ت 1343 ق) _ رضوان الله عليه _ قوله : « ومن أبلغ ما ورد في البشارة لشهر رمضان دعاء النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ لَمْ يُغْفَرَ لَهُ فِيهِ ، حَيْثُ إِنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ : مَنْ انْسَلَخَ عَنْهُ شَهْرُ رَمَضَانَ وَلَمْ يُغْفَرَ لَهُ فَلَا غُفْرَانَ لِلَّهِ لَهُ (5) فَإِنَّ هَذَا الدُّعَاءَ بِلِحَازِ أَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَآلِهِ لِرَحْمَةِ الْعَالَمِينَ ، بِشَارَةِ عَظِيمَةِ لِسَعَةِ الرَّحْمَةِ وَعَمُومِ الْغُفْرَانِ فِي الشَّهْرِ ، وَإِلَّا لَمْ يَكُنْ مَعَ كَوْنِهِ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ يَدْعُو لِمُسْلِمٍ وَلَوْ كَانَ مَذْنِبًا . (6) »

- 1- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 77 ح 61 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 356 ح 25 .
- 2- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 73 ح 53 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 362 ح 30 .
- 3- تهذيب الأحكام : ج 4 ص 152 ح 422 ؛ سنن النسائي : ج 4 ص 129 .
- 4- الكافي : ج 4 ص 66 ح 3 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 342 ح 6 .
- 5- الإقبال : ج 1 ص 454 وفيه « من انسلخ من شهر رمضان... » .
- 6- المراقبات : ص 103 .

فصل چهارم : تأکید بر بهره‌وری از برکات ماه رمضان

نکته

فصل چهارم : تأکید بر بهره‌وری از برکات ماه رمضان 1252. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : بدبخت ، کسی است که در این ماه بزرگ ، از آمرزش الهی محروم بماند . 1253. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ في الدعاء _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : بدبخت واقعی ، کسی است که این ماه از او بگذرد؛ ولی گناهانش آمرزیده نشوند . پس آن گاه که نیکوکاران به جوایز پروردگار کریمشان دست می‌یابند ، او زیانکار (بازنده) می‌گردد . 1254. عنه صلی الله علیه و آله (_ في دعاء الجوشن الكبير _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : ماه رمضان ، شما را فرارسید ، ماهی مبارك ... در آن ، شب قدر است که بهتر از هزار ماه است . محروم ، کسی است که از آن بی بهره بماند . 1255. عنه صلی الله علیه و آله (_ أيضا _) امام صادق علیه السلام : هر کس در ماه رمضان آمرزیده نشود ، تا سال آینده آمرزیده نمی‌شود ، مگر آن که روز عرفه را درک کند . نکته‌ظاهر احادیث این فصل ، هشدار و بیم دادن است؛ اما باطن آنها بشارت است ، بویژه احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله که کسانی را که در این ماه ، مشمول آمرزش الهی نمی‌شوند ، نفرین می‌کند و آنان را بدبخت می‌شمارد . از این رو ، عالم ربّانی مرحوم آیه الله میرزا جواد آقا ملکی تبریزی (م 1343 ق) می‌گوید : از رساترین نکاتی که در بشارت به ماه رمضان روایت شده ، نفرین پیامبر صلی الله علیه و آله بر کسانی است که در این ماه آمرزیده نمی‌شوند ، آن جا که فرموده است : «آمرزیده مباد کسی که ماه رمضان از او بگذرد و آمرزیده نشود!» . از آن جا که پیامبر صلی الله علیه و آله رحمتی برای جهانیان برانگیخته شده است ، این نفرین ، بشارت بزرگی به رحمت گسترده و فراگیری آمرزش الهی در این ماه است ، وگرنه ایشان با آن که رحمتی برای جهانیان است ، هرگز مسلمانی را نفرین نمی‌کند ، هر چند فردی گنهکار باشد .

بخش دوم : آمادگی برای میهمانی خدا

اشاره

بخش دوم : آمادگی برای میهمانی خدا

.

الفصل الأول : معرفة ضيافة الله 1 / 1 وجوب الصيام الكتاب « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ » . (1)

الحديث 1259. رسول الله صلى الله عليه وآله : الإمام زين العابدين عليه السلام : إِنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ خَمْسًا وَلَمْ يَفْتَرِضْ إِلَّا حَسَنًا جَمِيلًا : الصَّلَاةَ ، وَالزَّكَاةَ ، وَالْحَجَّ ، وَالصِّيَامَ ، وَوَلَايَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ . (2) 1259. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الرضا عليه السلام : _ فيما جَمَعَهُ الْفَضْلُ بْنُ شَاذَانَ مِنْ كَلَامِهِ فِي عِلَلِ الْفَرَائِضِ _ فَإِنْ قِيلَ : فَلِمَ أُمِرُوا بِصَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ ؛ لَا أَقَلَّ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ؟

قِيلَ : لِأَنَّ قُوَّةَ الْعِبَادِ الَّذِي يَعْمُ فِيهِ الْقَوِيُّ وَالضَّعِيفُ . وَإِنَّمَا أُوجِبَ اللَّهُ الْفَرَائِضَ عَلَى أَغْلَبِ الْأَشْيَاءِ وَأَعَمِّ الْقَوَى ، ثُمَّ رَخَّصَ لِأَهْلِ الضَّعْفِ . وَإِنَّمَا أُوجِبَ اللَّهُ وَرَعَبَ أَهْلِ الْقُوَّةِ فِي الْفَضْلِ ، وَلَوْ كَانُوا يَصْلُحُونَ عَلَى أَقَلِّ مِنْ ذَلِكَ

لِنَقْصِهِمْ ، وَلَوْ احتاجوا إلى أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ لَزَادَهُمْ . (3) .

1- .البقرة : 183 .

2- .بشارة المصطفى : ص 108 وراجع الكافي : ج 8 ص 271 ح 399 .

3- .علل الشرايع : ص 270 ح 9 ، بحار الأنوار : ج 6 ص 80 ح 1 وج 96 ص 370 ح 51 .

فصل یکم : شناخت میهمانی خدا

1 / 1 وجوب روزه گرفتن

فصل اول : شناخت میهمانی خدا 1 / 1 وجوب روزه گرفتن آن «ای کسانی که ایمان آورده اید! روزه بر شما نوشته (واجب) شده است، آن گونه که بر کسانی که پیش از شما بودند، نوشته شده بود. باشد که پروا کنید!». .

حدیث 1262. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام سجّاد علیه السلام : خداوند، پنج چیز را واجب کرده است و جز نیکو و زیبا، واجب نکرده است : نماز، زکات، حج، روزه و ولایت ما اهل بیت. 1263. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام رضا علیه السلام : _ در مجموعه ای که فضل بن شاذان از سخن ایشان درباره حکمت واجبات، گرد آورده است _ پس اگر بگویند : «چرا به روزه ماه رمضان فرمان یافته اند، نه کمتر از آن و نه بیشتر؟»، گفته می شود : برای آن که انجام دادن این مقدار روزه در توان بندگان است و نیرومند و ناتوان را فرا می گیرد .

همانا خداوند، واجبات را بر پایه چیزهای غالب تر و نیروهای فراگیرتر، مقرر داشته و سپس ناتوانان را رخصت داده است . خداوند بر توانمندان واجب ساخته و به بیشتر، تشویق کرده است ؛ و اگر شایسته کمتر از آن بودند، از

تکلیفشان می کاست و اگر به بیش از آن نیاز داشتند، بر تکلیفشان می افزود .

1 / 2 حِكْمَةُ الصِّيَامِ 1265. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام عليّ عليه السلام: حَرَسَ اللَّهُ عِبَادَهُ الْمُؤْمِنِينَ بِالصَّلَوَاتِ وَالزَّكَّوَاتِ وَمُجَاهَدَةِ الصِّيَامِ فِي الْأَيَّامِ الْمَفْرُوضَاتِ؛ تَسْكِينًا لِأَطْرَافِهِمْ، وَتَخْشِيعًا لِأَبْصَارِهِمْ، وَتَذَلِيلًا لِنُفُوسِهِمْ، وَتَخْفِيزًا لِقُلُوبِهِمْ، وَإِذْهَابًا لِلْخَيْلَاءِ عَنْهُمْ، وَلِمَا فِي ذَلِكَ مِنْ تَعْفِيرِ عِتَاقِ الْوُجُوهِ بِالثَّرَابِ تَوَاضَعًا، وَالتِّصَاقِ كَرَائِمِ الْجَوَارِحِ بِالْأَرْضِ تَصَاغُرًا، وَلُحُوقِ الْبُطُونِ بِالْمُتُونِ مِنَ الصِّيَامِ تَذَلُّلًا. (1) 1265. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: عنه عليه السلام: فَرَضَ اللَّهُ الصِّيَامَ ابْتِلَاءً لِإِخْلَاصِ الْخَلْقِ. (2) 1266. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ مِنْ دُعَائِهِ يَوْمَ الْأَحْزَابِ _) الإمام الصادق عليه السلام _ فِي بَيَانِ عِلَّةِ الصِّيَامِ _ : إِنَّمَا فَرَضَ اللَّهُ عِزَّ وَجَلَّ الصِّيَامَ لِيَسْتَوِيَ بِهِ الْغَنِيُّ وَالْفَقِيرُ؛ وَذَلِكَ أَنَّ الْغَنِيَّ لَمْ يَكُنْ لِيَجِدَ مَسَّ الْجُوعِ فَيَرْحَمَ الْفَقِيرَ؛ لِأَنَّ الْغَنِيَّ كُلَّمَا أَرَادَ شَيْئًا قَدَّرَ عَلَيْهِ، فَأَرَادَ اللَّهُ عِزَّ وَجَلَّ أَنْ يُسَوِّيَ بَيْنَ خَلْقِهِ، وَأَنْ يُذَيِّقَ الْغَنِيَّ مَسَّ الْجُوعِ وَالْأَلَمِ؛ لِيَرِقَّ عَلَى الضَّعِيفِ فَيَرْحَمَ الْجَائِعَ. (3) 1266. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای ایشان در روز نبرد احزاب _) الإمام الرضا عليه السلام _ فِيمَا جَمَعَهُ الْفَضْلُ بْنُ شاذَانَ مِنْ كَلَامِهِ فِي عِلَلِ الْفَرَائِضِ _ : فَإِنْ قِيلَ: فَلِمَ أَمَرُوا بِالصَّوْمِ؟ قِيلَ: لِكَيْ يَعْرِفُوا أَلَمَ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ، وَيَسْتَدِلُّوا عَلَى فَقْرِ الْآخِرَةِ، وَلِيَكُونَ الصَّائِمُ خَاشِعًا ذَلِيلًا مُسْتَكِينًا، مَا جُورًا مُحْتَسِبًا

عارفًا، صَابِرًا عَلَى مَا أَصَابَهُ مِنَ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ؛ فَيَسْتَوْجِبَ الثَّوَابَ مَعَ مَا فِيهِ مِنَ الْإِمْسَاكِ عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَلِيَكُونَ ذَلِكَ وَاعِظًا لَهُمْ فِي الْعَاجِلِ، وَرَائِضًا لَهُمْ عَلَى أَدَاءِ مَا كَلَّفَهُمْ، وَذَلِيلًا لَهُمْ فِي الْأَجْرِ، وَلِيَعْرِفُوا شِدَّةَ مَبْلَغِ ذَلِكَ عَلَى أَهْلِ الْفَقْرِ وَالْمَسْكِنَةِ فِي الدُّنْيَا فَيُؤَدُّوا إِلَيْهِمْ مَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُمْ فِي أَمْوَالِهِمْ. (4).

1- نهج البلاغة: الخطبة 192.

2- نهج البلاغة: الحكمة 252.

3- كتاب من لا يحضره الفقيه: ج 2 ص 73 ح 1766.

4- علل الشرايع: ص 270 ح 9، عيون أخبار الرضا عليه السلام: ج 2 ص 116 ح 1 وفيه «الانكسار» بدل «الإمساك» و«الآجل» بدل «الأجر»، بحار الأنوار: ج 6 ص 79 ح 1 وج 96 ص 369 ح 51.

1 / 2 حکمت روزه گرفتن

1 / 2 حکمت روزه گرفتن 1267. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام علی علیه السلام: خداوند، بندگان مؤمن خویش را با نمازها، زکات ها و تلاش برای روزه گرفتن در روزهای واجب شده، نگهداری کرده است تا اعضایشان آرامش یابد و چشمانشان خشوع پیدا کند و جان هایشان رام گردد و دل هایشان متواضع شود و غرور از آنان زدوده گردد، به سبب حکمت هایی که در آنهاست، چون: خاکی شدن چهره های عزّتمند از روی تواضع، به زمین چسبیدن اعضای شریف از روی فروتنی، و چسبیدن شکم ها به پشت ها از روی رام شدن 1268. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام علی علیه السلام: خداوند، روزه را واجب فرمود، تا آزمونی برای اخلاص آفریدگان باشد 1269. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ فِي حَدِيثِ الْمِعْرَاجِ _) امام صادق علیه السلام _ درباره حکمت روزه داری _ : خداوند متعال ، روزه را واجب ساخته است تا ثروتمند و تهی دست ، برابر شوند؛ چون [بدون روزه] ثروتمند ، رنج گرسنگی را نمی چشید تا به فقیر ترحم کند؛ زیرا ثروتمند هر گاه چیزی را بخواهد ، بر آن تواناست . پس خدای متعال خواست تا میان بندگانش برابری پدید آورد و ثروتمند هم طعم گرسنگی و رنج را بچشد تا بر ناتوان ، رقت قلب یابد و بر گرسنه ترحم نماید 1269. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در حدیث معراج _) امام رضا علیه السلام _ در مجموعه ای که فضل بن شاذان از سخنان ایشان درباره حکمت واجبات ، گرد آورده است _ : پس اگر گفته شود : «چرا مأمور به روزه شدند؟» ، گفته می شود : تا رنج گرسنگی و تشنگی را بشناسند و نشانی بر نیاز آخرت بیابند و تا روزه دار ، خاشع ، فروتن ، شکسته ، پاداش یافته ، امیدوار به اجر الهی و عارف گردد و بر گرسنگی و تشنگی ای که به او می رسد ، شکیبیا شود تا

شایسته پاداش گردد ، به علاوه خودداری از برآوردن خواسته های نفس ، و برای این که روزه ، در دنیا مایه پند آنان شود و سبب تمرین آنان بر انجام دادن تکلیف های خدا و راهنمای آنان در پاداش گردد و تا بدانند که چه سختی هایی بر فقیران و بینوایان در دنیا می گذرد؛ پس آنچه را خداوند برای فقیران در اموال آنان واجب ساخته ، به آنان پردازند .

1270. عنه صلى الله عليه وآله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) عنه عليه السلام _ في عِلَّةِ الصَّوْمِ _ : اِمْتَحَنَهُمْ بِضَرْبِ مَنْ الطَّاعَةِ كَيْمَا يَنَالُوا بِهَا عِنْدَهُ الدَّرَجَاتِ ؛ لِيَعْرِفَهُمْ فَضْلَ مَا أَنْعَمَ عَلَيْهِمْ مِنْ لَذَّةِ الْمَاءِ وَطَيْبِ الْخُبْزِ ، وَإِذَا عَطَشُوا يَوْمَ صَوْمِهِمْ ذَكَرُوا يَوْمَ الْعَطَشِ الْأَكْبَرِ فِي الْآخِرَةِ ، وَزَادَهُمْ ذَلِكَ رَغْبَةً فِي الطَّاعَةِ . (1) 1 / 3 فَضْلُ الصِّيَامِ 1273. عنه صلى الله عليه وآله : رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : جَعَلَ اللَّهُ ... قُرَّةَ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ . (2) 1274. عنه صلى الله عليه وآله (_ فِي الدُّعَاءِ _) عنه صلى الله عليه وآله : قَالَ حَبِيبِي جَبْرَيْلُ : إِنَّ مَثَلَ هَذَا الدِّينِ كَمَثَلِ شَجَرَةٍ ثَابِتَةٍ ؛ الْإِيمَانُ أَصْلُهَا ، وَالصَّلَاةُ عُرْوَتُهَا ، وَالزَّكَاةُ مَأْوَاهَا ، وَالصَّوْمُ سَعْفُهَا . (3) 1 / 4 الصَّوْمُ لِلَّهِ 1271. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) رسول الله صلى الله عليه وآله : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «الصَّوْمُ لِي ، وَأَنَا أُجْزِي بِهِ» . (4) .

-
- 1- المناقب لابن شهر آشوب : ج 4 ص 355 ، بحار الأنوار : ج 6 ص 113 ح 6 .
  - 2- مكارم الأخلاق : ج 1 ص 83 ح 141 ، بحار الأنوار : ج 16 ص 249 .
  - 3- علل الشرايع : ص 249 ح 5 ، بحار الأنوار : ج 6 ص 109 ح 2 وج 68 ص 380 ح 30 .
  - 4- تهذيب الأحكام : ج 4 ص 152 ح 420 ، الكافي : ج 4 ص 63 ح 6 وفيه «عليه» بدل «به» .

1 / 3 فضیلت روزه

1 / 4 روزه برای خداست

اشاره

1272. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام رضا علیه السلام _ درباره حکمت روزه _ : خداوند ، از آن رو بندگان را با انواع طاعت ها آزموده است که نزد خداوند به درجاتی برسند ، تا ارزش آنچه را خداوند از لذت آب و گواری نان ، روزی آنان ساخته است ، دریابد و هر گاه در روز روزه داری خود تشنه شونند ، به یاد روز تشنگی بزرگ در قیامت بیفتند و این ، مایه رغبت بیشتر آنان در طاعت گردد . 1 / 3 فضیلت روزه 1275. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : خداوند ، فروغ دیدگانم را در نماز و روزه قرار داده است . 1276. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : حبيب من جبرئیل گفت : «مَثَلُ این دین ، همچون «مَثَلُ درختی ثابت و استوار است . ریشه اش ایمان است و رگ هایش نماز . آب آن ، زکات است و شاخ و برگش ، روزه» . 1 / 4 روزه برای خداست 1278. مسند ابن حنبل عن الشرید : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : خداوند فرموده است : «روزه ، برای من است و خودم پاداش آن را می دهم» .

1279. مسند ابن حنبل عن القاسم بن عبد الرحمن عن عمرو الأعمش عن النبي صلى الله عليه وآله: كُتِبَ لِبْنِ آدَمَ أَنْ يُضَاعَفَ؛ الْحَسَنَةُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِئَةِ ضِعْفٍ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي، وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ أَجْلِي». (1).

1- صحيح مسلم: ج 2 ص 807 ح 164؛ فضائل الأشهر الثلاثة: ص 143 ح 156 نحوه.

1277. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ درباره آیه {Q} «هر آنچه آفرید ، نیکو گردانَد») پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کار آدمی زاده ، چند برابر می شود . کار نیک ، ده برابر تا هفتصد برابر می شود . خداوند فرموده است : «مگر روزه ، که برای من است و خودم پاداش آن را می دهم ، [که روزه دار ،] خواسته دل و خوراکش را به خاطر من وا می گذارد» . .

سخنی در شرح حدیث: «روزه، برای من است»

سخنی در شرح حدیث: «روزه، برای من است» ابو حامد غزالی در شرح این حدیث، گفته است: این که روزه برای خداست و این شرافت را یافته که به خداوند، نسبت داده شود (هر چند همه عبادات، برای اوست، همچنان که کعبه این شرف را یافته که خانه او باشد، در حالی که همه زمین برای اوست) دو معنا دارد: نخست، این که: روزه، پرهیز و ترك است و عملی پنهان است و در آن، کاری نیست که دیده شود. به خلاف همه عبادت ها که در معرض دید مردم انجام می شوند، روزه، عبادتی است که جز خدا آن را نمی داند؛ چرا که کاری است باطنی که همان صبر است. دوم، این که: روزه، سرکوبی دشمن خداست؛ چون ابزار شیطان ملعون، شهوت ها هستند و شهوات با خوردن و آشامیدن، نیرو می یابند. از این رو، پیامبر صلی الله علیه و آله فرموده است:

1280. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ في صِفَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ) إِنَّ الشَّيْطَانَ لَيَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ ؛ فَضَيِّقُوا مَجَارِيَهُ بِالْجُوعِ ؛
 1281. عنه صلی الله علیه و آله : شیطان، همچون خون، در وجود آدمی جاری می شود، پس گذرگاه های او را با گرسنگی، تنگ کنید ...
 ... از آن جا که بخصوص روزه، سرکوبی شیطان و بستن و تنگ ساختن گذرگاه های اوست، شایسته است که ویژه خدا گردد؛ زیرا سرکوبی دشمن خدا، یاری نمودن خداست، و یاری رسانی خداوند به بنده اش، در پی یاری کردن بنده به خداست.

خداوند فرموده است: «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ»؛ اگر خدا را یاری کنید، خدا یاری تان می کند و گام هایتان را استوار می سازد. پس شروع تلاش، از بنده است و پاداش دادن به هدایت، از خدا. از این رو فرموده است: «وَالَّذِينَ جَاءُوا فِينَا لِنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا»؛ و آنان که در راه ما جهاد کنند، ما راه های خود را به آنان نشان می دهیم. و فرموده است: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ»؛ خداوند، سرنوشت يك ملت را عوض نمی کند، تا وضع خودشان را تغییر دهند. این تغییر، با شکستن شهوات انجام پذیر است؛ چون شهوت ها، چراگاه های شیاطین اند و تا وقتی سرسبز باشند، رفت و آمد آنها بریده نمی شود و تا در رفت و آمدند، جلال خداوند بر بنده آشکار نمی شود و بنده از دیدار خدا محروم می ماند. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

1281. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در وصف خداوند عز و جل _) لَوْلَا أَنَّ الشَّيَاطِينَ يَحُومُونَ عَلَى قُلُوبِ بَنِي آدَمَ ، لَنَظَرُوا إِلَى مَلَكَوَتِ السَّمَاءِ ؛ 1282. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ فِي دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) اگر نبود این که شیاطین، دور و بر دل های آدمی زادگان می چرخند، آدمیان به ملکوت آسمان می نگریستند. از این رو، روزه در عبادت و سپر ایمنی گشته است. در کتاب النهایة ی ابن اثیر آمده است:

مردم، در تأویل این حدیث و این که: «چرا خداوند، روزه و پاداش آن را مخصوص خود ساخته است، هر چند همه عبادت‌ها و پاداش آنها، از سوی خدا و بر عهده اوست؟»، بسیار گفته‌اند. آنان در این باره وجوهی را ذکر کرده‌اند که محور همه آنها، این است که: روزه، رازی میان خدا و بنده است و کسی جز او، از آن آگاه نمی‌شود. پس بنده، روزه دار واقعی نمی‌شود، مگر آن که در اطاعت، اخلاص داشته باشد. گرچه همان طور است که گفته‌اند، ولی عبادات دیگری هم هستند که در پنهان بودن، مثل روزه‌اند، مانند: نماز بی وضو و نماز در جامه نجس و این گونه اعمال پنهانی که همراه با عبادات‌اند و جز خدا و نمازگزار، آنها را نمی‌داند. بهترین چیزی که در تأویل این حدیث شنیده‌ام، این است که: همه عبادت‌هایی که بندگان با انجام دادن آنها به خداوند، تقرب می‌جویند (مانند: نماز، حج، صدقه، اعتکاف، دعا، نیایش، قربانی و انواع عبادت‌های دیگر)، مشرکان نیز با همانها خداهای خویش و آنچه را شریک خدا قرار دادند، پرستیده‌اند؛ اما هرگز شنیده نشده است که گروهی از مشرکان و پیروان مذاهب در دوران‌های پیشین، معبودهای خود را با «روزه» پرستیده باشند و بدین وسیله به آنها تقرب جسته باشند. روزه، به عنوان عبادت، تنها از سوی ادیان آسمانی، شناخته شده است. از این رو، خداوند فرموده است: «روزه، برای من است و خودم پاداش آن را می‌دهم»، یعنی: در آن، کسی شریک من نگشته است و با آن جز من، پرستش نشده است. پس در این هنگام، خودم پاداش آن را بر عهده می‌گیرم و به کسی دیگر، چه فرشتگان مقرب و چه غیر آنان، وا نمی‌گذارم؛ تا اندازه‌ای که به من اختصاص یابد. اما آنچه اخیراً در تفسیر این حدیث رایج شده که حدیث مذکور چنین قرائت می‌شود: «الصَّوْمُ لِي وَ اَنَا أُجْزِي بِهِ؛ روزه برای من است و من _ یعنی خداوند متعال _ جزا داده می‌شوم به آن»، تا آن جا که ما جستجو کردیم، هیچ يك از حدیث شناسان گذشته، آن را چنین قرائت نکرده و از آن، چنین معنایی نفهمیده است.

1 / 5 معرفة ضيافة اللّه قيمة الصائما الكتاب « إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَائِضِينَ وَالْخَائِضَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّامِتِينَ وَالصَّامِتَاتِ وَالْخَافِضِينَ وَالْخَافِضَاتِ وَالذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا » . (1)

الحديث 1284. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) رسول الله صلی الله علیه و آله في قوله تعالى : « التَّائِبُونَ الْعَبْدُونَ الْحَامِلُونَ السَّائِحُونَ وَالْمَسْكِينُ وَالْمَسْكِينَاتُ وَالصَّائِمُونَ . (3) 1285. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : عنه صلی الله علیه و آله : إنَّ لِلَّهِ مَا يَدَّعِيهَا مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ ، لَا يَقَعُدُ عَلَيْهَا إِلَّا الصَّائِمُونَ . (4) 1286. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) عنه صلی الله علیه و آله : لِلصَّائِمِ فَرَحَتَانِ : فَرَحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ ، وَفَرَحَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، يُنَادِي الْمُنَادِي : « أَيْنَ الظَّامِئَةُ أَكْبَادُهُمْ ؟ وَعِزَّتِي ، لِأَرْوِيَنَّهُمُ الْيَوْمَ » . (5) 1287. رسول الله صلی الله علیه و آله : الإمام عليّ عليه السلام : لَو دَافَعْتَ نَوْمَكَ _ يَا غَافِلًا _ بِالْقِيَامِ ، وَقَطَعْتَ يَوْمَكَ بِالصَّيَامِ ، وَاقْتَصَرْتَ عَلَى الْقَلِيلِ مِنَ لَعَقِ الطَّعَامِ ، وَأَحْيَيْتَ مُجْتَهِدًا لَيْلَكَ بِالْقِيَامِ ؛ كُنْتَ أَحْرَى أَنْ تَنَالَ أَشْرَفَ الْمَقَامِ . (6) .

1- الأحراب : 35 .

2- التوبة : 112 .

3- الكافي : ج 5 ص 15 ح 1 ؛ المستدرک علی الصحیحین : ج 2 ص 365 ح 3288 .

4- المعجم الأوسط : ج 9 ص 170 ح 9443 ، كنز العمال : ج 8 ص 452 ح 23620 .

5- مسند زيد : 203 عن الإمام زين العابدين عن أبيه عن جدّه عليهم السلام .

6- البلد الأمين : ص 318 .

1 / 5 ارزش روزه دار

1 / 5 ارزش روزه دار قرآنشناخت میهمانی خدا «همانا خداوند برای مردان و زنان مسلمان و مؤمن، پرستشگر، راستگو، صابر، خاشع، صدقه دهنده، روزه دار، پاک دامن، و مردان و زنانی که خدا را بسیار یاد می کنند، آمرزش و پاداشی بزرگ فراهم ساخته است» .

حدیث 1290. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله درباره آی-ه : «[مؤمن-ان] توب-ه کنندگ-ان، پرستشگ-ران، ستایشگران، سیاحتگران ... اند» _ : سیاحتگران، همان روزه داران اند. 1290. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : خداوند، سفره ای دارد که بر آن نعمتی است که نه چشمی دیده، نه گوشی شنیده و نه بر دل بشری گذشته است . بر سر این سفره، جز روزه داران نخواهند نشست . 1291. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ لِرَجُلٍ سَأَلَهُ أَنْ يُعَلِّمَهُ دُعَاءَ يُوسُفَ) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : روزه دار، دو خوش حالی دارد : خوش حالی او به هنگام افطارش، و خوش حالی او در روز قیامت، [آن گاه] که منادی ندا می دهد : «كجائند صاحبان جگرهای سوخته و تشنه؟ به عزّتم سوگند، امروز سیرایشان می کنم» . 1292. عنه صلی الله علیه و آله (_ فِي دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) امام علی علیه السلام : ای غافل! اگر با نماز، خوابت را کنار بزنی و با روزه روزت را سپری کنی و به خوراکی اندک بسنده کنی و شب خودت را تلاشگرانه با نماز زنده

بداری، سزاوار آنی که به برترین جایگاه، دست یابی .

1293. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا قَامَ لَيْلَةً ثُمَّ أَصْبَحَ صَائِمًا نَهَارَهُ لَمْ يُكْتَبْ عَلَيْهِ ذَنْبٌ ، وَلَمْ يَخْطُ خُطْوَةً إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً ، وَلَمْ يَتَكَلَّمْ بِكَلِمَةٍ خَيْرٍ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً ، وَإِنْ مَاتَ فِي نَهَارِهِ صُعِدَ بِرُوحِهِ إِلَى عِلِّيِّينَ ، وَإِنْ عَاشَ حَتَّى يُفْطِرَ كَتَبَهُ اللَّهُ مِنَ الْأَوْابِينَ . (1) 1291. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ به مردی که از او خواست دعایی را به او بیاموزد که) الإمام الصادق عليه السلام : مَنْ صَامَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمًا فِي شِدَّةِ الْحَرِّ فَأَصَابَهُ ظَمًا ، وَكَلَّ اللَّهُ بِهِ أَلْفَ مَلَكٍ يَمَسِّحُونَ وَجْهَهُ وَيُسِّرُونَ ، حَتَّى إِذَا أَفْطَرَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ :

« مَا أَطَيْبَ رِيحَكَ وَرَوْحَكَ ! مَلَائِكَتِي ، اشْهَدُوا أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ » . (2) 1 / 6 دُعَاءُ الْمَلَائِكَةِ لِلصَّائِمِ 1294. رسول الله صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ : « إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّ مَلَائِكَتَهُ بِالْدُّعَاءِ لِلصَّائِمِينَ » .

وقال : « أَخْبَرَنِي جَبْرِئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ رَبِّهِ أَنَّهُ قَالَ : مَا أَمَرْتُ مَلَائِكَتِي بِالْدُّعَاءِ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِي إِلَّا اسْتَجَبْتُ لَهُمْ فِيهِ » . (3) 1295. عنه صلى الله عليه وآله (_ فِي دُعَاءِ عَلَّمَهُ اللَّهُ إِيَّاهُ _) رسول الله صلى الله عليه وآله : مَا مِنْ صَائِمٍ يَحْضُرُ قَوْمًا يَطْعَمُونَ إِلَّا سَبَّحَتْ لَهُ أَعْضَاؤُهُ ، وَكَانَتْ صَلَاةُ الْمَلَائِكَةِ عَلَيْهِ ، وَكَانَتْ صَلَاتُهُمْ اسْتِغْفَارًا . (4) .

1- .المقنعة: ص 375 وص 305 .

2- .الكافي: ج 4 ص 64 ح 8 وص 65 ح 17 ، بحار الأنوار: ج 96 ص 247 ح 5 .

3- .الكافي: ج 4 ص 64 ح 11 ، بحار الأنوار: ج 96 ص 253 ح 26 .

4- .كتاب من لا يحضره الفقيه: ج 2 ص 87 ح 1805 ، بحار الأنوار: ج 96 ص 247 ح 4 .

1 / 6 دعای فرشتگان برای روزه دار

1296. عنه صلی الله علیه و آله: امام باقر علیه السلام: مؤمن، چون شب را به عبادت برخیزد و روز را روزه بدارد، برایش گناهی نوشته نمی شود و هیچ گامی بر نمی دارد، مگر آن که خداوند برای او حسنه ای می نویسد، و اگر همان روز بمیرد، روحش را به والاترین درجات بالا می برند، و اگر زنده بماند تا آن که افطار کند، خداوند او را در میان توبه گران می نویسد. 1297. عنه صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: کسی که در گرمای سخت، روزی را برای خدا روزه بدارد و تشنه شود، خداوند، هزار فرشته را بر او می گمارد که چهره اش را لمس می کنند و بشارتش می دهند، تا آن گاه که افطار کند، که خداوند به او می فرماید: «چه خوش است بوی تو و نشاط تو! فرشتگان من! گواه باشید که او را آمرزیدم». 1 / 6 دعای فرشتگان برای روزه دار 1300. عنه صلی الله علیه و آله (_ فِي دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) امام صادق علیه السلام _ به نقل از پدرانش علیهم السلام _ پیامبر خدا فرمود: «خداوند، فرشتگان خود را برای دعا به روزه داران، گماشته است» و فرمود: «جبرئیل از طرف خداوند، مرا خبر داد که خداوند فرمود: هرگز فرشتگانم را مأمور دعا برای هیچ يك از بندگانم نکردم، مگر آن که دعایشان را دربارہ او مستجاب ساختم» 1301. عنه صلی الله علیه و آله (_ أَيْضًا _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ روزه داری در میان گروهی که غذا می خورند، حاضر نمی شود، مگر آن که اعضایش تسبیح می گویند و درود فرشتگان بر او خواهد بود. درود فرشتگان، همان استغفار است.

1302. عنه صلى الله عليه وآله (_ أيضا _) الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ الصَّائِمَ مِنْكُمْ لَيَرْتَعُ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ ، تَدْعُو لَهُ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُفْطِرَ . (1) 1303. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الرضا عليه السلام: _ تَبَارَكَ وَتَعَالَى _ إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً مُوَكَّلِينَ بِالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ ، يَمَسَحُونَهُم بِأَجْنِحَتِهِمْ ، وَيُسْقِطُونَ عَنْهُمْ ذُنُوبَهُمْ . وَإِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً قَدْ وَكَّلَهُمْ بِالِاسْتِغْفَارِ لِلصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ ، لَا يَعْلَمُ عَدَدَهُمْ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ . (2) 1 / 7 بَرَكَاتُ ضِيَاءِ اللَّيْلِ _ التَّوِيُّ بِالْكِتَابِ « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ » . (3)

الحديث 1300. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) رسول اللہ صلى الله عليه وآله: الصِّيَامُ جُنَّةٌ . (4) 1301. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) عنه صلى الله عليه وآله: الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ . (5) 1302. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) عنه صلى الله عليه وآله: الصِّيَامُ جُنَّةٌ وَحِصْنٌ حَصِينٌ مِنَ النَّارِ . (6) .

1- .الكافي: ج 8 ص 366 ح 556 ، بحار الأنوار: ج 27 ص 132 ح 123 .

2- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 104 ح 92 .

3- البقرة: 183 .

4- صحيح البخاري: ج 2 ص 670 ح 1795 ؛ تهذيب الأحكام: ج 2 ص 242 ح 958 .

5- الكافي: ج 2 ص 19 ح 5 وج 4 ص 62 ح 1 ؛ سنن ابن ماجه: ج 1 ص 525 ح 1639 .

6- مسند ابن حنبل: ج 3 ص 367 ح 9236 ، كنز العمال: ج 8 ص 443 ح 23565 .

1 / 7 برکات میهمانی خدا

الف - تقوا

1303. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: روزه دار از شما، در گلستان های بهشت، بهره مند می شود. فرشتگان برای او دعا می کنند، تا آن که افطار کند. 1304. عنه صلی الله علیه و آله: امام رضا علیه السلام: خداوند متعال، فرشتگانی دارد که بر مردان و زنان روزه دار، گماشته شده اند و بال های خویش را بر آنان می کشند و گناهانشان را فرو می ریزند. خداوند متعال، فرشتگانی دارد که آنان را گماشته تا برای مردان و زنان روزه دار، استغفار کنند. شمار آنان را کسی جز خدا نمی داند. 1 / 7 برکات میهمانی خدا الف - تقوا قرآن «ای کسانی که ایمان آورده اید! روزه بر شما نوشته (واجب) شده است، آن گونه که بر کسانی که پیش از شما بودند، نوشته شده بود. باشد که پروا کنید!».

حدیث 1307. الأدب المفرد (به نقل از ابو هریره -) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه، سپر است. 1308. رسول الله صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه، سپری نگه دارنده از آتش است. 1309. عنه صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه، سپر است و دژی استوار و نگه دارنده از آتش است.

1308. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : عنه صلى الله عليه وآله : الصَّوْمُ جُنَّةٌ مَا لَمْ يَخْرِقْهَا . (1) ب _ ذَهَابُ الْأَشْرِ وَالشَّبَقِ 1310. رسول الله صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : عَلَيْكُمْ بِالصَّوْمِ ؛ فَإِنَّهُ مَحْسَمَةٌ لِلْعِرْقِ ، مُذْهِبٌ لِلْأَشْرِ . (2) 1311. عنه صلى الله عليه وآله (_ فِي دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) : يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ ، عَلَيْكُمْ بِالْبَاهِ ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيعُوهُ فَعَلَيْكُمْ بِالصِّيَامِ ؛ فَإِنَّهُ وَجَاؤُهُ . (3) 1310. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الكافي عن محمد بن يحيى رفعه : جاء إلى النبي صلى الله عليه وآله رجلٌ فقال : يا رسول الله ، ليس عندي طولٌ فأنكحُ النساءَ ، فأليك أشكو العزوبية!

فَقَالَ : «وَفَرَّ شَعَرَ جَسَدِكَ وَأَدِمِ الصِّيَامَ» .

فَفَعَلَ ، فَذَهَبَ مَا بِهِ مِنَ الشَّبَقِ . (4) ج _ تَبَاعَدُ الشَّيْطَانِ 1312. رسول الله صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام : إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ لِأَصْحَابِهِ : «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ فَعَلْتُمُوهُ تَبَاعَدَ الشَّيْطَانُ مِنْكُمْ كَمَا تَبَاعَدَ الْمَشْرِقُ مِنَ الْمَغْرِبِ؟» قالوا : بلى .

قَالَ : «الصَّوْمُ يُسَوِّدُ وَجْهَهُ» . (5) د _ صِحَّةُ الْبَدَنِ 1312. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رسول الله صلى الله عليه وآله : صوموا تصحوا . (6) .

- 1- .سنن النسائي : ج 4 ص 167 و 168 ؛ نثر الدرّ : ج 1 ص 231 .
- 2- .الزهد لابن المبارك : ص 392 ح 1112 ؛ نثر الدرّ : ج 1 ص 208 .
- 3- .الكافي : ج 4 ص 180 ح 2 ؛ سنن النسائي : ج 4 ص 169 .
- 4- .الكافي : ج 5 ص 564 ح 36 .
- 5- .الكافي : ج 4 ص 62 ح 2 .
- 6- .الدعوات : ص 76 ح 179 ؛ كنز العمال : ج 8 ص 450 ح 23605 .

ب - کاستن از سرمستی و غریزه جنسی**ج - دور شدن شیطان****د - تن درستی**

1313. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : روزه ، سپری نگه دارنده است ، تا وقتی که بنده آن را پاره نکند . ب _ کاستن از سرمستی و غریزه جنسی 1315. عنه صلی الله علیه و آله (_ كَانِ إِذَا سَلَّمَ فِي الْوَتْرِ قَالَ _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : روزه بگیرد ؛ چرا که نیروی شهوت را می کاهد و سرمستی را می برد . 1316. المستدرک علی الصحیحین عن طلحة بن عبیدالله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : ای گروه جوانان! ازدواج و آمیزش کنید . اگر نتوانستید ، روزه بگیرد ؛ چرا که نیروی جنسی را می کاهد . 1317. عنه صلی الله علیه و آله : الکافی _ به نقل از محمد بن یحیی _ : مردی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد : ای پیامبر خدا! ثروت و امکاناتی ندارم که زن بگیرم . از بی همسری ، شکایت نزد تو آورده ام!

فرمود : «موی بدن را بلند کن و پیوسته روزه بگیر» .

رفت و چنان کرد و نیروی شهوتش کاسته شد . ج _ دور شدن شیطان 1319. عنه صلی الله علیه و آله (_ فِي الدُّعَاءِ _) امام صادق علیه السلام به نقل از پدرانیش علیهم السلام _ : پیامبر صلی الله علیه و آله به اصحاب خویش فرمود : «آیا به شما خبر بدهم ، چیزی را که اگر انجام دهید ، شیطان از شما دور می شود ، آن گونه که مشرق از مغرب دور شده است؟» .

گفتند : آری .

فرمود : «روزه ، شیطان را سیه رو می کند» . د _ تن درستی 1315. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ پس از سلام نماز و تَر _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : روزه بگیرد تا تن درست شوید .

1316. المستدرک علی الصحیحین (_ به نقل از طلحة بن عبيد الله _) عنه صلى الله عليه وآله : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْحَى إِلَى نَبِيِّ مِنْ أَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ «أَخْبِرْ قَوْمَكَ أَنْ لَيْسَ عَبْدٌ يَصُومُ يَوْمًا إِيْتِغَاءً وَجْهِي إِلَّا أَصْحَحْتُ جِسْمَهُ ، وَأَعْظَمْتُ أَجْرَهُ» . (1) هـ _ الْمُقَاوَمَةُ فِي الْمَصَائِبِ الْكِتَابِ «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ» . (2)

الحديث 1321. عنه صلى الله عليه وآله (_ فِي ذِكْرِ أَحْوَالِ أَهْلِ الْجَنَّةِ _) الإمام الصادق عليه السلام : إِذَا نَزَلَتْ [ب _] الرَّجُلِ النَّازِلَةُ أَوْ الشَّدَّةُ فَلْيَصُمْ ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ » (3) يَعْنِي الصِّيَامَ . (4) و _ الْحِكْمَةُ 1321 . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در یادکرد احوال بهشتیان _) الإمام علي عليه السلام _ فِي حَدِيثِ الْمِعْرَاجِ _ : إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ : يَا رَبِّ ، وَمَا مِيرَاثُ الصَّوْمِ ؟

قَالَ : «الصَّوْمُ يورثُ الْحِكْمَةَ ، وَالْحِكْمَةُ تورثُ الْمَعْرِفَةَ ، وَالْمَعْرِفَةُ تورثُ الْيَقِينَ ؛ فَإِذَا اسْتَيْقَنَ الْعَبْدُ لَا يُبَالِي كَيْفَ أَصْبَحَ ؛ بِعَسْرِ أَمْ بَيْسَرٍ» . (5) ز _ التَّقَرُّبُ إِلَى اللَّهِ 1323 . عنه صلى الله عليه وآله (_ أَيْضًا _) رسول الله صلى الله عليه وآله : لِأَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ _ : يَا أَسَامَةُ ، عَلَيكَ بِالصَّوْمِ ؛ فَإِنَّهُ يُقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ .

إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ رِيحٍ فَمِ الصَّائِمِ تَرَكَ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ يَأْتِيكَ الْمَوْتُ وَبَطْنُكَ جَائِعٌ وَكَرْبُكَ ظَمآنٌ فَافْعَلْ ؛ فَإِنَّكَ تُدْرِكُ شَرَفَ الْمَنَازِلِ فِي الْآخِرَةِ ، وَتَحِلُّ مَعَ النَّبِيِّينَ . (6) .

1- .شعب الإيمان : ج 3 ص 412 ح 3923 ، كنز العمال : ج 8 ص 447 ح 23587 .

2- .البقرة : 153 .

3- .البقرة : 45 .

4- .فضائل الأشهر الثلاثة : ص 122 ح 125 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 254 ح 30 .

5- .إرشاد القلوب : ص 203 ، بحار الأنوار : ج 77 ص 27 ح 6 .

6- .تاريخ دمشق : ج 8 ص 76 ؛ التحصين لابن فهد : ص 20 ح 39 نحوه .

ه _ مقاومت در مصیبت ها

و _ حکمت

ز _ تقرب به خدا

1322. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر») پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : خداوند به یکی از پیامبران بنی اسرائیل وحی کرد که : «به قوم خودت خبر بده که هیچ بنده ای به خاطر من روزه نمی گیرد ، مگر آن که تنش را سالم می سازم و پاداش او را بزرگ می دارم» . ه _ مقاومت در مصیبت هاقرآن «ای کسانی که ایمان آورده اید! از صبر و نماز ، یاری بجوئید . یقیناً خداوند ، با صابران است» .

حدیث 1325. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای فرج _) امام صادق علیه السلام : هر گاه مصیبتی بزرگ یا سختی ای بر کسی وارد شد ، روزه بگیرد ؛ چرا که خداوند می فرماید : «از صبر یاری بجوئید» ، یعنی از روزه . و _ حکمت 1326. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) امام علی علیه السلام _ در حدیث معراج _ : پیامبر صلی الله علیه و آله از پروردگارش در شب معراج پرسید : ... پروردگارا! رهاورد روزه چیست؟

فرمود : «روزه ، حکمت می آورد و حکمت ، معرفت می آورد و معرفت ، به یقین می رساند . پس هر گاه بنده به یقین رسید ، در این فکر نیست که چگونه صبح کرده است : با تنگ دستی یا توانگری» . ز _ تقرب به خدا 1327. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله _ خطاب به أسامة بن زید _ : ای اسامه! روزه بگیر ؛ چرا که به خدا نزدیک می سازد . هیچ چیزی نزد خدا محبوب تر از بوی دهان روزه داری نیست

که به خاطر خدا غذا و نوشیدنی را ترك کرده است .

پس اگر بتوانی زمانی که مرگ ، تو را درمی یابد ، شکمت گرسنه و جگر تشنه باشد ، چنان کن ، که در آخرت ، شرافت منزلگاه ها را درك می کنی و با پیامبران ، هم خانه می شوی .

ح _ إجابة الدعاء 1329. عنه صلى الله عليه وآله (_ أيضا _) رسول الله صلى الله عليه وآله : إِنَّ لِكُلِّ صَائِمٍ دَعْوَةً . (1) 1328. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) عنه صلى الله عليه وآله : الصَّائِمُ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُ . (2) راجع : ص 176 (ما ينبغي عند الإفطار / الدعاء) .

ط _ الأَمَنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ 1330. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الباقر عليه السلام : لَمَّا كَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مُوسَى : ... إِلَهِي ، فَمَا جَزَاءُ مَنْ صَامَ فِي بَيَاضِ النَّهَارِ يَلْتَمِسُ بِذَلِكَ رِضَاكَ؟

قال : «يا موسى ، لَهُ جَنَّتِي ، وَلَهُ الْأَمَانُ مِنْ كُلِّ هَوْلٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَالْعِتْقُ مِنَ النَّارِ» . (3) ي _ الرَّاحَةُ يَوْمَ الْحِسَابِ 1331. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : إذا كان يوم القيامة تخرج الصوام من قبورهم ، يعرفون بريح صياهم ، أفواهم أطيّب من ريح المسك ، فيلقون بالموائد والأباريق مختمةً بالمسك ، فيقال لهم : «كلوا فقد جعتم ، واشربوا فقد عطشتم ، ذروا الناس واستريحوا فقد أعييتهم إذ استراح الناس» . فيأكلون ويشربون ويستريحون والناس في عناء وظمأً . (4) .

- 1- . الزهد لابن المبارك : ص 494 ص 1409 ؛ الدعوات: ص 26 ح 44 عن الإمام الكاظم عليه السلام .
- 2- . مسند ابن حنبل : ج 3 ص 519 ح 10187 ؛ عده الداعي : ص 117 .
- 3- . فضائل الأشهر الثلاثة : ص 89 ح 68 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 364 ح 34 .
- 4- . الدرّ المنثور : ج 1 ص 442 نقلاً عن أبي الشيخ في الثواب ، كنز العمال : ج 8 ص 457 ح 23644 .

ح - اجابت دعا

ط - ایمنی در روز قیامت

ی - آسودگی در روز حساب

ح - اجابت دعا 1332. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در وصف خداوند _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر روزه داری ، دعایی [مستجاب] دارد . 1333. عنه صلی الله علیه و آله : (_ ایضا _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : دعای روزه دار ، رد نمی شود . ر . ک : ص 177 (آنچه هنگام افطار سزاوار است / دعا) .

ط - ایمنی در روز قیامت 1334. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) امام باقر علیه السلام : آن گاه که خداوند با موسی بن عمران علیه السلام سخن گفت ، موسی گفت : خدایا! پاداش کسی که به خاطر رضای تو در روز روشن روزه بگیرد ، چیست؟

فرمود : « ای موسی! بهشت من ، برای اوست و برای اوست ایمنی از هر هراسی در روز قیامت و آزادی از آتش دوزخ » . ی - آسودگی در روز حساب 1335. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در بزرگداشت خدای شکوهمند والا _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : چون روز قیامت شود ، روزه داران از گورهای خود بیرون می آیند . آنان با بوی روزه داری شان شناخته می شوند . دهان هایشان خوش بوتر از بوی مُشک است ، [فرشتگان] با آنان همراه با سفره ها و تُنگ های مُهرخورده با مُشک ، دیدار می کنند و به آنان گفته می شود : « بخورید ، که گرسنگی کشیدید و بنوشید ، که تشنه شدید . مردم را وا گذارید و به آسایش پردازید؛ زیرا آن گاه که آنان آسوده بودند ، شما رنج کشیدید » .

پس می خورند و می آشامند و می آسایند ، در حالی که مردم ، در رنج و تشنگی اند .

كـ _ الشَّفَاعَةُ فِي الآخِرَةِ 1337. عنه صلى الله عليه وآله (_ فِي حَدِيثِ الْمِعْرَاجِ وَقَدْ قَالَ لَهُ سُبْحَانَهُ :) رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؛ يَقُولُ الصِّيَامُ : أَيْ رَبِّ ، مَنْعَتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ ؛ فَشَفَّعْنِي فِيهِ ، وَيَقُولُ الْقُرْآنُ : مَنْعَتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ ؛ فَشَفَّعْنِي فِيهِ _ قَالَ _ : فَيُشَفَّعَانِ . (1) ل _ التَّبَاعُدُ مِنَ النَّارِ 1337. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در «حدیث معراج» که خدای سبحان به او فرمود : به) رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَاعَدَ اللَّهُ مِنْهُ جَهَنَّمَ مَسِيرَةَ مِائَةِ عَامٍ . (2) 1338. عنه صلى الله عليه وآله (_ فِي الدُّعَاءِ _) عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَرِيضَةً بَاعَدَ اللَّهُ مِنْهُ جَهَنَّمَ كَمَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَيْنِ السَّبْعِ ، وَمَنْ صَامَ يَوْمًا تَطَوُّعًا بَاعَدَ اللَّهُ مِنْهُ جَهَنَّمَ مَسِيرَةَ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ . (3) راجع : ص 70 (برکات ضیافه الله / التقوی) .

م _ الْفَوْزُ بِالْجَنَّةِ 1339. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ خُتِمَ لَهُ بِصِيَامِ يَوْمٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ . (4) 1340. رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ مَنْعَهُ الصِّيَامُ مِنْ طَعَامٍ يَشْتَهِيهِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُطْعِمَهُ مِنْ طَعَامِ

الْجَنَّةِ ، وَيَسْقِيَهُ مِنْ شَرَابِهَا . (5) .

-
- 1- .مسند ابن حنبل : ج 2 ص 586 ح 6637 ، كنز العمال : ج 8 ص 444 ح 23575 .
  - 2- .سنن النسائي : ج 4 ص 174 ، كنز العمال : ج 8 ص 449 ح 23597 .
  - 3- .المعجم الكبير : ج 17 ص 120 ح 295 ، كنز العمال : ج 4 ص 341 ح 10800 .
  - 4- .كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 4 ص 183 ح 5417 ؛ كنز العمال : ج 8 ص 449 ح 23599 .
  - 5- .الغارات : ج 2 ص 707 ؛ شعب الإيمان : ج 3 ص 410 ح 3917 نحوه .

ك _ شفاعت در آخرت**ل _ دور شدن از آتش****م _ بهشتی شدن**

ك _ شفاعت در آخرت 1341. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ فِي الدُّعَاءِ الْمُسَمَّى بِالْأَسْمَاءِ الْحُسْنَى _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در روز قیامت ، روزه و قرآن ، از بنده شفاعت می کنند . روزه می گوید : پروردگارا! من او را از طعام و خواسته های دل در روز ، جلوگیری کردم . پس شفاعتم را درباره او بپذیر .

قرآن هم گوید : من او را از خواب شبانه باز داشتم . پس شفاعتم را درباره او بپذیر .

پس شفاعت هر دو ، پذیرفته می شود . ل _ دور شدن از آتش 1343. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس در راه خدا يك روز را روزه بدارد ، خداوند ، دوزخ را به اندازه مسافت صد سال ، از او دور می سازد . 1344. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس در راه خدا يك روز را روزه واجب بگیرد ، خداوند ، دوزخ را به اندازه فاصله میان آسمان ها و زمین های هفتگانه از او دور می سازد و هر کس يك روز را روزه مستحب بگیرد ، خداوند ، دوزخ را به اندازه مسافت بین آسمان [و زمین] از او دور می سازد . ر . ك : ص 71 (برکات میهمانی خدا / تقوا) .

م _ بهشتی شدن 1347. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس عمرش با روزه يك روز به پایان رسد ، وارد بهشت می شود . 1341. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای معروف به «اسماء الحسنی» _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس که روزه گرفتن ، وی را از غذای مورد علاقه اش باز دارد ،

بر خداست که او را از غذای بهشت بخوراند و از نوشیدنی بهشت بنوشاند .

1342. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر») الإمام الحسن علیه السلام : مَنْ صَامَ عَشْرَةَ أَشْهُرٍ رَمَضَانَ مُتَوَالِيَاتٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ . (1) 1343. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رسول الله صلی الله علیه و آله : مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ حَدَّثَ نَفْسَهُ أَنْ يَصُومَ إِنْ عَاشَ ، فَإِنْ مَاتَ بَيْنَ ذَلِكَ دَخَلَ الْجَنَّةَ . (2) ن _ جَوَامِعُ الْبَرَكَاتِ 1345. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رسول الله صلی الله علیه و آله : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَصُومُ شَهْرَ رَمَضَانَ احْتِسَاباً إِلَّا أَوْجَبَ اللَّهُ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى - لَهُ سَبْعَ خِصَالٍ : أَوَّلُهَا : يَذُوبُ الْحَرَامُ فِي جَسَدِهِ . وَالثَّانِيَةُ : يَقْرُبُ مِنَ رَحْمَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ . وَالثَّلَاثَةُ : يَكُونُ قَدْ كَفَّرَ خَطِيئَةَ آدَمَ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ . وَالرَّابِعَةُ : يُهَوِّنُ اللَّهُ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ . وَالخَامِسَةُ : أَمَانٌ مِنَ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . وَالسَّادِسَةُ : يُعْطِيهِ اللَّهُ بَرَاءَةً مِنَ النَّارِ . وَالسَّابِعَةُ : يُطْعِمُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ طَيِّبَاتِ الْجَنَّةِ . (3) 1346. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : فضائل الأشهر الثلاثة عن الضحاک عن الإمام علي عليه السلام : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : «شَعْبَانُ شَهْرِي وَشَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ ؛ فَمَنْ صَامَ شَهْرِي كُنْتُ لَهُ شَهِيداً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَمَنْ صَامَ شَهْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَحَشَّدَتْهُ فِي قَبْرِهِ ، وَوَصَلَ وَحَدَّثَتْهُ ، وَخَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ مُبَيَّنّاً وَجْهُهُ ، وَأَخَذَ الْكِتَابَ بِيَمِينِهِ وَالْخُلْدَ بِسَارِهِ حَتَّى يَقِفَ بَيْنَ يَدَيَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ ، فَيَقُولُ : عَبْدِي ! فَيَقُولُ : لَبَّيْكَ سَيِّدِي ! فَيَقُولُ عَزَّ وَجَلَّ : صَدِّمْتُ لِي ؟ فَيَقُولُ : نَعَمْ يَا سَيِّدِي ، فَيَقُولُ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى - : خُذُوا بِيَدِ عَبْدِي حَتَّى تَأْتُوا بِهِ نَبِيِّي ، فَأُوتِي بِهِ ، فَأَقُولُ لَهُ : صَدِّمْتُ شَهْرِي ؟ فَيَقُولُ : نَعَمْ ، فَأَقُولُ : أَنَا أَشْفَعُ لَكَ الْيَوْمَ» .

_ قَالَ _ : «فَيَقُولُ اللَّهُ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى - : أَمَا حُقُوقِي فَقَدْ تَرَكَتُهَا لِعَبْدِي ، وَأَمَا حُقُوقُ خَلْقِي فَمَنْ عَفَا عَنْهُ فَعَلَيَّْ عَوْضُهُ حَتَّى يَرْضَى» .

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : «فَأَخُذُ بِيَدِهِ حَتَّى أَنْتَهِيَ بِهِ إِلَى الصَّرَاطِ فَأَجِدُهُ دَحْضاً مَرَلِقاً ، لَا يَنْبُتُ عَلَيْهِ أَقْدَامُ الْخَاطِئِينَ ، فَأَخُذُ بِيَدِهِ فَيَقُولُ لِي صَاحِبُ الصَّرَاطِ : مَنْ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَأَقُولُ : هَذَا فُلَانٌ مِنْ أُمَّتِي ، كَانَ قَدْ صَامَ بِالدُّنْيَا شَهْرِي ابْتِغَاءً شَهْرِي ابْتِغَاءً ، وَصَامَ شَهْرَ رَبِّي ابْتِغَاءً وَعَدِيهِ ، فَيَجُوزُ الصَّرَاطَ بِعَفْوِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ ، فَأَسْتَفْتِحُ لَهُ ، فَيَقُولُ رِضْوَانٌ : لَكَ أَمْرُنَا أَنْ نَفْتَحَ الْيَوْمَ وَلِأُمَّتِكَ» .

قَالَ ، ثُمَّ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : صَوْمُوا شَهْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَكُنْ لَكُمْ شَفِيعاً ، وَصَوْمُوا شَهْرَ اللَّهِ تَشْرَبُوا مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتومِ . (4) .

1- .الخصال : ص 445 ح 42 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 365 ح 39 .

2- .بحار الأنوار : ج 96 ص 345 ح 9 نقلاً عن القطب الراوندي في النوادر .

3- .كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 74 ح 1769 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 369 ح 49 .

4- .فضائل الأشهر الثلاثة : ص 124 ح 132 و ص 64 ح 46 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 83 ح 54 .

ن _ مجموعه برکت ها

1347. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام حسن علیه السلام : هر کس ده ماه رمضان را پیوسته روزه بگیرد ، وارد بهشت می شود .
 1348. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ مِنْ دُعَاءِ عَلَمَهُ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس [ماه] رمضان را روزه بدارد و سپس در دل خود بگوید که اگر زنده بماند ، [باز هم] روزه می گیرد ، چنانچه در این میان بمیرد ، وارد بهشت می شود . ن _
 مجموعه برکت ها 1349. رسول الله صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هیچ مؤمنی نیست که به خاطر خدا ماه رمضان را روزه بدارد ، مگر آن که خداوند متعال ، هفت ویژگی را برای او حتمی می سازد :

نخست : حرام در بدنش ذوب می شود . دوم : به رحمت الهی نزدیک می گردد . سوم : کفاره خطای پدرش آدم علیه السلام را ادا می کند .
 چهارم : خداوند ، دشواری های دم جان دادن را بر او آسان می سازد . پنجم : از گرسنگی و تشنگی روز قیامت ، ایمن می گردد . ششم : خداوند به او از آتش امان می دهد . و هفتم : خداوند به او از نعمت های پاکیزه بهشت می خوراند . 1349. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : فضائل الأشهر الثلاثة _ به نقل از ضحاک ، از امام علی علیه السلام _ : پیامبر خدا فرمود : «شعبان ، ماه من است و ماه رمضان ، ماه خداست . پس هر که ماه مرا روزه بدارد ، در روز قیامت ، شفیع او خواهم بود . و هر کس ماه خدا را روزه بدارد ، خداوند در گور ، وحشت او را به انس ، تبدیل می کند ؛ تنهایی او را [به انس خود] پیوند می دهد ؛ و او از گور خویش سفیدرو بیرون می آید و نامه عمل را به دست راستش و جاودانگی [در بهشت] را در دست چپش می گیرد ، تا آن که در پیشگاه پروردگارش می ایستد .

خداوند می فرماید : بنده من ! .

می گوید : لَبَّيْكَ ، سرورم !

می فرماید : برای من ، روزه گرفتی ؟ .

می گوید : آری ، سرورم !

خداوند متعال می فرماید : دست بنده ام را بگیر و نزد پیامبرم ببرد .

او را نزد من می آورند . من به او می گویم : ماه مرا روزه گرفتی ؟

می گوید : آری .

پس می گویم : من امروز ، تو را شفاعت می کنم .

پس خدای متعال می فرماید : من از حقوق خودم به خاطر بنده ام گذشتم ؛ اما درباره حقوق مردم : پس هر که از او درگذرد ، عوض آن بر من است تا آن که راضی شود . « پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود : «پس ، دست او را می گیرم و وی را به صراط می برم . صراط را لغزنده می یابم ، به گونه ای که پای خطاکاران بر آن استوار نمی ماند . [آن جا نیز] دست او را می گیرم .

مأمور صراط به من می گوید : ای پیامبر خدا! این کیست؟

می گویم : فلانی است ، از امت من . در دنیا به خاطر رسیدن به شفاعتم ، ماهِ مرا روزه گرفته است و به خاطر رسیدن به وعده الهی ، ماهِ خدا را روزه داشته است .

پس با عفو الهی از صراط می گذرد تا آن که به درِ دو بهشت می رسد .

من می خواهم تا بهشت را برای او بگشایند . رضوان (نگهبان بهشت) می گوید : ما فرمان یافته ایم که بهشت را برای تو و برای امت تو بگشاییم»

[راوی گوید : سپس امیر مؤمنان علیه السلام فرمود :] ماه پیامبر را روزه بگیرید تا شفیع شما باشد و ماه خدا را روزه بگیرید تا از شراب ناب و سر به مهرِ بهشتی بنوشید .

راجع: ص 66 (قيمة الصائم) و ص 68 (دعاء الملائكة للصائم) و ص 36 (بركات شهر رمضان).

1 / 8 دَرَجَاتُ ضِيَاةِ اللَّهِ 1350. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنَّ أَيْسَرَ مَا افْتَرَضَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيَّ الصَّائِمِ فِي صِيَامِهِ، تَرَكَ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ. (1) 1351. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در تنزیه و بزرگداشت خدا _) الإمام علي عليه السلام: صَوْمُ الْجَسَدِ الْإِمْسَاكُ عَنِ الْأَعْذِيَةِ بِإِرَادَةٍ وَاخْتِيَارٍ؛ خَوْفًا مِنْ الْعِقَابِ وَرَغْبَةً فِي الثَّوَابِ وَالْأَجْرِ. (2).

1- .المقنعة: ص 310، بحار الأنوار: ج 97 ص 352.

2- .غرر الحكم: ح 5888.

1 / 8 درجات میهمانی خدا

اشاره

ر. ک: ص 67 (ارزش روزه دار). و ص 69 (دعای فرشتگان برای روزه دار). و ص 37 (برکات ماه رمضان).

1 / 8 درجات میهمانی خدا 1353. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ از دعای ایشان در شامگاه _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: آسان ترین چیزی که خداوند بر روزه دار در روزه داری اش واجب ساخته ، نخوردن و نیاشامیدن است . 1354. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام علی علیه السلام : روزه بدن ، پرهیز با اراده و اختیار از غذاهاست ، از روی ترس از

کیفر و با امید به پاداش و اجر الهی .

1355. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) عنه عليه السلام: صَوْمُ النَّفْسِ إِمْسَاكُ الْحَوَاسِّ الْخَمْسِ عَنِ سَائِرِ الْمَآثِمِ ، وَخُلُوعُ الْقَلْبِ عَنِ جَمِيعِ أَسْبَابِ الشَّرِّ . (1) 1355. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر») عنه عليه السلام: صَوْمُ النَّفْسِ عَنِ لَذَاتِ الدُّنْيَا أَنْفَعُ الصِّيَامِ . (2) 1356. رسول الله صلى الله عليه وآله: عنه عليه السلام: صِيَامُ الْقَلْبِ عَنِ الْفِكْرِ فِي الْآثَامِ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ عَنِ الطَّعَامِ . (3) 1357. عنه صلى الله عليه وآله: عنه عليه السلام: صَوْمُ الْقَلْبِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ اللِّسَانِ، وَصِيَامُ اللِّسَانِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ. (4) .

1- .غرر الحکم : ح 5889 .

2- .غرر الحکم : ح 5874 .

3- .غرر الحکم : ح 5873 .

4- .غرر الحکم : ح 5890 .

1358. عنه صلى الله عليه وآله: امام علي عليه السلام: روزه نفس، نگهداری حواس پنجگانه از دیگر گناهان و تهی بودن دل از تمام اسباب بدی است. 1359. عنه صلى الله عليه وآله: امام علي عليه السلام: سودمندترین روزه، نگهداشتن نفس از لذت های دنیاست.
1360. عنه صلى الله عليه وآله: امام علي عليه السلام: نگه داشتن دل از اندیشیدن درباره گناهان، برتر از نگه داشتن شکم از غذاست.
1361. عنه صلى الله عليه وآله: امام علي عليه السلام: روزه دل، بهتر از روزه زبان است و روزه زبان، بهتر از روزه شکم . .

سخنی درباره مراتب روزه داری

دسته اول . روزه عوام

دسته دوم . روزه خواص

سخنی درباره مراتب روزه داری از روایات گذشته ، همچنین از آنچه در فصل آداب روزه داری خواهد آمد ، روشن می گردد که روزه ، از نظر مراتب و از زاویه نقشی که در تکامل انسان دارد ، به سه دسته تقسیم می شود و از همین روست که علمای اخلاق و سیر و سلوک ، روزه را به : روزه عوام ، روزه خواص و روزه خواص خواص ، تقسیم کرده اند . و اینک ، توضیح فشرده ای از آنها :

دسته اول . روزه عوام این مرتبه از روزه ، با پرهیز از مفطرات روزه صورت می پذیرد ، با شرحی که در کتاب های فقهی آمده است . این مرتبه از روزه ، آسان ترین و پایین ترین مرتبه روزه است . آنچه از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده که :

1360. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : *إِنَّ أَيْسَرَ مَا افْتَرَضَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى الصَّائِمِ فِي صِيَامِهِ ، تَرْكُ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ ؛ 1361.* پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : آسان ترین چیزی که خدای متعال بر روزه دار در روزه داری اش واجب ساخته است ، نخوردن و نیاشامیدن است . به این مرتبه از روزه داری اشاره دارد .

دسته دوم . روزه خواص این مرتبه از روزه ، روزه دار ، تنها به پرهیز از مفطرات روزه ، بسنده نمی کند ؛ بلکه از همه حرام های الهی پرهیز می نماید . از این رو ، اجتناب از مفطرات ، شرط درستی روزه است و اجتناب از حرام ها ، شرط قبولی آن . بر این اساس ، همه احادیثی که با عنوان «مهم ترین آداب روزه داری» خواهند آمد ، به این مرتبه از روزه داری اشاره دارند .

دسته سوم . روزه خواص خواص

دسته سوم . روزه خواص خواص این مرتبه از روزه ، با باز داشتن قلب و نگهداری آن از هر چیزی که اشغال کننده دل (چه حلال و چه حرام) است بجز خدا ، به دست می آید . ابو حامد غزالی (م 505 ق) در توصیف این مرتبه از روزه می گوید : اما روزه خواص خواص ، روزه دل از همت های دون و اندیشه های دنیوی و باز داشتن کلی آن از غیر خداوند است . شکستن این مرتبه از روزه ، با اندیشه درباره غیر خدا و قیامت ، و فکر درباره دنیا تحقق می یابد _ مگر دنیایی که به خاطر دین خواسته شود ، که چنین دنیایی ، توشه آخرت است و دنیا نیست _ تا آن جا که اهل دل گفته اند : «هر کس در روزش به تدبیر آنچه با آن افطار می کند ، اهتمام ورزد ، گناه بر او نوشته می شود ؛ چرا که این ، از کم اطمینانی به فضل خدا و یقین اندک به روزی موعود خویش است» . این مرتبه ، رتبه پیامبران ، صدیقان و مقربان است . در تفصیل قولی آن ، نباید درنگ طولانی داشت ؛ ولی در تحقق عملی آن ، تأمل به جاست ؛ چرا که آن ، رویکرد به خداوند و روی گردانی از غیر خدا با همه همت است و آراسته شدن به این سخن خداست که : «قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ؛ بگو : «خدا» ! سپس واگذارشان تا در باطل خویش به بازیچه مشغول باشند» .

1364. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) امیر مؤمنان ، امام علی علیه السلام ، در اشاره به این سه مرتبه می فرماید : صَوْمُ الْقَلْبِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ اللِّسَانِ وَ صِيَامِ اللِّسَانِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ ؛ 1365. رسول الله صلی الله علیه و آله : روزه دل ، بهتر از روزه زبان است و روزه زبان ، بهتر از روزه شکم . هر يك از این دو مرتبه اخیر ، به نسبت تلاش روزه داران و آمادگی آنان ، مراتب بسیاری دارد ، علاوه بر این که خودِ روزه هم از زاویه انگیزه های روزه دار ، گوناگون است . نقطه اوج این مراتب ، حال روزه داری است که انگیزه روزه داری اش ، نه بیم از کیفر و نه شوق به ثواب ؛ بلکه تنها به خاطر فرمان برداری از فرمان الهی ، علاقه مندی به تقرب به خدای سبحان و کسب رضا و لقای اوست . از خداوند سبحان می خواهیم که توفیقمان دهد تا در راه آنچه موجب افزایش بهره ما از ضیافت کریمانه رمضان می شود ، بکوشیم و بالاترین و والاترین مراتب روزه داری را به ما عنایت فرماید .

الفصل الثاني : تأهيل النَّاسِ لضيافةِ اللَّهِ 1 / 2 | خطاباتُ النَّبِيِّ عِنْدَ حُضُورِ شَهْرِ رَمَضَانَ 1367. بِيامِبرِ خِدا صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ (_ در دعای «جوشن کبیر») الإمام الرضا عن آبائه عن الإمام عليّ عليهم السلام : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ خَطَبَنَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ :

«أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ ، شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ ، وَأَيَّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ ، وَآيَاتُهُ أَفْضَلُ اللَّيَالِي ، وَسَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ .

هُوَ شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيافَةِ اللَّهِ ، وَجُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كِرَامَةِ اللَّهِ ، أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ ، وَنَوْمُكُمْ فِيهِ عِبَادَةٌ ، وَعَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ ، وَدُعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ .

فَاسْأَلُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنِّيَاتٍ صَادِقَةٍ وَقُلُوبٍ طَاهِرَةٍ أَنْ يُوفِّقَكُمْ لِصِيَامِهِ وَتِلَاوَةِ كِتَابِهِ ؛ فَإِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ حُرِمَ غُفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ .

وَادْكُرُوا بِجُوعِكُمْ وَعَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَعَطَشَهُ ، وَتَصَدَّقُوا عَلَى فَقْرَائِكُمْ وَمَسَاكِينِكُمْ ، وَوَقِّرُوا كِبَارَكُمْ ، وَارْحَمُوا صِدِّقَارَكُمْ ، وَصَلُوا أَرْحَامَكُمْ ، وَاحْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ ، وَغَضُّوا عَمَّا لَا يَجِلُّ النَّظَرُ إِلَيْهِ أَبْصَارَكُمْ ، وَعَمَّا لَا يَجِلُّ الْإِسْتِمَاعُ إِلَيْهِ أَسْمَاعَكُمْ ، وَتَحَنَّنُوا عَلَى آيَاتِ النَّاسِ يُتَحَنَّنْ عَلَى آيَاتِكُمْ ،

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ مِنْ ذُنُوبِكُمْ ، وَارْفَعُوا إِلَيْهِ أَيْدِيَكُمْ بِالْإِدْعَاءِ فِي أَوْقَاتِ صَلَوَاتِكُمْ ؛ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ السَّاعَاتِ ، يَنْظُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا بِالرَّحْمَةِ إِلَى عِبَادِهِ ، يُجِيبُهُمْ إِذَا نَاجَوْهُ ، وَيُلَبِّسُهُمْ إِذَا نَادَوْهُ وَيَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِذَا دَعَوْهُ .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّ أَنْفُسَكُمْ مَرْهُونَةٌ بِأَعْمَالِكُمْ فَفُكُّوْهَا بِاسْتِغْفَارِكُمْ ، وَظُهُورَكُمْ ثَقِيلَةٌ مِنْ أَوْزَارِكُمْ فَخَفِّفُوا عَنْهَا بِطُولِ سُجُودِكُمْ ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ _ تَعَالَى ذِكْرَهُ _ أَقْسَمَ بِعِزَّتِهِ أَلَّا يُعَذِّبَ الْمُصَلِّينَ وَالسَّاجِدِينَ ، وَلَا يُرَوِّعُهُمْ بِالنَّارِ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ .

أَيُّهَا النَّاسُ ، مَنْ فَطَّرَ مِنْكُمْ صَائِمًا مُؤْمِنًا فِي هَذَا الشَّهْرِ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ عِتْقٌ نَسَمَةٍ وَمَغْفِرَةٌ لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ .

فَقِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَلَيْسَ كُلُّنَا يَقْدِرُ عَلَى ذَلِكَ!

فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : «إِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ ، إِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِرْبَةِ مِنْ مَاءٍ .

أَيُّهَا النَّاسُ ، مَنْ حَسَّنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلُقَهُ كَانَ لَهُ جَوَازًا عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَرُلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ ، وَمَنْ خَفَّفَ فِي هَذَا الشَّهْرِ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْهُ حِسَابَهُ ، وَمَنْ كَفَّ فِيهِ شَرٌّ كَفَّ اللَّهُ فِيهِ غَضَبَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ ، وَمَنْ أَكْرَمَ فِيهِ يَتِيمًا أَكْرَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ ، وَمَنْ وَصَلَ فِيهِ رَحِمَهُ وَصَلَهُ اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ يَوْمَ يَلْقَاهُ ، وَمَنْ قَطَعَ رَحِمَهُ قَطَعَ اللَّهُ عَنْهُ رَحْمَتَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ ، وَمَنْ تَطَوَّعَ فِيهِ بِصَلَاةٍ كُتِبَ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ ، وَمَنْ أَدَّى فِيهِ فَرِيضَةً كَانَ لَهُ ثَوَابٌ مِمَّنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الشُّهُورِ ، وَمَنْ أَكْثَرَ فِيهِ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَيَّ ثَقَلَ اللَّهُ مِيزَانَهُ يَوْمَ تَحْفَفُ الْمَوَازِينُ ، وَمَنْ تَلَا فِيهِ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ حَتَمَ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ .

أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّ أَبْوَابَ الْجَنَانِ فِي هَذَا الشَّهْرِ مُفْتَتِحَةٌ ، فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَلَّا يُغْلِقَهَا عَلَيْكُمْ ، وَأَبْوَابَ النَّيرانِ مُغْلَقَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَلَّا يَفْتَحَهَا عَلَيْكُمْ ، وَالشَّيَاطِينَ مَغْلُولَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَلَّا يُسَلِّطَهَا عَلَيْكُمْ .

قال أمير المؤمنين عليه السلام: فُقِّمْتُ فَقُلْتُ: يا رسول الله، ما أفضل الأعمال في هذا الشهر؟

فَقَالَ: «يا أبا الحسن، أفضل الأعمال في هذا الشهر الورع عن محارم الله عز وجل».

ثُمَّ بَكَى، فَقُلْتُ: يا رسول الله، ما يُبْكِيكَ؟

فَقَالَ: «يا عَلِيُّ، أبكي لما يُسْتَحَلُّ مِنْكَ فِي هَذَا الشَّهْرِ، كَأَنِّي بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي لِرَبِّكَ، وَقَدْ انبَعَثَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، شَقِيحُ عَاقِرِ نَاقَةٍ ثَمُودَ، فَضْرَبَكَ ضَرْبَةً عَلَى فَرْقِكَ (قِرْنِكَ) فَخَضَّبَ مِنْهَا لِحْيَتَكَ».

قال أمير المؤمنين عليه السلام: فُقِّمْتُ: يا رسول الله وذلك في سلامة من ديني؟

فَقَالَ: «فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِكَ».

ثُمَّ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: «يا عَلِيُّ، مَنْ قَتَلَكَ فَقَدْ قَتَلَنِي، وَمَنْ أَبْغَضَكَ فَقَدْ أَبْغَضَنِي، وَمَنْ سَبَّكَ فَقَدْ سَبَّ بَنِي؛ لِأَنَّكَ مِنِّي كَنَفْسِي، وَرَوْحُكَ مِنْ رَوْحِي، وَطِينَتُكَ مِنْ طِينَتِي. إِنَّ اللَّهَ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى - خَلَقَنِي وَإِيَّاكَ، وَاصْطَفَانِي وَإِيَّاكَ، وَاخْتَارَنِي لِلنُّبُوءَةِ وَاخْتَارَكَ لِلْإِمَامَةِ، وَمَنْ أَنْكَرَ إِمَامَتَكَ فَقَدْ أَنْكَرَنِي نُبُوتِي».

يا عَلِيُّ، أَنْتَ وَصِيِّي، وَأَبُو وَلَدِي، وَرَوْحُ ابْنَتِي، وَخَلِيفَتِي عَلَى أُمَّتِي فِي حَيَاتِي وَبَعْدَ مَوْتِي، أَمْرُكَ أَمْرِي وَنَهْيُكَ نَهْيِي. أُقْسِمُ بِاللَّذِي بَعَثَنِي بِالنُّبُوءَةِ وَجَعَلَنِي خَيْرَ الْبَرِيَّةِ، إِنَّكَ لِحُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، وَأَمِينُهُ عَلَى سِرِّهِ، وَخَلِيفَتُهُ

عَلَى عِبَادِهِ». (1).

فصل دوم : آمادگی برای میهمانی خدا

2 / 1 خطبه های پیامبر ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان

فصل دوم : آمادگی برای میهمانی خدا 1 / 2 خطبه های پیامبر ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان 1370. عنه صلی الله علیه و آله : امام رضا علیه السلام _ به نقل از پدرانش علیهم السلام، از امام علی علیه السلام _ : روزی ، پیامبر خدا برای ما خطبه خواند و فرمود :

«ای مردم! همانا ماه خدا ، همراه با برکت و رحمت و آمرزش ، به شما روی آورده است ؛ ماهی که نزد خدا برترین ماه هاست و روزهایش برترین روزها ، شب هایش برترین شب ها و ساعاتش برترین ساعات است .

ماهی است که در آن به میهمانی خدا دعوت شده اید و از شایستگیان کرامت الهی قرار داده شده اید . نفس هایتان در آن ، تسبیح است ، خوابتان در آن ، عبادت ، عملتان در آن ، پذیرفته و دعایتان در آن ، مورد اجابت است .

پس با نیت های راست و دل های پاک ، از پروردگارتان بخواهید تا برای روزه داری آن و تلاوت کتاب خویش ، توفیقتان دهد ؛ چرا که بدبخت ، کسی است که در این ماه بزرگ ، از آمرزش الهی محروم بماند .

با گرسنگی و تشنگی خود در این ماه ، گرسنگی و تشنگی روز قیامت را یاد کنید ؛ به نیازمندان و بینوایان صدقه بدهید ؛ به بزرگان خود احترام ، و بر کوچک هایتان ترحم ، و به بستگان نیکو کنید ؛ زیانتان را نگه دارید ؛ چشم هایتان را از آنچه نگاه به آن حلال نیست ، بپوشانید ؛ گوش هایتان را از آنچه شنیدنش حلال نیست ، فرو بندید ؛ به یتیمان مردم ، محبت کنید تا بر

یتیمان شما محبت و رزق ؛ از گناهانتان به پیشگاه خداوند توبه کنید ؛ در هنگام نمازها ، دستانتان را بر آستان او به دعا بلند کنید ، که آن هنگام (وقت نماز) ، برترین ساعت هاست و خداوند با نظر رحمت به بندگانش می نگرد و هر گاه با او مناجات کنند ، پاسخشان می دهد و چون او را صدا بزنند ، جوابشان می گوید و چون او را بخوانند ، اجابتشان می کند .

ای مردم! جان های شما در گرو کارهای شماست ، پس با آمرزش خواهی خود ، آنها را آزاد سازید ؛ و پشت های شما از بار گناهانتان سنگین است ، پس با طول دادن سجده های خود ، آنها را سبک کنید ، و بدانید که خداوند _ که یادش والاست _ به عزت خود ، سوگند خورده است که نمازگزاران و سجده کنندگان را عذاب نمی کند و در روزی که مردم در پیشگاه پروردگار جهانیان [برای حساب] می ایستند ، آنان را با آتش ، هراسان نمی سازد .

ای مردم ! هر که از شما در این ماه ، روزه داری را افطار دهد ، پاداش او برای آن ، نزد خدا ، آزاد کردن يك برده و آمرزش گناهان گذشته اوست» .

پس گفتند : ای پیامبر خدا ! همه ما توانایی این کار را نداریم!

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود : «خود را از آتش نگه دارید ، هر چند با يك دانه خرما ؛ مخود را از آتش نگه دارید ، هر چند با يك جرعه

ای مردم! هر کس اخلاقش را در این ماه، نیکو سازد، برای او وسیله عبور از صراط خواهد بود، در آن روز که گام ها بر صراط می لغزد؛ و هر کس در این ماه بر بردگان خود آسان بگیرد، خداوند حساب او را سبک خواهد گرفت؛ و هر کس در این ماه، شرّ خود را [از دیگران] باز دارد، خداوند در روز دیدارش، غضب خویش را از او باز خواهد داشت؛ و هر که در این ماه، یتیمی را گرامی بدارد، در روز دیدار، خداوند، گرامی اش خواهد داشت؛ و هر که در آن به خویشاوند خود نیکی کند، در روز دیدار، خداوند با رحمتش به او نیکی خواهد کرد؛ و هر کس در آن از خویشان خود بی‌برد، خداوند در روز دیدار، رحمتش را از او قطع خواهد نمود؛ و هر کس در آن، نماز مستحبی بخواند، برای او دوری از آتش، نوشته می شود؛ و هر کس واجبی را در آن ادا کند، پاداش کسی را دارد که هفتاد واجب را در ماه های دیگر، ادا کرده است؛ و هر کس در آن بر من زیاد صلوات بفرستد، خداوند در روزی که وزنه اعمال، سبک می شود، وزنه اعمال او را بیفزاید؛ و هر کس در آن، آیه ای از قرآن تلاوت کند، پاداش کسی را دارد که در ماه های دیگر، ختم قرآن کرده است.

ای مردم! در این ماه، درهای بهشت، بازند. پس، از پروردگارتان بخواهید که آنها را بر شما نبندد؛ و درهای دوزخ، بسته اند. پس، از پروردگارتان بخواهید که آنها را بر شما نگشاید؛ و شیطان ها در بندند. پس، از پروردگارتان بخواهید که آنها را بر شما مسلط نسازد».

من برخاستم و گفتم: ای پیامبر خدا! برترین کارها در این ماه چیست؟

فرمود: «ای ابو الحسن! برترین کارها در این ماه، پرهیز از حرام های الهی است». سپس گریست.

گفتم: ای پیامبر خدا! سبب گریه شما چیست؟

فرمود: «ای علی! بر این می گریم که حرمت تو را در این ماه می شکنند. گویا می بینم تو در حال نماز برای پروردگار خویشی، که نگون بخت ترین اولین و آخرین، همو که برادر پی کننده ناقه قوم ثمود است، برمی خیزد و بر فرق سرت ضربتی می زند و محاسنت، از خون سرت، رنگین می شود».

گفتم: ای پیامبر خدا! آیا در آن حالت، دینم سالم است؟

فرمود: «دینت، سالم است».

سپس فرمود: «ای علی! هر کس تو را بکشد، مرا کشته است و هر کس تو را دشمن بدارد، مرا دشمن داشته است و هر کس تو را ناسزا گوید، مرا ناسزا گفته است؛ چرا که تواز من هستی، همچون جان من. روح تو، از روح من است و سرشت تو، از سرشت من. خدای متعال، من و تو را آفرید و من و تو را برگزید و مرا برای پیامبری، و تو را برای امامت، انتخاب کرد. هر کس امامت تو را انکار کند، نبوت مرا انکار کرده است».

ای علی! تو وصی من، پدر فرزندان من، همسر دختر من و جانشین من بر امت هستی، در حال حیاتم و پس از مرگم. فرمان تو، فرمان من است و نهی تو، نهی من است. سوگند به خدایی که مرا به نبوت برانگیخت و مرا بهترین آفریدگان قرار داد، تو حجت پروردگار بر خلق اویی و امین او بر رازش و

جانشین او بر بندگانش» .

1369. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ از دعای ایشان در روز احزاب _) الإمام الباقر علیه السلام : خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَعْبَانَ ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ :

«أَيُّهَا النَّاسُ ، قَدْ أَظْلَكْتُكُمْ شَهْرًا فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ، وَهُوَ شَهْرُ رَمَضَانَ ؛ فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ صِيَامَهُ ، وَجَعَلَ قِيَامَ لَيْلِهِ نَافِلَةً ، فَمَنْ تَطَوَّعَ بِصَلَاةِ لَيْلَةٍ فِيهِ كَانَ كَمَنْ تَطَوَّعَ بِسَبْعِينَ لَيْلَةً فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الشُّهُورِ ، وَجَعَلَ لِمَنْ تَطَوَّعَ فِيهِ بِخَصَلَةٍ مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ وَالْبِرِّ كَأَجْرٍ مِنْ أَدَى فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ تَعَالَى ، وَمَنْ أَدَى فِيهِ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ تَعَالَى كَانَ كَمَنْ أَدَى سَبْعِينَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ تَعَالَى فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الشُّهُورِ .

وَهُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ ، وَإِنَّ الصَّبْرَ ثَوَابُهُ الْجَنَّةُ ، وَهُوَ شَهْرُ الْمُوَسَاةِ ، وَهُوَ شَهْرٌ يَزِيدُ اللَّهُ فِي رِزْقِ الْمُؤْمِنِ فِيهِ ، وَمَنْ فَطَّرَ فِيهِ مُؤْمِنًا صَائِمًا كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ بِذَلِكَ عِتْقٌ رَقَبَةً وَمَغْفِرَةٌ لِدُنُوبِهِ فِيمَا مَضَى .» .

فَقِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، لَيْسَ كُلُّنَا يَقْدِرُ عَلَى أَنْ يُفَطِّرَ صَائِمًا !

فَقَالَ : «إِنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ يُعْطِي هَذَا الثَّوَابَ لِمَنْ لَا يَقْدِرُ إِلَّا عَلَى مَدَقَةٍ مِنْ لَبَنٍ يُفَطِّرُ بِهَا صَائِمًا ، أَوْ شَرْبَةِ مَاءٍ عَذْبٍ ، أَوْ تَمْرَاتٍ ، لَا يَقْدِرُ عَلَى أَكْثَرِ مِنْ ذَلِكَ .

وَمَنْ خَفَّفَ فِيهِ عَنِ مَمْلُوكِهِ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْهُ حِسَابَهُ .

وَهُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ ، وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ ، وَآخِرُهُ إِجَابَةٌ وَالْعِتْقُ مِنَ النَّارِ .

وَلَا غِنَى بِكُمْ عَنْ أَرْبَعِ خِصَالٍ : خَصَلَتَانِ تُرَضُونَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِمَا ، وَخَصَلَتَانِ لَاغْنِي بِكُمْ عَنْهُمَا ، فَأَمَّا اللَّتَانِ تُرَضُونَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِمَا : فَشَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ،

وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ .

وَأَمَّا اللَّتَانِ لَا غِنَى بِكُمْ عَنْهُمَا : فَتَسْأَلُونَ اللَّهَ فِيهِ حَوَائِجَكُمْ وَالْجَنَّةَ ، وَتَسْأَلُونَ اللَّهَ الْعَاقِبَةَ ، وَتَعُوذُونَ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ . (1) .

1370. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام باقر علیه السلام : پیامبر خدا در آخرین جمعه شعبان ، خطبه خواند . خدا را حمد و ثنا گفت و سپس فرمود :

«ای مردم! ماهی بر شما سایه افکنده که در آن ، شبی است بهتر از هزار ماه ، و آن ، ماه رمضان است . خداوند ، روزه اش را واجب ساخته و نماز در شبش را مستحب قرار داده است . پس هر کس يك شب در آن ، نماز مستحب بخواند ، گویا هفتاد شب نماز مستحب در ماه های دیگر خوانده است . و برای کسی که در آن ، کار نیک مستحبی از کارهای نیک انجام دهد ، پاداشی همچون پاداش کسی قرار داده که واجبی از واجبات الهی را انجام داده است ، و هر کس در آن ، واجبی از واجبات خداوند را ادا کند ، همچون کسی خواهد بود که در ماه های دیگر ، هفتاد واجب از واجبات الهی را انجام داده است .

این ماه ، ماه صبر است و پاداش صبر ، بهشت است . این ماه ، ماه مواسات (همدردی با دیگران در نیازها) است و ماهی است که در آن ، خداوند ، روزی مؤمن را می افزاید . هر کس مؤمن روزه داری را در آن افطار دهد ، نزد خداوند ، پاداش آزاد کردن يك بنده و آمرزش گناهان گذشته اش را دارد» .

گفتند : ای پیامبر خدا! همه ما توان افطار دادن به روزه دار را نداریم .

فرمود : «خداوند ، کریم است ؛ این ثواب را به کسی نیز می دهد که برای افطار دادن ، جز بر جرعه ای شیر یا جرعه ای آب و یا چند خرما قدرت ندارد و بیش از این را نمی تواند .

هر کس در این ماه بر برده خویش سبک بگیرد ، خداوند هم حسابش را سبک می گیرد .

ماه رمضان ، ماهی است که آغازش رحمت ، میانش آمرزش ، و پایانش اجابت و آزادی از آتش دوزخ است .

شما از چهار خصلت ، بی نیاز نیستید : دو خصلت که خدا را با آنها راضی می کنید ، و دو خصلت که از آن دو ، بی نیاز نیستید . اما آن دو خصلتی که خدا را با آنها راضی می کنید ، شهادت به این است که : معبودی جز خداوند نیست و

من فرستاده خدایم . و اما دو خصلتی که از آن بی نیاز نیستید ، از خداوند ، نیازهایتان و بهشت را بطلبید و از خداوند ، عافیت بخواهید و از آتش به خداوند پناه ببرید» . .

1371. رسول الله صلى الله عليه وآله: دعائم الإسلام: عن رسول الله صلى الله عليه وآله أنه خطب الناس آخر يوم من شعبان، فقال:

«أيها الناس، إن الله قد أظلكم شهر عظيم، شهر مبارك، شهر فيه ليلة العمل فيها خير من العمل في ألف شهر. من تقرب فيه بخصلة من خصال الخير كان كمن أدى فريضة فيما سواه، ومن أدى فيه فريضة كان كمن أدى سبعين فريضة فيما سواه. وهو شهر الصبر؛ والصبر ثوابه الجنة، وشهر المواساة، شهر يزداد فيه في رزق المؤمن؛ من فطر فيه صائماً كان له مغفرة لذنوبه وعتق رقبة من النار، وكان له مثل أجره من غير أن ينقص من أجره شيء».

فقال بعض القوم: يا رسول الله، ليس كلنا يجد ما يفطر الصائم!

فقال صلى الله عليه وآله: «يعطي الله هذا الثواب من فطر صائماً على مذقة لبن أو تمرّة أو شربة ماء، ومن أشبع صائماً سقاه الله من حوضي شربة لا يظمأ بعدها. وهو شهر أوّل رحمة، وأوسطه مغفرة، وآخره عتق من النار؛ من خفف عن مملوكه فيه غفر الله له وأعتقه من النار. واستكثروا فيه من أربع خصال؛ خصلتان ترضون بهما ربكم، وخصلتان لا غنى بكم عنهما، فأما الخصلتان اللتان ترضون بهما ربكم: فشهادة أن لا إله إلا الله، وتستغفرونه، وأما اللتان لا غنى بكم عنهما: فتسألون الله الجنة، وتعودون به من النار» (1).

1- دعائم الإسلام: ج 1 ص 268؛ صحيح ابن خزيمة: ج 3 ص 191 ح 1887.

1371. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : دعائم الإسلام: در آخرین روز شعبان ، پیامبر خدا برای مردم خطبه خواند و فرمود :

«ای مردم! ماهی بزرگ بر شما سایه افکنده است ، ماهی مبارك ، ماهی که در آن ، شبی است که عمل در آن ، بهتر از عمل در هزار ماه است . هر کس با کار نیکی از نیکی ها در آن به خداوند تقرب جوید ، گویا واجبی را در ماه های دیگر ادا کرده است ، و هر کس واجبی را در آن انجام دهد ، همچون کسی است که هفتاد واجب را در ماه های دیگر انجام داده است .

و آن ، ماه صبر است و پاداش صبر ، بهشت است . ماه مواسات (همدردی) است و ماهی است که روزی مؤمن در آن افزوده می شود . هر کس روزه داری را در آن افطار دهد ، پاداشش آمرزش گناهانش و آزادی اش از آتش است و برای او به اندازه آن [روزه دار] ، پاداش است ، بی آن که از اجر او چیزی کاسته شود» .

برخی گفتند : ای پیامبر خدا! همه ما آن اندازه چیزی نداریم که روزه داری را افطار دهیم .

فرمود : «خداوند ، این پاداش را به کسی می دهد که روزه داری را به اندازه جرعه ای شیر یا دانه ای خرما و یا جرعه ای آب ، افطار دهد . و هر کس روزه داری را سیر کند ، خداوند ، او را از حوض من چنان سیراب می کند که پس از آن هرگز تشنه نمی گردد .

این ، ماهی است که آغازش رحمت ، میانش آمرزش و پایانش آزادی از آتش است . هر که در این ماه برده خود آسان بگیرد ، خداوند ، او را می آمرزد و از آتش ، آزادی می کند . در این ماه ، چهار کار را زیاد انجام دهید ، که با دو کار ، پروردگارتان را راضی می کنید و از دو کار هم بی نیاز نیستید . اما دو کاری که پروردگارتان را با آنها راضی می کنید ، شهادت به یکتایی خداوند و آمرزش خواهی از اوست . و اما آن دو که از آنها بی نیاز نیستید ، از خداوند ، بهشت بخواهید و از آتش به او پناه ببرید» . .

1372. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في دُعاءِ الجَوْشَنِ الكَبِيرِ _) الإمام الباقر عليه السلام: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَمَّا حَضَرَ شَهْرَ رَمَضَانَ وَذَلِكَ فِي ثَلَاثِ بَعِينَ مِنْ شَعْبَانَ ، قَالَ لِيَلَالٍ : « نَادِ فِي النَّاسِ » ، فَجَمَعَ النَّاسَ ، ثُمَّ صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ :

« أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّ هَذَا الشَّهْرَ قَدْ خَصَّكُمْ اللَّهُ بِهِ وَحَصَّرَكُمْ ، وَهُوَ سَيِّدُ الشُّهُورِ ، لَيْلَةٌ فِيهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ، تُغَلَّقُ فِيهِ أَبْوَابُ النَّارِ وَتُفْتَحُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ ؛ فَمَنْ أَدْرَكَهُ وَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ ، وَمَنْ أَدْرَكَهُ وَالرَّيْدِيَّةَ وَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ ، وَمَنْ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ » . (1) 1373. عنه صلى الله عليه وآله (_ أيضا _) الإمام علي عليه السلام: لَمَّا حَضَرَ شَهْرَ رَمَضَانَ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ : « أَيُّهَا النَّاسُ ، كَفَاكُمْ اللَّهُ عَذَابًا مِنَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ ، وَقَالَ : « اذْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ » (2) وَوَعَدَكُمْ الْإِجَابَةَ ، أَلَا وَأَبْوَابُ السَّمَاءِ مُفْتَتِحَةٌ مِنْ أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْهُ ، أَلَا وَالِدُعَاءِ فِيهِ مَقْبُولٌ . (3) 1374. عنه صلى الله عليه وآله (_ في الدعاء _) رسول الله صلى الله عليه وآله : إِنَّ بَيْنَ شَعْبَانَ وَشَوَّالٍ شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنَ ، وَهُوَ شَهْرُ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ ، وَهُوَ شَهْرُ الْبَرَكَةِ ، وَهُوَ شَهْرُ الْمَغْفِرَةِ ، وَهُوَ شَهْرُ الرَّحْمَةِ ، وَهُوَ شَهْرُ التَّوْبَةِ ، وَهُوَ شَهْرُ الْإِنَابَةِ ، وَهُوَ شَهْرُ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ ، وَهُوَ شَهْرُ الْإِسْتِغْفَارِ ، وَهُوَ شَهْرُ الصِّيَامِ ، وَهُوَ شَهْرُ الدُّعَاءِ ، وَهُوَ شَهْرُ الْعِبَادَةِ ، وَهُوَ شَهْرُ الطَّاعَةِ ، وَهُوَ شَهْرُ الْعِتْقِ مِنَ النَّارِ وَالْفَوْزِ بِالْجَنَّةِ . مَنْ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ إِلَى قَابِلٍ ، فَأَيُّكُمْ مُتَّقٍ (يَتَّقُ) بِبُلُوغِ شَهْرِ رَمَضَانَ قَابِلٍ؟! صَوْمُهُ صِيَامٌ مَنْ يَرَى أَنَّهُ لَا يَصُومُ بَعْدَهُ أَبَدًا ؛ فَكَمْ مِنْ صَائِمٍ لَهُ عَامَا أَوَّلَ أَمْسٍ عَامَكُمْ هَذَا فِي الْقَبْرِ مَدْفُونًا ، وَأَصْبَحَ فِي التُّرَابِ وَحِيدًا فَرِيدًا ! يُنَبِّهُكُمُ اللَّهُ مِنْ

رَقْدَةِ الْغَافِلِينَ ، وَغَفَرَ لَنَا وَلَكُمْ يَوْمَ الدِّينِ . (4) .

1- .الكافي: ج 4 ص 67 ح 5 ، بحار الأنوار: ج 96 ص 363 ح 31 .

2- .غافر: 60 .

3- .كتاب من لا يحضره الفقيه: ج 2 ص 98 ح 1837 ، بحار الأنوار: ج 96 ص 372 ح 56 .

4- .فضائل الأشهر الثلاثة: ص 117 ح 112 .

1372. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) امام باقر علیه السلام: چون ماه رمضان در حال فرا رسیدن بود و سه روز از شعبان مانده بود، پیامبر خدا به بلال فرمود: «مردم را خبر کن».

مردم گرد آمدند. [پیامبر صلی الله علیه و آله] بر منبر رفت و خدا را حمد و ثنا گفت. سپس فرمود:

«ای مردم! خداوند، شما را به این ماه، ویژه ساخته است و اینک فرا می رسد. آن، سرور ماه هاست [و] در آن، شبی بهتر از هزار ماه است. درهای آتش در آن بسته می شوند و درهای بهشت در آن گشوده می گردند. پس دور باد از رحمت حق، کسی که این ماه را دریابد و آمرزیده نشود! دور باد از رحمت حق، کسی که پدر و مادرش را دریابد و [با نیکی به آنان] آمرزیده نشود! دور باد از رحمت حق، کسی که مرا نزد او یاد کنند و او بر من درود نفرستد! خدا او را نیامرزد!». 1373. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) امام علی علیه السلام: چون ماه رمضان رسید، پیامبر خدا ایستاد، خدا را حمد و ثنا گفت و سپس فرمود: «ای مردم! خداوند شرّ دشمنان شما را (اعم از جن و انس) برطرف کرد و فرمود: «مرا بخوانید، تا اجابت کنم شما را» و به شما وعده اجابت داد. آگاه باشید که درهای آسمان از اولین شب این ماه، گشوده اند و دعا در آن پذیرفته است». 1374. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: میان ماه شعبان و شوال، ماه رمضان است که قرآن در آن نازل شده است و آن، ماه خدای متعال است، ماه برکت، ماه آمرزش، ماه رحمت، ماه توبه و ماه بازگشت به سوی خدا، ماه قرائت قرآن، ماه استغفار، ماه روزه داری، ماه دعا، ماه عبادت، ماه طاعت و ماه آزاد شدن از آتش و دست یافتن به بهشت.

هر که در ماه رمضان آمرزیده نشود، تا سال آینده آمرزیده نخواهد شد. پس، کدامتان اطمینان دارید که به ماه رمضان آینده برسید؟

آن را روزه بدارید، روزه داشتن کسی که می اندیشد پس از آن، دیگر آن ماه را روزه نخواهد داشت. چه بسا روزه داری که آن را سال نخست، روزه گرفته؛ اما امسال در گور آرمیده است و در خاك، يکه و تنها مانده است. خداوند، شما

را از خواب غفلت بیدار کند و ما و شما را در روز جزا بیامرزد!.

2 / 2 خطابات أمير المؤمنين عند حضور شهر رمضان 1377. عنه صلى الله عليه وآله (_ فيما علمه جبرئيل عليه السلام من الد) الإمام علي عليه السلام _ كان إذا جاءه شهر رمضان خطب الناس قائلاً _ : إن هذا الشهر المبارك الذي افترض الله صيامه ولم يفترض قيامه قد أتاكم . ألا إن الصوم ليس من الطعام والشراب وحدثهما ، ولكن من اللغو والكذب والباطل . (1) 1378. عنه صلى الله عليه وآله : الإمام الباقر عن آبائه عليهم السلام : خطب أمير المؤمنين عليه السلام في أول يوم من شهر رمضان في مسجد الكوفة ، فحمد الله بأفضل الحمد وأشرفها وأبلغها ، وأثنى عليه بأحسن الثناء ، وصلى على محمد نبيه صلى الله عليه وآله ، ثم قال :

«أيها الناس ، إن هذا الشهر شهر فضله الله على سائر الشهور كفضلنا أهل البيت على سائر الناس ؛ وهو شهر يفتح فيه أبواب السماء وأبواب الرحمة ، ويغلق فيه أبواب النيران ؛ وهو شهر يسمع فيه النداء ، ويستجاب فيه الدعاء ، ويرحم فيه البكاء ؛ وهو شهر فيه ليلة نزلت الملائكة فيها من السماء ؛ فتسلم على الصائمين والصائمات بإذن ربهم إلى مطلع الفجر ، وهي ليلة القدر ؛ قدر فيها ولايتي قبل أن خلق آدم عليه السلام بالقي عام ، صيام يومها أفضل من صيام ألف شهر ، والعمل فيها أفضل من العمل في ألف شهر .

أيها الناس ، إن شمس شهر رمضان لتطلع على الصائمين والصائمات ، وإن أقماره ليطلع (2) عليهم بالرحمة ، وما من يوم وليلة من الشهر إلا والبر من الله

تعالى يتناثر من السماء على هذه الأمة ، فمن ظفر من نثار الله بدرة كرم على الله يوم يلقاها ، وما كرم عبد على الله إلا جعل الجنة مثواه .

عباد الله ، إن شهر هركم ليس كالشهور ؛ أيامه أفضل الأيام ، ولياليه أفضل الليالي ، وساعاته أفضل الساعات ؛ هو شهر الشياطين فيه مغلولة محبوسة ؛ هو شهر يزيد الله فيه الأرزاق والآجال ، ويكتب فيه وفد بيته ؛ وهو شهر يقبل أهل الإيمان بالمغفرة والرضوان ، والروح والريحان ، ومرضاة الملك الديان .

أيها الصائم ، تدبر أمرك ؛ فإنك في شهر هرك هذا صيف ربك ، أنظر كيف تكون في ليلك ونهارك؟ وكيف تحفظ جوارحك عن معاصي ربك؟ أنظر ألا تكون بالليل نائمًا وبالنهار غافلًا ؛ فينقضني شهر هرك وقد بقي عليك وزرك ؛ فتكون عند استيفاء الصائمين أجورهم من الخاسرين ، وعند فوزهم بكرامة ملكهم من المحرومين ، وعند سعادتهم بمجاورة ربهم من المطرودين .

أيها الصائم ، إن طردت عن باب ملكك فأبي باب تقصيد؟ وإن حرمتك ربك فمن ذا الذي يرزقك؟ وإن أهانك فمن ذا الذي يكرمك؟ وإن أذللك فمن ذا الذي يعزك؟ وإن خذلك فمن ذا الذي ينصرك؟ وإن لم يقبلك في زمرة عبده فإلى من ترجع بعبوديتك؟ وإن لم يقبلك عثرتك فمن ترجو لغفران ذنوبك؟ وإن طالبك بحقه فماذا يكون حجبتك؟

أيها الصائم ، تقرب إلى الله بتلاوة كتابه في ليلك ونهارك ؛ فإن كتاب الله شافع مشفع يشفع يوم القيامة لأهل تلاوته ، فيعلون درجات الجنة بقراءة آياته .

بشر أيها الصائم ! فإنك في شهر صيامك فيه مفروض ، ونفسك فيه تسيح ، ونومك فيه عبادة ، وطاعتك فيه مقبولة ، وذنوبك فيه مغفورة ، وأصواتك فيه مسموعة ، ومناجاتك فيه مرحومة . ولقد سمعت حبيبي رسول الله صلى الله عليه وآله يقول :

«إن لله _ تبارك وتعالى _ عند فطر كل ليلة من شهر رمضان عتقاء من النار لا يعلم عددهم إلا الله هو في علم الغيب عنده ، فإذا كان آخر

لَيْلَةٍ مِنْهُ أَعْتَقَ فِيهَا مِثْلَ مَا أَعْتَقَ فِي جَمِيعِهِ» .

فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ هَمْدَانَ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، زِدْنَا مِمَّا حَدَّثْتَنَا بِهِ حَبِيبُكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ .

فَقَالَ : «نَعَمْ ، سَمِعْتُ أَخِي وَابْنَ عَمِّي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ : مَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَحَفِظَ فِيهِ نَفْسَهُ مِنَ الْمَحَارِمِ دَخَلَ الْجَنَّةَ» .

قَالَ الْهَمْدَانِيُّ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، زِدْنَا مِمَّا حَدَّثْتَنَا بِهِ أَخُوكَ وَابْنَ عَمِّكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ .

قَالَ : «نَعَمْ ، سَمِعْتُ خَلِيلِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ : مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا دَخَلَ الْجَنَّةَ» .

قَالَ الْهَمْدَانِيُّ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، زِدْنَا مِمَّا حَدَّثْتَنَا بِهِ خَلِيلِكَ فِي هَذَا الشَّهْرِ .

فَقَالَ : «نَعَمْ ، سَمِعْتُ سَيِّدَ الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ : مَنْ صَامَ رَمَضَانَ فَلَمْ يُفْطِرْ فِي شَيْءٍ مِنْ لَيَالِيهِ عَلَى حَرَامٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ» .

فَقَالَ الْهَمْدَانِيُّ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، زِدْنَا مِمَّا حَدَّثْتَنَا بِهِ سَيِّدَ الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ فِي هَذَا الشَّهْرِ .

فَقَالَ : «نَعَمْ ، سَمِعْتُ أَفْضَلَ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَالْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ يَقُولُ : إِنَّ سَيِّدَ الْوَصِيِّينَ يُقْتَلُ فِي سَيِّدِ الشُّهُورِ .

فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَمَا سَيِّدُ الشُّهُورِ ، وَمَنْ سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ؟

قَالَ : أَمَّا سَيِّدُ الشُّهُورِ فَشَهْرُ رَمَضَانَ ، وَأَمَّا سَيِّدُ الْوَصِيِّينَ فَأَنْتَ يَا عَلِيُّ .

فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَإِنَّ ذَلِكَ لَكَائِنْ؟

قَالَ : إِي وَرَبِّي ، إِنَّهُ يَنْبَعُ أَشْقَى أُمَّتِي شَقِيقُ عَاقِرِ نَاقَةٍ تَمُودَ ، ثُمَّ يَضْرِبُكَ صَرْبَةً عَلَى فَرْقِكَ تُخْصَبُ مِنْهَا لِحَيْثُكَ» .

فَأَخَذَ النَّاسُ بِالْبُكَاءِ وَالنَّحِيبِ . فَفَقَطَعَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خُطْبَتَهُ وَنَزَلَ . (3) .

1- .درر الأحاديث النبوية : ص 75 . وراجع : السنن الكبرى : ج 4 ص 351 ح 7955 .

2- .القياس أن يقال : «لَتَطْلُعُ» .

3- .فضائل الأشهر الثلاثة : ص 107 ح 101 .

2 / 2 خطبه های امیر مؤمنان ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان

2 / 2 خطبه های امیر مؤمنان ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان 1376. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام علی علیه السلام _ هر گاه ماه رمضان فرا می رسد ، برای مردم چنین خطبه می خواند _ : این ماه مبارك ، که خداوند روزه داری آن را واجب ساخته است ، شما را فرا رسید . آگاه باشید که روزه ، تنها پرهیز از خوردن و آشامیدن نیست ؛ بلکه پرهیز از بیهوده و دروغ و ناروا نیز هست . 1377. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ از جمله دعایی که جبرئیل علیه السلام به ایشان آم) امام باقر علیه السلام _ به نقل از پدرانش علیهم السلام _ : علی علیه السلام در اولین روز ماه رمضان در مسجد کوفه خطبه خواند . پس خدا را به بهترین ستایش و برترین و رساترین ثنا ستود و بر پیامبرش محمد صلی الله علیه و آله درود فرستاد . سپس فرمود :

«ای مردم! این ماه ، ماهی است که خداوند ، آن را بر ماه های دیگر برتری داده است ، مانند برتری ما اهل بیت بر دیگر مردم . و آن ، ماهی است که درهای آسمان و درهای رحمت ، در آن گشوده می شوند و درهای آتش در آن بسته می گردند . و ماهی است که در آن ندا شنیده می شود و دعا مستجاب می گردد و گریه مورد ترحم قرار می گیرد .

ماهی است که در آن ، شبی وجود دارد که فرشتگان از آسمان فرود آمده ، بر مردان و زنان روزه دار ، به اذن پروردگارش تا طلوع سپیده سلام می دهند و آن شب ، شب قدر است . دو هزار سال پیش از آن که آدم علیه السلام آفریده شود ، ولایت من در آن شب ، مقدر شد . روزه گرفتن آن ، برتر از روزه داری هزار ماه است و عمل در آن ، برتر از عمل در هزار ماه است .

ای مردم! خورشید ماه رمضان بر مردان و زنان روزه دار ، با رحمت می تابد و ماه آن با رحمت بر آنان نورافشانی می کند و هیچ روز و شبی از این ماه نیست ،

مگر آن که پروردگار متعال ، بر سر این امت ، نیکی می افشانند . پس هر کس از ریش نعمت الهی ذره ای بهره مند گردد ، در روز دیدارش با خدا ، نزد خداوند ، گرامی خواهد بود و هیچ بنده ای نزد خدا گرامی نگردد ، مگر آن که خداوند ، بهشت را جایگاه او قرار می دهد .

بندگان خدا! این ماه شما ، همچون دیگر ماه ها نیست . روزهایش برترین روزهاست و شب هایش برترین شب ها و ساعاتش برترین ساعات است . آن ، ماهی است که شیطان ها در آن در بند و زندانی اند ؛ ماهی که خداوند در آن ، روزی ها و اجل ها را می افزایشد و میهمانان خانه اش را می نویسد ؛ ماهی که اهل ایمان با آمرزش و رضای الهی ، با شادی و نعمت های الهی ، و با خشنودی فرمانروای دادگر و توانا ، پذیرفته می شوند .

ای روزه دار! در کار خویش نیک بنگر ، که در این ماه ، میهمان پروردگار خویش هستی . بنگر که در شب و روزت چگونه ای و چگونه اعضای خود را از نافرمانی خدا حفظ می کنی . بنگر تا مبادا شب در خواب باشی و روز در غفلت ؛ پس این ماه بر تو بگذرد و بار گناهت همچنان بر دوشت مانده باشد ؛ پس آن گاه که روزه داران پاداش های خود را می گیرند ، تو از زیانکاران باشی و آن گاه که به کرامت فرمانروای خویش نایل می شوند ، از محرومان گردی و آن گاه که به همسایگی با پروردگارش سعادت مند می شوند ، تو از طردشدگان باشی!

ای روزه دار! اگر از درگاه صاحب رانده شوی، به کدام درگاه روی خواهی آورد؟ و اگر پروردگارت محروم سازد، کیست که روزی ات دهد؟ و اگر تو را خوار شمرد، کیست که اکرامت کند؟ و اگر ذلیلت ساخت، کیست که عزّت بخشد؟ و اگر تو را وا گذاشت، کیست که یاری ات کند؟ و اگر تو را در جمع بندگانش نپذیرفت، بندگی ات را به آستان چه کس خواهی برد؟ و اگر از خطایت در نگذشت، برای آموزش گناهانت به که امید خواهی بست؟ و اگر حق خویش را از تو طلبید، حجت تو چه خواهد بود؟

ای روزه دار! در شب و روزت با تلاوت کتاب خدا، به او تقرّب بجوی، که همانا کتاب خدا، شفیع است که روز قیامت، شفاعت برای قرآن خوانان پذیرفته است و با خواندن آیات آن، از درجه های بهشت بالا می روند.

مژده ای روزه دار! تو در ماهی هستی که روزه داری ات در آن، واجب، نفس کشیدن در آن، تسبیح، خفتنت در آن، عبادت، طاعتت در آن، پذیرفته، گناهانت در آن، آمرزیده، صداهایت در آن، شنیده شده، و مناجات در آن، مورد ترحم است. از حبیب پیامبر خدا شنیدم که می فرمود:

خداوند متعال را در هنگام افطار هر شب ماه رمضان، آزادشدگانی از آتش است که شمار آنان را کسی جز خداوند نمی داند. شمار آنان، نزد او در علم غیب است. پس چون آخرین شب این ماه شود، خداوند به شمار همه کسانی که در تمام این ماه آزاد کرده، آزاد خواهد نمود.»

مردی از قبیله همدان برخاست و گفت: ای امیر مؤمنان! از آنچه حبیب تو درباره ماه رمضان فرمود، بیشتر بگو.

فرمود: «باشد! شنیدم که برادر و پسر عمویم، پیامبر خدا، می فرمود: هر کس ماه رمضان را روزه بدارد و خود را در این ماه از حرام ها نگه دارد، وارد بهشت می شود.»

آن مرد همدانی گفت: ای امیر مؤمنان! از آنچه برادر و پسر عمویت درباره ماه رمضان فرمود، بیشتر بگو.

فرمود: «باشد! شنیدم که دوستم پیامبر خدا می فرمود: هر کس از روی ایمان و به خاطر اجر الهی، [ماه] رمضان را روزه بدارد، وارد بهشت می شود.»

مرد همدانی گفت: ای امیر مؤمنان! از آنچه دوستت درباره این ماه فرمود، بیشتر بگو.

فرمود: «باشد! شنیدم که سرور اولین و آخرین، پیامبر خدا می فرمود: هر کس [ماه] رمضان را روزه بدارد و در شب های آن حرام نخورد، وارد بهشت می شود.»

مرد همدانی گفت: ای امیر مؤمنان! از آنچه سرور اولین و آخرین با تو درباره این ماه گفت، بیشتر بگو.

فرمود: «باشد! شنیدم که برترین پیامبران و فرستادگان و فرشتگان مقرب می فرمود: همانا سرور اوصیا، در سرور ماه ها کشته می شود.

گفتم: ای پیامبر خدا! سرور ماه ها، کدام است و سرور اوصیا کیست؟

فرمود: اما سرور ماه ها، ماه رمضان است و اما سرور اوصیا، تویی، ای علی!

گفتم : ای پیامبر خدا! آیا چنین خواهد شد؟

فرمود : آری ، به پروردگرم سوگند! همانا نگون بخت ترین امت من ، برادرِ پی کننده ناقه ثمود ، برمی خیزد و ضربتی بر فرق سرت می زند که محاسنت از خون آن ، رنگین می شود .» .

پس مردم شروع به گریه و شیون کردند . علی علیه السلام خطبه اش را به پایان برد و فرود آمد .

2 / 3 كَلَامُ ثَامِنِ الْحُجَجِ عِنْدَ حُضُورِ شَهْرِ رَمَضَانَ 1380. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) الإمام الرضا عليه السلام: الْحَسَنَاتُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ مَقْبُولَةٌ، وَالسَّيِّئَاتُ فِيهِ مَغْفُورَةٌ. مَنْ قَرَأَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَانَ كَمَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ، وَمَنْ صَدَّحَكَ فِيهِ فِي وَجْهِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ لَمْ يَلْقَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا -صَدَّحَكَ فِي وَجْهِهِ وَبَشَّرَهُ بِالْجَنَّةِ، وَمَنْ أَعَانَ فِيهِ مُؤْمِنًا أَعَانَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى الْجَوَازِ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزُلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ، وَمَنْ كَفَّ فِيهِ غَضَبَهُ كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ غَضَبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ نَصَرَ فِيهِ مَظْلُومًا نَصَرَهُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ مَنْ عَادَاهُ فِي الدُّنْيَا، وَنَصَرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ الْحِسَابِ وَالْمِيزَانِ .

شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرُ الْبَرَكَةِ، وَشَهْرُ الرَّحْمَةِ، وَشَهْرُ الْمَغْفِرَةِ، وَشَهْرُ التَّوْبَةِ وَالْإِنَابَةِ؛ مَنْ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَفِي أَيِّ شَهْرٍ يُغْفَرُ لَهُ؟! فَاسْأَلُوا اللَّهَ أَنْ يَقْبَلَ مِنْكُمْ فِيهِ الصِّيَامَ، وَلَا يَجْعَلَهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْكُمْ، وَأَنْ يُوفِّقَكُمْ فِيهِ لِبَطَاعَتِهِ وَيَعْصِمَكُمْ مِنْ مَعْصِيَتِهِ، إِنَّهُ خَيْرُ مَسْئُولٍ. (1)

1- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 97 ح 82، بحار الأنوار: ج 96 ص 341 ح 5.

2 / 3 سخن امام هشتم ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان

2 / 3 سخن امام هشتم ، هنگام فرا رسیدن ماه رمضان 1383. عنه صلی الله علیه و آله : امام رضا علیه السلام : حسنات در ماه رمضان ، پذیرفته اند و گناهان در آن ، آمرزیده . هر کس در ماه رمضان يك آیه از کتاب خدا بخواند ، مثل کسی است که در غیر آن ، ختم قرآن کرده باشد و هر کس در این ماه ، به صورت برادر مؤمنش بخندد ، خدا را در قیامت دیدار نخواهد کرد ، مگر آن که در چهره او خواهد خندید و به بهشت ، مژده اش خواهد داد .

و هر کس در آن ماه ، مؤمنی را یاری کند ، خداوند ، او را بر گذشتن از صراط ، در آن روز که قدم ها بر آن می لغزد ، یاری خواهد کرد . و هر کس در آن ، خشم خود را ننگه دارد ، خداوند نیز روز قیامت ، خشمش را از او ننگه خواهد داشت . و هر کس در آن ، ستم دیده ای را یاری کند ، خداوند ، او را در دنیا بر ضد کسی که با وی دشمنی نماید ، یاری می کند و روز قیامت نیز هنگام حساب و میزان ، یاری اش می نماید .

ماه رمضان ، ماه برکت است ، ماه رحمت ، ماه آمرزش ، ماه توبه و بازگشت به سوی خدا . هر که در ماه رمضان آمرزیده نشود ، پس در چه ماهی آمرزیده گردد؟! پس ، از خداوند بخواهید که در این ماه ، روزه شما را بپذیرد و آن را آخرین رمضان شما قرار ندهد و شما را بر طاعت خویش توفیق دهد و از نافرمانی خود ننگه دارد ، که او بهترین کسی است که از او درخواست می شود .

الفصل الثالث : أسباب التَّهَيُّوْ لِضِيَاْفَةِ اللّٰه 3 / 1 تَقْدِيْمُ التَّوْبَةِ 1383. بِيَاْمِرِ خِدا صِلى اللّٰه عَلَيْهِ وَآلِهِ وَعِيون أخبار الرضا عليه السلام عن عبد السلام بن صالح الهروي: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَعْبَانَ ، فَقَالَ لِي :

« يَا أَبَا الصَّلْتِ ، إِنَّ شَعْبَانَ قَدْ مَضَى أَكْثَرُهُ ، وَهَذَا آخِرُ جُمُعَةٍ مِنْهُ ، فَتَدَارِكُ فِيْمَا بَقِيَ مِنْهُ تَقْصِيْرَكَ فِيْمَا مَضَى مِنْهُ ، وَعَلَيْكَ بِالْإِقْبَالِ عَلَى مَا يَعْنيكَ وَتَرِكَ مَا لَا يَعْنيكَ ، وَأَكْثِرْ مِنَ الدُّعَاءِ وَالِاسْتِغْفَارِ وَتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ ، وَتُبْ إِلَى اللّٰهِ مِنْ ذُنُوبِكَ ؛ لِيُقْبَلَ شَهْرُ اللّٰهِ إِلَيْكَ وَأَنْتَ مُخْلِصٌ لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ ، وَلَا تَدْعَنَّ أَمَانَةً فِي عُنُقِكَ إِلَّا أَدَيْتَهَا ، وَلَا فِي قَلْبِكَ حِقْدًا عَلَى مُؤْمِنٍ إِلَّا تَرَعْتَهُ ، وَلَا ذَنْبًا أَنْتَ مُرْتَكِبُهُ إِلَّا [أ] قَلَعْتَ عَنْهُ ، وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ فِي سِرِّ أَمْرِكَ وَعَلَانِيَتِكَ « وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا » (1) ، وَأَكْثِرْ مِنْ أَنْ تَقُولَ فِيْمَا بَقِيَ مِنْ هَذَا الشَّهْرِ :

اللّٰهُمَّ إِنْ لَمْ تَكُنْ قَدْ غَفَرْتَ لَنَا فِيْمَا مَضَى مِنْ شَعْبَانَ فَاغْفِرْ لَنَا فِيْمَا بَقِيَ مِنْهُ .

فَإِنَّ اللّٰهَ _ تَبَارَكَ وَتَعَالَى _ يُعْتِقُ فِي هَذَا الشَّهْرِ رِقَابًا مِنَ النَّارِ لِحُرْمَةِ شَهْرِ رَمَضَانَ . (2) .

1- .الطلاق : 3 .

2- .عيون أخبار الرضا عليه السلام : ج 2 ص 51 ح 198 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 73 ح 17 .

فصل سوم : اسباب آمادگی برای میهمانی خدا

3 / 1 توبه ، پیش از فرا رسیدن ماه رمضان

فصل سوم : اسباب آمادگی برای میهمانی خدا 3 / 1 توبه ، پیش از فرا رسیدن ماه رمضان 1387. عنه صلی الله علیه و آله : عیون أخبار الرضا علیه السلام _ به نقل از عبد السلام بن صالح هروی _ : در آخرین جمعه ماه شعبان ، خدمت امام رضا علیه السلام رسیدم . به من فرمود :

«ای ابو صَدِّقْت! بیشترِ شعبان گذشته است و این ، آخرین جمعه از آن است . پس در آنچه از آن مانده ، کوتاهی هایت را در آنچه گذشته است ، جبران کن . به کاری روی آور که برایت مفید باشد و آنچه را بیهوده است و به تو مربوط نیست ، واگذار .

زیاد دعا و استغفار و تلاوت قرآن داشته باش و از گناهانت به درگاه خدا توبه کن ، تا در حالی ماه خدا سوی تو آید که برای خدا خالص شده باشی . هیچ امانتی را بر عهده خویش باقی نگذار ، مگر آن که ادا کرده باشی ، و هیچ کینه ای را در دلت نسبت به مؤمنی نگاه مدار ، مگر آن که از دل به در آورده باشی ، و هیچ گناهی را که مرتکب می شدی ، رها مکن ، مگر این که از آن ، دست برداشته باشی .

از خدا پروا کن و در نهان و آشکار کارت ، بر او توکل کن «و هر کس بر خدا توکل کند ، او برایش بس است . خداوند ، فرمان خویش را پیش خواهد برد . به یقین ، خداوند برای هر چیزی اندازه ای قرار داده است» .

و در باقی مانده این ماه ، زیاد بگو :

خدایا! اگر ما را در آنچه از شعبان گذشته است ، نیامرزیده ای ، پس ما را در

باقی مانده آن ببخشای!

همانا خداوند متعال ، در این ماه به احترام ماه رمضان ، بسیاری را [از آتش] آزاد می کند» .

3 / 2 صِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ آخِرِ شَعْبَانَ 1386. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) السنن الكبرى عن أنس: قيلَ: يا رسولَ اللهِ، أيُّ الصَّومِ أَفْضَلُ؟ قالَ: «صَوْمُ شَعْبَانَ تَعْظِيمًا لِرَمَضَانَ». (1) 1387. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ آخِرِ شَعْبَانَ وَوَصَلَهَا بِشَهْرِ رَمَضَانَ، كَتَبَ اللهُ لَهُ صَوْمَ شَهْرَيْنِ مُتَّابِعَيْنِ. (2) 3 / 3 إصلاح الطَّعامِ 1390. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: كُذِّبُوا الْحَلَالَ يَتَمُّ لَكُمْ صَوْمُكُمْ. (3) 1388. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: عدّة الداعي عن رسول الله صلى الله عليه وآله: «الْعِبَادَةُ مَعَ أَكْلِ الْحَرَامِ كَالْبِنَاءِ عَلَى الرَّمْلِ». وقيلَ: عَلَى الْمَاءِ. (4) 1389. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: إرشاد القلوب عن حذيفة بن اليمان رفعه عن رسول الله صلى الله عليه وآله: «إِنَّ قَوْمًا يَجِيئُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَهُمْ مِنَ الْحَسَنَاتِ أَمْثَالُ الْجِبَالِ، فَيَجْعَلُهَا اللهُ هَبَاءً مَنثورًا، ثُمَّ يُؤَمَّرُ بِهِمْ

إِلَى النَّارِ» .

فَقَالَ سَلْمَانُ: صِفْهُمْ لَنَا يَا رَسُولَ اللهِ .

فَقَالَ: «أَمَّا إِنَّهُمْ قَدْ كَانُوا يَصُومُونَ وَيُصَلُّونَ، وَيَأْخُذُونَ أَهْبَةً مِنَ اللَّيْلِ، وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا عَرَضَ لَهُمْ شَيْءٌ مِنَ الْحَرَامِ وَثَبُوا عَلَيْهِ» . (5) .

-
- 1- السنن الكبرى: ج 4 ص 503 ح 8517؛ ثواب الأعمال: ص 86 ح 14 .
  - 2- كتاب من لا يحضره الفقيه: ج 2 ص 94 ح 1829، بحار الأنوار: ج 97 ص 72 .
  - 3- كنز العمال: ج 15 ص 844 ح 43356 نقلاً عن الديلمي .
  - 4- عدّة الداعي: ص 141 وص 284 وفيه «الدعاء» بدل «العبادة»، بحار الأنوار: ج 103 ص 16 ح 73 .
  - 5- إرشاد القلوب: ص 191 وراجع: تفسير القمّي: ج 2 ص 112، بحار الأنوار: ج 70 ص 293 ح 35 .

3 / 2 سه روز روزه داری در آخر شعبان

3 / 3 اصلاح غذا

اشاره

3 / 2 سه روز روزه در آخر شعبان 1392. عنه صلى الله عليه وآله (_ في حِرْزِ لَهُ _) السنن الكبرى _ به نقل از انس _ : به پیامبر خدا گفتند : کدام روزه برتر است؟ فرمود : «روزه شعبان در بزرگداشتِ رمضان» . 1391. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : امام صادق عليه السلام : هر کس سه روز آخر شعبان را روزه بدارد و آنها را به ماه رمضان متصل کند ، خداوند برای او پاداش روزه دو ماه پیاپی را می نویسد . 3 / 3 اصلاح غذا 1394. عنه صلى الله عليه وآله (_ في الدُّعَاءِ _) پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : غذای حلال بخورید تا روزه برای شما کامل گردد . 1393. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) عِدَّة الدَّعَايِ _ به نقل از پیامبر خدا _ : «عبادت با حرامخواری ، همچون ساختن بنا بر شنزار است» و نیز نقل شده است : «همچون ساختن بنا بر آب» . 1394. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعا _) إرشاد القلوب _ به نقل از حذيفة بن يمان _ : پیامبر خدا فرمود : «روز قیامت ، گروهی می آیند ، در حالی که حسناتشان همچون کوه هاست . خداوند ، همه آنها را نابود و پراکنده می سازد . سپس فرمان می رسد که آنان را به آتش بیفکنید» .

سلمان گفت : ای پیامبر خدا! آنان را برای ما توصیف کن .

فرمود : «آنان ، کسانی هستند که روزه گرفته ، نماز خوانده و شب زنده داری کرده اند ؛ لیکن هر گاه حرامی بر آنان عرضه می شده ، بر آن می شتافتند» .

سخنی درباره تقویت آثار روزه با اصلاح غذا انواع خوردنی ها و آشامیدنی های حرام

سخنی درباره تقویت آثار روزه با اصلاح غذا خوردن و نوشیدن به هنگام افطار و سحر، جان مایه روزه داری است. از این رو، در نظر اسلام، حلال یا حرام بودن خوردنی ها و نوشیدنی ها، اندازه و نوع آنها و همچنین انگیزه روزه داران از خوردن و آشامیدن، در میزان بهره وری از روزه نقشی اساسی دارند و در دستاوردهای روزه دار از برکات این میهمانی، بسیار مؤثرند. نخستین شرط بهره وری از روزه، آن است که نیروی تأمین کننده و پشتوانه انسان برای روزه گرفتن، حلال باشد. غذای حرام، نه تنها در بهره مندی انسان از آثار و برکات روزه، نقش تخریبی دارد، بلکه آفتی است که همه عبادت ها را تهدید می کند، بدان گونه که در روایات گذشته اشاره شد. از این رو، از پیامبر خدا روایت شده است: **الْعِبَادَةُ مَعَ أَكْلِ الْحَرَامِ كَالْبِنَاءِ عَلَى الرَّمْلِ**؛ عبادت همراه با حرامخواری، مثل بنا ساختن بر شنزار است. بر این پایه، برای روزه دار، شناخت غذاهای حرام، اهمیتی ویژه دارد.

انواع خوردنی ها و آشامیدنی های حرامخوردنی ها و آشامیدنی های حرام، چند قسم اند: 1. آنچه حرمت ذاتی دارد، مثل: گوشت حیوانات حرام گوشت، تخم پرندگان حرام گوشت، بعضی از اعضای حیوانات حلال گوشت (مانند: نرینه، بچه دان، دُنبلان، مثانه، غده های بدن، کیسه صفرا، نخاع)، اعیان نجس (مانند: مُردار، خون، گوشت خوک، شراب و هر مایع مست کننده دیگر). 2. آنچه حرمت عَرَضی دارد، مانند: غذاهایی که به سبب برخورد با عین نجس، متنجس شده اند، یا برای جسم و جان انسان، زیان عمده دارند. 3. آنچه با مال حرام تهیه می شود، مثل: سفره های افطاری ای که بدون اجازه قانونی، هزینه شان از بیت المال، پرداخت می شود. 4. آنچه از مال مخلوط به حرام، تهیه می شود. 5. آنچه از مالی تهیه می شود که حقوق شرعی آن (مانند: خمس و زکات) پرداخت نشده است. 6. آنچه با مال حلال فراهم می شود؛ ولی در کیفیت و مقدار آن، اسراف می گردد.

پرهیز از غذاهای شبهه ناك

پرهیز از غذاهای شبهه ناک اگر روزه دار بخواهد از روزه اش بهره ببرد، سزاوار است که نه تنها از غذاهایی که حرمتشان قطعی است، بلکه از غذاهای شبهه ناک هم پرهیز کند. غذاهای شبهه ناک دو گونه اند: نوع اول: غذاهایی که در ظاهر، حلال شمرده می شوند، مثل: غذایی که میزبانِ مسلمان برای میهمانش تهیه می کند؛ ولی میهمان، احتمال می دهد که از مال حرام باشد. نوع دوم: غذاهایی که در ظاهر، حرام شمرده می شوند، مثل: غذایی که از مال مخلوط به حرام تهیه می شود، به گونه ای که جدا کردن حلال و حرام آن، ممکن نیست. نکته قابل توجه در این زمینه، آن است که اسلام برای استفاده از این گونه غذاها، راه حل دارد و برای رهایی از پیامدهای آن، تدبیری اندیشیده است، مانند پرداخت خمس مال شبهه ناک. از این راه، روزه دار می تواند از مشکل غذاهای شبهه ناک که بخصوص در میهمانی ها می خورد و یا به میهمانان خود می دهد، برهد، تا روزه ماه رمضان پاک و دارای آثار معنوی بیشتری باشد.

انگیزه های خوردن و آشامیدن

انگیزه های خوردن و آشامیدن انگیزه ای که روزه دار در خوردن و آشامیدن در وقت افطار و سحر دارد، تأثیر مهمی در بهره وری کامل از برکات روزه دارد. در یکی از توصیه های پیامبر صلی الله علیه و آله به ابو ذر غفاری، چنین آمده است:

1399. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ في الدعاء _) « يا أبا ذرٍّ! ليكن لك في كلِّ شئٍ نيةٌ صالحةٌ حتَّى الأكلِ والنومِ ؛

ای ابو ذر! برای هر چیزی نیت خوب داشته باش، حتّی برای خوردن و خوابیدن. میان روزه داری که سحری و افطار را تنها برای رفع گرسنگی و تشنگی می خورد، با کسی که آنها را به قصد قربت و کسب رضای الهی می خورد، فرق بسیار است. نورانیت روزه ای که روزه دار با قصد قربت غذا می خورد، هرگز با روزه ای که روزه دار با انگیزه حیوانی و خواسته نفس غذا می خورد و نیرو می گیرد، برابر نیست. روشن است که انگیزه خدایی در این کار _ که روزه دار می گوید: «به قصد تقرب به خدا، غذا می خورم» _ نیازمند مقدماتی است که با این عمل، هماهنگ باشد، که از جمله آنها، تناسب نوع و مقدار غذا با نیاز بدن است. بر اساس مقدمات و توضیح هایی که گذشت، می توان فشرده سخن را در زمینه اصلاح غذا به وسیله روزه دار، در سه نکته زیر خلاصه کرد که پایبندی و رعایت آنها موجب می شود تا روزه دار، هر چه بیشتر، از مواهب و دستاوردهای ضیافت الهی، بهره مند گردد: 1. حلال بودن آنچه خورده و آشامیده می شود و پرهیز از غذاهای حرام و شبهه ناک. 2. تناسب نوع و مقدار غذاها و نوشیدنی ها با نیاز و خواسته بدن و پرهیز روزه دار از غذاهای رنگارنگ و افزون از حد نیاز. 3. خوردن و آشامیدن به قصد قربت و با انگیزه کسب رضای الهی و اطاعت از فرمان او. عالم ربّانی مرحوم آیه الله میرزا جواد آقا ملکی تبریزی، در پایان بحثی که درباره انواع روزه داران از جهت برخوردشان با خوردنی ها و آشامیدنی ها دارد، می گوید: برخی از آنان، همه خورد و خوراکشان، حلال و دور از اسراف و تجمل است؛ بلکه در مقدار خوردنی و آشامیدنی شان، حتّی از اندازه حلال و غیر مکروه هم متواضعانه می کاهند و این گونه از لذّت می گذرند و در خورشت، به یک نوع، بسنده می کنند، یا بعضی از لذّت ها و فزونی ها را ترك می کنند. درجات آنان نزد پروردگارشان، که نگاه دارنده تلاش ها و مجاهدت های آنان است، محفوظ است و آنان پاداش می یابند و هیچ ستمی به آنان نمی شود. خداوند، آنان را به بهترین کارهایشان پاداش می دهد و از عطای خویش، بی حساب بر آنان می افزاید. پس هیچ کس نمی داند چه پاداش های بزرگی _ که مایه چشم روشنی است و برایشان پنهان نگه داشته شده است _ خواهند داشت؛ پاداش هایی که بر هیچ دلی خطور نکرده است. خدایا! ما را هم از آنان قرار بده!

الفصل الرابع : أدعية التَّهَيُّؤِ لضيافة الله 4 / 1 دعاءُ آخِرِ لَيْلَةٍ مِنْ شَعْبَانَ 1401. بِيامبرِ خِدا صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ (_ در دعای «جوشن کبیر» _
 (الإمام الصادق عليه السلام : _ مِمَّا كَانَ يَقُولُهُ فِي آخِرِ لَيْلَةٍ مِنْ شَعْبَانَ وَأَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ _ اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا الشَّهْرَ الْمُبَارَكَ الَّذِي أَنْزَلَ
 فِيهِ الْقُرْآنَ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ قَدْ حَضَرَ ، فَسَدِّ لِمَنَا فِيهِ وَسَدِّ لِمَهُ لَنَا وَسَدِّ لِمَهُ مِنَّا فِي يُسِّرِ مِنْكَ وَعَافِيَةٍ ، يَا مَنْ أَخَذَ الْقَلِيلَ
 وَشَكَرَ الْكَثِيرَ اقْبَلْ مِنِّي الْيَسِيرَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ لِي إِلَى كُلِّ خَيْرٍ سَبِيلًا ، وَمِنْ كُلِّ مَا لَا تُحِبُّ مَانِعًا ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ، يَا مَنْ عَفَا عَنِّي وَعَمَّا خَلَوْتُ بِهِ مِنْ
 السَّيِّئَاتِ ، يَا مَنْ لَمْ يُؤَاخِذْنِي بِارْتِكَابِ الْمَعَاصِي ، عَفْوَكَ عَفْوَكَ يَا كَرِيمُ ، إِلَهِي وَعَظْمَتِي فَلَمْ أَنْعِظْ ، وَرَجَرْتَنِي عَنْ مَحَارِمِكَ فَلَمْ أَنْزَجِرْ
 ، فَمَا عُذْرِي؟ فَاعْفُ عَنِّي يَا كَرِيمُ ، عَفْوَكَ عَفْوَكَ .

اللَّهُمَّ ، إِنِّي أَسْأَلُكَ الرَّاحَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ ، وَالْعَفْوَ عِنْدَ الْحِسَابِ ، عَظَمَ الذَّنْبُ مِنْ عَبْدِكَ فَلْيَحْسُنِ التَّجَاوُزُ مِنْ عِنْدِكَ ، يَا أَهْلَ التَّقْوَى وَيَا أَهْلَ
 الْمَغْفِرَةِ ، عَفْوَكَ عَفْوَكَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أُمَّتِكَ ، صَدِّعِي فَقِيرًا إِلَى رَحْمَتِكَ ، وَأَنْتَ مُنْزِلُ الْغِنَى وَالْبَرَكَاتِ عَلَى الْعِبَادِ ، قَاهِرٌ مُقْتَدِرٌ ، أَحْصَيْتَ أَعْمَالَهُمْ
 وَقَسَمْتَ أَرْزَاقَهُمْ ، وَجَعَلْتَهُمْ مُخْتَلِفَةً أَلْسِنَتُهُمْ وَالْوَأْنَهُمْ ، خَلَقْنَا مِنْ بَعْدِ خَلْقِكَ ، لَا يَعْلَمُ الْعِبَادُ عِلْمَكَ ، وَلَا يَقْدِرُ الْعِبَادُ قُدْرَكَ ، وَكُنَّا فَقِيرًا إِلَى
 رَحْمَتِكَ ، فَلَا تَصْرِفْ عَنِّي وَجْهَكَ ، وَاجْعَلْنِي مِنْ صَالِحِي خَلْقِكَ فِي الْعَمَلِ وَالْأَمَلِ وَالْقَضَاءِ وَالْقَدْرِ .

اللَّهُمَّ أَبْقِنِي خَيْرَ الْبَقَاءِ ، وَأَفْنِنِي خَيْرَ الْفَنَاءِ ؛ عَلَى مُوَالَاةِ أَوْلِيَائِكَ وَمُعَادَاةِ أَعْدَائِكَ وَالرَّغْبَةِ إِلَيْكَ وَالرَّهْبَةِ مِنْكَ ، وَالْخُشُوعِ وَالْوَفَاءِ وَالتَّسْلِيمِ لَكَ ،
 وَالتَّصَدِيقِ بِكِتَابِكَ ، وَاتِّبَاعِ سُنَّةِ رَسُولِكَ .

اللَّهُمَّ مَا كَانَ فِي قَلْبِي مِنْ شَكٍّ أَوْ رِيْبَةٍ ، أَوْ جُحُودٍ أَوْ قُنُوطٍ ، أَوْ فَرْحٍ أَوْ بَدَخٍ ، أَوْ بَطَرٍ أَوْ خِيْلَاءٍ ، أَوْ رِيَاءٍ أَوْ سَمْعَةٍ ، أَوْ شِقَاقٍ أَوْ نِفَاقٍ ، أَوْ كُفْرٍ أَوْ
 فُسُوقٍ أَوْ عِصْيَانٍ ، أَوْ عَظَمَةٍ أَوْ شَيْءٍ لَا تُحِبُّ ، فَاسْأَلْكَ يَا رَبِّ أَنْ تُبَدِّلَنِي مَكَانَهُ إِيمَانًا بِوَعْدِكَ ، وَوَفَاءً بِعَهْدِكَ ، وَرِضًا بِقَضَائِكَ ، وَزُهْدًا فِي
 الدُّنْيَا ، وَرَغْبَةً فِيمَا عِنْدَكَ ، وَأَثْرَةً وَطُمَأْنِينَةً وَتَوْبَةً نَصُوحًا ، أَسْأَلُكَ ذَلِكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ .

إِلَهِي أَنْتَ مِنْ حِلْمِكَ تُعْصَى ، وَمِنْ كَرَمِكَ وَجُودِكَ تُطَاعُ ؛ فَكَأَنَّكَ لَمْ تُعْصَ ، وَأَنَا وَمَنْ لَمْ يَعِصِكَ سَكَّانُ أَرْضِكَ ، فَكُنْ عَلَيْنَا بِالْفَضْلِ جَوَادًا
 ، وَبِالْخَيْرِ عَوَادًا ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .

وَصَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ صَلَاةً دَائِمَةً لَا تُحْصَى وَلَا تُعَدُّ ، وَلَا يَقْدِرُ قَدْرَهَا غَيْرُكَ ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ . (1) .

فصل چهارم : دعاهای آمادگی برای میهمانی خدا

4 / 1 دعای شب آخر شعبان

فصل چهارم : دعاهای آمادگی برای میهمانی خدا / 4 / 1 دعای شب آخر شعبان 1403. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) امام صادق علیه السلام : _ از جمله دعاهایی که در آخرین شب شعبان و اولین شب ماه رمضان می خوانند _ خداوند! این ماه مبارك ، که قرآن را در آن فرو فرستاده ای و آن را مایه هدایت مردم و نشانه هایی روشن از هدایت و فرقان قرار داده ای ، فرا رسید . پس ، ما را در این ماه ، سالم بدار و نیز آن را برای ما سالم بدار و آن را با آسانی و تن درستی از سوی خودت ، از ما دریافت کن . ای که اندک را می گیری و پاداش بسیار می دهی! اندک را از من بپذیر!

خداوند! از تو می خواهم که به سوی هر نیکی ، راهی و در برابر هر آنچه دوست نداری ، باز دارنده ای برایم قرار دهی! ای مهربان ترین مهربانان؛ ای که از من و از گناهایی که در نهان انجام داده ام ، چشم پوشیدی ؛ ای آن که مرا به خاطر نافرمانی ها مؤاخذه نمودی! ببخشای ، ببخشای ، ببخشای ، ای بزرگوار!

خدایا! پندم دادی ، پند نگرفتم ! از گناهانت بازم داشتی ، دست برنداشتم ! چه عذری دارم؟! پس بر من ببخشای ، ای بزرگوار! ببخشای ، ببخشای!

خداوند! از تو آسودگی را به هنگام مرگ و بخشایش را به هنگام حساب ، می خواهم . بنده ات گناه بزرگ آورد . اینک ، گذشت از سوی تو ، نیکوست ، ای شایسته تقوا و ای شایسته آمرزش! ببخشای ، ببخشای!

خداوند! من بنده تو و فرزند بنده و کنیز تو ام ، ناتوانی که نیازمند رحمت توست ؛ و تویی که بر بندگانت ، توانگری و برکت را فرو می فرستی و چیره با اقتداری و کارهای بندگان را شمرده و روزی هایشان را تقسیم کرده ای و آنان را با زبان ها و رنگ های گوناگون ، قرار داده ای ، آفرینشی پس از آفرینشی .

بندگان ، نه دانش تو را دارند و نه قدرت تو را . همه ما نیازمند رحمت تویم . پس ، روی رحمت را از من برنگردان و مرا در کار و امید و تقدیر خویش ، از بندگان شایسته ات قرار بده!

خداوند! مرا به نیکوترین ماندن ، باقی بدار و به بهترین فنا ، فانی ساز : بر دوستی با دوستان و دشمنی با دشمنان و شوق به درگاہت و هراس از عظمتت و خشوع و وفا و تسلیم نسبت به خودت و باور به کتابت و پیروی از سنت فرستاده ات .

خداوند! آنچه در دلم هست ، از : شك و تردید ، یا انکار و یأس ، یا شادی بی جا و غرور ، یا سرمستی و غرور ، یا ریا و آوازه خواهی ، یا دشمنی و نفاق ، یا کفر و تبهکاری و نافرمانی ، یا خودبزرگی بینی و یا هر چه که دوست نمی داری _ پروردگارا _ از تو می خواهم که آنها را به ایمان به وعده ات ، وفا به پیمانت ، رضا به تقدیرت ، پارسایی در دنیا ، شوق به آنچه پیش توست ، بزرگواری ، آرامش و توبه راستین ، تبدیل کنی! ای پروردگار جهانیان! اینها را از تو می طلبم .

خدایا! چون بردباری، نافرمانی ات می کنند و چون بزرگوار و بخشنده ای، فرمانت می برند، آن چنان که گویا نافرمانی ات نکرده اند. من و آن که نافرمانی تو نکرده است، ساکنان زمین تو ییم. پس با عطای خویش بر ما، بخشنده و خیرسان باش، ای مهربان ترین مهربانان!

درود خدا بر محمد و خاندان او، درودی پیوسته و بی شمار، درودی که ارزش آن را کسی جز تو نداند، ای مهربان ترین مهربانان!

4 / 2 أَدْعِيَةٌ رُؤْيِيَّةٌ هِلَالِ شَهْرِ رَمَضَانَ 1406. عنه صلى الله عليه وآله (_ في دُعَاءِ عِلْمَهُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ) الإمام الباقر عليه السلام :
كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا أَهَلَ هِلَالَ شَهْرِ رَمَضَانَ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ :

اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ ، وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ ، وَالْعَافِيَةِ الْمُجَلَّلَةِ ، وَالرِّزْقِ الْوَاسِعِ ، وَدَفْعِ الْأَسْقَامِ . اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا صِيَامَهُ وَقِيَامَهُ وَتِلَاوَةَ الْقُرْآنِ فِيهِ . اللَّهُمَّ سَدِّ لَمَمَهُ لَنَا وَتَسَدِّ لَمَمِهِ مِنَّا وَسَلَّمْنَا فِيهِ . (1) 1407. عنه صلى الله عليه وآله (_ كَانَ إِذَا أَتَاهُ الْأَمْرُ مِمَّا يُعْجِبُهُ قَالَ _) الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام: كَانَ عَلَيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا كَانَ بِالْكَوْفَةِ يَخْرُجُ وَالنَّاسُ مَعَهُ يَتَرَاءَى هِلَالَ شَهْرِ رَمَضَانَ ، فَإِذَا رَأَاهُ قَالَ :

اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ ، وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ ، وَصِحَّةِ مِنَ السُّقْمِ ، وَفِرَاحِ لِبَطَاعَتِكَ مِنَ الشُّغْلِ ، وَكَفْنِنَا بِالْقَلِيلِ مِنَ النَّوْمِ . 1408. عنه صلى الله عليه وآله :الإمام الصادق عليه السلام _ كَانَ إِذَا أَهَلَ هِلَالَ شَهْرِ رَمَضَانَ قَالَ _ :اللَّهُمَّ ادْخُلْ عَلَيْنَا بِالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ ، وَالْيَقِينِ وَالْإِيمَانِ ، وَالْبِرِّ وَالتَّوْفِيقِ لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى . 4 / 3 أَدْعِيَةٌ دُخُولِ شَهْرِ رَمَضَانَ _ دُعَاءُ النَّبِيِّ 1407. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ وَتَقَى بِهِ چیزی بر می خورد که او را خوش حال می کرد) الإمام الصادق عليه السلام :كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ يَقُولُ :

اللَّهُمَّ إِنَّهُ قَدْ دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ ، اللَّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ

الْقُرْآنَ وَجَعَلْتَهُ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ . اللَّهُمَّ فَبَارِكْ لَنَا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ، وَأَعِنَّا عَلَى صِيَامِهِ وَصَلَاتِهِ ، وَتَقَبَّلْهُ مِنَّا . (2) .

1- .الكافي : ج 4 ص 70 ح 1 . 2 . الإقبال : ج 1 ص 65 . 3 . الكافي : ج 4 ص 74 ح 4 .

2- .الإقبال : ج 1 ص 137 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 340 ح 1 .

4 / 2 دعاهای دیدن هلال ماه رمضان**4 / 3 دعاهای ورود ماه رمضان****الف _ دعای پیامبر صلی الله علیه و آله**

4 / 2 دعاهای دیدن هلال ماه رمضان 1409. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) امام باقر علیه السلام: هر گاه هلال ماه رمضان دیده می شد، پیامبر خدا دستانش را رو به قبله بلند می کرد و می گفت:

«خداوندا! آن را با ایمنی و ایمان، با سلامت و اسلام، با عافیت فراگیر، با روزی گسترده و با دفع بیماری ها، بر ما بتابان!

خداوندا! توفیق روزه داری و عبادت و تلاوت قرآن را در آن به ما روزی کن!

خداوندا! آن را برای ما سالم بدار و آن را از ما سالم دریافت کن و ما را در آن، سلامت بدار!». 1410. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) امام صادق علیه السلام _ به نقل از پدران خویش علیهم السلام _ : علی علیه السلام، آن گاه که در کوفه بود، همراه مردم برای دیدن هلال ماه رمضان بیرون می شد و چون آن را می دید، می فرمود:

«خداوندا! آن را با ایمنی، ایمان، سلامت، اسلام، درستی از بیماری و آسودگی برای طاعت خویش، به ما بنمایان و ما را به اندکی خواب، کفایت کن!». 1411. عنه صلی الله علیه و آله (_ فِي الدُّعَاءِ _) امام صادق علیه السلام _ وقتی هلال ماه رمضان دیده می شد _ : خدایا! این ماه را با سلامت و اسلام، یقین و ایمان، نیکی و توفیق بر آنچه دوست داری و می پسندی، بر ما وارد کن. 4 / 3 دعاهای ورود ماه رمضان الف _ دعای پیامبر صلی الله علیه و آله 1412. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ به نقل از جبرئیل علیه السلام _) امام صادق علیه السلام: چون ماه رمضان وارد می شد، پیامبر خدا می فرمود:

«خداوندا! ماه رمضان وارد شد. خداوندا! ای پروردگار ماه رمضان؛ ماهی که

در آن قرآن را فرو فرستادی و آن را نشانه هایی روشن از هدایت و فرقان قرار دادی! خداوندا! در ماه رمضان برای ما برکت قرار بده و ما را بر روزه داری و نماز آن یاری کن و آن را از ما بپذیر!». .

ب _ دُعَاءُ الْإِمَامِ زَيْنِ الْعَابِدِينَ 1414. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام زين العابدين عليه السلام _ في دُعَائِهِ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ _
:الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِحَمْدِهِ، وَجَعَلَنَا مِنْ أَهْلِهِ؛ لِنَكُونَ لِإِحْسَانِهِ مِنَ الشَّاكِرِينَ، وَلِيَجْزِيَنَا عَلَى ذَلِكَ جِزَاءَ الْمُحْسِنِينَ.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي حَبَانَا بِدِينِهِ، وَاخْتَصَّنَا بِمِلَّتِهِ، وَسَبَّلَنَا فِي سُبُلِ إِحْسَانِهِ، لِنَسْلُكَهَا بِمَنِّهِ إِلَى رِضْوَانِهِ؛ حَمْدًا يَتَقَبَّلُهُ مِنَّا، وَيَرْضَى بِهِ عَنَّا.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مِنْ تِلْكَ السُّبُلِ شَهْرَ رَمَضَانَ؛ شَهْرَ الصِّيَامِ، وَشَهْرَ الْإِسْلَامِ، وَشَهْرَ الطَّهْوَرِ، وَشَهْرَ التَّمْحِيصِ، وَشَهْرَ الْقِيَامِ «
الَّذِي أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنَ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ» . (1)

فَأَبَانَ فَضِيلَتَهُ عَلَى سَائِرِ الشُّهُورِ بِمَا جَعَلَ لَهُ مِنَ الحُرْمَاتِ المَوْفُورَةِ وَالْفَضَائِلِ المَشْهُورَةِ، فَحَرَّمَ فِيهِ مَا أَحَلَّ فِي غَيْرِهِ إِعْظَامًا، وَحَجَرَ فِيهِ
المَطَاعِمَ وَالْمَشَارِبَ إِكْرَامًا، وَجَعَلَ لَهُ وَقْتًا بَيِّنًا؛ لَا يُجِيزُ _ جَلَّ وَعَزَّ _ أَنْ يُقَدَّمَ قَبْلَهُ، وَلَا يَقْبَلُ أَنْ يُؤَخَّرَ عَنْهُ.

ثُمَّ فَضَّلَ لَيْلَةً وَاحِدَةً مِنْ لَيَالِيهِ عَلَى لَيَالِي أَلْفِ شَهْرٍ، وَسَمَّاها لَيْلَةَ القَدْرِ «تَنْزِيلِ المَلْئِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ» (2)

، سَلَامٌ دَائِمٌ البَّرَكَةِ إِلَى طُلُوعِ الفَجْرِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ بِمَا أَحْكَمَ مِنْ قَضَائِهِ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَأَلْهِمْنَا مَعْرِفَةَ فَضْلِهِ، وَإِجْلَالَ حُرْمَتِهِ، وَالتَّحَفُّظَ مِمَّا حَظَرْتَ فِيهِ، وَأَعِذْنَا عَلَى صِدْيَامِهِ بِكَفِّ الجَوَارِحِ عَنِ
مَعَاصِيكَ، وَاسْتِعْمَالِهَا فِيهِ بِمَا يُرْضِيكَ؛ حَتَّى لَا نُصْغِيَ بِأَسْمَاعِنَا إِلَى لَغْوٍ، وَلَا نُسْرِعَ بِأَبْصَارِنَا إِلَى لَهْوٍ، وَحَتَّى لَا نَبْسُطَ أَيْدِيَنَا إِلَى مَحْظُورٍ،
وَلَا نَخْطُو بِأَقْدَامِنَا إِلَى مَحْجُورٍ، وَحَتَّى لَا تَعْيَ بَطُونُنَا إِلَّا مَا أَحَلَلْتَ، وَلَا تَنْطِقَ أَلْسِنَتُنَا إِلَّا بِمَا مَثَلْتَ، وَلَا تَتَكَلَّفَ إِلَّا مَا يُدْنِي مِنْ ثَوَابِكَ، وَلَا
تَتَعَاطَى إِلَّا الَّذِي يَبْقَى مِنْ عِقَابِكَ، ثُمَّ خَلِّصْ ذَلِكَ كُلَّهُ مِنْ رِبَايَ المُرَائِينَ، وَسَمْعَةَ المُسْمِعِينَ، لَا نُشْرِكُ فِيهِ أَحَدًا دُونَكَ، وَلَا نَبْتَغِي فِيهِ مُرَادًا
سِوَاكَ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَوَقِّنَا فِيهِ عَلَى مَوَاقِيتِ الصَّلَوَاتِ الخَمْسِ بِحُدُودِهَا الَّتِي حَدَّدْتَ، وَفُرُوضِهَا الَّتِي فَرَضْتَ، وَوِظَائِفِهَا الَّتِي
وَضَفْتَ، وَأَوْقَاتِهَا الَّتِي وَقَّتَ، وَأَنْزَلْنَا فِيهَا مَنْزِلَةَ المُصِيبِينَ لِمَنَازِلِهَا؛ الحَافِظِينَ لِأَرْكَانِهَا؛ المُوَدِّينَ لَهَا فِي أَوْقَاتِهَا، عَلَى مَا سَدَّنَهُ عَبْدُكَ
وَرَسُولُكَ _ صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ _ فِي رُكُوعِهَا وَسُجُودِهَا وَجَمِيعِ فَوَاضِلِهَا، عَلَى أَتَمِّ الطَّهْوَرِ وَأَسْبَغِهِ، وَأَبْيَنِ الخُشُوعِ وَأَبْلَغِهِ .

وَوَقِّفْنَا فِيهِ لِأَنْ نَصِلَ أَرْحَامَنَا بِالْبِرِّ وَالصَّلَاةِ، وَأَنْ نَتَعَاهَدَ جِيرَانَنَا بِالْإِعْضَالِ وَالْعَطِيَّةِ، وَأَنْ نُخَلِّصَ أَمْوَالَنَا مِنَ التَّبَعَاتِ، وَأَنْ نُطَهِّرَهَا بِإِخْرَاجِ
الرِّزْقَاتِ .

وَأَنْ نُرَاجِعَ مَنْ هَاجَرَنَا، وَأَنْ نُنْصِفَ مَنْ ظَلَمَنَا، وَأَنْ نُسَالِمَ مَنْ عَادَانَا، حَاشَا مَنْ عَوَدِي فِيكَ وَلَكَ؛ فَإِنَّهُ العَدُوُّ الَّذِي لَا نُؤَالِيهِ، وَالجَزْبُ الَّذِي
لَا نُصَافِيهِ .

وَأَنْ نَتَقَرَّبَ إِلَيْكَ فِيهِ مِنَ الأَعْمَالِ الرَّائِيَةِ بِمَا تُطَهِّرُنَا بِهِ مِنَ الذُّنُوبِ، وَتَعَصِي مَنَا فِيهِ مِمَّا نَسْتَأْنِفُ مِنَ العُيُوبِ؛ حَتَّى لَا يورِدَ عَلَيْكَ أَحَدٌ مِنْ
مَلَائِكَتِكَ إِلَّا دُونَ مَا نُورِدُ مِنْ أَبْوَابِ الطَّاعَةِ لَكَ، وَأَنْوَاعِ القُرْبَةِ إِلَيْكَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ هَذَا الشَّهْرِ، وَبِحَقِّ مَنْ تَعَبَّدَ لَكَ فِيهِ مِنْ ابْتِدَائِهِ إِلَى وَقْتِ

فَنَاهِهِ _ مِنْ مَلَكٍ قَرَّبْتُهُ ، أَوْ نَبِيِّ أَرَسَ لَمْتُهُ ، أَوْ عَبْدٍ صَالِحٍ اخْتَصَصْتَهُ _ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَأَهْلُنَا فِيهِ لِمَا وَعَدْتَ أَوْلِيَاءَكَ مِنْ كَرَامَتِكَ ، وَأَوْجِبْ لَنَا فِيهِ مَا أَوْجَبْتَ لِأَهْلِ الْمُبَالِغَةِ فِي طَاعَتِكَ ، وَاجْعَلْنَا فِي نِظْمٍ مَنْ اسْتَحَقَّ الرَّفِيعَ الْأَعْلَى بِرَحْمَتِكَ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَجَنِّبْنَا الْإِلْحَادَ فِي تَوْحِيدِكَ ، وَالتَّقْصِيرَ فِي تَمْجِيدِكَ ، وَالشُّكَّ فِي دِينِكَ ، وَالْعَمَى عَن سَبِيلِكَ ، وَالْإِغْفَالَ لِجُرْمَتِكَ ، وَالْإِنْخِدَاعَ لِعَدُوِّكَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَإِذَا كَانَ لَكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ لَيَالِي شَهْرِنَا هَذَا رِقَابٌ يُعْتَبَرُهَا عَفْوُكَ أَوْ يَهْبُهَا صَدْفُكَ ، فَاجْعَلْ رِقَابَنَا مِنْ تِلْكَ الرِّقَابِ ، وَاجْعَلْنَا لِشَهْرِنَا مِنْ خَيْرِ أَهْلِ وَأَصْحَابِ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَامْحَقْ ذُنُوبَنَا مَعَ امْحَاقِ هَيْلَالِهِ ، وَاسْلُخْ عَنَّا تَبِعَاتِنَا مَعَ انْسِلَاخِ أَيَّامِهِ ؛ حَتَّى يَنْقُضِيَ عَنَّا وَقَدْ صَدَّقْتِنَا فِيهِ مِنَ الْخَطِيئَاتِ وَأَخْلَصْتِنَا فِيهِ مِنَ السَّيِّئَاتِ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَإِنْ مِلْنَا فِيهِ فَعَدَلْنَا ، وَإِنْ زَعْنَا فِيهِ فَقَوَّمْنَا ، وَإِنْ اسْتَمَلَّ عَلَيْنَا عَدُوُّكَ الشَّيْطَانُ فَاسْتَنْقِذْنَا مِنْهُ .

اللَّهُمَّ اشْحَنْهُ بِعِبَادَتِنَا إِيَّاكَ ، وَزَيِّنْ أَوْقَاتَهُ بِطَاعَتِنَا لَكَ ، وَأَعِنَّا فِي نَهَارِهِ عَلَى صِيَامِهِ ، وَفِي لَيْلِهِ عَلَى الصَّلَاةِ وَالتَّصَرُّعِ إِلَيْكَ ، وَالْحُشُوعِ لَكَ وَالذَّلَّةِ بَيْنَ يَدَيْكَ ؛ حَتَّى لَا يَشْهَدَ نَهَارُهُ عَلَيْنَا بِعَفْلَةٍ ، وَلَا لَيْلُهُ بِتَفْرِيطٍ .

اللَّهُمَّ وَاجْعَلْنَا فِي سَائِرِ الشُّهُورِ وَالْأَيَّامِ كَذَلِكَ مَا عَمَّرْتَنَا ، وَاجْعَلْنَا مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ «الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ» (3)

، «وَالَّذِينَ

يُؤْتُونَ مَاءً آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ» (4) ، وَمِنَ الَّذِينَ «يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ» . (5)

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ فِي كُلِّ وَقْتٍ وَكُلِّ أَوَانٍ وَعَلَى كُلِّ حَالٍ ، عَدَدَ مَا صَدَّقْتِنَا عَلَى مَنْ صَدَّقْتِنَا عَلَيْهِ ، وَأَضْعَافَ ذَلِكَ كُلِّهِ بِالْأَضْعَافِ الَّتِي لَا يُحْصِيهَا غَيْرُكَ ، إِنَّكَ فَعَالٌ لِمَا تُرِيدُ . (6)

1- البقرة : 185 .

2- القدر : 4 .

3- المؤمنون : 11 .

4- المؤمنون : 60 .

5- المؤمنون : 61 .

6- الصحيفة السجادية : ص 165 الدعاء 44 ، مصباح المتهجد : ص 607 ح 695 نحوه .

ب _ دعای امام سجّاد علیه السلام

ب _ دعای امام سجّاد علیه السلام 1416. عنه صلی الله علیه و آله : امام سجّاد علیه السلام _ در دعای خویش ، آن گاه که ماه رمضان وارد می شد _ : سپاس ، خدایی را که ما را به حمد خویش راه نمود و ما را از ستایشگران خود قرار داد تا از سپاس گزاران نعمتش باشیم و برای آن ، به ما پاداش نیکوکاران را بدهد.

ستایش ، خدایی را که دینش را به ما ارزانی داشت و ما را ویژه آیین خود ساخت و ما را در راه های احسان خویش راهی ساخت تا با منت او آن را به سوی رضایتش بپوییم؛ ستایشی که از ما بپذیرد و آن را از ما بپسندد. و ستایش ، برای خدایی است که یکی از آن راه ها را ، ماه خودش رمضان قرار داد ، ماه روزه داری ، ماه اسلام ، ماه پاک کننده ، ماه آزمون و پاکی ، و ماه عبادت «که در آن قرآن نازل شده است ، برای هدایت مردم و نشانه هایی روشن از هدایت و فرقان» .

پس ، برتری آن را بر ماه های دیگر ، با احترام های فراوان و برتری های مشهور ، روشن ساخت. پس ، از روی بزرگداشت ، آنچه را در غیر این ماه ، حلال ساخته بود ، در این ماه ، حرام کرد ، و از روی گرامیداشت ، در آن از خوردنی ها و آشامیدنی ها بر حذر داشت و برای آن ، وقتی روشن قرار داد ، بی آن که اجازه دهد که از آن پیش افتند و نه می پذیرد که از آن ، تأخیر اندازند.

سپس یکی از شب های آن را بر شب های هزار ماه ، برتری بخشید و آن را «شب قدر» نامید که «فرشتگان و «روح» در آن شب ، با اذن پروردگارشان برای هر کاری فرود می آیند» ؛ شبی سلامت با برکت پیوسته تا صبح دم ، برای هر کس از بندگانش که بخواهد ، با هر حکم مسلمی که تقدیر کرده باشد.

خداوندا! بر محمّد و خاندانش درود فرست و شناخت فضیلتش ، بزرگداشت احترامش و پرهیز (از آنچه بر حذرمان داشته ای) را به ما الهام کن و ما را با نگه داشتن اعضا از نافرمانی تو و به کارگیری آنها در این ماه بر آنچه خشنودت می سازد ، بر روزه داری آن یاری کن تا با گوش هایمان به آنچه بیهوده است ، گوش نسپاریم و با چشم هایمان شتابان به بازیچه ننگریم و دستانمان را به آنچه ممنوع است ، ننگشیم و با گام هایمان به سوی حرام ، راه نپوییم و شکم هایمان جز آنچه را حلال کرده ای ، در بر نگیریم و زبان هایمان ، جز آنچه را تو فرموده ای ، نگوید و جز در آنچه به ثواب نزدیکمان می سازد ، نکوشیم و جز به آنچه از کيفرت نگهمان می دارد ، نپردازیم! آن گاه همه اینها را پیراسته از ریای ریاکاران و آوازه جویی آوازه جویان قرار بده تا کسی را شریک تو نگیریم و خواسته ای جز تو در این ماه نجوییم!

خداوندا! بر محمّد و خاندانش درود فرست و در این ماه ، ما را بر اوقات نمازهای پنجگانه آگاهی ده ، با آن حدودی که خود مشخص کرده ای و واجباتی که لازم نموده ای و تکالیفی که به آنها موظف ساخته ای و اوقاتی که تعیین کرده ای! ما را در این ماه در مرتبه کسانی فرود آر که به مراتب آن رسیده و ارکان آن را نگهبان اند و آنها را در اوقاتش انجام می دهند ، آن گونه که بنده ات و فرستاده ات _ که درود تو بر او و خاندانش باد _ در رکوع و سجود و همه آدابش، سنت نهاده است، با کامل ترین وضو و روشن ترین و رساترین خشوع!

ما را در این ماه ، توفیق ده که به خویشانمان نیکی و احسان کنیم و با بخشش و عطا ، به همسایگانمان رسیدگی کنیم و اموال خویش را از حقوق دیگران جدا سازیم و با پرداخت زکات ، آنها را پاک کنیم و با کسی که از ما بریده ، بیبوندیم و با هر که بر ما ستم کرده ، انصاف داشته

باشیم و با هر که با ما دشمنی کرده، آشتی کنیم، جز با آن که در راه تو و برای تو با او دشمنی می شود؛ چرا که او دشمنی است که هرگز با او دوستی نمی کنیم و از حزبی است که هرگز با آن، دل صاف نمی کنیم.

و [توفیق ده که] در این ماه با کارهای پاکی که ما را به سبب آنها از گناهان، پاک می کنی، به تو نزدیک شویم و ما را در آن، از این که عیب ها را از سر بگیریم، نگاه داری، تا این که هیچ یک از فرشتگانت جز کمتر از آنچه از ابواب طاعت انجام می دهیم و انواع تقرب ها که به درگاہت می جوییم، به درگاہت نیاورد.

خداوندا! از تو می خواهیم، به حق این ماه و به حق هر کس که تو را در آن،

از آغاز تا انجامش، عبادت کرده، از فرشته ای که مقرب داشته ای یا پیامبری که فرستاده ای و یا بنده شایسته ای که او را برگزیده ای، که بر محمد و خاندانش درود فرستی و ما را در آن، شایسته کرامتی سازی که به دوستان خود وعده داده ای و آنچه را برای کوشایان در طاعتت مقرر ساخته ای، برای ما هم قرار دهی و ما را در زمره آنانی قرار دهی که با رحمت، والاترین مرتبه بهشت را لایق گشته اند.

خداوندا! بر محمد و خاندانش درود فرست و ما را از انحراف در یکتایی ات، کوتاهی در بزرگداشتت، شك در دینت، کوری به راهت، غفلت از احترامت و فریب خوردن از دشمنت، شیطان رانده شده، دور بدار!

خداوندا! بر محمد و خاندانش درود فرست و اگر در هر شبی از شب های این ماه ما، عفو تو کسانی را آزاد می کنی یا گذشت تو آنان را می بخشاید، ما را هم از آن آزادشدگان قرار بده و ما را از بهترین یاران و اهل این ماه قرار بده!

خداوندا! بر محمد و خاندانش درود فرست و با ناپدید شدن هلال این ماه، گناهان ما را محو کن و با پایان یافتن روزهای آن، پیامدهای گناهان ما را به پایان بر، تا در حالی این ماه از ما بگذرد که از گناهان، پاکمان ساخته و از بدی ها جدایمان کرده ای!

خداوندا! بر محمد و خاندانش درود فرست و اگر در آن به انحراف رفتیم، راستمان کن و اگر کج رفتیم، برپایمان دار و اگر دشمنت (شیطان)، ما را احاطه کرد، از چنگ او رهایمان ساز!

خداوندا! این ماه را آکنده از پرستش خودت گردان و اوقاتش را با فرمان برداری ما از تو بیارای و ما را در روزش بر روزه داری، و در شبش بر نماز و نالیدن به درگاہت و خشوع برایت و خاکساری در پیشگاہت یاری کن تا روز آن، بر غفلت ما، و شبش به کوتاهی ما گواهی ندهد!

خداوندا! در ماه ها و روزهای دیگر نیز تا زنده ایم، ما را چنین قرار بده و ما را از بندگان شایسته خود قرار بده؛ «آنان که بهشت را به میراث می برند و در آن جاویدان اند» «و آنان که هر چه انجام می دهند، در حالی است که دل هایشان

هراسان است که به سوی پروردگارشان باز می گردند» و آنان که «در انجام دادن نیکی ها می شتابند و پیشتاز در خیرات اند».

خداوندا! بر محمد و خاندانش، هر لحظه و هر زمان و هر حال درود فرست، به شمار همه آنان که برایشان درود فرستاده ای و چندین برابر همه آنها، که شمارش را جز تو نمی داند! همانا تو هر چه خواهی، می کنی.

ج - أدعية الإمام الصادق 1418. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: إذا حضر شهر رمضان فقل:

اللَّهُمَّ قَدْ حَضَرَ شَهْرُ رَمَضَانَ وَقَدْ افْتَرَضْتَ عَلَيْنَا صِيَامَهُ ، وَأَنْزَلْتَ فِيهِ الْقُرْآنَ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ . اللَّهُمَّ اعِنَا عَلَى صِيَامِهِ ، اللَّهُمَّ تَقَبَّلْهُ مِنَّا ، وَسَلِّمْنَا فِيهِ وَتَسَلَّمْهُ مِنَّا فِي يُسْرٍ مِنْكَ وَعَافِيَةٍ ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ . (1) 1419. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال: دعاء آخر إن دعوت به أول ليلة في شهر الصيام فقدم لفظ: «ليتي هذه» على «يومي هذا»، وإن دعوت به أول يوم من الشهر فادع باللفظة التي يأتي فيه، والذي رجح في خاطري أن الدعاء به في أول يوم منه. رويناه بإسناده إلى أبي محمد هارون بن موسى التلعكبري، بإسناده إلى أبي عبد الله عليه السلام مقال: يقول عند حضور شهر رمضان:

اللَّهُمَّ هَذَا شَهْرُ رَمَضَانَ الْمُبَارَكِ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ الْقُرْآنَ وَجَعَلْتَهُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ قَدْ حَضَرَ ، فَسَلِّمْنَا فِيهِ وَسَلِّمْنَا لَنَا وَتَسَلَّمْهُ مِنَّا فِي

يُسْرٍ مِنْكَ وَعَافِيَةٍ .

وَأَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ أَنْ تَغْفِرَ لِي فِي شَهْرِي هَذَا ، وَتَرْحَمَنِي فِيهِ ، وَتُعْتِقَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ ، وَتُعْطِيَنِي فِيهِ خَيْرَ مَا أَعْطَيْتَ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ ، وَخَيْرَ مَا أَنْتَ مُعْطِيهِ ، وَلَا تَجْعَلْهُ آخِرَ شَهْرِ رَمَضَانَ صُمَّتُهُ لَكَ مُنْذُ أَسْكَنْتَنِي أَرْضَكَ إِلَى يَوْمِي هَذَا ، وَاجْعَلْهُ عَلَيَّ أَمَّةً نِعْمَةً ، وَأَعَمَّهُ عَافِيَةً ، وَأَوْسَعَهُ رِزْقًا ، وَاجْزَلْهُ وَأَهْنَأَهُ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ وَبِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ وَمُلْكِكَ الْعَظِيمِ ، أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ مِنْ يَوْمِي هَذَا ، أَوْ يَنْقَضِيَ بَقِيَّةُ هَذَا الْيَوْمِ ، أَوْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ مِنْ لَيْلَتِي هَذِهِ ، أَوْ يَخْرُجَ هَذَا الشَّهْرُ ؛ وَلَكَ قِبَلِي مَعَهُ تَبَعَةٌ أَوْ ذَنْبٌ أَوْ خَطِيئَةٌ تُرِيدُ أَنْ تُقَايَسَنِي بِذَلِكَ ، أَوْ تُؤَاخِذَنِي بِهِ ، أَوْ تَقْفَنِي بِهِ مَوْقِفَ خِزْيٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، أَوْ تُعَذِّبَنِي بِهِ يَوْمَ الْقَاكِ ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَدْعُوكَ لَهُمْ لَا يُفَرِّجُهُ غَيْرُكَ ، وَلِرَحْمَةٍ لَا تُنَالُ إِلَّا بِكَ ، وَلِكَرْبٍ لَا يَكْشِفُهُ إِلَّا أَنْتَ ، وَلِرَغْبَةٍ لَا تُبْلَغُ إِلَّا بِكَ ، وَلِحَاجَةٍ لَا تُقْضَى دُونَكَ .

اللَّهُمَّ فَكَمَا كَانَ مِنْ شَأْنِكَ مَا أَرْدَنْتَنِي بِهِ مِنْ مَسْأَلَتِكَ ، وَرَحِمْتَنِي بِهِ مِنْ ذِكْرِكَ ، فَلْيَكُنْ مِنْ شَأْنِكَ سَ يَدِي الْإِجَابَةَ لِي فِيمَا دَعَوْتُكَ ، وَالتَّجَاهُ لِي فِيمَا قَدْ فَرَعْتُ إِلَيْكَ مِنْهُ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَافْتَحْ لِي مِنْ خَزَائِنِ رَحْمَتِكَ رَحْمَةً لَا تُعَذِّبُنِي بَعْدَهَا أَبَدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ رِزْقًا حَلَالًا طَيِّبًا لَا تُقْفِرُنِي بَعْدَهُ إِلَى أَحَدٍ سِوَاكَ أَبَدًا ، تَزِيدُنِي بِذَلِكَ لَكَ شُكْرًا ، وَإِلَيْكَ فَاقَةً وَفَقْرًا ، وَبِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ غِنًى وَتَعَفُّفًا .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ تَكُونَ جَزَاءَ إِحْسَانِكَ إِسَاءَةً مِنِّي ،

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أُصْلِحَ عَمَلِي فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَ النَّاسِ ، وَأُفْسِدَهُ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ تُحَوَّلَ سَرِيرَتِي بَيْنِي وَبَيْنَكَ ، أَوْ تَكُونَ مُخَالَفَةً لِطَاعَتِكَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ يَكُونَ شَيْءٌ مِنْ الْأَشْيَاءِ آثَرَ عِنْدِي مِنْ طَاعَتِكَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَعْمَلَ مِنْ طَاعَتِكَ قَلِيلاً أَوْ كَثِيراً أُرِيدُ بِهِ أَحداً غَيْرَكَ ، أَوْ أَعْمَلَ عَمَلاً يُخَالِطُهُ رِيَاءٌ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَوَى يُرِدِّي مِنْ يَرْكَبُهُ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَجْعَلَ شَيْئاً مِنْ شُكْرِي فِيما أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ لِغَيْرِكَ ؛ أَطْلُبُ بِهِ رِضا خَلْقِكَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَتَعَدَّى حَدّاً مِنْ حُدُودِكَ ؛ أَتَزَيَّنُ بِذَلِكَ لِلنَّاسِ ، وَأُرَكِّنُ بِهِ إِلَى الدُّنْيَا .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عَقُوبَتِكَ ، وَأَعُوذُ بِرِضاكَ مِنْ سَخَطِكَ ، وَأَعُوذُ بِطَاعَتِكَ مِنْ مَعْصِيَتِكَ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ ، جَلَّ ثَناءُ وَجْهِكَ ، لَا أَحْصِي الثَّنَاءَ عَلَيْكَ وَلَوْ حَرَصْتُ ، وَأَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ ، سُبْحانَكَ وَبِحَمْدِكَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ مِنْ مَظالِمَ كَثِيرَةٍ لِعِبادِكَ عِنْدِي ، فَإِما عَبَدَ مِنْ عِبادِكَ أَوْ أَمَةٍ مِنْ إِمائِكَ كَانَتْ لَهُ قَبْلِي مَظْلَمَةٌ ظَلَمْتُهُ إِيَّاهُ فِي ماله أَوْ بَدَنِهِ أَوْ عَرَضِهِ لَا أَسْتَطِيعُ أَداءَ ذَلِكَ إِلَيْهِ وَلَا أَتَحَلَّلُها مِنْهُ ، فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَأَرْضِهِ أَنْتَ عَنِّي بِما شِئْتَ وَكَيْفَ شِئْتَ ، وَهَبْها لِي .

وَمَا تَصْنَعُ يا سَيِّدِي بِعَذابِي وَقَدْ وَسَّعْتَ رَحْمَتَكَ كُلَّ شَيْءٍ؟! وَمَا عَلَيَّ يا رَبِّ أَنْ تُكْرِمَنِي بِرَحْمَتِكَ وَلَا تُهَيِّئَنِي بِعَذابِكَ؟! وَلَا يَنْقُصُكَ يا رَبِّ أَنْ تَفْعَلَ بي ما سَأَلْتُكَ وَأَنْتَ واجِدٌ لِكُلِّ شَيْءٍ!

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ ثَبْتُ إِلَيْكَ مِنْهُ ثُمَّ عُدْتُ فِيهِ ، وَمِمَّا ضَيَّعْتُ مِنْ فَرَائِضِكَ وَأَداءِ حَقِّكَ _ مِنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ ، وَالصِّيَامِ ،

وَالجِهَادِ ، وَالْحَجِّ ، وَالْعُمْرَةِ ، وَإِسْباغِ الوُضوءِ ، وَالغُسْلِ مِنَ الجَنابَةِ ، وَقيامِ اللَّيْلِ ، وَكَثْرَةِ الذِّكْرِ ، وَكَفَّارَةِ اليَمينِ ، وَالإِسْتِراجِ فِي المَعْصِيَةِ ، وَالصَّدُودِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قَصَّرْتُ فِيهِ ؛ مِنْ فَرِيضَةٍ أَوْ سُنَّةٍ _ فَإِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ مِنْهُ ، وَمِمَّا رَكِبْتُ مِنَ الكَبائِرِ ، وَأَتَيْتُ مِنَ المَعْصِيِ ، وَعَمِلْتُ مِنَ الذُّنُوبِ ، وَاجْتَرَحْتُ مِنَ السَّيِّئَاتِ ، وَأَصَّيْتُ مِنَ الشَّهَوَاتِ ، وَبَشَّرْتُ مِنَ الخَطايا ، مِمَّا عَمِلْتُهُ مِنْ ذَلِكَ عَمداً أَوْ خَطأً ؛ سِراً أَوْ عَلاَنِةً .

فَإِنِّي أَتُوبُ إِلَيْكَ مِنْهُ وَمِنْ سَفْكِ الدِّمِّ ، وَعُقُوقِ الوالِدَيْنِ ، وَقَطِيعَةِ الرَّحِمِ ، وَالْفَرارِ مِنَ الرَّحْفِ ، وَقَذْفِ المُحْصَناتِ ، وَأَكْلِ أَمْوالِ اليَتامى ظُلماً ، وَشَهادَةِ الزُّورِ ، وَكِتمانِ الشَّهادَةِ ، وَأَنْ أَشْتَرِيَ بِعَهْدِكَ فِي نَفْسِي ثَمناً قَلِيلاً ، وَأَكْلِ الرِّبَا وَالغُلُولِ ، وَالسُّحْتِ وَالسَّحْرِ ، وَالكِتمانِ وَالطَّيْرَةَ ، وَالشُّرْكَ وَالرِّياءَ ، وَالسَّرِقَةَ وَشُرْبَ الخَمْرِ ، وَنَقْصِ المِكيالِ وَبِخْسِ المِيزانِ ، وَالسُّفْاقِ وَالنِّفاقِ ، وَنَقْصِ العَهْدِ وَالْفَرِيَةِ ، وَالخِيانَةَ وَالغَدْرَ ، وَإِخْفارِ الذِّمَّةِ وَالْحَلْفِ ، وَالغَيْبَةِ وَالنَّمِيمَةِ وَالْبُهْتانِ ، وَالهِمَزِ وَاللَّمزِ وَالتَّنابُزِ بِالألقابِ ، وَأذى الجارِ وَدُخُولِ بَيْتِ بَغيرِ إِذْنِ ، وَالْفَخْرِ وَالكِبْرِ وَالإِشْرَاقِ وَالإِصرارِ وَالإِسْتِكارِ ، وَالْمَشِيِّ فِي الأَرْضِ مَرَحاً ، وَالجورِ فِي الحُكْمِ ، وَالإِعْتِداءِ فِي الغَضَبِ ، وَرُكُوبِ الحَمِيَّةِ ، وَتَعْصُدِ الظَّالِمِ ، وَعَوْنِ عَلَيَّ الإِثمِ وَالعَدوانِ ، وَقِلَّةِ العَدَدِ فِي الأهلِ وَالْمالِ وَالوَالِدِ ، وَرُكُوبِ الظَّنِّ وَأَتْباعِ الهوى ، وَالعَمَلِ بالشَّهوَةِ ، وَالأَمْرِ بِالْمُنْكَرِ ، وَالنَّهْيِ عَنِ المَعروفِ ، وَفَسادِ فِي الأَرْضِ ، وَجُحُودِ الحَقِّ ، وَالإِدْلاءِ إِلَى الحُكْمِ بِغَيْرِ حَقِّ ، وَالْمَكْرِ وَالخَدِيعَةِ ، وَالْبُحْلِ ، وَقَوْلِ فِيما لا أَعْلَمُ ، وَأَكْلِ المِيتَةِ وَالِدَمِّ وَلَحْمِ الخِنْزيرِ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ، وَالْحَسَدِ وَالْبَغْيِ وَالِدُّعاءِ إِلَى الفَاحِشَةِ .

وَالْتَمَنِي بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ ، وَالْإِعْجَابِ بِالنَّفْسِ ، وَالْمَنْ بِالْعَطِيَّةِ ، وَالْإِرْتِكَابِ إِلَى

الظُّلْمِ ، وَجُحُودِ الْقُرْآنِ ، وَقَهْرِ الْيَتِيمِ ، وَأَنْتِهَارِ السَّائِلِ ، وَالْحِنْثِ فِي الْإِيمَانِ وَكُلِّ يَمِينٍ كَاذِبَةٍ فَاجِرَةٍ ، وَظُلْمِ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فِي أَمْوَالِهِمْ وَأَشْعَارِهِمْ وَأَعْرَاضِهِمْ وَأَبْشَارِهِمْ .

وما رآه بصري ، وسد جمعه سمعي ، ونطق به لساني ، وبسطت إليه يدي ، ونقلت إليه قدمي ، وباشره جلدي ، وحدثت به نفسي مما هو لك معصيةً ، وكلُّ يمينٍ زورٍ .

ومن كلِّ فاحشةٍ وذنبٍ وخطيئةٍ عملتها في سواد الليل وبياض النهار ، في ملاءٍ أو خلاءٍ ، مما علمته أو لم أعلمه ، ذكرته أو لم أذكره ، سمعته أو لم أسمعهُ ، عصيتك فيه ربي طرفة عينٍ ، وفيما سواها من حيلٍ أو حرامٍ تعديت فيه أو فصرت عنه ، منذ يوم خلقتني إلى أن جلستُ مجلسي هذا ، فإني أتوب إليك منه ، وأنت يا كريمٌ توابٌ رحيمٌ .

اللَّهُمَّ يَا ذَا الْمَنِّ وَالْفَضْلِ وَالْمَحَامِدِ الَّتِي لَا تُحْصَى ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَقَبْلِ تَوْبَتِي ، وَلَا تَرُدَّهَا لِكَثْرَةِ ذُنُوبِي وَمَا أَسْرَفْتُ عَلَى نَفْسِي ؛ حَتَّى لَا أَرْجِعَ فِي ذَنْبٍ تُبْتُ إِلَيْكَ مِنْهُ ، فَاجْعَلْهَا يَا عَزِيزُ تَوْبَةً نَصُوحًا صَادِقَةً مَبْرُورَةً لَدَيْكَ مَقْبُولَةً مَرْفُوعَةً عِنْدَكَ ، فِي خَزَائِنِكَ الَّتِي ذَخَرْتَهَا لِأَوْلِيَائِكَ حِينَ قَبِلْتَهَا مِنْهُمْ وَرَضِيتَ بِهَا عَنْهُمْ .

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذِهِ النَّفْسَ نَفْسَ عَبْدِكَ ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَأَنْ تُحَصِّنَهَا مِنَ الذُّنُوبِ وَتَمْنَعَهَا مِنَ الْخَطَايَا وَتَحْرُزَهَا مِنَ السَّيِّئَاتِ ، وَتَجْعَلَهَا فِي حِصْنٍ حَصِينٍ مَنِيْعٍ لَا يَصِلُ إِلَيْهَا ذَنْبٌ وَلَا خَطِيئَةٌ ، وَلَا يُفْسِدُهَا عَيْبٌ وَلَا مَعْصِيَةٌ ؛ حَتَّى أَلْقَاكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَنْتَ عَنِّي رَاضٍ وَأَنَا مَسْرُورٌ ، تَغِيْطُنِي مَلَائِكَتُكَ وَأَنْبِيَائُكَ وَجَمِيعُ خَلْقِكَ ، وَقَدْ قَبِلْتَنِي وَجَعَلْتَنِي طَائِعًا طَاهِرًا زَاكِيًا عِنْدَكَ مِنَ الصَّادِقِينَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَرِفُ لَكَ بِذُنُوبِي ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَاجْعَلْهَا ذُنُوبًا لَا تُظْهِرُهَا لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ ، يَا غَفَّارَ الذُّنُوبِ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ، سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ عَمِلْتُ سُوءًا وَظَلَمْتُ نَفْسِي ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَاغْفِرْ لِي ، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .

اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مِنْ عَطَائِكَ وَمَنَّكَ وَفَضْلِكَ وَفِي عِلْمِكَ وَقَضَائِكَ أَنْ تَرْزُقَنِي التَّوْبَةَ ، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاعصمني بقية عمري ، وأحسين معونتي في الجِدِّ وَالْإِجْتِهَادِ وَالْمَسَارَعَةِ إِلَى مَا تُحِبُّ وَتَرْضَى وَالنَّشَاطِ وَالْفَرَحِ وَالصَّحَّةِ ، حَتَّى أبلغ في عبادتك وطاعتك التي يحقُّ لك علي رضاك .

وَأَنْ تَرْزُقَنِي بِرَحْمَتِكَ مَا أَقِيمُ بِهِ حُدُودَ دِينِكَ ، وَحَتَّى أَعْمَلَ فِي ذَلِكَ بِسُنَنِ نَبِيِّكَ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، وَافْعَلْ ذَلِكَ بِجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَمَغَارِبِهَا ، اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَشْكُرُ الْيَسِيرَ وَتَغْفِرُ الْكَثِيرَ ، وَأَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ _ تَقُولُهَا ثَلَاثًا _ . (2) .

1- الكافي : ج 4 ص 74 ح 5 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 383 ح 2 .

2- الإقبال : ج 1 ص 119 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 326 ح 1 .

ج _ دعاهای امام صادق علیه السلام

ج _ دعاهای امام صادق علیه السلام 1413. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: هر گاه ماه رمضان رسید، بگو:

«خداوندا! ماه رمضان فرا رسید، که روزه داری اش را بر ما واجب ساخته ای و در آن قرآن را فرو فرستاده ای، تا هدایتگر مردم باشد و نشانه هایی روشن از هدایت و فرقان. خداوندا! بر روزه داری آن یاری مان کن و آن را از ما بپذیر و ما را در آن، سلامت بدار و آن را همراه آسانی و عافیت، از ما دریافت کن! همانا تو بر هر چیز توانایی، ای مهربان ترین مهربانان!»، 1414. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال [سید ابن طاووس گوید]: دعای دیگری است که اگر در شب اول ماه روزه خواندی، لفظ «امشبم» را بر «امروزم» مقدم بدار و اگر در نخستین روز از ماه خواندی، به همان لفظی بخوان که در دعا آمده است. آنچه در نظر من برتر است، این است که این دعا در اولین روز ماه رمضان خوانده شود. این دعا را با سند خود به ابو محمد هارون بن موسی تلّغکبری و با سندش به امام صادق علیه السلام، روایت کرده ایم که فرمود: «چون ماه رمضان فرا رسد، می گویی:

خداوندا! این ماه مبارک رمضان، که در آن قرآن را فرو فرستاده ای و آن را مایه هدایت مردم و نشانه هایی روشن از هدایت و فرقان قرار داده ای، فرا رسیده است. پس، ما را در آن و آن را برای ما سلامت بدار و آن را همراه با آسانی و عافیت از سوی خودت، از ما دریافت کن!

خداوندا! از تو می خواهم که در این ماه، مرا بیامرزی و بر من رحمت آوری و از آتش برهانی و بهترین چیزی که به هر يك از آفریدگانت داده ای و خواهی داد، به من هم بدهی، و از وقتی که مرا در زمین خود جای داده ای تا امروز، آن را آخرین ماه رضانی قرار مدهی که برایت روزه گرفته ام. آن را برای من پر نعمت ترین، با عافیت ترین، پر روزی ترین، سرشارترین و گواراترین ماه، قرار بده!

خداوندا! به تو و وجود بزرگوار و فرمان روایی بزرگت پناه می برم. مبادا خورشید، امروز غروب کند، یا بقیه این روز سپری شود، یا سپیده این شب طلوع نماید، یا این ماه پایان پذیرد، در حالی که هنوز گناه و خطای نبخشوده ای داشته باشم که می خواهی مرا به سبب آن، مورد سختگیری و مؤاخذه قرار دهی، یا مرا در دنیا و آخرت در جایگاه خواری نگه داری و یا در روزی که دیدارت می کنم، به سبب آن عذابم کنی، ای مهربان ترین مهربانان!

خداوندا! تو را می خوانم، برای اندوهی که جز تو آن را نمی زداید و برای رحمتی که جز به تو به دست نمی آید و برای غم جانکاهی که جز تو آن را برطرف نمی سازد و برای خواسته ای که جز به تو نمی توان به آن رسید و برای نیازی که جز با تو بر نمی آید.

خداوندا! همان گونه که از شأن تو بود که از من خواستی تا از درگاه تو بخواهم و از رحمت تو بود که تو را یاد کنم، _ سرورم! _ این نیز از شأن تو باشد که دعایم را اجابت کنی و از آنچه به درگاه تو نالیدم، نجاتم بخشی.

خداوندا! بر محمد و دودمان محمد درود فرست و از گنجینه های رحمت خویش بر من چنان رحمتی بگشای که پس از آن هرگز در دنیا و آخرت عذابم نکنی، و از نعمت گسترده ات چنان روزی حلال و پاکیزه ای روزی ام کن که پس از آن به کسی جز تو نیازمند نسازی و به سبب آن بر سپاس گزاری ام برایت بیفزایی و نیازمندی مرا به خودت بیشتر کنی و از غیر خودت بی نیازتر و عقیف ترم گردانی!

خدایا! پناه می برم به تو از این که پاداش نیکی ات از سوی من ، بدی باشد.

خدایا! پناه می برم به تو از این که کارِ میانِ خودم و مردم را اصلاح کنم؛ ولی کار میان خودم و تو را خراب سازم.

خدایا! پناه می برم به تو از این که در نظرم چیزی برتر از اطاعت تو باشد.

خدایا! پناه می برم به تو از این که طاعتی کم یا زیاد را به خاطر کسی جز تو انجام دهم یا کاری آمیخته به ریا انجام دهم.

خدایا! پناه می برم به تو از تسلیم نفس شدن ، که هر که مرتکبش شود ، هلاکش می سازد.

خدایا! پناه می برم به تو از این که سپاسم بر نعمتی که به من دادی ، برای جز تو باشد و در پی پسند آفریده های تو باشم.

خدایا! پناه می برم به تو از این که از مرزی از مرزهای فراتر روم ، تا بدین سبب ، خود را برای مردم بیارایم ، یا میل به دنیا داشته باشم.

خدایا! از کیفیت به بخشایش پناه می برم و از خشم به خرسندی ات ، و از نافرمانی ات به طاعتت و از توبه خودت. ثنای ذات ، بزرگ است. هر چه بخواهم و بکوشم ، از عهده ثنای تو بر نمی آیم و تو ، آن گونه ای که خویش را ستوده ای. منزهی و با حمدت و ستایش و تسبیحت می گویم.

خداوندا! به خاطر حقوق بسیاری که از بندگانت برگردن دارم ، از تو آمرزش می خواهم و به درگاهت توبه می کنم. پس ، هر بنده ای از بندگانت و هر کنیزی از کنیزانت که حقی بر گردن من دارد و به او در مورد مال و بدن و آبرویش ستم کرده ام و یارای ادای حق او و حلالیت خواهی از او را ندارم ، پس از آن که بر محمد و خاندانش درود می فرستی ، وی را خودت ، با هر چه و به هر شکلی که می خواهی ، از من راضی ساز و آن حق را بر من ببخش!

سرورم! عذاب مرا می خواهی چه کنی؛ تو که رحمت همه چیز را فراگیر است؟ خدایا! چه می شود که مرا با رحمت خویش اکرام کنی و با عذابت خوارم نگردانی؟ پروردگارا! اگر آنچه را از تو خواستم ، برآوری ، چیزی از تو کم نمی شود ، که تو همه چیز داری.

خداوندا! از تو آمرزش می خواهم؛ و از هر گناهی که از آن توبه کردم ، اما دوباره مرتکب شدم ، به درگاهت توبه می کنم؛ و از هر چه از واجبات و ادای حقت تباه کردم ، از : نماز و زکات ، روزه و جهاد ، حج و عمره ، وضوی کامل و غسل جنابت ، شب زنده داری و یاد فراوان ، کفاره دروغ و بازگشت خواهی در

گناه و جلوگیری از هر چه در آن کوتاهی کردم ، از : واجب و مستحب ، از تو آمرزش می خواهم و از آن به سویت روی می آورم؛ و از هر گناه کبیره و معصیت و بدی ای که مرتکب شدم و در پی شهوات رفتم و یا خطا کردم ، به عمد یا خطا ، نهان و یا آشکار ، توبه می کنم.

من به درگاهت توبه می کنم ، از آن [گناه] و نیز از : ریختن خون ، نافرمانی پدر و مادر ، قطع رحم ، فرار از میدان جنگ ، تهمت زدن به زنان پاک دامن ، ظالمانه خوردن مال یتیمان ، شهادت دروغ دادن ، کتمان شهادت ، و این که عهد تو را درباره خودم به بهایی اندک بفروشم ، و از : رباخواری ، خیانت در غنائم ، مال حرام ، جادوگری ، کتمان ، فال بد زدن ، شرك ، ریا ، سرقت ، میخواری ، کاستن از پیمان ، کم فروشی ، دشمنی ، دورویی ، پیمان شکنی ، دروغ بستن ، خیانت ، نیرنگ زدن ، وفا نکردن به پیمان (تعهد) و سوگند ، غیبت ، سخن چینی کردن ، تهمت زدن ، مسخره کردن با چشم و اشاره ، نام بد نهادن بر دیگران ، آزدن همسایه ، ورود بی اجازه به يك خانه ، فخر ، تکبر ،

شرك ورزیدن ، اصرار بر گناه ، سرکشی کردن ، راه رفتن مغرورانه ، حکم ظالمانه نمودن ، تجاوز از حق به هنگام خشم ، تعصب ورزیدن ، یاری رسانی به ستمگر ، کمک کردن به گناه و دشمنی ، کاستی شمار خانواده و ثروت و فرزند ، با گمان عملی کردن ، در پی هوای نفس بودن ، عمل به شهوت ، فرمان دادن به منکر ، نهی از معروف ، تباهگری در زمین ، انکار حق ، به ناحق به حاکمان رشوه دادن ، مکر نمودن و فریب دادن ، بخل ورزیدن ، سخن گفتن آن جا که نمی دانم ، خوردن مردار و خون و گوشت خوک و آنچه نام خدا [هنگام ذبح] بر آن گفته نشده ، حسد ورزیدن ، ستم کردن ، دعوت به فحشا ، آرزوی داشتن آنچه خداوند [به دیگری] عطا کرده است ، خودپسندی ، منت

نهادن به خاطر بخشش ، مرتکب ظلم شدن ، انکار قرآن ، راندن یتیم و نیازمند ، شکستن قسم ، هر سوگند دروغ و ناروا ، ستم کردن به هر يك از بندگان در اموال و موها و آبروها و پوست هایشان ، و آنچه را چشم دیده و گوش شنیده و زبانم گفته و دستم انجام داده و گامم به سوی آن رفته و پوستم به آن رسیده و هر گناهی که پیش خودم و با خودم گفته ام ، و از هر سوگند دروغ .

و از : هر زشتی و گناه و خطایی که کرده ام ، در تاریکی شب یا روشنایی روز ، در جمع یا خلوت ، دانسته یا ندانسته ، آنچه در یاد دارم یا به یادم نیست ، شنیده ام یا نشنیده ام ، در مورد هر آنچه به اندازه چشم بر هم زدنی در آن ، پروردگارم را نافرمانی کرده ام و در غیر اینها ، از حلال یا حرامی که از حق فراتر رفته ام یا کوتاه آمده ام ، از آن روز که مرا آفریده ای ، تا اینک که در جایگاهم نشسته ام ؛ پس ، من از آن به درگاہت توبه می کنم و تو _ ای بزرگوار! _ توبه پذیر و مهربانی .

خداوند! ای صاحب منت و احسان و خوبی های بی شمار! بر محمد و خاندان محمد درود فرست و توبه ام را بپذیر و به خاطر فزونی گناهانم و اسرافم بر خویش ، توبه ام را رد مکن ، تا آن که گناهی را که از آن پیش تو توبه کردم ، دوباره انجامش ندهم . توبه ام را _ ای خدای عزیز _ توبه ای خالصانه ، راستین ، پذیرفته درگاہت و بالا رفته تا آستانت قرار بده ، در آن گنجینه های رحمتی که برای دوستانت ذخیره ساخته ای ، آن گاه که توبه آنان را پذیرفته و از ایشان راضی شده ای!

خداوند! این جان ، جان بنده توست . از تو می خواهم که بر محمد و خاندان محمد درود فرستی و جانم را از گناهان ، نگاه داری و از خطاها باز داری و از بدی ها محافظت کنی و آن را در دژی استوار و نفوذناپذیر قرار دهی تا گناه و خطایی به آن نرسد و عیب و عصیانی تباهش نسازد ، تا آن که در روز قیامت ، در حالی دیدارت کنم که از من خشنودی و من خوش حالم و فرشتگان و پیامبران و همه آفریدگانت بر من رشک می برند ، آن گاه که مرا پذیرفته ای و مرا فرمان بردار و پاک ، نزد خودت از راستان ، قرار داده ای!

خداوند! در پیشگاہت به گناهانم اعتراف می کنم . پس بر محمد و خاندان محمد درود فرست و گناهانم را چنان گردان که بر هیچ يك از آفریدگانت آشکار نسازی ، ای آمرزنده گناهان ، ای مهربان ترین مهربانان! تو منزهی _ ای خداوند _ و تو را می ستایم . بد کردم و بر خویشتم ستم نمودم؛ پس بر محمد و خاندان محمد درود فرست و مرا بیامرز! همانا تو بخشاینده مهربانی .

خداوند! اگر از عطا و منت و احسانت چنین است و در علم و تقدیرت ، این است که توبه را روزی ام کنی ، پس بر محمد و خاندانش درود فرست و مرا در باقی مانده عمرم نگه دار و در تلاش و کوشش و شتاب به سوی آنچه دوست داری و می پسندی و در نشاط و شادمانی و تن درستی ، نیکو یاری ام کن تا در بندگی و طاعت تو ، آن گونه که شایسته توست ، به رضای تو برسم!

می خواهم که با رحمت خویش ، آنچه را با آن احکام دین تو را بر پا دارم ، روزی ام کنی و در این راه ، به سنت پیامبرت _ که درود تو بر او و خاندانش باد _ عمل کنم . این را با همه مردان و زنان مؤمن در شرق و غرب زمین انجام بده!

[پس سه بار می گویی:] خداوندا! تو کار اندک را سپاس گفته و پاداش می دهی و گناه بسیار را می آمرزی و تو آمرزنده و مهربانی.

د _ دُعاءُ الإمامِ الكاظمِ 1416. پیامبرِ خدا صلی الله علیه و آله : الكافي عن علي بن رثاب عن الإمام الكاظم عليه السلام : أَدْعُ بِهَذَا الدُّعَاءِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ مُسْتَقْبِلَ دُخُولِ السَّنَةِ ، وَذَكَرَ أَنَّهُ مَنْ دَعَا بِهِ مُحْتَسِبًا مُخْلِصًا لَمْ تُصِبْهُ فِي تِلْكَ السَّنَةِ فِتْنَةٌ وَلَا آفَةٌ يُضَرُّ بِهَا دِينُهُ وَبَدَنُهُ ، وَوَفَاةُ اللَّهِ _ عَزَّ ذِكْرُهُ _ شَرٌّ مَا يَأْتِي بِهِ تِلْكَ السَّنَةِ :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي دَانَ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ ، وَبِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسَّعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ، وَبِعِزَّتِكَ الَّتِي فَهَرَّتْ بِهَا كُلُّ شَيْءٍ ، وَبِعِظَمَتِكَ الَّتِي تَوَاصَعَتْ لَهَا كُلُّ شَيْءٍ ، وَبِقُوَّتِكَ الَّتِي خَضَعَ لَهَا كُلُّ شَيْءٍ ، وَبِجَبَرُوتِكَ الَّتِي غَلَبَتْ كُلَّ شَيْءٍ ،

وَبِعِلْمِكَ الَّذِي أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ ، يَا نُورُ يَا قُدُّوسُ ، يَا أَوَّلَ قَبْلِ كُلِّ شَيْءٍ وَيَا بَاقِيَ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ ، يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانُ يَا اللَّهُ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُعَيِّرُ النَّعَمَ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُنْزِلُ النَّعَمَ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَقَطُّعُ الرَّجَاءَ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُدِيلُ الْأَعْدَاءَ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَرُدُّ الدُّعَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي يُسْتَحَقُّ بِهَا نُزُولُ الْبَلَاءِ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَحْسِبُ غَيْثَ السَّمَاءِ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَكْشِفُ الْغَطَاءَ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَوْرِثُ النَّدَمَ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَهْتِكُ الْعِصَمَ ، وَالْبِسْنِي دِرْعَاكَ الْحَصِينَةَ الَّتِي لَا تُرَامُ ، وَعَافِنِي مِنْ شَرِّ مَا أَحَازِرُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي مُسْتَقْبَلِ سَنَتِي هَذِهِ .

اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا فِيهِنَّ وَمَا بَيْنَهُنَّ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ، وَرَبَّ السَّبْعِ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ ، وَرَبَّ إِسْرَافِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَجِبْرَائِيلَ ، وَرَبَّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَوَالِهِمْ بَيْتِهِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَخَاتَمِ النَّبِيِّينَ ، أَسْأَلُكَ بِكَ وَبِمَا سَمَّيْتَ يَا عَظِيمُ ، أَنْتَ الَّذِي تَمُنُّ بِالْعَظِيمِ وَتَدْفَعُ كُذَّبًا مَحْذُورًا ، وَتُعْطِي كُذَّلًا جَزِيلًا وَتُضَاعِفُ مِنَ الْحَسَنَاتِ بِالْقَلِيلِ وَالكَثِيرِ وَتَفْعَلُ مَا تَشَاءُ ، يَا قَدِيرُ يَا اللَّهُ ، يَا رَحْمَانُ يَا رَحِيمُ ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ ، وَالْبِسْنِي فِي مُسْتَقْبَلِ هَذِهِ السَّنَةِ سِتْرَكَ ، وَنَصْرَ وَجْهِ بَنُورِكَ ، وَأَحِبَّتِي بِمَحَبَّتِكَ ، وَبَلَّغْنِي رِضْوَانِكَ وَشَرِيفَ كَرَامَتِكَ وَجَزِيلَ عَطَائِكَ مِنْ خَيْرِ مَا عِنْدَكَ وَمِنْ خَيْرِ مَا أَنْتَ مُعْطٍ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ ، وَالْبِسْنِي مَعَ ذَلِكَ عَافِيَتِكَ ، يَا مَوْضِعَ كُلِّ شَيْءٍ كَوَى وَيَا شَاهِدَ كُلِّ نَجْوَى ، وَيَا عَالِمَ كُلِّ خَفِيَّةٍ وَيَا دَافِعَ كُلِّ مَا تَشَاءُ مِنْ بَلِيَّةٍ ، يَا كَرِيمَ الْعَفْوِ يَا حَسَنَ التَّجَاوُزِ ، تَوَفَّنِي عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَفَطْرَتِهِ ، وَعَلَى دِينِ مُحَمَّدٍ وَسُنَّتِهِ ، وَعَلَى خَيْرِ وَفَاةٍ فَتَوَفَّنِي ؛ مُوَالِيًا لِأَوْلِيَائِكَ مُعَادِيًا لِأَعْدَائِكَ .

اللَّهُمَّ وَجِّبْنِي فِي هَذِهِ السَّنَةِ كُلِّ عَمَلٍ أَوْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ يُبَاعِدُنِي مِنْكَ ، وَاجْلِبْنِي إِلَى كُلِّ عَمَلٍ أَوْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ يُقَرِّبُنِي مِنْكَ فِي هَذِهِ السَّنَةِ ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ، وَامْنَعْنِي مِنْ كُلِّ عَمَلٍ أَوْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ أَوْ قَوْلٍ يَكُونُ مِنِّي أَخَافُ ضَرَرَ عَاقِبَتِهِ وَأَخَافُ مَقْتِكَ إِيَّايَ عَلَيْهِ ، حَذْرًا أَنْ تَصْرِفَ وَجْهَكَ الْكَرِيمَ عَنِّي فَاسْتَوْجِبْ بِهِ نَقْصًا مِنْ حَظِّي لِي عِنْدَكَ ، يَا رَوْوْفُ يَا رَحِيمُ .

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي فِي مُسْتَقْبَلِ هَذِهِ السَّنَةِ فِي حِفْظِكَ وَجِوَارِكَ وَكَنْفِكَ ، وَجَلِّلْنِي سِتْرَ عَافِيَتِكَ ، وَهَبْ لِي كَرَامَتَكَ ، عَزَّ جَاوِزُكَ وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ وَجْهَكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ .

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي تَابِعًا لِصَالِحٍ مِنْ مَضَى مِنْ أَوْلِيَائِكَ وَالْحَقِيقِيِّ بِهِمْ ، وَاجْعَلْنِي مُسَلِّمًا لِمَنْ قَالَ بِالصِّدْقِ عَلَيْكَ مِنْهُمْ ، وَأَعُوذُ بِكَ يَا إِلَهِي أَنْ تُحِيطَ بِهِ خَطِيئَتِي وَظُلْمِي وَإِسْرَافِي عَلَى نَفْسِي وَاتِّبَاعِي لِهَوَايَ وَاسْتِغْثَالِي بِشَهَوَاتِي ، فَيَحُولَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَ رَحْمَتِكَ وَرِضْوَانِكَ ، فَأَكُونَ مَسِيئًا عِنْدَكَ ، مُتَعَرِّضًا لِسَخَطِكَ وَنِقْمَتِكَ .

اللَّهُمَّ وَفَّقْنِي لِكُلِّ عَمَلٍ صَالِحٍ تَرْضَى بِهِ عَنِّي ، وَقَرِّبْنِي بِهِ إِلَيْكَ زُلْفَى .

اللَّهُمَّ كَمَا كَفَيْتَ نَبِيَّكَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ هَوْلَ عَدُوِّهِ ، وَفَرَّجْتَ هَمَّهُ وَكَشَفْتَ غَمَّهُ وَصَدَّقْتَهُ وَعَدَدَكَ وَأَنْجَزْتَ لَهُ مَوْعِدَكَ بِعَهْدِكَ ،

اللَّهُمَّ بِذَلِكَ فَافْكِنِي هَوْلَ هَذِهِ السَّنَةِ وَأَفَاتِهَا وَأَسْقَامَهَا وَفِتْنَتَهَا وَشُرُورَهَا وَأَحْزَانَهَا وَضِيقَ الْمَعَاشِ فِيهَا ، وَبَلِّغْنِي بِرَحْمَتِكَ كَمَالَ الْعَافِيَةِ بِتَمَامِ دَوَامِ الْعَافِيَةِ وَالنَّعْمَةِ عِنْدِي إِلَى مُنْتَهَى أَجَلِي ، أَسْأَلُكَ سُؤَالَ مَنْ أَسَاءَ وَظَلَمَ وَاعْتَرَفَ ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَغْفِرَ لِي مَا مَضَى مِنَ الذُّنُوبِ الَّتِي حَصَرْتَهَا حَفَظْتُكَ وَأَحْصَيْتَهَا كِرَامًا مَلَائِكَتِكَ عَلَيَّ ، وَأَنْ تَعْصِمَنِي إِلَهِي مِنَ الذُّنُوبِ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عُمْرِي إِلَى مُنْتَهَى أَجَلِي ، يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانُ ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ وَآتِنِي كُلَّ مَا سَأَلْتُكَ وَرَغِبْتُ إِلَيْكَ فِيهِ ؛ فَإِنَّكَ أَمَرْتَنِي بِالدُّعَاءِ وَتَكَفَّلْتَ لِي بِالْإِجَابَةِ . (1)

1- الكافي : ج 4 ص 72 ح 3 ، كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 102 ح 1848 .

د _ دعای امام کاظم علیه السلام

د _ دعای امام کاظم علیه السلام 1418. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الکافی _ به نقل از علی بن رثاب _ : امام کاظم علیه السلام فرمود: «در ماه رمضان در طلوعه ورود سال این دعا را بخوان» و فرمود: «هر کس این دعا را به خاطر پاداش الهی و مخلصانه بخواند ، در آن سال ، فتنه و آفتی که به دین و بدن او زیان برساند ، به او نخواهد رسید و خدای متعال ، او را از بدی های آن سال ننگه می دارد :

خداوند! تو را به آن نامت که هر چیز بدان گردن نهاده است ، و به آن رحمتت که هر چیز را فرا گرفته است ، و به آن قدرتت که با آن بر هر چیز غلبه یافته ای ، و به آن عظمتت که هر چیز در برابر آن فروتن است ، و به آن توانمندی و شوکتی که بر هر چیز غالب است ، و به آن دانشت که بر هر چیز احاطه دارد ، می خوانم.

ای نور ، ای بی عیب! ای آغاز قبل از هر چیز و ای ماندگار پس از هر چیز! ای خداوند ، ای بخشایشگر ، ای خداوند! بر محمد و خاندان محمد درود فرست و گناهی را از من ببخشای که نعمت ها را تغییر می دهند ، و گناهی را از من بیامرز که دشمنان را چیره می سازند ، و گناهی را از من بیامرز که امید را قطع می کنند ، و گناهی را از من بیامرز که به سبب آنها بلا نازل می شود ، و گناهی را از من بیامرز که باران آسمان را ننگه می دارند ، و گناهی را از من بیامرز که پرده را کنار می زنند ، و گناهی را از من بیامرز که نابدی را نزدیک می سازند ، و گناهی را از من بیامرز که پشیمانی را به همراه می آورند ، و گناهی را از من بیامرز که رشته های پیوند (با تو را) می بُرند ، و مرا از آن زره محکم خویش ، که آسیبی به آن نمی رسد ، بپوشان و در باقی مانده این سال ، مرا از شر آنچه شب و روز از آن حذر می کنم ، ایمن گردان!

خداوند! ای پروردگار آسمان های هفتگانه و زمین های هفتگانه و آنچه در آنها و میان آنهاست! ای پروردگار عرش بزرگ! ای پروردگار سوره حمد و قرآن بزرگ! ای پروردگار اسرافیل و میکائیل و جبرئیل! و ای پروردگار محمد صلی الله علیه و آله _ آن که سرور رسولان و آخر پیامبران است _ و خاندانش!

به حق خودت و به آنچه نامیده ای _ ای بزرگ! ای تویی که نعمت بزرگ عطا می کنی و هر بدی را باز می داری و هر پاداش فراوانی را عطا می کنی و حسنات را چند برابر می کنی و در برابر کار کم پاداش فراوان می دهی و آنچه می خواهی ، می کنی! ای توانا ، ای خداوند! ای بخشایشگر ، ای مهربان! _ از تو می خواهم که بر محمد و خاندانش درود فرستی و در باقی مانده این سال ، پوشش خود را بر من بپوشانی و با فروغ خود ، چهره ام را طراوت بخشی و با محبت خویش دوستم بداری و مرا به رضوان و کرامت ارجمند خود و پاداش فراوانت (از خیر آنچه پیش توست و از خیر آنچه به هر یک از بندگانت می دهی) برسانی و افزون بر اینها عافیت خود را بر من بپوشانی.

ای جایگاه هر شکوه ، ای گواه هر نجوا ، ای دانای هر نمان! ای برگرداننده هر بلایی که بخواهی ، ای نیکو بخشایش ، ای نیک گذشت! مرا بر آیین و سرشت ابراهیم و بر دین و سنت محمد و با بهترین مرگ ، بمیران ، در حالی که دوستدار دوستان و دشمن دشمنانت باشم!

خداوند! در این سال ، مرا از هر کار و سخن و رفتاری که از تو دورم می کند ، دور بدار ، و در این سال ، مرا به هر کار و سخن و رفتاری که به تو نزدیکم می سازد ، بگمار _ ای مهربان ترین مهربانان _ و مرا از هر کار و سخن و رفتاری که از من سرزند و از زیان فرجامش بیم

داشته باشم و از خشم بر خود بترسم ، باز دار ، مبادا که روی عنایت را از من برگردانی و من مستوجب کاهش بهره ام از نزد تو گردم ، ای خیرخواه ، ای مهربان!

خداوندا! در باقی مانده این سال ، مرا در حفظ ، جوار و پناه خود قرار بده و با پوشش عافیت مرا ببوشان و کرامتت را بر من ارزانی دار ، ای که پناهت استوار و ثنای ذات باشکوه است و معبودی جز تو نیست!

خداوندا! مرا پیرو دوستان شایسته ات که درگذشته اند، قرار بده و مرا به آنان ملحق ساز و مرا پذیرای کسی قرار بده که از طرف آنان بر تو راست گفته است! و به تو پناه می برم _ ای خدا _ از این که خطا و ظلم و اسرافم بر خود و پیروی از هوای نفسم و پرداختن به خواسته های دلم مرا فراگیرد و این ، میان من و رحمت و رضای تو فاصله اندازد و نزد تو از فراموش شدگان ، و در معرض خشم و عقوبت باشم.

خداوندا! مرا به هر کار شایسته ای که تو را از من خرسند می سازد ، موفق بدار و مرتبه ام را به خودت نزدیک گردان!

خداوندا! آن سان که پیامبرت محمد را از بیم دشمنش کفایت کردی و برای اندویش گشایش ایجاد کردی و غصه اش را برطرف ساختی و وعده ات را برای او محقق نمودی و به عهد و پیمان با او وفا کردی _ خدایا _ به حق این بزرگواری ات ، مرا هم در این سال ، از هراس و آفت ها و بیماری ها و فتنه ها و بدی ها و اندوه ها و تنگناهای زندگی ، کفایت کن و مرا با رحمت خویش ، به عافیت کامل و دوام عافیت و نعمت در نزدم تا پایان عمرم برسان!

از تو می خواهم ، خواستن آن که بد کرده و ستم کرده و اعتراف نموده است. از تو می خواهم که گناهان گذشته ام را که مراقبان و فرشتگان بزرگواریت بر من بر شمرده اند ، ببخشایی و مرا تا آخر عمرم از گناهان نگه داری. ای خدا ، ای مهربان! بر محمد و خاندان محمد درود فرست و هر چه را از تو خواستم و در درگاهت به آن اظهار علاقه کردم ، عطایم کن! همانا تو مرا به دعا فرمان داده ای و عهده دار اجابت گشته ای» .

هـ _ دُعَاءُ الْإِمَامِ الْجَوَادِ 1420. پیامبر خدا صلی الله علیه وآله: الإقبال عن عبد العظيم بن عبد الله الحسني: صَلَّى أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ الرُّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ فِي لَيْلَةٍ رَأَى فِيهَا هَيْلَالَ شَهْرِ رَمَضَانَ ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنَ الصَّلَاةِ وَنَوَى الصِّيَامَ رَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ :

اللَّهُمَّ ، يَا مَنْ يَمْلِكُ التَّدْبِيرَ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، يَا مَنْ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ وَتُجَنُّ الضَّمِيرُ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِمَّنْ نَوَى فَعَمِلَ ، وَلَا تَجْعَلْنَا مِمَّنْ شَقِيَ فَكَسَلَ ، وَلَا مِمَّنْ هُوَ عَلَى غَيْرِ عَمَلٍ يَتَكَلَّمُ ، اللَّهُمَّ صَحِّحْ أَبْدَانَنَا مِنَ الْعِلَلِ ، وَأَعِنَّا عَلَى مَا افْتَرَضْتَ عَلَيْنَا مِنَ الْعَمَلِ ، حَتَّى يَنْقُضِيَ عَنَّا شَهْرُكَ هَذَا وَقَدْ أَدَيْنَا مَفْرُوضَكَ فِيهِ عَلَيْنَا ، اللَّهُمَّ أَعِنَّا عَلَى صِيَامِهِ ، وَوَقِّفْنَا لِقِيَامِهِ ، وَنَشِّطْنَا فِيهِ لِلصَّلَاةِ ، وَلَا تَحْجُبْنَا مِنَ الْقِرَاءَةِ ، وَسَهِّلْ لَنَا فِيهِ إِيْتَاءَ الزَّكَاةِ .

اللَّهُمَّ لَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا وَصَبًا وَلَا تَعْبًا وَلَا سَقَمًا وَلَا عَطْبًا ، اللَّهُمَّ ارزُقْنَا الْإِفْطَارَ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ ، اللَّهُمَّ سَهِّلْ لَنَا فِيهِ مَا قَسَمْتَهُ مِنْ رِزْقِكَ وَيَسِّرْ مَا قَدَّرْتَهُ مِنْ أَمْرِكَ ، وَاجْعَلْهُ حَلَالًا طَيِّبًا نَقِيًّا مِنَ الْآثَامِ ، خَالِصًا مِنَ الْأَصَارِ وَالْأَجْرَامِ .

اللَّهُمَّ ، لَا- تُطْعِمْنَا إِلَّا طَيِّبًا غَيْرَ خَبِيثٍ وَلَا حَرَامٍ ، وَاجْعَلْ رِزْقَكَ لَنَا حَلَالًا لَا يَشُوبُهُ دَنَسٌ وَلَا أَسْقَامٌ ، يَا مَنْ عَلَّمَهُ بِالسَّرِّ كَعَلَّمَهُ بِالْإِعْلَانِ ، يَا مُتَّقِضًا عَلَى عِبَادِهِ بِالْإِحْسَانِ ، يَا مَنْ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، وَبِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ، أَلْهَمْنَا ذِكْرَكَ وَجَنَّبْنَا عُسْرَكَ ، وَأَنْلَنَا يُسْرَكَ وَاهْدِنَا لِلرَّشَادِ ، وَوَقِّفْنَا لِلسَّدَادِ ، وَاعْصِمْنَا مِنَ الْبَلَايَا ، وَصُدِّتْنَا مِنَ الْأَوْزَارِ وَالْخَطَايَا ، يَا مَنْ لَا يَغْفِرُ عَظِيمَ الذُّنُوبِ غَيْرُهُ ، وَلَا يَكْشِفُ السَّوْءَ إِلَّا هُوَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَأَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ الطَّيِّبِينَ ، وَاجْعَلْ صِيَامَنَا مَقْبُولًا ، وَبِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى

مَوْصُولًا ، وَكَذَلِكَ فَاجْعَلْ سَعْيَنَا مَشْكُورًا ، وَقِيَامَنَا مَبْرُورًا ، وَقُرْآنَنَا مَرْفُوعًا ، وَدُعَاءَنَا مَسْمُوعًا ، وَاهْدِنَا لِلْحُسْنَى ، وَجَنَّبْنَا الْعُسْرَى ، وَيَسِّرْنَا لِلْيُسْرَى ، وَأَعْلِ لَنَا الدَّرَجَاتِ ، وَضَاعِفِ لَنَا الْحَسَنَاتِ ، وَأَقْبِلْ مِنَّا الصَّوْمَ وَالصَّلَاةَ ، وَاسْمَعْ مِنَّا الدَّعَوَاتِ ، وَاعْفِرْ لَنَا الْخَطِيئَاتِ ، وَتَجَاوَزْ عَنَّا السَّيِّئَاتِ ، وَاجْعَلْنَا مِنَ الْعَامِلِينَ الْفَائِزِينَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ، حَتَّى يَنْقُضِيَ شَهْرُ رَمَضَانَ عَنَّا وَقَدْ قَبِلْتَ فِيهِ صِيَامَنَا وَقِيَامَنَا ، وَرَزَّيْتَ فِيهِ أَعْمَالَنَا ، وَغَفَرْتَ فِيهِ ذُنُوبَنَا ، وَأَجْرَلْتَ فِيهِ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ نَصَبْنَا ، فَإِنَّكَ الْإِلَهُ الْمُجِيبُ وَالرَّبُّ الْقَرِيبُ ، وَأَنْتَ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ . (1) .

ه _ دعای امام جواد علیه السلام

ه _ دعای امام جواد علیه السلام 1421. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) الإقبال _ به نقل از عبدالعظیم حسنی _ : امام جواد علیه السلام در شبی که هلال ماه رمضان را دید ، نماز مغرب را خواند و پس از پایان نماز ، چون نیت روزه کرد ، دست برداشت و چنین گفت:

«خداوندا! ای آن که مالک تدبیری و بر هر چیز ، توانایی! ای آن که نگاه های ناروای چشم ها را می دانی و از آنچه در سینه ها نهان و در درون ، پنهان است ، باخبری! ای خدای باریک بین و آگاه!

خداوندا! ما را از آنانی قرار ده که نیت کردند و عمل نمودند ، و از آنانی قرار مده که بدبخت شدند و سستی نشان دادند ، و نه از آنان که به غیر عمل ، تکیه کردند.

خداوندا! بدن های ما را از بیماری ها سالم بدار و بر کاری که بر ما واجب ساخته ای ، یاری ده تا آن که این ماهت بر ما بگذرد ، در حالی که تکلیف واجب را ادا کرده باشیم.

خداوندا! بر روزه داری اش یاری مان کن و بر عبادتش توفیقمان ده و برای نماز در آن ، نشاطمان بخش و ما را از قرائت [قرآن] ، محروم نگردان و پرداخت زکات را در آن برای ما آسان ساز!

خداوندا! بر ما درد مدام ، خستگی ، بیماری و نابودی را چیره مساز!

خداوندا! به ما افطاری از روزیِ حلال روزی گردان!

خداوندا! آنچه را در آن از روزی ات بر ما تقسیم کرده ای و آنچه را از فرمانت بر ما مقدر ساخته ای ، برایمان آسان گردان و آن روزی را حلال ، پاک ، دور از آلودگی ها و پیراسته از گناهان و جرم ها قرار بده!

خداوندا! جز پاکیزه نیالوده و غیر حرام به ما نخوران ، و روزی خود را برای ما حلال و به دور از آلودگی و بیماری ها قرار بده!

ای که نهان را چون آشکار می دانی! ای که بر بندگانت با فضل ، نیکی می کنی! ای که بر هر چیز ، توانا و از هر چیز ، آگاه و به هر چیز ، دانایی! یادت

را به ما الهام کن ، و ما را از دشواری دور گردان ، و به آسانی ات برسان ، و به درستکاری ، رهنمونمان باش ، و به راه درست توفیقمان ده ، و از بلاها نگاهمان دار و از گناهان و خطاها مصونمان ساز!

ای آن که جز او کسی گناهان بزرگ را نبخشاید و جز او بدی را برطرف نسازد! ای مهربان ترین مهربانان و گرامی ترین گرامیان! بر محمد و دودمان پاکش درود فرست و روزه داری ما را بپذیر و به نیکی و تقوا پیوسته ساز. نیز تلاشمان را پاداش یافته ، عبادتمان را پذیرفته ، قرآن

خوانی مان را بالارفته، و دعاهایمان را شنیده قرار بده، و ما را به بهترین کار، هدایت کن، و از سختی، دورمان ساز، و آسانی را برایمان هموار گردان، و درجات ما را بالا ببر، و حسنات ما را بیفزای، و روزه و نمازمان را بپذیر، و دعاهایمان را بشنو، و خطاهایمان را ببخشای، و از بدی هایمان درگذر، و ما را از عمل کنندگان کامیاب قرار بده و از آنانی قرار مده که بر آنان خشم گرفته ای و نه گم راهان، تا آن که ماه رمضان، در حالی از ما بگذرد که روزه داری و عبادت‌مان را پذیرفته باشی، کارهایمان را پاک ساخته باشی، گناهانمان را آمرزیده، و بهره ما را از هر خیری در این ماه، فراوان قرار داده باشی! همانا تو معبود اجابت کننده و پروردگار نزدیکی، و تو بر هر چیز، احاطه داری».

بخش سوم : آداب میهمانی خدا

اشاره

بخش سوم : آداب میهمانی خدا

.

الفصل الأول: آداب الصيام 1 / 1 أهتم الآداباً _ الورع عن محارم الله 1424. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام علي عليه السلام: قلتُ: يا رسول الله، ما أفضل الأعمال في هذا الشهر؟

فقال: «يا أبا الحسن، أفضل الأعمال في هذا الشهر الورع عن محارم الله». (1) 1425. عنه صلى الله عليه وآله (_ في دعاء الجوشن الكبير _) رسول الله صلى الله عليه وآله: يقول الله عز وجل: «من لم تصم جوارحه عن محارمي، فلا حاجة في أن يدع طعامه وشرابه من أجلي». (2) 1426. عنه صلى الله عليه وآله (_ في صفة الله جلَّ وعلا _) الإمام الباقر عليه السلام: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: «يا جابر، هذا شهر رمضان؛ من صام نهاره وقام وركب من ليله وعف بطنه وفرجه وكف لسانه، خرج من ذنوبه كخروج من الشهر».

فقال جابر: يا رسول الله، ما أحسن هذا الحديث!

فقال رسول الله صلى الله عليه وآله: «يا جابر، وما أشد هذه الشروط!». (3).

-
- 1- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 78 ح 61، بحار الأنوار: ج 96 ص 358 ح 25.
  - 2- تاريخ أصبهان: ج 2 ص 124 ح 1280، كنز العمال: ج 8 ص 508 ح 23867.
  - 3- الكافي: ج 4 ص 87 ح 2.

فصل یکم : آداب روزه داری

1 / 1 مهم ترین آداب

الف - پرهیز از حرام های خدا

فصل اول : آداب روزه داری 1 / 1 مهم ترین آداب الف - پرهیز از حرام های خدا 1428. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام علی علیه السلام گفت: ای پیامبر خدا! برترین کارها در این ماه چیست؟ فرمود: «ای ابو الحسن! برترین کارها در این ماه، پرهیز از حرام های خداست». 1428. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : خداوند می فرماید: «هر کس اعضایش از حرام های من، روزه دار نباشد، نیازی نیست که به خاطر من، خوراک و نوشیدنی اش را ترك کند». 1429. عنه صلی الله علیه و آله (_ في الدعاء _) امام باقر علیه السلام: پیامبر خدا به جابر بن عبد الله فرمود: «ای جابر! این، ماه رمضان است. هر کس روزش را روزه بدارد و بخشی از شش را به عبادت برخیزد و شکم و شهوتش را پاک نگه دارد و زبانش را حفظ کند، از گناهانش بیرون می شود، آن گونه که از این ماه بیرون می شود».

جابر گفت: ای پیامبر خدا! این سخن، چه نیکوست!

پیامبر خدا فرمود: «ای جابر! و این شرط ها چه سخت است!».

1430. عنه صلى الله عليه وآله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) رسول الله صلى الله عليه وآله : مَنْ تَأَمَّلَ خَلْفَ امْرَأَةٍ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُ حَجْمُ عِظَامِهَا مِنْ وَرَاءِ ثِيَابِهَا وَهُوَ صَائِمٌ ، فَقَدْ أَفْطَرَ . (1) 1431. عنه صلى الله عليه وآله (_ في الدُّعَاءِ _) فاطمة عليها السلام : مَا يَصْنَعُ الصَّائِمُ بِصِيَامِهِ إِذَا لَمْ يَصُنْ لِسَانَهُ وَسَمِعَهُ وَبَصَرَهُ وَجَوَارِحَهُ؟! (2) ب _ الإِجْتِنَابُ عَنِ الْغِيْبَةِ 1430. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) رسول الله صلى الله عليه وآله : الصَّائِمُ فِي عِبَادَةٍ وَإِنْ كَانَ نَائِمًا عَلَى فِرَاشِهِ ؛ مَا لَمْ يَغْتَبِ مُسْلِمًا . (3) 1431. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعا _) عنه صلى الله عليه وآله : إِذَا اغْتَابَ الصَّائِمُ أَفْطَرَ . (4) 1432. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في الدُّعَاءِ _) عنه صلى الله عليه وآله : مَنْ اغْتَابَ مُسْلِمًا أَوْ مُسْلِمَةً لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ تَعَالَى صَلَاتَهُ وَلَا صِيَامَهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً ، إِلَّا أَنْ يَغْفِرَ لَهُ صَاحِبُهُ . (5) 1432. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعا _) مسند أبي يعلى عن عبيد مولى رسول الله صلى الله عليه وآله : إِنَّ امْرَأَتَيْنِ كَانَتَا صَائِمَتَيْنِ ، فَكَانَتَا تَعْتَابَانِ النَّاسَ ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِقَدْحٍ ، فَقَالَ لَهُمَا : « قِينَا! » فَقَاءَتَا قَيْحًا وَدَمًا وَلَحْمًا عَبِيطًا .

ثُمَّ قَالَ : « إِنَّ هَاتَيْنِ صَامَتَا عَنِ الْحَلَالِ ، وَأَفْطَرَتَا عَلَى الْحَرَامِ » . (6) ج _ الإِجْتِنَابُ عَنِ السَّبِّ 1433. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : إِنَّ أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : « سَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ امْرَأَةً تُسَابُّ جَارِيَةً لَهَا وَهِيَ صَائِمَةٌ ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِطَعَامٍ فَقَالَ لَهَا : كُلِي ! فَقَالَتْ : أَنَا صَائِمَةٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ!

فَقَالَ : كَيْفَ تَكُونِينَ صَائِمَةً وَقَدْ سَبَبْتِ جَارِيَةَكَ؟! إِنَّ الصَّوْمَ لَيْسَ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ ، وَإِنَّمَا جَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حِجَابًا عَنِ سِوَاهُمَا مِنَ الْفَوَاحِشِ مِنَ الْفِعْلِ وَالْقَوْلِ يُفْطِرُ الصَّائِمَ . مَا أَقَلَّ الصُّوَامَ وَأَكْثَرَ الْجَوَاعِ! » . (7) .

- 1- معاني الأخبار : ص 410 ح 95 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 290 ح 7 .
- 2- دعائم الإسلام : ج 1 ص 268 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 295 ح 25 .
- 3- فضائل الأشهر الثلاثة : ص 122 ح 124 .
- 4- عوالي اللآلي : ج 1 ص 263 ح 53 ؛ نصب الراية : ج 2 ص 482 .
- 5- جامع الأخبار : ص 412 ح 1141 ، بحار الأنوار : ج 75 ص 258 ح 53 .
- 6- مسند أبي يعلى : ج 2 ص 234 ح 1573 .
- 7- النوادر للأشعري : ص 22 ح 10 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 293 ح 16 .

ب - پرهیز از غیبت کردن**ج - پرهیز از دشنام دادن**

1434. عنه صلی الله علیه و آله (_ فِي حَدِيثِ الْمِعْرَاجِ _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر روزه داری که در پشت سر زنی با دقت بنگرد ، تا حدی که حجم استخوان بندی زن از پشت لباسش برای او آشکار شود ، روزه اش را افطار کرده است. 1435. عنه صلی الله علیه و آله (_ فِي دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) حضرت فاطمه علیها السلام: روزه دار ، اگر زبان و گوش و چشم و اعضایش را نگه ندارد ، با روزه اش می خواهد چه کند؟ ب - پرهیز از غیبت کردن 1434. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در حدیث معراج _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه دار ، تا وقتی که از مسلمانی غیبت نکند ، در حال عبادت است ، هر چند در بسترش خفته باشد. 1435. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گاه روزه دار غیبت کند ، روزه اش را گشوده است. 1436. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس درباره مرد و زن مسلمانی غیبت کند ، خداوند تا چهل شبانه روز ، نماز و روزه اش را نمی پذیرد ، مگر آن که آن شخص از وی درگذرد. 1437. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ فِي الدُّعَاءِ _) مسند ابی یعلی - به نقل از عبید ، غلام پیامبر خدا - : دوزن ، روزه بودند و درباره مردم غیبت می کردند. پیامبر خدا ظرفی طلبید و به آن دو گفت: «قی کنید». آن دو ، چرک و خون و گوشت تازه ، قی کردند.

سپس فرمود: «این دو زن با حلال روزه گرفتند؛ اما با حرام افطار کردند». ج - پرهیز از دشنام دادن 1438. عنه صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: پدرم فرمود: «پیامبر خدا شنید که زنی روزه دار ، کنیز خود را دشنام می دهد. پس ، غذایی طلب کرد و به او گفت: «بخور» .

زن گفت: من روزه ام ، ای پیامبر خدا!

فرمود: «چگونه روزه ای ، که کنیزت را دشنام دادی؟! روزه ، تنها نخوردن غذا و نوشیدنی نیست و همانا خداوند ، روزه را حجابی در برابر کار و سخن زشت قرار داده ، که روزه دار با آن ، روزه را افطار می کند. روزه داران ، چه اندک اند و گرسنگان چه بسیار!». .

1439. عنه صلى الله عليه وآله (_ مِنْ دُعَائِهِ يَوْمَ بَدْرٍ _) رسول الله صلى الله عليه وآله : ما مِنْ عَبْدٍ صَالِحٍ يُشْتَمُّ فَيَقُولُ : إِنِّي صَائِمٌ سَلَامٌ عَلَيْكَ لَا أَشْتِمُكَ كَمَا شَدَّ تَمْتَنِي ، إِلَّا قَالَ الرَّبُّ _ تَبَارَكَ وَتَعَالَى _ : «إِسْتَجَارَ عَبْدِي بِالصَّوْمِ مِنْ شَدِّ عَبْدِي ، فَقَدْ أَجْرْتُهُ مِنَ النَّارِ» .

(1) 1438. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : عنه صلى الله عليه وآله : لا تُسَابَّ وَأَنْتَ صَائِمٌ ، فَإِنْ سَابَّكَ أَحَدٌ فَقُلْ : إِنِّي صَائِمٌ ، وَإِنْ كُنْتَ قَائِمًا فَاجْلِسْ . (2) د _ الإِجْتِنَابُ عَنِ الْكِذْبِ 1440. رسول الله صلى الله عليه وآله : الإمام الباقر عليه السلام : إِنَّ الْكَذْبَةَ لَيُفْطِرُ الصَّيَّامَ ، وَالنَّظْرَةَ بَعْدَ النَّظْرَةِ ، وَالظُّلْمَ كُلَّهُ ؛ قَلِيلُهُ وَكَثِيرُهُ . (3) ه _ الإِجْتِنَابُ عَنِ الرِّيَاءِ 1441. رسول الله صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : مَنْ صَامَ يُرَائِي فَقَدْ أَشْرَكَ . (4) و _ الإِجْتِنَابُ عَنِ كُلِّ مَا يَكْرَهُهُ اللَّهُ 1442. رسول الله صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : إِنَّ الصَّيَّامَ لَيْسَ مِنَ الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ فَقَطْ ؛ إِنَّمَا الصَّيَّامُ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ ، فَإِنْ سَابَّكَ أَحَدٌ أَوْ جَهَلَ عَلَيْكَ فَقُلْ : إِنِّي صَائِمٌ . (5) .

-
- 1- .الكافي : ج 4 ص 88 ح 5 .
  - 2- .السنن الكبرى للنسائي : ج 2 ص 241 ح 3259 ، كنز العمال : ج 8 ص 508 ح 23868 .
  - 3- .الإقبال : ج 1 ص 195 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 352 .
  - 4- .مسند ابن حنبل : ج 6 ص 82 ح 17140 ؛ مجمع البيان : ج 6 ص 771 .
  - 5- .صحيح ابن حبان : ج 8 ص 256 ح 3479 ، كنز العمال : ج 8 ص 507 ح 23864 و 23866 .

د - پرهیز از دروغ**ه - پرهیز از ریا****و - پرهیز از هر چه خدا خوش نمی دارد**

1443. عنه صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هیچ بنده شایسته ای نیست که دشنامش دهند و بگویند: «من روزه دارم. سلام بر تو! به تو دشنام نمی دهم، آن گونه که دشنامم دادی»، مگر آن که پروردگار متعال گویند: «بنده من از شر بنده من، به روزه پناه برد. من هم او را از آتش، پناه دادم». 1442. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: وقتی روزه داری، دشنام مده، و اگر کسی دشنامت داد، بگو: «من روزه ام» و اگر ایستاده بودی، بنشین [تا خشم فرونشیند]. د - پرهیز از دروغ 1444. رسول الله صلى الله عليه وآله: امام باقر علیه السلام: دروغ، روزه را باطل می کند؛ همچنین نگاه پس از نگاه؛ و همه [گونه های] ستم: اندکش و بسیارش. ه - پرهیز از ریا 1445. رسول الله صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر کس ریاکارانه روزه بگیرد، شرك ورزیده است. و - پرهیز از هر چه خدا خوش نمی دارد 1445. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: روزه، تنها پرهیز از خوردن و آشامیدن نیست. همانا روزه، پرهیز از بیهوده گویی و دشنام دادن است. پس اگر کسی دشنامت داد، یا با تو

نابخردی کرد، بگو: من روزه ام.

1446. مسند أبي يعلى (_ به نقل از أبو هريره _) الإمام زين العابدين عليه السلام _ من دُعَائِهِ عِنْدَ دُخُولِ شَهْرِ رَمَضَانَ _ :اللَّهُمَّ ... وَأَعِنَّا عَلَى صِيَامِهِ بِكَفِّ الْجَوَارِحِ عَن مَعَاصِيكَ وَاسْتِعْمَالِهَا فِيهِ بِمَا يُرْضِيكَ ؛ حَتَّى لَا نُصْغِيَ بِأَسْمَاعِنَا إِلَى لَعْوٍ ، وَلَا نُسْرِعَ بِأَبْصَارِنَا إِلَى لَهْوٍ ، وَحَتَّى لَا نَبْسُطَ أَيْدِينَا إِلَى مَحْظُورٍ ، وَلَا نَخْطُوَ بِأَقْدَامِنَا إِلَى مَحْجُورٍ ، وَحَتَّى لَا تَعْبِي بَطُونُنَا إِلَّا مَا أَحَلَلْتَ ، وَلَا تَنْطِقَ أَلْسِنَتُنَا إِلَّا بِمَا مَثَلْتَ ، وَلَا تَتَكَلَّفَ إِلَّا مَا يُدْنِي مِن ثَوَابِكَ ، وَلَا تَتَعَاطَى إِلَّا الَّذِي يَقْبَلُ مِن عِقَابِكَ . (1) 1447. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ فِي دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) الإمام الصادق عليه السلام : إِذَا صُمْتَ فَلْيَصُمْ مَعَكَ وَبَصِّرْكَ وَفَرِّجْكَ وَلسَانَكَ ، وَتَغْضُضْ بَصْرَكَ عَمَّا لَا يَحِلُّ النَّظْرُ إِلَيْهِ ، وَالسَّمْعَ عَمَّا لَا يَحِلُّ اسْتِمَاعُهُ إِلَيْهِ ، وَاللِّسَانَ مِنَ الْكَذِبِ وَالْفُحْشِ . (2) 1447. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) عنه عليه السلام : صَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ فَرَضٌ فِي كُلِّ عَامٍ ، وَأَدْنَى مَا يَتِمُّ بِهِ فَرَضُ صَوْمِهِ : الْعَزِيمَةُ مِنْ قَلْبِ الْمُؤْمِنِ عَلَى صَوْمِهِ بِنَيْتِهِ صَادِقَةٍ ، وَتَرْكُ الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَالنِّكَاحِ فِي نَهَارِهِ كُلِّهِ ، وَأَنْ يَجْمَعَ فِي صَوْمِهِ التَّوْقِيَّ لِجَمِيعِ جَوَارِحِهِ وَكَفَّهَا عَن مَحَارِمِ اللَّهِ رَبِّهِ مُتَّقِرًا بِذَلِكَ كُلِّهِ إِلَيْهِ ؛ فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ مُؤَدِّيًا لِفَرْضِهِ . (3) 1448. عنه صلى الله عليه وآله (_ فِي وَصْفِ اللَّهِ تَعَالَى _) سعد السعود : مِنْ سُنَنِ إِدْرِيسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِذَا دَخَلْتُمْ فِي الصِّيَامِ طَهَّرُوا نَفْسَكُمْ مِنْ كُلِّ دَنَسٍ وَنَجَسٍ ، وَصَوْمُوا لِلَّهِ بِقُلُوبٍ خَالِصَةٍ صَافِيَةٍ مُنْزَهَةٍ عَنِ الْأَفْكَارِ السَّيِّئَةِ وَالْهَوَاجِسِ الْمُنْكَرَةِ ؛ فَإِنَّ اللَّهَ يَحْيِسُ الْقُلُوبَ اللَّطِيخَةَ وَالنَّبَاتِ الْمَدْحُولَةَ ، وَمَعَ صِيَامِ أَفْوَاهِكُمْ مِنَ الْمَأْكَلِ فَلْتَصُمْ جَوَارِحَكُمْ مِنَ الْمَأْتَمِ ؛ فَإِنَّ

اللَّهُ لَا يَرْضَى عَنْكُمْ أَنْ تَصُومُوا مِنَ الْمَطَاعِمِ فَقَطْ، لَكِنْ مِنَ الْمَنَاقِبِ كُلِّهَا وَالْفَوَاحِشِ بِأَسْرِهَا. (4) .

- 1- .الصحيفة السجادية: ص 166 الدعاء 44 ، مصباح المتهجد: ص 608 ح 695 وفيه «نسر» بدل «نسرع» .
- 2- .الهداية: ص 189 ، بحار الأنوار: ج 96 ص 295 ح 26 .
- 3- .دعائم الإسلام: ج 1 ص 268 ، بحار الأنوار: ج 96 ص 294 ح 25 .
- 4- .سعد السعود: ص 39 ، بحار الأنوار: ج 96 ص 293 ح 17 وج 11 ص 283 ح 11 .

1449. عنه صلى الله عليه وآله (_ مِنْ خُطْبَتِهِ فِي عَدِيرِ حُمٍّ _) امام سجّاد عليه السلام _ در دعای خویش به هنگام ورود ماه رمضان _ خداوند!... ما را بر روزه داری این ماه یاری کن ، با ننگه داشتن اعضا از نافرمانی ات و به کارگیری آنها در آنچه خشنودت می سازد ، تا آن که با گوش هایمان به بیهوده گوش نسپاریم و با چشم هایمان به بازیچه نشتاییم و دستان خویش را به آنچه ممنوع است ، نگشاییم و با گام هایمان ، به سوی آنچه حرام است ، راه نپوییم ، و تا آن که شکممان جز از آنچه حلال کرده ای ، پُر نشود و زبان هایمان جز به آنچه فرموده ای ، گویا نشود و خود را جز در آنچه ما را به پاداش تو نزدیک می سازد ، به زحمت نیفکنیم و جز به آنچه از کیفیت باز می دارد ، نپردازیم. 1450. صحیح مسلم : امام صادق علیه السلام: هر گاه روزه گرفتی ، گوش و چشم و شهوت و زبانت هم روزه باشند ، و چشمت را از آنچه نگاه به آن حلال نیست و گوشت را از آنچه شنیدنش حلال نیست و زبانت را از دروغ و دشنام ، حفظ کن . 1451. كفاية الأثر عن جابر بن عبد الله الأنصاري : امام صادق عليه السلام: روزه ماه رمضان ، در هر سال ، واجب است و کمترین چیزهایی که وجوب روزه اش با آنها به کمال می رسد ، تصمیم قلبی مؤمن است (که آن را با نیت راست ، روزه بدارد) و در تمام روز ، خوردن و آشامیدن و آمیزش را ترك کند و در روزه اش تلاش خود را در نگهداری همه اعضایش از حرام های الهی قرار دهد و با همه اینها به خداوند ، تقرّب بجوید . پس اگر چنین کند ، واجب این ماه را ادا کرده است. 1448. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در توصیف خدای متعال _) سعد السعود: از سنت های ادریس علیه السلام است که: «چون وارد روزه شدید ، جان هایتان را از هر آلودگی و پلیدی ای پاک سازید ، و با دل های خالص ، صاف و پاک از اندیشه های بد و خطورات ناپسند ، برای خدا روزه بگیرید؛ همانا خداوند ، دل های آلوده و نیت های خراب را تباه می سازد . و همراه با روزه بودن دهان هایتان از خوردنی ها ، اعضایتان هم از گناهان ، روزه باشند؛

چرا که خداوند از این که تنها از غذاها روزه دار باشید ، از شما خشنود نمی شود؛ لیکن از همه زشتی ها و ناپسندی ها پرهیز کنید» . .

راجع: ص 168 (ما لا ينبغي للصائم).

1 / 2 ما يَنْبَغِي قَبْلَ الصَّيَامِ _ السَّحُورِ 1453. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: السَّحُورُ بَرَكَةٌ. (1) 1452. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: عنه صلى الله عليه وآله: تَسَحَّرُوا مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ؛ وَهُوَ الْغِذَاءُ الْمُبَارَكُ. (2) 1453. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: عنه صلى الله عليه وآله: تَسَحَّرُوا وَلَوْ بِجُرْعِ الْمَاءِ، أَلَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيَّ الْمُتَسَحِّرِينَ! (3) 1454. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) عنه صلى الله عليه وآله: تَعَاوَنُوا بِأَكْلِ السَّحُورِ عَلَى صِيَامِ النَّهَارِ، وَبِالنَّوْمِ عِنْدَ الْقِيلَوَاتِ عَلَى قِيَامِ اللَّيْلِ. (4) 1455. عنه صلى الله عليه وآله (_ مِنْ دُعَاءِ لَهُ لِلْوَقَايَةِ مِنَ الْمَحْذُورَاتِ _) الكافي عَنْ أَبِي بصير عن الإمام الصادق عليه السلام، قال: سَأَلْتُهُ عَنِ السَّحُورِ لِمَنْ أَرَادَ الصَّوْمَ، أَوْاجِبٌ هُوَ عَلَيْهِ؟

فَقَالَ: «لَا بَأْسَ بِالْأَيْتَسَحَّرَ إِنْ شَاءَ، وَأَمَّا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَإِنَّهُ أَفْضَلُ أَنْ يَتَسَحَّرَ، نُحِبُّ أَلَّا يُتْرَكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ». (5).

-
- 1- الكافي: ج 4 ص 95 ح 3؛ مسند أبي يعلى: ج 6 ص 58 ح 6416.
  - 2- مسند الشاميين: ج 3 ص 90 ح 1853، كنز العمال: ج 8 ص 511 ح 23890.
  - 3- تهذيب الأحكام: ج 4 ص 198 ح 566؛ كنز العمال: ج 8 ص 525 ح 23974.
  - 4- تهذيب الأحكام: ج 4 ص 199 ح 571؛ سنن ابن ماجه: ج 1 ص 540 ح 1693.
  - 5- الكافي: ج 4 ص 94 ح 1.

1 / 2 آنچه پیش از روزه گرفتن ، سزاوار است

الف - خوردن سحری

ر . ك : ص 169 (آنچه برای روزه دار ، سزاوار نیست).

1 / 2 آنچه پیش از روزه گرفتن ، سزاوار استالف - خوردن سحری 1457. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: خوردن سحری ، برکت است. 1458. عنه صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: آخر شب ، سحری بخورید و آن ، غذای بابرکتی است. 1459. عنه صلى الله عليه وآله (_ مِنْ خُطْبَتِهِ فِي غَدِيرِ حُجِّمْ _) پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: سحری بخورید ، هر چند که يك جرعه آب باشد . هلا! دروهای خدا بر سحری خوران! 1460. الكافي عن أحمد بن محمد بن خالد رفعه: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: با سحری خوردن ، روزه داری روز را و با خواب قیلوله (نیم روز) ، شب زنده داری را یاری کنید. 1457. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله _ در دعای «جوشن» (_ در دعای «جوشن کبیر» _) الكافی _ به نقل از ابو بصیر _ : از امام صادق علیه السلام پرسیدم: آیا برای کسی که می خواهد روزه بگیرد ، سحری خوردن واجب است؟

فرمود: «اشکالی ندارد که اگر خواست ، سحری نخورد؛ ولی در ماه رمضان ، بهتر است که سحری بخورد. دوست داریم که در ماه رمضان ، سحری خوردن ترك نشود» .

ب _ أَفْضَلُ السَّحُورِ 1460. الكافي (_ به نقل از احمد بن محمد بن خالد ، در حديثي كه س) رسول الله صلى الله عليه وآله : نِعَمَ سَحُورِ الْمُؤْمِنِ التَّمْرُ . (1) 1461. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ فِي دُعَاءِ الْيَوْمِ الثَّلَاثِ مِنَ الشَّهْرِ _) الإمام الصادق عليه السلام : أَفْضَلُ سَحُورِكُمْ السَّوِيقُ وَالتَّمْرُ . (2) 1462. عنه صلى الله عليه وآله (_ فِي دُعَاءِ لَهُ _) تهذيب الأحكام عن جابر : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يُفِطِرُ عَلَى الْأَسْوَدَيْنِ _ قُلْتُ : رَحِمَكَ اللَّهُ! وَمَا الْأَسْوَدَانِ؟

قَالَ : التَّمْرُ وَالْمَاءُ ، وَالزَّبِيبُ وَالْمَاءُ _ وَيَسْحَرُ بِهِمَا» . (3) راجع : ص 174 (ما يَنْبَغِي عِنْدَ الْإِفْطَارِ / قِرَاءَةُ سُورَةِ الْقَدْرِ) .

1 / 3 ما يَنْبَغِي لِلصَّائِمِ _ السُّوَاكُ 1464. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ فِي وَصْفِ اللَّهِ تَعَالَى _) رسول الله صلى الله عليه وآله : إِذَا صُمْتُمْ فَاسْتَاكُوا بِالْغَدَاةِ وَلَا تَسْتَاكُوا بِالْعِشِيِّ ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ صَائِمٍ تَبَسُّ شَفْتَاهُ بِالْعِشِيِّ إِلَّا كَانَ نُورًا بَيْنَ عَيْنَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . (4) ب _ الطَّيْبُ 1466. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ فِي دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) الكافي عن الحسن بن راشد : كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا صَامَ تَطَيَّبَ بِالطَّيْبِ ، وَيَقُولُ : «الطَّيْبُ تُحْفَةُ الصَّائِمِ» . (5) .

-
- 1- .سنن أبي داود : ج 2 ص 303 ح 2345 ؛ بحار الأنوار : ج 62 ص 296 .
  - 2- .تهذيب الأحكام : ج 4 ص 198 ح 567 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 312 ح 5 .
  - 3- .تهذيب الأحكام : ج 4 ص 198 ح 569 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 12 ح 2 .
  - 4- .المعجم الكبير : ج 4 ص 78 ح 3696 ؛ مكارم الأخلاق : ج 1 ص 114 ح 260 .
  - 5- .الكافي : ج 4 ص 113 ح 3 ، بحار الأنوار : ج 47 ص 54 ح 89 .

ب - برترین سحری**1 / 3 آنچه برای روزه دار ، شایسته است****الف - مسواک زدن****ب - عطر زدن**

ب - برترین سحری 1465. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ از دعای ایشان در روز احزاب _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خرما ، سحری خوبی برای مؤمن است. 1466. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) امام صادق علیه السلام: بهترین سحری های شما ، سویق و خرماست. 1467. عنه صلی الله علیه و آله (_ أيضا _) تهذیب الأحكام _ به نقل از جابر _ : شنیدم که امام باقر علیه السلام می فرمود: «پیامبر خدا با دو چیز سیاه ، افطار می کرد» .

گفتم : خدا رحمت کند! دو سیاه کدام اند؟

فرمود : «خرما و آب ، و کشمش و آب ، و نیز با این دو ، سحری می خورد» . ر . ك : ص 175 (آنچه هنگام افطار سزاوار است / خواندن سوره قدر).

1 / 3 آنچه برای روزه دار ، شایسته استالف _ مسواک زدن 1469. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: چون روزه گرفتید ، صبح ، مسواک بزنید و شب ، مسواک نزنید؛ چون هیچ روزه داری نیست که شب ، لب هایش خشک شود ، مگر آن که روز قیامت ، نوری پیشاپیش او خواهد بود. ب _ عطر زدن 1471. عنه صلی الله علیه و آله : الکافی _ به نقل از حسن بن راشد _ : امام صادق علیه السلام ، وقتی روزه می گرفت ، خود را با عطر خوش بو می ساخت و می فرمود: «بوی خوش ، هدیه روزه دار است» .

1472. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ تَطَيَّبَ بِطَيِّبٍ أَوَّلَ النَّهَارِ وَهُوَ صَائِمٌ لَمْ يَفْقَدْ عَقْلَهُ . (1) ج -
 الْقِيلُولَةَ 1471. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: أَرْبَعٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ قَوِيٌّ عَلَى صِيَامِهِ: أَنْ يَكُونَ أَوَّلَ فِطْرِهِ عَلَى
 مَاءٍ ... وَلَا يَدَعِ الْقَائِلَةَ . (2) 1472. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الكاظم عليه السلام: قِيلُوا: فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُ الصَّائِمَ وَيَسْقِيهِ فِي
 مَنَامِهِ . (3) راجع: ص 164 ، ح 131 .

1 / 4 ما لَا يَنْبَغِي لِلصَّائِمِ - السَّفَرُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ 1474. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام علي عليه السلام: لَيْسَ لِلْعَبْدِ أَنْ يَخْرُجَ
 فِي سَفَرٍ إِذَا حَضَرَ شَهْرَ رَمَضَانَ؛ لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ» (4) . (5) 1475. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله
 :الإمام الصادق عليه السلام: إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ فَلِلَّهِ فِيهِ شَرْطٌ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: «فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ»، فَلَيْسَ لِلرَّجُلِ إِذَا
 دَخَلَ شَهْرَ رَمَضَانَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَّا فِي حَرَجٍّ، أَوْ عُمْرَةٍ، أَوْ مَالٍ يَخَافُ تَلْفَهُ، أَوْ أُخٍ يَخَافُ هَلَاكَهُ، وَلَيْسَ لَهُ أَنْ يَخْرُجَ فِي إِتْلَافِ مَالِ أَخِيهِ، فَإِذَا
 مَضَتْ لَيْلَةُ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ
 فَلْيَخْرُجْ حَيْثُ شَاءَ . (6) .

-
- 1- .كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 86 ح 1804 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 290 ح 9 .
  - 2- .الفردوس : ج 1 ص 371 ح 1496 ، كنز العمال : ج 8 ص 525 ح 23971 .
  - 3- .الكافي : ج 4 ص 65 ح 14 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 290 ح 8 .
  - 4- .البقرة : 185 .
  - 5- .الخصال : ص 614 ح 10 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 322 ح 3 .
  - 6- .تهذيب الأحكام : ج 4 ص 216 ح 626 .

ج - خواب نیم روز

1 / 4 آنچه برای روزه دار ، سزاوار نیست

الف - مسافرت در ماه رمضان

1476. عنه صلى الله عليه وآله: امام صادق عليه السلام: هر کس که روزه دار است ، اگر اوّل روز عطر بزند ، عقلش را از دست نمی دهد. ج - خواب نیم روز 1478. عنه صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: چهار کار است که هر کس آنها را انجام دهد ، بر روزه داری ، نیرو می گیرد: آغاز افطارش با آب باشد... و خواب قیلوله (نیم روز) را ترك نکند. 1479. عنه صلى الله عليه وآله (_ وَقَدْ سُئِلَ عَنِ الْإِيمَانِ) امام کاظم عليه السلام: در نیم روز بخوابید؛ به درستی که خداوند ، روزه دار را در خوابش سیر و سیراب می کند. ر. ك: ص 165 ، ح 131.

1 / 4 آنچه برای روزه دار ، سزاوار نیستالف - مسافرت در ماه رمضان 1477. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: امام علی عليه السلام: سزاوار نیست وقتی که ماه رمضان می رسد ، بنده به سفر برود ؛ چون خداوند فرموده است: « پس ، هر کس از شما این ماه را شاهد بود ، آن را روزه بگیرد ». 1478. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: امام صادق عليه السلام: وقتی ماه رمضان وارد می شود ، خداوند در آن شرطی دارد. خداوند فرموده است: « پس ، هر کس از شما این ماه را شاهد بود ، آن را روزه بگیرد ». پس وقتی ماه رمضان وارد شد ، شخص نمی تواند بیرون رود ، مگر برای حج ، یا عمره ، یا مالی که بیم دارد تلف شود ، یا برادری که می ترسد

هلاک گردد. نیز حق ندارد برای تلف کردن مال برادرش بیرون رود. پس چون شب بیست و سوم گذشت ، می تواند هر جا که خواست ، برود.

ب _ ما يُؤدِّي إلى الضَّعْفِ 1480. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ وقتی درباره ایمان ، مورد پرسش قرار گرفت _) الكافي: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ يَدْخُلُ الْحَمَّامَ وَهُوَ صَائِمٌ ، فَقَالَ : « لا بَأْسَ مَا لَمْ يَخْشَ ضَعْفًا » . (1) 1481. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : تهذيب الأحكام عن سعيد الأعرج : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الصَّائِمِ يَحْتَجِمُ؟

فَقَالَ : « لا بَأْسَ ، إِلَّا أَنْ يَتَخَوَّفَ عَلَى نَفْسِهِ الضَّعْفَ » . (2) ج _ ما يُمكنُ أَنْ يُؤدِّيَ إِلَى نَقْضِ الصَّوْمِ 1483. عنه صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : إِنَّ اللَّهَ كَرِهَ لِي سِتَّ خِصَالٍ ، ثُمَّ كَرِهْتُهُنَّ لِلْأَوْصِيَاءِ مِنْ وُلْدِي وَأَتْبَاعِهِمْ مِنْ بَعْدِي : الرَّفْتُ فِي الصَّوْمِ . (3) 1484. رسول الله صلى الله عليه وآله : تهذيب الأحكام عن أبي بصير : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ رَجُلٍ كَلَّمَ امْرَأَتَهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَهُوَ صَائِمٌ؟

فَقَالَ : « لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ ... وَلا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَتَعَرَّضَ لِرَمَضَانَ » . (4) 1485. عنه صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : أُسْبِغِ الوُضُوءَ ... وَبَالِغٍ فِي الإِسْتِنَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا . (5) د _ رِوَايَةُ الشَّعْرِ 1487. عنه صلى الله عليه وآله : تهذيب الأحكام عن حماد بن عثمان : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : « يُكْرَهُ رِوَايَةُ

الشَّعْرِ لِلصَّائِمِ وَلِلْمُحْرِمِ ، وَفِي الْحَرَمِ وَفِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ ، وَأَنْ يَرُويَ بِاللَّيْلِ » .

قُلْتُ : وَإِنْ كَانَ شِعْرًا حَقًّا؟

قَالَ : « وَإِنْ كَانَ شِعْرًا حَقًّا » . (6) .

-
- 1- الكافي : ج 4 ص 109 ح 3 .
  - 2- تهذيب الأحكام : ج 4 ص 260 ح 774 .
  - 3- الكافي : ج 4 ص 89 ح 11 .
  - 4- تهذيب الأحكام : ج 4 ص 272 ح 824 .
  - 5- سنن أبي داود : ج 1 ص 36 ح 142 ، كنز العمال : ج 9 ص 305 ح 26129 .
  - 6- تهذيب الأحكام : ج 4 ص 195 ح 558 .

ب _ آنچه به ضعف می انجامد**ج _ آنچه ممکن است به شکستن روزه بینجامد****د _ شعر خوانی**

ب _ آنچه به ضعف می انجامد 1489. عنه صلی الله علیه و آله: الکافی _ به نقل از محمد بن مسلم _ از امام باقر علیه السلام درباره کسی پرسیدند که وارد حَمَام می شود، در حالی که روزه است. فرمود: «تا وقتی که بیم ضعف نداشته باشد، بی اشکال است». 1483. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: تهذیب الأحکام _ به نقل از سعید أعرج _ از امام صادق علیه السلام پرسیدم: روزه دار، حجامت می کند؟ فرمود: «اشکالی ندارد، مگر این که بر خویش بترسد که ضعیف شود». ج _ آنچه ممکن است به شکستن روزه بینجامد 1485. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند، شش کار را برای من خوش نداشت. من هم آنها را برای اوصیای خود که فرزندانم هستند و پیروانشان پس از خویش، خوش ندارم، از جمله: آمیزش جنسی در هنگام روزه را. 1486. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: تهذیب الأحکام _ به نقل از ابو بصیر _ از امام صادق علیه السلام درباره مردی که در ماه رمضان و در حال روزه با زنش حرف می زند، پرسیدم.

فرمود: «عیبی ندارد...؛ ولی سزاوار نیست که متعرض رمضان شود». 1487. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: وضو را کامل و پُر آب بگیر... و استنشاق را کامل انجام بده، مگر آن که روزه باشی. د _ شعر خوانی 1489. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: تهذیب الأحکام _ به نقل از حماد بن عثمان _ شنیدم که امام صادق علیه السلام

می فرمود: «برای روزه دار و مُحَرِّم، و در حَرَم و روز جمعه و در وقت شب، شعر خواندن مکروه است».

گفتم: هر چند شعر حق باشد؟

فرمود: «اگرچه شعر حق باشد».

راجع: ص 156 (أهم الآداب).

1 / 5 ما يَنْبَغِي عِنْدَ الْإِفْطَارِ - التَّعْجِيلُ 1494. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: لا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْإِفْطَارَ وَأَخَّرُوا السَّحُورَ. (1) 1495. عنه صلى الله عليه وآله: عنه صلى الله عليه وآله: مِنْ فِقْهِ الرَّجُلِ فِي دِينِهِ تَعْجِيلُ فِطْرِهِ وَتَأْخِيرُ سَحُورِهِ. (2) 1490. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دعائم الإسلام: رُوِينَا عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: «السُّنَّةُ تَعْجِيلُ الْفِطْرِ، وَتَأْخِيرُ السَّحُورِ، وَالْإِبْتِدَاءُ بِالصَّلَاةِ - يَعْنِي صَلَاةَ الْمَغْرِبِ قَبْلَ الْفِطْرِ - إِلَّا أَنْ يَحْضُرَ الطَّعَامُ، فَإِنْ حَضَرَ بُدِيَ بِهِ ثُمَّ صَلَّى، وَلَمْ يَدْعِ الطَّعَامَ وَيَقُومْ إِلَى الصَّلَاةِ» .

وَذَكَرَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَتَى بِكَتِفِ جَزُورٍ مَسْوِيَّةٍ وَقَدْ أَذِنَ بِلَالٌ، فَأَمَرَهُ فَكَفَّ هُنَيْهَةً حَتَّى أَكَلَ وَأَكَلْنَا مَعَهُ، ثُمَّ عَادَ بِلَبَنٍ فَشَرِبَ وَشَرَبْنَا، ثُمَّ أَمَرَ بِلَالًا فَأَقَامَ وَصَلَّى وَصَلَّيْنَا مَعَهُ. (3).

1- .مسند ابن حنبل: ج 8 ص 71 ح 21370، كنز العمال: ج 8 ص 510 ح 23885.

2- .تاريخ دمشق: ج 52 ص 138 ح 10956، كنز العمال: ج 8 ص 511 ح 23890.

3- .دعائم الإسلام: ج 1 ص 280.

الف _ عجله

ر. ك: ص 157 (مهم ترین آداب).

1 / 5 آنچه هنگام افطار، سزاوار استالف _ عجله 1495. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: اَمّت من ، تا وقتی که زود افطاری بخورند و سحری را به تأخیر اندازند ، در نیکی اند. 1496. عنه صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از دین شناسی مرد ، زود افطاری خوردن و تأخیر در سحری خوردن است. 1497. رسول الله صلی الله علیه و آله: دعائم الإسلام: از علی علیه السلام برای ما روایت شده که فرمود: «زود افطاری خوردن و دیر سحری خوردن ، مستحب است و ابتدا به نماز (یعنی نماز مغرب) نمودن قبل از افطار ، مستحب است ، مگر آن که غذا حاضر باشد . پس اگر حاضر بود ، ابتدا غذا خورده می شود و سپس نماز خوانده می شود. خوب نیست که غذا را بگذارد و به نماز بایستد».

و امام علی علیه السلام یاد کرد که کتف بریان شده شتری را نزد پیامبر خدا آوردند ، در حالی که بلال ، اذان گفته بود. دستور داد که بلال [در گفتن اقامه] اندکی درنگ کند ، تا آن که ایشان خورد و ما هم خوردیم. سپس اندکی شیر خورد و ما هم خوردیم. سپس دستور داد بلال اقامه بگوید. آن گاه نماز خواند و ما نیز با ایشان نماز خواندیم.

ب _ تقديم الصلاة 1496. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام: تَقَدَّمُ الصَّلَاةَ عَلَى الْإِفْطَارِ، إِلَّا أَنْ تَكُونَ مَعَ قَوْمٍ يَبْتَدِئُونَ بِالْإِفْطَارِ فَلَا تُخَالِفْ عَلَيْهِمْ وَأَفْطِرْ مَعَهُمْ، وَإِلَّا فَابْدَأْ بِالصَّلَاةِ؛ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ مِنَ الْإِفْطَارِ، وَتُكْتَبُ صَلَاتُكَ وَأَنْتَ صَائِمٌ أَحَبُّ إِلَيَّ. 1 ج _ الصَّدَقَةُ 1498. سنن الترمذی (_ به نقل از ابو خزامه، از پدرش _) الإمام الرضا عليه السلام: مَنْ تَصَدَّقَ وَقْتَ إِفْطَارِهِ عَلَى مِسْكِينٍ بَرَّغِيفٍ، غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذَنْبَهُ، وَكَتَبَ لَهُ ثَوَابَ عِتْقِ رَقَبَةٍ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ. (1) 1499. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ إِذَا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي يَصُومُ فِيهِ أَمْرَ بِشَاةٍ فَتُنْذِحُ وَتُقَطِّعُ أَعْضَاءَ وَتُطْبِخُ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْمَسَاءِ أَكَبَّ عَلَى الْقَدْرِ حَتَّى يَجِدَ رِيحَ الْمَرْقِ وَهُوَ صَائِمٌ، ثُمَّ يَقُولُ: «هَاتُوا الْقِصَاعَ، إِغْرِفُوا لِإِلِ فُلَانٍ وَإِغْرِفُوا لِإِلِ فُلَانٍ»، ثُمَّ يُؤْتَى بِخُبْزٍ وَتَمْرٍ فَيَكُونُ ذَلِكَ عَشَاءَهُ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آبَائِهِ. (2) راجع: ص 186 (ما يؤكد استحبابه من الأعمال / كثرة الإنفاق).

د _ قراءة سورة القدر 1499. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام زين العابدين عليه السلام: مَنْ قَرَأَ «إِنَّ أُنزِلْنَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» عِنْدَ فُطُورِهِ وَعِنْدَ

سَحُورِهِ، كَانَ فِيمَا بَيْنَهُمَا كَالْمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى. (3).

1- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 96 ح 80 وص 106 ح 97، بحار الأنوار: ج 96 ص 318 ح 10.

2- الكافي: ج 4 ص 68 ح 3، بحار الأنوار: ج 96 ص 317 ح 6.

3- الإقبال: ج 1 ص 240.

ب _ جلو انداختن نماز**ج _ صدقه****د _ خواندن سوره قدر**

ب _ جلو انداختن نماز 1501. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام باقر علیه السلام: نماز را بر افطار مقدم می داری ، مگر آن که با گروهی باشی که اول ، افطار می کنند. پس با آنان مخالفت نکن و با ایشان افطار کن ، وگرنه اول ، نماز بخوان؛ چرا که بهتر از افطار است و نمازت با حالت روزه نوشته می شود و این نزد من ، محبوب تر است. ج _ صدقه 1503. عنه صلی الله علیه و آله : امام رضا علیه السلام: هر کس پیش از افطار کردنش گرده ای نان به بینوایی صدقه دهد ، خداوند گنااهش را می آمرزد و برای او ثواب آزاد کردن بنده ای از فرزندان اسماعیل را می نویسد. 1504. عنه صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: امام سجّاد علیه السلام هر روز که روزه می گرفت ، دستور می داد که گوسفندی ذبح شود و قطعه قطعه و پخته گردد. عصر که می شد ، بر روی دیگ ها خم می شد تا بوی آب گوشت را در حال روزه احساس کند. سپس می فرمود: «ظرف ها را بیاورید. برای فلان خانواده بریزید. برای فلان خانواده بریزید...». سپس نان و خرمای خشک می آوردند و غذایش همان بود. درود خدا بر او و پدرانش بدار. ک : ص 187 (کارهایی که بر استحباب آنها تأکید شده است / بسیار اتفاق کردن).

د _ خواندن سوره قدر 1507. عنه صلی الله علیه و آله : امام سجّاد علیه السلام: هر کس هنگام افطاری و سحری خوردن ، سوره «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ»

بخواند ، میان آن دو [وقت ،] همچون کسی خواهد بود که در راه خدا به خون خویش آغشته است.

هـ _ الدعاء 1502. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رسول الله صلی الله علیه و آله : لِكُلِّ عَبْدٍ صَائِمٍ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ عِنْدَ إِفْطَارِهِ ، أُعْطِيَهَا فِي الدُّنْيَا أَوْ دُخِرَ لَهُ فِي الآخِرَةِ . (1) و_ الدعاء بِالمأثورِ عِنْدَ الإفطارِ 1504. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : سنن أبي داود : عَنْ مُعَاذِ بْنِ زُهْرَةَ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانَ إِذَا أَفْطَرَ قَالَ :

اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ . (2) 1505. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ درباره گوسفند مسمومی که از آن خورد _) رسول الله صلی الله علیه و آله : إِنَّ لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ دَعْوَةً :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي . (3) 1506. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : عنه صلی الله علیه و آله : ما مِنْ عَبْدٍ يَصُومُ فَيَقُولُ عِنْدَ إِفْطَارِهِ :

«يا عَظِيمُ يا عَظِيمُ ؛ أنتَ إلهي لا- إلهَ لي غَيْرِكَ ، إِغْفِرْ لِي الذَّنْبَ العَظِيمَ ؛ إِنَّهُ لا يَغْفِرُ الذَّنْبَ العَظِيمَ إِلاَّ العَظِيمُ» ، إِلاَّ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ . (4) 1507. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإمام الباقر عليه السلام : جاءَ قَنْبَرٌ مَوْلَى عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِفِطْرِهِ إِلَيْهِ ... فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَشْرَبَ قَالَ :

بِاسْمِ اللَّهِ ، اللَّهُمَّ لَكَ صُمْنَا وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْنَا ، فَتَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ العَلِيمُ . (5) .

-
- 1- نوادر الأصول : ج 1 ص 190 ، كنز العمال : ج 8 ص 451 ح 23613 .
  - 2- سنن أبي داود : ج 2 ص 306 ح 2358 ؛ مكارم الأخلاق : ج 1 ص 300 ح 947 .
  - 3- المستدرک على الصحيحين : ج 1 ص 583 ح 1535 ، مستدرک الوسائل : ج 7 ص 361 ح 8417 نقلاً عن درر اللآلي وفيه «إنَّ للصائِم عند فطره دعوة لا تردّ ، فيقول إذا أفطر : ...» .
  - 4- الإقبال : ج 1 ص 240 ؛ تاريخ دمشق : ج 54 ص 238 ح 11479 .
  - 5- تهذيب الأحكام : ج 4 ص 200 ح 578 ، بحار الأنوار : ج 40 ص 339 ح 24 .

و _ خواندن دعاهای وارد شده هنگام افطار

ه _ دعا 1509. كنز العمال عن ابن عباس عن رسول الله صلى الله عليه وآله: هر بنده روزه داری ، هنگام افطارش ، يك دعای مستجاب دارد ، که آن ، یا در دنیا به او داده می شود و یا برای آخرتش ذخیره می شود. و _ خواندن دعاهای وارد شده هنگام افطار 1510. رسول الله صلى الله عليه وآله: سنن أبي داود _ به نقل از معاذ بن زهره _ : به من چنین رسیده که پیامبر صلی الله علیه و آله هر گاه افطار می کرد ، می گفت:

«خدایا! برای تو روزه گرفتم و بر روزی تو افطار کردم». 1511. عنه صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه دار را هنگام افطارش ، دعایی چنین است:

«پروردگارا! تو را به آن رحمت که هر چیز را فرا گرفته است ، می خوانم که گناهانم را بیامرزی». 1512. المعجم الكبير: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ بنده ای نیست که روزه بگیرد و هنگام افطارش بگوید: «ای بزرگ ، ای بزرگ! تو معبود منی . هیچ معبودی جز تو نیست. گناه بزرگ مرا بیامرز! همانا گناه بزرگ را جز بزرگ نمی آمرزد» ، مگر آن که از گناهانش بیرون می آید ، همچون روزی که مادرش او را زاده است. 1513. رسول الله صلى الله عليه وآله: امام باقر علیه السلام: قنبر ، غلام علی علیه السلام ، افطاری را نزد وی آورد ... چون خواست بیاشامد ، فرمود :

«به نام خدا . خداوندا! برای تو روزه گرفتیم و با روزی تو افطار کردیم . پس ، از ما بپذیر! همانا تو شنوای دانایی» .

1510. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإمام الحسن علیه السلام: إِنَّ لِكُلِّ صَائِمٍ عِنْدَ فُطُورِهِ دَعْوَةً مُسْتَجَابَةً، فَإِذَا كَانَ أَوَّلَ لُقْمَةٍ فَقُلْ:

بِاسْمِ اللَّهِ، يَا وَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ اغْفِرْ لِي. (1)

فَائَتْهُ مَنْ قَالَهَا عِنْدَ إِفْطَارِهِ غُفِرَ لَهُ. (2) ز_ الإِفْطَارُ بِالتَّمْرِ، أَوْ الزَّبِيبِ، أَوْ الشَّيْءِ الحُلُوِّ، أَوْ اللَّبَنِ، أَوْ المَاءِ الفَاتِرِ 1512. المعجم الكبير (_ به نقل از رافع بن خديج _) رسول الله صلی الله علیه و آله: أَفْضَلُ مَا يَبْدَأُ بِهِ الصَّائِمُ بِزَبِيبٍ أَوْ شَيْءٍ حُلُوٍّ. (3) 1513. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإمام الصادق علیه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَوَّلَ مَا يُفْطِرُ عَلَيْهِ فِي زَمَنِ الرُّطْبِ الرُّطْبُ، وَفِي زَمَنِ التَّمْرِ التَّمْرُ. (4) 1514. رسول الله صلی الله علیه و آله: الإمام الباقر علیه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا صَامَ فَلَمْ يَجِدِ الحَلْوَاءَ أَفْطَرَ عَلَى المَاءِ. (5) 1515. عنه صلی الله علیه و آله: رسول الله صلی الله علیه و آله: أَرْبَعٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ قَوِيَ عَلَى صِيَامِهِ: أَنْ يَكُونَ أَوَّلَ فِطْرِهِ عَلَى مَاءٍ، وَلَا يَدَعَ السَّحُورَ، وَلَا يَدَعَ القَائِلَةَ، وَأَنْ يَشُمَّ شَيْئًا مِنْ طيبٍ. (6) 1516. عنه صلی الله علیه و آله: الإمام الباقر علیه السلام: إِنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَسْتَحِبُّ أَنْ يُفْطَرَ عَلَى اللَّبَنِ. (7) 1517. عنه صلی الله علیه و آله: عنه عليه السلام: أَفْطَرَ عَلَى الحُلُوِّ، فَإِنْ لَمْ تَجِدْهُ فَأَفْطَرَ عَلَى المَاءِ؛ فَإِنَّ المَاءَ طَهُورٌ. (8) 1518. عنه صلی الله علیه و آله: الإمام الصادق علیه السلام: إِذَا أَفْطَرَ الرَّجُلُ عَلَى المَاءِ الفَاتِرِ نَقِيَ كَبِدَهُ، وَغَسَلَ الذُّنُوبَ مِنْ

الْقَلْبِ، وَقَوَّى البَصَرَ وَالحَدَقَ. (9).

- 1- وفي روايةٍ أُخرى: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، يَا وَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ اغْفِرْ لِي».
- 2- الإقبال: ج 1 ص 244، بحار الأنوار: ج 98 ص 14 ح 2.
- 3- الفردوس: ج 1 ص 358 ح 1445؛ طب النبي صلی الله علیه و آله: ص 8 وفيه «الزبيب أو التمر أو شيء حلو».
- 4- الكافي: ج 4 ص 153 ح 6، بحار الأنوار: ج 96 ص 314 ح 15.
- 5- الكافي: ج 4 ص 152 ح 1.
- 6- الفردوس: ج 1 ص 371 ح 1496، كنز العمال: ج 8 ص 525 ح 23971.
- 7- تهذيب الأحكام: ج 4 ص 199 ح 574، بحار الأنوار: ج 98 ص 12 ح 2.
- 8- المقنعة: ص 317، بحار الأنوار: ج 80 ص 10 ح 7.
- 9- الكافي: ج 4 ص 152 ح 2.

ز_ افطار با خرما یا کشمش یا شیرینی یا شیر یا آب ولرم

1519. عنه صلى الله عليه وآله: امام الحسن عليه السلام: «هر روزه دار، هنگام افطارش، يك دعای مستجاب دارد. پس چون وقت اولين لقمه شد، بگو:

به نام خدا. ای گسترده آمرزش! مرا بیامرز».

پس هر که هنگام افطارش چنین گوید، آمرزیده می شود». ز_ افطار با خرما یا کشمش یا شیرینی یا شیر یا آب ولرم 1514. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بهترین چیزی که روزه دار، افطارش را با آن آغاز می کند، کشمش یا چیزی شیرین است. 1515. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: امام صادق عليه السلام: اولین چیزی که پیامبر خدا روزه اش را با آن افطار می کرد، در زمان رُطَب، رطب بود و در زمانِ خرما، خرما. 1516. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: امام باقر عليه السلام: پیامبر خدا، هر گاه روزه بود و حلوا (شیرینی) نمی یافت، با آب افطار می کرد. 1517. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: چهار چیز است که هر که آنها را انجام دهد، بر روزه داری، نیرو می یابد: آغاز افطارش، با آب باشد؛ سحری خوردن را ترك نکند؛ خواب نیم روز را ترك نکند؛ و بوی خوش بیوید. 1518. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: امام باقر عليه السلام: علی عليه السلام خوش می داشت که با شیر، افطار کند. 1519. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: امام باقر عليه السلام: با شیرینی افطار کن و اگر نیافتی، با آب افطار کن؛ چرا که آب، پاک کننده است. 1520. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: امام صادق عليه السلام: هر گاه روزه دار با آب ولرم افطار کند، کبدش را تمیز می کند، آلودگی ها را از دلش می شوید و چشم و سیاهی آن را نیرو می بخشد.

ح - الشُّكْرُ إِذَا أَفْطَرَ عِنْدَ قَوْمٍ 1522. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا طَعِمَ عِنْدَ أَهْلِ بَيْتٍ قَالَ لَهُمْ: «طَعِمَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ عِنْدَكُمْ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ الْأَخْيَارُ». (1).

1- الكافي: ج 6 ص 294 ح 10، بحار الأنوار: ج 75 ص 454 ح 20.

ح - سپاسگزاری ، هنگام افطار نزد دیگران

ح - سپاسگزاری ، هنگام افطار نزد دیگران 1522. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: پیامبر خدا ، هر گاه نزد خانواده ای غذا می خورد ، به آنان می گفت: «روزه داران ، نزد شما افطاری بخورند و نیکان ، پیش شما غذا بخورند و فرشتگان نیکو ، بر شما درود بفرستند!».»

الفصل الثاني : ما يؤكّد استحبابه من الأعمال 2 / 1 التَّطَوُّعُ بِخَصَلَةٍ مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ 1525. عنه صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : مَنْ تَطَوَّعَ بِخَصَلَةٍ مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ كَانَ كَمَنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، وَمَنْ أَدَّى فِيهِ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ كَانَ كَمَنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ تَعَالَى فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الشُّهُورِ . (1) راجع : ص 90 (خطابات النبي عند حضور شهر رمضان) .

2 / 2 تَقْطِيرُ الصَّائِمِينَ 1526. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْهُ شَيْءٌ ، وَمَا عَمِلَ بِقُوَّةِ ذَلِكَ الطَّعَامِ مِنْ بَرٍّ . (2) 1527. رسول الله صلى الله عليه وآله : عنه صلى الله عليه وآله : فِطْرُكَ لِأَخِيكَ الْمُسْلِمِ وَإِدْخَالُكَ الشَّرْورَ عَلَيْهِ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ صِيَامِكَ . (3) .

1- .المقنعة : ص 341 .

2- .تهذيب الأحكام : ج 4 ص 202 ح 582 .

3- .الجعفریات : ص 60 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 126 ح 7 .

فصل دوم : کارهایی که بر استحباب آنها تأکید شده است

2 / 1 همه کارهای نیک

2 / 2 افطاری دادن به روزه داران

اشاره

فصل دوم : کارهایی که بر استحباب آنها تأکید شده است 2 / 1 همه کارهای نیک 1527. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : کسی که در ماه رمضان ، یکی از کارهای نیک را انجام دهد ، همچون کسی است که هفتاد واجب از واجبات خدا را انجام داده است و هر کس در این ماه ، واجبی از واجبات خدا را انجام دهد ، همچون کسی است که هفتاد واجب از واجبات خدای متعال را در ماه های دیگر انجام داده است. ر. ک : ص 91 (خطبه های پیامبر ، هنگام فرارسیدن ماه رمضان).

2 / 2 افطاری دادن به روزه داران 1531. الطرائف عن محمد بن عليّ المكيّ يأسناده : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس روزه داری را افطاری دهد ، مثل پاداش و هر عمل خوبی که روزه دار با نیروی آن غذا انجام می دهد ، بدون آن که از پاداشش چیزی کم شود ، برای افطاری دهنده است.

1532. رسول الله صلى الله عليه وآله: عنه صلى الله عليه وآله _ لِعَلِّيَّ عَلَيْهِ السَّلَام _ يَا عَلِيُّ، ثَلَاثُ فَرَحَاتٍ لِلْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا: لِقَاءُ الإِخْوَانِ، وَتَفْطِيرُ الصَّائِمِ، وَالتَّهَجُّدُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ. (1) 1533. عنه صلى الله عليه وآله: عنه صلى الله عليه وآله: مَنْ فَطَّرَ مُؤْمِنًا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ عِتْقُ رَقَبَةٍ وَمَغْفِرَةٌ لِذُنُوبِهِ فِيمَا مَضَى، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ إِلَّا عَلَى مَذْقَةِ لَبَنٍ فَفَطَّرَ بِهَا صَائِمًا أَوْ شَرِبَهُ مِنْ مَاءٍ عَذْبٍ وَتَمْرٍ لَا يَقْدِرُ عَلَى أَكْثَرِ مِنْ ذَلِكَ، أَعْطَاهُ اللَّهُ هَذَا الثَّوَابَ. (2) 1534. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام: لَأَنَّ أَفْطَرَ رَجُلًا مُؤْمِنًا فِي بَيْتِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ عِتْقِ كَذَا وَكَذَا نَسَمَةٍ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ. (3) راجع: ص 90 (خطابات النبي عند حضور شهر رمضان).

تعليققال العالم الرباني ملكي تبريزي قدس سره: من مهمات أعمال هذا الشهر إفتار [أي تفطير] الصائمين، وقد سمعتَ أجز ذلك في خطبة النبي صلى الله عليه وآله، والأهمُّ في ذلك أيضا إخلاصُ النيَّةِ والتأدُّبُ بأدبِ الله _ جلَّ جلاله _ والألَّا يكونَ باعِثُهُ على ذلك إلاَّ تحصيلَ رضاه، لا إظهارَ شرفِ الدنيا ولا شرفِ الآخرة، ولا التقليدَ ولا رسومَ العادات، ويَهْتَمُّ في تخليصِ عمله من هذه القصود، ويختبرها ببعض الكواشف، ولا يطمئنُّ من تلبسِ الهوى والشيطان، ويكونُ في ذلك مستمداً من الله _ جلَّ جلاله _ في أصلِ إفتاره، وفي تعيينِ من يُفطره من المؤمنين، وفيما يفطر به مِنَ الطعام، وكيفيةِ معاملته مع ضيفه، فإنَّ ذلك كلُّه تختلفُ كيفيةً مع القصود، ويعرفُ أهلُ اليقظة مداخلَ الشيطان فيها، فيجتنبُ عمَّا يوافق أمره ويتبع ما يوافق لأمر مولاة ورضا مالكِ دينه ودنياه، فيفوز بقبوله ومثوباته فوق آماله ومُنَاه. وهكذا يهتَمُّ في إخلاصِ قصده بقبولِ دعوة الغير للإفتار ويجتهد في ذلك، وقد ينتفع المخلصُ من قبولِ دعوة مؤمن وحضور مجلسه وإفتاره معه بما لا ينتفع غيره من عبادة دهر من الدهور، ولذا كانت هِمَّةُ الأولياء على تخليصِ الأعمال لا تكثيرها اعتباراً من عمل آدم وإبليس، وقد رُدَّتْ مِنَ الخبيثِ عبادةُ آلاف السنين وقُبِلَ من آدم توبة واحدة مع الإخلاص، وصارت سبباً لإجتبائه واصطفائه. (4)

- 1- كتاب من لا يحضره الفقيه: ج 4 ص 360 ح 5762، بحار الأنوار: ج 96 ص 247 ح 8.
- 2- المحاسن: ج 2 ص 158 ح 1430، بحار الأنوار: ج 96 ص 316 ح 4.
- 3- المحاسن: ج 2 ص 157 ح 1426، بحار الأنوار: ج 96 ص 316 ح 3.
- 4- المراقبات: ص 139.

1534. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: افطاری دادنت به برادر مسلمانان و خوش حال کردن او ، پاداشی بزرگ تر از روزه داری تو دارند. 1535. عنه صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله _ خطاب به علی علیه السلام _ ای علی! مؤمن در دنیا سه خوش حالی دارد: دیدار برادران ، افطاری دادن به روزه دار ، و تهجد در آخر شب. 1536. عنه صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس مؤمنی را در ماه رمضان افطاری دهد ، پاداش کارش [پاداشی برابر با پاداش] آزاد کردن بنده و [نیز] آمرزش گناهان گذشته اوست. پس اگر بجز جرعه ای شیر یا جرعه ای آب گوارا و خرما به روزه داری افطاری ندهد و بیش از این هم نتواند ، خداوند همان پاداش را به او می دهد. 1537. عنه صلی الله علیه و آله: امام باقر علیه السلام: اگر مرد مؤمنی را در خانه ام افطاری دهم ، برایم محبوب تر از آن است که فلان تعداد بنده از فرزندان اسماعیل را آزاد کنم. ر. ک: ص 91 (خطبه های پیامبر ، هنگام فرارسیدن ماه رمضان).

نکته عالم ربّانی مرحوم آیه الله میرزا جواد آقا ملکی تبریزی گفته است: از مهم ترین کارهای این ماه ، افطاری دادن به روزه داران است. پاداش آن را در خطبه پیامبر صلی الله علیه و آله شنیده ای. مهم تر ، آن است که در این کار ، تبت خالص و مؤدب شدن به ادب الهی باشد و این که انگیزه آن جز به دست آوردن رضای خدا نباشد ، نه ابراز شرافت دنیا و نه شرافت آخرت ، نه تقلید و نه رسم و عادت. باید بکوشد تا عمل خود را از این هدف ها خالص سازد و آن را با برخی آزمون ها بیازماید و از فریبکاری هوای نفس و شیطان ، خاطر جمع نباشد و هم در اصل افطاری دادن ، هم در تعیین کسانی که به آنان افطاری می دهد (مؤمنان) ، هم در نوع غذا و هم در کیفیت برخورد با میهمانش ، از خداوند مدد بجوید؛ چرا که همه اینها با اهداف مختلف ، کیفیت های متفاوت می یابند. بیدار دلان ، راه های ورود شیطان را در این موارد می شناسند و از آنچه موافق دستور شیطان است ، پرهیز می کنند و پیرو چیزی می شوند که موافق فرمان و رضایت مالک دین و دنیایشان است. در نتیجه به پذیرش الهی نایل می شوند و از پاداش های او بیش از حد آرزوهایشان برخوردار می گردند. همچنین درباره قبول دعوت دیگری برای افطار، در اخلاص تبتش بکوشد؛ چون گاه کسی که با اخلاص ، دعوت مؤمنی را می پذیرد و در مجلس و افطار او حاضر می شود ، بهره ای می برد که با عبادت دراز مدّت ، به آن نمی رسد. از این رو ، همّت اولیای خدا بر خالص سازی کارها بوده است ، نه زیاد بودن آنها. و این ، عبرت گرفتن از کار آدم و ابلیس است؛ چرا که عبادت هزاران ساله آن خبیث ، رد شد و يك بار توبه خالصانه آدم ، پذیرفته گشت و مایه برگزیدگی اش شد.

2 / 3 كثرة الإنفاق 1536. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : سنن الترمذي عن أنس : سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : ... أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ : «صَدَقَةٌ فِي رَمَضَانَ» . (1) 1537. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : صحيح البخاري عن ابن عباس : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ ، وَكَانَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَلْقَاهُ كُلَّ لَيْلَةٍ فِي رَمَضَانَ حَتَّى يَسْلِيحَ ، يَعْرِضُ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الْقُرْآنَ ، فَإِذَا لَقِيَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ أَجْوَدَ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ . (2) 1538. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : مَنْ تَصَدَّقَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِصَدَقَةٍ صَرَفَ اللَّهُ عَنْهُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنَ الْبَلَاءِ . (3) .

1- سنن الترمذي : ج 3 ص 51 ح 663 ، كنز العمال : ج 8 ص 557 ح 24149 وص 591 ح 24292 .

2- صحيح البخاري : ج 2 ص 672 ح 1803 .

3- ثواب الأعمال : ص 171 ح 19 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 179 ح 18 .

2 / 3 بسیار انفاق کردن

2 / 3 بسیار انفاق کردن 1541. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: سنن الترمذی _ به نقل از انس _ از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسیدند: ... کدام صدقه برتر است؟

فرمود: «صدقه در [ماه] رمضان». 1542. عنه صلی الله علیه و آله: صحیح البخاری _ به نقل از ابن عباس _ : پیامبر صلی الله علیه و آله در بخشش ، از همه مردم بخشنده تر بود و بیشترین بخشندگی او ، وقتی بود که در ماه رمضان ، جبرئیل او را دیدار می کرد و جبرئیل در [ماه] رمضان ، هر شب ، ایشان را دیدار می کرد تا آن که ماه رمضان سپری شود. و پیامبر صلی الله علیه و آله ، قرآن را بر او عرضه می کرد. پس وقتی جبرئیل او را دیدار می کرد ، در بخشندگی ، بخشنده تر از بادِ وزان [نسبت به باران] بود. 1543. عنه صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: هر کس در ماه رمضان صدقه ای بدهد ، خداوند هفتاد نوع بلا را از او بر می گرداند.

1544. رجال الكشي عن ابن عباس: الفقه المنسوب للإمام الرضا عليه السلام: أحسنوا إلى عيالكُم ووسّعوا عليهم؛ فإنه قد أروي عن العالم عليه السلام أنه قال: «إن الله لا يحاسب الصائم على ما أنفق في مطعم ولا مشرب، وإنه لا إسراف في ذلك». (1) راجع: ص 174 (ما ينبغي عند الإفطار / الصدقة).

2 / 4 كثرة تلاوة القرآن 1542. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله في آداب شهر رمضان: أكثرُوا فيه من تلاوة القرآن. (2) 1543. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام: لكلّ شيء ربيع، وربيع القرآن شهر رمضان. (3) 1544. رجال الكشي (به نقل از ابن عباس) الكافي عن علي بن أبي حمزة: دخلت على أبي عبد الله عليه السلام فقال له أبو بصير: جعلت في ذلك! اقرأ القرآن في شهر رمضان في ليلة؟ فقال: «لا». قال: ففي ليلتين؟ قال: «لا». قال: ففي ثلاث؟ قال: «ها» - وأشار بيده - .

ثم قال: «يا أبا محمد، إن لرمضان حقا وحرمة لا يشبهه شيء من الشهور، وكان أصحاب محمد صلى الله عليه وآله يقرأ أحدهم القرآن في شهر أو أقل؛ إن القرآن لا يقرأ هدرمة ولكن يرتل ترتيلاً، فإذا مرت بآية فيها ذكر الجنة فقف عندها وسل الله عز وجل الجنة، وإذا مرت بآية فيها ذكر النار فقف عندها وتعوذ بالله من النار». (4).

1- الفقه المنسوب للإمام الرضا عليه السلام: ص 206، بحار الأنوار: ج 96 ص 317 ح 7.

2- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 95 ح 78.

3- الكافي: ج 2 ص 630 ح 10، بحار الأنوار: ج 96 ص 386 ح 1.

4- الكافي: ج 2 ص 617 ح 2.

2 / 4 زیاد قرآن خواندن

1545. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الفقه المنسوب للإمام الرضا علیه السلام: به نانخوران خود، نیکی کنید و بر آنان توسعه دهید، که من از عالم علیه السلام روایت می‌کنم که گفت: «خداوند، روزه دار را بر آنچه در خوردنی و آشامیدنی خرج کرده، محاسبه نمی‌کند و در این مورد، اسراف نیست». ر. ک: ص 175 (آنچه هنگام افطار، سزاوار است / صدقه).

2 / 4 زیاد قرآن خواندن 1549. رسول الله صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله _ در بیان آداب ماه رمضان _ در این ماه، زیاد قرآن بخوانید. 1550. الطرائف: امام باقر علیه السلام: هر چیزی بهاری دارد و بهار قرآن، ماه رمضان است. 1548. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الکافی _ به نقل از علی بن حمزه _ خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم. ابو بصیر به او عرض کرد: فدایت شوم! آیا در ماه رمضان، قرآن را در یک شب بخوانم؟ فرمود: «نه».

گفت: در دو شب؟ فرمود: «نه».

گفت: در سه شب؟ [امام علیه السلام] با اشاره دست فرمود: «آری».

سپس فرمود: «ای ابو محمد! رمضان، حق و حرمتی دارد که هیچ یک از ماه‌ها شبیه آن نیست. هر کدام از اصحاب محمد صلی الله علیه و آله قرآن را در یک ماه یا کمتر می‌خواند. قرآن نباید تندتند خوانده شود؛ بلکه با ترتیل و آرامش خوانده می‌شود. هر گاه به آیه ای رسیدی که یاد بهشت در آن است، درنگ کن و از خدا بهشت بخواه، و هر گاه به آیه ای رسیدی که یاد آتش در آن است، بایست و از آتش به درگاه خدا پناه ببر».

2 / 5 كثرة الاستغفار 1551. الطرائف عن محمد بن علي المكي بإسناده، قال: رسول الله صلى الله عليه وآله: إن في رمضان يُنادي مُنادٍ بعد ثلث الليل الأول، أو ثلث الليل الآخر: ألا- سائلٌ يسألُ فيعطى؟ ألا مُستغفرٌ يستغفرُ فيُغفرَ له؟ ألا تائبٌ يتوبُ فيتوبَ اللهُ عليه؟ (1) 1551. الطرائف (_ به نقل از محمد بن علي مكي، با اسناد خود _) الإمام علي عليه السلام: عَلَيْكُمْ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِكَثْرَةِ الْإِسْتِغْفَارِ وَالِدُعَاءِ؛ فَأَمَّا الدُّعَاءُ فَيُدْفَعُ بِهِ عَنْكُمْ الْبَلَاءُ، وَأَمَّا الْإِسْتِغْفَارُ فَيَمْحَى ذُنُوبَكُمْ. (2) 1552. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: كان علي بن الحسين عليهما السلام إذا كان شهر رمضان لم يتكلم إلا بالدعاء والتسبيح والاستغفار والتكبير. (3) راجع: ص 90 (تأهيل الناس لضيافة الله) وص 110 (أسباب التهيؤ لضيافة الله / تقديم التوبة).

2 / 6 كثرة الدعاء والذكر الكتاب « وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ » (4).

1- .شُعب الإيمان: ج 3 ص 311 ح 3628، كنز العمال: ج 2 ص 112 ح 3393.

2- .الكافي: ج 4 ص 88 ح 7، بحار الأنوار: ج 96 ص 378 ح 2.

3- .الكافي: ج 4 ص 88 ح 8، بحار الأنوار: ج 46 ص 65 ح 35.

4- .البقرة: 186.

2 / 5 زیاد استغفار کردن**2 / 6 زیاد دعا خواندن و ذکر گفتن**

2 / 5 زیاد استغفار کردن 1554. حلیة الأولیاء (_ به نقل از انس _) پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: _ و یا یک سوم آخر آن _ در رمضان ، پس از گذشتن یک سوم اول شب منادی ندا می دهد: « آیا خواهنده ای هست تا بخواهد و به او بدهند؟ آیا استغفار کننده ای هست که آمرزش بخواهد و آمرزیده شود؟ آیا توبه کننده ای هست که توبه کند و خداوند هم توبه اش را بپذیرد؟ ». 1555. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام علی علیه السلام: در ماه رمضان ، زیاد استغفار و دعا کنید ؛ اما دعا ، که به سبب آن ، بلا از شما دور می شود ، و اما استغفار ، که گناهانتان را محو می کند. 1556. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: هر گاه ماه رمضان بود ، امام سجّاد علیه السلام جز به دعا و تسبیح و استغفار و تکبیر ، سخنی نمی گفت. ر . ک : ص 91 (آمادگی برای میهمانی خدا) . و ص 111 (اسباب آمادگی برای میهمانی خدا ، توبه ، پیش از فرا رسیدن ماه رمضان) .

2 / 6 زیاد دعا خواندن و ذکر گفتن قرآن « و چون بندگان من از تو درباره من پرسند ، پس به یقین ، من نزدیکم ؛ دعای نیایشگر را آن گاه که مرا بخواند ، اجابت می کنم. پس ، مرا اجابت کنند و به من ایمان آورند؛ باشد که به راه حق در آیند» .

الحديث 1558. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رسول الله صلی الله علیه و آله _ في دُعَاءِ اللَّيْلَةِ الثَّامِنَةِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ _ :اللَّهُمَّ هَذَا شَهْرُكَ الَّذِي أَمَرْتَ فِيهِ عِبَادَكَ بِالدُّعَاءِ وَضَمِنْتَ لَهُمُ الْإِجَابَةَ ، وَقُلْتَ : «وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ» .
 (1) 1559. الغيبة ، نعماني (_ به نقل از عبد الله بن عباس _) فضائل الأوقات عن عائشة : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا دَخَلَ رَمَضَانَ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ ، وَكَثُرَتْ صَلَاتُهُ ، وَابْتَهَلَ فِي الدُّعَاءِ وَأَشْفَقَ مِنْهُ . (2) 1560. تاريخ دمشق (_ به نقل از محمد سعدی _) رسول الله صلی الله علیه و آله : تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَمَضَانُ شَهْرُ اللَّهِ إِسْتَكْبَرُوا فِيهِ مِنَ التَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ وَالتَّحْمِيدِ وَالتَّمْجِيدِ وَالتَّسْبِيحِ . (3) راجع : ص 90 (تأهيل الناس لضيافة الله) .

2 / 7 كَثْرَةُ الصَّلَاةِ 1564. الكافي: رسول الله صلی الله علیه و آله : مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ . (4) 1563. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعا _) عنه صلی الله علیه و آله : مَنْ صَلَّى مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ رَكَعَتَيْنِ يَتَطَوَّعُ بِهِمَا ، غَفَرَ اللَّهُ لَهُ . (5) 1564. الكافي: الإمام الصادق عليه السلام : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا جَاءَ شَهْرُ رَمَضَانَ زَادَ فِي الصَّلَاةِ ، وَأَنَا أَزِيدُ فَزِيدُوا . (6) .

-
- 1- .الإقبال : ج 1 ص 269 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 27 ح 2 .
  - 2- .فضائل الأوقات للبيهقي : ص 49 ح 84 ؛ الإقبال : ج 1 ص 69 .
  - 3- .النوادر للأشعري : ص 17 ح 2 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 381 ح 6 .
  - 4- .صحيح البخاري : ج 1 ص 22 ح 37 .
  - 5- .عيون أخبار الرضا عليه السلام : ج 1 ص 293 ح 46 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 361 ح 29 .
  - 6- .تهذيب الأحكام : ج 3 ص 60 ح 204 .

2 / 7 زیاد نماز خواندن

حدیث 1566. عنه صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله _ در دعای شب هشتم ماه رمضان _ : خداوندا! این ، ماه توست ؛ ماهی که بندگانت را فرمان داده ای در آن تو را بخوانند و اجابت دعایشان را بر عهده گرفته ای و گفته ای : «و چون بندگان من از تو درباره من پرسند ، پس به یقین ، من نزدیکم ؛ دعای نیایشگر را آن گاه که مرا بخواند ، اجابت می کنم» . 1567. عنه صلی الله علیه و آله : فضائل الأوقات _ به نقل از عایشه _ : هر گاه ماه رمضان وارد می شد ، رنگ چهره پیامبر خدا دگرگون می شد و نمازش افزون می گشت و در دعا به درگاه خدا می نالید و از او بیمناک می شد. 1568. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : ماه رمضان ، ماه خدای متعال است. در آن ، «لا إله إلا الله» و تکبیر و حمد و تمجید و تسبیح ، بسیار بگویند. ر . ك : ص 91 (آمادگی برای میهمانی خدا) .

2 / 7 زیاد نماز خواندن 1565. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس ماه رمضان را از روی ایمان و به امید پاداش الهی [به نماز و عبادت] برخیزد ، گناهان گذشته اش آمرزیده می شود . 1566. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس از شما در این ماه ، دو رکعت نماز مستحب برای خدا بخواند ، خداوند او را می آمرزد. 1567. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام : چون ماه رمضان می آمد ، پیامبر خدا بر نمازش می افزود. من نیز می افزایم ؛ پس شما هم بیفزایید.

1568. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: مصباح المتہجد عن أبي حمزة الثمالي: كان علي بن الحسين سيّد العابدین - صلوات الله علیہما - یصلّی عامّة اللیل فی شہر رمضان، فإذا كان السحر دعا بهذا الدعاء: إلهی لا تؤدّبني بعقوبتک ... (1) 1569. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإمام الصادق علیه السلام: شہر رمضان لا یشبہه شیء من الشهور؛ له حقّ وحرمة، أكثر من الصلاة ما استطعت. (2) 1570. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإمام الرضا علیه السلام: كان أبي يزيد في العشر الأخر من شهر رمضان في كل ليلة عشرين ركعة. (3) راجع: ص 340 (نوافل شهر رمضان).

2 / 8 العمرة 1574. الإمام زين العابدين علیه السلام: رسول الله صلی الله علیه و آله - لامرأة من الأنصار - إذا كان رمضان اعتمر في فيه؛ فإن عمرة في رمضان حجة. (4) 1572. مسند ابن حنبل (به نقل از صهيب -) الكافي عن الوليد بن صبيح: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: بلغنا أن عمرة في شهر رمضان تعدل حجة.

فقال: «إنما كان ذلك في امرأة وعدّها رسول الله صلی الله علیه و آله فقال لها: اعتمر في شهر رمضان فهي لك حجة». (5).

-
- 1- مصباح المتہجد: ص 582 ح 691، بحار الأنوار: ج 98 ص 82 ح 2.
  - 2- الكافي: ج 2 ص 619 ح 5 وج 4 ص 154 ح 1 وفيه «لشهر رمضان حرمة وحق لا يشبهه شيء من الشهور، صل ما استطعت في شهر رمضان تطوعاً بالليل والنهار».
  - 3- تهذيب الأحكام: ج 3 ص 67 ح 219، بحار الأنوار: ج 96 ص 384 ح 2.
  - 4- صحيح البخاري: ج 2 ص 631 ح 1690؛ الجعفریات: ص 67.
  - 5- الكافي: ج 4 ص 535 ح 1.

1573. التوحيد (_ به نقل از عبد الله بن مسعود _) مصباح المتهجد _ به نقل از ابو حمزه ثمالی _ : امام سجّاد در ماه رمضان ، همه شب را نماز می خواند و سحر که می شد ، این دعا را می خواند: «إلهی! لا تؤدّبنی بعقوبتك...» . 1574. امام زین العابدین علیه السلام : امام صادق علیه السلام: ماه رمضان ، ماهی است که هیچ يك از ماه ها شبیه آن نیست. آن ، حق و حرمتی دارد. تا می توانی [در این ماه] ، زیاد نماز بخوان . 1575. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام رضا علیه السلام: پدرم در دهه آخر ماه رمضان ، هر شب ، بیست رکعت بر نمازهایش می افزود . ر . ک : ص 341 (نوافل ماه رمضان) .

2 / 8 عمره 1575. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله _ خطاب به زنی از انصار _ : چون [ماه] رمضان شود ، در آن عمره به جای آور؛ چرا که يك عمره در رمضان ، [برابر با] حج است. 1576. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الکافی _ به نقل از ولید بن صبیح _ : به امام صادق علیه السلام عرض کردم : به ما چنین رسیده که عمره در رمضان ، با حج برابر است .

فرمود : «این در مورد زنی بود که پیامبر خدا به او وعده داد و فرمود: در ماه رمضان ، عمره به جا آور ، که برایت حج است» .

است ، یا آن که بمانم تا ماه بگذرد و روزه ام را تمام کنم؟

در پاسخ ، نامه ای به خطّ خویش نوشت: «رحمت خدا بر تو! پرسیدی که کدام عمره برتر است؟ عمره ماه رمضان ، برتر است. خدای رحمت کند!» .

1577. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :الكافي عن حمّاد بن عثمان :كانَ أبو عبدِ اللهِ عليه السلام إذا أرادَ العُمرةَ انتظرَ إلى صبيحةِ ثلاثِ وعشرينَ مِن شَهْرِ رَمَضانَ ، ثُمَّ يَخْرُجُ مُهَلَّأً في ذَلِكَ اليَوْمِ . (1) 2 / 19 الاعتكاف 1580. عنه صلى الله عليه و آله (_ أيضا _) رسول الله صلى الله عليه و آله :اعتكافُ عَشْرِ شَهْرِ رَمَضانَ يَعْدِلُ حَجَّتَيْنِ وَعُمَرَتَيْنِ . (2) 1581. عنه صلى الله عليه و آله :الإمام الصادق عليه السلام :اعتكفَ رسولُ اللهِ صلى الله عليه و آله في شَهْرِ رَمَضانَ في العَشْرِ الأوَّلِ ، ثُمَّ اعتكفَ في الثَّانِيَةِ في العَشْرِ الوُسْطَى ، ثُمَّ اعتكفَ في الثَّالِثَةِ في العَشْرِ الأوْخِرِ ، ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يَعْتَكِفُ في العَشْرِ الأوْخِرِ . (3) 2 / 10 قِرَاءَةُ سُورَةِ الفَتْحِ في التَّطَوُّعِ 1581. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :الإقبال عن يزيد بن هارون عن المسعودي :بَلَّغَنِي أَنَّهُ مَنْ قَرَأَ في كُلِّ لَيْلَةٍ مِن شَهْرِ رَمَضانَ : «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا» (4)

في التَّطَوُّعِ ، حُفِظَ ذَلِكَ العامَ . (5) .

-
- 1- .الكافي : ج 4 ص 536 ح 4 ، بحار الأنوار : ج 83 ص 118 ح 44 .
  - 2- .كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 188 ح 2101 ؛ المعجم الكبير : ج 3 ص 128 ح 2888 .
  - 3- .الكافي : ج 4 ص 175 ح 3 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 4 ح 2 .
  - 4- .الفتح : ج 1 .
  - 5- .الإقبال : ج 1 ص 75 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 350 ح 19 نقلاً عن القطب الراوندي في النوادر وفيه «من قرأ أول ليلة من شهر رمضان «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا» حفظ إلى مثلها من قابل» .

2 / 9 اعتکاف**2 / 10 خواندن سوره فتح در نمازهای مستحب**

1582. رسول الله صلی الله علیه و آله: الکافی _ به نقل از حمّاد بن عثمان _ هر گاه امام صادق علیه السلام می خواست عمره انجام دهد ، تا صبح بیست و سوم ماه رمضان صبر می کرد و در همان روز ، تلبیه می گفت و به سوی مکه می رفت . 2 / 9 اعتکاف 1585. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : اعتکاف ده روز ماه رمضان ، برابر دو حج و دو عمره است . 1586. عنه صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام : پیامبر خدا در ماه رمضان ، در ده روز اوّل ، معتکف شد . سال بعد ، در ده روز وسط ، و در سال سوم ، در ده روز آخر معتکف شد . سپس پیوسته در ده روز آخر ، معتکف شد . 2 / 10 خواندن سوره فتح در نماز مستحب 1583. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإقبال _ به نقل از یزید بن هارون ، از مسعودی _ : به من چنین روایت رسیده که هر کس در هر شبی از ماه رمضان ، در نماز مستحب ، سوره «إِنَّا فَتَحْنَا» بخواند ، آن سال ، محفوظ می ماند .

الفصل الثالث : الأدعية المشتركة 3 / 1 أدعية الصلوات المكتوبة - دعاء «اللهم أدخل على أهل القبور الشور» 1588. رسول الله صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : من دعا بهذا الدعاء في شهر رمضان بعد المكتوبة ، غفر الله له ذنوبه إلى يوم القيامة ، وهو :

اللهم أدخل على أهل القبور الشور ، اللهم أغن كل فقير ، اللهم أشبع كل جائع ، اللهم اكس كل عريان ، اللهم اقض دين كل مدين ، اللهم فرج عن كل مكروب ، اللهم زد كل غريب ، اللهم فك كل أسير ، اللهم أصلح كل فاسد من أمور المسلمين ، اللهم اشف كل مريض ، اللهم سد فقرنا بغناك ، اللهم غير سوء حالنا بحسن حالك ، اللهم اقض عنا الدين وأغننا من الفقر ، إنك على كل شيء قدير .
(1) ب - دعاء الحج 1590. تفسير العياشي عن الحسين بن زيد بن علي عن جعفر بالإمام الصادق والإمام الكاظم عليهما السلام : تقول في شهر رمضان من أوله إلى آخره بعد

كل فريضة :

اللهم ارزقني حج بيتك الحرام في عامي هذا وفي كل عام ما أبقيتني في يسر منك وعافية وسعة رزق ، ولا تخلني من تلك المواقف الكريمة والمشاهد الشريفة ، وزيارة قبر نبيك صلواتك عليه وآله وفي جميع حوائج الدنيا والآخرة فكن لي .

اللهم إني أسألك فيما تقضي وتقدر من الأمر المحتوم في ليلة القدر من القضاء الذي لا يرد ولا يبذل ، أن تكتبني من حجاج بيتك الحرام ، المبرور حجهم ، المشكور سعيهم ، المغفور ذنوبهم ، المكفر عنهم سيئاتهم ، واجعل فيما تقضي وتقدر أن تطيل عمري في طاعتك ، وتوسع علي رزقي ، وتؤدي عني أمانتي وديني ، آمين رب العالمين . (2) .

1- .المصباح للكفعمي : ص 816 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 120 ح 3 .

2- .الإقبال : ج 1 ص 79 .

فصل سوم : دعاهای مشترک

3 / 1 دعاهای نمازهای واجب

الف _ دعای «اللَّهُمَّ ادْخِلْ عَلَيَّ أَهْلَ الْقُبُورِ السُّرُورَ»

ب _ دعای حج

فصل سوم : دعاهای مشترک 3 / 1 دعاهای نمازهای واجبالف _ دعای «اللَّهُمَّ ادْخِلْ عَلَيَّ أَهْلَ الْقُبُورِ السُّرُورَ» 1591. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ درباره این سخن خدای متعال : { Q } «خدا آنچه را بخواهد (پیامبر خدا صلی الله علیه و آله) هر کس در ماه رمضان ، پس از نماز واجب ، این دعا را بخواند ، خداوند گناهان او را تا روز قیامت می آمرزد. دعا این است:

«خداوندا! بر خفتگان گورها ، شادی وارد کن. خداوندا! هر نیازمندی را بی نیاز بگردان. خداوندا! هر گرسنه ای را سیر کن. خداوندا! هر برهنه ای را بپوشان. خداوندا! بدهی هر بدهکاری را ادا کن. خداوندا! گرفتاری هر گرفتاری را برطرف ساز. خداوندا! هر غریبی را به [وطنش] باز گردان. خداوندا! هر اسیری را برهان. خداوندا! هر تباهی ای را از کارهای مسلمانان ، سامان بخش. خداوندا! هر بیماری را شفا بده. خداوندا! نیازمندی ما را با بی نیازی خویش برطرف ساز. خداوندا! بد حالی ما را با حال نیک خودت ، تغییر بده. خداوندا! بدهی ما را ادا کن و ما را از فقر ، بی نیاز گردان؛ همانا تو بر هر چیز ، توانایی». ب _ دعای حج 1592. الامالی ، شجری (_ به نقل از اوزاعی _) امام صادق و امام کاظم علیهما السلام: از اول تا پایان ماه رمضان ، پس از هر نماز واجب

می گویی:

«خداوندا! امسال و در هر سال ، تا وقتی مرا زنده می داری ، حج خانه خودت را روزی ام کن ، در آسانی و تن درستی و وسعت روزی از سوی خودت؛ و جای مرا در آن جایگاه های ارزشمند و حرم های شریف ، خالی مگذار و از زیارت قبر پیامبرت _ که درود تو بر او و خاندانش باد _ محروم مکن؛ و در همه نیازهای دنیا و آخرت ، برای من باش!

خداوندا! از تو می خواهم در آنچه حتمی و مقدر می کنی از فرمان قطعی در شب قدر ، از آن تقدیری که بر نمی گردد و عوض نمی شود ، که مرا از حجاج خانه با حرمت خویش قرار دهی؛ از آنان که حجشان پذیرفته ، تلاششان پاداش یافته ، گناهانشان آمرزیده ، و خطاهایشان پوشیده است؛ و در آنچه تقدیر و حتمی می کنی ، این را قرار بده که عمرم را در فرمان برداری ات بلند گردانی و روزی ام را بر من وسعت بخشی و امانت و بدهی مرا از جانب من ادا کنی! آمین ، ای پروردگار جهانیان!».

ج - دُعَاءُ «يَا عَلِيُّ يَا عَظِيمُ» 1594. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال: تَدْعُو عَقِيبَ كُلِّ فَرِيضَةٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَيْلًا كَانَ أَوْ نَهَارًا فَتَقُولُ:

يَا عَلِيُّ يَا عَظِيمُ يَا غَفُورُ يَا رَحِيمُ، أَنْتَ الرَّبُّ الْعَظِيمُ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ، وَهَذَا شَهْرٌ عَظُمَتْهُ وَكَرَّمَتْهُ وَشَرَّفَتْهُ وَفَضَّلَتْهُ عَلَيَّ الشُّهُورِ، وَهُوَ الشَّهْرُ الَّذِي فَرَضْتَ صِيَامَهُ عَلَيَّ وَهُوَ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ الْقُرْآنَ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ، وَجَعَلْتَ فِيهِ لَيْلَةَ الْقَدْرِ وَجَعَلْتَهَا خَيْرًا مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، يَا ذَا الْمَنِّْ وَلَا يُمَنُّ عَلَيْكَ، مَنْ عَلَيَّ بِفِكَائِكَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ فَيَمَنْ تَمُنُّ عَلَيَّ، وَأَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. (1).

ج _ دعای «یا عَلِيُّ یا عَظِيمُ»

ج _ دعای «یا عَلِيُّ یا عَظِيمُ» 1596. عنه صلی الله علیه و آله :الإقبال: در ماه رمضان، پس از هر نماز واجب، چه شب باشد و چه روز، می گویی:

«ای والا-، ای بزرگ، ای آمرزنده، ای مهربان! تو، آن پروردگار بزرگی که همانند او، چیزی نیست و او شنوای بیناست، و این، ماهی است که آن را بزرگ داشته، کرامت و شرافت بخشیده، و بر [دیگر] ماه ها برتری داده ای، و این، ماهی است که روزه داری آن را بر من واجب کرده ای، و آن، ماه رمضان است که در آن، قرآن را برای راهنمایی مردم و به عنوان نشانه هایی روشن از هدایت و فرقان [جداکننده حق از باطل]، نازل کرده ای و شب قدر را در آن قرار داده و آن را بهتر از هزار ماه قرار داده ای. پس، ای صاحب نعمت و منت که کسی را بر تو منتی نیست! با آزاد کردنم از آتش، بر من نیز، در جمع آنان که بر ایشان منت می گذاری، منت گذار و وارد بهشتم کن! به رحمت، ای مهربان ترین مهربانان!».

3 / 2 أَدْعِيَةٌ كُلُّ لَيْلَةٍ _ الدُّعَاءُ لِلْحَجِّ 1596. بِبِامْبِرِ خَدَا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : الإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ _ فِي الدُّعَاءِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ _ : اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِيمَا تَقْضِي وَتُقَدِّرُ مِنَ الأَمْرِ المَحْتَمِ فِي الأَمْرِ الحَكِيمِ مِنَ القَضَاءِ الَّذِي لَا يُرَدُّ وَلَا يُبَدَّلُ ، أَنْ تَكْتُبَنِي مِنْ حُجَّاجِ بَيْتِكَ الحَرَامِ ، المَبْرُورِ حَجُّهُمْ ، المُكْفَّرِ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ ، المَغْفُورِ ذُنُوبَهُمْ ، المَشْكُورِ سَعْيِهِمْ ، وَأَنْ تَجْعَلَ فِيمَا تَقْضِي وَتُقَدِّرُ مِنَ الأَمْرِ المَحْتَمِ فِي الأَمْرِ الحَكِيمِ فِي لَيْلَةِ القَدْرِ مِنَ القَضَاءِ الَّذِي لَا يُرَدُّ وَلَا يُبَدَّلُ أَنْ تُطِيلَ عُمْرِي وَأَنْ تُوسِّعَ عَلَيَّ فِي رِزْقِي ، وَأَنْ تَجْعَلَنِي مِمَّنْ تَنْصِرُ بِهِ لِدِينِكَ وَلَا تَسْتَبْدِلَ بِي غَيْرِي . (1) 1597. عَنْهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : الإِقْبَالُ : عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَمِيرٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ بَعْضِ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ : مَنْ قَالَ هَذَا الدُّعَاءَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُ أَرْبَعِينَ سَنَةً : اللّٰهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ القُرْآنَ وَافْتَرَضْتَ عَلَى عِبَادِكَ فِيهِ الصِّيَامَ ، صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارزُقْنِي حَاجَّ بَيْتِكَ الحَرَامِ فِي عَامِي هَذَا وَفِي كُلِّ عَامٍ ، وَاغْفِرْ لِي تِلْكَ الذُّنُوبَ العِظَامَ ؛ فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُهَا غَيْرُكَ يَا رَحْمَانُ يَا عَلَّامٌ . (2) .

1- .الكافي : ج 4 ص 161 ح 3 .

2- .الإقبال : ج 1 ص 144 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 311 ح 5 .

3 / 2 دعاهای هر شب

الف _ دعا برای حج

3 / 2 دعاهای هر شبالف _ دعا برای حج 1597. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام _ در دعا در هر شب از ماه رمضان _ خداوند! از تو می خواهم در آنچه حتمی و مقدر می کنی ، از فرمان قطعی در امر حکیمانه ، از آن تقدیری که بر نمی گردد و عوض نمی شود ، که مرا از حُجّاج خانه با حرمت خویش قرار دهی؛ از آنان که حجّشان پذیرفته ، گناهانشان پوشیده ، نافرمانی هایشان آمرزیده ، و تلاششان پاداش یافته است ، و [از تو می خواهم] در آنچه قطعی و مقدر می کنی ، از آن فرمان قطعی در امر حکیمانه در شب قدر ، از آن تقدیری که بر نمی گردد و عوض نمی شود ، مرا عمری طولانی بخشی و به روزی ام وسعت دهی و مرا از آنانی قرار دهی که دین تو را یاری می کنند ، و دیگری را جایگزین من نسازی! 1598. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال _ به نقل از محمد بن ابی عمیر ، از کسانی ، از بعضی از خاندان محمد صلی الله علیه و آله _ هر کس این دعا را در هر شب از ماه رمضان بخواند ، گناهان چهل ساله اش آمرزیده می شود:

«خداوند! ای پروردگار ماه رمضان ، ماهی که در آن ، قرآن نازل کرده ای و در آن روزه را بر بندگانت واجب ساخته ای! بر محمد و خاندانش درود فرست و حجّ خانه خودت را امسال و هر سال ، روزی ام کن و آن گناهان بزرگ مرا بیامرزد ، که آنها را جز تو نمی آمرزد! ای بخشنده ، ای بسیار دانا!».

ب _ دُعَاءُ حُسْنِ الْقَضَاءِ 1600. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإمام الصادق علیه السلام _ في الدعاءِ عندَ كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ _
:اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِيمَا تَقْضِي وَتُقَدِّرُ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْتُمِ فِي الْأَمْرِ الْحَكِيمِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ فِي الْقَضَاءِ الَّذِي لَا يُرَدُّ وَلَا يُبَدَّلُ ، أَنْ تُطِيلَ عُمْرِي
وَأَنْ تُوسِّعَ عَلَيَّ فِي رِزْقِي، وَأَنْ تَجْعَلَني مِمَّنْ تَنْصِرُ بِهِ وَلَا تَسْتَبْدِلُ بي غَيْرِي. (1)ج _ الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ 1602. عنه صلی الله علیه و آله
:الإمام الجواد علیه السلام: يُسْتَحَبُّ أَنْ تُكْثِرَ مِنْ أَنْ تَقُولَ فِي كُلِّ وَقْتٍ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ مِنْ أَوَّلِ الشَّهْرِ إِلَى آخِرِهِ :

يَا ذَا الَّذِي كَانَ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ ، ثُمَّ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ ، ثُمَّ بَقِيَ وَيَعْنَى كُلُّ شَيْءٍ ، يَا ذَا الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ، وَيَا ذَا الَّذِي لَيْسَ فِي السَّمَاوَاتِ
الْعُلَى وَلَا فِي الْأَرْضِينَ السُّفْلَى وَلَا فَوْقَهُنَّ وَلَا تَحْتَهُنَّ وَلَا بَيْنَهُنَّ إِلَهٌ يُعْبَدُ غَيْرُهُ . لَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا لَا يَقْوَى عَلَى إِحْصَائِهِ إِلَّا أَنْتَ . فَصَلِّ عَلَى
مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ صَلَاةً لَا يَقْوَى عَلَى إِحْصَائِهَا إِلَّا أَنْتَ . (2)د _ دُعَاءُ الْإِفْتِيحِ 1602. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال عن أبي
عمر و محمد بن محمد بن نصر السكوني: سألت أبا بكر أحمد بن محمد بن عثمان البغدادي أن يخرج إليّ أدعية شهر رمضان التي كان
عمّه أبو جعفر محمد بن عثمان بن سعيد العمري يدعو بها ، فأخرج إليّ دفترًا مجلدًا بأحمر ، فسحخت منه أدعية كثيرة ، وكان من جملتها :

وَتَدْعُو بِهَذَا الدُّعَاءِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ؛ فَإِنَّ الدُّعَاءَ فِي هَذَا الشَّهْرِ تَسْمَعُهُ الْمَلَائِكَةُ وَتَسْتَغْفِرُ لِصَاحِبِهِ ، وَهُوَ :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَفْتِيحُ الثَّنَاءَ بِحَمْدِكَ وَأَنْتَ مَسْدُودٌ لِلصَّوَابِ بِمَنَّاكَ ، وَأَيَقُنْتُ أَنَّكَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ فِي مَوْضِعِ الْعَفْوِ وَالرَّحْمَةِ ، وَأَشَدُّ الْمُعَاقِبِينَ فِي
مَوْضِعِ النِّكَالِ وَالنَّقْمَةِ ، وَأَعْظَمُ الْمُتَجَبَّرِينَ فِي مَوْضِعِ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعِظْمَةِ .

اللَّهُمَّ أذْنَتِي لِي فِي دُعَائِكَ وَمَسْأَلَتِكَ ، فَاسْمَعْ يَا سَمِيعُ مِدْحَتِي ، وَأَجِبْ يَا رَحِيمُ دَعْوَتِي ، وَأَقِلْ يَا غَفُورُ عَثْرَتِي ، فَكَمْ يَا إِلَهِي مِنْ كُرْبَةٍ قَدْ
فَرَجْتَهَا! وَهَمُومٍ قَدْ كَشَفْتَهَا! وَعَثْرَةٍ قَدْ أَقْلَنْتَهَا! وَرَحْمَةٍ قَدْ نَشَرْتَهَا! وَحَلَقَةٍ بَلَاءٍ قَدْ فَكَّكْتَهَا!

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وُلْدًا وَلَا مِثْلَ شَرِيكٍ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذَّلِّ وَكَبَّرَهُ تَكْبِيرًا . الْحَمْدُ لِلَّهِ بِجَمِيعِ مَحَامِدِهِ
كُلَّهَا عَلَى جَمِيعِ نِعَمِهِ كُلِّهَا . الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا مُضَادَّ لَهُ فِي مُلْكِهِ وَلَا مُنَازِعَ لَهُ فِي أَمْرِهِ . الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا شَرِيكَ لَهُ فِي خَلْقِهِ ، وَلَا شَبِيهَ
لَهُ فِي عَظَمَتِهِ . الْحَمْدُ لِلَّهِ الْفَاشِي فِي الْخَلْقِ أَمْرُهُ وَحَمْدُهُ ، الظَّاهِرِ بِالْكَرَمِ مَجْدُهُ ، الْبَاسِطِ بِالْجُودِ يَدُهُ ، الَّذِي لَا تَنْفُصُ خَزَائِنُهُ وَلَا تَزِيدُهُ كَثْرَةُ
الْعَطَاءِ إِلَّا جُودًا وَكَرَمًا ، إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْوَهَّابُ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ قَلِيلًا مِنْ كَثِيرٍ مَعَ حَاجَةٍ بِي إِلَيْهِ عَظِيمَةٍ وَغِنَاكَ عَنْهُ قَدِيمٍ ، وَهُوَ عِنْدِي كَثِيرٌ وَهُوَ عَلَيْكَ سَهْلٌ يَسِيرٌ .

اللَّهُمَّ إِنَّ عَفْوَكَ عَنْ ذَنْبِي وَتَجَاوُزَكَ عَنْ خَطِيئَتِي ، وَصَفْحَكَ عَنْ ظُلْمِي وَسَتْرَكَ عَلَى قَيْحِ عَمَلِي ، وَحِلْمَكَ عَنْ كَثِيرِ جُرْمِي عِنْدَمَا كَانَ مِنْ
خَطِيئِي وَعَمْدِي ، أَطْمَعَنِي فِي أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَا أَسْتَوْجِبُهُ مِنْكَ الَّذِي رَزَقْتَنِي مِنْ رَحْمَتِكَ وَأَرَيْتَنِي مِنْ قُدْرَتِكَ وَعَرَفْتَنِي مِنْ إِجَابَتِكَ ، فَصِدْرْتُ
أَدْعُوكَ أَمِنًا وَأَسْأَلَكَ

مُسْتَأْنِسًا لَا - خَائِفًا وَلَا - وَجَلًّا ، مُدِلًّا عَلَيْكَ فِيمَا فَصَدْتُ فِيهِ إِلَيْكَ ، فَإِنَّ أَبْطَأَ عَنِّي عَتَبْتُ بِجَهْلِي عَلَيْكَ ، وَلَعَلَّ الَّذِي أَبْطَأَ عَنِّي هُوَ خَيْرٌ لِي ؛
لِعِلْمِكَ بِعَاقِبَةِ الْأُمُورِ ، فَلَمْ أَرُ مَوْلَى كَرِيمًا أَصْبَرَ عَلَى عَبْدٍ لَيْمٍ مِنْكَ عَلَيَّ .

يَا رَبِّ ، إِنَّكَ تَدْعُونِي فَأَوْلِي عَنكَ ، وَتَتَحَبَّبُ إِلَيَّ فَأَتَبَعُصُ إِلَيْكَ ، وَتَتَوَدَّدُ إِلَيَّ فَلَا أَقْبَلُ مِنْكَ ، كَأَنَّ لِي التَّطَوُّلَ عَلَيْكَ ، فَلَمْ يَمْنَعَكَ ذَلِكَ مِنْ
الرَّحْمَةِ لِي وَالْإِحْسَانِ إِلَيَّ وَالتَّفَضُّلِ عَلَيَّ بِجُودِكَ وَكَرَمِكَ ، فَارْحَمْ عَبْدَكَ الْجَاهِلَ وَجُدْ عَلَيْهِ بِفَضْلِ إِحْسَانِكَ إِنَّكَ جَوَادٌ كَرِيمٌ .

الْحَمْدُ لِلَّهِ مَالِكِ الْمُلْكِ مُجْرِي الْفَلَكَ ، مُسَخِّرِ الرِّيَّاحِ فَالِقِ الْإِصْبَاحِ ، دَيَّانِ الدِّينِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى حِلْمِهِ بَعْدَ عِلْمِهِ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى عَفْوِهِ بَعْدَ قُدْرَتِهِ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى طَوْلِ أَنْاتِهِ فِي عَصَدِيهِ وَهُوَ الْقَادِرُ عَلَى مَا يُرِيدُ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ خَالِقِ الْخَلْقِ بِاسِطِ الرِّزْقِ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَالْفَضْلِ وَالْإِنْعَامِ ، الَّذِي بَعْدَ فَلَا يُرَى وَقُرْبَ فَشَدَّ هَدَى النَّجْوَى تَبَارَكَ وَتَعَالَى ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَيْسَ لَهُ مُنَازِعٌ يُعَادِلُهُ وَلَا شَبِيهٌ يُشَاكِلُهُ وَلَا ظَهِيرٌ يُعَايِدُهُ ، قَهَرَ بِعِزَّتِهِ الْأَعْرَاءَ وَتَوَاضَعَ لِعِظَمَتِهِ الْعُظَمَاءَ فَبَلَّغَ بِقُدْرَتِهِ مَا يَشَاءُ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُجِيبُنِي حِينَ أَنْادِيهِ ، وَيَسْتُرُّ عَلَيَّ كُلَّ عَوْرَةٍ وَأَنَا أَعْصِيهِ ، وَيُعْظِمُ النِّعْمَةَ عَلَيَّ فَلَا أُجَازِيهِ ، فَكَمَ مِنْ مَوْهَبَةٍ هَنِيئَةٍ قَدْ أَعْطَانِي ! وَعَظِيمَةٍ مَخُوفَةٍ قَدْ كَفَانِي ! وَبَهْجَةٍ مُونِقَةٍ قَدْ أَرَانِي ! فَأُثْنِي عَلَيْهِ حَامِدًا وَأَذْكُرُهُ مُسَبِّحًا .

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا يُهْتَكُ حِجَابُهُ وَلَا يُغْلَقُ بَابُهُ ، وَلَا يُرَدُّ سَائِلُهُ وَلَا يُخَيَّبُ آمِلُهُ .

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُؤْمِنُ الْخَائِفِينَ وَيُجَبِّي الصَّالِحِينَ ، وَيَرْفَعُ الْمُسْتَضْعَفِينَ وَيَضَعُ الْمُسْتَكْبِرِينَ ، وَيُهْلِكُ مُلُوكًا وَيَسْتَخْلِفُ آخَرِينَ ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ قَاصِمِ الْجَبَّارِينَ مُبِيرِ الظَّالِمِينَ ، مُدْرِكِ الْهَارِبِينَ نِكَالِ الظَّالِمِينَ ، صَدْرِخِ الْمُسْتَصْرِخِينَ مَوْضِعِ حَاجَاتِ الطَّالِبِينَ مُعْتَمِدِ الْمُؤْمِنِينَ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مِنْ خَشْيَتِهِ تَرَعَدُ السَّمَاءُ

وَسُكَّانُهَا ، وَتَرْجُفُ الْأَرْضُ وَعُمَارُهَا ، وَتَمُوجُ الْبِحَارُ وَمَنْ يَسْبُحُ فِي غَمْرَاتِهَا ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يَخْلُقُ وَلَمْ يَخْلُقْ وَيَرزُقْ وَلَا يَرزُقْ وَلَا يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ، وَيُمِيتُ الْأَحْيَاءَ وَيُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَأَمِينِكَ وَصَدِّيقِكَ وَحَبِيبِكَ وَخَيْرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ ، وَحَافِظِ سِرِّكَ وَمُبَلِّغِ رِسَالَتِكَ ، أَفْضَلَ وَأَحْسَنَ وَأَجْمَلَ وَأَكْمَلَ وَأَزْكَى وَأَنَمَى وَأَطْيَبَ وَأَطْهَرَ وَأَسْنَى وَأَكْثَرَ مَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ وَتَرَحَّمْتَ وَتَحَنَّنْتَ وَسَلَّمْتَ عَلَى أَحَدٍ مِنْ عِبَادِكَ وَأَنْبِيَائِكَ وَرُسُلِكَ وَصَفْوَتِكَ وَأَهْلِ الْكِرَامَةِ عَلَيْكَ مِنْ خَلْقِكَ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى عَلِيِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَوَصِيِّ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، عَبْدِكَ وَوَلِيِّكَ وَأَخِي رَسُولِكَ وَحُجَّتِكَ عَلَى خَلْقِكَ وَأَيْتِكَ الْكُبْرَى وَالنَّبِيَّاءِ الْعَظِيمِ وَصَلِّ عَلَى الصَّدِيقَةِ الطَّاهِرَةِ فَاطِمَةَ سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ ، وَصَلِّ عَلَى سِبْطِي الرَّحْمَةِ وَإِمَامِي الْهُدَى الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ سَيِّدِي شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَصَلِّ عَلَى أَيْمَةِ الْمُسْلِمِينَ : عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَمُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَعَلِيِّ بْنِ مُوسَى وَمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ وَالْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ وَالْخَلْفِ الْمَهْدِيِّ حُجَجِكَ عَلَى عِبَادِكَ وَأَمَنَاتِكَ فِي بِلَادِكَ صَلَاةً كَثِيرَةً دَائِمَةً .

اللَّهُمَّ وَصَلِّ عَلَى وَلِيِّ أَمْرِكَ الْقَائِمِ الْمُؤَمَّلِ وَالْعَدْلِ الْمُنتَظَرِ ، وَحُفِّهِ بِمَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَأَيِّدِهِ بِرُوحِ الْقُدْسِ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ .

اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ الدَّاعِيَ إِلَى كِتَابِكَ وَالْقَائِمِ بِدِينِكَ ، وَاسْتَخْلِفْهُ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفْتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِ ، مَكِّنْ لَهُ دِينَهُ الَّذِي ارْتَضَى يَتَهُ لَهُ ، أَبْدَلْهُ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِ أَمْنَا يَعْبُدُكَ لَا يُشْرِكُ بِكَ شَيْئًا .

اللَّهُمَّ أَعِزَّهُ وَأَعِزِّزْ بِهِ ، وَانصُرْهُ وَانْتَصِرْ بِهِ وَانصُرْهُ نَصْرًا عَزِيزًا وَافْتَحْ لَهُ فَتْحًا

مُبِينًا وَاجْعَلْ لَهُ مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا .

اللَّهُمَّ أَظْهِرْ بِهِ دِينَكَ وَسُنَّةَ نَبِيِّكَ ؛ حَتَّى لَا يَسْتَحْفِيَ بِشَيْءٍ مِنَ الْحَقِّ مَخَافَةَ أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ .

اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ تُعَزِّبُ بِهَا الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ وَتُذِلُّ بِهَا النُّفَاقَ وَأَهْلَهُ، وَتَجْعَلُنَا فِيهَا مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ وَالْقَادَةِ إِلَى سَبِيلِكَ، وَتُرْزُقُنَا بِهَا كَرَامَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

اللَّهُمَّ مَا عَرَفْتَنَا مِنَ الْحَقِّ فَحَمَلْنَاهُ وَمَا قَصَرْنَا عَنْهُ فَبَلَّغْنَاهُ .

اللَّهُمَّ الْمُمْ بِه شِعْنًا وَأَشْعَبَ بِه صَدَعْنَا وَارْتُقَ بِه فَتَقْنَا، وَكَثَّرَ بِه قَلْتْنَا، وَأَعَزَّ بِه ذَلَّتْنَا، وَأَغْنَى بِه عَائِلْنَا، وَأَقْضَى بِه عَن مَغْرَمِنَا، وَاجْبُرَ بِه فَقْرَنَا، وَسُدَّ بِه خَلَّتْنَا، وَيَسِّرَ بِه عُسْرَنَا، وَبَيَّضَ بِه وُجُوهَنَا، وَفُكَّ بِه أَسْرَنَا، وَأَنْجَحَ بِه طَلِبَتْنَا، وَأَنْجِزَ بِه مَوَاعِيدَنَا، وَاسْتَجِبْ بِه دَعْوَتَنَا، وَأَعْطِنَا بِه سُؤْلَنَا، وَبَلِّغْنَا بِه مِنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ آمَالَنَا، وَأَعْطِنَا بِه آمَالَنَا، وَأَعْطِنَا بِه فَوْقَ رَغْبَتِنَا، يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ وَأَوْسَعَ الْمُعْطِينَ، إِشْفِ بِه صُدُورَنَا، وَأَذْهِبْ بِه غَيْظَ قُلُوبِنَا، وَاهْدِنَا بِه لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ؛ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ، وَأَنْصُرْنَا بِه عَلَى عَدُوِّكَ وَعَدُوِّنَا إِلَى إلهِ الْحَقِّ آمِينَ .

اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو إِلَيْكَ فَقَدْ نَبَّيْنَا _ صَدِّ لِمَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ _ وَغَيْبَةَ إِمَامِنَا، وَكَثْرَةَ عَدُوِّنَا، وَقِلَّةَ عَدَدِنَا، وَشِدَّةَ الْفِتَنِ بِنَا، وَتَظَاهَرَ الزَّمَانِ عَلَيْنَا، فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَعِنَّا عَلَى ذَلِكَ بِفَتْحٍ تَعْجَلُهُ، وَبِضْرٍ تَكْشِفُهُ وَنَصْرٍ تُعِزُّهُ، وَسُلْطَانٍ حَقٍّ تُظَهِّرُهُ، وَرَحْمَةٍ مِنْكَ تُجَلِّلُنَاهَا وَعَافِيَةٍ [مِنْكَ] تُبَلِّسُنَاهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ . (3) .

1- .تهذيب الأحكام: ج 3 ص 102 ح 264 .

2- .المقنعة: ص 320 .

3- .الإقبال: ج 1 ص 138، تهذيب الأحكام: ج 3 ص 108، مصباح المتهجد: ص 577 ح 690 .

ب _ دعا برای تقدیر نیکو**ج _ صلوات بر پیامبر و خاندانش****د _ دعای افتتاح**

ب _ دعا برای تقدیر نیکو 1604. عنه صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام _ در دعایی در هر شب از ماه رمضان _ : خداوندا! از تو می خواهم در آنچه حتمی و مقدر می کنی ، از فرمان قطعی در امر حکیمانه خویش در شب قدر ، در آن تقدیری که بر نمی گردد و عوض نمی شود ، که عمرم را طولانی سازی و روزی ام را وسعت بخشی و مرا از کسانی قرار دهی که با او دینت را یاری می کنی و دیگری را جایگزین من نسازی! ج _ صلوات بر پیامبر و خاندانش 1604. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام جواد علیه السلام: مستحب است در هر وقتی از شب یا روز از اول تا پایان این ماه ، زیاد بگویی:

«ای آن که پیش از هر چیز بود ، سپس همه چیز را آفرید ، سپس باقی می ماند و همه چیز ، فانی می شود! ای آن که چیزی همانند او نیست! ای آن که نه در آسمان های بلند و نه در زمین های پایین و نه بالای آنها و نه زیر آنها و نه میان آنها ، معبودی جز او نیست که پرستیده شود! تو را حمد و سپاس ، حمدی که کسی جز تو بر شمارش آن توانا نیست. پس بر محمد و خاندان محمد درود فرست ؛ درودی که کسی جز تو ، شمارش آن را نتواند!» د _ دعای افتتاح 1606. التوحید عن محمد بن ابي عمير : الإقبال _ به نقل از ابو عمرو محمد بن محمد بن نصر سکونی _ : از ابو بکر احمد بن محمد بن عثمان بغدادی خواستم دعاهای ماه رمضان را که عمویش ابو جعفر محمد بن عثمان بن سعید عمری می خوانده ، برای من درآورد. پس دفتری را که جلد قرمز داشت ، بیرون آورد. من ، دعاهای بسیاری را از روی آن نوشتم که از جمله آنها ، این بود : و در هر شب از ماه رمضان ، این دعا را می خوانی چرا که فرشتگان دعاهای ماه رمضان را می شنوند و برای دعا کنندگان استغفار می کنند ، و آن دعا این است :

«خداوندا! من ستایشت را با حمد تو آغاز می کنم و تو با نعمت خویش ، توفیق دهنده بر راه درستی.

یقین دارم که تو ، در جای گذشت و رحمت ، مهربان ترین مهربانانی و در جای کیفر و انتقام ، سرسخت ترین کیفردهندگان و در جایگاه بزرگی و عظمت ، بزرگ ترین جبارانی.

خداوندا! اذنم داده ای تا تو را بخوانم و از تو بخواهم . پس ، ای شنوا! ستایشم را بشنو ، و ای مهربان! دعایم را اجابت کن ، و ای آمرزنده! از لغزشم درگذر. خدایا! چه بسیار اندوهی که برطرفش ساختی و غمی که آن را زدودی و لغزشی که از آن در گذشتی و رحمتی که آن را گستردی و زنجیره بلایی که آن را از هم گسستی!

ستایش ، خدایی را که نه همسری گرفته و نه فرزندی ، و نه او را در پادشاهی ، شریکی است و نه او را از روی خواری ، سرپرستی . او را به شایستگی ، تکبیر بگوی و بزرگ بدار. خدا را سپاس ، با همه ستودگی هایش ، بر همه نعمت هایش .

سپاس ، خدایی را که نه او را در حکمرانی ، ضدی است و نه در فرمانش ، او را مخالفی .

سپاس ، خدایی را که در میان آفریدگانش ، شریکی ندارد و در عظمتش ، بی همتاست .

سپاس ، خدایی را که فرمان او و ستایشش در میان خلق ، پراکنده و آشکار است ؛ آن که شُکوهش با بخشندگی ، هویداست و دستش به سخاوت ، گشوده است؛ آن که بخشش زیاد ، نه از گنجینه هایش می کاهد و نه بر آن می افزاید ، مگر بر بخشندگی و کرمش . همانا او قدرتمند بخشنده است .

خداوندا! از تو اندکی از نیاز فراوانم را می خواهم ، با آن که نیازم به آن ، بسیار است و بی نیازی تو از آن ، دیرین . آن نزد من ، بسیار است ؛ اما بر تو آسان و ناچیز .

خداوندا! بخشایش تو از گناهم ، و گذشت تو از خطایم ، و چشم پوشی تو از ظلمم ، و پرده پوشی تو بر کار زشتم ، و بردباری تو از گناه بسیارم _ آن جا که به عمد یا خطا گناه کردم _ مرا به طمع انداخت تا از تو چیزی بخواهم که از سوی تو شایسته آن نیستم ، چیزی که از رحمت خویش ، روزی ام کردی و از قدرت خود ، نشانم دادی و از اجابت خویش ، مرا شناساندی .

پس چنین گشتم که با ایمنی ، تو را می خوانم و بی وحشت و ترس ، از تو می خواهم و نیز در آنچه به درگاهت روی می آورم ، با ناز و عشو ، طلب می کنم . پس اگر حاجتم دیر برآید ، جاهلانه عتابت می کنم ، با آن که شاید آنچه تأخیر افتاده ، برایم بهتر باشد؛ چرا که تو فرجام کارها را می دانی . پس ، هیچ مولای بزرگواری را بر بنده ای فرومایه ، شکیباتر از تو بر خود ندیده ام .

پروردگارا! تو مرا می خوانی؛ من از تو روی برمی گردانم . توبه من دوستی می کنی؛ من با تویی مهربانی می کنی؛ من از تو نمی پذیرم ، گویا که من بر تو نعمت و منت دارم؛ اما اینها باز هم تو را از رحمت بر من و نیکی و بخشش از روی جود و کرم به من ، باز نمی دارند . پس ، این بنده نادانت را ترحم کن و با فضل و احسانت بر او ببخش! همانا تو بخشنده بزرگواری .

ستایش ، خدایی را که مالک فرمان روایی است ، روان سازنده کشتی ، مسخر کننده بادهای ، شکافنده صبح ، جزا دهنده روز جزا و پروردگار جهانیان است .

خدا را سپاس بر بردباری اش پس از علمش . خدا را سپاس بر گذشتش پس از قدرتش . خدا را سپاس بر تحمل طولانی اش پس از خشمش ، در حالی که او بر هر چه بخواهد ، تواناست .

خدا را سپاس ، که آفریدگار خلق است ، گشاینده روزی ، صاحب سُکوه و بزرگواری و احسان و نعمت دهی؛ آن که دور است ، پس دیده نمی شود ، و نزدیک است ، آن چنان که نجوارا شاهد است . بزرگواری و والاست .

سپاس ، خدایی را که نه مخالفی دارد که با او برابری کند ، و نه مشابهی دارد که با او همتا شود ، و نه پشتیبانی دارد تا از او حمایت کند . با قدرت خویش ، قدرتمندان را شکست داده و بزرگان ، در پیشگاه عظمتش ، فروتنی کرده اند . پس با قدرتش به آنچه می خواهد ، رسیده است .

سپاس ، خدایی را که چون می خوانمش ، پاسخ می دهد و با آن که نافرمانی اش می کنم ، هر عیب مرا می پوشاند و نعمت خویش را بر

من بزرگ می دارد و من سپاسش نمی گزارم . چه بسیار موهبت و بخشش بزرگی که به من بخشید و چه بسیار امر بزرگ و ترسناکی که از من دفع کرد و چه بسیار شادمانی دل ربایی که نشانم داد ! پس ، او را ستایشگرانه ثنا می گویم و به پاکی و بی عیبی ، یادش می کنم .

سپاس ، خدایی را که پرده اش دریده نمی شود ، درش بسته نمی گردد ، درخواست کننده از او برگردانده نمی شود و آرزومند او محروم نمی گردد.

سپاس ، خدایی را که بیمناکان را ایمن می سازد ، شایستگان را نجات می بخشد ، ضعیف شمرده شدگان را رفعت می دهد ، مستکبران را پست می کند و پادشاهانی را هلاک می کند و پادشاهان دیگری را جایگزین می سازد.

سپاس ، خدایی را که در هم کوبنده جباران ، نابودکننده ستمگران ، دریابنده فراریان ، کیفر دهنده ظالمان ، فریادرس درماندگان ، جایگاه [تأمین] نیازهای خواهندگان و تکیه گاه مؤمنان است.

سپاس ، خدایی را که از بیم او آسمان ها و آسمانیان و زمین و آبادکنندگانش می لرزند و دریاها و آنچه در اعماقشان شناور است ، در جوش و خروش اند.

« سپاس ، خدایی را که ما را به این [دین] هدایت کرد و اگر او هدایتمان نمی کرد ، هرگز راه نمی یافتیم».

سپاس ، خدایی را که می آفریند و خود ، آفریده نیست؛ روزی می دهد ، ولی روزی خور نیست ؛ می خوراند ، ولی خورنده نیست؛ زندگان را می میراند و مردگان را زنده می کند و او زنده نامیراست. نیکی به دست اوست و او بر هر چیز ، تواناست.

خداوندا! بر محمد ، بنده و فرستاده ات ، امین و برگزیده ات ، محبوب و انتخاب شده ات از میان بندگان ، رازدارت و رساننده رسالت هایت ، درود فرست ، به بهترین ، نیکوترین ، زیباترین ، کامل ترین ، پاک ترین ، رشیدیابنده ترین ، پاکیزه ترین ، والاترین و بیشترین درود و برکت و رحمت و نعمت ؛ و درودی که به هر يك از بندگان و پیامبران و فرستادگان و برگزیدگان و آفریدگان صاحب کرامت فرستاده ای!

خداوندا! بر علی ، امیر مؤمنان ، وصی فرستاده پروردگار جهانیان ، بنده و دوست و برادر پیامبرت و حجت تو بر آفریدگان و نشانه بزرگ تو و خبر بزرگ درود فرست! و بر بانوی راست کردار پاک ، فاطمه ، سرور زنان جهان ، درود فرست! و بر دو نواده رحمت و دو پیشوای هدایت ، حسن و حسین ، دو سرور جوانان بهشتی ، درود فرست! و بر پیشوایان مسلمانان: علی بن الحسین ، محمد بن علی ، جعفر بن محمد ، موسی بن جعفر ، علی بن موسی ، محمد بن علی ، علی بن محمد ، حسن بن علی و جانشین او مهدی ، حجت های تو بر بندگان و امینان تو در سرزمین هایت ، درود فرست ، درودی فراوان و پیوسته!

خداوندا! بر عهده دار فرمانت ، امام قائم ، که مورد آرزوست و عدالت مورد انتظار است ، درود فرست و او را با فرشتگان مقرب خویش ، فرا گیر و او را _ ای پروردگار جهانیان _ با روح القدس مؤید بدار!

خداوندا! او را دعوت کننده به کتابت و برپاکننده دینت قرار بده ، و او را در زمین ، جانشین ، قرار بده ، آن گونه که پیشینیان از او را جانشین ساختی ، و آیینی را که برای او پسندیده ای ، برای او حاکم ساز ، و او را پس از بیمش ایمنی بخش تا تنها تو را بپرستد و چیزی را شریک تو قرار ندهد!

خداوندا! او را عزّت بخش و [ما را] به او عزیز (مقتدر) بگردان و او را به

پیروزی برسان و او را یاری کن ، یاری ای قدرتمندانه ، و برای او فتوح آشکار قرار بده و از پیش خود ، قدرتی برخوردار از یاری برای وی قرار بده!

خداوندا! با او دین خود و سنت پیامبرت را چیره ساز تا از حق هیچ چیزی ، از بیم احدی از مردم ، پنهان نماند!

خداوندا! ما از درگاه تو دولت کریمه ای را می خواهیم که با آن ، اسلام و مسلمانان را عزّت بخشی و نفاق و منافقان را خوار گردانی و ما را در آن حکومت ، از دعوتگران به طاعتت و فرماندهان و پیشوایان راهت قرار دهی و با آن ، کرامت دنیا و آخرت را روزی ما کنی .

خداوندا! آنچه از حق به ما شناساندی ، توفیق عمل به آن را هم به ما ببخش و آنچه بدان دست نیافتیم ، ما را به آن برسان!

خداوندا! پراکندگی ما را با وجود او وحدت بخش و آشفتگی ما را با او به سامان برسان و تفرقه ما را با او بزدا و اندکی ما را با او افزون گردان و خواری ما را با او به عزّت برسان و نیازمند ما را با او بی نیاز کن و بدهی بدهکار ما را با او ادا کن و تنگ دستی ما را با او جبران ساز و نیاز ما را با او برطرف گردان و سختی ما را با او آسان ساز و چهره های ما را با او سفید گردان و گرفتار ما را با او رها ساز و خواسته ما را با او برآور و وعده هایی را که به ما داده ای ، با او محقق ساز و دعایمان را با او اجابت فرما و خواسته ما را با او عطا کن و آرزوهای ما را در دنیا و آخرت با او برآور و آمال ما را با او عطا فرما و ما را به برکت او بالاتر از خواسته مان عطا کن! ای بهترین درخواست شدگان ، ای گسترده ترین عطا کنندگان! دل های ما را با او شفا بخش و کینه دل های ما را با او بزدا و در آنچه از حق ، مورد اختلاف است ، به اذن خودت ، ما را با او به حق هدایت کن _ همانا تو هر که را بخواهی ، به راه راست هدایت می کنی _ و ما را با او بر دشمن خودت و دشمن ما یاری کن! ای خدای حق ، آمین!

خداوندا! ما به درگاهت شکوه می آوریم فقدان پیامبران را _ که درود تو بر او و خاندانش باد _ و غیبت پیشوایمان را ، و فزونی دشمنان را ، و اندکی شمارمان را ، و سختی فتنه ها را بر ما ، و هماهنگی [مردم] زمان را به زیان ما. پس بر محمد و دودمان محمد درود فرست و ما را بر این خواسته ها، یاری کن ، با فتوحی که زود پیش می آوری و با رنجی که می زدایی و با یاری ای که مایه قدرت می سازی و با حکومت حقی که آشکار و پیروزش می کنی و با رحمتی از سوی خود ، که بر ما شامل می کنی و عافیتی از سوی خود ، که بر ما می پوشانی ، به رحمتت ، ای مهربان ترین مهربانان!».

هـ _ دُعَاءُ «الدُّخُولِ فِي الصَّالِحِينَ» 1605. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإقبال : دُعَاءُ آخَرُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْهُ :

اللَّهُمَّ بِرَحْمَتِكَ فِي الصَّالِحِينَ فَأَدْخِلْنَا ، وَفِي عَلِيِّينَ فَارْفَعْنَا ، وَبِكُلِّسٍ مِنْ مَعِينٍ مِنْ عَيْنٍ سَلَسْبِيلٍ فَاسْقِنَا ، وَمِنْ الْحَوْرِ الْعَيْنِ بِرَحْمَتِكَ فَزَوِّجْنَا ، وَمِنْ الْوَالِدَانِ الْمُخَلَّدِينَ كَأَنَّهُمْ لَوْلُوهُ مَكُونُونَ فَأَخْدِمْنَا ، وَمِنْ ثِمَارِ الْجَنَّةِ وَلُحُومِ الطَّيْرِ فَاطْعِمْنَا ، وَمِنْ ثِيَابِ السُّنْدُسِ وَالْحَرِيرِ وَالْإِسْتَبْرَقِ فَأَلْبِسْنَا ، وَلَيْلَةَ الْقَدْرِ وَحَجَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ وَقِتْلًا فِي سَبِيلِكَ فَوَفِّقْ لَنَا ، وَصَالِحِ الدُّعَاءِ وَالْمَسْأَلَةِ فَاسْتَجِبْ لَنَا ، يَا خَالِقَنَا اسْمِعْ وَاسْتَجِبْ لَنَا . وَإِذَا جَمَعَتِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَارْحَمْنَا ، وَبِرَاءَةً مِنَ النَّارِ فَارْحَمْنَا ، وَفِي جَهَنَّمَ فَلَا تَغْلِنَا ، وَفِي عَذَابِكَ وَهَوَانِكَ فَلَا تَبْتَلِنَا ، وَمِنْ الرِّقُومِ وَالضَّرِيحِ فَلَا تَطْعِمْنَا ، وَمَعَ الشَّيَاطِينِ فَلَا تَجْمَعْنَا ، وَفِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِنَا فَلَا تَكْتُبْنَا ، وَمِنْ ثِيَابِ النَّارِ وَسَدِّ رَايِلِ الْقَطْرَانِ فَلَا تَلْبِسْنَا ، وَمِنْ كُلِّ سُوءٍ يَا لَإِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِحَقِّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ فَجَنِّبْنَا . (1) 3 / ادعية الأَسْحَارِ _ دُعَاءُ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ 1609. كتاب سليم بن قيس عن سليم : الإقبال : عَنْ أَيُّوبَ بْنِ يَظِينَ أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ الرُّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَسْأَلُهُ أَنْ يُصَحِّحَ لَهُ هَذَا الدُّعَاءَ ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ : «نَعَمْ ، وَهُوَ دُعَاءُ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْأَسْحَارِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ .

قال أبي عليه السلام : قال أبو جعفر عليه السلام : لو يعلم الناس من عظم هذه المسائل عند الله وسرعة إجابته لصاحبها لأقتتلوا عليه ولو بالسيف ، والله يختص برحمته من يشاء .

وقال أبو جعفر عليه السلام : لو حلفت لبررت أن اسم الله الأعظم قد دخل فيها ، فإذا دعوتهم فاجتهدوا في الدعاء فإنه من مكنون العلم ، واكتنموه إلا من أهله ، وليس من أهله المنافقون والمكذبون والجاحدون ، وهو دعاء المباهلة تقول :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ بَهَائِكَ بِأَبْهَاءِ وَكُلِّ بَهَائِكَ بَهِيٍّ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِبَهَائِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ جَمَالِكَ بِأَجْمَلِهِ وَكُلِّ جَمَالِكَ جَمِيلٍ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِجَمَالِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ جَلَالِكَ بِأَجْلَلِهِ وَكُلِّ جَلَالِكَ جَلِيلٍ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِجَلَالِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ عَظَمَتِكَ بِأَعْظَمِهَا وَكُلِّ عَظَمَتِكَ عَظِيمَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعَظَمَتِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ نُورِكَ بِأَنُورِهِ وَكُلِّ نُورِكَ نِيرٍ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِنُورِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ رَحْمَتِكَ بِأَوْسَعِهَا وَكُلِّ رَحْمَتِكَ وَاسِعَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ كَلِمَاتِكَ بِأَتْمَمِهَا وَكُلِّ كَلِمَاتِكَ تَامَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكَلِمَاتِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ كَمَالِكَ بِأَكْمَلِهِ وَكُلِّ كَمَالِكَ كَامِلٍ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكَمَالِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ أَسْمَانِكَ بِأَكْبَرِهَا وَكُلِّ أَسْمَانِكَ كَبِيرَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَسْمَانِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ عَزَّتِكَ بِأَعَزِّهَا وَكُلِّ عَزَّتِكَ عَزِيزَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعَزَّتِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ مَشِيئَتِكَ بِأَمْضَاهَا وَكُلِّ مَشِيئَتِكَ مَاضِيَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَشِيئَتِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ قُدْرَتِكَ بِالْقُدْرَةِ الَّتِي اسْتَطَلَّتْ بِهَا عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكُلِّ قُدْرَتِكَ مُسْتَطِيلَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِقُدْرَتِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ عِلْمِكَ بِأَنْفَذِهِ وَكُلِّ عِلْمِكَ نَافِذٌ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعِلْمِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ قَوْلِكَ

بِأَرْضَاهُ وَكُلِّ قَوْلِكَ رَضِيٍّ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِقَوْلِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ مَسَائِلِكَ بِأَحَبِّهَا إِلَيْكَ وَكُلِّ مَسَائِلِكَ إِلَيْكَ حَبِيبَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَسَائِلِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ شَرَفِكَ بِأَشْرَفِهِ وَكُلِّ شَرَفِكَ شَرِيفٌ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِشَرَفِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ سُلْطَانِكَ بِأَدْوَمِهِ وَكُلِّ سُلْطَانِكَ دَائِمٌ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِسُلْطَانِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ مُلْكِكَ بِأَفْخَرِهِ وَكُلِّ مُلْكِكَ فَخِرٌ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمُلْكِكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ عُلُوكَ بِأَعْلَاهُ وَكُلِّ عُلُوكَ عَالٍ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعُلُوكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ مَنِّكَ بِأَقْدَمِهِ وَكُلِّ مَنِّكَ قَدِيمٌ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَنِّكَ كُلِّهِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ آيَاتِكَ بِأَكْرَمِهَا وَكُلِّ آيَاتِكَ كَرِيمَةً ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِآيَاتِكَ كُلِّهَا ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَا أَنْتَ فِيهِ مِنَ الشَّانِ وَالْجَبْرُوتِ ، وَأَسْأَلُكَ بِكُلِّ شَأْنٍ وَحَدِّهِ وَجَبْرُوتٍ وَحَدِّهَا ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَا تُجِيبُنِي بِهِ حِينَ أَسْأَلُكَ فَأَجِبْنِي يَا اللَّهُ ، وَافْعَلْ بِي كَذَا وَكَذَا .

وَتَذَكَّرُ حَاجَتَكَ ، فَإِنَّكَ تُعْطَاهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى . (2) .

1- الإقبال : ج 1 ص 143 .

2- الإقبال : ج 1 ص 175 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 94 ح 2 .

ه _ دعای «ورود به جمع صالحان»**3 / 3 دعا‌های سحر****الف _ دعای امام باقر علیه السلام**

ه _ دعای «ورود به جمع صالحان» 1608. المعجم الكبير (_ به نقل از ابن عباس ، درباره این سخن خدا : { Q }) الإقبال _ در بخشی از دعایی دیگر برای هر شب _ : خداوند! به رحمت ، ما را در جمع شایستگان ، وارد کن و در بهشت برین ، بالایمان ببر و به ما جامی گوارا از چشمه سلسبیل ، بنوشان و به رحمت ، از حوریان بهشتی همسرمان گردان و از پسرکانِ جاودان [در بهشت ،] که همچون لؤلؤ پوشیده اند ، به خدمت ما بگمار و از میوه های بهشتی و گوشت های پرندگان ، غذایمان ده و از جامه های دیبا و پرنیان و زربفت بر ما بپوشان و توفیق درك شب قدر و حج خانه خودت و شهادت در راهت را به ما بده و دعا و خواسته شایسته ما را اجابت کن _ ای آفریدگار ما! بشنو و اجابت کن _ و آن گاه که در روز قیامت ، اولین و آخرین را گرد آوری ، بر ما ترحم کن و امان نامه نجات از آتش را برایمان بنویس و ما را در جهنم به غل و زنجیر مکش و ما را دچار عذاب و خواری از سوی خود مساز و از زقوم و ضریع به ما مخوران و ما را با شیطان ها يك جا قرار مده و ما را به رو در آتش دوزخ میفکن و از جامه های آتشین و پیراهن های گدازنده بر ما بپوشان و ما را از هر بدی _ ای آن که هیچ معبودی جز تو نیست ، به حق آن که معبودی جز تو نیست _ برهان! 3 / 3 دعا‌های سحرالف _ دعای امام باقر علیه السلام 1612. عنه صلی الله علیه و آله : الإقبال _ درباره ایوب بن یقظین _ : وی نامه ای به امام رضا علیه السلام نوشت و از او خواست که درستی این دعا را بیان کند.

امام علیه السلام به او نوشت: «آری. این ، دعای امام باقر علیه السلام در سحرهای ماه رمضان است . پدرم فرمود که امام باقر علیه السلام فرمود: اگر مردم از عظمت این خواسته ها نزد خداوند و سرعت اجابت آنها برای صاحبانش خبر داشتند ، بر سر آن با یکدیگر به جنگ می پرداختند، حتی با شمشیر؛ و خداوند، رحمتش را به هر کس بخواهد، ویژه می سازد .

و امام باقر علیه السلام فرمود: اگر قسم بخورم ، راست گفته ام که اسم اعظم خداوند ، در این دعاست . پس هر گاه دعا کردید ، در دعا بکشید؛ چرا که آن از دانش نهفته است و آن را جز از اهلش ، از دیگران پنهان ندارید. منافقان ، تکذیب کنندگان و منکران ، از اهل آن نیستند و این ، دعای مباحله است. چنین می گویی :

«خداوند! من از تو درخواست می کنم ، از جلوه های نورانیت ، به برترین جلوه اش ، در حالی که همه جلوه های تو نورانی است. خداوند! از تو درخواست می کنم ، به همه جلوه های نورانی ات.

خداوند! از تو درخواست می کنم ، از زیبایی هایت ، به زیباترینش ، در حالی که همه جمال تو زیباست. خداوند! از تو درخواست می کنم ، به همه زیبایی ات.

خداوند! از تو درخواست می کنم، از شُکوه هایت ، به شکوه مندترینش ، در حالی که همه شُکوه تو باشد کوه است. خداوند! از تو

درخواست می‌کنم ، به همه شکوهت .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از عظمت هایت ، به بزرگ‌ترینش ، در حالی که همه عظمت بزرگ است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه عظمت .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از فروغ هایت ، به فروزان‌ترینش ، در حالی که همه فروغ تو فروزان است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه فروغت .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، و از رحمت هایت ، به گسترده‌ترینش ، در حالی که همه رحمت گسترده است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه رحمت .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از سخنان ، به کامل‌ترینش ، در حالی که همه سخنان کامل است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه سخنان .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از کمال هایت به کامل‌ترینش ، در حالی که همه کمال کامل است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه کمال .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از نام هایت ، به بزرگ‌ترینش ، در حالی که همه نام هایت بزرگ است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه نام هایت .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از عزت هایت به توان‌ترینش ، در حالی که همه عزت شکست ناپذیر است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه عزت .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از اراده هایت ، به نافذ‌ترینش ، در حالی که همه اراده ات نافذ است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه اراده ات .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به آن توانی که با آن بر هر چیز ، احاطه یافتی ، در حالی که همه توانت فراگیر است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه توانایی ات .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از دانش هایت به نافذ‌ترینش ، در حالی که همه دانش نافذ است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه دانش .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از گفتار هایت ، به پسندیده‌ترینش ، در حالی که همه گفتارت پسندیده است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه گفتارت .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از خواسته های برآمده در درگاهت ، به محبوب‌ترین آنها در پیشگاهت ، در حالی که همه آن خواسته ها نزد تو محبوب است . خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه خواسته های برآمده در درگاهت .

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از شرافت هایت ، به شریف ترینش ، در حالی که همه شرافتت شریف است. خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه شرافتت.

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از فرمان‌روایی هایت به مانا‌ترینش ، در حالی که همه فرمان‌روایی ات ماناست. خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه فرمان‌روایی ات.

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از پادشاهی هایت ، به والاترینش ، در حالی که همه پادشاهی تو والاست. خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه پادشاهی ات.

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از والایی هایت به بلندمرتبه‌ترینش ، در حالی که همه والایی تو بلندمرتبه است. خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه والایی ات.

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از احسان هایت ، به کهن‌ترینش ، در حالی که همه احسان تو دیرین است. خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه احسانت.

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، از آیات ، به گرامی‌ترینش ، در حالی که همه آیاتت گرامی است. خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به همه آیاتت.

خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به آن جایگاه و شُکوهی که در آنی ، و از تو درخواست می‌کنم ، به هر جایگاهی به تنهایی ، و به هر شُکوهی به تنهایی. خداوندا! از تو درخواست می‌کنم ، به آنچه وقتی تو را به آن بخوانم ، جوابم می‌دهی.

پس خداوندا! دعایم را اجابت کن و با من چنین و چنان کن» .

حاجت خود را یاد می‌کنی ، این شاء الله برآورده می‌شود .

ب _ دُعَاءُ أَبِي حَمَزَةَ الثَّمَالِيِّ 1611. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : مصباح المتهجد عن أبي حمزة الثمالي : كان علي بن الحسين سيد العابدین _ صلوات الله عليهما _ يصلي عامة الليل في شهر رمضان ، فإذا كان (في) السحر دعا بهذا الدعاء :

إلهي لا تؤدبني بعقوبتك ، ولا تمكر بي في حيلتك ، من أين لي الخير يا رب ولا يوجد إلا من عندك ، ومن أين لي النجاة ولا تستطاع إلا بك ، لا الذي

أحسن استغنى عن عونك ورحمتك ولا الذي أساء واجترأ عليك ولم يرضك خرج عن قدرتك ، يا رب يا رب يا رب _ حتى ينقطع النفس _ بك عرفتك وأنت دلتني عليك ودعوتني إليك ، ولولا أنت لم أدر ما أنت .

الحمد لله الذي أذعوه فيجيبني وإن كنت بطيئاً حين يدعوني ، والحمد لله الذي أسأله فيعطيني وإن كنت بخيلاً حين يستقرضني ، والحمد لله الذي أناديه كلما شئت لحاجتي وأخلو به حيث شئت لسري بغير شفيع فيقضي لي حاجتي .

الحمد لله الذي لا - أذعوه غيره ، ولو دعوت غيره لم يستجب لي دعائي ، والحمد لله الذي لا أرجو غيره ، ولو رجوت غيره لأخلف رجائي ، والحمد لله الذي وكلني إليه فأكرمني ولم يكلني إلى الناس فيهنوني ، والحمد لله الذي تحبب إلي وهو غني عني ، والحمد لله الذي يحلم عني حتى كآني لاذنب لي ، فربي أحمد شيء عندي وأحق بحمدي .

اللهم إني أجد سبل المطالب إليك مشرعة ، ومناهل الرجاء إليك مترعة ، والاستعانة بفضلك لمن أملك مباحة ، وأبواب الدعاء إليك للصارخين مفتوحة ، وأعلم أنك للراجين بموضع إجابة وللملهوفين بمرصد إغاثة ، وأن في اللهب إلى جودك والرضا بقضائك عوضاً من منع الباخلين ومدوحة عما في أيدي المستأثرين ، وأن الراحل إليك قريب المسافة ، وأنت لا تحتجب عن خلقك إلا أن تحجبهم الأعمال دونك ، وقد قصدت إليك بطيئتي وتوجهت إليك بحاجتي ، وجعلت بك استغاثتي وبدعائك توسلي من غير استحقاق لاستماعك مني ولا استيجاب لعفوك عني ، بل لثقتي بكرمك وسكوني إلى صدق وعدك ولجني إلى الإيمان بتوحيديك ، وبيني بمعرفتك مني إلا رب لي غيرك ، ولا إله إلا أنت وحدك لا شريك لك .

اللهم أنت القائل وقولك حق ووعدك صدق : وأسألو الله من فضله إن الله كان بكم رحيماً ، وليس من صدفاتك يا سيدي أن تأمر بالسؤال وتمنع العطيّة ، وأنت المنان بالعطيات على أهل مملكتك والعائد عليهم بتحنن رافتك .

إلهي ربّيتني في نعمك وإحسانك صغيراً ونوّمت باسمي كبيراً ، فيا من ربّاني في الدنيا بإحسانه وتفضله ونعمه ، وأشار لي في الآخرة إلى عفوه وكرمه ، معرفتي يا مولاي دلتني (دليلي) عليك ، وحبي لك شفيعي إليك ، وأنا واثق من دليلي بدلائلك وساكن من شفيعي إلى شفاعتك ، أذعوك يا سيدي بلسان قد أحرسه ذنبه ، رب أناجيك بقلب قد أوقفه جرمه ، أذعوك يا رب راغباً راغباً خائفاً ، إذا رأيت مولاي دنوبي فرعت ، وإذا رأيت كرمك طمعت ، فإن عفوت فخير راحم ، وإن عذبت فغير ظالم ، حجتني يا الله في جراتي على مسألتك مع إتياني ما تكره : جودك وكرمك ، وعدتي في شدتي مع قلة حيائي : رافتك ورحمتك ، وقد رجوت ألا تخيب بين دين ودين مني ، فحقق رجائي وأسمع دعائي يا خير من دعاه داع وأفضل من رجاه راج ، عظم يا سيدي أمني وساء عملي ، فأعطني من عفوك بمقدار أمني ولا تؤاخذني بأسوء عملي ، فإن كرمك يجعل عن مجازاة المذنبين ، وحلمك يكبر عن مكافاة المقصرين ، وأنا يا سيدي عائد بفضلك هارب منك إليك ، منتجراً (منتجراً) ما وعدت من الصّبح عن أحسن بك ظناً ، وما أنا يا رب وما خطري ، هبني بفضلك وتصدق علي بعفوك ، أي رب جلّلتني

بِسِرِّكَ وَاعْفُ عَنْ تَوْبِيخِي بِكَرَمِ وَجْهِكَ ، فَلَوْ اطَّلَعَ الْيَوْمَ عَلَى ذَنْبِي غَيْرِكَ مَا فَعَلْتُهُ ، وَلَوْ خِفْتُ تَعَجِيلَ الْعُقُوبَةِ لِأَجْتَنُّبُهُ ، لَا لِأَنَّكَ أَهْوَنُ النَّاطِرِينَ إِلَيَّ وَأَخَفُ الْمُطَّلَعِينَ عَلَيَّ ، بَلِ لِأَنَّكَ يَا رَبَّ خَيْرُ السَّاتِرِينَ وَأَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ وَأَكْرَمُ الْأَكْرَمِينَ ، سَدِّ تَأْرِ الْعُيُوبِ عَفَاؤُ الدُّنُوبِ عَلَامُ الْعُيُوبِ ، تَسْتُرُ الذَّنْبَ بِكَرَمِكَ وَتُوَخِّرُ

الْعُقُوبَةَ بِحِلْمِكَ ، فَلَاكَ الْحَمْدُ عَلَى حِلْمِكَ بَعْدَ عِلْمِكَ وَعَلَى عَفْوِكَ بَعْدَ قُدْرَتِكَ ، وَيَحْمِلُنِي وَيُجَرِّئُنِي عَلَى مَعْصِيَتِكَ حِلْمُكَ عَنِّي ، وَيَدْعُونِي إِلَى قَلَّةِ الْحَيَاءِ سَتْرُكَ عَلَيَّ ، وَيُسْرِعُنِي إِلَى التَّوْبِ عَلَى مَحَارِمِكَ مَعْرِفَتِي بِسَعَةِ رَحْمَتِكَ وَعَظِيمِ عَفْوِكَ .

يَا حَلِيمُ يَا كَرِيمُ ، يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ ، يَا غَافِرَ الذَّنْبِ يَا قَابِلَ التَّوْبِ ، يَا عَظِيمَ الْمَنِّ يَا قَدِيمَ الْإِحْسَانِ ، أَيْنَ سِرِّكَ الْجَمِيلُ؟ أَيْنَ عَفْوُكَ الْجَلِيلُ؟ أَيْنَ فَرْجُكَ الْقَرِيبُ؟ أَيْنَ غِيَاثُكَ السَّرِيعُ؟ أَيْنَ رَحْمَتُكَ الْوَاسِعَةُ؟ أَيْنَ عَطَايَاكَ الْفَاضِلَةُ؟ أَيْنَ مَوَاهِبُكَ الْهَنِيئَةُ؟ أَيْنَ صَدَائِعُكَ السَّيِّئَةُ؟ أَيْنَ فَضْلُكَ الْعَظِيمُ؟ أَيْنَ مَتْنُكَ الْجَسِيمُ؟ أَيْنَ إِحْسَانُكَ الْقَدِيمُ؟ أَيْنَ كَرَمُكَ يَا كَرِيمُ؟ بِهِ فَاسْتَقْذِنِي وَبِرَحْمَتِكَ فَخَلِّصْنِي .

يَا مُحْسِنُ يَا مُجْبِلُ ، يَا مُنْعِمُ يَا مُفْضِلُ ، لَسْنَا نَتَّكِلُ فِي النَّجَاةِ مِنْ عِقَابِكَ عَلَى أَعْمَالِنَا ، بَلِ بِفَضْلِكَ عَلَيْنَا لِأَنَّكَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ، تُبْدِي بِالْإِحْسَانِ نِعْمًا وَتَعْفُو عَنِ الذَّنْبِ كَرَمًا ، فَمَا نَدْرِي مَا نَشْكُرُ ، أَجْمِيلٌ مَا تَشْدُرُ أَمْ قَبِيحٌ مَا تَسْتُرُ؟ أَمْ عَظِيمٌ مَا أُبْلِيَتْ وَأَوْلِيَتْ؟ أَمْ كَثِيرٌ مَا مِنْهُ نَجِيَتْ وَعَافِيَتْ؟ يَا حَبِيبَ مَنْ تَحَبَّبَ إِلَيْكَ ، وَيَا قُوَّةَ عَيْنٍ مَنْ لَادَبَكَ وَأَنْقَطَعَ إِلَيْكَ ، أَنْتَ الْمُحْسِنُ وَنَحْنُ الْمُسِيءُونَ ، فَتَجَاوَزْ يَا رَبَّ عَنْ قَبِيحِ مَا عِنْدَنَا بِجَمِيلِ مَا عِنْدَكَ ، وَأَيُّ جَهْلٍ يَا رَبَّ لَا يَسَّعُهُ جُودُكَ ، أَوْ أَيُّ زَمَانٍ أَطْوَلُ مِنْ أَنْتِكَ ، وَمَا قَدْرُ أَعْمَالِنَا فِي جَنْبِ نِعْمِكَ ، وَكَيْفَ نَسْتَكْثِرُ أَعْمَالًا تُقَابِلُ بِهَا كَرَمَكَ ، بَلِ كَيْفَ يَضِيقُ عَلَى الْمُذْنِبِينَ مَا وَسَّعَهُمْ مِنْ رَحْمَتِكَ ، يَا وَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ ، يَا بَاسِطَ الْيَدَيْنِ بِالرَّحْمَةِ ، فَوَعْرَتِكَ يَا سَيِّدِي لَوْ نَهَرْتَنِي مَا بَرَحْتُ مِنْ بَابِكَ وَلَا كَفَفْتُ عَنْ تَمَلُّقِكَ لِمَا أَنْتَهَى إِلَيَّ مِنَ الْمَعْرِفَةِ بِجُودِكَ وَكَرَمِكَ ، وَأَنْتَ الْفَاعِلُ لِمَا تَشَاءُ ، تُعَذِّبُ مَنْ تَشَاءُ بِمَا تَشَاءُ كَيْفَ تَشَاءُ ، وَتَرْحَمُ مَنْ تَشَاءُ بِمَا تَشَاءُ كَيْفَ تَشَاءُ .

لَا تُسَأَلُ عَنْ فِعْلِكَ ، وَلَا تُنَازَعُ فِي مُلْكِكَ ، وَلَا تُشَارَكُ فِي أَمْرِكَ ، وَلَا تُضَادُّ فِي حُكْمِكَ وَلَا يَعْتَرِضُ عَلَيْكَ أَحَدٌ فِي تَدْبِيرِكَ ، لَكَ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ .

يَا رَبَّ هَذَا مَقَامٌ مِنْ لَاحِظِكَ وَاسْتَجَارَ بِكَرَمِكَ وَأَلْفَ إِحْسَانِكَ وَنِعْمَتِكَ ، وَأَنْتَ الْجَوَادُّ الَّذِي لَا يَضِيقُ عَفْوُكَ وَلَا يَنْقُصُ فَضْلُكَ وَلَا تَقِلُّ رَحْمَتُكَ ، وَقَدْ تَوَقَّفْنَا مِنْكَ بِالصَّفْحِ الْقَدِيمِ وَالْفَضْلِ الْعَظِيمِ وَالرَّحْمَةِ الْوَاسِعَةِ ، أَفْتَرَاكَ يَا رَبَّ تُخْلِفُ ظُنُونَنَا أَوْ تُخَيِّبُ آمَالَنَا؟ كَلَّا يَا كَرِيمُ لَيْسَ هَذَا ظَنُّنَا بِكَ وَلَا هَذَا فَيْكَ طَمَعُنَا ، يَا رَبَّ ، إِنَّ لَنَا فَيْكَ أَمَلًا طَوِيلًا كَثِيرًا ، إِنَّ لَنَا فَيْكَ رَجَاءً عَظِيمًا ، عَصَمَ بَيْنَاكَ وَنَحْنُ نَرْجُو أَنْ تَسْتُرَ عَلَيْنَا وَدَعُونَكَ وَنَحْنُ نَرْجُو أَنْ تَسْتَجِيبَ لَنَا ، فَحَقَّقْ رَجَاءَنَا مَوْلَانَا فَقَدْ عَلِمْنَا مَا نَسْتَوْجِبُ بِأَعْمَالِنَا ، وَلَكِنَّ عِلْمَكَ فِينَا وَعِلْمَنَا بِأَنَّكَ لَا تَصْرِفُنَا عَنْكَ حَتَّى عَلَى الرَّغْبَةِ إِلَيْكَ ، وَإِنْ كُنَّا غَيْرَ مُسْتَوْجِبِينَ لِرَحْمَتِكَ فَأَنْتَ أَهْلٌ أَنْ تَجُودَ عَلَيْنَا وَعَلَى الْمُذْنِبِينَ بِفَضْلِ سَعَتِكَ ، فَاْمُنْ عَلَيْنَا بِمَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَجُدْ عَلَيْنَا فَإِنَّا مُحْتَاجُونَ إِلَى نَيْلِكَ ، يَا غَفَّارُ بِنُورِكَ اهْتَدَيْنَا ، وَبِفَضْلِكَ اسْتَغْنَيْنَا ، وَبِنِعْمَتِكَ أَصْبَحْنَا وَأَمْسَيْنَا ، ذُنُوبُنَا بَيْنَ يَدَيْكَ نَسْتَغْفِرُكَ اللَّهُمَّ مِنْهَا وَتَتَوَّبُ إِلَيْكَ ، تَتَحَبَّبُ إِلَيْنَا بِالنِّعَمِ وَنُعَارِضُكَ بِالذُّنُوبِ ، خَيْرُكَ إِلَيْنَا نَازِلٌ وَشَرُّنَا إِلَيْكَ صَاعِدٌ ، وَلَمْ يَزَلْ وَلَا يَزَالُ مَلَكٌ كَرِيمٌ يَأْتِيكَ عَنَّا بِعَمَلٍ قَبِيحٍ فَلَا يَمْنَعُكَ ذَلِكَ أَنْ تَحُوطَنَا بِنِعْمِكَ وَتَتَفَضَّلَ عَلَيْنَا بِأَلَانِكَ ، فَسَدِّ بَحَانِكَ مَا أَحْلَمَكَ وَأَعْظَمَكَ وَأَكْرَمَكَ مُبْدِنًا وَمُعِيدًا ، تَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُكَ وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ وَكَرَّمَ صَدَائِعُكَ وَفَعَالُكَ ، أَنْتَ إِلَهِي أَوْسَعُ فَضْلًا وَأَعْظَمُ حِلْمًا مِنْ أَنْ تُقَابِسَ نِي بِنِعْمَتِي وَخَطِيئَتِي ، فَالْعَفْوُ الْعَفْوُ سَيِّدِي سَيِّدِي سَيِّدِي .

اللَّهُمَّ اشْغَلْنَا بِذِكْرِكَ ، وَأَعِزَّنَا مِنْ سَخَطِكَ وَأَجْرْنَا مِنْ عَذَابِكَ ، وَارْزُقْنَا مِنْ مَوَاهِبِكَ ، وَأَنْعِمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلِكَ ، وَارْزُقْنَا حَاجَ بَيْتِكَ وَزِيَارَةَ قَبْرِ

نَبِيِّكَ صَدِّ لِمَوَاتِكَ وَرَحْمَتِكَ وَمَغْفِرَتِكَ وَرِضْوَانِكَ عَلَيْهِ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ إِنَّكَ قَرِيبٌ مُجِيبٌ ، وَارْزُقْنَا عَمَلًا بِطَاعَتِكَ ، وَتَوَقَّفْنَا عَلَى مَلَّتِكَ وَسُنَّةِ نَبِيِّكَ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيْ وَارْحَمَهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ، اجْزِهِمَا بِالْإِحْسَانِ إِحْسَانًا وَبِالسَّيِّئَاتِ غُفْرَانًا ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ ، وَتَابِعْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا ، شَاهِدِ دِنَا وَغَائِبِنَا ، ذَكِّرْنَا وَأَنْثَانَا ، صَدِّغْنَا وَكَبِيرَنَا ، حُرِّنَا وَمَمْلُوكَنَا ، كَذِّبِ الْعَادِلُونَ بِاللَّهِ وَصَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا وَخَسِرُوا خُسْرَانًا مُبِينًا .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاخْتِمْ لِي بِخَيْرٍ وَاكْفِنِي مَا أَهَمَّنِي مِنْ أَمْرِ دُنْيَايَ وَآخِرَتِي وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيَّ مَنْ لَا يَرْحَمُنِي ، وَاجْعَلْ عَلَيَّ مِنْكَ وَاقِيَةً بَاقِيَةً ، وَلَا تَسْلُبْنِي صَالِحَ مَا أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ ، وَارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ رِزْقًا وَسِعَ حَلَالًا طَيِّبًا ، اللَّهُمَّ احْرُسْنِي بِحِرَاسَتِكَ وَاحْفَظْنِي بِحِفْظِكَ وَآكِلَاتِي بِكِلَافَتِكَ ، وَارْزُقْنِي حَرَجَ بَيْتِكَ الْحَرَامِ فِي عَامِنَا هَذَا وَفِي كُلِّ عَامٍ وَزِيَارَةَ قَبْرِ نَبِيِّكَ ، وَلَا تُخْلِنِي يَا رَبِّ مِنْ تِلْكَ الْمَشَاهِدِ الشَّرِيفَةِ وَالْمَوَاقِفِ الْكَرِيمَةِ .

اللَّهُمَّ ثَبِّعْ عَلَيَّ حَتَّى لَا أُعْصِيكَ وَأَلْهَمْنِي الْخَيْرَ وَالْعَمَلَ بِهِ ، وَخَشِيَتَكَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَا أَبْقَيْتَنِي يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي كُلَّمَا قُلْتُ : قَدْ تَهَيَّأْتُ وَتَعَبَّأْتُ وَفُتْتُ لِلصَّلَاةِ بَيْنَ يَدَيْكَ وَنَاجَيْتُكَ ، أَلْقَيْتَ عَلَيَّ نِعَاسًا إِذَا أَنَا صَدَّيْتُ ، وَسَدَّيْتُ مُنَاجَاتَكَ إِذَا أَنَا نَاجَيْتُ ، مَا لِي كُلَّمَا قُلْتُ : قَدْ صَدَّ لِحَتِّ سَدِّ رِيَّتِي وَقُرْبَ مِنْ مَجَالِسِ التَّوَابِينَ مَجْلِسِي ، عَرَضَتْ لِي بَلِيَّةٌ أَزَالَتْ قَدَمِي وَحَالَتْ بَيْنِي وَبَيْنَ خِدْمَتِكَ .

سَيِّدِي لَعَلَّكَ عَنْ بَابِكَ طَرَدْتَنِي وَعَنْ خِدْمَتِكَ نَحَيْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ رَأَيْتَنِي مُسْتَخْفًا بِحَقِّكَ فَأَقْصَيْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ رَأَيْتَنِي مُعْرِضًا عَنْكَ فَقَلَيْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ

وَجَدْتَنِي فِي مَقَامِ الْكَاذِبِينَ فَرَفَضْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ رَأَيْتَنِي غَيْرَ شَاكِرٍ لِنِعْمَائِكَ فَحَرَمْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ قَدَّ دَتْنِي مِنْ مَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ فَخَذَلْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ رَأَيْتَنِي فِي الْغَافِلِينَ فَمِنْ رَحْمَتِكَ آيَسْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ رَأَيْتَنِي أَلْفَ مَجَالِسِ الْبَطَالِينَ فَبَيْنِي وَبَيْنَهُمْ خَلَيْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ لَمْ تُحِبَّ أَنْ تَسْمَعَ دُعَائِي فَبَاعَدْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ بِجُرْمِي وَجَرِيرَتِي كَافَيْتَنِي ، أَوْ لَعَلَّكَ بِقَلَّةِ حَيَاتِي مِنْكَ جَارَيْتَنِي ، فَإِنْ عَفَوْتَ يَا رَبِّ فَطَالَمَا عَفَوْتَ عَنِ الْمَذْنِبِينَ قَبْلِي ؛ لِأَنَّ كَرَمَكَ أَيُّ رَبِّ يَجِلُّ عَنْ مُجَازَاةِ الْمَذْنِبِينَ ، وَحِلْمَكَ يَكْبُرُ عَنْ مُكَافَاةِ الْمُقْصِرِينَ ، وَأَنَا عَائِذٌ بِفَضْلِكَ هَارِبٌ مِنْكَ إِلَيْكَ ، مُتَنَجِّزٌ (مُتَنَجِّزٌ) مَا وَعَدْتَ مِنَ الصَّفْحِ عَمَّنْ أَحْسَنَ بِكَ ظَنًّا .

إِلَهِي أَنْتَ أَوْسَعُ فَضْلًا وَأَعْظَمُ حِلْمًا مِنْ أَنْ تُقَاسِنِي بِعَمَلِي ، أَوْ أَنْ تَسْتَرْلِنِي بِخَطِيئَتِي ، وَمَا أَنَا يَا سَيِّدِي وَمَا خَطْرِي؟! هَبْنِي بِفَضْلِكَ سَيِّدِي ، وَتَصَدَّقْ عَلَيَّ بِعَفْوِكَ وَجَلَلْنِي بِسِتْرِكَ ، وَاعْفُ عَن تَوْبِيخِي بِكَرَمِ وَجْهِكَ .

سَيِّدِي إِذَا الصَّغِيرُ الَّذِي رَبَّيْتَهُ ، وَإِذَا الْجَاهِلُ الَّذِي عَلَّمْتَهُ ، وَإِذَا الصَّالُّ الَّذِي هَدَيْتَهُ ، وَ(أَنَا) الْوَضِيعُ الَّذِي رَفَعْتَهُ ، وَأَنَا الْخَائِفُ الَّذِي آمَنْتَهُ ، وَالْجَائِعُ الَّذِي أَشْبَعْتَهُ ، وَالْعَطْشَانُ الَّذِي أَرَوَيْتَهُ ، وَالْعَارِي الَّذِي كَسَوْتَهُ وَالْفَقِيرُ الَّذِي أَغْنَيْتَهُ ، وَالضَّعِيفُ الَّذِي قَوَّيْتَهُ ، وَالذَّلِيلُ الَّذِي أَعَزَّزْتَهُ ، وَالسَّقِيمُ الَّذِي شَفَيْتَهُ ، وَالسَّائِلُ الَّذِي أَعْطَيْتَهُ ، وَالْمَذْنُوبُ الَّذِي سَتَرْتَهُ وَالْخَاطِئُ الَّذِي أَقْلَنْتَهُ ، وَإِذَا الْقَلِيلُ الَّذِي كَثَّرْتَهُ ، وَالْمُسْتَضْعَفُ الَّذِي نَصَرْتَهُ ، وَأَنَا الطَّرِيدُ الَّذِي أَوَيْتَهُ .

أَنَا يَا رَبِّ الَّذِي لَمْ أَسْتَحِكْ فِي الْخَلَاءِ وَلَمْ أُرَاقِبْكَ فِي الْمَلَاءِ ، أَنَا صَاحِبُ الدَّوَاهِي الْعُظْمَى ، أَنَا الَّذِي عَلَى سَيِّدِهِ اجْتَرَى ، أَنَا الَّذِي عَصَيْتُ جَبَّارَ السَّمَاءِ ، أَنَا الَّذِي أَعْطَيْتُ عَلَى مَعَاصِيِي الْجَلِيلِ الرُّشَا ، أَنَا الَّذِي حِينَ بُشِّرْتُ بِهَا خَرَجْتُ إِلَيْهَا أَسْعَى ، أَنَا الَّذِي أَهْمَلْتَنِي فَمَا ارْعَوَيْتُ ، وَسَتَرْتَ عَلَيَّ فَمَا اسْتَحْيَيْتُ ، وَعَمِلْتُ بِالْمَعَاصِيِ فَتَعَدَّيْتُ ، وَأَسْفَقْتُنِي مِنْ عَيْنِكَ فَمَا بَالَيْتُ ،

فَجَلِّمِكَ أَهْمَلْتَنِي وَبِسِرِّكَ سَتَرْتَنِي ، حَتَّى كَأَنَّكَ أَغْفَلْتَنِي ، وَمِنْ عُقُوبَاتِ الْمَعَاصِي جَنَّبْتَنِي حَتَّى كَأَنَّكَ اسْتَحْيَيْتَنِي .

إِلَهِي لَمْ أَعْصِكَ حِينَ عَصَيْتَكَ وَإِذَا بَرُّوْبِيَّتِكَ جَاحِدٌ ، وَلَا بِأَمْرِكَ مُسْتَخَفٌّ ، وَلَا لِعُقُوبَتِكَ مُتَعَرِّضٌ ، وَلَا لَوَعِيدِكَ مُتَهَاوِنٌ ، لَكِنْ خَطِيئَةٌ عَرَضَتْ وَسَوَّلَتْ لِي نَفْسِي وَعَلَّبَنِي هَوَايَ وَأَعَانَتْنِي عَلَيْهَا شَيْ قُوَّتِي ، وَعَرَّزْتَنِي سِرِّكَ الْمُرْخَى عَلَيَّ ، فَقَدْ عَصَيْتَكَ وَخَالَفْتَكَ بِجَهْدِي ، فَالآنَ مِنْ عَذَابِكَ مَنْ يَسْتَفِيدُنِي؟ وَمِنْ أَيْدِي الْخُصَمَاءِ عَدَا مَنْ يُحْلِصُنِي؟ وَبِحَبْلِ مَنْ أَتَّصِلُ إِنْ أَنْتَ قَطَعْتَ حَبْلَكَ عَنِّي؟ فَوَا سَوَآنَا عَلَى مَا أَحْصَى كِتَابُكَ مِنْ عَمَلِي الَّذِي لَوْلَا مَا أَرْجُو مِنْ كَرَمِكَ وَسَعَةِ رَحْمَتِكَ ، وَنَهَيْكَ إِيَّايَ عَنِ الْقُنُوطِ لَقَطَعْتَ عِنْدَمَا أَتَذَكَّرُهَا ، يَا خَيْرَ مَنْ دَعَاكَ دَاعٍ وَأَفْضَلَ مَنْ رَجَاهُ رَاجٍ .

اللَّهُمَّ بِذِمَّةِ الْإِسْلَامِ أَتُوسَّلُ إِلَيْكَ ، وَبِحُرْمَةِ الْقُرْآنِ أَعْتَمِدُ عَلَيْكَ ، وَبِحُبِّ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الْقُرَشِيِّ الْهَاشِمِيِّ الْعَرَبِيِّ النَّهْأَمِيِّ الْمَكِّيِّ الْمَدَنِيِّ أَرْجُو الرِّزْقَةَ لَدَيْكَ ، فَلَا تَوْحِشْ اسْتِنَاسَ إِيمَانِي ، وَلَا تَجْعَلْ ثَوَابِي ثَوَابَ مَنْ عَبَدَ سِوَاكَ ، فَإِنَّ قَوْمًا آمَنُوا بِالسُّنَنِهِمْ لِيَحْقِنُوا بِهِ دِمَاءَهُمْ فَأَدْرَكُوا مَا أَمَلُوا ، وَإِنَّا آمَنَّا بِكَ بِالسُّنَنِهِمْ وَقُلُوبُنَا لَتَعْفُو عَنَّا فَأَدْرِكُنَا مَا أَمَلْنَا ، وَبِتَّ رَجَاءَكَ فِي صَدُورِنَا ، وَلَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ، فَوَعَزَّتْكَ لَوْ أَنْتَهَرْتَنِي مَا بَرَحْتُ مِنْ بَابِكَ وَلَا كَفَفْتُ عَنْ تَمَلُّقِكَ لِمَا أَلْهَمَ قَلْبِي مِنَ الْمَعْرِفَةِ بِكَرَمِكَ وَسَعَةِ رَحْمَتِكَ ، إِلَى مَنْ يَذْهَبُ الْعَبْدُ إِلَّا إِلَى مَوْلَاهُ ، وَإِلَى مَنْ يَلْتَجِي الْمَخْلُوقُ إِلَّا إِلَى خَالِقِهِ .

إِلَهِي لَوْ قَرَنْتَنِي بِالْأَصْفَادِ ، وَمَنْعْتَنِي سَبِيكَ مِنْ بَيْنِ الْأَشْهَادِ ، وَذَلَلْتَ عَلَيَّ فَضَائِحِي عُيُونَ الْعِبَادِ ، وَأَمَرْتَ بِي إِلَى التَّارِ وَحُلَّتْ بَيْنِي وَبَيْنَ الْأَبْرَارِ ، مَا قَطَعْتُ رَجَائِي مِنْكَ وَمَا صَرَفْتُ تَأْمِيلِي لِلْعَفْوِ عَنكَ ، وَلَا خَرَجَ حُبُّكَ مِنْ

قَلْبِي ، أَنَا لَا أَنْسَى أَيْدِيكَ عِنْدِي وَسِرِّكَ عَلَيَّ فِي دَارِ الدُّنْيَا .

سَيِّدِي أَخْرَجَ حُبَّ الدُّنْيَا مِنْ قَلْبِي ، إِجْمَعَ بَيْنِي وَبَيْنَ الْمُصْطَفَى وَآلِهِ خَيْرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ وَخَاتَمِ النَّبِيِّينَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ، وَانْقَلَبْنِي إِلَى دَرَجَةِ التَّوْبَةِ إِلَيْكَ ، وَأَعْنِي بِالْبُكَاءِ عَلَى نَفْسِي فَقَدْ أَفَيْتُ بِالسُّوْفِ وَالْأَمَالِ عُمْرِي ، وَقَدْ نَزَلْتُ مَنزِلَةَ الْإِسْمِينِ مِنْ خَيْرِي ، فَمَنْ يَكُونُ أَسْوَأَ حَالًا مَنِّي إِنْ أَنَا نَقَلْتُ عَلَى مِثْلِ حَالِي إِلَى قَبْرِي ، لَمْ أُمَهِّدْ لِرِجْلَيْكَ وَلَمْ أَفْرُشْهُ بِالْعَمَلِ الصَّالِحِ لِصَدِّجَعْتِي ، وَمَا لِي لَا أَبْكِي وَمَا أَدْرِي إِلَى مَا يَكُونُ مَصِيرِي ، وَأَرَى نَفْسِي تُخَادِعُنِي وَأَيَّامِي تُخَاتِلُنِي؟ وَقَدْ خَفَقْتَ عِنْدَ رَأْسِي أَجْنِحَةَ الْمَوْتِ ، فَمَا لِي لَا أَبْكِي؟! أَبْكِي لِخُرُوجِ نَفْسِي ، أَبْكِي لِظُلْمَةِ قَبْرِي ، أَبْكِي لِضَيْقِ لِحْدِي ، أَبْكِي لِسُؤَالِ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ إِيَّايَ ، أَبْكِي لِخُرُوجِي مِنْ قَبْرِي غُرِيَانَا ذَلِيلًا حَامِلًا ثِقْلِي عَلَى ظَهْرِي ، أَنْظُرْ مَرَّةً عَنِ يَمِينِي وَأُخْرَى عَنِ شِمَالِي ، إِذِ الْخَلَائِقُ فِي شَأْنٍ غَيْرِ شَأْنِي ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ، وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ، وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ تَرْهَقُهَا قَتْرَةٌ وَذَلَّةٌ ، سَيِّدِي عَلَيْكَ مُعَوْلِي وَمُعْتَمِدِي وَرَجَائِي وَتَوَكُّلِي ، وَبِرَحْمَتِكَ تَعَلَّقِي ، تُصِيبُ بِرَحْمَتِكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَهْدِي بِكَرَامَتِكَ مَنْ تُحِبُّ ، فَلَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا نَقَيْتَ مِنَ الشَّرِّ قَلْبِي ، وَلَكَ الْحَمْدُ عَلَى بَسْطِ لِسَانِي ، أَفِلسَانِي هَذَا الْكَالُ أَشْكُرُكَ؟ أَمْ بِغَايَةِ جَهْدِي فِي عَمَلِي أَرْضِيكَ؟ وَمَا قَدْرُ لِسَانِي يَا رَبِّ فِي جَنْبِ شُكْرِكَ وَمَا قَدْرُ عَمَلِي فِي جَنْبِ نِعْمِكَ وَإِحْسَانِكَ إِلَيَّ .

إِلَهِي إِنَّ جُودَكَ بَسَطَ أَمْلِي ، وَشُدَّ كَرَكَ قَبْلِ عَمَلِي ، سَيِّدِي إِلَيْكَ رَغْبَتِي وَإِلَيْكَ رَهْبَتِي وَإِلَيْكَ تَأْمِيلِي ، قَدْ سَاقَنِي إِلَيْكَ أَمْلِي وَعَلَيْكَ يَا وَاحِدِي عَلَقْتُ هِمَّتِي وَفِيمَا عِنْدَكَ انْبَسَطَتْ رَغْبَتِي ، وَلَكَ خَالِصُ رَجَائِي وَخَوْفِي ، وَبِكَ أَنْسَتْ مَحَبَّتِي وَإِلَيْكَ أَلْقَيْتُ بِيَدِي ، وَبِحَبْلِ طَاعَتِكَ مَدَدْتُ رَهْبَتِي .

مَوْلَايَ بِذِكْرِكَ عَاشَ قَلْبِي ، وَبِمُنَاجَاتِكَ بَرَّدَتْ أَلَمَ الْخَوْفِ عَنِّي ، فَيَا مَوْلَايَ وَيَا مُؤَمِّلِي وَيَا مُنْتَهَى سُؤْلِي ، فَزَقْ بَيْنِي وَبَيْنَ ذَنْبِي الْمَانِعِ لِي مِنَ لُزُومِ طَاعَتِكَ ، فَإِنَّمَا أَسْأَلُكَ لِقْدِيمِ الرَّجَاءِ فِيكَ وَعَظِيمِ الطَّمَعِ مِنْكَ ، الَّذِي أَوْجَبْتَهُ عَلَيَّ نَفْسِكَ مِنَ الرَّأْفَةِ وَالرَّحْمَةِ ، فَالْأَمْرُ لَكَ وَحَدُّكَ ، وَالْخَلْقُ كُلُّهُمْ عِبَالُكَ وَفِي قَبْضَتِكَ ، وَكُلُّ شَيْءٍ خَاصُّعٌ لَكَ تَبَارَكَتْ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ .

إلهي ارحمني إذا انقطعت حُجَّتِي ، وكلَّ عَن جَوَابِكَ لِسَانِي وَطَاشَ عِنْدَ سُؤَالِكَ إِيَّايَ لَبِي ، يَا عَظِيمَ رَجَائِي لَا تُخَيِّبْنِي إِذَا اشْتَدَّتْ فَاقَتِي ، وَلَا تَرُدَّنِي لِجَهْلِي ، وَلَا تَمْنَعْنِي لِقَلَّةِ صَبْرِي ، أَعْطِنِي لِفَقْرِي وَارْحَمْنِي لِضَعْفِي ، سَيِّدِي عَلَيْكَ مُعْتَمِدِي وَمُعَوَّلِي وَرَجَائِي وَتَوَكُّلِي ، وَبِرَحْمَتِكَ تَعَلَّقْتِي وَبِفَنَائِكَ أَحْطُ رَحْلِي ، وَلِجُودِكَ أَقْصِدُ طَلِبْتِي ، وَبِكَرَمِكَ أَي رَبِّ اسْتَفْتِحُ دُعَائِي ، وَلَدَيْكَ أَرْجُو غِنَى فَاقَتِي ، وَبِغْنَاكَ أَجْبُرُ عَمَلْتِي ، وَتَحْتَ ظِلِّ عَفْوِكَ قِيَامِي ، وَإِلَى جُودِكَ وَكَرَمِكَ أَرْفَعُ بَصَرِي ، وَإِلَى مَعْرُوفِكَ أُدِيمُ نَظْرِي ، فَلَا تُحْرِقْنِي بِالنَّارِ وَأَنْتَ مَوْضِعُ أَمَلِي ، وَلَا تُسَكِّنِي الْهَآوِيَةَ فَإِنَّكَ قُرَّةُ عَيْنِي ، يَا سَيِّدِي لَا تُكْذِبْ ظَنِّي بِإِحْسَانِكَ وَمَعْرُوفِكَ ، فَإِنَّكَ تَقْتِي وَلَا تَحْرِمْنِي ثَوَابَكَ فَإِنَّكَ الْعَارِفُ بِفَقْرِي .

إلهي إن كان قد دنا أجلي ولم يُقرِّبني منك عملي ، فقد جعلت الاعتراف إليك بذنبي وسائل علي .

إلهي إن عفوت فمن أولى منك وإن عذبت فمن عدل منك في الحكم . ارحم في هذه الدنيا غربتي ، وعند الموت كرتي ، وفي القبر وحدتي ، وفي اللحد وحشتي وإذا نُشِرتُ لِلْحِسَابِ بَيْنَ يَدَيْكَ ذُلُّ مَوْقِعِي ، وَاغْفِرْ لِي مَا خَفِيَ عَلَيَّ الْآدَمِيِّينَ مِنْ عَمَلِي ، وَأَدِّمْ لِي مَا بِهِ سَتَرْتَنِي ، وَارْحَمْنِي صَرِيحاً عَلَى الْفِرَاشِ تُقَلِّبُنِي أَيْدِي أَحِبَّتِي ، وَتَفْضُلَ عَلَيَّ مَمْدُوداً عَلَى الْمُغْتَسَلِ يُقَلِّبُنِي صَالِحِ

جِيرَتِي ، وَتَحَنَّنْ عَلَيَّ مَحْمُولاً قَدْ تَنَاوَلَ الْأَقْرَبَاءُ أَطْرَافَ جِنَازَتِي ، وَجِدْ عَلَيَّ مَنْقُولاً قَدْ نَزَلَتْ بِكَ وَحِيداً فِي حُفْرَتِي ، وَارْحَمْ فِي ذَلِكَ الْبَيْتِ الْجَدِيدِ غُرْبَتِي حَتَّى لَا اسْتَأْنِسَ بِغَيْرِكَ ، يَا سَيِّدِي إِنْ وَكَلْتَنِي إِلَى نَفْسِي هَلَكْتُ ، سَيِّدِي فِيمَنْ اسْتَعِيثُ إِنْ لَمْ تُقَلِّبْنِي عَثْرَتِي؟ فَإِلَى مَنْ أَرْعُ إِنْ فَقَدْتُ عِنَايَتَكَ فِي ضَجْعَتِي؟ وَإِلَى مَنْ أَلْتَجِئُ إِنْ لَمْ تُنَفِّسْ كُرْبَتِي؟ سَيِّدِي مَنْ لِي وَمَنْ يَرْحَمُنِي إِنْ لَمْ تَرْحَمْنِي؟ وَفَضْلَ مَنْ أَوْمَلُ إِنْ عَدِمْتُ فَضْلَكَ يَوْمَ فَاقَتِي؟ وَإِلَى مَنْ الْفِرَازُ مِنَ الذُّنُوبِ إِذَا انْقَضَى أَجَلِي؟ سَيِّدِي لَا تُعَذِّبْنِي وَأَنَا أَرْجُوكَ .

إلهي حَقِّقْ رَجَائِي وَآمِنْ خَوْفِي فَإِنَّ كَثْرَةَ ذُنُوبِي لَا أَرْجُو فِيهَا إِلَّا عَفْوَكَ ، سَيِّدِي أَنَا أَسْأَلُكَ مَا لَا اسْتَحِقُّ وَأَنْتَ أَهْلُ النَّوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ فَاغْفِرْ لِي ، وَأَلْبَسْنِي مِنْ نَظْرِكَ ثُوباً يُعْطِي عَلَيَّ التَّيْبَعَاتِ وَتَغْفِرُهَا لِي وَلَا أَطَالِبُ بِهَا ، إِنَّكَ ذُو مَنْ قَدِيمٍ وَصَفْحٍ عَظِيمٍ وَتَجَاوُزٍ كَرِيمٍ .

إلهي أنت الذي تُقيضُ سَيِّدِكَ عَلَيَّ مَنْ لَا يَسْأَلُكَ وَعَلَى الْجَاحِدِينَ بِرُبُوبِيَّتِكَ ، فَكَيْفَ سَيِّدِي بِمَنْ سَأَلَكَ وَأَيَقِنَ أَنَّ الْخَلْقَ لَكَ وَالْأَمْرَ إِلَيْكَ؟ تَبَارَكَتْ وَتَعَالَيْتَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ ، سَيِّدِي عَبْدُكَ بِبَابِكَ أَقَامَتَهُ الْخِصَاصَةُ بَيْنَ يَدَيْكَ ، يَرْعُ بِابِ إِحْسَانِكَ بِدُعَائِهِ وَيَسْتَعِظُ بِجَمِيلِ نَظْرِكَ بِمَكْنُونِ رَجَائِهِ، فَلَا تُعْرِضْ بوجهك الكريم عني واقبل مني ما أقول ، فقد دعوتك بهذا الدعاء وأنا أرجو ألا تُردني معرفةً منييراً فتك ورحمتك ، إلهي أنت الذي لا يُحْفِيكَ سَائِلٌ وَلَا يَنْقُصُكَ نَائِلٌ؛ أَنْتَ كَمَا تَقُولُ وَفَوْقَ مَا تَقُولُ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ صَبْرًا جَمِيلًا وَفَرَجًا قَرِيبًا وَقَوْلًا صَادِقًا وَأَجْرًا عَظِيمًا ، أَسْأَلُكَ يَا رَبَّ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ ، أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ مِنْهُ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ ، يَا خَيْرَ مَنْ سَأَلَ مِنْ سَائِلٍ وَأَجُودَ مَنْ أَعْطَى ، أَعْطِنِي سُؤْلِي فِي نَفْسِي وَأَهْلِي وَوَالِدِي وَوَلَدِي وَأَهْلِ حُزْنَتِي وَإِخْوَانِي فِيكَ ،

وَأَرْغِدْ عَيْشِي وَأَظْهِرْ مُرُوتِي وَأَصْلِحْ جَمِيعَ أَحْوَالِي ، وَاجْعَلْنِي مِمَّنْ أَطَلَّتْ عُمُرُهُ وَحَسَّنَتْ عَمَلَهُ ، وَأَتَمَمْتَ عَلَيْهِ نِعْمَتَكَ وَرَضِيتَ عَنْهُ ، وَأَحْيَيْتَهُ حَيَاةً طَيِّبَةً فِي أَدْوَمِ الشُّرُورِ وَأَسْبَغَ الْكِرَامَةَ وَأَتَمَّ الْعَيْشَ ، إِنَّكَ تَفْعَلُ مَا تَشَاءُ وَلَا يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ غَيْرُكَ .

اللَّهُمَّ خُصَّنِي مِنْكَ بِخِصَاةٍ ذِكْرِكَ ، وَلَا تَجْعَلْ شَيْئاً مِمَّا اتَّقَرَّبُ بِهِ فِي آثَاءِ اللَّيْلِ وَأَطْرَافِ النَّهَارِ رِيَاءً وَلَا سُمْعَةً وَلَا أَشْرًا وَلَا بَطْرًا وَاجْعَلْنِي لَكَ مِنَ الْخَاشِعِينَ .

اللَّهُمَّ أَعْطِنِي السَّعَةَ فِي الرِّزْقِ ، وَالْأَمْنَ فِي الْوَطَنِ ، وَقُرَّةَ الْعَيْنِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ وَالْمَقَامَ فِي نِعْمِكَ عِنْدِي ، وَالصَّحَّةَ فِي الْجِسْمِ وَالْقُوَّةَ فِي الْبَدَنِ وَالسَّلَامَةَ فِي الدِّينِ ، وَاسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ وَطَاعَةَ رَسُولِكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَبَدًا مَا اسْتَعْمَرْتَنِي ، وَاجْعَلْنِي مِنْ أَوْفَرِ عِبَادِكَ

عِنْدَكَ نَصِيْبًا فِي كُلِّ خَيْرٍ أَنْزَلْتَهُ وَتُنزِلُهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَنْتَ مُنْزِلُهُ فِي كُلِّ سَنَةٍ ، مِنْ رَحْمَةٍ تَشْرُهَا وَعَافِيَةٍ تُلْبَسُهَا وَبَلِيَّةٍ تَدْفَعُهَا وَحَسَنَاتٍ تَتَقَبَّلُهَا وَسَيِّئَاتٍ تَتَجَاوَزُ عَنْهَا ، وَارْزُقْنِي حَرَجَ بَيْتِكَ الْحَرَامِ فِي عَامِي هَذَا وَفِي كُلِّ عَامٍ ، وَارْزُقْنِي رِزْقًا وَسِعًا مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ ، وَاصْرِفْ عَنِّي يَا سَدِيدِي الْأَسْوَاءِ ، وَاقْضِ عَنِّي الدَّيْنَ وَالظُّلُمَاتِ حَتَّى لَا أَتَأَذَى بِشَيْءٍ مِنْهُ ، وَخُذْ عَنِّي بِأَسْمَاعِ وَأَبْصَارِ أَعْدَائِي وَحَسَدِ أَدَايِ وَالْبَاغِيْنَ عَلَيَّ وَانصُرْ نِي عَلَيْهِمْ ، وَأَقِرَّ عَيْنِي وَفَرِّحْ قَلْبِي ، وَاجْعَلْ لِي مِنْ هَمِّي وَكُرْبِي فَرَجًا وَمَخْرَجًا ، وَاجْعَلْ مَنْ أَرَادَنِي بِسَوْءٍ مِنْ جَمِيعِ خَلْقِكَ تَحْتَ قَدَمِي ، وَاكْفِنِي شَرَّ الشَّيْطَانِ وَشَرَّ السُّلْطَانِ وَسَيِّئَاتِ عَمَلِي ، وَطَهِّرْنِي مِنَ الذُّنُوبِ كُلِّهَا ، وَاجْرِنِي مِنَ النَّارِ بِعَفْوِكَ وَأَدْخِلْنِي الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ وَرَوْحِي مِنَ الْحُورِ الْعِينِ بِفَضْلِكَ ، وَالْحَقْنِي بِأَوْلِيَايَكَ الصَّالِحِينَ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الْأَبْرَارِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ الْأَخْيَارِ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِمْ وَعَلَى أَجْسَادِهِمْ وَأَرْوَاحِهِمْ وَرَحْمَةِ اللَّهِ وَبَرَكَاتِهِ .

إِلَهِي وَسَدِيدِي وَعِزَّتِكَ وَجَلَالِكَ لئن طَلَبْتَنِي بِذُنُوبِي لِأَطْلَبْتَنِي بِعَفْوِكَ ، وَلئن طَلَبْتَنِي بِلُؤْمِي لِأَطْلَبْتَنِي بِكَرَمِكَ ، وَلئن أَدْخَلْتَنِي النَّارَ لِأُخْبِرَنَّ أَهْلَ النَّارِ بِحُبِّي لَكَ .

إِلَهِي وَسَدِيدِي إِنْ كُنْتَ لَا تَغْفِرُ إِلَّا- لِأَوْلِيَايَكَ وَأَهْلِ طَاعَتِكَ فَإِلَى مَنْ يَفْرَعُ الْمَذْنُوبُونَ؟ وَإِنْ كُنْتَ لَا تُكْرِمُ إِلَّا أَهْلَ الْوَفَاءِ بِكَ فِمَنْ يَسْتَعِيْثُ الْمُسِيْوُونَ؟

إِلَهِي إِنْ أَدْخَلْتَنِي النَّارَ فَمِنْ ذَلِكَ سُرُورٌ عَدُوِّكَ ، وَإِنْ أَدْخَلْتَنِي الْجَنَّةَ فَمِنْ ذَلِكَ سُرُورٌ نَبِيِّكَ ، وَأَنَا وَاللَّهِ أَعْلَمُ أَنَّ سُرُورَ نَبِيِّكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ مِنْ سُرُورِ عَدُوِّكَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَمَلِّأَ قَلْبِي حُبًّا لَكَ وَخَشِيَّةً مِنْكَ وَتَصَدِّيقًا لَكَ وَإِيمَانًا بِكَ وَفِرْقًا مِنْكَ وَشَوْقًا إِلَيْكَ ، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ، حَبِّبْ إِلَيَّ لِقَاءَكَ وَأَحْبِبْ لِقَائِي ، وَاجْعَلْ لِي فِي لِقَائِكَ الرَّاحَةَ وَالْفَرَجَ وَالْكَرَامَةَ .

اللَّهُمَّ الْحَقْنِي بِصَالِحٍ مِنْ مَضَى وَاجْعَلْنِي مِنْ صَالِحٍ مَنْ بَقِيَ ، وَخُذْ بِي سَبِيلَ الصَّالِحِينَ وَأَعِنِّي عَلَى نَفْسِي بِمَا تُعِينُ بِهِ الصَّالِحِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ ، وَاخْتِمْ عَمَلِي بِأَحْسَنِهِ وَاجْعَلْ ثَوَابِي مِنْهُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ ، وَأَعِنِّي عَلَى صَالِحٍ مَا أَعْطَيْتَنِي ، وَثَبِّتْنِي يَا رَبِّ وَلَا تَرُدَّنِي فِي سَوْءٍ اسْتَنْقَذْتَنِي مِنْهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيْمَانًا لَا أَجَلَ لَهُ دُونَ لِقَائِكَ ، أَحِبْنِي مَا أَحَبَّيْتَنِي عَلَيْهِ وَتَوَفَّنِي إِذَا تَوَفَّيْتَنِي عَلَيْهِ ، وَابْعَثْنِي إِذَا بَعَثْتَنِي عَلَيْهِ وَأَبْرئِ قَلْبِي مِنَ الرِّيَاءِ وَالشُّكِّ وَالسُّمْعَةِ فِي دِينِكَ حَتَّى يَكُونَ عَمَلِي خَالِصًا لَكَ .

اللَّهُمَّ اعْطِنِي بَصِيرَةً فِي دِينِكَ وَفَهْمًا فِي حُكْمِكَ وَفَقْهًا فِي عِلْمِكَ ، وَكِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِكَ وَوَرَعًا يَحْجُزُنِي عَنِ مَعَاصِيكَ وَبَيِّضَ وَجْهِي بِنُورِكَ وَاجْعَلْ رَغْبَتِي فِيْمَا عِنْدَكَ ، وَتَوَفَّنِي فِي سَبِيلِكَ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَالْفَسَلِ وَالْهَمِّ وَالْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَالْغَفْلَةِ وَالْقَسْوَةِ

وَالذَّلَّةِ وَالْمَسْكَنَةِ وَالْفَقْرَ وَالْفَاقَةَ وَكُلَّ بَلِيَّةٍ ، وَالْفَوَاحِشِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ نَفْسٍ لَا تَقْنَعُ وَبَطْنٍ لَا يَشْبَعُ وَقَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَدُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ وَعَمَلٍ لَا يَنْفَعُ ، وَأَعُوذُ بِكَ يَا رَبِّ عَلَى نَفْسِي وَدِينِي وَمَالِي وَعَلَى جَمِيعِ مَا رَزَقْتَنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ .

اللَّهُمَّ إِنَّهُ لَا يُجِيرُنِي مِنْكَ أَحَدٌ وَلَا أَحَدٌ مِنْ دُونِكَ مُلْتَحِدًا ، فَلَا تَجْعَلْ نَفْسِي فِي شَيْءٍ مِنْ عَذَابِكَ ، وَلَا تَرُدَّنِي بِهَلَكَةٍ وَلَا تَرُدَّنِي بِعَذَابٍ أَلِيمٍ .

اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي وَأَعِلِّ ذِكْرِي وَارْفَعْ دَرَجَتِي وَحُطِّ وَزْرِي وَلَا تُذَكِّرْنِي بِخَطِيئَتِي ، وَاجْعَلْ ثَوَابَ مَجْلِسِي وَثَوَابَ مَنْطِقِي وَثَوَابَ دُعَائِي رِضَاكَ وَالْجَنَّةَ ، أَعْطِنِي يَا رَبِّ جَمِيعَ مَا سَأَلْتُكَ وَزِدْنِي مِنْ فَضْلِكَ ، إِنِّي إِلَيْكَ رَاغِبٌ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ .

اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَنْزَلْتَ فِي كِتَابِكَ أَنْ نَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمْنَا ، وَقَدْ ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا فَاعْفُ عَنَّا فَإِنَّكَ أَوْلَى بِذَلِكَ مِنَّا ، وَأَمَرْتَنَا أَلَّا نَرُدَّ سَائِلًا عَنْ أَبْوَابِنَا وَقَدْ جِئْتُكَ سَائِلًا فَلَا تَرُدَّنِي إِلَّا بِقَضَاءِ حَاجَتِي ، وَأَمَرْتَنَا بِالْإِحْسَانِ إِلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُنَا وَنَحْنُ أَرْقَاؤُكَ فَاعْتِقْ رِقَابَنَا مِنَ النَّارِ .

يَا مَفْرَعِي عِنْدَ كُرْبَتِي ، وَيَا غَوْثِي عِنْدَ شِدَّتِي ، إِلَيْكَ فَرَعْتُ وَبِكَ اسْتَعَثْتُ وَوَدَدْتُ ، لَا أَلُوذُ بِسِوَاكَ وَلَا أَطْلُبُ الْفَرَجَ إِلَّا مِنْكَ ، فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ فَأَعِثْنِي وَفَرِّجْ عَنِّي ، يَا مَنْ يَقْبَلُ الْيَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ ، إِقْبَلْ مِنِّي الْيَسِيرَ وَاعْفُ عَنِّي الْكَثِيرَ إِنَّكَ أَنْتَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيمَانًا تُبَاشِرُ بِهِ قَلْبِي ، وَيَقِينًا حَتَّى أَعْلَمَ أَنَّهُ لَنْ يُصِيبَنِي إِلَّا مَا كَتَبْتَ لِي ، وَرِضًا مِنَ الْعَيْشِ بِمَا قَسَمْتَ لِي يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ . (1)

1- .مصباح المتهجد : ص 582 ح 691 ، الإقبال : ج 1 ص 157 ، المصباح للكفعمي : ص 781 .

ب _ دعای ابو حمزه ثمالی

ب _ دعای ابو حمزه ثمالی 1613. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : مصباح المتهجد _ به نقل از ابو حمزه ثمالی _ : امام سجّاد علیه السلام در ماه رمضان ، همه شب را نماز می خواند و چون سحر می شد ، این دعا را می خواند:

«خدایا! مرا با کيفرت ادب نکن و با عقوبت غافلگیرکننده ات ، به من نیرنگ مزن. پروردگارا! برایم از کجا خیر تواند بود ، با آن که جز از پیش تو یافت نمی شود؛ و برایم از کجا رهایی خواهد بود ، با آن که جز به یاری ات ، در توان

نیست؟ نه آن که نیکی کند ، از یاری و رحمت بی نیاز است و نه آن که بدی کند و بر تو گستاخ شود و تو را ناخرسند سازد ، از قلمرو قدرت بیرون. ای پروردگار من ، ای پروردگار من ، ای پروردگار من!...» .

بگوید تا آن که نفس قطع شود .

«تورا با تو شناختم و تو خود ، مرا بر خودت راهنمایی کردی و به سویت خواندی و اگر تو نبودی ، نمی دانستم که تو چیستی.

سپاس ، خدایی را که او را می خوانم ، پس جوابم می دهد ، هر چند وقتی مرا می خواند ، کاهلم.

سپاس ، خدایی را که از او می خواهم ، پس عطایم می کند ، هر چند وقتی از من وام می خواهد ، بخیلیم.

سپاس ، خدایی را که هر گاه بخوام ، برای نیازم او را می خوانم و هر گاه بخوام ، برای راز و نیازم با او خلوت می کنم ، بدون هیچ واسطه ای . او نیز حاجتم را برمی آورد.

سپاس ، خدایی را که جز او را نمی خوانم ، و اگر جز او را بخوانم ، دعایم را اجابت نمی کند .

سپاس ، خدایی را که جز به او امید ندارم ، و اگر جز به او امید بندم ، امیدم را ناامید می کند.

سپاس ، خدایی را که مرا به خودش وا گذاشت. پس گرامی ام داشت و مرا به مردم وا گذاشت تا خوارم سازند .

سپاس ، خدایی را که با من اظهار دوستی کرد ، با آن که او از من ، بی نیاز است .

سپاس ، خدایی را که نسبت به [گناهان] من بردباری می ورزد ، چنان که گویی مرا گناهی نیست. پس ، پروردگارم ، پیش من ستوده ترین چیز و شایسته ترین کس به ستایش من است .

خداوند! من راه های نیازخواهی را به سوی تو باز می بینم و چشمه های امید به درگاهت را پُر آب می یابم و یاری جستن از احسان تو را برای امیدواران به تو روا می بینم و درهای دعا به پیشگاهت را برای فریادخواهان ، گشوده می یابم؛ و می دانم که برای امیدواران، در جایگاه اجابتی و برای پریشان خاطران، در کمین فریادرسی ، و [می دانم که] در نالیدن به درگاه جود تو و خرسندی از تقدیر تو ، بهترین

عوض از بخلِ بخیلان است و وسعت و بی نیازی از آنچه در دست دنیا طلبان است و [نیز می دانم] آن که به سوی تو کوچ کند، راهش نزدیک است و تو خود را از بندگانت نمی پوشانی، مگر آن که کارهای بد آنان، حجابی میان آنان و تو گردد. من خواسته ام را به درگاه تو آورده ام و نیازم را نزد تو باز می گویم و پناهجویی ام را به نزد تو و وسیله جویی ام را با دعا به آستان تو قرار داده ام، بی آن که شایسته آن باشم که از من بشنوی و یا از من درگذری؛ بلکه از آن رو که به بزرگواری ات اطمینان دارم و به درستی وعده ات دل آرامم و به ایمان به یگانگی ات پناه برده ام و یقین دارم که مرا چنان می شناسی که پروردگاری جز تو و معبودی غیر از تو ندارم، که تو یگانه بی شریکی.

خداوند! تو فرموده ای و سخت حق و وعده ات راست است که: «(از فضل (احسان) خدا بخواهید)» «همانا خداوند به شما مهربان است» و از صفات تو _ ای سرور من _ آن نیست که به خواستن، فرمان دهی، ولی عطا نکنی، در حالی که تو با بخشش هایت، به اهل مملکت خویش نعمت دهنده ای و با رأفت و مهربانی ات، به آنان عنایت داری.

خداوند! مرا از کوچکی، در دامان نعمت و احسانت پروراندی و در بزرگی هم بلندآوازه ام کردی. پس، ای آن که در دنیا با نیکی و احسان و نعمت هایش مرا پرورد و در آخرت به بخشایش و بزرگواری اش اشارتم فرمود! ای مولای من! معرفتم، راهنمای من بر توست و محبت من به تو، واسطه من به درگاهت است و من به راهنمایی تو، به این راهنمایم اطمینان دارم و به شفاعت تو، به شفیع خود دل گرمم.

سرورم! تو را با زبانی می خوانم که گناهش، آن را لال کرده است و با قلبی با تو نجوا می کنم که جرمش، او را به هلاکت افکنده است.

پروردگارا! تو را می خوانم، بیمناک و مشتاق، و امیدوار و ترسان. مولای من! چون به گناهانم می نگرم، وحشت زده می نالم و چون بر کرمت چشم می دوزم، امیدوار می شوم. پس اگر ببخشایی، بهترین مهربانی و اگر عذاب کنی، ستم نکرده ای.

خدایا! حجت من در گستاخی ام بر خواستن از تو، با این که آنچه را نمی پسندی، انجام داده ام، بخشش و کرم توست و پشتوانه ام در سختی خویش با وجود بی شرمی ام، رأفت و مهربانی توست. امید بسته ام که بین اینها، ناامیدم نمی کنی. پس، امیدم را برآور و دعایم را بشنو، ای بهترین کسی که نیایشگر، او را می خواند و برترین کسی که امیدوار، به او امید می بندد!

سرورم! آرزویم بزرگ، ولی کردارم زشت است؛ از بخشایش خود به اندازه آرزویم عطا کن و مرا به بدترین کارم مؤاخذه نکن. تو بزرگوارتر از آنی که گنهکاران را کیفر دهی و بردبارتر از آنی که کوتاهی کنندگان را مجازات کنی.

سرورم! به احسانت پناهنده ام و از تو به سوی خودت می گریزم و وعده گذشتی را که به خوش بینان به خویش داده ای، حتمی می دانم. پروردگارا! مگر من کیستم و چه اهمیتی دارم؟ به احسانت مرا ببخشای و به گذشتت بر من منت گذار. پروردگارا! با پوششت مرا بپوشان و با ذات بزرگواریت از سرزنشم درگذر. اگر امروز، کسی جز تو بر گناهم آگاه می شد، انجامش نمی دادم و اگر از کیفر امروزت بیم داشتم، از آن پرهیز می کردم، [البته] نه آن که پیش من بی مقدارترین بینندگان یا ناچیزترین مطلعان از من باشی؛ بلکه چون تو _ ای پروردگار _ بهترین پوشاندگان و دادگترین داوران و بزرگوارترین بزرگوارانی؛ [و] عیب پوش و خطابخش و غیب دانی؛ [و] با کرمت گناه را می پوشی و با بردباری ات، کیفر را به تأخیر می افکنی. پس، تو را

سپاس بر بردباری ات پس از دانستنت، و بر گذشتت پس از قدرتت. بردباری ات به من، بر گناه، گستاخم می کند و عیب پوشی ات بر من، به بی شرمی ام می کشاند و شناختی که از رحمت گسترده و گذشت بزرگ تو دارم، مرا در روی آوردن به گناهان، شتاب می بخشد.

ای بردبار، ای بزرگوار، ای زنده پابرجا، ای آمرزنده گناه، ای پذیرنده توبه، ای بزرگ منت و ای دیرین احسان! کجاست پوشش زیبایت؟

کجاست گذشت بزرگت؟ کجاست گشایش نزدیکت؟ کجاست پناه دادنِ سریعت؟ کجاست رحمت گسترده ات؟ کجاست بخشش های فراوانت؟ کجاست عطا‌های گوارایت؟ کجاست رفتارهای ارجمندت؟ کجاست فضل بزرگ و منت عظیم و احسان دیرینت؟ کرم کجاست، ای کریم؟ با کرمت، نجاتم بخش و با رحمتت، ره‌ایم کن!

ای احسان کننده، ای زیباکردار، ای نعمت بخش و ای صاحب احسان! در نجات از کيفرت، به اعمال خود تکیه نمی کنیم؛ بلکه به احسانت بر ما، دل بسته ایم؛ چرا که تو اهل تقوا و اهل آمرزشی. از روی نعمت، آغازگر احسانی و از روی کرم، بخشاینده گناه. نمی دانیم چگونه سپاست گوئیم و کدام نعمت را شکر کنیم: آیا بر آن زیبایی ای که می گستری؟ یا بر آن زشتی ای که می پوشانی؟ یا بر آن بلاها و امتحان های بزرگی که آسان ساختی؟ و یا آن سختی های بسیاری که از آنها نجات و عافیت بخشیدی؟

ای دوستِ آن که به درگاهت مهر ورزد! ای نور چشم آن که به تو پناه آورد و از دیگران بگسلد! تو نیکوکاری و ما بدکاریم. پس، پروردگار! به زیباییِ لطف و کرمت، از زشتی گناهانم درگذر!

پروردگار! کدام نابخردی است که بخشش تو نتواند آن را فرا گیرد؟ یا کدام زمان، بلندمدت تر از تحمل توست؟ و اندازه کارهای ما در کنار نعمت های تو چیست؟ و چگونه کارهای زشتان را در مقابل بزرگواری ات، زیاد بشماریم؟ بلکه چگونه مجال بر گناهکاران، تنگ می شود، با آن رحمت گسترده تو که آنان را فرا گرفته است؟

ای گسترده آمرزش، ای گشاده دست به رحمت! به عزّت سوگند - ای سرورم - اگر مرا برانی، از درگاهت نرم و از التماس به تو دست بردارم؛ چرا که تو را با جود و کرم می شناسم. تو آنچه را بخواهی، می کنی؛ و هر که را هر گونه بخواهی، عذاب می کنی؛ و هر که را به هر سبب که بخواهی، هر گونه که بخواهی، رحم می کنی.

در کار تو، چون و چرا نیست و در فرمان روایی ات کسی مخالف نیست. در فرمانت، بی شریکی و در حکومتت، بی رقیبی و در تدبیرت، کسی بر تو ایراد نمی گیرد. آفرینش و فرمان، برای توست. خجسته است خداوند، پروردگار جهانیان.

پروردگار! این، جایگاه کسی است که به تو روی آورده و به آستان کرم پناهنده شده و همدم احسان و نعمت های توست. تو، آن بخشنده ای هستی که گذشت تو تنگ نمی شود و احسانت کاسته و رحمتت کم نمی گردد. ما به عفو دیرین تو و احسان بزرگ و رحمت گسترده ات، اطمینان داریم. پروردگار! آیا ممکن است بر خلاف گمانمان با ما رفتار کنی و یا آرزوهایمان را بر نیاوری؟ هرگز، ای بزرگوار! نه گمان ما به تو این گونه است و نه انتظار ما از تو، چنین.

پروردگار! ما به درگاهت آرزویی طولانی و بسیار و بزرگ داریم. نافرمانی ات کرده ایم؛ لیک امید آن داریم که بر ما پوشانی. تو را خوانده ایم و امید استجابت داریم. مولای ما! امیدمان را بر آور، که می دانیم با کارهایمان مستحق چه کيفری هستیم؛ لیکن این که به ما آگاهی و این که می دانیم روی رحمت از ما بر نمی گردانی، ما را بر آن داشته که به درگاهت رغبت کنیم، هر چند شایسته رحمت نباشیم؛ اما تو شایسته آنی که بر ما و گناهکاران، با احسان گسترده ات، بخشش کنی. پس، آن گونه که تو شایسته آنی، بر ما منت بگذار و بر ما ببخش، که ما نیازمند احسان توئیم.

ای آمرزنده! به فروغ تو، راه یافته ایم و به احسان تو، بی نیاز شده ایم و صبح و شام ما، همدم نعمت توست. گناهانمان پیش روی توست؛ از آنها به درگاهت آمرزش می طلبیم و توبه می کنیم. تو با نعمت ها، به ما محبت می کنی و ما با گناهان، با تو مخالفت می کنیم. نیکی

تو بر ما فرود می آید؛ ولی بدی ما به سویت بالا می رود. همیشه فرشته ای بزرگوار، از ما کار زشت به حضورت می آورد؛ اما این، سبب نمی شود که نعمت ها و نیکی های ما را از ما دریغ بداری. پس، منزهی تو، از آغاز تا انجام. چه بردبار و بزرگ و کریم بوده ای و هستی! نام هایت مقدّس، ستایش بزرگ، و نعمت ها و کارهای بزرگوارانه بوده است. خدایا! احسان و بردباری ات، گسترده تر و بزرگ تر از آن است که آن را با رفتار و خطای من مقایسه کنی. پس سرورم، سرورم، سرورم! بیخشای، بیخشای!

خداوندا! ما را به یاد خودت مشغول دار و از خشم و عذابت پناهمان ده و از نعمت هایت روزی مان بخش و از احسان خود بر ما نعمت بده و حجّ خانه ات و زیارت قبر پیامبرت را - که درود و رحمت و آمرزش و رضوان تو بر او و

خاندانش باد - روزی مان کن. همانا تو نزدیک و شنوایی؛ و به ما عمل به فرمانبری ات را روزی کن و ما را بر آیین خود و سنّت پیامبرت صلی الله علیه و آله بمیران!

خداوندا! مرا و پدر و مادرم را بیامرز و رحمتشان کن، آن گونه که در خُردی، تربیتم کردند. آنان را در مقابل نیکی، پاداش نیک و در مقابل گناهان، آمرزش عطا کن. خداوندا! مردان و زنان مؤمن، زندگان و مردگان را بیامرز و در نیکی ها میان ما و آنان پیونده بده. خدایا! زنده و مرده ما را، حاضر و غایب ما را، مرد و زن ما را، کوچک و بزرگ ما را و آزاد و برده ما را بیخشای. آنان که از خدا برگشتند، دروغ گفتند و بسیار گم راه شدند و به خسارتی آشکار دچار گشتند.

خداوندا! بر محمّد و خاندان محمّد درود فرست و کار ما با نیکی به پایان ببر و درباره آنچه (از کار دنیا و آخرت) مرا پریشان خاطر کرده، کفایت کن و آن که را بر من رحم نمی کند، بر من چیره مگردان و از پیش خود، برایم نگه دارنده و باقی دارنده قرار بده، و نعمت های شایسته ای را که به من داده ای، از من مگیر، و از فضل خویش، مرا روزی گسترده و حلال و پاکیزه، عطا کن. خداوندا! با نگاهبانی ات، مرا نگاهبان باش و با نیروی نگه دارنده ات، مرا نگه دار و با حمایتت، مرا در پناه خود بگیر و حجّ خانه با حرمت خودت و زیارت قبر پیامبرت را امسال و هر سال، روزی ام گردان و مرا از آن حرم های با شرافت و جاهای با کرامت، دور مگردان.

خداوندا! توفیق توبه ام ده تا نافرمانی ات نکنم، و نیکی و عمل به نیکی را به من الهام کن و خشیت خودت را در شب و روز، تا زنده ام، ارزانی ام دار، ای پروردگار جهانیان!

خداوندا! من هر چه پیش خود گفتم که: «آماده و مهیا شدم و برای نماز و مناجات در پیشگاهت ایستادم»، [ولی] هنگام نماز من بر من حالت خواب انداختی و توفیق مناجات را هنگام مناجاتم از من گرفتی. مرا چه شده که هر گاه گفته ام: «درونم پاک و شایسته شده است و به مجالس توبه کاران راه یافته ام»، باز هم بلایی برایم پیش آمده، گامم را لغزانده و مرا از خدمتت باز داشته است؟

سرور! شاید مرا از درگاهت رانده و از خدمتت دورم کرده ای! یا شاید چون دیده ای حَقّت را سبک می شمارم، دورم ساخته ای! یا شاید چون دیده ای که از تو روی گردانم، بر من غضب کرده ای! یا شاید چون مرا در زمره دروغگویان یافته ای، ردّم کرده ای! یا شاید چون نسبت به نعمت هایت ناسپاسم دیده ای، محرومم ساخته ای! یا شاید چون

مرا در مجالس عالمان نیافته ای، مرا وا گذاشته ای! یا شاید چون مرا در جمع غافلان دیده ای، از رحمتت نومیدم کرده ای! یا شاید چون دیده ای که همدم مجالس اهل باطلم، مرا با همانان وا گذاشته ای! یا شاید چون دوست نداشتی دعایم را بشنوی، دورم کرده ای! یا شاید مرا به جرم و خطایم کیفر داده ای! و یا شاید مرا به بی شرمی ام مجازات کرده ای!

پروردگارا! پس اگر درگذری، چه بسیار گنهکارانی که پیش از من از آنان درگذشته‌ای؛ چرا که کَرمت - ای پروردگار - بالاتر از آن است که بندگان مقصد را کيفر دهی. من پناهنده به فضل تو ام [و] از تو به سوی تو گریزانم [و] وعده ای را که داده ای که از هر که به تو خوش گمان باشد، درمی‌گذری، حتمی می‌دانم.

خدایا! احسان تو گسترده‌تر، و بردباری‌ات بزرگ‌تر از آن است که مرا با عملم بسنجی، یا به خطایم خوارم گردانی، و مگر - ای سرورم - من چیستم و چه اهمیتی دارم؟ مرا - ای مولای من - به فضل خویش ببخشای و با گذشت خود بر من، منت بگذار و با خطاپوشی‌ات، مرا بیوشان و با ذات بزرگواریت، از سرزنشم درگذر.

سرورم! منم آن کوچکی که تربیتش کردی. منم آن نادانی که علمش آموختی. منم آن گم‌راهی که هدایتش کردی. منم آن پستی که رفعم دادی. منم آن ترسانی که آرامش ساختی و گرسنه‌ای که سیرش کردی و تشنه‌ای که سیرایش ساختی و عریانی که جامه‌اش پوشاندی و تنگ‌دستی که بی‌نیازش کردی و ناتوانی که نیرومندش ساختی و خواری که عزت‌ش بخشیدی و بیماری که شفایش دادی و خواهانی که عطایش کردی و گنهکاری که گناهش را پوشاندی و خطاکاری که از او درگذشتی. منم آن اندکی که فزونش کردی و ناتوانی که یاری‌اش کردی و رانده‌ای که پناهش دادی.

پروردگارا! منم آن که در نهان، از تو شرم نکردم و در آشکار، تو را مراقب نبودم. منم صاحب مصیبت‌های بزرگ. منم آن که بر سرور خود، گستاخی کردم. منم آن که خدای جبار آسمان را نافرمانی کردم. منم آن که بر گناهان بزرگ، رشوه دادم. منم آن که چون مژده‌گناه بزرگ به من دادند، شتابان به سویش رفتم. منم آن که مهلتم دادی؛ اما از گناه برنگشتم، و بر من پرده افکندی؛ اما شرم نکردم و نافرمانی‌ها کردم و از حد گذشتم، و مرا از چشم خود انداختی؛ ولی باز هم اعتنا نکردم. پس با بردباری‌ات، مهلتم دادی و با

پرده‌پوشی‌ات مرا پوشاندی، تا آن‌جا که گویی از من غافل شده‌ای و مرا از کیف‌های گناهانم دور داشته‌ای، تا آن‌جا که گویا تو از من شرم کرده‌ای.

خدایا! آن‌گاه که نافرمانی‌ات کردم، نه پروردگاری‌ات را منکر بودم و نه فرمانت را سبک می‌شمردم و نه خود را در معرض کيفرت قرار می‌دادم و نه وعیدهای تو را نادیده می‌انگاشتم؛ بلکه گناهی بود که پیش آمد. نفس [آماره] من نیز آن را بر من مشتبه ساخت و هوسم بر من چیره شد. بدبختی‌ام هم به یاری‌اش آمد و پرده‌پوشی‌ات بر من نیز مغرورم ساخت. پس با اختیار و تلاش خودم، تو را نافرمانی و مخالفت کردم. پس، اینک کیست که از عذابت نجاتم دهد؟ و فردای قیامت، چه کسی از دست دشمنان، رهایم سازد؟ اگر تو ریسمان رحمت را از من بگسلی، به ریسمان چه کس آویزم؟ پس، وای بر من از کردار زشتم، که کتاب تو آن را بر من به شمار آورده است! اگر امیدی که به کرم و رحمت گسترده‌ات دارم، نبود و تو نهی نکرده بودی که ناامید نباشم، وقتی گناهانم را یاد می‌کردم، مأیوس می‌شدم، ای بهترین کسی که هر نیایشگر او را خوانده است و [ای] برترین کسی که هر امیدواری به او امید بسته است!

خداوند! به سبب پیمان اسلام به تو توسل می‌جویم و به احترام قرآن، بر تو تکیه می‌کنم و با عشقی که به پیامبر اُمّی قرشی هاشمی عربی تَهامی مکی مدنی دارم، امیدوارم که در پیشگاهت مقرب شوم. پس اُنس مرا به سبب ایمانم، به وحشت، مبدل مکن و پاداش مرا، پاداش آن که جز تو را پرستید، قرار مده؛ چرا که گروهی برای حفظ جانشان، به زبان، ایمان آوردند و به خواسته‌شان رسیدند، و ما با زبان‌ها و دل‌هایمان به تو ایمان آورده ایم تا از ما درگذری. پس، ما را به خواسته‌هایمان برسان و امیدت را در سینه‌هایمان استوار بدار و پس از آن که هدایتمان کردی، دل‌هایمان را به گم‌راهی میفکن و ما را از پیش خودت رحمتی بخش، که همانا تویی بخشنده!

پس به عزّت سوگند ، اگر مرا برانی ، از درگاهت نمی روم و دست از تملّق به آستانت بر نمی دارم؛ چرا که کرم و رحمت گسترده ات ، بر دلم الهام شده است. بنده ، جز به درگاه مولایش کجا می رود؟ و آفریده ، جز به آستان آفریدگارش کجا پناه می برد؟

خدایا! اگر مرا به بندها و زنجیرها بکشی و از میان همه ، مرا از رحمت محروم کنی و چشم بندگانت را به رسوایی هایم باز کنی و فرمان دهی که به آتشم افکنند و میان من و نیکان ، جدایی اندازی ، امیدم را از تو نمی گسلم و آرزوی بخشش را از تو بر نمی گردانم و محبت ، از دلم بیرون نمی رود. من ،

هرگز نعمت هایت را در حق خودم از یاد نمی برم و آنچه را در سرای دنیا بر من پوشاندی ، فراموش نمی کنم.

سرور من! محبت دنیا را از دلم بیرون کن و میان من و محمد مصطفی صلی الله علیه و آله (که برگزیده تو از میان آفریدگانت ، و خاتم پیامبران است) و خاندانش ، جمع کن و مرا به رتبه توبه در درگاهت منتقل ساز و یاری ام کن تا بر خویش بگیریم؛ چرا که عمرم را با تأخیر انداختن ها و آرزوها تباہ کردم و به جایگاه نامیدان از خیر خویش ، فرود آمده ام. اگر مرا با همین حال به گورم ببرند ، چه کسی بدحال تر از من است ، که نه آن را آماده آر میدنم ساخته ام و نه آن را با عمل صالح ، برای خوابیدنم فرش کرده ام؟ چرا نگریم ، در حالی که نمی دانم سرنوشتم چه خواهد شد؟ نفس من با من نیرنگ می کند و روزگارم با من خدعه می ورزد و عقاب مرگ بر بالینم بال و پر می زند. پس چرا نگریم؟!

می گریم برای جان کندنم ، می گریم برای تاریکی گورم ، می گریم برای تنگی قبرم ، می گریم برای سؤال نکیر و منکر از من ، می گریم بر این که عریان و خوار ، با بار سنگین گناهان بر دوش ، از گورم بیرون می آیم ، که گاهی به راست می نگریم و گاهی به چپ ، در حالی که هر کس در حالتی است غیر از حالت من. هر کس از آنان را آن روز ، کاری است که او را بس است. آن روز ، چهره هایی سفید و خندان و شادمان اند و چهره هایی غبارآلود و خوار و ذلیل.

سرورم! تکیه گاه و اعتماد و امید و توکلم بر توست و به رحمتت وابسته ام. رحمتت را به هر کس خواهی ، می رسانی و به بزرگواری ات هر که را خواهی ، هدایت می کنی. تو را سپاس ، که دلم را از شرک ، پاک ساختی و تو را شکر ، که زبانم را گشودی. آیا با این زبان گنگ ، سپاست گویم ، یا با نهایت تلاش در کارم ، خشنودت سازم؟ مگر _ پروردگارا _ اندازه زبانم در کنار شکر تو چه قدر است و کارم در برابر نعمت ها و احسانت بر من ، چه ارزشی دارد؟

خدایا! بخشندگی ات ، آرزویم را گسترده ، و سپاس گذاری ات کارم را پذیرفته است. سرورا! شوق و رغبت و آرزومندی ام ، به توست. آرزویم ، مرا به سوی تو می کشاند و _ ای یکتا پروردگارم _ همتم به تو وابسته است و شوقم به پاداشی که نزد توست ، بال گشوده است. امید و هراس خالصانه ام، برای توست و محبتم ، با تو انس گرفته است. دستم را به درگاه رحمتت ، و هراسم را به رشته طاعتت آویخته ام.

مولای من! دلم زنده به یاد توست و با مناجات به درگاهت ، رنج هراس را از خویش آرام ساخته ام. پس ، ای مولای من ، ای امید من ، و ای نهایت خواسته ام! میان من و گناهم ، که مرا از اطاعت پیوسته باز داشته ، جدایی افکن! خواست من از تو ، به خاطر این است که امید دیرینم به تو ، و آرزوی بزرگم از توست _ که آن را بر خویش حتمی کرده ای ، از سرِ رأفت و رحمت _ . فرمان ، تنها از آن توست و مردم ، همه نانخوران تو و در قبضه اراده تو هستند و همه چیز ، فرمان بردار توست. خجسته ای، ای پروردگار جهانیان!

خدایا! مرا رحم کن ، آن گاه که دلیلم قطع می شود و زبانم از پاسخ دادن به تو باز می ماند و هوش و خردم _ آن گاه که از من سؤال می

کنی _ به اضطراب می افتد. پس ، ای امید بزرگم! آن گه که نیازم شدت می یابد ، محرومم مکن و به نادانی ام ردم منما و به خاطر کم صبری ام محرومم مگردان! چون نیازمندم ، عطایم کن و چون ناتوانم ، رحم کن!

سرور! تکیه گاه و اعتماد و امید و توکلم بر توست و دل بستگی ام به رحمت توست. به درگاه احسانت ، بار می افکنم و خواسته ام را از آستان جود تو می طلبم و دعایم را _ پروردگارا _ به کرم تو باز می گشایم و رفع نیازم را از پیشگاه تو امیدوارم و ناداری خود را با توانگری تو جبران می کنم . زیر سایه بخشایش ایستاده ام و نگاهم را به آستان جود و کرم تو دوخته ام و چشمم پیوسته به لطف و احسان توست. پس ، مرا که به تو امید بسته ام ، به آتش مسوزان و در دوزخم جای نده؛ چرا که تو فروغ دیدگان منی. ای سرورم! گمان نیکویی را که به احسانت دارم ، دروغ مگردان، که تو تکیه گاه منی؛ و از پاداش خود محرومم مساز ، که نیازم را می شناسی!

خدایا! اگر زمان مرگم نزدیک شده و معلم مرا به تو نزدیک نساخته است ، اعتراف به گناه خود را اسباب عذرخواهی ام قرار داده ام.

خدایا! اگر عفو کنی ، از تو شایسته تر کیست؟ و اگر کیفر دهی ، از تو دادگتر در داوری کیست؟

[خدایا!] ، رحم کن در این دنیا به غربتم ، و هنگام مرگ به غم و حسرت! و در قبر به تنهایی و وحشتم! و هنگامی که برای حساب زنده می شوم در پیشگاهت به وقوف ذلیلانه ام! و آنچه را (از کارم) بر آدمیان پوشیده است ، بیامرز و پوشش خود را بر خطایم ادامه بده و مرا رحم کن ، آن گاه که بر بستر مرگ افتاده ام و دست های دوستانم مرا می گردانند! بر من لطف کن ، آن گاه که مرا بر سنگ غسل خوابانده اند و همسایگان خوبم مرا به چپ و راست

می چرخانند! و بر من احسان کن ، آن دم که مرا با تابوت برمی دارند و خویشاوندان ، اطراف جنازه ام را می گیرند! و بر من کرم کن ، آن گاه که در گورم تنها به حضورت می آیم! در آن خانه نو بر غربتم ترحم کن ، تا جز به تو انس نگیرم!

سرور! اگر مرا به خودم وا گذاری ، تباه می شوم. سرورم! اگر گناهم را نیامرزی ، به که پناه برم و اگر عنایت را در آرامگاهم از دست بدهم ، به چه کسی روی آورم و اگر گرفتاری ام را برطرف نسازی ، به که پناهنده شوم؟

سرورم! من ، که را دارم و کیست که بر من رحم کند ، اگر تو بر من ترحم نکنی؟ و به احسان که آرزو بندم ، اگر هنگام نیازم ، از احسان تو محروم گردم؟ و اگر اجلم فرا رسد ، از گناهانم به سوی چه کسی بگریزم؟ سرورم! عذابم مکن ، در حالی که به تو امیدوارم.

خدایا! امیدم را برآور و هراسم را ایمنی بخش؛ چرا که درباره گناهان فراوانم ، جز به عفو تو امید ندارم!

سرورم! من از تو ، چیزی را طلب می کنم که سزاوار آن نیستم و تو ، اهل تقوا و آمرزشی . پس مرا بیامرز و از نگاه کریمانه ات ، جامه ای بر من بپوشان که پیامدهای گناهم را بر من بپوشاند و [بدین ترتیب ،] آنها را بیخشایی و به خاطر آنها مؤاخذه نشوم! همانا تو صاحب احسان دیرین و گذشت بزرگ و چشم پوشی کریمانه ای.

خدایا! تو آن کریمی هستی که با پروردگاری ات ، احسان خویش را حتی بر آنان که از تو درخواست نمی کنند و بر آنان که انکارت می کنند ، سرازیر می کنی. پس ، با آن که دست نیاز به درگاهت دارد و یقین دارد که عالم آفرینش ، برای تو و امور ، به سوی توست ، چگونه خواهی بود؟ خجسته و والا گشته ای ، ای پروردگار جهانیان!

سرورم! بنده ات به درگاه توست [و] نیاز، او را در آستانت قرار داده است. با دعایش، در رحمت را می کوبد و با امید درونی اش، چشم به عنایت و توجه زیبای تو دوخته است. پس، چهره کریمانه ات را از من بر مگردان و آنچه را می گویم، از من بپذیر! من تو را با این دعا خوانده ام و امیدوارم که ردم نمی کنی؛ چرا که به رأفت و مهربانی ات آشنایم. خدایا! تو آنی که هیچ پُرسنده ای، به ستوهت نمی آورد و هیچ بخششی، از تو نمی کاهد. تو، آن گونه ای که خود می گویی و برتر از آنی که ما می گوئیم.

خداوندا! از تو صبری نیکو، گشایشی نزدیک، گفتاری صادقانه و پاداشی بزرگ می طلبم. پروردگارا! از تو از همه نیکی ها می خواهم: آنچه می دانم و آنچه نمی دانم. پروردگارا! از تو بهترین چیزهایی را که بندگان شایسته ات از تو می طلبند، می خواهم.

ای بهترین درخواست شونده، ای بخشنده ترین عطابخش! خواسته ام را درباره خودم، خانواده ام، پدر و مادرم، فرزندانم، خاندانم و برادران دینی ام،

بر آور؛ زندگی ام را سرشار و جوان مردی ام را آشکار کن؛ همه احوالم را سامان بخش؛ مرا از آنانی قرار ده که عمرشان را طولانی، و کارشان را نیکو ساخته ای و نعمت را بر آنان کامل گردانده ای و از آنان خرسندی و آنان را با زندگی پاک و مداوم ترین مسرت و سرشارترین کرامت و کامل ترین زندگانی، حیات بخشیده ای! تو آنچه را خواهی، انجام می دهی و آنچه جز تو بخواهد، انجام نمی گیرد.

خداوندا! مرا از سوی خودت به یاد ویژه ات، مخصوص گردان و آنچه را با آن، در لحظات شب و ساعات روز، به درگاهت تقرّب می جویم، برای ریا و نامجویی و از روی برتری طلبی و بی خیالی، قرار مده و مرا از خاشعان درگاهت قرار بده!

خداوندا! مرا گشایش در روزی، امنیت در وطن، روشنایی چشم در مورد خانواده و مال و فرزند، پایدگی نعمت هایت نزد من، درستی در انجام دادن کارها، نیرومندی در بدن و سلامت در دین عطا کن؛ و تا مرا عمر می دهی، مرا در خدمت اطاعت خودت و فرستاده ات محمد صلی الله علیه و آله، به کار گیر و مرا از بهره مندترین بندگان قرار بده، در بهره بردن از هر خیری که در ماه رمضان در شب قدر و در طول سال، نازل کرده و می کنی، و از هر رحمتی که می گسترانی و عافیتی که می پوشانی و بلایی که برمی گردانی و حسناتی که قبول می کنی و گناهانی که می بخشایی؛ و زیارت خانه خودت را امسال و همه سال روزی ام کن و از رحمت گسترده ات، روزی گسترده عطایم کن!

سرورم! بدی ها را از من برگردان؛ وام ها و حقوق مردم را از جانب من ادا کن تا به هیچ يك از آنها آزرده نشوم؛ گوش ها و چشم های دشمنانم و حسودان به من و ستمگران بر من را به روی من ببند و مرا بر آنان یاری کن؛ چشمم را فروغ بخش؛ دلم را شاد گردان؛ برایم از اندوه و رنجم، گشایش و رهایی قرار بده؛ هر که را از همه آفریدگانت نسبت به من قصد بدی دارد، زیر پاهایم [تحت سلطه ام] قرار ده؛ شرّ شیطان، شرّ حکومت و بدی های عملم را از من کفایت کن؛ از همه گناهان، پاکم کن؛ با عفو خویش، از آتشم نگه دار و با رحمت خویش به بهشتم در آور؛ به فضل خویش، با حوریان بهشتی قرینم ساز و مرا به دوستان شایسته ات، محمد و خاندان شایسته و پاکیزه و پاک و خویش _ که درود تو و رحمت خدا و برکاتش بر آنان باد _ ملحق ساز!

خدایا و سرور! به عزّت و جلالّت سوگند که اگر مرا به گناهانم بازخواست کنی، تو را به بخشایشت طلب می کنم، و اگر مرا به فرومایگی ام بازخواست کنی، تو را به کرمّت درخواست می کنم، و اگر مرا به آتش افکنی، به دوزخیان خواهم گفت که دوستت دارم.

خدایا و سرور! اگر جز دوستان و مطیعان را نمی آمرزی، پس گنهکاران به که روی آورند؟ و اگر جز اهل وفا را نمی نوازی، پس بدکاران

به که پناهنده شوند؟

خدایا! اگر مرا به آتش افکنی، شادمانی دشمن در این است، و اگر به بهشتم ببری، پیامبرت خرسند می شود، و من _ به خدا سوگند _ می دانم که شادمانی پیامبرت را بیش از شادی دشمن دوست داری.

خداوندا! از تو می خواهم که دلم را از محبت به تو و خشیت از خودت، از تصدیق تو و ایمان به خودت، و از بیم از تو و اشتیاق به خودت بیاکنی.

ای شکوهمند باکرامت! دیدارت را محبوبم گردان و دیدارم را دوست بدار و برایم در دیدار خودت، آسایش و گشایش و کرامت قرار بده!

خداوندا! مرا به گذشتگان شایسته ملحق ساز و از آیندگان شایسته قرار بده؛ مرا به راه صالحان بدار و مرا در غلبه بر نفس خود یاری کن، به آنچه صالحان را برای غلبه بر نفسشان یاری می کنی؛ کارم را به بهترین صورت به پایان ببر و با رحمت خویش پاداش عملم را بهشت قرار بده و مرا در به کارگیری شایسته آنچه عطایم کردی، یاری کن؛ مرا _ پروردگارا _ ثابت قدم بدار و مرا به آن بدی که از آن نجاتم دادی، بر مگردان، ای پروردگار جهانیان!

خداوندا! از تو ایمانی می خواهم که پایانی جز دیدارت نداشته باشد. تا مرا زنده داشته ای، بر آن ایمان، زنده بدارم و چون می میرانی، بر آن بمیرانم و چون مرا برانگیختی، بر آن برانگیز؛ و دلم را از ریا، تردید و آوازه خواهی در دینت، پیراسته کن تا کارم، خالص برای تو باشد!

خداوندا! مرا بصیرتی در دینت، فهمی در حکمت، ژرف نگری در دانشت، دو سهم از رحمتت، و پرهیزی بازدارنده از نافرمانی ات، عطا کن و با نور خویش، روسفیدم گردان و اشتیاقم را به آنچه نزد توست، قرار بده و مرا در راحت و بر آیین پیامبرت صلی الله علیه و آله بمیران!

خداوندا! به درگاهت پناه می برم از: تبلی، بی حالی، سستی، اندوه،

ترس، بخل، غفلت، سنگ دلی، خواری، بیچارگی، تنگ دستی، نیازمندی و از هر بلا و از زشتی های آشکار و نهان. به تو پناه می برم از نفسی که قانع نمی شود، شکمی که سیر نمی گردد، دلی که خشوع نمی یابد، دعایی که اجابت نمی شود و عملی که سود نمی بخشد. و به تو _ پروردگارا _ از شیطان رانده شده پناه می برم درباره خودم، دینم، مالم و همه آنچه روزی ام کرده ای. همانا تویی تو شنوای دانا.

خداوندا! جز تو، کسی مرا از قهرت پناه نمی دهد و جز تو، پشت و پناهی نمی یابم. پس، مرا در هیچ عذابی قرار مده و مرا به سوی هلاکت، و مرا به سوی عذاب دردناک، باز نگردان!

خداوندا! از من پذیرا باش؛ یادم را بلند و رتبه ام را والا گردان؛ بار گناهم را فروریز؛ گناهم را به یادم نینداز؛ پاداش نشستن و سخن گفتن و نیایشم را رضای خود و بهشت قرار بده؛ و همه آنچه را از تو خواستم و بیش از آن را _ پروردگارا _ از احسان خویش عطایم کن! من مشتاق تو هستم، ای پروردگار جهانیان!

خداوندا! در کتاب خویش، چنین نازل کرده ای که: از آن که بر ما ستم کرد، درگذریم. ما به خود، ستم کرده ایم. پس، از ما درگذر، که تو بر این گذشت، سزاوارتر از مایی؛ و ما را فرمان داده ای که نیازمندی را از در خود نرانیم. اینک من، نیازمندانه، به درگاهت آمده ام. مرا جز با برآوردن حاجتم، بر نگردان؛ و ما را به احسان به بردگانمان دستور داده ای. ما بردگان تویم. پس، ما را از آتش دوزخ برهان!

ای پناهگاه من در هنگام رنج و بلایم! ای فریادرس من در هنگام گرفتاری ام! به درگاه تو نالیدم و به آستان تو پناه آوردم و جز به درگاهت به دیگری پناه نمی برم و جز از تو، گشایش نمی طلبم. پس بر محمد و خاندان محمد درود فرست و پناهم ده و گرفتاری ام را بزدا!

ای آن که اندک را می پذیری و از گناه بسیار درمی گذری! اندکم را بپذیر و گناه فراوانم را ببخشای! همانا تو مهربان و آمرزنده ای.

خداوندا! از تو ایمانی می خواهم که دلم را همدم آن سازی و یقینی که بدانم جز آنچه برایم مقدر کرده ای ، به من نخواهد رسید. مرا از زندگی به آنچه برایم سهم نهاده ای ، خرسند ساز ، ای مهربان ترین مهربانان!». .

ج - دُعَاءُ «يَا عُدَّتِي فِي كُرْبَتِي» 1615. عنه صلى الله عليه وآله : مصباح المتهجد : وَيَدْعُو أَيْضًا فِي السَّحْرِ بِهَذَا الدُّعَاءِ :

يَا عُدَّتِي فِي كُرْبَتِي ، يَا صَاحِبِي فِي شِدَّتِي ، وَيَا وَلِيِّي فِي نِعْمَتِي ، وَيَا غَايَتِي فِي رَغْبَتِي ، أَنْتَ السَّائِرُ عَوْرَتِي وَالْمُؤْمِنُ رَوْعَتِي وَالْمُقِيلُ عَثْرَتِي ، فَاغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خُشُوعَ الْإِيمَانِ قَبْلَ خُشُوعِ الدُّلِّ فِي النَّارِ ، يَا وَاحِدُ يَا أَحَدُ يَا صَدَّ مَدُّ يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ، يَا مَنْ يُعْطِي مَنْ سَأَلَهُ تَحَنُّنًا مِنْهُ وَرَحْمَةً ، وَيَتَّيَدُّ بِالْخَيْرِ مَنْ لَمْ يَسْأَلْهُ تَقْضِيًّا مِنْهُ وَكَرَمًا ، بِكَرَمِكَ الدَّائِمِ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ ، وَهَبْ لِي رَحْمَةً وَاسِعَةً جَامِعَةً أَلْبُغُ بِهَا خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَبْتُ إِلَيْكَ مِنْهُ ثُمَّ عُدْتُ فِيهِ ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِكُلِّ خَيْرٍ أَرَدْتُ بِهِ وَجَهَكَ فَخَالَطَنِي فِيهِ مَا لَيْسَ لَكَ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاعْفُ عَن ظُلْمِي وَجُرْمِي بِحِلْمِكَ وَجُودِكَ يَا كَرِيمٌ ، يَا مَنْ لَا يَخِيبُ سَائِلُهُ وَلَا يَنْفَدُ نَائِلُهُ ، يَا مَنْ عَلَا فَلَا شَيْءَ فَوْقَهُ وَدَنَا فَلَا شَيْءَ دُونَهُ ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارْحَمْنِي يَا فَالِقَ الْبَحْرِ لِمُوسَى ، اللَّيْلَةَ اللَّيْلَةَ اللَّيْلَةَ ، السَّاعَةَ السَّاعَةَ السَّاعَةَ .

اللَّهُمَّ طَهِّرْ قَلْبِي مِنَ النِّفَاقِ ، وَعَمَلِي مِنَ الرِّيَاءِ ، وَلِسَانِي مِنَ الكَذِبِ ، وَعَيْنِي مِنَ الْخِيَانَةِ فَإِنَّكَ تَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورِ .

يَا رَبِّ هَذَا مَقَامُ الْعَائِذِ بِكَ مِنَ النَّارِ ، هَذَا مَقَامُ الْمُسْتَجِيرِ بِكَ مِنَ النَّارِ ، هَذَا مَقَامُ الْمُسْتَعِيثِ بِكَ مِنَ النَّارِ ، هَذَا مَقَامُ الْهَارِبِ إِلَيْكَ مِنَ النَّارِ ، هَذَا مَقَامُ مَنْ يَبُوءُ لَكَ بِخَطِيئَتِهِ وَيَعْتَرِفُ بِذَنْبِهِ وَيَتُوبُ إِلَى رَبِّهِ ، هَذَا مَقَامُ الْبَائِسِ الْفَقِيرِ ،

هَذَا مَقَامُ الْخَائِفِ الْمُسْتَجِيرِ ، هَذَا مَقَامُ الْمَحْزُونِ الْمَكْرُوبِ ، هَذَا مَقَامُ الْمَحْزُونِ الْمَغْمُومِ الْمَهْمُومِ ، هَذَا مَقَامُ الْغَرِيبِ الْغَرِيقِ ، هَذَا مَقَامُ الْمُسْتَوْحِشِ الْفَرِيقِ ، هَذَا مَقَامُ مَنْ لَا يَجِدُ لِدَنْبِهِ غَافِرًا غَيْرَكَ وَلَا لِضَعْفِهِ مُقَوِّيًا إِلَّا أَنْتَ ، وَلَا لِهَمِّهِ مُفَرِّجًا سِوَاكَ .

يَا اللَّهُ يَا كَرِيمٌ ، لَا تُحْرِقْ وَجْهِي بِالنَّارِ بَعْدَ سُدِّ جُودِي لَكَ وَتَعْفِيرِي بِغَيْرِ مَنْ مَتَّيَّ عَلَيْكَ ، بَلْ لَكَ الْحَمْدُ وَالْمَنْ وَالْتَفَضُّلُ عَلَيَّ . اِرْحَمْ أَيُّ رَبِّ أَيُّ رَبِّ أَيُّ رَبِّ - حَتَّى يَنْقَطِعَ النَّفْسُ - ضَعْفِي وَقَلَّةَ حِيلَتِي وَرِقَّةَ جِلْدِي وَتَبَدُّدَ أَوْصَالِي وَتَنَاثُرَ لَحْمِي وَجِسْمِي وَجَسَدِي وَوَحْدَتِي وَوَحْشَتِي فِي قَبْرِي وَجَزَعِي مِنْ صَدِّغِيرِ الْبَلَاءِ . أَسْأَلُكَ يَا رَبِّ قُوَّةَ الْعَيْنِ وَالْإِعْتِبَاطِ يَوْمَ الْحَسْرَةِ وَالنَّدَامَةِ ، بَيِّضَ وَجْهِي يَا رَبِّ يَوْمَ تَسْوَدُّ فِيهِ الْوُجُوهُ ، آمَنِّي مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ ، أَسْأَلُكَ الْبُشْرَى يَوْمَ تَقْلُبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ، وَالْبُشْرَى عِنْدَ فِرَاقِ الدُّنْيَا . الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَرْجُوهُ عَوْنًا فِي حَيَاتِي ، وَأُعِدُّهُ ذُخْرًا لِيَوْمِ فَاغْتِنِي ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَدْعُوهُ (و) لَا أَدْعُو غَيْرَهُ وَلَوْ دَعَوْتُ غَيْرَهُ لَخَيَّبَ دُعَائِي . الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَرْجُوهُ وَلَا أَرْجُو غَيْرَهُ وَلَوْ رَجَوْتُ غَيْرَهُ لَأَخْلَفَ رَجَائِي ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمُنْعِمِ الْمُحْسِنِ الْمُجْمِلِ الْمُفْضِلِ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ، وَلِي كُلِّ نِعْمَةٍ ، وَصَاحِبِ كُلِّ حَسَنَةٍ ، وَمُنْتَهَى كُلِّ رَغْبَةٍ ، وَقَاضِي كُلِّ حَاجَةٍ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَارزُقْنِي الْيَقِينَ وَحُسْنَ الظَّنِّ بِكَ ، وَأَثِبْ رَجَاكَ فِي قَلْبِي ، وَاقْطَعْ رَجَائِي عَمَّنْ سِوَاكَ حَتَّى لَا أَرْجُو غَيْرَكَ وَلَا أَثِقُ إِلَّا بِكَ . يَا لَطِيفًا لِمَا يَشَاءُ ، الطُّفْ لِي فِي جَمِيعِ أَحْوَالِي بِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى . يَا رَبِّ إِنِّي ضَعِيفٌ عَلَى النَّارِ فَلَا تُعَذِّبْنِي بِالنَّارِ . يَا رَبِّ اِرْحَمْ دُعَائِي وَنَضْرُعِي وَخَوْفِي وَذُلِّي وَمَسْكَنتِي وَتَعْوِذِي وَتَلْوِيزِي .

يَا رَبِّ إِنِّي ضَعِيفٌ عَن طَلَبِ الدُّنْيَا وَأَنْتَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ ، أَسْأَلُكَ يَا رَبِّ بِقُوَّتِكَ

عَلَى ذَلِكَ وَقَدَّرْتَكَ عَلَيْهِ وَغَنَّاكَ عَنْهُ وَحَاجَتِي إِلَيْهِ ، أَنْ تَرْزُقَنِي فِي عَامِي هَذَا وَشَهْرِي وَيَوْمِي هَذَا وَسَاعَتِي هَذِهِ رِزْقًا تُغْنِينِي بِهِ عَنْ تَكْلِيفِ مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ ؛ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ .

أَيُّ رَبِّ ، مِنْكَ أَطْلُبُ وَإِلَيْكَ أَرْغَبُ وَإِيَّاكَ أَرْجُو وَأَنْتَ أَهْلُ ذَلِكَ ، لَا أَرْجُو غَيْرَكَ وَلَا أَثِقُ إِلَّا بِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ . أَيُّ رَبِّ ، ظَلَمْتُ نَفْسِي فَأَغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَعَافِنِي ، يَا سَامِعَ كُلِّ صَوْتٍ ، يَا جَامِعَ كُلِّ فَوْتٍ ، وَيَا بَارِيَّ النَّفُوسِ بَعْدَ الْمَوْتِ ، يَا مَنْ لَا تَعْشَاهُ الظُّلُمَاتُ وَلَا تَشْتَبِهُ عَلَيْهِ الْأَصْوَاتُ ، وَلَا يَشْغَلُهُ شَيْءٌ عَنْ شَيْءٍ أُعْطِيَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَفْضَلَ مَا سَأَلَكَ وَأَفْضَلَ مَا سَأَلْتَ لَهُ وَأَفْضَلَ مَا أَنْتَ مَسْئُولٌ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، وَهَبْ لِي الْعَافِيَةَ حَتَّى تُهَيِّئَنِي الْمَعِيشَةَ ، وَاخْتِمْ لِي بِخَيْرٍ حَتَّى لَا تُضَرِّيَنَّ الذُّنُوبُ .

اللَّهُمَّ رَضِّنِي بِمَا قَسَمْتَ لِي حَتَّى لَا أَسْأَلَ أَحَدًا شَيْئًا ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَافْتَحْ لِي خَزَائِنَ رَحْمَتِكَ ، وَارْحَمْنِي رَحْمَةً لَا تُعَدُّنِي بَعْدَهَا أَبَدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ رِزْقًا حَلَالًا طَيِّبًا لَا تُفْقِرُنِي إِلَى أَحَدٍ بَعْدَهُ سِوَاكَ ، تَزِيدُنِي بِذَلِكَ شُكْرًا وَإِلَيْكَ فَاقَةً وَقَفْرًا وَبِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ غِنًى وَتَعَفُّفًا ، يَا مُحْسِنٌ يَا مُجِيبٌ ، يَا مُنْعِمٌ يَا مُفْضِلٌ ، يَا مَلِيكٌ يَا مُقْتَدِرٌ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارْحَمْنِي الْمُهَيِّمَ كُلَّهُ ، وَاقْضِ لِي بِالْحُسْنَى بَارِكْ لِي فِي جَمِيعِ أُمُورِي وَاقْضِ لِي جَمِيعَ حَوَائِجِي .

اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي مَا أَخَافُ تَعْسِيرَهُ فَإِنَّ تَيْسِيرَ مَا أَخَافُ تَعْسِيرُهُ عَلَيْكَ يَسِيرٌ ، وَسَهْلٌ لِي مَا أَخَافُ حُزُونَتَهُ ، وَنَفْسٌ عَنِّي مَا أَخَافُ ضَيْقَهُ ، وَكُفٌّ عَنِّي مَا أَخَافُ عَمَّهُ ، وَاصْرِفْ عَنِّي مَا أَخَافُ بَلِيَّتَهُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .

اللَّهُمَّ امْلَأْ قَلْبِي حُبًّا لَكَ وَخَشْيَةً مِنْكَ ، وَتَصَدِيقًا وَإِيمَانًا بِكَ وَفَرَقًا مِنْكَ وَشَوْقًا إِلَيْكَ ، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ .

اللَّهُمَّ إِنَّ لَكَ حُقُوقًا فَتَصَدَّقْ بِهَا عَلَيَّ ، وَلِلنَّاسِ قِبَلِي تَبِعَاتٌ فَتَحْمَلْهَا عَنِّي ، وَقَدْ أَوْجَبْتَ لِكُلِّ ضَيْفٍ قِرَى وَأَنَا ضَيْفُكَ فَاجْعَلْ قِرَايَ اللَّيْلَةِ الْجَنَّةَ ، يَا وَهَّابَ الْجَنَّةِ ، يَا وَهَّابَ الْمَغْفِرَةِ ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ . (1)

ج _ دعای «یا عُدَّتِي فِي كُرْبَتِي»

ج _ دعای «یا عُدَّتِي فِي كُرْبَتِي» 1617. عنه صلی الله علیه و آله : مصباح المتهجد: نیز در سحر ، این دعا را بخواند:

«ای پشتوانه من در پریشانی ام! ای همراه من در سختی ام! ای سرپرست من در برخورداری ام! ای منتهای اشتیاقم! تویی پوشاننده عیبم و ایمنی بخش هراسم و درگذرنده از خطایم. پس ، گناهم را ببامرز!

خداوندا! از توفروتنی ایمان را پیش از خواری و ذلت آتش ، می طلبم.

ای یگانه! ای یکتا! ای بی نیاز! ای آن که نزاده است و زاده کسی نیست و هیچ همتایی ندارد! ای آن که از روی مهربانی و رحمت خویش ، به هر که از او بخواهد ، عطا می کند و از روی فضل و بزرگواری ، هر که را هم که از او درخواست نکند ، بی تقاضا عطايش می کند! به حق کَرَمِ دائمت ، بر محمّد و خاندانش درود فرست و مرا رحمتی گسترده و فراگیر ببخش که با آن به خیر دنیا و آخرت برسم!

خداوندا! از تو به خاطر گناهی که از آن به درگاهت توبه کردم ، ولی باز انجامش دادم ، آمرزش می طلبم و از تو به خاطر هر نیکی که خواستم خالصانه انجامش دهم ، ولی تبت های غیر خدایی به آن آمیخت ، آمرزش می خواهم.

خداوندا! بر محمّد و خاندان محمّد درود فرست و _ ای بزرگوار _ به خاطر بردباری و بخشش ، از ستم و جرمم درگذرا!

ای آن که خواهانش ناکام نشود و برخوردار از نعمتش ، بی بهره نماند! ای آن که برتری یافت؛ پس ، چیزی برتر از او نیست! ای آن که نزدیک شد؛ پس ، چیزی نزدیک تر از او نیست! بر محمّد و خاندان محمّد درود فرست و بر من رحمت آور _ ای شکافنده دریا برای موسی _ همین امشب ، همین امشب ، همین امشب ، همین ساعت ، همین ساعت ، همین ساعت!

خداوندا! دلم را از نفاق ، پاك گردان و عملم را از ریا ، و زبانم را از دروغ ، و چشمم را از خیانت ، پاکیزه دار ، که تو چشم های خیانتکار و آنچه را در سینه ها نماند است ، می دانی!

پروردگارا! این ، جایگاه کسی است که از دوزخ ، به تو پناه می آورد. این ، جایگاه کسی است که از آتش ، به تو پناهنده می شود . این ، جایگاه کسی است که از آتش ، از درگاه تو یاری می جوید. این ، جایگاه کسی است که از آتش ، به درگاه تو می گریزد. این ، جایگاه کسی است که از خطایش ، به آستان تو روی می آورد و به گناهایش اعتراف دارد و به سوی پروردگارش توبه می کند. این ، جایگاه پریشان نیازمند است. این ، جایگاه ترسان پناهجوست. این ، جایگاه

غمگین گرفتار است. این ، جایگاه اندوهگین غمناک پریشان خاطر است. این ، جایگاه بی کس غرق گشته است. این ، جایگاه وحشت زده هراسان است. این ، جایگاه کسی است که برای گناهایش آمرزنده ، و برای ناتوانی اش توانبخش ، و برای اندوهش غم زدایی جز تو نمی یابد.

ای خدا ، ای بزرگوار! چهره ام را به آتش مسوزان ، پس از آن که بدون متنی از من بر تو ، در پیشگاهت سجده کرده و به خاک افتاده ام؛ بلکه

تورا بر من حق سپاس و منت و احسان است. رحم کن _ ای پروردگار ، ای پروردگار ، ای پروردگار! _ « بگوید تا آن که نفس قطع شود
«ناتوانی و بیچارگی ام را ، نازکی پوست و از هم گسستن رگ هایم را ، فروپاشی گوشت و بدن و جسمم را ، تنهایی و وحشتم را در گورم ،
و بی تابی ام را از بلای کوچک!

پروردگار! از درگاهت، در روز حسرت و پشیمانی، فروغ دیده و شادمانی می طلبم.

پروردگار! آن روز که چهره ها سیاه می شود ، روسفیدم گردان و در روز هراس بزرگ ، ایمنم ساز! از تو ، آن روز که دل ها و دیده ها
هراسان و نگران می شوند و هنگام جدایی از دنیا ، بشارت می طلبم.

سپاس ، خدایی را که در زندگی ام به یاری او امیدوارم و برای روز نیازم ، ذخیره اش می شمارم.

سپاس ، خدایی را که تنها او را می خوانم و دیگری را نمی خوانم و اگر دیگری را بخوانم ، دعایم را ناکام می گذارد.

سپاس ، خدایی را که به او امید دارم و جز به او امیدم نیست و اگر به غیر او امیدوار شوم ، ناامیدم می کند.

سپاس ، خدایی را که نعمت بخش و نیکوکار و اهل احسان و نیکی و دارای شکوه و بزرگواری است و صاحب هر نعمت و حسنه ای است
و نهایت هر اشتیاق و برآورنده هر نیاز است.

خداوندا! بر محمد و خاندان محمد درود فرست و مرا یقین و خوش باوری به خودت روزی گردان؛ امیدت را در دلم استوار دار ؛ امیدم را
از جز خودت بپر تا به غیر خودت امید نبندم و جز به تو اطمینان نکنم!

ای صاحب لطف ، به هر چه خواهی! در همه حالاتم ، آن گونه که دوست داری و می پسندی ، به من لطف کن!

پروردگار! بر آتش دوزخ ، ناتوانم. پس به آتش ، عذابم مکن!

پروردگار! بر دعا و نالیدنم ، بر بیم و خواری و نیازمندی ام ، بر پناهجویی و

پناهندگی ام ، رحم کن!

پروردگار! من از دنیا طلبیدن ناتوانم. تو هم وسعت بخش و بزرگواری. پروردگار! از تو ، که بر خواسته دنیایی ام توانایی و از آن بی نیازی و
من بدان نیازمندم ، می خواهم که در همین سال و همین ماه و همین روز و همین ساعت ، از روزی حلال و پاک خود ، چنان روزی ام
دهی که از زحمت دستیابی به آنچه در دست مردم است، بی نیازم گردانی.

پروردگار! از تو می خواهم و به تو مشتاقم و از تو امید دارم و تو شایسته آنی. به غیر تو امید ندارم و جز به تو اعتماد نمی کنم ، ای مهربان
ترین مهربانان!

پروردگار! بر خویش ستم کردم. پس ، مرا بیامرز و ترحم کن و از من درگذر!

ای شنوای هر صدا! ای گردآورنده هر از دست رفته! ای بازآفریننده آدمیان ، پس از مرگ! ای آن که نه تاریکی ، او را فرا می گیرد و نه صداها

بر او اشتباه می شود و نه چیزی او را از چیزی غافل می سازد! به محمد _ که درود خدا بر او و خاندانش باد _ بهترین چیزی را که از تو خواسته و برترین چیزی را که تو برایش خواسته ای و برترین چیزی که تا روز قیامت برای او از تو می خواهند ، عطا کن و مرا هم عافیت بخش تا زندگی ام را گوارا کند و مرا عاقبت به خیر گردان تا گناهان ، زیانم نرسانند!

خداوندا! به آنچه قسمتم کردی ، راضی ام گردان تا از کسی چیزی نخواهم!

خداوندا! بر محمد و خاندان محمد درود فرست و گنجینه های رحمتت را بر من بگشای و مرا چنان رحمتی عنایت کن که پس از آن هرگز در دنیا و آخرت ، عذابم نکنی و از احسان گسترده ات ، چنان روزی حلال و پاکیزه ای روزی ام گردان که پس از آن به هیچ کس جز خودت ، نیازمند نسازی و به خاطر آن ، سپاسم را بیفزایی و نیازم را به درگاهت و بی نیازی و پرهیزم را از جز خودت ، افزون کنی!

ای نیکویی کننده ، ای صاحب لطف ، ای نعمت بخش ، ای عطاکننده ، ای فرمانروا ، ای توانمند! بر محمد و خاندان محمد درود فرست و همه مهمات امورم را بر آور و به بهترین صورت برایم ادا کن و همه کارهایم را خجسته گردان و همه نیازهایم را بر آور!

خداوندا! آنچه را از دشواری اش می ترسم ، برایم آسان ساز؛ چرا که آسان ساختن آنچه از دشواری اش بیمناکم ، بر تو آسان است؛ و آنچه را از سختی و ناهنجاری اش می ترسم ، برایم آسان کن ؛ و آنچه را از تنگنایی اش هراس دارم ، غمش را از من بزدای ؛ و آنچه را از اندوهش نگرانم ، از من دور بدار؛ و آنچه را از گرفتاری اش ترسانم ، از من بگردان ، ای مهربان ترین مهربانان!

خداوندا! دلم را از محبت و خشیت خودت و از باور و ایمان به خودت و از خوف از تو و اشتیاق به خویش ، لبریز گردان ، ای صاحب سُکوه و بزرگواری!

خداوندا! تو را [بر من] حقوقی است. پس ، آنها را بر من ببخش! مردم را نیز بر من حقوقی است. آنها را هم از جانب من بر عهده گیر! برای هر میهمانی ، پذیرایی ای واجب کرده ای. من هم میهمان تو ام. پس ، امشب ، پذیرایی مرا بهشت قرار بده ، ای بخشنده بهشت ، ای عطاکننده آمرزش! قدرت و نیرویی جز به تو نیست».

د _ دُعَاءُ «يَا مَفْرَعِي عِنْدَ كُرْبَتِي» 1614. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :الإقبال: دعاءٌ آخَرُ فِي السَّحْرِ نُقِلَ مِنْ أَصْلِ عَتِيقٍ مِنْ أُصُولِ أَصْحَابِنَا ، أَوَّلُ رِوَايَتِهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، وَتَارِيخُ كِتَابَتِهِ سَنَةٌ ثَلَاثٌ وَسَبْعِينَ وَثَلَاثِمِئَةً :

يَا مَفْرَعِي عِنْدَ كُرْبَتِي ، وَيَا عَوْثِي عِنْدَ شِدَّتِي ، إِلَيْكَ فَرَعْتُ وَبِكَ اسْتَعَثْتُ وَبِكَ لُدْتُ ، لَا أَلُوذُ بِسِوَاكَ وَلَا أَطْلُبُ الْفَرَجَ إِلَّا مِنْكَ ، فَأَغْنِنِي وَفَرِّجْ عَنِّي ، يَا مَنْ يَقْبَلُ الْيَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ ، إِقْبَلْ مِنِّي الْيَسِيرَ وَاعْفُ عَنِّي الْكَثِيرَ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيمَانًا تُبَاشِرُ بِهِ قَلْبِي ، وَيَقِينًا حَتَّى أَعْلَمَ أَنَّهُ لَنْ يُصِيبَنِي إِلَّا مَا كَتَبْتَ لِي ، وَرِضًا مِنَ الْعَيْشِ بِمَا قَسَمْتَ لِي يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .

يَا عُدَّتِي فِي كُرْبَتِي ، وَيَا صَاحِبِي فِي شِدَّتِي ، وَيَا وَلِيَّيَ فِي نِعْمَتِي ، وَيَا غَايَتِي فِي رَغْبَتِي ، أَنْتَ السَّائِرُ عَوْرَتِي وَالْأَمْنُ رَوْعَتِي وَالْمُقِيلُ عَثْرَتِي ، فَاغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ . (1) هـ _ التَّسْبِيحُ 1616. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :الإقبال: وَقَالَ فِي الْكِتَابِ الْمَذْكُورِ : التَّسْبِيحُ فِي السَّحْرِ :

سُبْحَانَ مَنْ يَعْلَمُ جَوَارِحَ الْقُلُوبِ ، سُبْحَانَ مَنْ يُحْصِي عَدَدَ الذُّنُوبِ ، سُبْحَانَ مَنْ لَا تَخْفَى عَلَيْهِ خَافِيَةٌ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِينَ ، سُبْحَانَ الرَّبِّ الْوَدُودِ ،

سُبْحَانَ الْفَرْدِ الْوَتَرِ ، سُبْحَانَ الْعَظِيمِ الْأَعْظَمِ ، سُبْحَانَ مَنْ لَا يَعْتَدِي عَلَى أَهْلِ مَمْلَكَتِهِ ، سُبْحَانَ مَنْ لَا يُؤَاخِذُ أَهْلَ الْأَرْضِ بِالْوَانِ الْعَذَابِ ، سُبْحَانَ الْحَنَّانِ الْمَنَّانِ ، سُبْحَانَ الرَّؤُوفِ الرَّحِيمِ ، سُبْحَانَ الْجَبَّارِ الْجَوَادِ ، سُبْحَانَ الْحَلِيمِ الْكَرِيمِ ، سُبْحَانَ الْبَصِيرِ الْعَلِيمِ ، سُبْحَانَ الْبَصِيرِ الْوَاسِعِ ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَلَى إِقْبَالِ النَّهَارِ ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَلَى إِدْبَارِ النَّهَارِ ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَلَى إِدْبَارِ اللَّيْلِ وَإِقْبَالِ النَّهَارِ ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَالْمَجْدُ وَالْعِزَّةُ وَالْكَبْرِيَاءُ مَعَ كُلِّ نَفْسٍ ، وَكُلِّ طَرْفَةِ عَيْنٍ وَكُلِّ لَمَحَّةٍ سَبَقَ فِي عِلْمِهِ ، سُبْحَانَكَ مَلَأَ مَا أَحْصَى كِتَابُكَ ، سُبْحَانَكَ زِنَةَ عَرْشِكَ ، سُبْحَانَكَ سُبْحَانَكَ سُبْحَانَكَ . (2) .

1- .الإقبال: ج 1 ص 183 ، بحار الأنوار: ج 98 ص 100 ح 2 .

2- .الإقبال: ج 1 ص 184 ، بحار الأنوار: ج 98 ص 100 ح 2 .

د _ دعای «یا مُفَزَعی عِنْدَ کُرْبَتی»**ه _ تسبیح**

د _ دعای «یا مُفَزَعی عِنْدَ کُرْبَتی» 1618. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ به علی علیه السلام _) الإقبال: دعایی دیگر برای وقت سحر است که از یکی از منابع کهن اصحاب ما، نقل شده است. اول روایت وی، نام حسن بن محبوب است و تاریخ نوشتن آن، سال 373 [ق]:

«ای پناهگاه من در هنگام گرفتاری ام! ای فریادرس من در هنگام سختی ام! به آستان تو پناه آورده ام و تو را به فریادرسی می خوانم و به تو پناهنده شده ام. جز به تو به کسی پناه نمی برم و جز از تو، از کسی گشایش نمی طلبم. پس به فریادم برس و گشایشم ده!

ای که طاعت اندک را می پذیری و از گناه بسیار می گذری! اندک مرا بپذیر و بسیار مرا ببخشای! همانا تویی آمرزنده مهربان.

خداوندا! از تو ایمانی می خواهم که با آن همیشه در دلم باشی، و یقینی که بدانم جز آنچه برایم نوشته ای، مرا نخواهد رسید. مرا از زندگی به آنچه قسمتم فرموده ای، خرسند ساز، ای مهربان ترین مهربانان!

ای تکیه گاه (ذخیره) من در گرفتاری ام! ای همدم من در سختی ام! ای سرپرست من در نعمتم! ای نهایت آرزوی من در خواسته ام! تویی که عیب پوش منی و ایمنی بخش هراس منی و پذیرای پوزش منی. پس، خطایم را ببامرز، ای مهربان ترین مهربانان!». ه _ تسبیح 1620. عنه صلی الله علیه و آله (_ ایضاً _) الإقبال: در همان کتاب آمده است: تسبیح هنگام سحر [چنین است]:

«منزه است خدایی که دستاوردهای دل ها را می داند. منزه است آن که تعداد گناهان را بر می شمارد. منزه است آن که هیچ پوشیده و پنهانی در

آسمان ها و زمین ها بر او پنهان نیست. منزه است پروردگار مهربان. منزه است آن یکتای بی همتا. منزه است آن بزرگ بزرگ تر. منزه است آن که به اهل مملکتش تجاوز نمی کند. منزه است آن که زمینیان را با انواع عذاب ها تنبیه نمی کند. منزه است آن مهرورز نعمت بخش. منزه است آن خیرخواه مهربان. منزه است آن شوکتمند بخشنده. منزه است آن بُردبار بزرگوار. منزه است آن بینای دانا. منزه است آن بینای نعمت گستر. منزه است خداوند، هنگام روی آوردن روز. منزه است خداوند، هنگام به پایان رسیدن روز. منزه است خداوند، هنگام فرو رفتن شب و برآمدن روز. با هر نفس، با هر چشم بر هم زدن، با هر اشاره ای که در علم او هست، او را ستایش و بزرگواری و عظمت و کبریایی است. منزهی تو، به اندازه ای که کتابت برشمرده است. منزهی تو، همسنگِ عرشت. منزهی تو، منزهی تو، منزهی تو».

3 / 4 أدعية كل يوم - دعاء علي بن الحسين 1624. عنه صلى الله عليه وآله: الكافي: عن عبد الرحمن بن بشير عن بعض رجاله أن علي بن الحسين عليهما السلام كان يدعو بهذا الدعاء في كل يوم من شهر رمضان:

اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا شَهْرُ رَمَضَانَ ، وَهَذَا شَهْرُ الصِّيَامِ ، وَهَذَا شَهْرُ الْإِنَابَةِ ، وَهَذَا شَهْرُ التَّوْبَةِ ، وَهَذَا شَهْرُ الْمَغْفِرَةِ وَالرَّحْمَةِ ، وَهَذَا شَهْرُ الْعِتْقِ مِنَ النَّارِ وَالْفَوْزِ بِالْجَنَّةِ ، اللَّهُمَّ فَسَلِّمْهُ لِي وَتَسَلِّمْهُ مِنِّي ، وَأَعِنِّي عَلَيْهِ بِأَفْضَلِ عَوْنِكَ ، وَوَقِّفْنِي فِيهِ لِطَاعَتِكَ ، وَفَرِّغْنِي فِيهِ لِعِبَادَتِكَ وَدُعَانِكَ وَتِلَاوَةِ كِتَابِكَ ، وَأَعْظِمْ لِي فِيهِ الْبَرَكَاتِ وَأَحْسِنْ لِي فِيهِ الْعَاقِبَةَ ، وَأَصِحِّ لِي فِيهِ بَدَنِي وَأَوْسِعْ فِيهِ رِزْقِي ، وَاكْفِنِي فِيهِ مَا أَهَمَّنِي وَاسْتَجِبْ لِي فِيهِ دُعَائِي وَبَلِّغْنِي فِيهِ رَجَائِي .

اللَّهُمَّ أَذْهِبْ عَنِّي فِيهِ النُّعَاسَ وَالْكَسَلَ وَالسَّامَةَ وَالْفَتْرَةَ وَالْقَسْوَةَ وَالْغَفْلَةَ وَالْغَرَّةَ .

اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي فِيهِ الْعِلَلَ وَالْأَسْقَامَ ، وَالْهُمُومَ وَالْأَحْزَانَ ، وَالْأَعْرَاضَ وَالْأَمْرَاضَ ، وَالْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ ، وَاصْرِفْ عَنِّي فِيهِ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ وَالْجَهْدَ وَالْبَلَاءَ وَالتَّعَبَ وَالْعَنَاءَ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ .

اللَّهُمَّ أَعِزَّنِي فِيهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَهَمَزِهِ وَلَمَزِهِ وَنَقَثِهِ وَنَفَجِهِ وَوَسْوَاسِهِ وَكَيْدِهِ وَمَكْرِهِ وَحِيلِهِ وَأَمَانِيهِ وَخُدَعِهِ وَغُرُورِهِ وَفِتْنَتِهِ وَرَجَلِهِ وَشَرَكِهِ وَأَعْوَانِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَأَخْدَانِهِ وَأَشْيَاعِهِ وَأَوْلِيَانِهِ وَشُرَكَائِهِ وَجَمِيعِ كَيْدِهِمْ .

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فِيهِ تَمَامَ صِيَامِهِ وَبُلُوغَ الْأَمَلِ فِي قِيَامِهِ ، وَاسْتِكْمَالَ مَا يُرْضِيكَ فِيهِ صَبْرًا وَإِيمَانًا وَيَقِينًا وَاحْتِسَابًا ، ثُمَّ تَقَبَّلْ ذَلِكَ مِنَّا بِالْأَضْعَافِ الْكَثِيرَةِ وَالْأَجْرِ الْعَظِيمِ .

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فِيهِ الْجِدَّةَ وَالْإِجْتِهَادَ وَالْقُوَّةَ وَالنَّشَاطَ وَالْإِنَابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالرَّغْبَةَ وَالرَّهْبَةَ وَالْجَزَعَ وَالرِّقَّةَ وَصِدْقَ اللِّسَانِ ، وَالْوَجَلَ مِنْكَ وَالرَّجَاءَ لَكَ وَالتَّوَكُّلَ عَلَيْكَ وَالثَّقَّةَ بِكَ ، وَالْوَرَعَ عَنْ مَحَارِمِكَ بِصَالِحِ الْقَوْلِ وَمَقْبُولِ السَّعْيِ وَمَرْفُوعِ الْعَمَلِ وَمُسْتَجَابِ الدُّعَاءِ وَلَا تَحُلْ بَيْنِي وَبَيْنَ شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ بِعَرَضٍ وَلَا مَرَضٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا غَمٍّ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ . (1)

3 / 4 دعاهای هر روز

الف _ دعای امام سجّاد علیه السلام

3 / 4 دعاهای هر روز الف _ دعای امام سجّاد علیه السلام 1622. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در جمع فرزندان عبد المطلب که هنگام مرگ ایشان) الکافی _ به نقل از عبد الرحمان بن بشیر ، از برخی راویان خود _ : امام سجّاد علیه السلام در هر روز از ماه رمضان ، این دعا را می خواند :

«خداوندا! این ، ماه رمضان است. این ، ماه روزه داری است. این ، ماه بازگشت است. این ، ماه توبه است. این ، ماه آمرزش و رحمت است. این ، ماه آزادی از آتش و رسیدن به بهشت است.

خداوندا! آن را برایم سلامت بدار و آن را از من ، سالم بگیر و مرا با بهترین یاری ات ، بر [روزه داری] آن ، یاری کن و به اطاعت در آن ، توفیق ده و مرا برای عبادت و دعا به درگاهت و خواندن کتابت ، فارغ گردان و برکتی را در آن ، بزرگ بدار و عاقبتی را در آن ، نیکو کن و بدنم را در آن سلامت بدار و روزی ام را در آن ، وسعت بخش و آنچه اندوهگینم می سازد ، برطرف ساز و دعایم را در آن ، اجابت کن و مرا به امیدم برسان!

خداوندا! در آن ، چُرت و کسالت و ملالت و سستی و سنگ دلی و غفلت و غرور را از من دور کن!

خداوندا! در این ماه ، مرا از دردها و بیماری ها ، غم ها و اندوه ها ، عوارض و مرض ها و از لغزش ها و گناهان ، دور بدار و در این ماه ، بدی و زشتی و مشقّت و بلا و خستگی و رنج را از من برگردان! همانا تو شنوای دعایی.

خداوندا! در این ماه ، مرا از شیطان رانده شده و بدگویی و عیبجویی اش ، از نفوذ و دم و وسوسه و نیرنگ و حيله و آرزوهای شیطانی ، از فریب و غرور و فتنه و پیاده نظام شیطان ، و از شریکان و یاران و پیروان و دوستان و هواداران و هواخواهان و شریکان او و از همه کید و نیرنگ آنان ، پناه ده!

خداوندا! در این ماه ، روزه داری کامل ، عبادت در نهایت آرزو ، و به کمال رساندن آنچه را خرسندت می سازد ، از روی صبر و ایمان و یقین و خلوص ، روزی ام کن. سپس آن را چندین برابر و با پاداش بزرگ ، از ما قبول فرما!

خداوندا! در این ماه ، جدّیت و تلاش ، نیرو و نشاط ، بازگشت و توبه ، شوق و خوف ، تضرّع و رقت ، راستگویی ، بیم از خودت ، امید و توکل و اعتماد به خودت و پرهیز از حرام هایت را روزی ام کن ، با سخنی شایسته و تلاشی پذیرفته و عملی به سوی خدا بالا رفته و دعایی اجابت شده؛ و میان من و این خواسته ها ، با هیچ عارضه و بیماری و غم و اندوهی ، فاصله نینداز ، به رحمتت ، ای مهربان ترین مهربانان!». .

ب _ دُعَاءُ «اللَّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ» 1624. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: البلد الأمين: ثُمَّ ادْعُ بِمَا ذَكَرَهُ السَّيِّدُ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ بَاقِي رَحْمَةِ اللَّهِ فِي اخْتِيَارِهِ؛ فَقَدْ رُوِيَ أَنَّهُ مَنْ دَعَا بِهِ كُلَّ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَ أَرْبَعِينَ سَنَةً، وَهُوَ:

اللَّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ الْقُرْآنَ وَافْتَرَضْتَ عَلَى عِبَادِكَ فِيهِ الصِّيَامَ، أَرْزُقْنِي حَاجَّ بَيْتِكَ الْحَرَامِ فِي هَذَا الْعَامِ وَفِي كُلِّ عَامٍ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الْعِظَامَ؛ فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُهَا غَيْرُكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. (1).

ب _ دعای «اللَّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ»

ب _ دعای «اللَّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ» 1626. عنه عليه السلام: البلد الأمين: سپس دعایی را بخوان که سید علی بن الحسین بن باقی رحمه الله آن را در کتابش (الاختیار) نقل کرده است. روایت شده که هر کس آن را در هر روز از ماه رمضان بخواند، خداوند گناهان چهل سال او را می آمرزد. آن دعا، این است:

«خداوندا! ای پروردگار ماه رمضان که در آن قرآن را نازل کرده و روزه داری در آن را

بر بندگانت واجب ساخته ای! امسال و همه سال، حج خانه خودت را روزی ام کن و گناهان بزرگ مرا بیامرز؛ چرا که جز تو، آنها را نمی آمرزد، ای صاحب شکوه و بزرگواری!».»

3 / 5 دُعَاءُ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ 1626. امام على عليه السلام: الإمام زين العابدين عن أبيه عن جدّه عليهم السلام: نَزَلَ جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ هُوَ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ وَعَلَيْهِ جَوْشَنُ ثَقِيلٌ أَلَمَهُ ثِقَلُهُ ، وَقَالَ : « يَا مُحَمَّدُ رَبُّكَ يُقْرَأُ السَّلَامَ وَيَقُولُ لَكَ : إِخْلَعْ هَذَا الْجَوْشَنَ وَاقْرَأْ هَذَا الدُّعَاءَ ، فَهُوَ أَمَانٌ لَكَ وَإِلْمَتِكَ ؛ فَمَنْ قَرَأَهُ عِنْدَ خُرُوجِهِ مِنْ مَنْزِلِهِ أَوْ حَمَلَهُ ، حَفِظَهُ اللَّهُ وَأَوْجَبَ حَقَّهُ عَلَيْهِ ، وَوَفَّقَهُ اللَّهُ تَعَالَى لِصَالِحِ الْأَعْمَالِ ... .

وَمَنْ دَعَا بِهِ بِنِيَّةٍ خَالِصَةٍ فِي أَوَّلِ شَهْرِ رَمَضَانَ رَزَقَهُ اللَّهُ تَعَالَى لَيْلَةَ الْقَدْرِ ، وَخَلَقَ لَهُ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُسَبِّحُونَ اللَّهَ وَيُقَدِّسُونَهُ ، وَجَعَلَ ثَوَابَهُمْ لَهُ . [يَا مُحَمَّدُ ، مَنْ دَعَا بِهِ لَمْ يَبْقَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى حِجَابٌ ، وَلَمْ يَطْلُبْ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ] ... .

وَمَنْ دَعَا بِهِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ [أَوْ مَرَّةً وَاحِدَةً] حَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ ، وَأَوْجَبَ لَهُ الْجَنَّةَ ، وَوَكَّلَ اللَّهُ بِهِ مَلَكَ يَحْفَظَانِهِ مِنَ الْمَعَاصِي ، وَكَانَ فِي أَمَانِ اللَّهِ طَوْلَ حَيَاتِهِ ، يَا مُحَمَّدُ ، وَلَا تُعَلِّمَهُ إِلَّا لِمُؤْمِنٍ تَقِيٍّ .

قَالَ الْحُسَيْنُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَوْصَانِي أَبِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِحِفْظِ هَذَا الدُّعَاءِ

وَتَعْظِيمِهِ ، وَأَنْ أُكْتَبَهُ عَلَى كَفَنِهِ ، وَأَنْ أُعَلِّمَهُ أَهْلِي وَأَحْتَهُمْ عَلَيْهِ ، وَهُوَ أَلْفُ اسْمٍ وَفِيهِ الْإِسْمُ الْأَعْظَمُ . (1) .

1- .المصباح للكفعمي : ص 332 أورده في الحاشية ، بحار الأنوار : ج 94 ص 382 وج 81 ص 331 ح 32 .

3 / 5 دعای جوشن کبیر

3 / 5 دعای جوشن کبیر 1629. عنه صلی الله علیه و آله: امام سجّاد علیه السلام _ به نقل از پدرش ، از جدّش علیهما السلام _ در یکی از جنگ ها که پیامبر خدا زره سنگینی در بر داشت و سنگینی آن آزارش می داد ، جبرئیل بر ایشان نازل شد و گفت: «ای محمّد! پروردگارت سلام می رساند و می فرماید: این زره را بر کن و این دعا را بخوان ، که برای تو و اّمّت تو ، مایه ایمنی است.

هر کس آن را در هنگام بیرون آمدن از خانه بخواند یا با خود داشته باشد، خداوند او را حفظ می کند و حقّ او را بر خود لازم می سازد و او را به کارهای شایسته موفّق می دارد... .

و هر کس با نیت خالص ، آن را در آغاز ماه رمضان بخواند ، خداوند متعال ، شب قدر را روزی او می کند و برایش هفتاد هزار فرشته می آفریند که خدا را تسبیح می گویند و تقدیس می کنند و پاداش آنان را برای او قرار می دهد.

ای محمّد! هر کس این دعا را بخواند ، میان او و خدای متعال ، حجابی نمی ماند و از خداوند ، چیزی درخواست نمی کند ، مگر آن که خدا آن را به وی عطا می کند ... .

و هر کس آن را در ماه رمضان سه بار [یا يك بار] بخواند ، خداوند بدن او را بر آتش ، حرام می کند و بهشت را برایش حتمی می سازد و دو فرشته بر او می گمارد که از گناهان نگاهش دارند و تا زنده است ، در امان خدا خواهد بود. ای محمّد! آن را جز به مؤمن پرهیزگار ، نیاموز».

امام حسین علیه السلام فرمود: «پدرم علی بن ابی طالب علیه السلام ، مرا به حفظ و بزرگداشت این دعا توصیه فرمود و نیز این که آن را بر کفن او بنویسم و آن را به خانواده ام بیاموزم و بر خواندنش تشویق کنم. این دعا ، هزار نام است و اسم اعظم ، در آن است».

1630. رسول الله صلى الله عليه وآله: المصباح للكفعمي: دُعَاءُ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ مَرُويٌّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَهُوَ مِئَةٌ فَصَلِّ كُلُّ فَصَلٍّ عَشْرَةَ أَسْمَاءٍ ، وَتَقُولُ فِي آخِرِ كُلِّ فَصَلٍّ مِنْهَا :

سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْغَوْثَ الْغَوْثَ خَلَّصْنَا مِنَ النَّارِ يَا رَبِّ .

الأول : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا اللَّهُ ، يَا رَحْمَانَ ، يَا رَحِيمَ ، يَا كَرِيمَ ، يَا مُقِيمَ ، يَا عَظِيمَ ، يَا قَدِيمَ ، يَا عَلِيمَ ، يَا حَلِيمَ ، يَا حَكِيمَ .

الثاني : يَا سَيِّدَ السَّادَاتِ ، يَا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ ، يَا رَافِعَ الدَّرَجَاتِ ، يَا وَلِيَّ الْحَسَنَاتِ ، يَا غَافِرَ الْخَطِيئَاتِ ، يَا مُعْطِيَ الْمَسْأَلَاتِ ، يَا قَابِلَ التَّوْبَاتِ ، يَا سَامِعَ الْأَصْوَاتِ ، يَا عَالِمَ الْخَفِيَّاتِ ، يَا دَافِعَ الْبَلِيَّاتِ .

الثالث : يَا خَيْرَ الْغَافِرِينَ ، يَا خَيْرَ الْفَاتِحِينَ ، يَا خَيْرَ النَّاصِرِينَ ، يَا خَيْرَ الْحَاكِمِينَ ، يَا خَيْرَ الرَّازِقِينَ ، يَا خَيْرَ الْوَارِثِينَ ، يَا خَيْرَ الْحَامِدِينَ ، يَا خَيْرَ الذَّاكِرِينَ ، يَا خَيْرَ الْمُنْزِلِينَ ، يَا خَيْرَ الْمُحْسِنِينَ .

الرابع : يَا مَنْ لَهُ الْعِزَّةُ وَالْجَمَالُ ، يَا مَنْ لَهُ الْقُدْرَةُ وَالْكَمَالُ ، يَا مَنْ لَهُ الْمُلْكُ وَالْجَلَالُ ، يَا مَنْ هُوَ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ، يَا مُنْشِئَ السَّحَابِ الثَّقَالِ ، يَا مَنْ هُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ، يَا مَنْ هُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ، يَا مَنْ هُوَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ، يَا مَنْ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ، يَا مَنْ عِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ .

الخامس : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا حَنَّانُ ، يَا مَتَّانُ ، يَا دَيَّانُ ، يَا بُرْهَانَ ، يَا سَلْطَانَ ، يَا رِضْوَانَ ، يَا غُفْرَانَ ، يَا سَبْحَانَ ، يَا مُسْتَعَانَ ، يَا ذَا الْمَنِّ وَالْبَيَانِ .

السادس : يَا مَنْ تَوَاضَعَ كُلُّ شَيْءٍ لِعَظَمَتِهِ ، يَا مَنْ اسْتَسَلَّمَ كُلُّ شَيْءٍ لِقُدْرَتِهِ ،

يَا مَنْ ذَلَّ كُلُّ شَيْءٍ لِعِزَّتِهِ ، يَا مَنْ خَضَعَ كُلُّ شَيْءٍ لِهَيْبَتِهِ ، يَا مَنْ انْقَادَ كُلُّ شَيْءٍ مِنْ خَشْيَتِهِ ، يَا مَنْ تَشَقَّقَتِ الْجِبَالُ مِنْ مَخَافَتِهِ ، يَا مَنْ قَامَتِ السَّمَاوَاتُ بِأَمْرِهِ ، يَا مَنْ اسْتَقَرَّتِ الْأَرْضُونَ بِإِذْنِهِ ، يَا مَنْ يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ ، يَا مَنْ لَا يَعْتَدِي عَلَى أَهْلِ مَمْلَكَتِهِ .

السابع : يَا غَافِرَ الْخَطَايَا ، يَا كَاشِفَ الْبَلَايَا ، يَا مُنْتَهَى الرَّجَايَا ، يَا مُجَزِلَ الْعَطَايَا ، يَا وَاهِبَ الْهَدَايَا ، يَا رَازِقَ الْبَرَايَا ، يَا قَاضِيَ الْمَنَايَا ، يَا سَامِعَ الشَّكَايَا ، يَا بَاعِثَ الْبَرَايَا ، يَا مُطْلِقَ الْأَسَارَى .

الثامن : يَا ذَا الْحَمْدِ وَالنَّشَاءِ ، يَا ذَا الْفَخْرِ وَالْبَهَاءِ يَا ذَا الْمَجْدِ وَالسَّنَاءِ ، يَا ذَا الْعَهْدِ وَالْوَفَاءِ ، يَا ذَا الْعَفْوِ وَالرِّضَاءِ ، يَا ذَا الْمَنِّ وَالْعَطَاءِ ، يَا ذَا الْفَصْلِ وَالْقَضَاءِ ، يَا ذَا الْعِزِّ وَالْبَقَاءِ ، يَا ذَا الْجُودِ وَالسَّخَاءِ ، يَا ذَا الْآلَاءِ وَالنِّعْمَاءِ .

التاسع : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا مَانِعَ ، يَا دَافِعَ ، يَا رَافِعَ ، يَا صَانِعَ ، يَا نَافِعَ ، يَا سَامِعَ ، يَا جَامِعَ ، يَا شَافِعَ ، يَا وَاسِعَ ، يَا مُوسِعَ .

العاشر : يَا صَانِعَ كُلِّ مَصْنُوعٍ ، يَا خَالِقَ كُلِّ مَخْلُوقٍ ، يَا رَازِقَ كُلِّ مَرْزُوقٍ ، يَا مَالِكَ كُلِّ مَمْلُوكٍ ، يَا كَاشِفَ كُلِّ مَكْرُوبٍ ، يَا فَارِحَ كُلِّ مَهْمُومٍ ، يَا رَاحِمَ كُلِّ مَرْحُومٍ ، يَا نَاصِرَ كُلِّ مَخْذُولٍ ، يَا سَاتِرَ كُلِّ مَعْيُوبٍ ، يَا مَلْجَأَ كُلِّ مَطْرُودٍ .

الحادي عشر : يَا عُدَّتِي عِنْدَ شِدَّتِي ، يَا رَجَائِي عِنْدَ مُصِيبَتِي ، يَا مُؤْنِسِي عِنْدَ وَحْشَتِي ، يَا صَاحِبِي عِنْدَ غُرْبَتِي ، يَا وَلِيِّي عِنْدَ نِعْمَتِي ، يَا غِيَاثِي عِنْدَ كُرْبَتِي ، يَا دَلِيلِي عِنْدَ حَيْرَتِي ، يَا غِنَائِي عِنْدَ افْتِقَارِي ، يَا مَلْجَأِي عِنْدَ اضْطِرَارِي ، يَا مُعِينِي عِنْدَ مَفْرَعِي .

الثاني عشر: يا عَلَامَ الْغُيُوبِ، يا غَفَّارَ الذُّنُوبِ، يا سَتَّارَ الْعُيُوبِ، يا كَاشِفَ الْكُرُوبِ، يا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ، يا طَيِّبَ الْقُلُوبِ، يا مُنَوِّرَ الْقُلُوبِ، يا أُنَيْسَ الْقُلُوبِ، يا مُفَرِّجَ الْهَمُومِ، يا مُنَفِّسَ الْغَمُومِ.

الثالث عشر: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا جَلِيلُ، يَا جَمِيلُ، يَا وَكِيلُ، يَا كَفِيلُ، يَا دَلِيلُ، يَا قَبِيلُ، يَا مُدِيلُ، يَا مُنِيلُ، يَا مُقِيلُ، يَا مُحِيلُ.

الرابع عشر: يا دَلِيلَ الْمُتَحَيِّرِينَ، يا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ، يا صَرِيحَ الْمُسْتَصْرِخِينَ، يا جَارَ الْمُسْتَجِيرِينَ، يا أَمَانَ الْخَائِفِينَ، يا عَوْنَ الْمُؤْمِنِينَ، يا رَاحِمَ الْمَسَاكِينِ، يا مَلَجًا الْعَاصِينَ، يا غَافِرَ الْمُذْنِبِينَ، يا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ.

الخامس عشر: يا ذَا الْجُودِ وَالْإِحْسَانِ، يا ذَا الْفَضْلِ وَالْإِمْتِنَانِ، يا ذَا الْأَمْنِ وَالْأَمَانِ، يا ذَا الْقُدْسِ وَالسُّبْحَانِ، يا ذَا الْحِكْمَةِ وَالْبَيَانِ، يا ذَا الرَّحْمَةِ وَالرِّضْوَانِ، يا ذَا الْحُجَّةِ وَالْبُرْهَانِ، يا ذَا الْعِظَمَةِ وَالسُّلْطَانِ، يا ذَا الرَّأْفَةِ وَالْمُسْتَعَانَ، يا ذَا الْعَفْوِ وَالْغُفْرَانِ.

السادس عشر: يا مَنْ هُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ إِلَهُ كُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ صَانِعُ كُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ عَالِمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ قَادِرٌ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، يا مَنْ هُوَ بَاقِي وَيَبْقَى كُلُّ شَيْءٍ.

السابع عشر: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا مُؤْمِنُ، يَا مُهَيِّمُ، يَا مُكُونُ، يَا مُلْقِنُ، يَا مُبِينُ، يَا مُهَوِّنُ، يَا مُمَكِّنُ، يَا مُزَيِّنُ، يَا مُعَلِّنُ، يَا مُقَسِّمُ.

الثامن عشر: يا مَنْ هُوَ فِي مُلْكِهِ مُقِيمٌ، يا مَنْ هُوَ فِي سُلْطَانِهِ قَدِيمٌ، يا مَنْ هُوَ فِي جَلَالِهِ عَظِيمٌ، يا مَنْ هُوَ عَلَى عِبَادِهِ رَحِيمٌ، يا مَنْ هُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ، يا مَنْ هُوَ بِمَنْ عَصَاهُ حَلِيمٌ، يا مَنْ هُوَ بِمَنْ رَجَاهُ كَرِيمٌ، يا مَنْ هُوَ فِي صَنْعِهِ حَكِيمٌ، يا مَنْ هُوَ فِي حِكْمَتِهِ لَطِيفٌ، يا مَنْ هُوَ فِي لُطْفِهِ قَدِيمٌ.

التاسع عشر: يا مَنْ لَا يُرْجَى إِلَّا فَضْلُهُ، يا مَنْ لَا يُسْأَلُ إِلَّا عَفْوُهُ، يا مَنْ لَا يُنْظَرُ إِلَّا بَرُّهُ، يا مَنْ لَا يُخَافُ إِلَّا عَدْلُهُ، يا مَنْ لَا يَدُومُ إِلَّا مُلْكُهُ، يا مَنْ لَا سُلْطَانَ إِلَّا

سُلْطَانُهُ، يا مَنْ وَسِعَتْ كُلُّ شَيْءٍ رَحْمَتُهُ، يا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ، يا مَنْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمُهُ، يا مَنْ لَيْسَ أَحَدٌ مِثْلَهُ.

العشرون: يا فَارِحَ الْهَمِّ، يا كَاشِفَ الْغَمِّ، يا غَافِرَ الذَّنْبِ، يا قَابِلَ التَّوْبِ، يا خَالِقَ الْخَلْقِ، يا صَادِقَ الْوَعْدِ، يا مَوْفِيَ الْعَهْدِ، يا عَالِمَ السِّرِّ، يا فَالِقَ الْحَبِّ، يا رَازِقَ الْأَنَامِ.

الحادي والعشرون: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا عَلِيُّ، يَا وَفِيُّ، يَا غَنِيُّ، يَا مَلِيُّ، يَا حَفِيُّ، يَا رَضِيُّ، يَا زَكِيُّ، يَا بَدِيُّ، يَا قَوِيُّ، يَا وَلِيُّ.

الثاني والعشرون: يا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ، يا مَنْ سَتَرَ الْقَبِيحَ، يا مَنْ لَمْ يُؤَاخِذْ بِالْجَرِيرَةِ، يا مَنْ لَمْ يَهْتِكِ السِّرَّ، يا عَظِيمَ الْعَفْوِ، يا حَسَنَ التَّجَاوُزِ، يا وَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ، يا بَاسِطَ الْيَدَيْنِ بِالرَّحْمَةِ، يا صَاحِبَ كُلِّ نَجْوَى، يا مُنْتَهَى كُلِّ شَكْوَى.

الثالث والعشرون: يا ذَا النُّعْمَةِ السَّابِغَةِ، يا ذَا الرَّحْمَةِ الْوَاسِعَةِ، يا ذَا الْمِنَّةِ السَّابِقَةِ، يا ذَا الْحِكْمَةِ الْبَالِغَةِ، يا ذَا الْقُدْرَةِ الْكَامِلَةِ، يا ذَا الْحُجَّةِ الْقَاطِعَةِ، يا ذَا الْكِرَامَةِ الظَّاهِرَةِ، يا ذَا الْعِزَّةِ الدَّائِمَةِ، يا ذَا الْقُوَّةِ الْمَتِينَةِ، يا ذَا الْعِظَمَةِ الْمَنِيَعَةِ.

الرَّابِعَ وَالْعِشْرُونَ : يَا بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ ، يَا جَاعِلَ الظُّلُمَاتِ ، يَا رَاحِمَ الْعِبْرَاتِ ، يَا مُقِيلَ الْعَثْرَاتِ ، يَا سَاتِرَ الْعَوْرَاتِ ، يَا مُجِيبَ الْأَمْوَاتِ ، يَا مُنْزِلَ الْآيَاتِ ، يَا مُضَعِّفَ الْحَسَنَاتِ ، يَا مَاجِيَ السَّيِّئَاتِ ، يَا شَدِيدَ النَّقِمَاتِ .

الخَامِسَ وَالْعِشْرُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا مُصَوِّرَ ، يَا مُقَدِّدَ ، يَا مُدَبِّرَ ، يَا مُطَهِّرَ ، يَا مُنَوِّرَ ، يَا مُبَسِّرَ ، يَا مُنْذِرَ ، يَا مُقَدِّمَ ، يَا مُؤَخِّرَ .

السَّادِسَ وَالْعِشْرُونَ : يَا رَبَّ الْبَيْتِ الْحَرَامِ ، يَا رَبَّ الشَّهْرِ الْحَرَامِ ، يَا رَبَّ الْبَلَدِ الْحَرَامِ ، يَا رَبَّ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ ، يَا رَبَّ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ ، يَا رَبَّ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، يَا رَبَّ الْحِجْلِ وَالْحَرَامِ ، يَا رَبَّ التَّوْرِ وَالظَّلَامِ ، يَا رَبَّ التَّحِيَّةِ وَالسَّلَامِ ، يَا رَبَّ الْفُدْرَةِ فِي الْأَنَامِ .

السَّابِعَ وَالْعِشْرُونَ : يَا أَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ ، يَا أَعْدَلَ الْعَادِلِينَ ، يَا أَصْدَقَ الصَّادِقِينَ ، يَا أَطْهَرَ الطَّاهِرِينَ ، يَا أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ، يَا أَسْرَعَ الْحَاسِبِينَ ، يَا أَسْمَعَ السَّمَاعِينَ ، يَا أَبْصَرَ النَّاطِرِينَ ، يَا أَشْفَعَ الشَّافِعِينَ ، يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ .

الثَّامِنَ وَالْعِشْرُونَ : يَا عِمَادَ مَنْ لَا عِمَادَ لَهُ ، يَا سِنْدَ مَنْ لَا سِنْدَ لَهُ ، يَا ذُخْرَ مَنْ لَا ذُخْرَ لَهُ ، يَا حِرْزَ مَنْ لَا حِرْزَ لَهُ ، يَا غِيَاثَ مَنْ لَا غِيَاثَ لَهُ ، يَا فَخْرَ مَنْ لَا فَخْرَ لَهُ ، يَا عِزَّ مَنْ لَا عِزَّ لَهُ ، يَا مُعِينَ مَنْ لَا مُعِينَ لَهُ ، يَا أُنَيْسَ مَنْ لَا أُنَيْسَ لَهُ ، يَا أَمَانَ مَنْ لَا أَمَانَ لَهُ .

التَّاسِعَ وَالْعِشْرُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا عَاصِمَ ، يَا قَائِمَ ، يَا دَائِمَ ، يَا رَاحِمَ ، يَا سَالِمَ ، يَا حَاكِمَ ، يَا عَالِمَ ، يَا قَاسِمَ ، يَا قَابِضَ ، يَا بَاسِطَ .

الثَّلَاثُونَ : يَا عَاصِمَ مَنْ اسْتَعَصَمَهُ ، يَا رَاحِمَ مَنْ اسْتَرْحَمَهُ ، يَا غَافِرَ مَنْ اسْتَغْفَرَهُ ، يَا نَاصِرَ مَنْ اسْتَنْصَرَهُ ، يَا حَافِظَ مَنْ اسْتَحْفَظَهُ ، يَا مُكْرِمَ مَنْ اسْتَكْرَمَهُ ، يَا مُرْشِدَ مَنْ اسْتَرْشَدَهُ ، يَا صَرِيحَ مَنْ اسْتَصْرَحَهُ ، يَا مُعِينَ مَنْ اسْتَعَانَهُ ، يَا مُغِيثَ مَنْ اسْتَعَاثَهُ .

الْحَادِي وَالثَّلَاثُونَ : يَا عَزِيزًا لَا يُضَامُ ، يَا لَطِيفًا لَا يُرَامُ ، يَا قَيُّومًا لَا يَنَامُ ، يَا دَائِمًا لَا يَفُوتُ ، يَا حَيًّا لَا يَمُوتُ ، يَا مَلِكًا لَا يَزُولُ ، يَا بَاقِيًا لَا يَفْنَى ، يَا عَالِمًا لَا يَجْهَلُ ، يَا صَمَدًا لَا يُطْعَمُ ، يَا قَوِيًّا لَا يُضْعَفُ .

الثَّانِي وَالثَّلَاثُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا أَحَدَ ، يَا وَاحِدَ ، يَا شَاهِدَ ، يَا مَاجِدَ ، يَا حَامِدَ ، يَا رَاشِدَ ، يَا بَاعِثَ ، يَا وَارِثَ ، يَا نَافِعَ .

الثَّلَاثُونَ وَالثَّلَاثُونَ : يَا أَعْظَمَ مِنْ كُلِّ عَظِيمٍ ، يَا أَكْرَمَ مِنْ كُلِّ كَرِيمٍ ، يَا أَرْحَمَ مِنْ كُلِّ رَحِيمٍ ، يَا أَعْلَمَ مِنْ كُلِّ عَلِيمٍ ، يَا أَحْكَمَ مِنْ كُلِّ حَكِيمٍ ، يَا أَقْدَمَ مِنْ كُلِّ قَدِيمٍ ، يَا أَكْبَرَ مِنْ كُلِّ كَبِيرٍ ، يَا أَلْطَفَ مِنْ كُلِّ لَطِيفٍ ، يَا أَجَلَ مِنْ كُلِّ جَلِيلٍ ،

يَا أَعَزَّ مِنْ كُلِّ عَزِيزٍ .

الرَّابِعَ وَالثَّلَاثُونَ : يَا كَرِيمَ الصَّفْحِ ، يَا عَظِيمَ الْمَنِّ ، يَا كَثِيرَ الْخَيْرِ ، يَا قَدِيمَ الْفَضْلِ ، يَا دَائِمَ اللَّطْفِ ، يَا لَطِيفَ الصَّنْعِ ، يَا مُنْفَسَ الْكَرْبِ ، يَا كَاشِفَ الضُّرِّ ، يَا مَالِكَ الْمُلْكِ ، يَا قَاضِيَ الْحَقِّ .

الخَامِسَ وَالثَّلَاثُونَ : يَا مَنْ هُوَ فِي عَهْدِهِ وَفِي ، يَا مَنْ هُوَ فِي وَفَائِهِ قَوِيٌّ ، يَا مَنْ هُوَ فِي قُوَّتِهِ عَلِيٌّ ، يَا مَنْ هُوَ فِي عُلُوِّهِ قَرِيبٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي قُرْبِهِ لَطِيفٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي لُطْفِهِ شَرِيفٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي شَرَفِهِ عَزِيزٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي عِزِّهِ عَظِيمٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي عَظَمَتِهِ مَجِيدٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي مَجْدِهِ

حَمِيدٌ .

السادس والثلاثون: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا كَافِي، يَا شَافِي، يَا وَافِي، يَا مُعَافِي، يَا هَادِي، يَا دَاعِي، يَا قَاضِي، يَا رَاضِي، يَا عَالِي، يَا بَاقِي .

السابع والثلاثون: يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ خَاضِعٌ لَهُ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ خَاشِعٌ لَهُ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ كَائِنٌ لَهُ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ مَوْجُودٌ بِهِ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ مُنِيبٌ إِلَيْهِ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ خَائِفٌ مِنْهُ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ قَائِمٌ بِهِ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ صَائِرٌ إِلَيْهِ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ، يَا مَنْ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ .

الثامن والثلاثون: يَا مَنْ لَا مَفَرَّ إِلَّا إِلَيْهِ، يَا مَنْ لَا مَفْرَعَ إِلَّا إِلَيْهِ، يَا مَنْ لَا مَقْصَدَ إِلَّا إِلَيْهِ، يَا مَنْ لَا مَنَاجِيَ مِنْهُ إِلَّا إِلَيْهِ، يَا مَنْ لَا يُرْغَبُ إِلَّا إِلَيْهِ، يَا مَنْ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِهِ، يَا مَنْ لَا يُسْتَعَانُ إِلَّا بِهِ، يَا مَنْ لَا يُتَوَكَّلُ إِلَّا عَلَيْهِ، يَا مَنْ لَا يُرْجَى إِلَّا هُوَ، يَا مَنْ لَا يُعْبَدُ إِلَّا إِيَّاهُ .

التاسع والثلاثون: يَا خَيْرَ الْمَرْهُوبِينَ، يَا خَيْرَ الْمَرْغُوبِينَ، يَا خَيْرَ الْمَطْلُوبِينَ، يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ، يَا خَيْرَ الْمُقْصُودِينَ، يَا خَيْرَ الْمَذْكُورِينَ، يَا خَيْرَ الْمَشْكُورِينَ، يَا خَيْرَ الْمَحْبُوبِينَ، يَا خَيْرَ الْمَدْعُودِينَ، يَا خَيْرَ الْمُسْتَأْنَسِينَ .

الأربعون: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا غَافِرٌ، يَا سَاتِرٌ، يَا قَادِرٌ، يَا قَاهِرٌ،

يَا فَاطِرٌ، يَا كَاسِرٌ، يَا جَابِرٌ، يَا ذَاكِرٌ، يَا نَاطِرٌ، يَا نَاصِرٌ .

الحادي والأربعون: يَا مَنْ خَلَقَ فَسْوَى، يَا مَنْ قَدَّرَ فَهَدَى، يَا مَنْ يَكْشِفُ الْبَلْوَى، يَا مَنْ يَسْمَعُ النَّجْوَى، يَا مَنْ يُنْقِذُ الْغَرْقَى، يَا مَنْ يُنْجِي الْهَلَكَى، يَا مَنْ يَشْفِي الْمَرْضَى، يَا مَنْ أَضْحَكَ وَأَبْكَى، يَا مَنْ أَمَاتَ وَأَحْيَا، يَا مَنْ خَلَقَ الزَّوْجِينَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى .

الثاني والأربعون: يَا مَنْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ سَبِيلُهُ، يَا مَنْ فِي الْأَفَاقِ آيَاتُهُ، يَا مَنْ فِي الْآيَاتِ بُرْهَانُهُ، يَا مَنْ فِي الْمَمَاتِ قُدْرَتُهُ، يَا مَنْ فِي الْقُبُورِ عِبْرَتُهُ، يَا مَنْ فِي الْقِيَامَةِ مُلْكُهُ، يَا مَنْ فِي الْحِسَابِ هَيْبَتُهُ، يَا مَنْ فِي الْمِيزَانِ قِضَاؤُهُ، يَا مَنْ فِي الْجَنَّةِ ثَوَابُهُ، يَا مَنْ فِي النَّارِ عِقَابُهُ .

الثالث والأربعون: يَا مَنْ إِلَيْهِ يَهْرَبُ الْخَائِفُونَ، يَا مَنْ إِلَيْهِ يَفْرَعُ الْمُذْنِبُونَ، يَا مَنْ إِلَيْهِ يَقْصُدُ الْمُتَنَبِّهُونَ، يَا مَنْ إِلَيْهِ يَرْغَبُ الزَّاهِدُونَ، يَا مَنْ إِلَيْهِ يَلْجَأُ الْمُتَحَيِّرُونَ، يَا مَنْ بِهِ يَسْتَأْنَسُ الْمُرِيدُونَ، يَا مَنْ بِهِ يَفْتَحِرُ الْمُحِبُّونَ، يَا مَنْ فِي عَفْوِهِ يَطْمَعُ الْخَاطِئُونَ يَا مَنْ إِلَيْهِ يَسْكُنُ الْمُوقِنُونَ، يَا مَنْ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ .

الرابع والأربعون: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا حَبِيبٌ، يَا طَبِيبٌ، يَا قَرِيبٌ، يَا رَقِيبٌ، يَا حَسِيبٌ، يَا مُهَيْبٌ، يَا مُثِيبٌ، يَا مُجِيبٌ، يَا حَبِيبٌ، يَا بَصِيرٌ .

الخامس والأربعون: يَا أَقْرَبَ مِنْ كُلِّ قَرِيبٍ، يَا أَحَبَّ مِنْ كُلِّ حَبِيبٍ، يَا أَبْصَرَ مِنْ كُلِّ بَصِيرٍ، يَا أَخْبَرَ مِنْ كُلِّ حَبِيرٍ، يَا أَشْرَفَ مِنْ كُلِّ شَرِيفٍ، يَا أَرْفَعَ مِنْ كُلِّ رَفِيعٍ، يَا أَقْوَى مِنْ كُلِّ قَوِيٍّ، يَا أَعْنَى مِنْ كُلِّ غَنِيٍّ، يَا أَجْوَدَ مِنْ كُلِّ جَوَادٍ، يَا أَرَأَفَ مِنْ كُلِّ رَوْوَفٍ .

السادس والأربعون: يَا غَالِبًا غَيْرَ مَغْلُوبٍ، يَا صَانِعًا غَيْرَ مَصْنُوعٍ، يَا خَالِقًا غَيْرَ مَخْلُوقٍ، يَا مَالِكًا غَيْرَ مَمْلُوكٍ، يَا قَاهِرًا غَيْرَ مَقْهُورٍ، يَا رَافِعًا غَيْرَ مَرْفُوعٍ،

يا حَافِظًا غَيْرَ مَحْفُوظٍ ، يا ناصِرًا غَيْرَ مَنْصُورٍ ، يا شاهِدًا غَيْرَ غَائِبٍ ، يا قَرِيبًا غَيْرَ بَعِيدٍ .

السَّابِعُ وَالْأَرْبَعُونَ : يا نَوْرَ النُّورِ ، يا مُنَوَّرَ النُّورِ ، يا خالِقَ النُّورِ ، يا مُدَبِّرَ النُّورِ ، يا مُدَمِّرَ النُّورِ ، يا نَوْرَ كُلِّ نَوْرٍ ، يا نورا قَبْلَ كُلِّ نَوْرٍ ، يا نورا بَعْدَ كُلِّ نَوْرٍ ، يا نورا فَوْقَ كُلِّ نَوْرٍ ، يا نورا لَيْسَ كَمِثْلِهِ نَوْرٌ .

الثَّامِنُ وَالْأَرْبَعُونَ : يا مَنْ عَطَاؤُهُ شَدِيدٌ ، يا مَنْ فِعْلُهُ لَطِيفٌ ، يا مَنْ لُطْفُهُ مُقِيمٌ ، يا مَنْ إِحْسَانُهُ قَدِيمٌ ، يا مَنْ قَوْلُهُ حَقٌّ ، يا مَنْ وَعْدُهُ صِدْقٌ ، يا مَنْ عَفْوُهُ فَضْلٌ ، يا مَنْ عَذَابُهُ عَدْلٌ ، يا مَنْ ذِكْرُهُ حُلُوٌّ ، يا مَنْ فَضْلُهُ عَمِيمٌ .

التَّاسِعُ وَالْأَرْبَعُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا مُسَهِّلٌ ، يا مُفَضِّلٌ ، يا مُبَدِّلٌ ، يا مُدَلِّلٌ ، يا مُنَزِّلٌ ، يا مُنَوِّلٌ ، يا مُفَصِّلٌ ، يا مُجَزِّلٌ ، يا مُمَهِّلٌ ، يا مُجَمِّلٌ .

الخَمْسُونَ : يا مَنْ يَرَى وَلَا يَرَى ، يا مَنْ يَخْلُقُ وَلَا يَخْلُقُ ، يا مَنْ يَهْدِي وَلَا يَهْدِي ، يا مَنْ يُحْيِي وَلَا يُحْيِي ، يا مَنْ يُسْأَلُ وَلَا يُسْأَلُ ، يا مَنْ يُطْعَمُ وَلَا يُطْعَمُ ، يا مَنْ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ ، يا مَنْ يَقْضِي وَلَا يَقْضَى عَلَيْهِ ، يا مَنْ يَحْكُمُ وَلَا يُحْكَمُ عَلَيْهِ ، يا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ .

الْحَادِي وَالْخَمْسُونَ : يا نِعَمَ الْحَسِيبِ ، يا نِعَمَ الطَّيِّبِ ، يا نِعَمَ الرَّقِيبِ ، يا نِعَمَ الْقَرِيبِ ، يا نِعَمَ الْمُجِيبِ ، يا نِعَمَ الْحَبِيبِ ، يا نِعَمَ الْكَفِيلِ ، يا نِعَمَ الْوَكِيلِ ، يا نِعَمَ الْمَوْلَى ، يا نِعَمَ النَّصِيرِ .

الثَّانِي وَالْخَمْسُونَ : يا سُرُورَ الْعَارِفِينَ ، يا مَنَى الْمُحِبِّينَ ، يا أُنَيْسَ الْمُرِيدِينَ ، يا حَبِيبَ التَّوَّابِينَ ، يا رَازِقَ الْمُقْلِينَ ، يا رَجَاءَ الْمَدِينِينَ ، يا قُرَّةَ عَيْنِ الْعَابِدِينَ ، يا مُنْقِصًا عَنِ الْمَكْرُوبِينَ ، يا مُفَرِّجًا عَنِ الْمَغْمُومِينَ ، يا إِلَهَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ .

الثَّالِثُ وَالْخَمْسُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا رَبَّنَا ، يا إِلَهَنَا ، يا سَيِّدَنَا ،

يا مَوْلَانَا ، يا ناصِرَنَا ، يا حَافِظَنَا ، يا دَلِيلَنَا ، يا مُعِينَنَا ، يا حَبِيبَنَا ، يا طَبِيبَنَا .

الرَّابِعُ وَالْخَمْسُونَ : يا رَبَّ النَّبِيِّينَ وَالْأَنْبِيَاءِ ، يا رَبَّ الصَّادِقِينَ وَالْأَخْيَارِ ، يا رَبَّ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ، يا رَبَّ الصَّغَارِ وَالْكِبَارِ ، يا رَبَّ الْحُبُوبِ وَالثَّمَارِ ، يا رَبَّ الْأَنْهَارِ وَالْأَشْجَارِ ، يا رَبَّ الصَّحَارِيِّ وَالْقِفَارِ ، يا رَبَّ الْبَرَارِيِّ وَالْبِحَارِ ، يا رَبَّ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، يا رَبَّ الْإِعْلَانِ وَالْإِسْرَارِ .

الخَامِسُ وَالْخَمْسُونَ : يا مَنْ نَفَذَ فِي كُلِّ شَيْءٍ أَمْرَهُ ، يا مَنْ لَحِقَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمُهُ ، يا مَنْ بَلَغَتْ إِلَى كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَتُهُ ، يا مَنْ لَا تُحْصِي الْعِبَادُ نِعَمَهُ ، يا مَنْ لَا تَبْلُغُ الْخَلَائِقُ شُكْرَهُ ، يا مَنْ لَا تُدْرِكُ الْأَفْهَامُ جَلالَهُ ، يا مَنْ لَا تَنالُ الْأَوْهَامُ كُنْهَهُ ، يا مَنْ الْعِظَمَةُ وَالْكِبَرِيَاءُ رِداؤُهُ ، يا مَنْ لَا تَرُدُّ الْعِبَادُ قِضَاءَهُ ، يا مَنْ لَا مُلْكَ إِلَّا مُلْكُهُ ، يا مَنْ لَا عِطَاءَ إِلَّا عِطَاؤُهُ .

السَّادِسُ وَالْخَمْسُونَ : يا مَنْ لَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى ، يا مَنْ لَهُ الصِّفَاتُ الْعُلْيَا ، يا مَنْ لَهُ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى ، يا مَنْ لَهُ جَنَّةُ الْمَأْوَى ، يا مَنْ لَهُ الْآيَاتُ الْكُبْرَى ، يا مَنْ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى ، يا مَنْ لَهُ الْحُكْمُ وَالْقِضَاءُ ، يا مَنْ لَهُ الْهَوَاءُ وَالْفِضَاءُ يا مَنْ لَهُ الْعَرْشُ وَالشَّرَى ، يا مَنْ لَهُ السَّمَاوَاتُ الْعُلَى .

السَّابِعُ وَالْخَمْسُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا عَفُوٌّ ، يا غَفُورٌ ، يا صَبُورٌ ، يا شَكُورٌ ، يا رَوْفٌ ، يا عَطُوفٌ ، يا مَسْئُولٌ ، يا وَدُودٌ ، يا سُبُوحٌ ، يا قُدُّوسٌ .

الثَّامِنُ وَالْحَمْسُونَ : يَا مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ عَظَمْتُهُ ، يَا مَنْ فِي الْأَرْضِ آيَاتُهُ ، يَا مَنْ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَلَالَتُهُ ، يَا مَنْ فِي الْبِحَارِ عَجَائِبُهُ ، يَا مَنْ فِي الْجِبَالِ خَزَائِنُهُ ، يَا مَنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ، يَا مَنْ إِلَيْهِ يَرْجِعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ ، يَا مَنْ أَظْهَرَ فِي كُلِّ شَيْءٍ لُطْفَهُ ، يَا مَنْ أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ، يَا مَنْ تَصَرَّفَ فِي الْخَلَائِقِ قُدْرَتُهُ .

الثَّاسِعُ وَالْحَمْسُونَ : يَا حَبِيبَ مَنْ لَا حَبِيبَ لَهُ ، يَا طَيِّبَ مَنْ لَا طَيِّبَ لَهُ ،

يَا مُجِيبَ مَنْ لَا مُجِيبَ لَهُ ، يَا شَفِيقَ مَنْ لَا شَفِيقَ لَهُ ، يَا رَفِيقَ مَنْ لَا رَفِيقَ لَهُ ، يَا مُغِيثَ مَنْ لَا مُغِيثَ لَهُ ، يَا دَلِيلَ مَنْ لَا دَلِيلَ لَهُ ، يَا أُنَيْسَ مَنْ لَا أُنَيْسَ لَهُ ، يَا رَاحِمَ مَنْ لَا رَاحِمَ لَهُ ، يَا صَاحِبَ مَنْ لَا صَاحِبَ لَهُ .

السُّتُونَ : يَا كَافِيَ مَنْ اسْتَكْفَاهُ ، يَا هَادِيَ مَنْ اسْتَهْدَاهُ ، يَا كَالِيَ مَنْ اسْتَكَلَاهُ ، يَا رَاعِيَ مَنْ اسْتَرَعَاهُ ، يَا شَافِيَ مَنْ اسْتَشْفَاهُ ، يَا قَاضِيَ مَنْ اسْتَقْضَاهُ ، يَا مُغْنِيَ مَنْ اسْتَغْنَاهُ ، يَا مُوفِيَ مَنْ اسْتَوْفَاهُ ، يَا مُقْوِي مَنْ اسْتَقْوَاهُ ، يَا وَلِيَّ مَنْ اسْتَوْلَاهُ .

الْحَادِي وَالسُّتُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا خَالِقُ يَا رَازِقُ ، يَا نَاطِقُ يَا صَادِقُ ، يَا فَالِقُ يَا فَارِقُ ، يَا فَاتِقُ يَا رَاتِقُ ، يَا سَابِقُ يَا سَامِقُ .

الثَّانِي وَالسُّتُونَ : يَا مَنْ يُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ، يَا مَنْ جَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالْأَنْوَارَ ، يَا مَنْ خَلَقَ الظَّلَّ وَالْحَرورَ ، يَا مَنْ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ، يَا مَنْ قَدَّرَ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ ، يَا مَنْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ ، يَا مَنْ لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ، يَا مَنْ لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وُلْدًا ، يَا مَنْ لَيْسَ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ ، يَا مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الدُّلِّ .

الثَّالِثُ وَالسُّتُونَ : يَا مَنْ يَعْلَمُ مُرَادَ الْمُرِيدِينَ ، يَا مَنْ يَعْلَمُ صَمِيرَ الصَّامِتِينَ ، يَا مَنْ يَسْمَعُ أُنِينَ الْوَاهِنِينَ ، يَا مَنْ يَرَى بُكَاءَ الْخَائِفِينَ ، يَا مَنْ يَمْلِكُ حَوَائِجَ السَّائِلِينَ ، يَا مَنْ يَقْبَلُ عُذْرَ التَّائِبِينَ ، يَا مَنْ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ، يَا مَنْ لَا يُضِيْعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ، يَا مَنْ لَا يَبْعُدُ عَنْ قُلُوبِ الْعَارِفِينَ ، يَا أَجْوَدَ الْأَجْوَدِينَ .

الرَّابِعُ وَالسُّتُونَ : يَا دَائِمَ الْبَقَاءِ ، يَا سَامِعَ الدُّعَاءِ ، يَا وَاسِعَ الْعَطَاءِ ، يَا غَافِرَ الْخَطَاةِ ، يَا بَدِيعَ السَّمَاءِ ، يَا حَسَنَ الْبَلَاءِ ، يَا جَمِيلَ الثَّنَاءِ ، يَا قَدِيمَ السَّنَاءِ ، يَا كَثِيرَ الْوَفَاءِ ، يَا شَرِيفَ الْجَزَاءِ .

الخَامِسُ وَالسُّتُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا سَتَّارُ يَا غَفَّارُ ، يَا قَهَّارُ يَا جَبَّارُ ، يَا صَبَّارُ يَا بَارُ ، يَا مُخْتَارُ يَا فَتَّاحُ ، يَا تَفَّاحُ يَا مُرْتَاخُ .

السَّادِسُ وَالسُّتُونَ : يَا مَنْ خَلَقَنِي وَسَوَّانِي ، يَا مَنْ رَزَقَنِي وَرَبَّانِي ، يَا مَنْ أَطْعَمَنِي وَسَقَّانِي ، يَا مَنْ قَرَّبَنِي وَأَدْنَانِي ، يَا مَنْ عَصَمَنِي وَكَفَّانِي ، يَا مَنْ حَفِظَنِي وَكَلَّانِي ، يَا مَنْ أَعَزَّنِي وَأَغْنَانِي ، يَا مَنْ وَقَّقَنِي وَهَدَّانِي ، يَا مَنْ آتَسَّنِي وَأَوَّانِي ، يَا مَنْ أَمَاتَنِي وَأَحْيَانِي .

السَّابِعُ وَالسُّتُونَ : يَا مَنْ يُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ ، يَا مَنْ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ ، يَا مَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرءِ وَقَلْبِهِ ، يَا مَنْ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ، يَا مَنْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ، يَا مَنْ لَا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ ، يَا مَنْ لَا رَادَّ لِقَضَائِهِ ، يَا مَنْ انْقَادَ كُلُّ شَيْءٍ لِأَمْرِهِ ، يَا مَنْ السَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ، يَا مَنْ يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ .

الثَّامِنُ وَالسُّتُونَ : يَا مَنْ جَعَلَ الْأَرْضَ مِهَادًا ، يَا مَنْ جَعَلَ الْجِبَالَ أوتَادًا ، يَا مَنْ جَعَلَ الشَّمْسَ سِراجًا ، يَا مَنْ جَعَلَ الْقَمَرَ نُورًا ، يَا مَنْ جَعَلَ اللَّيْلَ لِيَاسًا ، يَا مَنْ جَعَلَ النَّهَارَ مَعَاشًا ، يَا مَنْ جَعَلَ النَّوْمَ سُبَاتًا ، يَا مَنْ جَعَلَ السَّمَاءَ بِنَاءً ، يَا مَنْ جَعَلَ الْأَشْيَاءَ أَزْوَاجًا ، يَا مَنْ جَعَلَ النَّارَ مِرْصَادًا .

التَّاسِعُ وَالسَّبْعُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا سَمِيعٌ يَا شَفِيعٌ ، يَا رَفِيعٌ يَا مَنِيعٌ ، يَا سَرِيعٌ يَا بَدِيعٌ ، يَا كَبِيرٌ يَا قَدِيرٌ ، يَا خَبِيرٌ يَا مُجِيرٌ .

السَّبْعُونَ : يَا حَيًّا قَبْلَ كُلِّ حَيٍّ ، يَا حَيًّا بَعْدَ كُلِّ حَيٍّ ، يَا حَيُّ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ حَيٌّ ، يَا حَيُّ الَّذِي لَا يُشَارِكُهُ حَيٌّ ، يَا حَيُّ الَّذِي لَا يَحْتَاجُ إِلَى حَيٍّ ، يَا حَيُّ الَّذِي يُمِيتُ كُلَّ حَيٍّ ، يَا حَيُّ الَّذِي يَرْزُقُ كُلَّ حَيٍّ ، يَا حَيًّا لَمْ يَرِثِ الْحَيَاةَ مِنْ حَيٍّ ، يَا حَيُّ الَّذِي يُحْيِي الْمَوْتَى ، يَا حَيُّ يَا قَيُّومٌ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ .

الحَادِي وَالسَّبْعُونَ : يَا مَنْ لَهُ ذِكْرٌ لَا يُنْسَى ، يَا مَنْ لَهُ نُورٌ لَا يُطْفِئُ ، يَا مَنْ لَهُ نِعَمٌ لَا تُعَدُّ ، يَا مَنْ لَهُ مُلْكٌ لَا يَزُولُ ، يَا مَنْ لَهُ ثَنَاءٌ لَا يُحْصَى ، يَا مَنْ لَهُ جَلَالٌ لَا يُكَيَّفُ ، يَا مَنْ لَهُ كَمَالٌ لَا يَدْرُكُ ، يَا مَنْ لَهُ قَضَاءٌ لَا يُرَدُّ ، يَا مَنْ لَهُ صِفَاتٌ لَا تُبَدَّلُ ، يَا مَنْ لَهُ نِعْوَةٌ لَا تُغَيَّرُ .

الثَّانِي وَالسَّبْعُونَ : يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ ، يَا مَالِكَ يَوْمِ الدِّينِ ، يَا غَايَةَ الطَّالِبِينَ ، يَا ظَهَرَ اللَّاحِظِينَ ، يَا مَدْرَكَ الْهَارِبِينَ ، يَا مَنْ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ، يَا مَنْ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ ، يَا مَنْ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ، يَا مَنْ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ، يَا مَنْ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ .

الثَّلَاثُ وَالسَّبْعُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا شَفِيعُ يَا رَفِيعُ ، يَا حَفِيفُ يَا مُحِيطُ ، يَا مُقِيتُ يَا مُغِيثُ ، يَا مُعَزُّ يَا مُدِلُّ ، يَا مُبْدِئُ يَا مُعِيدُ .

الرَّابِعُ وَالسَّبْعُونَ : يَا مَنْ هُوَ أَحَدٌ بِلَا ضِدٍّ ، يَا مَنْ هُوَ فَرْدٌ بِلَا نِدٍّ ، يَا مَنْ هُوَ صَمَدٌ بِلَا عَيْبٍ ، يَا مَنْ هُوَ وَتَرٌ بِلَا كَيْفٍ ، يَا مَنْ هُوَ قَاضٍ بِلَا حَيْفٍ ، يَا مَنْ هُوَ رَبٌّ بِلَا وَزِيرٍ ، يَا مَنْ هُوَ عَزِيزٌ بِلَا دُلٍّ ، يَا مَنْ هُوَ غَنِيٌّ بِلَا فَقْرٍ ، يَا مَنْ هُوَ مَلِكٌ بِلَا عَزَلٍ ، يَا مَنْ هُوَ مَوْصُوفٌ بِلَا شَبِيهِ .

الخَامِسُ وَالسَّبْعُونَ : يَا مَنْ ذِكْرُهُ شَرَفٌ لِلذَّاكِرِينَ ، يَا مَنْ شُكْرُهُ فَوْزٌ لِلشَّاكِرِينَ ، يَا مَنْ حَمْدُهُ عِزٌّ لِلْحَامِدِينَ ، يَا مَنْ طَاعَتُهُ نَجَاةٌ لِلْمُطِيعِينَ ، يَا مَنْ بَابُهُ مَفْتُوحٌ لِلطَّالِبِينَ ، يَا مَنْ سَبِيلُهُ وَاضِحٌ لِلْمُنِيِّينَ ، يَا مَنْ آيَاتُهُ بُرْهَانٌ لِلنَّاطِرِينَ ، يَا مَنْ كِتَابَتُهُ تَذَكْرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ، يَا مَنْ رِزْقُهُ عُمُومٌ لِلطَّائِعِينَ وَالْعَاصِينَ ، يَا مَنْ رَحْمَتُهُ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ .

السَّادِسُ وَالسَّبْعُونَ : يَا مَنْ تَبَارَكَ اسْمُهُ ، يَا مَنْ تَعَالَى جَدُّهُ ، يَا مَنْ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ ، يَا مَنْ جَلَّ ثَنَاؤُهُ ، يَا مَنْ تَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُهُ ، يَا مَنْ يَدُومُ بَقَاؤُهُ ، يَا مَنْ الْعِظَمَةُ بِهَاؤُهُ ، يَا مَنْ الْكِبَرِيَاءُ رِدَاؤُهُ ، يَا مَنْ لَا تُحْصَى آلاؤُهُ ، يَا مَنْ لَا تُعَدُّ نِعْمَاؤُهُ .

السَّابِعُ وَالسَّبْعُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا مُعِينُ يَا أَمِينُ ، يَا مُبِينُ يَا مَتِينُ ، يَا مَكِينُ يَا رَشِيدُ ، يَا حَمِيدُ يَا مَجِيدُ ، يَا شَدِيدُ يَا شَهِيدُ .

الثَّامِنُ وَالسَّبْعُونَ : يَا ذَا الْعَرْشِ الْمَجِيدِ ، يَا ذَا الْقَوْلِ السَّدِيدِ ، يَا ذَا الْفِعْلِ

الرَّشِيدِ ، يَا ذَا الْبَطْشِ الشَّدِيدِ ، يَا ذَا الْوَعْدِ وَالْوَعِيدِ ، يَا مَنْ هُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ، يَا مَنْ هُوَ فَعَالٌ لِمَا يُرِيدُ ، يَا مَنْ هُوَ قَرِيبٌ غَيْرٌ بَعِيدٍ ، يَا مَنْ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ، يَا مَنْ هُوَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ .

التَّاسِعُ وَالسَّبْعُونَ : يَا مَنْ لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَا وَزِيرَ ، يَا مَنْ لَا شَبِيهَ لَهُ وَلَا نَظِيرَ ، يَا خَالِقَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ الْمُنِيرِ ، يَا مُغْنِي الْبَائِسِ الْفَقِيرِ ، يَا رَازِقَ الطِّفْلِ الصَّغِيرِ ، يَا رَاحِمَ الشَّيْخِ الْكَبِيرِ ، يَا جَابِرَ الْعِظْمِ الْكَسِيرِ ، يَا عِصْمَةَ الْخَائِفِ الْمُسْتَجِيرِ ، يَا مَنْ هُوَ بَعْبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ، يَا مَنْ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

الثَّمَانُونَ : يَا ذَا الْجُودِ وَالنِّعَمِ ، يَا ذَا الْفَضْلِ وَالْكَرَمِ ، يَا خَالِقَ اللَّوْحِ وَالْقَلَمِ ، يَا بَارِيَّ الدَّرِّ وَالنَّسَمِ ، يَا ذَا الْبَأْسِ وَالنِّقَمِ ، يَا مُلْهِمَ الْعَرَبِ

وَالْعَجَمِ ، يَا كَاشِفَ الضَّرِّ وَالْأَلَمِ ، يَا عَالِمَ السِّرِّ وَالْهَمَمِ ، يَا رَبَّ الْبَيْتِ وَالْحَرَمِ ، يَا مَنْ خَلَقَ الْأَشْيَاءَ مِنَ الْعَدَمِ .

الْحَادِي وَالْثَمَانُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا فَاعِلٌ يَا جَاعِلٌ ، يَا قَابِلٌ يَا كَامِلٌ ، يَا فَاضِلٌ يَا فَاصِلٌ ، يَا عَادِلٌ يَا غَالِبٌ ، يَا طَالِبٌ يَا وَاهِبٌ .

الثَّانِي وَالْثَمَانُونَ : يَا مَنْ أَنْعَمَ بِطَوْلِهِ ، يَا مَنْ أَكْرَمَ بِجُودِهِ ، يَا مَنْ جَادَ بِلُطْفِهِ ، يَا مَنْ تَعَزَّرَ بِقُدْرَتِهِ ، يَا مَنْ قَدَّرَ بِحِكْمَتِهِ ، يَا مَنْ حَكَّمَ بِتَدْبِيرِهِ ، يَا مَنْ دَبَّرَ بِعِلْمِهِ ، يَا مَنْ تَجَاوَزَ بِحِلْمِهِ ، يَا مَنْ دَنَا فِي عُلُوِّهِ ، يَا مَنْ عَلَا فِي دُنُوِّهِ .

الثَّلَاثُ وَالْثَمَانُونَ : يَا مَنْ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ، يَا مَنْ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ، يَا مَنْ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ، يَا مَنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ ، يَا مَنْ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ ، يَا مَنْ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ ، يَا مَنْ يُعِزُّ مَنْ يَشَاءُ ، يَا مَنْ يُذِلُّ مَنْ يَشَاءُ ، يَا مَنْ يُصَوِّرُ فِي الْأَرْحَامِ مَا يَشَاءُ ، يَا مَنْ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ .

الرَّابِعُ وَالْثَمَانُونَ : يَا مَنْ لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وُلْدًا ، يَا مَنْ جَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ، يَا مَنْ لَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا ، يَا مَنْ جَعَلَ الْمَلَائِكَةَ رُسُلًا ، يَا مَنْ جَعَلَ فِي

السَّمَاءِ بُرُوجًا ، يَا مَنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا ، يَا مَنْ خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا ، يَا مَنْ جَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ أَمْدًا ، يَا مَنْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ، يَا مَنْ أَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا .

الخَامِسُ وَالْثَمَانُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا أَوَّلَ يَا آخِرَ ، يَا بَاطِنُ يَا ظَاهِرَ ، يَا بَرُّ يَا حَقُّ ، يَا فَرْدٌ يَا وَتَرٌ ، يَا صَمَدٌ يَا سَرْمَدٌ .

السَّادِسُ وَالْثَمَانُونَ : يَا خَيْرَ مَعْرُوفٍ عُرْفَ ، يَا أَفْضَلَ مَعْبُودٍ عُبُدَ ، يَا أَجَلَ مَشْكُورٍ شُكْرَ ، يَا أَعَزَّ مَذْكُورٍ ذِكْرَ ، يَا أَعْلَى مَحْمُودٍ حَمْدَ ، يَا أَقْدَمَ مَوْجُودٍ طَلِبَ ، يَا أَرْفَعَ مَوْصُوفٍ وَصْفَ ، يَا أَكْبَرَ مَقْصُودٍ قَصْدَ ، يَا أَكْرَمَ مَسْؤُولٍ سُئِلَ ، يَا أَشْرَفَ مَحْبُوبٍ عِلْمَ .

السَّابِعُ وَالْثَمَانُونَ : يَا حَبِيبَ الْبَاكِينَ ، يَا سَيِّدَ الْمُتَوَكِّلِينَ ، يَا هَادِيَ الْمُضِلِّينَ ، يَا وَلِيَّ الْمُؤْمِنِينَ ، يَا أُنَيْسَ الذَّاكِرِينَ ، يَا مَفْرَعَ الْمَلْهُوفِينَ ، يَا مُنْجِيَّ الصَّادِقِينَ ، يَا أَقْدَرَ الْقَادِرِينَ ، يَا أَعْلَمَ الْعَالِمِينَ ، يَا إِلَهَ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ .

الثَّامِنُ وَالْثَمَانُونَ : يَا مَنْ عَلَا فَقَهَرَ ، يَا مَنْ مَلَكَ فَقَدَرَ ، يَا مَنْ بَطَنَ فَخَبَرَ ، يَا مَنْ عُبِدَ فَشَكَرَ ، يَا مَنْ عُصِيَ فَغَفَرَ ، يَا مَنْ لَا تَحْوِيهِ الْفِكْرُ ، يَا مَنْ لَا يُدْرِكُهُ بَصَرٌ ، يَا مَنْ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ أَثَرٌ ، يَا رَازِقَ الْبَشَرِ ، يَا مُقَدِّرَ كُلِّ قَدَرٍ .

التَّاسِعُ وَالْثَمَانُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا حَافِظُ يَا بَارِي ، يَا ذَارِي يَا بَاذِخُ ، يَا فَارِحُ يَا فَاتِحُ ، يَا كَاشِفُ يَا ضَامِنُ ، يَا أَمْرُ يَا نَاهِي .

التَّاسِعُونَ : يَا مَنْ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يَصْرِفُ السُّوءَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يَخْلُقُ الْخَلْقَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يَغْفِرُ الذَّنْبَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يُتِمُّ النِّعْمَةَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يُقَلِّبُ الْقُلُوبَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يُدَبِّرُ الْأَمْرَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يُنَزِّلُ الْغَيْثَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يَبْسُطُ الرِّزْقَ إِلَّا هُوَ ، يَا مَنْ لَا يُحْيِي الْمَوْتَى إِلَّا هُوَ .

الْحَادِي وَالْتَّاسِعُونَ : يَا مُعِينَ الضُّعَفَاءِ ، يَا صَاحِبَ الْغُرَبَاءِ ، يَا نَاصِرَ الْأَوْلِيَاءِ ،

يَا قَاهِرَ الْأَعْدَاءِ ، يَا رَافِعَ السَّمَاءِ ، يَا أُنَيْسَ الْأَصْفِيَاءِ ، يَا حَبِيبَ الْأَتْقِيَاءِ ، يَا كَنَزَ الْفُقَرَاءِ ، يَا إِلَهَ الْأَغْنِيَاءِ ، يَا أَكْرَمَ الْكُرَمَاءِ .

الثَّانِي وَالْتَّاسِعُونَ : يَا كَافِيًا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ، يَا قَائِمًا عَلَى كُلِّ شَيْءٍ ، يَا مَنْ لَا يُشْبِهُهُ شَيْءٌ ، يَا مَنْ لَا يَزِيدُ فِي مُلْكِهِ شَيْءٌ ، يَا مَنْ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ ، يَا مَنْ لَا يَنْقُصُ مِنْ خَزَائِنِهِ شَيْءٌ ، يَا مَنْ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ، يَا مَنْ لَا يَعْرُبُ عَنْ عِلْمِهِ شَيْءٌ ، يَا مَنْ هُوَ خَبِيرٌ بِكُلِّ شَيْءٍ ، يَا مَنْ وَسَّعَتْ

رَحْمَتُهُ كُلِّ شَيْءٍ .

الثَّالِثُ وَالتَّسْعُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا مُكْرِمُ يَا مُطْعِمُ ، يَا مُنْعِمُ يَا مُعْطِي ، يَا مُغْنِي يَا مُقْنِي ، يَا مُفْنِي يَا مُحْيِي ، يَا مُرْضِي يَا مُنْجِي .

الرَّابِعُ وَالتَّسْعُونَ : يَا أَوَّلَ كُلِّ شَيْءٍ وَآخِرَهُ ، يَا إِلَهَ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ ، يَا رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَصَانِعَهُ ، يَا بَارِيَّ كُلِّ شَيْءٍ وَخَالِقَهُ ، يَا قَابِضَ كُلِّ شَيْءٍ وَبَاسِطَ طَهْ ، يَا مُبْدِيَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمُعِيدَهُ ، يَا مُنْشِئَ كُلِّ شَيْءٍ وَمُقَدِّرَهُ ، يَا مُكَوِّنَ كُلِّ شَيْءٍ وَمُحَوِّلَهُ ، يَا مُحْيِيَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمُمِيتَهُ ، يَا خَالِقَ كُلِّ شَيْءٍ وَوَارِثَهُ .

الخَامِسُ وَالتَّسْعُونَ : يَا خَيْرَ ذَاكِرٍ وَمَذْكُورٍ ، يَا خَيْرَ شَاكِرٍ وَمَشْكُورٍ ، يَا خَيْرَ حَامِدٍ وَمَحْمُودٍ ، يَا خَيْرَ شَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ، يَا خَيْرَ دَاعٍ وَمَدْعُودٍ ، يَا خَيْرَ مُجِيبٍ وَمُجَابٍ ، يَا خَيْرَ مُؤَنِّسٍ وَأُنْسٍ ، يَا خَيْرَ صَاحِبٍ وَجَلِيسٍ ، يَا خَيْرَ مَقْصُودٍ وَمَطْلُوبٍ ، يَا خَيْرَ حَبِيبٍ وَمَحْبُوبٍ .

السَّادِسُ وَالتَّسْعُونَ : يَا مَنْ هُوَ لِمَنْ دَعَاهُ مُجِيبٌ ، يَا مَنْ هُوَ لِمَنْ أَطَاعَهُ حَبِيبٌ ، يَا مَنْ هُوَ إِلَى مَنْ أَحَبَّهُ قَرِيبٌ ، يَا مَنْ هُوَ بِمَنْ اسْتَحْفَظَهُ رَقِيبٌ ، يَا مَنْ هُوَ بِمَنْ رَجَاهُ كَرِيمٌ ، يَا مَنْ هُوَ بِمَنْ عَصَاهُ حَلِيمٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي عَظَمَتِهِ رَحِيمٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي حِكْمَتِهِ عَظِيمٌ ، يَا مَنْ هُوَ فِي إِحْسَانِهِ قَدِيمٌ ، يَا مَنْ هُوَ بِمَنْ أَرَادَ عَلَيْهِ .

السَّابِعُ وَالتَّسْعُونَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ يَا مُسَبِّبٌ ، يَا مُرَغَّبٌ ، يَا مُقَلَّبٌ ، يَا مُعَقَّبٌ ، يَا مُرْتَبٌ ، يَا مُخَوَّفٌ ، يَا مُحَدِّدٌ ، يَا مُدَكِّرٌ ، يَا مُسَخِّرٌ ، يَا مُعَيِّرٌ .

الثَّامِنُ وَالتَّسْعُونَ : يَا مَنْ عِلْمُهُ سَابِقٌ ، يَا مَنْ وَعْدُهُ صَادِقٌ ، يَا مَنْ لُطْفُهُ ظَاهِرٌ ، يَا مَنْ أَمْرُهُ غَالِبٌ ، يَا مَنْ كِتَابُهُ مُحْكَمٌ ، يَا مَنْ فَضَاؤُهُ كَانِنٌ ، يَا مَنْ قُرْآنُهُ مُجِيدٌ ، يَا مَنْ مُلْكُهُ قَدِيمٌ ، يَا مَنْ فَضْلُهُ عَمِيمٌ ، يَا مَنْ عَرْشُهُ عَظِيمٌ .

التَّاسِعُ وَالتَّسْعُونَ : يَا مَنْ لَا يَشْعَلُهُ سَمْعٌ عَنِ سَمْعٍ ، يَا مَنْ لَا يَمْنَعُهُ فِعْلٌ عَنِ فِعْلٍ ، يَا مَنْ لَا يُلْهِيهُ قَوْلٌ عَنِ قَوْلٍ ، يَا مَنْ لَا يُغْلِطُهُ سُؤَالٌ عَنِ سُؤَالٍ ، يَا مَنْ لَا يَحْجُبُهُ شَيْءٌ عَنِ شَيْءٍ ، يَا مَنْ لَا يُبْرِمُهُ إِحْسَاخُ الْمُلْحِحِينَ ، يَا مَنْ هُوَ غَايَةُ مُرَادِ الْمُرِيدِينَ ، يَا مَنْ هُوَ مُنْتَهَى هِمَمِ الْعَارِفِينَ ، يَا مَنْ هُوَ مُنْتَهَى طَلَبِ الطَّالِبِينَ ، يَا مَنْ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ ذَرَّةٌ فِي الْعَالَمِينَ .

الْمِئَةُ : يَا حَلِيمًا -لَا يَعْجَلُ ، يَا جَوَادًا لَا يَبْخُلُ ، يَا صَادِقًا لَا يُخْلِفُ ، يَا وَهَابًا لَا يَمَلُّ ، يَا قَاهِرًا لَا يُغْلَبُ ، يَا عَظِيمًا لَا يُوصَفُ ، يَا عَادِلًا لَا يَحِيْفُ ، يَا غَنِيًّا لَا يَمْتَقِرُّ ، يَا كَبِيرًا لَا يَصْغُرُ ، يَا حَافِظًا لَا يَغْفَلُ .

سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، الْعَوْتُ الْعَوْتُ ، خَلَّصْنَا مِنَ النَّارِ يَا رَبِّ . (1)

1631. عنه صلى الله عليه وآله: المصباح كفعمی: دعای جوشن کبیر، از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده است و صد بخش است و هر بخشی ده نام است و در آخر هر بخش آن، می گوئی: «سبحانک یا لا إله إلا أنت! العوّث، العوّث، العوّث، خَلَصْنَا مِنَ النَّارِ يَا رَبِّ؛ منزّهی تو، ای آن که معبودی جز تو نیست! به فریاد رس، به فریاد رس، به فریاد رس. پروردگارا! ما را از آتش، نجات بده».

یکم. «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای خداوند، ای بخشایشگر، ای مهربان، ای بزرگوار، ای برپادارنده، ای بزرگ، ای دیرین، ای دانا، ای بردبار، ای حکیم!».

دوم. «ای سرور سروران، ای اجابت کننده دعاها، ای بالابرنده رتبه ها، ای سرپرست نیکی ها، ای آمرزنده خطاها، ای برآورنده خواسته ها، ای پذیرنده توبه ها، ای شنوای صداها، ای دانای نهان ها، ای زداینده بلاها!».

سوم. «ای بهترین آمرزندگان، ای بهترین گشایندگان، ای بهترین یاوران، ای بهترین داوران، ای بهترین روزی دهندگان، ای بهترین میراث بران، ای بهترین ستایشگران، ای بهترین یادآوران، ای بهترین نازل کنندگان، ای بهترین نیکوکاران!».

چهارم. «ای که عزّت و زیبایی، از آن اوست؛ ای که قدرت و کمال، از آن اوست؛ ای که فرمان روایی و جلال، از آن اوست؛ ای آن که بزرگ و والا است؛ ای پدیدآورنده ابرهای سنگین و پر بار؛ ای آن که سخت کیفر است؛ ای آن که زودحسابگر است؛ ای آن که عقوبتش دشوار است؛ ای آن که پاداش نیکو، نزد اوست؛ ای آن که اصل علوم و حقایق، پیش اوست!».

پنجم. «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای مهرورز، ای نعمت بخش، ای پاداش دهنده، ای برهان، ای حاکم، ای مایه خرسندی، ای آمرزنده، ای وارسته، ای یاری خواسته شده، ای صاحب نعمت و بخشنده نعمت بیان!».

ششم. «ای آن که هر چیزی در برابر عظمتش فروتن است، ای آن که هر

چیزی تسلیم قدرت اوست، ای آن که هر چیزی در برابر قدرتش ذلیل است، ای آن که هر چیزی در برابر هیبتش خاضع است، ای آن که هر چیزی رام خشیت اوست، ای آن که کوه ها از بیم او از هم می شکافند، ای آن که آسمان ها به فرمان او برپایند، ای آن که زمین ها به اذن او پابرجایند، ای آن که رعْد تسبیحگوی حمد اوست، ای آن که بر اهل مملکت خویش ستم نمی کند!».

هفتم. «ای بخشاینده خطاها، ای زداینده بلاها، ای نهایت آرزوها، ای افزون کننده عطاها، ای بخشنده هدایا، ای روزی بخش بندگان، ای برآورنده آرزوها، ای شنوای شکوه ها، ای برانگیزنده آفریده ها، ای آزادکننده اسیران!».

هشتم. «ای صاحب ستایش و ثنا، ای صاحب فخر و شکوه، ای صاحب والایی و بزرگی، ای صاحب عهد و وفا، ای صاحب بخشایش و رضا، ای صاحب نعمت و عطا، ای صاحب تفکیک و تقدیر، ای صاحب عزّت و جاودانگی، ای صاحب سخاوت و بخشندگی، ای صاحب موهبت ها و نعمت ها!».

نهم. «خداوند! تو را می خوانم، ای بازدارنده، ای زداینده، ای بالابرنده، ای آفریننده، ای سودرساننده، ای شنونده، ای گردآورنده، ای شفاعت پذیرنده، ای گسترده رحمت، ای گسترده!».

دهم . «ای پدیدآورنده هر پدیده ، ای آفریننده هر آفریده ، ای روزی رسان هر روزی خورنده ، ای صاحب هر بنده ، ای زداینده هر غصّه ، ای گشاینده هر غم زده ، ای رحم کننده هر رحمت شده ، ای یاور هر بی کس ، ای پوشاننده هر عیناک ، ای پناهگاه هر رانده شده!».

یازدهم . «ای پشتوانه من در هنگام سختی ام ، ای امید من در هنگام مصیبت ، ای همدم من در هنگام وحشتم ، ای همنشین من در هنگام غربتم ، ای سرپرست من در هنگام نعمت داری ام ، ای پناه من در هنگام گرفتاری ام ، ای راهنمای من در هنگام سرگردانی ام ، ای مایه بی نیازی من در هنگام نیازمندی ام ، ای پناهگاه من در هنگام در ماندگی ام ، ای یاور من در هنگام هراسانی ام!».

دوازدهم . «ای دانای غیب ها ، ای آمرزنده گناه ها ، ای پوشاننده عیب ها ، ای زداینده سختی ها ، ای دگرگون ساز دل ها ، ای طیب قلب ها ، ای روشنگر دل ها ، ای همدم دل ها ، ای از بین برنده غم ها ، ای زداینده اندوه ها!».

سیزدهم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای باعظمت ، ای زیبا ، ای نگهدار ، ای عهده دار ، ای راهنما ، ای روی آور به هستی ، ای چیره بر قدرت ها ، ای عطابخش ، ای پوزش پذیر ، ای کارساز عالم!».

چهاردهم . «ای رهنمای سرگشتگان ، ای فریادرس یاری خواهان ، ای دادرس دادخواهان ، ای پناه پناهجویان ، ای امان ترسانان ، ای یاور مؤمنان ، ای ترحم کننده بر بینویان ، ای پناهگاه گنهکاران ، ای آمرزنده خطاکاران ، ای پاسخگوی دعای در ماندگان!».

پانزدهم . «ای صاحب بخشندگی و نیکی ، ای صاحب نعمت و منت ، ای صاحب امنیت و امان ، ای صاحب قداست و پاکی ، ای صاحب حکمت و گویایی ، ای صاحب رحمت و رضوان ، ای صاحب حجّت و برهان ، ای صاحب عظمت و فرمان روایی ، ای صاحب عطوفت و یاری رسانی ، ای صاحب گذشت و آمرزش!».

شانزدهم . «ای آن که پروردگار هر چیز است ، ای آن که معبود هر چیز است ، ای آن که آفریننده هر چیز است ، ای آن که پدیدآورنده هر چیز است ، ای آن که پیش از هر چیز [بوده] است ، ای آن که پس از هر چیز است ، ای آن که برتر از هر چیز است ، ای آن که دانا به هر چیز است ، ای آن که توانای بر هر چیز است ، ای آن که می ماند و هر چیزی فانی می شود!».

هفدهم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای ایمنی بخش ، ای مقتدر ، ای هستی بخش ، ای تلقین کننده ، ای روشنگر ، ای آسان ساز ، ای قدرت بخش ، ای آراسته ساز ، ای آشکارکننده ، ای تقسیم کننده!».

هجدهم . «ای آن که در فرمان روایی اش پایدار است ، ای آن که در حکومتش دیرین است ، ای آن که در شگوهش بزرگ است ، ای آن که به بندگانش مهربان است ، ای آن که به هر چیزی داناست ، ای آن که به نافرمانش بردبار است ، ای آن که به امیدوارش بخشنده است ، ای آن که در آفرینش خود حکیم است ، ای آن که در حکمتش با لطف است ، ای آن که در لطف و رحمتش دیرین است!».

نوزدهم . «ای آن که جز به احسان او امید نیست ، ای آن که جز بخشایش او را نخواهند ، ای آن که جز به نیکی او چشم امید نیست ، ای آن که جز از عدالتش بیمی نیست ، ای آن که جز فرمان روایی او پایدار نیست ، ای آن که

حکومتی جز حکومتش نیست ، ای آن که رحمتش فراگیر هر چیز است ، ای آن که رحمتش پیش از خشم اوست ، ای آن که دانشش دربرگیرنده هر چیز است ، ای آن که هیچ کس همچون او نیست!».

بیستم . «ای زداینده اندوه ، ای برطرف ساز غم ، ای آمرزنده گناه ، ای پذیرای توبه ، ای آفریننده خلق ، ای درست وعده ، ای وفاکننده به پیمان ، ای دانای نهان ، ای شکافنده دانه ، ای روزی بخش مردم!».

بیست و یکم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای والا ، ای وفاکننده ، ای بی نیاز ، ای دارای مطلق ، ای دانای مهربان ، ای خرسندساز ، ای پاک ، ای سرآغاز ، ای نیرومند ، ای سرپرست (عهده دار)!».

بیست و دوم . «ای آن که زیبایی را آشکار کرد ، ای آن که زشتی را پوشاند ، ای آن که بندگان را به گناه نگرفت ، ای آن که پرده را ندرید ، ای بزرگ بخشایش ، ای نیکوگذشت ، ای گسترده آمرزش ، ای گشاده دست به رحمت ، ای آگاه از هر راز نهان ، ای نهایت هر شیء کوه و حاجتمندی!».

بیست و سوم . «ای صاحب نعمت سرشار ، ای صاحب رحمت گسترده ، ای صاحب نعمت پیشین ، ای صاحب حکمت رسا ، ای صاحب قدرت کامل ، ای صاحب برهان محکم ، ای صاحب بزرگواری آشکار ، ای صاحب عزت ابدی ، ای صاحب نیروی استوار ، ای صاحب عظمت دست نیافتنی!».

بیست و چهارم . «ای پدیدآورنده آسمان ها ، ای آفریننده تاریکی ها ، ای رحم کننده بر اشک ها ، ای خطابخش لغزش ها ، ای پوشاننده عیب ها ، ای حیات بخش مرده ها ، ای نازل کننده آیه ها ، ای افزون ساز نیکی ها ، ای زداینده گناه ها ، ای سخت انتقام!».

بیست و پنجم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای صورت آفرین ، ای تقدیرکننده ، ای تدبیرکننده ، ای پاک کننده ، ای روشنی بخش ، ای آسان ساز ، ای بشارت دهنده ، ای بیم دهنده ، ای پیش اندازنده ، ای تأخیراندازنده!».

بیست و ششم . «ای پروردگار خانه گرامی (کعبه) ، ای پروردگار ماه حرام ، ای پروردگار شهر امن (مکه) ، ای پروردگار رکن و مقام ، ای پروردگار مشعر الحرام ، ای پروردگار مسجد الحرام ، ای پروردگار غیرحرم و حرم ، ای پروردگار روشنی و تاریکی ، ای پروردگار درود و سلام ، ای پروردگار قدرت

در میان مردم!».

بیست و هفتم . «ای برترین داوران ، ای دادگترین دادگران ، ای راستگوترین راستگویان ، ای پاک ترین پاکان ، ای بهترین آفرینندگان ، ای سریع ترین حسابگران ، ای شنواترین شنوایان ، ای بیناترین بینندگان ، ای شفاعت پذیرترین شفاعت پذیران ، ای بزرگوarterین بزرگواران!».

بیست و هشتم . «ای تکیه گاه آن که بی تکیه گاه است ، ای نگهدار آن که بی نگهدار است ، ای ذخیره آن که بی پشتوانه است ، ای نگهبان آن که بی نگهبان است ، ای فریادرس آن که بی فریادرس است ، ای فخر آن که بی افتخار است ، ای عزت بخش آن که بی عزت است ، ای یاری رسان آن که بی یاور است ، ای همدم آن که بی همدم است ، ای ایمنی بخش آن که بی امان است!».

بیست و نهم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای نگه دارنده ، ای برپادارنده ، ای همیشگی ، ای صاحب رحمت ، ای سلامت بخش ، ای داور ، ای دانا ، ای تقسیم کننده ، ای گیرنده ، ای گشاینده!».

سی ام . «ای نگهدار آن که از او عصمت طلبد ، ای ترحم کننده بر آن که از او رحمت خواهد ، ای بخشاینده آن که از او آمرزش طلبد ،

ای یاور آن که از او یاری جوید ، ای نگهدار آن که از او محافظت طلبد ، ای گرامی دارنده آن که از او کرامت خواهد ، ای راهنمای آن که از او هدایت طلبد ، ای فریادرس آن که او را به دادخواهی خواند ، ای یاریگر آن که از او کمک طلبد ، ای دادرس آن که از او پناه خواهد!.

سی و یکم . «ای قدرتمندی که خوار نگردد ، ای لطیفی که دست نیافتنی است ، ای پابنده ای که نمی خوابد ، ای ابدی ای که نابود نمی شود ، ای زنده ای که نمی میرد ، ای فرمان روایی که حکومتش پایان نمی پذیرد ، ای باقی بی فنا ، ای دانای بی جهل ، ای بی نیازی که نیازمند غذا نیست ، ای نیرومندی که ناتوان نمی گردد!».

سی و دوم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای یکتا ، ای یگانه ، ای گواه ، ای باعظمت ، ای ستایش کننده ، ای راهنما ، ای برانگیزنده ، ای میراث بر ، ای زیان رسان ، ای سودبخش!».

سی و سوم . «ای بزرگ تر از هر بزرگ ، ای باکرامت تر از هر کریم ، ای مهربان تر از هر مهربان ، ای داناتر از هر دانا ، ای حکیم تر از هر حکیم ، ای پیشین تر از هر قدیم ، ای بزرگ تر از هر بزرگ ، ای مهرورزتر از هر صاحب لطف ، ای شکوهنده تر از هر باشکوه ، ای قدرتمندتر از هر شکست ناپذیر!».

سی و چهارم . «ای درگذرنده بزرگوار ، ای نعمت بخش بزرگ ، ای دارنده خیر بسیار ، ای دیرین عطا ، ای پیوسته لطف ، ای ظریف آفرینش ، ای غم زدا ، ای زداینده درد و رنج ، ای مالک فرمان روایی ، ای دادگر حق!».

سی و پنجم . «ای آن که در پیمانش اهل وفاست ، ای آن که در وفایش تواناست ، ای آن که در توانایی اش والاست ، ای آن که در والایی اش نزدیک است ، ای آن که در نزدیکی اش لطیف است ، ای آن که در لطفش شریف است ، ای آن که در شرافتش قدرتمند است ، ای آن که در قدرتمندی اش بزرگوار است ، ای آن که در بزرگواری اش شکوهمند است ، ای آن که در شکوهش ستوده است!».

سی و ششم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای کفایت کننده ، ای شفابخش ، ای وفاکننده ، ای عافیت دهنده ، ای هدایتگر ، ای دعوتگر ، ای دادگر ، ای راضی شونده ، ای والامقام ، ای پابنده!».

سی و هفتم . «ای آن که هر چیز ، خاضع در برابر اوست؛ ای آن که هر چیز ، خاشع برای اوست؛ ای آن که هر چیز ، برای او هست؛ ای آن که هر چیز ، به سبب او هست؛ ای آن که هر چیز ، بازگردنده به سوی اوست؛ ای آن که هر چیز ، ترسان از اوست؛ ای آن که هر چیز ، برپا به اوست؛ ای آن که هر چیز ، برگشته به سوی اوست؛ ای آن که هر چیز ، با ستایش خود ، تسبیح گوی اوست؛ ای آن که هر چیز ، نابودشدنی است ، جز ذات او!».

سی و هشتم . «ای آن که گریزگاهی جز به سوی او نیست ، ای آن که پناهگاهی جز درگاه او نیست ، ای آن که مقصدی جز به سوی او نیست ، ای آن که راه نجاتی از او جز به سوی او نیست ، ای آن که رغبتی جز به سوی او نیست ، ای آن که هیچ قدرت و توانی جز به او نیست ، ای آن که جز از او یاری نخواهند ، ای آن که جز بر او تکیه نکنند ، ای آن که جز به او امید نبندند ، ای آن که جز او را نپرستند!».

سی و نهم . «ای بهترین کسی که از او می ترسند ، ای بهترین کسی که به او اشتیاق دارند ، ای بهترین طلب شدگان ، ای بهترین درخواست شوندگان ، ای بهترین مقصودان ، ای بهترین یادشدگان ، ای بهترین سپاس گزاری شدگان ، ای بهترین محبوبان ، ای بهترین خواننده شدگان ، ای بهترین انس گرفتگان!».

چهلّم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای آمرزنده ، ای پوشاننده ،

ای توانا ، ای غالب ، ای آفریننده ، ای شکننده ، ای جبران کننده ، ای یادکننده ، ای بیننده ، ای یاری کننده!».

چهل و یکم . «ای آن که آفرید ، پس سامان داد؛ ای آن که مقدر کرد ، پس هدایت نمود؛ ای آن که گرفتاری را برطرف می سازد؛ ای آن که راز پنهان را می شنود؛ ای آن که غرق شدگان را نجات می دهد؛ ای آن که هلاک شدگان را می رهاوند؛ ای آن که بیماران را شفا می بخشد؛ ای آن که خندانید و گریانید؛ ای آن که میراند و حیات بخشید؛ ای آن که دو جفت مرد و زن را آفرید!».

چهل و دوم . «ای آن که راهش در خشکی و دریاست ، ای آن که نشانه هایش در آفاق است ، ای آن که برهان او در نشانه هاست ، ای آن که قدرتش در مُردن افراد است ، ای آن که عبرتش در گورهاست ، ای آن که فرمان روایی اش در قیامت است ، ای آن که مهابت او در حسابرسی است ، ای آن که داوری اش در سنجش [اعمال] است ، ای آن که پاداشش در بهشت است ، ای آن که کیفرش در آتش دوزخ است!».

چهل و سوم . «ای آن که خانفان ، به سوی او می گریزند ؛ ای آن که گنهکاران ، به درگاه او پناه می برند ؛ ای آن که اهل انابت ، به او توجه می کنند؛ ای آن که پارسایان ، به او مشتاق اند؛ ای آن که سرگردانان ، به آستان او پناه می آورند؛ ای آن که مریدان با او اُنس می گیرند؛ ای آن که دوستداران ، به او می بالند؛ ای آن که خطاکاران ، به بخشایش او طمع می ورزند؛ ای آن که اهل یقین ، با او آرامش می یابند؛ ای آن که اهل توکل ، بر او تکیه می کنند!».

چهل و چهارم . «خداوند! تو را به نامت می خوانم: ای محبوب ، ای طیب ، ای نزدیک ، ای مراقب ، ای حسابگر ، ای باوِیبت ، ای جزادهنده ، ای اجابت کننده ، ای آگاه ، ای بینا!».

چهل و پنجم . «ای نزدیک تر از هر نزدیک ، ای بهتر از هر محبوب ، ای بینا تر از هر بینا ، ای آگاه تر از هر آگاه ، ای برتر از هر شریف ، ای والاتر از هر والا ، ای نیرومندتر از هر نیرومند ، ای بی نیازتر از هر بی نیاز ، ای بخشنده تر از هر بخشنده ، ای مهربان تر از هر مهربان!».

چهل و ششم . «ای چیره ای که مغلوب نمی شود ، ای سازنده ای که ساخته شده نیست ، ای آفریننده ای که پدید آمده نیست ، ای مالکی که بنده نیست ، ای غالبی که بی شکست است ، ای رفعت بخشی که کسی برتر از او

نیست ، ای نگهبانی که کسی نگهبان او نیست ، ای یاری کننده ای که نیازمند یاری نیست ، ای گواهی که غایب نیست ، ای نزدیکی که دور نیست!».

چهل و هفتم . «ای نور نور ، ای روشنی بخش نور ، ای آفریدگار نور ، ای تدبیرکننده نور ، ای تقدیرکننده نور ، ای فروغ هر نور ، ای نور پیش از هر نور ، ای نور پس از هر نور ، ای نور برتر از هر نور ، ای نوری که نوری همچون او نیست!».

چهل و هشتم . «ای آن که عطایش باشرافت است ، ای آن که کارش از روی لطف است ، ای آن که لطفش همیشگی است ، ای آن که احسانش دیرین است ، ای آن که سخنش حق است ، ای آن که وعده اش راست است ، ای آن که گذشتش فضل است ، ای آن که کیفرش عادلانه است ، ای آن که یادش شیرین است ، ای آن که احساسش فراگیر است!».

چهل و نهم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای آسان ساز ، ای عطابخش ، ای تبدیل کننده ، ای خوارسازنده ، ای فرودآورنده ، ای نعمت دهنده ، ای احسان کننده ، ای بخشنده نعمت بسیار ، ای مهلت دهنده ، ای نیکویی کننده!».

پنجاهم . «ای آن که می بیند و دیده نمی شود ، ای آن که می آفریند و آفریده نیست ، ای آن که هدایت می کند و به راهنمایی نیازش نیست ، ای آن که حیات می بخشد و حیاتش از کسی نیست ، ای آن که می پرسد و از او حقّ پرسش نیست ، ای آن که غذا می دهد و غذایش ندهند ، ای آن که پناه می دهد و پناه نیاز ندارد ، ای آن که داوری می کند و نیازمند داوری نیست ، ای آن که حکم می کند و بر او حکم نمی شود ، ای آن که نه می زاید و نه زاده کسی است و کسی همتای او نیست!».

پنجاه و یکم . «ای حسابرس نیک ، ای طیب خوب ، ای مراقب شایسته ، ای نزدیک خوب ، ای جواب دهنده خوب ، ای محبوب خوب ، ای عهده دار شایسته ، ای سرپرست خوب ، ای مولای نیکو ، ای یاور خوب!».

پنجاه و دوم . «ای شادمانی عارفان ، ای آرزوی دوستداران ، ای همدم مریدان ، ای محبوب تائبان ، ای روزی دهنده تهی دستان ، ای امید بدهکاران ، ای نور چشم پرستشگران ، ای غم زدای گرفتاران ، ای گشایش بخش اندوهناکان ، ای معبود اولین و آخرین!».

پنجاه و سوم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای پروردگار ما ، ای معبود

ما ، ای سرور ما ، ای مولای ما ، ای یاور ما ، ای نگهدار ما ، ای راهنمای ما ، ای کمک کننده ما ، ای محبوب ما ، ای طیب ما!».

پنجاه و چهارم . «ای پروردگار پیامبران و نیکان ، ای پروردگار صدّیقان و شایستگان ، ای پروردگار بهشت و دوزخ ، ای پروردگار کوچکان و بزرگان ، ای پروردگار دانه ها و میوه ها ، ای پروردگار رودها و درختان ، ای پروردگار صحراها و دشت ها ، ای پروردگار خشکی ها و دریاها ، ای پروردگار شب و روز ، ای پروردگار پیدا و پنهان!».

پنجاه و پنجم . «ای آن که فرمانش در هر چیز ، نافذ است؛ ای آن که دانشش به هر چیز ، پیوسته و محیط است؛ ای آن که قدرتش به هر چیز ، رسیده است؛ ای آن که بندگان ، نعمتش را نتوانند شمرد؛ ای آن که آفریدگان ، از سپاسش ناتوان اند؛ ای آن که فهم ها جلال او را در نمی یابند؛ ای آن که اندیشه ها به کُنه او نمی رسند؛ ای آن که عظمت و بزرگی ، جامه زیننده اوست؛ ای آن که بندگان ، از تقدیرش سرپیچی نتوانند؛ ای آن که هیچ فرمان روایی ای جز فرمان روایی او نیست؛ ای آن که عطایی ، جز بخشش او نیست!».

پنجاه و ششم . «ای آن که برترین مثال ، از آن اوست؛ ای آن که صفات والا ، از آن اوست؛ ای آن که انجام و آغاز ، از آن اوست؛ ای آن که بهشت جایگاه ابدی ، از آن اوست؛ ای آن که نشانه های بزرگ ، از آن اوست؛ ای آن که نام های نیکو ، از آن اوست؛ ای آن که حکم و تقدیر ، از آن اوست؛ ای آن که هوا و فضا ، از آن اوست؛ ای آن که عرش و زمین خاکی ، از آن اوست؛ ای آن که آسمان های بلند ، از آن اوست!».

پنجاه و هفتم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای باگذشت ، ای آمرزنده ، ای شکیب ، ای پذیرای سپاس ، ای رؤف ، ای عطوف ، ای سؤال شده ، ای مهرورز ، ای منزّه ، ای وارسته!».

پنجاه و هشتم . «ای آن که عظمتش در آسمان هاست؛ ای آن که نشانه هایش در زمین است؛ ای آن که در هر چیز ، نشانه های راهنمای اوست؛ ای آن که شگفتی هایش در دریاهاست؛ ای آن که گنجینه هایش در کوه هاست؛ ای آن که آفرینش را آغاز می کند و سپس باز می

آفریند؛ ای آن که همه کارها به او برمی گردد؛ ای آن که لطفش را در هر چیز، آشکار ساخته است؛ ای آن که هر چه را آفریده، نیکو آفریده است؛ ای آن که قدرتش در همه آفریده ها دست اندر کار است!»،

پنجاه و نهم . «ای محبوب آن که محبوبی ندارد، ای طیب آن که طیبی

ندارد، ای پاسخگوی آن که جواب دهنده ای ندارد، ای مهربان آن که مهربانی ندارد، ای رفیق آن که همراهی ندارد، ای فریادرس آن که فریادرسی ندارد، ای راهنمای آن که راهنمایی ندارد، ای همدم آن که مونسی ندارد، ای رحم کننده بر آن که رحم کننده ای ندارد، ای همنشین آن که بی همنشین است!»،

شصتم . «ای کفایت کننده آن که از او کفایت خواهد، ای راهنمای آن که از او هدایت جوید، ای سرپرست آن که از او سرپرستی طلبد، ای عهده دار آن که از او رعایت خواهد، ای شفابخش آن که از او درمان جوید، ای داور آن که او را به قضاوت خواند، ای بی نیازکننده آن که از او بی نیازی طلبد، ای وفاکننده آن که از او وفا جوید، ای نیروبخش آن که از او قدرت طلبد، ای سرپرست آن که او را به ولایت گزیند!»،

شصت و یکم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای آفریدگار، ای روزی رسان، ای گویا، ای راست گفتار، ای شکافنده، ای جداکننده، ای گشاینده بسته ها، ای بر هم آورنده گشوده ها، ای پیش از همه چیز، ای برتر از هر چیز!»،

شصت و دوم . «ای آن که شب و روز را می گرداند، ای آن که تاریکی ها و روشنی ها را پدید آورد، ای آن که سایه و گرمای خورشید را آفرید، ای آن که آفتاب و ماه را رام ساخت، ای آن که نیک و بد را مقدر کرد، ای آن که مرگ و زندگی را آفرید، ای آن که آفرینش و فرمان برای اوست، ای آن که جفت و فرزند برنگرفت، ای آن که در فرمان روایی بی شریک است، ای آن که سرپرستی (یاری) برایش نیست، البته نه از روی خواری!»،

شصت و سوم . «ای آن که خواسته خواهندگان را می داند، ای آن که درون خاموشان را می خواند، ای آن که ناله خسته دلان را می شنود، ای آن که گریه خائفان را می بیند، ای آن که نیاز نیازمندان را داراست، ای آن که عذرخواهی تائبان را پذیراست، ای آن که کار تبهکاران را سامان نمی بخشد، ای آن که پاداش نیکوکاران را تباه نمی سازد، ای آن که از دل های عارفان دور نیست، ای با سخاوت ترین بخشندگان!»،

شصت و چهارم . «ای همیشه باقی، ای شنوای دعا، ای گسترده عطا، ای آمرزنده خطا، ای پدیدآورنده آسمان، ای شایسته آزمون، ای زیباستایش، ای دیرین شکوه، ای بسیار باوفا، ای نیکوپاداش!»،

شصت و پنجم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای عیب پوش، ای آمرزنده، ای فاتح، ای صاحب عظمت، ای بسیار شکیبا، ای نیکوکار، ای برگزیننده، ای گشاینده، ای نعمت بخش، ای وسعت بخش!»،

شصت و ششم . «ای آن که مرا آفرید و آراست، ای آن که مرا روزی داد و تربیتم کرد، ای آن که مرا سیر کرد و سیراب نمود، ای آن که مرا مقرب و نزدیک ساخت، ای آن که مرا حفظ کرد و کفایت نمود، ای آن که مرا نگه داشت و سرپرستی کرد، ای آن که مرا بی نیاز ساخت و عزتم بخشید، ای آن که مرا توفیق داد و هدایتم کرد، ای آن که همدم من شد و پناهم داد، ای آن که مرا میراند و زنده کرد!»،

شصت و هفتم . «ای آن که حق را با کلمات خود ثابت می کند ، ای آن که توبه را از بندگانش می پذیرد ، ای آن که میان انسان و دلش حایل می شود ، ای آن که شفاعت جز به اذن او سود نمی بخشد ، ای آن که او داناتر است به کسی که از راهش گم راه می شود ، ای آن که فرمائش را چیزی به تأخیر نمی اندازد ، ای آن که تقدیرش را چیزی بر نمی گرداند ، ای آن که هر چیزی تسلیم فرمان اوست ، ای آن که آسمان ها پیچیده در دست قدرت اوست ، ای آن که بادها را پیشاپیش رحمتش مژده رسان می فرستد!».

شصت و هشتم . «ای آن که زمین را گهواره ساخت ، ای آن که کوه ها را نگه دارنده زمین قرار داد ، ای آن که خورشید را چراغ قرار داد ، ای آن که ماه را روشنایی قرار داد ، ای آن که شب را پوشش قرار داد ، ای آن که روز را وسیله معاش ساخت ، ای آن که خواب را مایه آرامش قرار داد ، ای آن که آسمان را بنایی افراشته ساخت ، ای آن که اشیاء را جفت قرار داد ، ای آن که آتش دوزخ را کمینگاه [کافران] قرار داد!».

شصت و نهم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای شنوا ، ای شفاعت پذیر ، ای والا ، ای بلندمرتبه ، ای سریع ، ای پدیدآورنده ، ای بزرگ ، ای توانا ، ای آگاه ، ای پناه دهنده!».

هفتماد . «ای زنده قبل از هر زنده ، ای زنده پس از هر زنده ، ای زنده ای که هیچ زنده ای همانند او نیست ، ای زنده ای که هیچ زنده ای شریک او نیست ، ای زنده ای که به هیچ زنده ای نیازمند نیست ، ای زنده ای که هر زنده ای را می میراند ، ای زنده ای که هر زنده ای را روزی می دهد ، ای زنده ای که حیات را از هیچ زنده ای به ارث نبرده است ، ای زنده ای که مردگان را زنده می کند ، ای زنده ، ای پایداری که هیچ چرت و خوابی او را فراموش نمی گیرد!».

هفتاد و یکم . «ای آن که او را یادی فراموش نشدنی است ، ای آن که او را فروغی خاموشی ناپذیر است ، ای آن که او را نعمت های بی شمار است ، ای آن که او را حکومتی بی زوال است ، ای آن که او را ستایشی بی اندازه است ، ای آن که او را شکوهی وصف ناپذیر است ، ای آن که او را کمالی دست نیافتنی است ، ای آن که او را تقدیری برگشت ناپذیر است ، ای آن که او را صفاتی

تبدیل ناشدنی است ، ای آن که او را اوصافی تغییرناپذیر است!».

هفتاد و دوم . «ای پروردگار جهانیان ، ای فرمان روای روز جزا ، ای منتهای خواسته طلب کنندگان ، ای پشت و پناه پناهندگان ، ای دریابنده گریزانان ، ای دوستدار شکیبایان ، ای دوستدار توبه کاران ، ای دوستدار پاکی جویان ، ای دوستدار نیکوکاران ، ای داناتر به ره یافتگان!».

هفتاد و سوم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای شفیق ، ای مهربان ، ای نگه دارنده ، ای احاطه یابنده ، ای نگهبان ، ای پناه دهنده ، ای عزت بخش ، ای خوارکننده ، ای آغازکننده ، ای بازگرداننده!».

هفتاد و چهارم . «ای آن که یگانه بی ضد است ، ای آن که یکتای بی مانند است ، ای آن که بی نیاز بی عیب است ، ای آن که یکتایی بی چگونگی است ، ای آن که داور بی ستم است ، ای آن که پروردگار بی همکار است ، ای آن که قدرتمند بدون خواری است ، ای آن که توانگر بی نیاز است ، ای آن که پادشاه بدون عزل است ، ای آن که وصف شده ای بی مانند است!».

هفتاد و پنجم . «ای آن که یادش شرافت ذاکران است ، ای آن که سپاس رستگاری شاکران است ، ای آن که ستایشش عزت ستایشگران است ، ای آن که اطاعتش نجات فرمان برداران است ، ای آن که درس برای جویندگان باز است ، ای آن که راهش برای بازگردندگان روشن است ، ای آن که نشانه هایش برهان بینندگان است ، ای آن که کتابش مایه یاد اهل تقواست ، ای آن که روزی اش فراگیر مطیعان و

نافرمانان است ، ای آن که رحمتش به نیکوکاران نزدیک است!».

هفتاد و ششم . «ای آن که نامش خجسته است؛ ای آن که عظمتش والا است؛ ای آن که معبودی جز او نیست؛ ای آن که ثنای او ، شکوهمند است؛ ای آن که نام هایش مقدّس است؛ ای آن که بقای او ، جاودانی است؛ ای آن که بزرگی ، جلوه اوست؛ ای آن که بزرگواری ، برازنده اوست؛ ای آن که موهبتش قابل شمارش نیست ؛ ای آن که نعمت های او بیرون از شمار است!».

هفتاد و هفتم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای یاور ، ای امان بخش ، ای روشنگر ، ای استوار ، ای قدرتمند ، ای راهنما ، ای ستوده ، ای باشکوه ، ای سرسخت ، ای گواه!».

هفتاد و هشتم . «ای صاحب عرش شکوهمند؛ ای صاحب سخن استوار؛ ای صاحب رفتار درست؛ ای صاحب قدرتِ سخت؛ ای صاحب وعده و وعید؛

ای آن که سرپرست و ستوده است؛ ای آن که آنچه را بخواهد ، حتما انجام می دهد؛ ای آن که نزدیک است ، نه دور ؛ ای آن که بر هر چیز ، گواه است؛ ای آن که هرگز به بندگان ، ستمگر نیست!».

هفتاد و نهم . «ای آن که بی شریک و وزیر است ، ای آن که بی همتا و بی نظیر است ، ای آفریننده خورشید و ماه فروزان ، ای بی نیازکننده بینوای نیازمند ، ای روزی دهنده کودک خردسال ، ای ترحم کننده بر پیر سال خورده ، ای جبران کننده استخوان شکسته ، ای نگه دارنده ترسان پناهنده ، ای آن که به بندگان آگاه و بیناست ، ای آن که بر هر چیزی تواناست!».

هشتادم . «ای صاحب سخاوت و نعمت ها ، ای صاحب احسان و بزرگواری ، ای آفریدگار لوح و قلم ، ای پدیدآورنده موران و آدمیان ، ای صاحب قدرت و انتقام ، ای الهام بخش عرب و عجم ، ای زداینده رنج و درد ، ای دانای نهان ها و نیت ها ، ای پروردگار کعبه و حرم ، ای آن که موجودات را از نیستی آفرید!».

هشتاد و یکم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم : ای انجام دهنده ، ای آفریننده ، ای پذیرنده ، ای کامل ، ای نیکویی کننده ، ای جداکننده ، ای دادگر ، ای پیروز ، ای خواهنده ، ای بخشنده!».

هشتاد و دوم . «ای آن که با توانمندی اش نعمت بخشید ، ای آن که با بخشندگی اش گرم نمود ، ای آن که با لطفش جود ورزید ، ای آن که با قدرتش عزّت یافت ، ای آن که با حکمتش مقدر کرد ، ای آن که با تدبیرش حکم کرد ، ای آن که با علمش تدبیر نمود ، ای آن که با بردباری اش گذشت کرد ، ای آن که با بلندی اش نزدیک است ، ای آن که با نزدیکی اش بلند است!».

هشتاد و سوم . «ای آن که هر چه بخواهد ، می آفریند؛ ای آن که هر چه بخواهد ، می کند؛ ای آن که هر که را بخواهد ، هدایت می کند؛ ای آن که هر که را بخواهد ، گم راه می کند؛ ای آن که هر که را بخواهد ، کیفر می دهد؛ ای آن که هر که را بخواهد ، می آمرزد؛ ای آن که هر که را بخواهد ، عزّت می بخشد؛ ای آن که هر که را بخواهد ، خوار می سازد؛ ای آن که آنچه را بخواهد ، در رجم ها تصویرگری می کند؛ ای آن که هر که را بخواهد ، به رحمت خویش مخصوص می سازد!».

هشتاد و چهارم . «ای آن که جفت و فرزندى نگرفت؛ ای آن که برای هر چیز ، اندازه ای قرار داد؛ ای آن که در فرمان روایی اش کسی را شریک نمی سازد؛ ای آن که فرشتگان را پیام رسانان خود قرار داد؛ ای آن که در

آسمان ، برج هایی قرار داد؛ ای آن که زمین را جایی آرام قرار داد ؛ ای آن که از آب ، بشری آفرید ؛ ای آن که برای هر چیز ، فرجامی قرار داد ؛ ای آن که دانش او ، هر چیز را فرا گرفته است؛ ای آن که شمار هر چیز را می داند!».

هشتاد و پنجم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای اوّل ، ای آخر ، ای پنهان ، ای آشکار ، ای نیکو ، ای حق ، ای یکتا ، ای بی همتا ، ای بی نیاز ، ای همیشگی!».

هشتاد و ششم . «ای بهترین معروف شناخته شده ، ای برترین معبود پرستیده شده ، ای والاترین سپاس گفته شده ، ای مقتدرترین یادشده ای که یادش کرده اند ، ای برترین ستوده ای که ثنایش گفته اند ، ای قدیم ترین موجودی که طلبش کرده اند ، ای والاترین موصوفی که وصفش گفته اند ، ای بزرگ ترین مقصودی که به او روی آورده اند ، ای گرمی ترین درخواست شده ای که از او خواسته اند ، ای شریف ترین محبوبی که شناخته شده است!».

هشتاد و هفتم . «ای محبوب گریه کنندگان ، ای سرور توکل کنندگان ، ای هدایتگر گم راهان ، ای سرپرست مؤمنان ، ای همدم یادآوران ، ای پناه درماندگان ، ای نجات بخش راستگویان ، ای تواناترین توانایان ، ای داناترین دانایان ، ای معبود همه آفریدگان!».

هشتاد و هشتم . «ای آن که والا گشت و چیره شد ، ای آن که حکومت یافت و قدرتمند گشت ، ای آن که نهان گشت و از هر چیز خبر یافت ، ای آن که پرستیده شد و پاداش داد ، ای آن که نافرمانی شد و آمرزید ، ای آن که اندیشه ها او را در نیابند ، ای آن که چشمی او را نبیند ، ای آن که نشانی از او پنهان نماند ، ای روزی دهنده بشر ، ای تقدیرکننده هر اندازه!».

هشتاد و نهم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای نگه دارنده ، ای پدیدآرنده ، ای آفریننده ، ای والا ، ای گشاینده ، ای فاتح ، ای آشکارکننده ، ای ضامن ، ای فرمان دهنده ، ای نهی کننده!».

نودم . «ای آن که جز او غیب نداند ، ای آن که جز او بلا-را برطرف نکند ، ای آن که آفریدگان را جز او نیافریند ، ای آن که جز او گناه را نیامرزد ، ای آن که جز او نعمت را کامل نسازد ، ای آن که جز او دل ها را دگرگون نکند ، ای آن که جز او کار را سامان ندهد ، ای آن که جز او باران نفرستد ، ای آن که جز او روزی نگستراند ، ای آن که جز او مردگان را حیات نبخشد!».

نود و یکم . «ای یاور ناتوانان ، ای همنشین غریبان ، ای یاریگر دوستان ،

ای کوبنده دشمنان ، ای برافرازنده آسمان ، ای همدم پاک دلان ، ای محبوب تقوایپیشگان ، ای گنج نیازمندان ، ای معبود توانگران ، ای کریم ترین بزرگواران!».

نود و دوم . «ای کفایت کننده از هر چیز ، ای نگهبان استوار بر هر چیز ، ای آن که چیزی همانند او نیست ، ای آن که چیزی در فرمان روایی اش نیفزاید ، ای آن که چیزی از او نهان نماند ، ای آن که از گنجینه هایش چیزی نکاهد ، ای آن که چیزی همانند او نیست ، ای آن که از دانش او چیزی پوشیده نیست ، ای آن که بر هر چیزی آگاه است ، ای آن که رحمتش همه چیز را فرا گرفته است!».

نود و سوم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای گرم کننده ، ای طعام دهنده ، ای نعمت بخش ، ای بخشنده ، ای بی نیازکننده ، ای عطاکننده ، ای فانی سازنده ، ای حیات بخش ، ای خرسندساز ، ای نجات بخش!».

نود و چهارم . «ای آغاز و انجام هر چیز ، ای معبود و مالک هر چیز ، ای پروردگار و آفریدگار هر چیز ، ای پدیدآورنده و آفریننده هر چیز ، ای گیرنده و گشاینده هر چیز ، ای هستی بخش و بازآفریننده هر چیز ، ای ایجادکننده و تقدیرکننده هر چیز ، ای هستی بخش و دگرگون ساز هر چیز ، ای حیات بخش و میراننده هر چیز ، ای آفریدگار و میراث بر هر چیز!».

نود و پنجم . «ای بهترین یادکننده و یادشده ، ای بهترین سپاس گزار و سپاس شده ، ای بهترین ستایشگر و ستوده ، ای بهترین گواه و گواهی شونده ، ای بهترین دعوتگر و خواننده شده ، ای بهترین پاسخ دهنده و اجابت شده ، ای بهترین مونس و همدم ، ای بهترین رفیق و همنشین ، ای بهترین مقصود و مطلوب ، ای بهترین دوستدار و دوست!».

نود و ششم . «ای آن که هر که را بخواندش ، پاسخ می دهد؛ ای آن که هر که را اطاعتش کند ، دوست می دارد؛ ای آن که به هر که دوستش بدارد ، نزدیک است؛ ای آن که نگرهبان کسی است که از او نگرهبانی خواهد؛ ای آن که به هر که امید به او بندد ، بزرگوار است؛ ای آن که به هر که نافرمانی اش کند ، بردبار است؛ ای آن که با همه عظمتش مهربان است؛ ای آن که با همه حکمتش بزرگ است؛ ای آن که در احسان خود ، دیرین است؛ ای آن که به هر که بخواهد ، داناست!».

نود و هفتم . «خداوندا! تو را به نامت می خوانم: ای سبب ساز ،

ای شوق آفرین ، ای دگرگون ساز ، ای تعقیب کننده ، ای ترتیب دهنده ، ای ترساننده ، ای برحذردارنده ، ای یادآورنده ، ای تسخیرکننده ، ای تغییردهنده!».

نود و هشتم . «ای آن که دانشش پیشین است ، ای آن که وعده اش راست است ، ای آن که لطفش آشکار است ، ای آن که فرمانش چیره است ، ای آن که کتابش استوار است ، ای آن که تقدیرش حتمی است ، ای آن که قرآنش باعظمت است ، ای آن که فرمان روایی اش دیرین است ، ای آن که نعمتش فراگیر است ، ای آن که عرشش بزرگ است!».

نود و نهم . «ای آن که شنیدنی ، او را از شنیدن دیگر ، باز نمی دارد؛ ای آن که کاری ، او را از کار دیگر ، باز نمی دارد؛ ای آن که سخنی ، او را از سخن دیگر ، مشغول نمی سازد؛ ای آن که درخواستی ، او را از درخواست دیگر ، به خطا نمی افکند؛ ای آن که چیزی ، حجاب او نسبت به چیز دیگر نمی شود؛ ای آن که اصرار درخواست کنندگان ، او را به ستوه نمی آورد؛ ای آن که نهایت خواسته مریدان است؛ ای آن که منتهای همّت عارفان است؛ ای آن که نهایت خواسته جویندگان است؛ ای آن که در جهانیان ، چیزی بر او پوشیده نمی ماند!».

صدم . «ای بردباری که [در کیفر دادن ،] شتاب نمی کند؛ ای بخشنده ای که بخل نمی ورزد ، ای راستگویی که خلاف وعده عمل نمی کند؛ ای بخشنده ای که از بخشش ، خسته نمی شود؛ ای قدرتمندی که شکست نمی خورد؛ ای بزرگی که به وصف نمی آید؛ ای دادگری که ستم نمی کند؛ ای بی نیازی که فقیر نمی شود؛ ای بزرگی که کوچک نمی شود؛ ای نگرهبانی که غافل نمی گردد!

منزهی تو ، ای آن که معبودی جز تو نیست! به فریاد رس ، به فریاد رس ، به فریاد رس . پروردگارا! ما را از آتش ، نجات بده!» . .

الفصل الرابع : الآداب المختصّة بالليالي 4 / 1 آداب الليلة الأولى _ الغسل 1632. رسول الله صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : غُسلُ أوّل ليلةٍ من شهرِ رَمَضانَ يُستَحَبُّ . (1) ب _ الصلّاة 1634. عنه صلى الله عليه وآله : عنه عليه السلام : مَنْ صَلَّى أوّل ليلةٍ مِنَ الشَّهْرِ رَكَعَتَيْنِ بِسُورَةِ الْأَنْعَامِ وَسَدَّ أَلَّ اللّٰهُ أَنْ يَكْفِيَهُ ، كَفَّاهُ اللّٰهُ تَعَالَى مَا يَخَافُهُ فِي ذَلِكَ الشَّهْرِ ، وَوَقَّاهُ مِنَ الْمَخَافِ وَالْأَسْقَامِ . (2) ج _ الدُّعَاءُ 1633. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : المقنعة : إذا صلّيت المغرب من هذه الليلة وهي أوّل ليلة في الشهر فادعُ بهذا الدعاء وهو دعاء الحجّ فتقول (3) :

اللَّهُمَّ (4) مِنْكَ أَطْلُبُ حَاجَتِي ، وَمَنْ طَلَبَ حَاجَتَهُ إِلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ فَإِنِّي لَا أَطْلُبُ حَاجَتِي إِلَّا مِنْكَ وَحَدِّكَ لِشَرِّكَ لَكَ ، وَأَسْأَلُكَ بِفَضْلِكَ وَرِضْوَانِكَ أَنْ تَصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تَجْعَلَ لِي مِنْ عَامِي هَذَا إِلَى بَيْتِكَ الْحَرَامِ سَبِيلاً حَجَّةً مَبْرُورَةً مُتَقَبَّلَةً زَاكِيَةً خَالِصَةً لَكَ تَقَرُّ بِهَا عَيْنِي وَتَرْفَعُ بِهَا دَرَجَتِي وَتَرْزُقَنِي أَنْ أَغْضُ بَصَرِي وَأَنْ أَحْفَظَ فَرْجِي وَأَنْ أَكْفَّ عَنْ جَمِيعِ مَحَارِمِكَ حَتَّى لَا يَكُونَ شَيْءٌ أَثَرَ عِنْدِي مِنْ طَاعَتِكَ وَخَشْيَتِكَ وَالْعَمَلِ بِمَا أَحْبَبْتَ وَالتَّرْكِ لِمَا كَرِهْتَ وَنَهَيْتَ عَنْهُ ، وَأَجْعَلَ ذَلِكَ فِي يُسْرٍ وَعَافِيَةٍ (5) وَأُوزِعَنِي شُكْرَ مَا أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ . وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ وَفَاتِي قِتلاً فِي سَبِيلِكَ تَحْتَ رَايَةِ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَعَ أَوْلِيَائِكَ وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَقْتُلَ بِي أَعْدَاءَكَ وَأَعْدَاءَ رَسُولِكَ ، وَأَسْأَلُكَ أَنْ تُكْرِمَنِي بِهَوَانٍ مِنْ شَيْءٍ مِنْ خَلْقِكَ وَلَا تُهَيِّئْ بِكَرَامَةِ أَحَدٍ مِنْ أَوْلِيَائِكَ . اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً حَسْبِيَ اللَّهُ ، مَا شَاءَ اللَّهُ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ . (6) .

- 1- الكافي : ج 3 ص 40 ح 2 .
- 2- الإقبال : ج 1 ص 75 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 382 ح 6 وج 97 ص 133 ح 1 .
- 3- في الكافي ج 4 ص 74 ح 6 : «كان أبو عبد الله عليه السلام يدعو بهذا الدعاء في شهر رمضان» بدل ما في المتن ، وفي الإقبال ج 1 ص 78 : «عن أبي عبد الله عليه السلام قال : ادع للحجّ في ليالي شهر رمضان بعد المغرب ...» ، وفي بحار الأنوار ج 98 ص 1 ح 1 : «دعاء الحجّ يدعى به أوّل ليلة من شهر رمضان» .
- 4- في المصادر الأخرى : «اللَّهُمَّ إِنِّي بِكَ وَمِنْكَ أَطْلُبُ ...» .
- 5- في بعض نسخ المصدر : «في يسر منك وعافية» وفي الكافي والإقبال : «في يسر ويسار وعافية» .
- 6- المقنعة : ص 313 .

فصل چهارم : آداب مخصوص شب های ماه رمضان

4 / 1 آداب شب نخست

الف _ غسل

ب _ نماز

ج _ دعا

فصل چهارم : آداب مخصوص شب های ماه رمضان 4 / 1 آداب شب نخستالف _ غسل 1635. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: غسل اولین شب ماه رمضان ، مستحب است. ب _ نماز 1637. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: هر کس در شب اول این ماه ، دو رکعت نماز با سوره انعام بخواند و از خداوند بخواهد که او را کفایت کند ، خداوند او را در آن ماه ، از آنچه می ترسد ، کفایت می کند ، و او را از هراس ها و بیماری ها حفظ می کند. ج _ دعا 1639. عنه صلی الله علیه و آله : المقنعة : _ شب اول ماه رمضان _ چون نماز مغرب امشب را خواندی ، این دعا را که دعای حج است ، بخوان :

«خداوندا! حاجتم را از تو می طلبم. هر کس حاجتش را از یکی از مردمان می خواهد ؛ اَمَا من حاجتم را تنها از تو طلب می کنم . انبازی برای تو نیست . تو را به احسان و رضوانت می خوانم که بر محمّد و خاندان محمّد درود فرستی

و برای من از این سال ، راهی برای زیارت خانه خودت قرار دهی ، برای حجّی شایسته ، قبول شده ، پاك و خالص برای تو ، که چشمم را بدان روشن سازی و رتبه ام را بدان بالا ببری و روزی ام کنی که چشم [از گناه] بر بندم و عفافم را نگه دارم و از همه گناهانت دست بردارم ، تا آن که هیچ چیز نزد من برگزیده تر و بهتر از طاعت تو و پروا کردن از تو و عمل به آنچه واجب کرده ای و ترك آنچه برای تو ناخوشایند است و از آن نهی کرده ای ، نباشد . و این همه را در آسانی و توانگری و تن درستی قرار بده و توفیقم بده نعمتی را که به من داده ای ، سپاس گویم؛ و از تو می خواهم که مرگم را کشته شدن در راهت ، زیر پرچم پیامبرت با دوستان خودت قرار دهی؛ و از تو می خواهم که دشمنانت و دشمنان پیامبرت به دست من کشته شوند؛ و از تو می خواهم که با خواری هر کدام از بندگان که بخواهی ، بر من اکرام کنی و با اکرام هیچ يك از اولیایت ، مرا خوار نسازی. خداوندا! برای من راهی (ارتباطی) با پیامبر صلی الله علیه و آله قرار بده! مرا خداوند ، بسنده است . و درود خداوند بر محمّد و خاندان پاکش باد!».

1640. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: إذا كان أول ليلة من شهر رمضان فقل :

اللَّهُمَّ رَبَّ شَهْرِ رَمَضَانَ وَمُنزِلَ الْقُرْآنِ ، هَذَا شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ الْقُرْآنَ وَأَنْزَلْتَ فِيهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ ، اللَّهُمَّ ارزُقْنَا صِيَامَهُ وَأَعِنَّا عَلَى قِيَامِهِ ، اللَّهُمَّ سَلِّمْهُ لَنَا وَسَلِّمْنا فِيهِ وَسَلِّمْهُ مِنَّا فِي يُسْرٍ مِنْكَ وَمُعَافَاةٍ ، وَاجْعَلْ فِيْمَا تَقْضِي وَتَقْدِّرُ مِنَ الْأَمْرِ الْمَحْتَمِ فِيْمَا يُفَرِّقُ مِنَ الْأَمْرِ الْحَكِيمِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ مِنَ الْقَضَاءِ الَّذِي لَا يُرَدُّ وَلَا يُبَدَّلُ ، أَنْ تَكْتُبَنِي مِنْ حُجَّاجِ بَيْتِكَ

الْحَرَامِ ، الْمَبْرُورِ حُجَّتِهِمُ الْمَشْكُورِ سَعِيَّتِهِمْ ، الْمَغْفُورِ ذَنْبِهِمُ الْمُكْفَرِ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ ، وَاجْعَلْ فِيْمَا تَقْضِي وَتَقْدِّرُ أَنْ تُطِيلَ لِي فِي عُمْرِي وَتُوسِّعَ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْحَلَالِ . (1).

1- .الكافي : ج 4 ص 71 ح 2 ، الإقبال : ج 1 ص 77 وص 145 .

1641. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ في مكارم الأخلاق _) امام صادق عليه السلام: چون شب اول ماه رمضان شود ، بگو :

«خداوندا! ای پروردگار ماه رمضان و نازل کننده قرآن! این ، ماه رمضان است که در آن ، قرآن را فرو فرستادی و در آن ، آیه هایی روشن از هدایت و فرقان نازل کردی. خداوندا! روزه داری آن را روزی ما کن و بر عبادت این ماه ، یاری مان نما! خداوندا! آن را برای ما سالم بدار و ما را در آن ، تن درست کن و آن را از ما همراه با آسانی از سوی خود و عافیت ، بگیر؛ و قرار بده در آنچه از قضا و تقدیر خویش قرار می دهی ، از امر حتمی در آنچه در شب قدر از فرمان حکیمانه ات مقدر می کنی ، تقدیری که بر نمی گردد و تغییر نمی یابد ، این که مرا از حاجیان خانه با حرمت خویش بنویسی ، از آنان که حجتشان نیکو و تلاششان قدردانی می شود و گناهانشان بخشوده و بدی هایشان پوشانده

می شود؛ و در آنچه مقرر و مقدر می کنی ، چنین قرار بده که عمرم را بلند گردانی و از روزی حلال ، بر من بگسترانی!». .

راجع : ص 122 (أدعية التهيو لضيافة الله) .

4 / 2 آدابُ اللَّيْلَةِ الْخَامِسَةِ عَشْرَةَ اللَّيْلَةِ الْخَامِسَةِ عَشْرَةَ من شهر رمضان المبارك هي ليلة ولادة الإمام الحسن المجتبي عليه السلام ، وفي رواية أنها ليلة ولادة الإمام الجواد عليه السلام . قال الشيخ المفيد قدس سره : في يوم النصف منه سنة ثلاث من الهجرة كان مولد سيّدنا أبي محمّد الحسن بن عليّ بن أبي طالب عليهما السلام . وفي مثل هذا اليوم سنة خمس وتسعين ومئة ولد سيّدنا أبو جعفر محمّد بن عليّ بن موسى عليهم السلام (1) ، وهو يوم سرور المؤمنين . ويستحبّ فيه الصدقة والتطوّع بالخيرات ، والإكثار من شكر الله تعالى على ظهور حجّته وإقامة دينه بخليفته في العالمين وابن نبيّه سيّد المرسلين صلوات الله عليه وآله وسلّم . (2) وفيما يلي آداب ليلة النّصف منه :

أ_ الغُسل 1643 . رسول الله صلى الله عليه وآله : الإقبال _ في بيان استحباب الغُسل في هذه اللَّيْلَةِ _ : أمّا الغُسلُ فَرَوَيْنَاهُ عَنِ

الشَّيْخِ الْمُفِيدِ رحمه الله . (3)

وفي روايةٍ عن أبي عبد الله عليه السلام أنّه يُسْتَحَبُّ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ . (4) .

1- المشهور أنّ ولادته عليه السلام كانت في غير هذا اليوم .

2- مسارّ الشيعة : ص 24 .

3- قال الشيخ المفيد قدس سره في مسارّ الشيعة ص 23 : في ليلة النصف منه يستحبّ الغسل . وقال في المقنعة ص 311 : من سنه الغسل في ستّ ليال منه ... وليلة النصف منه .

4- الإقبال : ج 1 ص 293 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 40 ح 2 .

الف _ غسل

ر. ك: ص 123 (دعاهای آمادگی برای میهمانی خدا).

4 / 2 آداب شب پانزدهم شب پانزدهم ماه مبارك رمضان ، شب میلاد امام حسن مجتبی علیه السلام و به روایتی میلاد امام محمد جواد علیه السلام است. شیخ مفید رحمه الله گفته است: «در نیمه رمضان سال سوم هجرت ، تولد مولا یمان ابو محمد حسن بن علی بن ابی طالب علیهما السلام اتفاق افتاده است. نیز در چنین روزی در سال 195 [ق] ، سرورمان ابو جعفر محمد بن علی بن موسی علیهما السلام به دنیا آمده است و این روز ، روز شادی مؤمنان است و مستحب است صدقه دادن و انجام دادن کارهای نیک و شکرگزاری فراوان به درگاه خداوند به خاطر آشکار شدن حجّتش و برپایی دینش در میان جهانیان به وسیله جانشینش و فرزند پیامبرش ، سرور رسولان صلی الله علیه و آله». آنچه در پی می آید ، آداب شب نیمه رمضان است .

الف _ غسل 1645. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإقبال _ در بیان مستحب بودن غسل در این شب _ : اما غسل ، ما آن را از شیخ مفید روایت کرده ایم.

و در روایتی از امام صادق علیه السلام است که غسل در شب نیمه ماه رمضان ، مستحب است.

ب _ الزِّيَارَةُ 1647. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال: عَنِ أَبِي الْمُفَضَّلِ الشَّيْبَانِيِّ، بِإِسْنَادِهِ مِنْ كِتَابِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْوَاحِدِ النَّهْدِيِّ فِي حَدِيثٍ، يَقُولُ فِيهِ عَنِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: فَمَا تَرَى لِمَنْ حَضَرَ قَبْرَهُ _ يَعْنِي الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ _ لَيْلَةَ النُّصْفِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ؟

فَقَالَ: «بَخِ بَخِ! مَنْ صَلَّى عِنْدَ قَبْرِ لَيْلَةَ النُّصْفِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ عَشْرَ رَكَعَاتٍ مِنْ بَعْدِ الْعِشَاءِ مِنْ غَيْرِ صَلَاةِ اللَّيْلِ، يَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ بِـ «فَاتِحَةِ الْكِتَابِ» وَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» عَشْرَ مَرَّاتٍ، وَاسْتَجَارَ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ، كَتَبَهُ اللَّهُ عَتِيقًا مِنَ النَّارِ، وَلَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَى فِي مَنْامِهِ مَلَائِكَةً يُبَشِّرُونَهُ بِالْجَنَّةِ، وَمَلَائِكَةً يُؤْمِنُونَهُ مِنَ النَّارِ». (1) ج _ الصَّلَاةُ مِئَةَ رَكَعَةٍ 1649. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ صَلَّى لَيْلَةَ النُّصْفِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ مِئَةَ رَكَعَةٍ، يَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ «الْحَمْدَ»، وَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» عَشْرَ مَرَّاتٍ، أَهْبَطَ اللَّهُ إِلَيْهِ عَشْرَةَ أَمْلاِكٍ يَدْرُوْنَ عَنْهُ أَعْدَاءَهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ، وَأَهْبَطَ اللَّهُ عِنْدَ مَوْتِهِ ثَلَاثِينَ مَلَكَاً يُبَشِّرُونَهُ بِالْجَنَّةِ، وَثَلَاثِينَ مَلَكَاً يُؤْمِنُونَهُ مِنَ النَّارِ. (2).

1- الإقبال: ج 1 ص 294، بحار الأنوار: ج 101 ص 349 ح 2 و ج 98 ص 40 ح 2 .

2- الإقبال: ج 1 ص 293 .

ب - زیارت**ج - نماز صد رکعت**

ب - زیارت 1646. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال - به نقل از ابو مفضل شیبانی، به سند خود از کتاب علی بن عبدالواحد نهدی - به امام صادق علیه السلام گفتند: درباره آن که شب نیمه ماه رمضان به زیارت قبر حسین علیه السلام می رود، چه می فرمایید؟

فرمود: «به به! هر کس شب نیمه ماه رمضان، در کنار قبر آن امام، پس از عشا، چند رکعت غیر از نماز شب بخواند، بدین صورت که در هر رکعت، سوره حمد و ده بار سوره «قل هو الله» را بخواند و به خداوند از آتش پناه ببرد، خداوند او را آزاد شده از دوزخ قرار می دهد و او نمی میرد، تا آن که در خواب می بیند که فرشتگانی او را به بهشت مژده می دهند و نیز فرشتگانی او را از آتش، بیمه می کنند». ج - نماز صد رکعت 1648. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس در شب نیمه شعبان، صد رکعت نماز بخواند که در هر رکعت، سوره حمد و ده بار سوره «قل هو الله احد» بخواند، خداوند ده فرشته به سوی او می فرستد که دشمنان او را از جنّ و انس، از او دفع کنند، و هنگام مرگش سی فرشته می فرستند که او را به بهشت مژده دهند و سی فرشته که او را مژده ایمنی از آتش دهند.

4 / 3 آدابُ اللَّيْلَةِ السَّابِعَةِ وَالْعِشْرِينَ _ الغُسلُ 1652. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال عن ابن أبي يعفور عن الإمام الصادق عليه السلام، قال: سَأَلْتُهُ عَنِ الْغُسْلِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، فَقَالَ: «اغْتَسِلْ لَيْلَةَ تِسْعِ عَشْرَةَ، وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَثَلَاثَ وَعِشْرِينَ، وَسَبْعَ وَعِشْرِينَ، وَتِسْعَ وَعِشْرِينَ». (1) ب _ الصَّلَاةُ 1654. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: إِنَّ مَنْ صَلَّى لَيْلَةَ سَبْعِ وَعِشْرِينَ رَكَعَتَيْنِ يَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ «فَاتِحَةَ الْكِتَابِ»، وَ «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ» مَرَّةً، وَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» خَمْسًا وَعِشْرِينَ مَرَّةً، فَإِذَا سَلَّمَ اسْتَغْفَرَ مِئَةَ مَرَّةٍ، وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ مِئَةَ مَرَّةٍ، فَقَدْ أَدْرَكَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ. 2 ج _ الدُّعَاءُ 1656. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال عن زيد بن علي عليه السلام: سَمِعْتُ أَبِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَيْلَةَ سَبْعِ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ يَقُولُ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ إِلَى آخِرِهِ:

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي التَّجَافِي عَن دَارِ الْغُرُورِ وَالْإِنَابَةَ إِلَى دَارِ الْخُلُودِ، وَالِاسْتِعْدَادَ لِلْمَوْتِ قَبْلَ حُلُولِ الْفَوْتِ. (2).

1- الإقبال: ج 1 ص 400، بحار الأنوار: ج 98 ص 61 ح 2.

2- الإقبال: ج 1 ص 402، بحار الأنوار: ج 98 ص 63 ح 1.

4 / 3 آداب شب بیستم و هفتم

الف _ غسل

ب _ نماز

ج _ دعا

4 / 3 آداب شب بیستم و هفتمالف _ غسل 1653. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال _ به نقل از ابن ابی یعفر _ از امام صادق علیه السلام درباره غسل در ماه رمضان پرسیدم. فرمود: «شب های: نوزدهم، بیست و یکم، بیست و سوم، بیست و هفتم، و بیست و نهم، غسل کن.» ب _ نماز 1864. عنه صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس در شب بیست و هفتم، دو رکعت نماز بخواند (در هر رکعت «فاتحة الكتاب» و سوره «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ» را يك بار و سوره «قل هو الله أحد» را بیست و پنج بار) و چون سلام نماز را گفت، صد بار استغفار کند و صد بار بر پیامبر و خاندانش صلوات بفرستد، شب قدر را درك کرده است. ج _ دعا 1862. الإمام الصادق علیه السلام: الإقبال _ به نقل از زید بن علی علیه السلام _ شنیدم که پدرم علی بن الحسین علیهما السلام در شب بیست و هفتم ماه رمضان، از اول شب تا آخر آن می گفت:

«پروردگارا! فاصله گرفتن از سرای غرور و فریب را نصیبم کن و روی آوردن به سرای جاودانگی و آمادگی برای مرگ را پیش از آن که فرصت از دست برود، روزی ام گردان!».

الفصل الخامس : الآداب المختصّة بالأيام 5 / 1 آدابُ اليومِ الأوَّلِ _ الغسل 1857. پیامبر خدا صلى الله عليه و آله : الإمام عليّ عليه السلام : مَنْ اغْتَسَلَ أَوَّلَ يَوْمٍ مِنَ السَّنَةِ فِي مَاءٍ جَارٍ ، وَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثِينَ عُرْفَةً ، كَانَ دَوَاءً لِسِنَّتِهِ ، وَإِنَّ أَوَّلَ كُلِّ سَنَةٍ أَوَّلَ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ .
 (1) ب _ الصَّلَاةُ 1855. پیامبر خدا صلى الله عليه و آله : الإقبال عن الوشاء ، قال : كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا دَخَلَ شَهْرَ جَدِيدٍ يُصَلِّي أَوَّلَ يَوْمٍ مِنْهُ رَكَعَتَيْنِ ، يَقْرَأُ لِكُلِّ يَوْمٍ مِنْهُ إِلَى آخِرِهِ « قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ » فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى ، وَفِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ « إِنَّ أُنزِلْنَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ » (2) ، وَيَتَصَدَّقُ بِمَا يَتَسَهَّلُ ، فَيَشْتَرِي بِهِ سَلَامَةَ ذَلِكَ الشَّهْرِ كُلِّهِ . (3) .

1- الإقبال : ج 1 ص 193 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 350 ح 3 .

2- يعني : يَقْرَأُ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى « الْحَمْدَ » مَرَّةً وَ « قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ » ثَلَاثِينَ مَرَّةً ، وَفِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ : « الْحَمْدَ » مَرَّةً وَ « إِنَّ أُنزِلْنَا » ثَلَاثِينَ مَرَّةً . انظر الدروع الواقية : ص 43 _ 46 فإنه قدس سره أورده فيه مع الشرح والتفصيل .

3- الإقبال : ج 1 ص 197 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 381 ح 1 .

فصل پنجم: آداب مخصوص روزهای ماه رمضان

5 / 1 آداب روز اول

الف _ غسل

ب _ نماز

فصل پنجم: آداب مخصوص روزهای ماه رمضان 5 / 1 آداب روز اول الف _ غسل 1850. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام علی علیه السلام: هر کس در نخستین روز سال، در آب جاری غسل کند و سی مشت آب بر سرش بریزد، داروی آن سالش خواهد بود. اول هر سال، نخستین روز از ماه رمضان است. ب _ نماز 1857. عنه صلی الله علیه و آله: الإقبال _ به نقل از وثناء _ هر گاه ماه نو وارد می شد، امام باقر علیه السلام در اولین روز آن، دو رکعت نماز می خواند. او برای هر روز آن تا آخر ماه، در رکعت اول، سوره « قل هو الله أحد » و در رکعت دوم، سوره « إنا أنزلناه فی لیلة القدر » می خواند و در حدی که می توانست، صدقه می داد و بدین وسیله، تن درستی در همه آن ماه را می خرید.

1856. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الكاظم عليه السلام: مَنْ صَلَّى عِنْدَ دُخُولِ شَهْرِ رَمَضَانَ رَكَعَتَيْنِ تَطَوُّعاً، قَرَأَ فِي أَوْلَاهُمَا «أُمَّ الْكِتَابِ» ، و «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا» وَالْأُخْرَى مَا أَحَبَّ ، دَفَعَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ سُوءَ سَنَنِهِ ، وَلَمْ يَزَلْ فِي حِرْزِ اللَّهِ تَعَالَى إِلَى مِثْلِهَا مِنْ قَابِلٍ . (1) / 5 / 2 أَدْعِيَةٌ كُلُّ يَوْمٍ 1853. رسول الله صلى الله عليه وآله: المصباح للكفعمي: يُسْتَحَبُّ أَنْ يَدْعُوَ فِي أَيَّامِ شَهْرِ رَمَضَانَ بِهَذِهِ الْأَدْعِيَةِ لِكُلِّ يَوْمٍ دُعَاءً عَلَى حِدَةٍ مِنْ أَوْلِهِ إِلَى آخِرِهِ ، مِنْ كِتَابِ الذَّخِيرَةِ رَوَاهَا ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ :

تَقُولُ فِي الْيَوْمِ الْأَوَّلِ : «اللَّهُمَّ اجْعَلْ صِيَامِي فِيهِ صِيَامَ الصَّائِمِينَ ، وَهَبْ لِي جُرْمِي فِيهِ يَا إِلَهَ الْعَالَمِينَ ، وَاعْفُ عَنِّي يَا عَافِيًا عَنِ الْمُجْرِمِينَ» (2) لِيُعْطَى أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَةٍ . الخبر .

وَفِي الْيَوْمِ الثَّانِي : «اللَّهُمَّ قَرِّبْنِي فِيهِ إِلَى مَرْضَاتِكَ وَجَنِّبْنِي فِيهِ سَخَطَكَ وَنِقَمَاتِكَ ، وَوَقِّفْنِي فِيهِ لِقِرَاءَةِ آيَاتِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ» لِيُعْطَى بِكُلِّ خُطْوَةٍ لَهُ فِي جَمِيعِ عُمْرِهِ عِبَادَةٌ سَنَةً صَائِمًا نَهَارًا قَائِمًا لَيْلًا .

وَفِي الْيَوْمِ الثَّلَاثِ : «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فِيهِ الذُّهْنَ وَالتَّنْبِيهَ وَأَبْعِدْنِي مِنَ السَّفَاهَةِ وَالتَّمْوِيهِ ، وَاجْعَلْ لِي نَصِيبًا فِي كُلِّ خَيْرٍ أَنْزَلَ فِيهِ (3) يَا أَجْوَدَ الْأَجْوَدِينَ» لِيُبْنَى لَهُ بَيْتٌ فِي جَنَّةِ الْفِرْدَوْسِ . الخبر .

وَفِي الْيَوْمِ الرَّابِعِ : «اللَّهُمَّ قَوِّنِي فِيهِ عَلَى إِقَامَةِ أَمْرِكَ (4) وَأَوْزِعْنِي لِإِدَاءِ شُكْرِكَ بِكَرَمِكَ ، وَاحْفَظْنِي بِحِفْظِكَ وَسِتْرِكَ يَا أَبْصَرَ النَّاطِرِينَ» لِيُعْطَى فِي جَنَّةِ الْخُلْدِ سَبْعِينَ أَلْفَ سَرِيرٍ عَلَى كُلِّ سَرِيرٍ حَوْرَاءٌ .

وَفِي الْيَوْمِ الْخَامِسِ : «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي فِيهِ مِنَ الْمُسْتَغْفَرِينَ ، وَاجْعَلْنِي فِيهِ مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ وَاجْعَلْنِي فِيهِ مِنْ أَوْلِيَانِكَ الْمُتَّقِينَ بِرَأْفَتِكَ يَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ» (5) لِيُعْطَى فِي جَنَّةِ الْمَأْوَى أَلْفَ أَلْفِ قَصْعَةٍ ، فِي كُلِّ قَصْعَةٍ أَلْفُ لَوْنٍ مِنَ الطَّعَامِ .

وَفِي الْيَوْمِ السَّادِسِ : «اللَّهُمَّ لَا تَخْذَلْنِي [فِيهِ] (6) لِتَعَرُّضِ مَعَاصِيكَ ، وَأَعِزَّنِي مِنْ سَيِّئَاتِ نِقَمَتِكَ وَمَهَاوِيكَ ، وَأَجْرِنِي (7) مِنْ مَوْجِبَاتِ سَخَطِكَ بِمَنِّكَ وَأَيَادِيكَ يَا مُنْتَهَى رَغْبَةِ الرَّاعِيِينَ» لِيُعْطِيَهُ اللَّهُ أَرْبَعِينَ أَلْفَ مَدِينَةٍ . الخبر .

وَفِي الْيَوْمِ السَّابِعِ : «اللَّهُمَّ أَعِنِّي [فِيهِ] (8) عَلَى صِيَامِهِ وَقِيَامِهِ وَجَنِّبْنِي فِيهِ مِنْ هَفْوَاتِهِ وَأَثَامِهِ ، وَارْزُقْنِي ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ بِدَوَامِ هِدَايَتِكَ يَا هَادِيَ الْمُؤْمِنِينَ» (9) لِيُعْطَى فِي الْجَنَّةِ مَا يُعْطَى الشُّهَدَاءُ وَالسُّعْدَاءُ وَالْأَوْلِيَاءُ .

وَفِي الْيَوْمِ الثَّمَانِ : «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فِيهِ رَحْمَةَ الْإِيْتَامِ وَإِطْعَامَ الطَّعَامِ وَإِفْشَاءَ السَّلَامِ ، وَارْزُقْنِي فِيهِ صِدْقَةَ الْكِرَامِ وَمُجَابَبَةَ اللَّئَامِ بِطَوْلِكَ يَا أَمَلَ الْأَمَلِينَ» (10) لِيُرْفَعَ عَمَلُهُ بِعَمَلِ

أَلْفِ صِدِّيقٍ .

وَفِي الْيَوْمِ التَّاسِعِ : «اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي فِيهِ نَصِيبًا مِنْ رَحْمَتِكَ الْوَاسِعَةِ ، وَاهْدِنِي فِيهِ بِبِرَاهِينِكَ الْقَاطِعَةِ (11) ، وَخُذْ بِنَاصِيئِي إِلَى مَرْضَاتِكَ الْجَامِعَةِ بِمَحَبَّتِكَ يَا أَمَلَ الْمُشْتَاقِينَ» لِيُعْطَى ثَوَابَ بَنِي إِسْرَائِيلَ .

وفي اليوم العاشر: «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي فِيهِ مِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ، الْفَائِزِينَ لَدَيْكَ، الْمُقْرَبِينَ إِلَيْكَ [بِإِحْسَانِكَ] (12) يَا غَايَةَ الطَّالِبِينَ» لِيَسْتَغْفِرَ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ .

وفي اليوم الحادي عشر: «اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيَّ فِيهِ الْإِحْسَانَ وَكَرِّهِ إِلَيَّ فِيهِ الْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ، وَحَرِّمْ عَلَيَّ فِيهِ السَّخَطَ وَالْتِيْرَانَ بِقُوَّتِكَ يَا غَوْثَ الْمُسْتَغِيثِينَ» لِيُكْتَبَ لَهُ حَجَّةٌ مَقْبُولَةٌ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ . الْخَبْرُ .

وفي اليوم الثاني عشر: «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فِيهِ السَّتْرَ وَالْعَفَاةَ وَالْبَسْنِي فِيهِ لِبَاسَ الْقُنُوعِ وَالْكَفَافِ، وَنَجِّنِي فِيهِ مِمَّا أَحْذَرُ وَأَخَافُ (13)، بِعِصْمَتِكَ يَا عِصْمَةَ الْخَائِفِينَ» لِيُغْفَرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ، وَيُبَدَّلَ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِ حَسَنَاتٍ .

وفي اليوم الثالث عشر: «اللَّهُمَّ طَهِّرْنِي فِيهِ مِنَ الدَّنَسِ وَالْأَفْذَارِ، وَصَبِّرْنِي عَلَى كَائِنَاتِ الْأَقْدَارِ، وَوَقِّفْنِي لِلتَّقَى وَصَحْبَةِ الْأَبْرَارِ بِعَوْنِكَ يَا قُرَّةَ عُيُونِ الْمَسَاكِينِ» لِيُعْطَى بِكُلِّ حَجَرٍ وَمَدْرٍ حَسَنَةً وَدَرَجَةً فِي الْجَنَّةِ .

وفي اليوم الرابع عشر: «اللَّهُمَّ لَا تُوَاخِذْنِي فِيهِ بِالْعَثَرَاتِ وَأَقْلِنِي فِيهِ مِنَ الْخَطَايَا وَالْهَفَوَاتِ، وَلَا تَجْعَلْنِي غَرَضًا لِلْبَلَايَا وَالْآفَاتِ بِعِزِّكَ يَا عِزَّ الْمُسْلِمِينَ» فَكَأَنَّمَا صَامَ مَعَ النَّبِيِّ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ .

وفي اليوم الخامس عشر: «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فِيهِ طَاعَةَ الْعَابِدِينَ، وَاشْرَحْ فِيهِ صَدْرِي بِإِنَابَةِ الْمُحِبِّينَ (14) بِأَمَانِكَ يَا أَمَانَ الْخَائِفِينَ» لِيَقْضِيَ اللَّهُ لَهُ ثَمَانِينَ حَاجَةً مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا . الْخَبْرُ .

وفي اليوم السادس عشر: «اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيهِ لِعَمَلِ الْأَبْرَارِ، وَجَنِّبْنِي فِيهِ مُرَافَقَةَ الْأَشْرَارِ، وَأَدْخِلْنِي فِيهِ بِرَحْمَتِكَ دَارَ الْقَرَارِ بِالْهِيْتِكَ يَا إِلَهَ الْعَالَمِينَ» لِيُعْطَى يَوْمَ خُرُوجِهِ مِنْ قَبْرِهِ نُورًا سَاطِعًا يَمْشِي بِهِ وَحُلَّةً يَلْبَسُهَا وَنَاقَةً يَرْكَبُهَا وَيُسْقِمِنْ شَرَابِ الْجَنَّةِ .

وفي اليوم السابع عشر: «اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيهِ لِصَالِحِ الْأَعْمَالِ وَأَقْضِ لِي فِيهِ الْحَوَائِجَ وَالْأَمَالَ، يَا مَنْ لَا يَحْتَاجُ إِلَى السُّؤَالِ (15)، يَا عَالِمًا بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ» لِيُغْفَرَ لَهُ وَلَوْ كَانَ مِنَ الْخَاسِرِينَ .

وفي اليوم الثامن عشر: «اللَّهُمَّ بَنِّهْنِي فِيهِ لِبَرَكَاتِ أَسْحَارِهِ، وَنُورِ قَلْبِي بِضِيَاءِ أَنْوَارِهِ، وَخُذْ بِكُلِّ أَعْضَانِي إِلَى اتِّبَاعِ آثَارِهِ، يَا مُنُورَ قُلُوبِ الْعَارِفِينَ» لِيُعْطَى ثَوَابَ أَلْفِ نَبِيِّ .

وفي اليوم التاسع عشر: «اللَّهُمَّ وَفِّرْ [فِيهِ] حَظِّي بِبَرَكَاتِهِ، وَسَهِّلْ سَبِيلِي إِلَى خَيْرَاتِهِ، وَلَا تَحْرِمْنِي قَبُولَ حَسَنَاتِهِ، يَا هَادِيًا إِلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ» لِيَسْتَغْفِرَ لَهُ مَلَائِكَةُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَدْعُوا لَهُ .

وفي اليوم العشرين: «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي فِيهِ أَبْوَابَ الْجَنَانِ، وَأَغْلِقْ عَنِّي أَبْوَابَ النَّيْرَانِ، وَوَقِّفْنِي فِيهِ لِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ، يَا مُنْزِلَ السَّكِينَةِ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ» لِيُكْتَبَ لَهُ بِكُلِّ مَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ سِتِّينَ سَنَةً مَقْبُولَةً . الْخَبْرُ .

وفي اليوم الحادي والعشرين: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي فِيهِ إِلَى مَرْضَاتِكَ دَلِيلًا، وَلَا تَجْعَلْ عَلَيَّ فِيهِ لِلشَّيْطَانِ سَبِيلًا (16)، يَا قَاضِيَ حَوَائِجِ السَّائِلِينَ» لِيُنُورَ اللَّهُ قَبْرَهُ، وَيُبَيِّضَ وَجْهَهُ، وَيَمُرَّ عَلَى الصِّرَاطِ كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ .

وفي اليوم الثاني والعشرين: «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي فِيهِ أَبْوَابَ فَضْلِكَ وَأَنْزِلْ عَلَيَّ فِيهِ بَرَكَاتِكَ، وَوَقِّفْنِي فِيهِ لِمَوْجِبَاتِ مَرْضَاتِكَ، وَأَسْكِنِّي فِيهِ بُحْبُوحَةَ جَنَاتِكَ يَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ» لِيُهَوَّنَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ، وَمَسْأَلَةُ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ وَيُبَيِّنَهُ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ .

وفي اليوم الثالث والعشرين: «اللَّهُمَّ اغْسِلْ لِي فِيهِ مِنَ الذَّنْبِ وَطَهِّرْ لِي فِيهِ مِنَ الْعُيُوبِ، وَامْتَحِنْ فِيهِ قَلْبِي بِتَقْوَى الْقُلُوبِ يَا مُقِيلَ عَثَرَاتِ الْمُذْنِبِينَ» لِيُزِيلَ عَلَيَّ الصَّرَاطِ كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ .

وفي اليوم الرابع والعشرين: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِيهِ مَا يُرْضِيكَ وَأَعُوذُ بِكَ فِيهِ مِمَّا يُؤْذِيكَ، بِأَنْ أُطِيعَكَ وَلَا أُعْصِيكَ، يَا عَالِمًا بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ (17) لِيُعْطِيَ بَعْدَ كُلِّ شَعْرَةٍ عَلَيَّ رَأْسَهُ وَجَسَدِهِ أَلْفَ خَادِمٍ وَأَلْفَ غُلَامٍ كَالْمَرْجَانِ وَالْيَاقُوتِ .

وفي اليوم الخامس والعشرين: (18) «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي [فِيهِ] مُجِبًّا لِأَوْلِيَانِكَ وَمُعَادِيًّا لِأَعْدَانِكَ، وَمُتَمَسِّكًا بِسُنَّةِ خَاتَمِ أَنْبِيَائِكَ يَا عَظِيمًا فِي قُلُوبِ النَّبِيِّينَ» لِيُبْنَى لَهُ فِي الْجَنَّةِ مِثَّةٌ فَصْرٍ عَلَيَّ كُلِّ فَصْرٍ خَيْمَةٌ خَضْرَاءُ .

وفي اليوم السادس والعشرين (19): «اللَّهُمَّ اجْعَلْ سَعْيِي فِيهِ مَشْكُورًا وَذَنْبِي فِيهِ

مَغْفُورًا، وَعَمَلِي فِيهِ مَقْبُولًا، وَعَيْبِي فِيهِ مَسْتُورًا، يَا أَسْمَعَ السَّمْعِينَ» لِيُنَادَى فِي الْقِيَامَةِ: لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ فَقَدْ غُفِرَ لَكَ .

وفي اليوم السابع والعشرين (20): «اللَّهُمَّ وَفِّرْ حَظِّي فِيهِ مِنَ النَّوَافِلِ، وَأَكْرِمْنِي فِيهِ بِإِحْضَارِ الْأَحْرَازِ مِنَ (21) الْمَسَائِلِ، وَقَرِّبْ وَسِيلَتِي إِلَيْكَ مِنْ بَيْنِ الْوَسَائِلِ، يَا مَنْ لَا يَشْغَلُهُ إِحْسَابُ الْمُحْسِنِينَ» فَكَأَنَّمَا أُطْعِمَ كُلَّ جَائِعٍ . الْخَبِيرِ .

وفي اليوم الثامن والعشرين (22): «اللَّهُمَّ غَسِّنِي فِيهِ بِالرَّحْمَةِ وَالتَّوْفِيقِ وَالْعِصْمَةِ، وَطَهِّرْ قَلْبِي مِنْ عَائِيَاتِ التُّهْمَةِ، يَا رُؤُوفًا بِعِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ» لَوْ قِيسَ نَصِيبُهُ فِي الْجَنَّةِ بِالدُّنْيَا لَكَانَ مِثْلَهَا أَرْبَعِينَ مَرَّةً .

وفي اليوم التاسع والعشرين (23): «اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فِيهِ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، وَصَيِّرْ لِي كُلَّ عَسْرٍ إِلَى يُسْرٍ، وَقَبْلِ مَعَاذِيرِي وَحُطِّ عَنِّي الْوِزْرَ يَا رَحِيمًا بِعِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ» لِيُبْنَى لَهُ أَلْفُ مَدِينَةٍ فِي الْجَنَّةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالزُّمْرَدِ وَاللُّؤْلُؤِ .

وفي اليوم الثلاثين: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ صِيَامِي فِيهِ بِالشُّكْرِ وَالْقَبُولِ عَلَيَّ مَا تَرْضَاهُ وَيَرْضَاهُ الرَّسُولُ، مُحْكَمَةً فُرُوعُهُ بِالْأَصُولِ، بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ» (24)

لِيُكْرِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى كَرَامَةَ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْصِيَاءِ . (25) .

1- الإقبال: ج 1 ص 197، بحار الأنوار: ج 97 ص 353 ح 3 .

2- في الإقبال ج 1 ص 229: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ صِيَامِي صِيَامَ الصَّائِمِينَ، وَقِيَامِي قِيَامَ الْقَائِمِينَ، وَتَبَهَّنِي فِيهِ عَنْ نَوْمَةِ الْغَافِلِينَ، وَهَبْ لِي جَرْمِي يَا إِلَهَ الْعَالَمِينَ» .

3- في الإقبال ج 1 ص 254: «من كلِّ خير تنزل فيه بجودك يا ...» .

4- وزاد في الإقبال ج 1 ص 257 هنا: «وأذقني فيه حلاوة ذكرك» .

5- في الإقبال ج 1 ص 260: «يا أرحم الراحمين» بدل «يا أكرم الأكرمين» .

6- ما بين المعقوفين أثبتناه من الإقبال: ج 1 ص 263 .

7- في الإقبال: «ولا تضربني فيه بسياط نعمتك وزحزحني» بدل «وأعذني من سيات نعمتك ومهاويك وأجرني» .

8- ما بين المعقوفين أثبتناه من الإقبال: ج 1 ص 267 .

9- في الإقبال: «بدوامه بتوفيقك يا ولي المؤمنين» بدل «بدوام ..» .

- 10- في الإقبال ج 1 ص 270 : «يا ملجأ الأملين» .
- 11- في الإقبال ج 1 ص 273 : «لبراهينك الساطعة» .
- 12- ما بين المعقوفين أثبتناه من الإقبال : ج 1 ص 276 .
- 13- في الإقبال ج 1 ص 284 : «زيّتي» بدل «ارزقني» و«وحلّني فيه بحلّي الفضل والإنصاف» بدل «ونجّني فيه ممّا أحذر وأخاف» .
- 14- في الإقبال ج 1 ص 297 : «الخشعين وأشعر فيه قلبي إنابة المخلصين» بدل «العابدين ... المخبتين» .
- 15- في الإقبال ج 1 ص 307 : «إلى التفسير والسؤال» .
- 16- وزاد في الإقبال ج 1 ص 369 هنا : «واجعل الجنّة منزلاً لي ومقيلاً» .
- 17- وفي الإقبال ج 1 ص 392 : «يا عالماً بأحوال السائلين» وزاد فيه «والتوفيق» قبل «بأن أطيعك» .
- 18- أورد هذا الدعاء في الإقبال في اليوم السادس والعشرين وفيه «مستتاً» بدل «تمسّكاً» و«يا عاصم قلوب النّبيين» بدل «يا عظيماً في قلوب النّبيين» .
- 19- أورد هذا الدعاء في الإقبال في اليوم الخامس والعشرين وفيه «يا سامع أصوات المبتهلين» بدل «يا أسمع السامعين» .
- 20- أورد هذا الدعاء في الإقبال في اليوم الثامن والعشرين وفيه «الأحلام في المسائل» بدل «الأحراز من المسائل» .
- 21- كذا في المصدر ولعلّ عبارة «الأحراز من» زائدة .
- 22- أورد هذا الدعاء في الإقبال في اليوم التاسع والعشرين وفيه «غياهب» بدل «عائبات» و«المذنبين» بدل «المؤمنين» .
- 23- أورد هذا الدعاء في الإقبال في اليوم السابع والعشرين وفيه «يا رؤوفاً بعباده الصالحين» بدل «يا رحيماً بعباده المؤمنين» .
- 24- وزاد في الإقبال ج 1 ص 448 : «الأخيار الأبرار صلى الله عليهم» .
- 25- المصباح للكفعمي : ص 810 ، وأورد السيّد ابن طاووس قدس سره هذه الأدعية ومن دون إسناد إلى المعصوم في الإقبال موزّعة على الأبواب وباختلاف في بعض الألفاظ والعبارات كما أشرنا إلى أهمّها في الهوامش السابقة .

5 / 2 دعا‌های هر روز ماه رمضان

1852. الإمام الباقر عليه السلام: امام کاظم علیه السلام: هر کس هنگام فرا رسیدن ماه رمضان ، دو رکعت نماز مستحب بخواند و در رکعت اول ، «فاتحه» و «فتح» ، و در رکعت دوم ، هر سوره ای را که دوست داشت ، بخواند ، خداوند بدی آن سال را از او دور می کند و همواره در امان خداوند خواهد بود ، تا همان هنگام از سال آینده. 5 / 2 دعا‌های هر روز ماه رمضان 1849. عنه صلی الله علیه و آله : المصباح کفعمی : مستحب است که در روزهای ماه رمضان ، این دعاها خوانده شوند ، برای هر روز ، از اول تا آخر ماه ، دعایی جداگانه ، در کتاب الذخیره آمده که ابن عباس از پیامبر صلی الله علیه و آله ، چنین روایت کرده است:

در روز اول می گویی: «خداوندا! روزه مرا در این روز ، روزه روزه داران [واقعی] قرار بده و در آن ، خطایم را ببخش _ ای معبود جهانیان _ و از من در گذر _ ای بخشاینده مجرمان _!»

تا هزار هزار حسنه داده شود... .

و در روز دوم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، مرا به موجبات خرسندی ات نزدیک گردان و مرا از خشم و کيفر خویش دور ساز و مرا در آن ، توفیق خواندن آیات عطا کن ، به رحمت ، ای مهربان ترین مهربانان!»

تا در برابر هر گامش در تمام عمرش ، پاداش عبادت يك سال را ، در حالی که روزش را روزه و شبش را به عبادت پرداخته ، داده شود.

و در روز سوم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، مرا ذهن و هوشیاری عطا کن و مرا از نابخردی و آمیختگی حق و باطل دور گردان و مرا از هر خیری که در آن نازل می شود ، بهره ای قرار بده ، ای بخشنده ترین بخشندگان!»

تا برای او خانه ای در بهشت فردوس بسازند... .

و در روز چهارم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، مرا برای برپایی فرمانت ، نیرومند ساز و با کرمّت ، توفیق سپاس گزاری ات را عطا کن و با نگهداری خود ، مرا حفظ کن ، ای بیناترین بینندگان!»

تا در بهشت ابدی ، به او هفتاد هزار تخت بدهند که بر هر تختی ، يك حوری است.

و در روز پنجم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، مرا از آمرزش خواهان قرار بده و مرا در آن ، از بندگان شایسته ات قرار بده و مرا در آن ، از دوستان پرهیزگار خود قرار بده ، به مهربانی ات ، ای بزرگوارترین بزرگواران!»

تا در بهشت برین به او هزار هزار خوان غذا دهند که در هر خوانی ، هزار هزار رنگ غذاست.

و در روز ششم [می گویی]: «خداوندا! [در این روز ،] مرا به سبب رفتن به سراغ نافرمانی هایت خوار مگردان و مرا از تازیانه های انتقام و تأدیب خویش ، پناه بده و مرا از آنچه موجب خشم توست ، در امان دار ، به نعمت و احسانت ، ای نهایت خواسته خوانندگان!»

تا خداوند به او چهل هزار شهر بدهد... .

و در روز هفتم [می گویی]: «خداوند! در این روز، مرا به روزه داری و عبادتت یاری کن و مرا از سقوط و گناهانش دور بدار و با هدایت پیوسته ات، یاد و سپاست را روزی ام کن، ای هدایتگر مؤمنان!»

تا در بهشت، آنچه به شهیدان و سعادتمندان و اولیا می دهند، به او هم بدهند.

و در روز هشتم [می گویی]: «خداوند! در این روز، توفیق ترحم بر یتیمان و غذا دادن [به گرسنگان] و آشکارا سلام دادن را عطایم کن و همنشینی با بزرگواران و دوری از فرومایگان را روزی ام گردان، به احسانت، ای آرزوی آرزومندان!»

تا عمل او برابر با عمل هزار صدیق، بالا برده شود.

و در روز نهم [می گویی]: «خداوند! در این روز، مرا از رحمت گسترده ات نصیبی قرار بده و در آن مرا به دلایل قاطع و روشن خود، رهنمون باش و زمام اختیار مرا به سوی خرسندی های فراگیریت به دست گیر، به محبتت، ای آرزوی مشتاقان!»

تا پاداش بنی اسرائیل را به او بدهند.

و در روز دهم [می گویی]: «خداوند! در این روز، از تکیه کنندگان بر خودت، از کامیابان در پیشگاهت و از نزدیکان آستانت قرار بده، ای نهایت خواسته جویندگان!»

تا هر چیزی برای او آمرزش بخواهد.

و در روز یازدهم [می گویی]: «خداوند! در این روز، نیکی را در نظرم محبوب گردان و زشتکاری و نافرمانی را در نظرم ناخوشایند ساز و خشم و دوزخ را در آن بر من حرام کن، به نیرویت، ای پناه پناهجویان!»

تا برای او پاداش يك حج مقبول همراه پیامبر صلی الله علیه و آله نوشته شود.... .

و در روز دوازدهم [می گویی]: «خداوند! در این روز، مرا پوشش و پاك دامنی، روزی کن و جامه قناعت و کفاف را بر من بپوشان و مرا از آنچه حذر و بیم دارم، نجات بده، به نگهداری ات، ای نگهدار ترسندگان!»

تا گناهان گذشته و آینده اش بخشوده شوند و بدی هایش تبدیل به خوبی گردند.

و در روز سیزدهم [می گویی]: «خداوند! در این روز، مرا از آلودگی و پلیدی ها پاك کن و مرا بر حوادث تقدیرشده شکیبا ساز و مرا به تقوا و همنشینی با نیکان، موفق بدار، به یاری ات، ای نور چشم بینوایان!»

تا به شمار هر سنگ و کلوخی، به او حسنه و درجه ای در بهشت داده شود.

و در روز چهاردهم [می گویی]: «خداوند! در این روز، مرا با لغزش ها مؤاخذه مکن و پوزش مرا از خطاها و لغزش ها بپذیر و مرا هدف تیر بلاها و آفت ها قرار مده، به عزتت، ای مایه عزت مسلمانان!»

[با این دعا] گویا با پیامبران ، شهیدان و صالحان ، روزه گرفته است.

و در روز پانزدهم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، طاعت عابدان را روزی ام کن و دلم را به بازگشت و توبه خاشعان ، گشاده گردان ، به ایمن بخشی ات ، ای ایمنی هراسناکان!»

تا خداوند ، هشتاد حاجت از حاجت های دنیایی او را برآورد... .

و در روز شانزدهم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، مرا به کار نیکان ، راهنمایی کن و در آن ، مرا از همنشینی با بدان ، دور بدار و به رحمت ، مرا در سرای جاوید ، وارد کن ، به خداوندی ات ، ای معبود جهانیان!»

تا در روزی که از گورش بیرون می آید ، نور تابناکی به او عطا شود که با فروغ آن ، راه برود و پوششی که آن را بپوشد و شتری که سوارش شود و از شراب بهشتی به او نوشانده شود.

و در روز هفدهم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، مرا به کارهای شایسته رهنمون باش و در آن ، حاجت ها و آرزوهایم را برآور ، ای آن که نیاز به پرسش ندارد! ای آن که به آنچه در سینه های جهانیان است ، داناست!»

تا آمرزیده شود ، هر چند از زیانکاران باشد.

و در روز هیجدهم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، مرا به برکت های سحرگهانش هشیار بگردان و دلم را با فروغ روشنی هایش نورانی کن و همه اعضاایم را به پیروی از آثارش به کار گیر ، ای روشنگر دل های عارفان!»

تا پاداش هزار پیامبر یابد.

و در روز نوزدهم [می گویی]: «خداوندا! بهره مندی مرا از برکات این روز ، سرشار بگردان و راه مرا به سوی نیکی های آن آسان ساز و مرا از پذیرش نیکوکاری ها در آن محروم مگردان ، ای هدایتگر به سوی حق آشکار!»

تا فرشتگان آسمان ها و زمین برای او آمرزش بخواهند و برایش دعا کنند.

و در روز بیستم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، درهای بهشت ها را به رویم بگشای و درهای آتش ها را به رویم بر بند و در آن ، مرا به تلاوت قرآن موقت بدار ، ای فرودآورنده آرامش در دل مؤمنان!»

تا به شمار همه آنان که ماه رمضان را روزه گرفته اند ، برای او شصت سال روزه مقبول بنویسند... .

و در روز بیست و یکم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، برایم راهنمایی به سوی رضامندی های خویش قرار بده و در آن برای شیطان ، راه نفوذی در من ، قرار مده ، ای برآورنده نیازهای سائلان!»

تا خداوند ، قبرش را نورانی و چهره اش را سفید کند و همچون برق جهنده بر صراط بگذرد.

و در روز بیست و دوم [می گویی]: «خداوندا! در این روز ، درهای احسانت را به رویم بگشای و برکت های خویش را بر من فرودآور و

مرا به آنچه موجب رضای توست ، موفق گردان و مرا در میان بهشت های خودت جای ده ، ای پاسخگوی دعای در ماندگان!»

تا خداوند ، سختی های جان کندن و سؤال منکر و نکیر را بر او آسان سازد و او را با عقیده ثابت ، استوار دارد.

و در روز بیست و سوم [می گویی]: «خداوند! در این روز ، مرا از گناهان بشوی و مرا در آن از عیب ها پاک گردان و دلم را در آن با تقوای دل ها بیازمای ، ای پوزش پذیر خطای گناهکاران!»

تا همچون برق جهنده همراه پیامبران و شهیدان و صالحان بر صراط بگذرد.

و در روز بیست و چهارم [می گویی]: «خداوند! در این روز ، آنچه تو را خرسند می سازد ، از تو می خواهم و از آنچه تو را می آزارد ، به تو پناه می برم ، به این که فرمان بردارت باشم و نافرمانی ات نکنم ، ای دانا به آنچه در سینه های جهانیان است!»

تا به شمار هر مویی که در سر و بدن اوست ، هزار خدمت گزار و هزار غلامش دهند که همچون مرجان و یاقوت اند.

و در روز بیست و پنجم [می گویی]: «خداوند! در این روز ، مرا دوستدار دوستانت و دشمن دشمنانت و چنگ زننده به سنت آخرین پیامبرانت قرار بده ، ای بزرگ در دل های پیامبران!»

تا در بهشت برای او صد قصر بسازند که بر هر قصری ، خیمه ای سبز است.

و در روز بیست و ششم [می گویی]: «خداوند! در این روز ، تلاشم را

پاداش یافته و گناهم را در آن آمرزیده و عملم را قبول شده و عیبم را پوشیده قرار بده ، ای شنواترین شنوندگان!»

تا در قیامت به او خطاب شود: «ترس و اندوهگین مباش ، که آمرزیده شدی».

و در روز بیست و هفتم [می گویی]: «خداوند! در این روز ، بهره مرا از مستحبات سرشار بگردان و با آماده ساختن خواسته ها در آن ، مرا گرامی بدار و وسیله ام را در آن از میان وسایل ، فراهم ساز ، ای آن که اصرار اصرارکنندگان ، او را مشغول نمی سازد!»

[با این دعا] گویا هر گرسنه ای را سیر کرده است... .

و در روز بیست و هشتم [می گویی]: «خداوند! در این روز ، مرا در پوشش رحمت و توفیق و نگهداری قرار بده و دلم را از عیب های موجب تهمت ، پاک کن ، ای مهربان به بندگان مؤمنش!»

که اگر بهره اش را از بهشت با دنیا بسنجند ، چهل برابر آن خواهد بود.

و در روز بیستم و نهم [می گویی]: «خداوند! در این روز ، شب قدر را نصیبم کن و هر سختی را برایم آسان بگردان و پوزش هایم را بپذیر و بار گناهانم را از دوشم بردار ، ای مهربان به بندگان مؤمنش!»

تا در بهشت برای او هزار شهر از طلا و نقره و زمرد و لؤلؤ بسازند.

و در روز سی ام [می گویی]: «خداوندا! در این روز، روزه ام را همراه با پاداش و پذیرش قرار بده، بدان گونه که تو آن را می پسندی و پیامبر از آن خرسند می شود، در حالی که شاخ و برگش با ریشه ها محکم باشد، به حقّ محمد و خاندان پاکیزه و پاک او!»

تا خداوند او را به کرامت پیامبران و اوصیا، گرامی بدارد.

5 / 3 «دُعَاءُ الْمُجِيرِ» لِلْأَيَّامِ الْبَيْضِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَرَوَاهُ الْكُفَعْمِيُّ قَدَسَ سِرَّهُ فِي الْبَلَدِ الْأَمِينِ وَالْمُصْبِحِ ، وَقَالَ فِي حَاشِيَةِ مُصْبَاحِهِ : «هَذَا الدُّعَاءُ يُسَمَّى «دُعَاءَ الْمُجِيرِ» ، رَفِيعُ الشَّانِ عَظِيمُ الْمَنْزِلَةِ . وَلَهُ نَسْخٌ كَثِيرَةٌ ، أَكْمَلَهَا مَا رَقَمْنَاهُ ، وَهُوَ مَرْوِيُّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، نَزَلَ جَبْرَيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ يَصَلِّي فِي مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ . وَمُلَخَّصُ فَضْلِهِ أَنَّهُ مَنْ قَرَأَهُ فِي الْأَيَّامِ الْبَيْضِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ غُفِرَتْ ذُنُوبُهُ ... وَبِهِ يَشْفِي اللَّهُ تَعَالَى الْمَرِيضَ وَيَقْضِي الدِّينَ ...» . (1)

1845. بِبَابِ خَدَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : الْبَلَدِ الْأَمِينِ : دُعَاءُ الْمُجِيرِ وَهُوَ مَرْوِيُّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ سُبْحَانَكَ يَا اللَّهُ ، تَعَالَيْتَ يَا رَحْمَانُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا رَحِيمُ ، تَعَالَيْتَ يَا كَرِيمُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مَلِكُ ، تَعَالَيْتَ يَا مَلِكُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا قُدُّوسُ ، تَعَالَيْتَ يَا سَلَامُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مُؤَمِّنُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُهَيِّمُنُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا عَزِيزُ ، تَعَالَيْتَ يَا جَبَّارُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مُتَكَبِّرُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُتَجَبِّرُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا خَالِقُ ، تَعَالَيْتَ يَا بَارِئُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مُصَوِّرُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُقَدِّرُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا هَادِي ، تَعَالَيْتَ يَا بَاقِي ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا وَهَّابُ ، تَعَالَيْتَ يَا تَوَّابُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا فَتَّاحُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُرْتَاخُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا سَيِّدِي ، تَعَالَيْتَ يَا مَوْلَايَ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا قَرِيبُ ، تَعَالَيْتَ يَا رَقِيبُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ

يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مُبْدِئُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُعِيدُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا حَمِيدُ ، تَعَالَيْتَ يَا مَجِيدُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا قَدِيمُ ، تَعَالَيْتَ يَا عَظِيمُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا غَفُورُ ، تَعَالَيْتَ يَا شَكُورُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا شَاهِدُ ، تَعَالَيْتَ يَا شَهِيدُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا حَنَّانُ ، تَعَالَيْتَ يَا مَنَّانُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا بَاعِثُ ، تَعَالَيْتَ يَا وَارِثُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مُحْيِي ، تَعَالَيْتَ يَا مُمِيتُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا شَفِيقُ ، تَعَالَيْتَ يَا رَفِيقُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا أُنِيسُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُؤَنِّسُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا جَلِيلُ ، تَعَالَيْتَ يَا جَمِيلُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا خَبِيرُ ، تَعَالَيْتَ يَا بَصِيرُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا حَفِيظُ ، تَعَالَيْتَ يَا مَلِيظُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مَعْبُودُ ، تَعَالَيْتَ يَا مَوْجُودُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا غَفَّارُ ، تَعَالَيْتَ يَا قَهَّارُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مَذْكُورُ ، تَعَالَيْتَ يَا مَشْكُورُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا جَوَادُ ، تَعَالَيْتَ يَا مَعَادُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا جَمَالُ ، تَعَالَيْتَ يَا جَلَالُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا سَابِقُ ، تَعَالَيْتَ يَا رَازِقُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا صَادِقُ ، تَعَالَيْتَ يَا فَالِقُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا سَمِيعُ ، تَعَالَيْتَ يَا سَرِيعُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا رَفِيعُ ، تَعَالَيْتَ يَا بَدِيعُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا فَعَّالُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُتَعَالٍ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا قَاضِي ، تَعَالَيْتَ يَا رَاضِي ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا قَاهِرُ ، تَعَالَيْتَ يَا ظَاهِرُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا عَالِمُ ، تَعَالَيْتَ يَا حَاكِمُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ

يَا دَائِمُ ، تَعَالَيْتَ يَا قَانِمُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا عَاصِمُ ، تَعَالَيْتَ يَا فَاصِمُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا غَنِي ، تَعَالَيْتَ يَا مُغْنِي ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا وَفِي ، تَعَالَيْتَ يَا قَوِي ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا كَافِي ، تَعَالَيْتَ يَا شَافِي ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا مُقَدِّمُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُؤَخَّرُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا أَوَّلُ ، تَعَالَيْتَ يَا آخِرُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا ظَاهِرُ ، تَعَالَيْتَ يَا بَاطِنُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا رَجَاءُ ، تَعَالَيْتَ يَا مُرْتَجَى ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا ذَا الْمَنِّ ، تَعَالَيْتَ يَا ذَا الطُّولِ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا حَيُّ ، تَعَالَيْتَ يَا قَيُّومُ ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ يَا مُجِيرُ . سُبْحَانَكَ يَا وَاحِدُ ، تَعَالَيْتَ

يا أحد، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا سيّد، تعاليت يا صمد، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا قدير، تعاليت يا كبير، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا والي، تعاليت يا عالي، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا عليّ، تعاليت يا أعلى، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا وليّ، تعاليت يا مولى، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا ذارئ، تعاليت يا بارئ، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا خافض، تعاليت يا رافع، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا مقسط، تعاليت يا جامع، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا معزّ، تعاليت يا مُذلّ، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا حافظ، تعاليت يا حفيظ، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا قادر، تعاليت يا مقتدر، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا عليهم، تعاليت يا حلیم، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا حكّم، تعاليت يا حكيم، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا معطي، تعاليت يا مانع، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا ضارّ، تعاليت يا نافع، أجزنا من النار يا مجير.

سبحانك يا مجيب، تعاليت يا حسيب، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا عادل، تعاليت يا فاضل، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا لطيف، تعاليت يا شريف، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا ربّ، تعاليت يا حقّ، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا ماجد، تعاليت يا واحد، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا عفو، تعاليت يا منتقم، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا واسع، تعاليت يا موسع، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا رؤوف، تعاليت يا عطوف، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا فرد، تعاليت يا وتر، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا مُقيت، تعاليت يا مُحيط، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا وكيل، تعاليت يا عدل، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا مُبين، تعاليت يا متين، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا برّ، تعاليت يا ودود، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا رشيد، تعاليت يا مُرشد، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا نور، تعاليت يا مُنور، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا نصير، تعاليت يا ناصر، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا صبور، تعاليت يا صابر، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا مُحصي، تعاليت يا مُشي، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا سبحانه يا سبحانه، تعاليت يا ديان، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا مُغيث، تعاليت يا غياث، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا فاطر، تعاليت يا حاضر، أجزنا من النار يا مجير. سبحانه يا ذا العزّ والجمال، تباركت يا ذا الجبروت والجلال. سبحانه لا إله إلا أنت، سبحانه إني كنت من الظالمين، فاستجبنا له ونجّينا من الغم، وكذلك نُنجي المؤمنين، وصلى الله على مُحَمَّدٍ وآلِهِ (أجمعين، والحمد لله رب العالمين، وحسبنا الله ونعم الوكيل؛ ولا حول ولا قوة إلا بالله العليّ العظيم) (2). (3).

1- المصباح للكفعمي: ص 358.

2- أثبتنا ما بين القوسين من المصباح، وفي البلد الأمين: «ثم حمداً وحسباً وحولاً».

3- البلد الأمين: ص 362، المصباح للكفعمي: ص 358.

5 / 3 «دعای مُجیر» برای ایام البیض ماه رمضان

3 / 5 «دعای مُجیر» برای ایام البیض ماه رمضان 1 کفعمی ، این دعا را در البلد الامین و المصباح روایت کرده و در حاشیه المصباح گفته است: «این دعا که دعای مجیر نامیده می شود ، دارای شأن والا و منزلت عظیم است و نسخه های بسیاری دارد که کامل ترین آنها ، همان است که ما آورده ایم. این دعا ، از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده است. [ماجرای این دعا چنین است که] وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله در مقام ابراهیم نماز می خواند ، جبرئیل علیه السلام منزل شد [و آن را آورد]. خلاصه فضیلت آن ، این که: هر کس آن را در ایام البیض ماه رمضان بخواند ، گناهانش آمرزیده شوند... و به سبب این دعا خداوند ، بیمار را شفا می دهد و بدهی را ادا می کند...».

1841. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :البلد الامین _ [در بیان] دعای مُجیر ، روایت شده از پیامبر صلی الله علیه و آله _ به نام خداوند بخشنده مهربان. منزهی تو ، ای خداوند! والایی تو ، ای بخشنده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده!

منزهی تو ، ای مهربان! والایی تو ، ای بزرگوار! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای فرمان روا! والایی تو ، ای مالک! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای بی عیب! والایی تو ، ای سلام! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای ایمنی بخش! والایی تو ، ای حاکم بر همه چیز! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای ارجمند! والایی تو ، ای غالب! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای صاحب بزرگی! والایی تو ، ای صاحب جبروت! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای آفریننده! والایی تو ، ای پدیدآورنده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای صورت آفرین! والایی تو ، ای تقدیرکننده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای هدایتگر! والایی تو ، ای ماندگار! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای بخشنده! والایی تو ، ای توبه پذیر! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای گشاینده! والایی تو ، ای رحمت آور (بهجت آفرین)! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای سرور من! والایی تو ،

ای سرپرست من! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای نزدیک! والایی تو ، ای مراقب! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای آغازگر! والایی تو ، ای بازآفرین! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای ستوده! والایی تو ، ای شکوهمند! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای خدای دیرین! والایی تو ، ای بزرگ! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای آمرزنده! والایی تو ، ای سپاس گزار! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای گواه! والایی تو ، ای حاضر! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای مهرورز! والایی تو ، ای نعمت بخش! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای برانگیزاننده! والایی تو ، ای میراث برنده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای حیات بخش! والایی تو ، ای میراننده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای مهربان! والایی تو ، ای اهل مدارا! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای همدم! والایی تو ، ای مونس! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای با عظمت! والایی تو ، ای زیبا! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای آگاه! والایی تو ، ای بینا! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای پذیرنده! والایی تو ، ای مهلت دهنده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای معبود! والایی تو ، ای موجود! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای دانا! والایی تو ، ای مهلت دهنده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای آمرزنده! والایی تو ، ای قدرتمند! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای یادشده! والایی تو ، ای سپاس گزاری شده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزهی تو ، ای بخشنده! والایی تو ، ای

پناهگاه! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای زیبایی! والایی تو، ای شکوه! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای سبقت گیرنده! والایی تو، ای روزی دهنده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای راستگو! والایی تو، ای شکافنده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای شنوا! والایی تو، ای باشتاب! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای والا! والایی تو، ای پدیدآورنده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای بسیارکار! والایی تو، ای بلندمرتبه! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای داور! والایی تو، ای راضی شونده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای قدرتمند! والایی تو، ای آشکار! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای دانا! والایی تو، ای حاکم! ما را

از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای ابدی! والایی تو، ای همیشه پا برجا! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای نگه دارنده! والایی تو، ای در هم شکننده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای بی نیاز! والایی تو، ای بی نیازکننده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای وفاکننده! والایی تو، ای نیرومند! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای کفایت کننده! والایی تو، ای شفا دهنده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای مقدّم دارنده! والایی تو، ای تأخیر اندازنده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای نخست! والایی تو، ای فرجام! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای آشکار! والایی تو، ای پنهان! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای امید! والایی تو، ای امیدگاه! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای صاحب نعمت! والایی تو، ای صاحب احسان! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای زنده! والایی تو، ای همیشه برپا! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای یکتا! والایی تو، ای یگانه! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای سرور! والایی تو، ای نفوذناپذیر! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای توانا! والایی تو، ای بزرگ! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای سرپرست! والایی تو، ای بلندمرتبه! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای والا! والایی تو، ای برتر! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای صاحب اختیار! والایی تو، ای سرپرست! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای هستی آفرین! والایی تو، ای آفریدگار! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای پایین آورنده! والایی تو، ای بالابرنده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای دادگر! والایی تو، ای جمع کننده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای عزّت بخش! والایی تو، ای خوارکننده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای توانا! والایی تو، ای مقتدر! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای دانا! والایی تو، ای بردبار! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای داور! والایی تو، ای استوارکار! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای عطاکننده! والایی تو، ای بازدارنده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای زیان رسان! والایی تو، ای سودرسان! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای اجابت کننده!

والایی تو، ای حسابگر! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای عادل! والایی تو، ای صاحب نعمت! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای صاحب لطف! والایی تو، ای باشرف! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای پروردگار! والایی تو، ای حق! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای صاحب مجد! والایی تو، ای یگانه! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای بخشاینده! والایی تو، ای انتقام گیرنده! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای گسترده (رحمت)! والایی تو، ای گستراننده (هستی)! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای صاحب رأفت! والایی تو، ای مهرورز! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای یگانه! والایی تو، ای یکتا! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای جزا دهنده! والایی تو، ای فراگیر! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای عهده دار! والایی تو، ای دادگر! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای روشنگر! والایی تو، ای استوار! ما را از آتش پناه بده، ای پناه دهنده! منزهی تو، ای نیکی کننده! والایی تو، ای مهربان! ما را از آتش پناه

بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای ره یافته! والایی تو ، ای راهنما! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای نور! والایی تو ، ای روشنی بخش! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای یاور! والایی تو ، ای یاریگر! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای صبر پیشه! والایی تو ، ای شکبیا! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای شمارنده! والایی تو ، ای پدیدآورنده! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای بی عیب! والایی تو ، ای داور! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای پناه دهنده! والایی تو ، ای پناه گاه! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای شکافنده! والایی تو ، ای حاضر! ما را از آتش پناه بده ، ای پناه دهنده! منزّهی تو ، ای صاحب عزّت و زیبایی! خجسته ای تو ، ای صاحب قدرت و شکوه! منزّهی تو. « معبودی جز تو نیست . منزّهی تو . من از ستمگران بوده ام. پس ، او را اجابت کردیم و او را از اندوه رهانندیم و این گونه ، مؤمنان را نجات می بخشیم » .

و درود خدا بر محمّد و همه خاندانش باد و ستایش ، از آن خداوند ، پروردگار جهانیان است. و خداوند ، ما را بس است و خوب عهده داری است و هیچ قدرتی و نیرویی نیست ، مگر به خداوند والای بزرگ.

الفصل السادس : الأعمال المختصة بال عشر الأواخر 6 / 1 الغسل 1845. عنه صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : كان رسول الله صلى الله عليه وآله يعتسِلُ في شهر رمضان في العشر الأواخر في كل ليلة . (1) 6 / 2 الدعاء 1842. عنه صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : تقول في العشر الأواخر من شهر رمضان في كل ليلة :

أعوذُ بِجَلالِ وَجْهِكَ الْكَريمِ ، أن يَنْقِضِي عَنِّي شَهْرَ رَمَضانَ أو يَطْلُعَ الفَجْرُ مِن لَيْلَتِي هذِهِ ، وَلكَ قِلبِي ذَنْبٌ أو تَبَعَةٌ تُعَدِّبُنِي عَلَيهِ . (2) 1841. عنه صلى الله عليه وآله : الكافي عن أيوب بن يقطين أو غيره عنهم عليهم السلام : دعاء العشر الأواخر ، تقول في الليلة الأولى :

يا موليَّ اللَّيْلِ في النَّهارِ وموليَّ النَّهارِ في اللَّيْلِ ، ومُخْرِجَ الحَيِّ مِنَ المَيِّتِ ومُخْرِجَ المَيِّتِ مِنَ الحَيِّ ، يا رازِقَ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسابٍ ، يا اللهُ يا رَحمانُ يا اللهُ يا رَحيمُ ، يا اللهُ يا اللهُ يا اللهُ لَكَ الأَسْماءُ الحُسنى والأَمْثالُ العُليا والكِبرياءُ والآلاءُ .

أَسأَلُكَ أن تُصَلِّمَنِي عَلَي مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وأن تَجْعَلَ اسمِي في هذِهِ اللَّيْلَةِ في السُّعَداءِ وروحي مَعَ الشُّهَداءِ وإِحسانِي في عَلَيِّينَ وإِساءَتِي مَغفورَةً ، وأن تَهَبَ لي يَمينًا تُبَشِّرُ بِه قَلْبِي وإيمانًا يَذْهَبُ بِالشُّكِّ عَنِّي وتُرْضِيَنِي بِما قَسَمْتَ لي ، وَأَتِنا في الدُّنيا حَسَنَةً وفي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقنا عَذابَ الحَرِيقِ ، وَارزُقنا فِيها ذِكْرَكَ وشُكْرَكَ والرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالإِنابَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّعْتَ لَهُ مُحَمَّدًا وآلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلامُ .

وتقول في الليلة الثانية :

يا ساليحَ النَّهارِ مِنَ اللَّيْلِ فَإِذا نَحْنُ مُظْلَمونَ ، ومُجْرِي السُّمُسِ لِمُسْتَقَرِّها بِتَقْدِيرِكَ يا عَزيزُ يا عَلِيمُ ، ومُقَدِّرَ القَمَرِ مَنازِلَ حَتَّى عادَ كَالعُرْجونِ القَدِيمِ ، يا نورَ كُلِّ نورٍ ومُنْتَهى كُلِّ رَغْبَةٍ وَوَلِيَّ كُلِّ نِعْمَةٍ ، يا اللهُ يا رَحمانُ ، يا اللهُ يا قُدوسُ يا أَحَدُ يا واحِدُ يا فَرْدُ ، يا اللهُ يا اللهُ يا اللهُ لَكَ الأَسْماءُ الحُسنى والأَمْثالُ العُليا [والكِبرياءُ والآلاءُ .

أَسأَلُكَ أن تُصَلِّمَنِي عَلَي مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وأن تَجْعَلَ اسمِي في هذِهِ اللَّيْلَةِ في السُّعَداءِ وروحي مَعَ الشُّهَداءِ وإِحسانِي في عَلَيِّينَ وإِساءَتِي مَغفورَةً ، وأن تَهَبَ لي يَمينًا تُبَشِّرُ بِه قَلْبِي وإيمانًا يَذْهَبُ بِالشُّكِّ عَنِّي وتُرْضِيَنِي بِما قَسَمْتَ لي ، وَأَتِنا في الدُّنيا حَسَنَةً وفي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقنا عَذابَ النَّارِ الحَرِيقِ ، وَارزُقني فِيها ذِكْرَكَ وشُكْرَكَ والرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالإِنابَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّعْتَ لَهُ

مُحَمَّدًا وآلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلامُ . (3)

وتقول في الليلة الثالثة :

يا رَبَّ لَيْلَةِ القَدْرِ وجاعِلِها خَيْرًا مِنَ ألفِ شَهْرٍ ، وَرَبَّ اللَّيْلِ وَالنَّهارِ وَالجِبالِ وَالبحارِ وَالظُّلَمِ وَالأنوارِ وَالأَرْضِ وَالسَّماءِ ، يا بارئُ يا مُصَوِّرُ ، يا حَتانُ يا مَنانُ ، يا اللهُ يا رَحمانُ ، يا اللهُ يا قَيومُ ، يا اللهُ يا بَدِيعُ ، يا اللهُ يا اللهُ يا اللهُ لَكَ الأَسْماءُ الحُسنى والأَمْثالُ العُليا والكِبرياءُ والآلاءُ .

أَسأَلُكَ أن تُصَلِّمَنِي عَلَي مُحَمَّدٍ وآلِ مُحَمَّدٍ ، وأن تَجْعَلَ اسمِي في هذِهِ اللَّيْلَةِ في السُّعَداءِ وروحي مَعَ الشُّهَداءِ وإِحسانِي في عَلَيِّينَ وإِساءَتِي مَغفورَةً ، وأن تَهَبَ لي يَمينًا تُبَشِّرُ بِه قَلْبِي وإيمانًا يَذْهَبُ بِالشُّكِّ عَنِّي وتُرْضِيَنِي بِما قَسَمْتَ لي ، وَأَتِنا في الدُّنيا حَسَنَةً وفي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقنا عَذابَ الحَرِيقِ ، وَارزُقني فِيها ذِكْرَكَ وشُكْرَكَ والرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالإِنابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّعْتَ لَهُ مُحَمَّدًا وآلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلامُ . . . .

وتقول في الليلة الرابعة :

يا فائق الإصباح وجاعل الليل سَكناً وَالشَّمْسِ وَالقَمَرِ حُسباناً ، يا عزيزُ يا عَلِيمُ ، يا ذا المَنِّ وَالطَّوْلِ وَالقُوَّةِ وَالْحَوْلِ وَالْفَضْلِ وَالإِنعامِ وَالْمُلْكِ وَالإِكرامِ ، (يا ذا الجلالِ وَالإِكرامِ) يا اللَّهُ يا رَحمانُ ، يا اللَّهُ يا فَرْدُ يا وَتَرُ ، يا اللَّهُ يا ظاهِرُ يا باطِنُ ، يا حَيُّ يا لا إلهَ إلاَّ أَنْتَ ، لَكَ الأَسْماءُ الحُسنى وَالأمثالُ العُليا وَالكَبِرياءُ .

أَسأَلُكَ أَنْ تُصَلِّمَنِي عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وَأَنْ تَجْعَلَ اسمِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فِي السُّعْداءِ وَروحي مَعَ الشُّهْداءِ وإِحْسانِي فِي عِلِّيِّينَ وَإِساءَتِي مَغْفورَةً ، وَأَنْ

تَهَبَ لِي يَقِيناً تُباشِرُ بِهِ قَلْبِي وَإِيماناً يُذْهِبُ الشَّكَّ عَنِّي وَرِضىً بِما قَسَمْتَ لِي ، وَأَتِنا فِي الدُّنيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقنا عَذابَ الحَرِيقِ ، وَارزُقْني فِيها ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَالرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالإِنابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّعْتَ لَهُ مُحَمَّدًا وَأَلَّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامَ .

وَتَقولُ فِي اللَّيْلَةِ الخامِسةِ :

يا جاعِلَ اللَّيْلِ لِبِاساً وَالنَّهارِ مَعاشاً وَالأَرْضِ مَهاداً وَالجِبالِ أوتاداً ، يا اللَّهُ يا قاهرُ ، يا اللَّهُ يا جَبَّارُ ، يا اللَّهُ يا سَمِيعُ ، يا اللَّهُ يا قَرِيبُ ، يا اللَّهُ يا مُجِيبُ ، يا اللَّهُ يا اللَّهُ يا اللَّهُ لَكَ الأَسْماءُ الحُسنى وَالأمثالُ العُليا وَالكَبِرياءُ وَالآلاءُ .

أَسأَلُكَ أَنْ تُصَلِّمَنِي عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وَأَنْ تَجْعَلَ اسمِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فِي السُّعْداءِ وَروحي مَعَ الشُّهْداءِ وإِحْسانِي فِي عِلِّيِّينَ وَإِساءَتِي مَغْفورَةً ، وَأَنْ تَهَبَ لِي يَقِيناً تُباشِرُ بِهِ قَلْبِي وَإِيماناً يُذْهِبُ الشَّكَّ عَنِّي وَرِضىً بِما قَسَمْتَ لِي ، وَأَتِنا فِي الدُّنيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقنا عَذابَ الحَرِيقِ ، وَارزُقْني فِيها ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَالرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالإِنابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّعْتَ لَهُ مُحَمَّدًا وَأَلَّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامَ .

وَتَقولُ فِي اللَّيْلَةِ السَّادِسةِ :

يا جاعِلَ اللَّيْلِ وَالنَّهارِ آيَتَيْنِ ، يا مَنْ مَحا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلَ آيَةَ النَّهارِ مُبْصِراً لِيَتَبَغَّوا فَضلاً مِنْهُ وَرِضواناً ، يا مُفْصِلَ كُلِّ شَيْءٍ تَفْصيلاً ، يا ما جِدُّ يا وَهابُ يا اللَّهُ يا جوادُ ، يا اللَّهُ يا اللَّهُ يا اللَّهُ ، لَكَ الأَسْماءُ الحُسنى وَالأمثالُ العُليا وَالكَبِرياءُ وَالآلاءُ .

أَسأَلُكَ أَنْ تُصَلِّمَنِي عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَأَنْ تَجْعَلَ اسمِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فِي السُّعْداءِ وَروحي مَعَ الشُّهْداءِ وإِحْسانِي فِي عِلِّيِّينَ وَإِساءَتِي مَغْفورَةً ، وَأَنْ

تَهَبَ لِي يَقِيناً تُباشِرُ بِهِ قَلْبِي وَإِيماناً يُذْهِبُ الشَّكَّ عَنِّي وَرِضىً بِما قَسَمْتَ لِي ، وَأَتِنا فِي الدُّنيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقنا عَذابَ الحَرِيقِ ، وَارزُقْني فِيها ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَالرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالإِنابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّعْتَ لَهُ مُحَمَّدًا وَأَلَّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامَ .

وَتَقولُ فِي اللَّيْلَةِ السَّابِعةِ :

يا مادَّ الظِّلِّ وَلو شِئتَ لَجَعَلْتَهُ ساكِناً وَجَعَلْتَ الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلاً ثُمَّ قَبَضْتَهُ إِلَيْكَ قَبْضاً يَسِيراً ، يا ذا الجودِ وَالطَّوْلِ وَالكَبِرياءِ وَالآلاءِ ، لا إلهَ إلاَّ أَنْتَ عالِمُ الغَيبِ وَالشَّهادَةِ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ، لا إلهَ إلاَّ أَنْتَ يا قُدوسُ يا سَلامُ ، يا مُؤمِنُ يا مُهَيِّمُنُ ، يا عَزِيزُ يا جَبَّارُ ، يا مُتَكَبِّرُ يا اللَّهُ يا خالِقُ يا بارِئُ يا مُصَوِّرُ ، يا اللَّهُ يا اللَّهُ يا اللَّهُ لَكَ الأَسْماءُ الحُسنى وَالأمثالُ العُليا وَالكَبِرياءُ وَالآلاءُ .

أَسأَلُكَ أَنْ تُصَلِّمَنِي عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وَأَنْ تَجْعَلَ اسمِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فِي السُّعْداءِ وَروحي مَعَ الشُّهْداءِ وإِحْسانِي فِي عِلِّيِّينَ وَإِساءَتِي مَغْفورَةً ، وَأَنْ تَهَبَ لِي يَقِيناً تُباشِرُ بِهِ قَلْبِي وَإِيماناً يُذْهِبُ الشَّكَّ عَنِّي وَرِضىً بِما قَسَمْتَ لِي ، وَأَتِنا فِي الدُّنيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ

حَسَنَةً وَقَنَا عَذَابَ الْحَرِيقِ ، وَارزُقني فيها ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَالرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالْإِنَابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّفتَ لَهُ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.

وَقُولُ فِي اللَّيْلَةِ الثَّامِنَةِ :

يَا خازِنَ اللَّيْلِ فِي الْهَوَاءِ وَخازِنَ التَّوْرِ فِي السَّمَاءِ ، وَمانِعَ السَّمَاءِ أَنْ تَقَعَ عَلَيَّ الْأَرْضُ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَحابِسَهُ هُما أَنْ تَزولا ، يَا عَلِيمُ يَا غَفُورُ ، يَا دائِمُ
يَا اللَّهُ ، يَا وارِثُ يَا باعِثُ مَنْ فِي القُبُورِ ، يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ لَكَ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَالْأَمْثالُ الْعُلْيَا وَالْكَبرِياءُ وَالْأَلْأاءُ .

أَسأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وَأَنْ تَجْعَلَ اسْمِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فِي السُّعْداءِ وَرُوحِي مَعَ الشُّهَداءِ وَإِحْسانِي فِي عَلِيِّينَ
وَإِسْءاتِي مَغْفُورَةً ، وَأَنْ تَهَبَ لِي يَقِينًا تُباشِرُ بِهِ قَلْبِي وَإِيمانًا يُذْهِبُ الشُّكَّ عَنِّي وَتُرْضِي بِنِي بِمَا قَسَمْتَ لِي ، وَأَتَنَا فِي الدُّنْيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ
حَسَنَةً وَقَنَا عَذَابَ الْحَرِيقِ ، وَارزُقني فيها ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَالرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالْإِنَابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّفتَ لَهُ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.

وَقُولُ فِي اللَّيْلَةِ التَّاسِعَةِ :

يَا مُكَوَّرَ اللَّيْلِ عَلَى النَّهَارِ وَمُكَوَّرَ النَّهَارِ عَلَى اللَّيْلِ ، يَا عَلِيمُ يَا حَكِيمُ يَا اللَّهُ ، يَا رَبَّ الْأَرْبابِ وَسَيِّدَ السَّاداتِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، يَا أَقْرَبَ إِلَيَّ مِنْ
حَبْلِ الْوَرِيدِ ، يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ لَكَ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى وَالْأَمْثالُ الْعُلْيَا وَالْكَبرِياءُ وَالْأَلْأاءُ .

أَسأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وَأَنْ تَجْعَلَ اسْمِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فِي السُّعْداءِ وَرُوحِي مَعَ الشُّهَداءِ وَإِحْسانِي فِي عَلِيِّينَ
وَإِسْءاتِي مَغْفُورَةً ، وَأَنْ تَهَبَ لِي يَقِينًا تُباشِرُ بِهِ قَلْبِي وَإِيمانًا يُذْهِبُ الشُّكَّ عَنِّي وَتُرْضِي بِنِي بِمَا قَسَمْتَ لِي ، وَأَتَنَا فِي الدُّنْيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ
حَسَنَةً وَقَنَا عَذَابَ الْحَرِيقِ ، وَارزُقني فيها ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَالرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالْإِنَابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّفتَ لَهُ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.

وَقُولُ فِي اللَّيْلَةِ العاشِرَةِ :

الْحَمْدُ لِلَّهِ لَا شَرِيكَ لَهُ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَا يَنْبَغِي لِكَرَمِ وَجْهِهِ وَعِزِّ جَلالِهِ وَكَمَا هُوَ أَهْلُهُ ، يَا قُدُوسُ يَا نَورَ الْقُدُسِ ، يَا سُبُوحُ يَا مُتَهَيَّ السَّيِّحِ ،
يَا رَحْمانُ يَا فاعِلَ الرَّحْمَةِ ، يَا عَلِيمُ يَا كَبِيرُ يَا اللَّهُ ، يَا لَطِيفُ يَا جَلِيلُ يَا اللَّهُ ، يَا سَمِيعُ يَا بَصِيرُ يَا اللَّهُ ، يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ لَكَ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى
وَالْأَمْثالُ الْعُلْيَا وَالْكَبرِياءُ وَالْأَلْأاءُ .

أَسأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ ، وَأَنْ تَجْعَلَ اسْمِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فِي السُّعْداءِ وَرُوحِي مَعَ الشُّهَداءِ وَإِحْسانِي فِي عَلِيِّينَ
وَإِسْءاتِي مَغْفُورَةً ، وَأَنْ تَهَبَ لِي يَقِينًا تُباشِرُ بِهِ قَلْبِي وَإِيمانًا يُذْهِبُ الشُّكَّ عَنِّي وَتُرْضِي بِنِي بِمَا قَسَمْتَ لِي ، وَأَتَنَا فِي الدُّنْيا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ
حَسَنَةً وَقَنَا عَذَابَ الْحَرِيقِ ، وَارزُقني فيها ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَالرَّغْبَةَ إِلَيْكَ وَالْإِنَابَةَ وَالتَّوْبَةَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا وَقَّفتَ لَهُ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ .

(4) .

1- الإقبال : ج 1 ص 358 ، بحار الأنوار : ج 81 ص 19 ح 24 .

2- الكافي : ج 4 ص 160 ح 1 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 156 ح 4 .

3- أثبتنا ما بين المعقوفين من مصباح المتهجد والمصادر الأخرى ، وفي المصدر بعد «والأمثال العليا» : «ثم تعود إلى الدعاء الأول إلى قوله : أسألك أن تصلي على محمد وأهل بيته إلى آخر الدعاء» .

4- الكافي : ج 4 ص 164 ح 2 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 154 ح 4 .

فصل ششم : اعمال مخصوص دهه آخر

6 / 1 غسل

6 / 2 دعا

فصل ششم : اعمال مخصوص دهه آخر 6 / 1 غسل 1839. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: پیامبر خدا در دهه آخر ماه رمضان ، هر شب غسل می کرد. 6 / 2 دعا 1836. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: در دهه آخر ماه رمضان ، هر شب چنین می گویی :

«به شُکوه ذات کریم تو پناه می برم که ماه رمضان بر من بگذرد ، یا سپیده امشب بدمد و مرا نزد تو ، گناه یا خطایی باشد که بر آن ، عذابم کنی». 1838. عنه صلی الله علیه و آله : الکافی _ به نقل از ایوب بن یقطين یا دیگری ، از امامان علیهم السلام ، درباره دعای دهه آخر _ :

در شب اول می گویی :

«ای فرو برنده شب در روز و فرو برنده روز در شب و بیرون آورنده زنده از مرده و بیرون آورنده مرده از زنده! ای روزی دهنده بی شمار ، به هر که خواهد! ای خداوند ، ای بخشاینده ، ای خداوند! ای مهربان! ای خداوند ، ای خداوند ، ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آنِ توست.

از تو می خواهم بر محمد و خاندانش درود فرستی و نامم را امشب در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در والامرتبگان ، و گناهم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شک را از من ببری و به آنچه قسمتم کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب آتش سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] ، و توفیق به آنچه محمد و خاندانش محمد را بر آن موفق داشته ای ، روزی ام گردان!».

و در شب دوم می گویی:

«ای بیرون آورنده روز از شب _ که ما ، ناگهان در ظلمت قرار می گیریم _ و جاری کننده خورشید به سوی قرارگاهش به تقدیر خودت! ای ارجمند ، ای دانا و ای تقدیرکننده ماه در برج ها (منزلگاه ها) تا آن که همچون شاخه زرد کهنه گردد! ای فروغ هر روشنایی و نهایت هر تمایل و آرزو و صاحب هر نعمت! ای خداوند ، ای مهربان! ای خداوند ، ای پاک! ای یگانه ، ای یکتا ، ای بی نظیر! ای خداوند ، ای خداوند ، ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آنِ توست.

از تو می خواهم بر محمد و خاندانش درود فرستی و امشب ، نامم را در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در

والامرتبگان ، و گناههم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من ببری و به آنچه قسمتم کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب آتش سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] و توفیق به آنچه محمّد و خاندان محمّد را بر آن موقّق داشته ای ،

روزی ام گردان!«.

و در شب سوم می گویی:

«ای پروردگار شب قدر و ای که آن را بهتر از هزار ماه قرار دادی ، و ای پروردگار شب و روز و کوه ها و دریاها و تاریکی ها و روشنایی ها و زمین و آسمان! ای پدیدآورنده ، ای صورت آفرین! ای مهربان ، ای صاحب احسان! ای خداوند ، ای بخشنده! ای خداوند ، ای برپای! ای خداوند ، ای آفریننده! ای خداوند ، ای خداوند ، ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آن توست.

از تو می خواهم بر محمّد و خاندان او درود فرستی و امشب نامم در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در والامرتبگان ، و گناههم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من ببری و به آنچه قسمتم کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] و توفیق به آنچه محمّد و خاندان محمّد را بر آن موقّق داشته ای ، روزی ام گردان!«.

و در شب چهارم می گویی:

«ای شکافنده صبح و ای که شب را مایه آرامش ، و خورشید و ماه را وسیله اندازگیری [زمان] ، قرار دادی! ای ارجمند! ای دانا! ای صاحب نعمت و نیکی و نیرو و قدرت و احسان و عطا و پادشاهی و بزرگواری! ای صاحب شُکوه و بزرگواری! ای خداوند ، ای بخشاینده! ای خداوند ، ای یکتا، ای یگانه! ای خداوند ، ای آشکار ، ای پنهان! ای زنده ، ای آن که جز تو معبودی نیست! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آن توست.

از تو می خواهم که بر محمّد و خاندان او درود فرستی و امشب ، نامم را در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در والامرتبگان ، و گناهانم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم

شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من ببری و به آنچه قسمتم کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] ، و توفیق به آنچه محمّد و خاندان محمّد را بر آن موقّق داشته ای ، روزی ام گردان!«.

و در شب پنجم می گویی:

«ای که شب را مایه پوشش ، و روز را وسیله کسب معاش ، و زمین را بستری گسترده ، و کوه ها را میخ های استوار ، قرار دادی! ای خداوند ، ای چیره! ای خداوند ، ای مقتدر! ای خداوند! ای شنوا! ای خداوند ، ای نزدیک! ای خداوند ، ای اجابت کننده! ای خداوند ، ای خداوند ، ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آنِ توست.

از تو می خواهم که بر محمد و خاندان او درود فرستی و امشب ، نامم را در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در والامرتبگان ، و گناهم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من ببری و به آنچه قسمت کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] ، و توفیق به آنچه محمد و خاندان محمد را بر آن موقوف داشته ای ، روزی ام گردان!».

و در شب ششم می گویی:

«ای که شب و روز را دو نشانه قرار داد! ای که نشانه شب را زدود و نشانه روز را روشن قرار داد تا نیکی و رضای خداوندی را طلب کنید! ای تفصیل دهنده هر چیز به تفصیلی شایسته! ای شکوهمند ، ای بخشنده! ای خداوند ، ای سخاوتمند! ای خداوند ، ای خداوند ، ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آنِ توست.

از تو می خواهم بر محمد و خاندان او درود فرستی و امشب ، نامم را در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در والامرتبگان ، و

گناهم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من ببری و به آنچه قسمت کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] ، و توفیق به آنچه محمد و خاندان محمد را بر آن موقوف داشته ای ، روزی ام گردان!».

و در شب هفتم می گویی:

«ای گسترده سایه ، اگر می خواستی ، آن را ساکن می ساختی و خورشید را نشان آن قرار می دادی و سپس آن را اندکی به سوی خویش بر می گرفتی! ای صاحب بخشندگی و احسان و بزرگی و نعمت ها! معبودی جز تو نیست. تو ، دانای نهان و آشکار و بخشنده و مهربانی.

معبودی جز تو نیست. ای پاك ، ای بی عیب! ای ایمنی بخش ، ای حاکم بر هر چیز! ای مقتدر ، ای قدرتمند! ای صاحب بزرگی ، ای خداوند! ای آفریدگار ، ای پدیدآورنده ، ای صورت آفرین! ای خداوند ، ای خداوند ، ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آنِ توست.

از تو می خواهم بر محمد و خاندان او درود فرستی و امشب ، نامم را در میان سعادت‌مندان روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در والامرتبگان ، و گناهم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من

ببری و به آنچه قسمتم کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] ، و توفیق به آنچه محمد و خاندان محمد را بر آن موقت داشته ای روزی ام گردان!

و در شب هشتم می گویی:

«ای خزینه دار شب در هوا و خزینه دار نور در آسمان و نگه دارنده آسمان از سقوط _ مگر به اذن او _ و نگه دارنده آن دو (آسمان و زمین) از نابودی! ای دانا ، ای آمرزنده! ای همیشگی ، ای خداوند! ای میراث بر ، ای برانگیزاننده خفتگان گورها! ای خداوند ، ای خداوند ، ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آن توست.

از تو می خواهم بر محمد و خاندان او درود فرستی و امشب ، نامم را در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در والامرتبگان ، و گناهم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من ببری و به آنچه قسمتم کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] ، و توفیق به آنچه محمد و خاندان محمد را بر آن موقت داشته ای ، روزی ام گردان!

و در شب نهم می گویی:

«ای واردکننده شب بر روز ، و واردکننده روز بر شب! ای دانا ، ای حکیم ، ای خداوند! ای پروردگار همه پرورندگان و سرور سروران! معبودی جز تو نیست. ای آن که از رگ گردن به من نزدیک تری! ای خداوند ، ای خداوند ، ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آن توست.

از تو می خواهم بر محمد و خاندان او درود فرستی و امشب ، نام مرا در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را در والامرتبگان ، و گناهم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من ببری و به آنچه قسمتم کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ، بازگشت [به تو] ، و توفیق به آنچه محمد و خاندان محمد را بر آن موقت داشته ای ، روزی ام گردان!

و در شب دهم می گویی:

«ستایش ، برای خداست؛ شریکی ندارد. ستایش ، برای خداست ، آن گونه که شایسته ذات بزرگوار و عزت شکوهمندی اوست و آن گونه که او سزاوار آن است. ای پاک ، ای فروغ پاک! ای منزه ، ای نهایت ستودگی! ای بخشنده ، ای رحمت ساز! ای دانا ، ای بزرگ ، ای خداوند! ای لطیف ، ای بزرگ ، ای خداوند! ای شنوا ، ای بینا ، ای خداوند! ای خداوند! نام های نیکوتر ، مثل های والاتر و بزرگی و نعمت ها از آن توست.

از تو می خواهم بر محمد و خاندان او درود فرستی و امشب ، نام مرا در میان سعادت‌مندان ، روحم را با شهیدان ، نیکوکاری ام را با
والا مرتبگان ، و گناهم را آمرزیده قرار دهی و مرا یقینی بدهی که به سبب آن با دلم همدم شوی و ایمانی عطا کنی که با آن ، شك را از من
ببری و به آنچه قسمتم کرده ای ، راضی ام گردانی.

ما را در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت هم نیکی عطا کن و از عذاب سوزان ، نگاهمان دار و در این ماه ، یادت ، سپاست ، اشتیاق به تو ،
بازگشت [به تو] ، و توفیق به آنچه محمد و خاندان محمد را بر آن موقت داشته ای ، روزی ام گردان!

6 / 13 الاعتكاف 1835. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در مناجات با حضرت حق عز و جل _) الكافي عن الحلبي عن الإمام الصادق عليه السلام: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا كَانَ الْعَشْرُ الْأَخِيرَ اعْتَكَفَ فِي الْمَسْجِدِ ، وَضُرِبَتْ لَهُ قُبَّةٌ مِنْ شَعْرِ ، وَشَمَّرَ الْمِئْزَرَ ، وَطَوَى فِرَاشَهُ» 1 . وَقَالَ بَعْضُهُمْ : وَاعْتَزَلَ النِّسَاءَ .

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : «أَمَّا اعْتِزَالُ النِّسَاءِ فَلَا» . (1) تعلیققال السید ابن طاووس قدس سره : اعلم أن کمال الاعتكاف هو إيقاف العقول والقلوب والجوارح على مجرد العمل الصالح ، وحبسها على باب الله جلّ جلاله ، ومقدّس إرادته ، وتقبيدها بقيود مراقباته ، وصيانتها عما يصون الصائم كمال صونه عنه ، ويزيد على احتياط الصائم في صومه زيادة معنى المراد من الاعتكاف ، والتلزم بإقباله على الله وترك الإعراض عنه . فمتى أطلق المعتكف خاطرا لغير الله في طرق أنوار عقله وقلبه ، أو استعمل جارحة في غير الطاعة لربه ، فإنه يكون قد أفسد من حقيقة كمال الاعتكاف بقدر ما غفل أو هوّن به من كمال الأوصاف . (2)

1- الكافي : ج 4 ص 175 ح 1 ، بحار الأنوار : ج 16 ص 273 ح 102 .

2- الإقبال : ج 1 ص 357 .

نکته

6 / 3 اعتكاف 1835. عنه صلى الله عليه وآله : (_ في المناجاة مع الله جلّ وعلی _) الكافی _ به نقل از حلبی ، از امام صادق علیه السلام _ : «دهه آخر ماه رمضان که می شد ، پیامبر خدا در مسجد ، معتکف می شد و برای او چادری بافته شده از مو [ی چارپایان] برافراشته می گشت . کمر [به عبادت] می بست و بستر خود را جمع می کرد» .

و برخی گفتند: از زنان نیز کناره می گرفت .

امام صادق علیه السلام فرمود: «اما کناره گیری از زنان ، نه» . نکته سیّد ابن طاووس گوید: کمال اعتكاف ، آن است که عقل و دل و اعضا را تنها برای عمل صالح ، اختصاص دهد و آنها را در آستان خدای متعال و اراده مقدّس او نگه دارد و نیز با قید و بندهای مراقبت الهی ، مقید سازد و آنها را از آنچه يك روزه دار خود را به نحو کامل از آنها نگه می دارد ، نگه دارد و بر احتیاط روزه دار در روزه اش ، معنای اراده شده از اعتكاف و همواره اقبال داشتن به سوی خدا و ترك اعراض از او ، بیفزاید . پس هر گاه معتکف ، در راه های انوار عقل و دلش ، خاطر را برای غیر خدا رها سازد ، یا عضوی را در غیر اطاعت پروردگارش به کار گیرد ، به همان اندازه که غافل شود و یا کمال اوصاف را نادیده بگیرد ، حقیقت کمال اعتكاف را تباه ساخته است .

راجع: ص 196 (ما يؤكد استحبابه من الأعمال / الاعتكاف).

6 / 4 الاجتهاد في العبادة 1829. امام صادق عليه السلام: الإمام عليّ عليه السلام: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانَ يُوقِظُ أَهْلَهُ فِي الْعَشْرِ
الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ. (1) 1828. المعجم الكبير (_ به نقل از ابن عمر _) الإمام الصادق عليه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ
الْأَوَاخِرُ شَدَّ الْمِئْزَرَ، وَاجْتَنَبَ النِّسَاءَ، وَأَحْيَا اللَّيْلَ، وَتَفَرَّغَ لِلْعِبَادَةِ. (2).

1- سنن الترمذي: ج 3 ص 161 ح 795؛ مجمع البيان: ج 10 ص 787.

2- الكافي: ج 4 ص 155 ح 3.

6 / 4 تلاش برای عبادت

ر . ك : ص 197 (کارهایی که بر استحباب آنها، تأکید شده است / اعتکاف) .

6 / 4 تلاش برای عبادت 1824. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام علی علیه السلام: پیامبر صلی الله علیه و آله خانواده خود را برای دهه آخر از [ماه] رمضان ، بیدار می کرد. 1830. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: چون دهه آخر وارد می شد ، پیامبر خدا کمر را می بست و از زنان ، کناره می گرفت و شب را احیا می داشت و تنها به عبادت می پرداخت.

الفصل السابع : نوافل شهر رمضان 7 / 1 صلاة ركعتين في كل ليلة 1656. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : مَنْ صَلَّى فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ رَكَعَتَيْنِ ، يَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ : بِـ «فَاتِحَةَ الْكِتَابِ» مَرَّةً ، وَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ _ إِنْ شَاءَ صَلَّاهُمَا فِي أَوَّلِ اللَّيْلِ وَإِنْ شَاءَ فِي آخِرِ اللَّيْلِ _ وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ نَبِيًّا ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْعَثُ بِكُلِّ رَكَعَةٍ مِائَةَ أَلْفِ مَلَكٍ يَكْتُبُونَ لَهُ الْحَسَنَاتِ وَيَمْحُونَ عَنْهُ السَّيِّئَاتِ وَيَرْفَعُونَ لَهُ الدَّرَجَاتِ ، وَأَعْطَاهُ ثَوَابَ مَنْ أَعْتَقَ سَبْعِينَ رَقَبَةً . (1) 7 / 2 أَلْفُ رَكَعَةٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ 1659. رسول الله صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُصَلِّيَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَغَيْرِهِ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ أَلْفَ رَكَعَةٍ فَافْعَلْ ؛ فَإِنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يُصَلِّي فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ أَلْفَ رَكَعَةٍ . (2) .

1- .بحار الأنوار : ج 96 ص 346 ح 11 نقلًا عن النوادر للراوندي .

2- .تهذيب الأحكام : ج 3 ص 61 ح 209 .

فصل هفتم : نوافل ماه رمضان**1 / 7 دو رکعت نماز در هر شب****2 / 7 هزار رکعت در هر شب و روز**

فصل هفتم : نوافل ماه رمضان 1 / 7 دو رکعت نماز در هر شب 1659. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس در ماه رمضان ، هر شب ، دو رکعت نماز بخواند و در هر رکعت ، يك بار «فاتحة الكتاب» و سه بار سوره «قل هو الله أحد» بخواند _ و اگر خواست ، این دو رکعت را در اول شب یا آخر شب بخواند _ سوگند به آن که مرا به حق به پیامبری برانگیخت ، خداوند برای هر رکعت ، صد هزار فرشته می آفریند که برای او حسنات می نویسند و گناهان را از او محو می کنند و درجات او را بالا می برند و خداوند ، پاداش کسی را به او می دهد که هفتاد برده آزاد کرده باشد. 2 / 7 هزار رکعت در هر شب و روز 1662. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: اگر بتوانی در ماه رمضان و غیر آن ، در شبانه روز ، هزار رکعت نماز بخوانی ، چنین کن؛ چرا که علی علیه السلام در شبانه روز ، هزار رکعت نماز می خواند.

7 / 3 ألف ركعة في الشهر وهي المسماة بـ «نوافل شهر رمضان»

1662. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإمام الصادق علیه السلام : يُصَلِّي فِي شَهْرِ رَمَضَانَ إِلَى أَلْفِ رَكْعَةٍ . (1) 1827. عنه صلی الله علیه و آله : المقنعة : وَمِنْ سُنَّتِهِ قِيَامُ لَيْلِهِ بِأَلْفِ رَكْعَةٍ سِوَى الْإِحْدَى وَالْخَمْسِينَ . (2) .

1- .المعتبر : ج 2 ص 368 ، وسائل الشيعة : ج 8 ص 35 ح 12 وفيه «تصلي في شهر رمضان ألف ركعة» .

2- .المقنعة : ص 311 .

7 / 3 هزار رکعت در ماه (معروف به نوافل ماه رمضان)

اشاره

7 / 3 هزار رکعت در ماه (معروف به نوافل ماه رمضان) 1823. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: در ماه رمضان ، هزار رکعت نماز خوانده می شود. 1822. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: المقنعة: از مستحبات [ماه] رمضان ، شب را با هزار رکعت نماز به عبادت پرداختن است ، به غیر از آن پنجاه و یک رکعت.

سخنی درباره نوافل ماه رمضان و ترتیب آنها

اشاره

سخنی درباره نوافل ماه رمضان و ترتیب آنها ماه رمضان، بجز نافله های نمازهای پنجگانه، نافله هایی دارد. روایات اهل بیت علیهم السلام، بر نافله های دیگری در این ماه، تشویق و توصیه دارند که از این قرار است: 1. افزودن بر نماز [های مستحبی] به طور کلی، 2. دو رکعت نماز در هر شب، 3. نوافل مخصوص شب های: نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم، 4. نوافل شب های: سیزدهم، چهاردهم و پانزدهم، 5. نوافل مخصوص شب نیمه ماه رمضان، 6. هزار رکعت نماز در هر شبانه روز، بلکه در هر شب و در هر روز، 7. هزار رکعت نماز در همه ماه رمضان، 8. نمازهای مخصوص هر شب به طور جداگانه.

يك . آزادی نمازگزار در گزینش**دو . تراحم نداشتن با عبادتی مهم تر****سه . استحباب هزار رکعت در ماه رمضان**

درباره این نافله ها و نمازهای اضافی ، نکات مهمی وجود دارند که باید به آنها توجه داشت. این نکات ، عبارت اند از:

يك . آزادی نمازگزار در گزینشظاهرا انگیزه نهفته در پس آن همه تأکید موجود در روایات برای انجام دادن این حجم بسیار از نوافل ، به این باز می گردد که نمازگزار ، برای انتخاب نمازی متناسب با حال و عمل و توان و وقت خویش ، فرصت گزینش داشته باشد و بهره بیشتری از برکات این ماه و فیض های معنوی آن ببرد ، وگرنه انجام دادن این همه نافله در ماه رمضان ، عملاً برای انسان ، شدنی نیست.

دو . تراحم نداشتن با عبادتی مهم تر توصیه به این نوافل ، مشروط به این است که انجام دادن آنها با يك تکلیف واجب یا مستحب مهم تر تراحم نداشته باشد ، که در صورت مزاحم بودن ، ترك آنها لازم است.

سه . استحباب هزار رکعت در ماه رمضاندر میان نوافل ، تأکید ویژه ای بر انجام دادن هزار رکعت نماز نافله در ماه رمضان وجود دارد و روایات بسیاری ، کیفیت آن را از پیامبر صلی الله علیه و آله و امامان اهل بیت علیهم السلام بیان کرده اند. آنچه نزد فقهای مکتب اهل بیت علیهم السلام مشهور است، اعتقاد آنان به استحباب هزار رکعت در این ماه ، افزون بر بقیه نوافل است. مرحوم ملا احمد نراقی (م 1245 ق) در مستند الشیعة ، هنگام نقل نمازهای مستحب غیر روزانه ، چنین گفته است: سوم. هزار رکعت نافله ماه رمضان ، افزون بر نافله های مشخص شده است . این هزار رکعت ، طبق روایت و فتوای مشهورتر ، مستحب است ؛ بلکه از

چهار . چگونگی آوردن هزار رکعت نافله در ماه رمضان

سید و ابن ادریس حلی و دیلمی ، اجماع بر آن نقل شده است ، اما این ادعای اجماع با آنچه صاحب ریاض المسائل از شیخ صدوق نقل کرده و شیخ طوسی در کتاب خلاف به اصحاب ما نسبت می دهد و نیز با برخی روایات همخوان نیست ولی چون این موارد ، نادرند ، شیخ صدوق خود در کتاب من لایحضره الفقیه قائل به جواز شده است . و جواز ، مستلزم استحباب است . پس ، جواز آن ، اجماعی است .

چهار . چگونگی آوردن هزار رکعت نافله در ماه رمضان انجام دادن هزار رکعت نافله در ماه رمضان ، به یکی از دو ترتیب زیر است : 1 . تا پایان شب بیستم ، هر شب بیست رکعت نافله می خواند: هشت رکعت بعد از نماز مغرب و دوازده رکعت پس از نماز عشا ، یا بر عکس . در دهه آخر نیز در هر شب ، ده رکعت پس از نماز عشا می افزاید . همچنین در سه شب قدر ، هر شب صد

رکعت ، بیشتر می خواند. 2. هر شب تا شب نوزدهم ، بیست رکعت نماز می خواند و در شب های: نوزدهم ، بیست و یکم و بیست و سوم ، هر شب ، صد رکعت نماز می افزاید. سپس در هشت شب آخر ، هر شب ، سی رکعت می افزاید تا مجموع آنها ، نهصد و بیست رکعت شود. اما هشتاد رکعت باقی مانده را این گونه می خوانی: در هر جمعه از ماه رمضان ، چهار رکعت نماز امیر مؤمنان ، علی علیه السلام ، دو رکعت نماز حضرت فاطمه علیها السلام ، و چهار رکعت نماز جعفر طیار را می خوانی و در آخرین شب جمعه ، بیست رکعت برای امام علی علیه السلام و در شامگاه آن (شب شنبه) ، بیست رکعت برای حضرت فاطمه علیها السلام می خوانی. از منابع حدیثی یادشده در متن ، چنین روشن می شود که برای هر يك از این دو شیوه روایاتی وجود دارند. از این رو ، مقتضای جمع بین روایات ، تخییر است ، آن گونه که در مستند الشیعة آمده است.

بخش چهارم : شب قدر

اشاره

بخش چهارم : شب قدر

.

الفصل الأول : فضائلها وخصائصها 1 / 1 فضائل ليلة القدر القرآن «إِنَّ أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ * تَنزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ * سَلَّمَ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ» . (1)

«ح-م * وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ * إِنَّ أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبْرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ * فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ * أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ» . (2)

«شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ» . (3)

الحديث 1812. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : رسول الله صلی الله علیه و آله : شهر رمضان سيّد الشهور ، وليلة القدر سيّدة الليالي . (4)

1- .القدر : 1 _ 5 .

2- .الدخان : 1 _ 5 .

3- .البقرة : 185 .

4- .بحار الأنوار : ج 40 ص 54 ح 89 نقلاً عن كنز الفوائد .

فصل یکم : فضایل و ویژگی های شب قدر

1 / 1 فضایل شب قدر

فصل اول : فضایل و ویژگی های شب قدر 1 / 1 فضایل شب قدر قرآن « ما آن (قرآن) را در شب قدر نازل کردیم * و توجه دانی که شب قدر چیست؟ * شب قدر ، بهتر از هزار ماه است * در آن شب ، فرشتگان و روح به فرمان پروردگارشان در پی هر کاری فرود می آیند * آن شب تا دمیدن سپیده ، ایمن است».

« حم * سوگند به کتاب روشنگر * همانا ما آن را در شبی خجسته نازل کردیم و همانا ما بیم دهندگان بودیم * در آن شب ، هر کار حکمت آمیزی فیصله داده می شود * فرمانی از سوی ماست و ما فرستنده [ی فرستادگان] هستیم» .

«ماه رمضان ، ماهی که قرآن در آن نازل شده است ، تا هدایتی برای مردم و نشانه هایی روشن از هدایت و جدایی حق از باطل باشد».

حدیث 1809. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : ماه رمضان ، سرور ماه هاست و شب قدر ، سرور شب ها.

1808. رسول الله صلى الله عليه وآله: عنه صلى الله عليه وآله قال موسى: إلهي أريدُ قُربَكَ .

قال: «قُربِي لِمَن يَسْتَقِظُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ» .

قال: إلهي أريدُ رَحْمَتَكَ .

قال: «رَحْمَتِي لِمَن رَحِمَ الْمَسَاكِينَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ» .

قال: إلهي أريدُ الْجَوَازَ عَلَى الصِّرَاطِ .

قال: «ذَلِكَ لِمَن تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» .

قال: إلهي أريدُ أَشْجَارَ الْجَنَّةِ وَثِمَارَهَا .

قال: «ذَلِكَ لِمَن سَبَّحَ تَسْبِيحَةً فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» .

قال: إلهي أريدُ النَّجَاةَ مِنَ النَّارِ .

قال: «ذَلِكَ لِمَن اسْتَغْفَرَ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» .

قال: إلهي أريدُ رِضَاكَ .

قال: «رِضَايَ لِمَن صَلَّى رَكَعَتَيْنِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» . (1) 1807. مسند ابن حنبل (_ به نقل از مطرف بن عبد الله بن شخير _) ثواب الأعمال : عن حمران أنه سأل أبا جعفر عليه السلام عن قول الله عز وجل : «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَّكَةٍ» .

قال: «نَعَمْ ، هِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ ، وَهِيَ مِنْ كُلِّ سَنَةٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ ، فَلَمْ يُنَزَلِ الْقُرْآنُ إِلَّا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ . قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : « فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ » قَالَ : يُقَدَّرُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ كُلُّ شَيْءٍ يَكُونُ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى مِثْلِهَا مِنْ قَابِلٍ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ ، أَوْ طَاعَةٍ أَوْ مَعْصِيَةٍ ، أَوْ مَوْلُودٍ أَوْ أَجَلٍ أَوْ رِزْقٍ ، فَمَا قُدِّرَ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ وَفُضِيَ فَهُوَ مِنَ الْمَحْتَمِمْ وَلِلَّهِ فِيهِ الْمَشِيئَةُ » .

قال: قُلْتُ لَهُ : « لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ » أَيُّ شَيْءٍ عُنِيَ بِهَا؟

قال: «الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهَا مِنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَأَنْوَاعِ الْخَيْرِ ، خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ فِي أَلْفِ شَهْرٍ لَيْسَ فِيهَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ، وَلَوْلَا مَا يُضَاعَفُ اللَّهُ لِلْمُؤْمِنِينَ مَا بَلَغُوا ، وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْحَسَنَاتِ . (2) .

1- الإقبال : ج 1 ص 345 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 145 ح 3 .

2- ثواب الأعمال : ص 92 ح 11 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 19 ح 41 .

1806. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: موسی گفت: خدایا! نزدیکی به تو را می خواهم.

فرمود: «نزدیکی به من ، برای کسی است که شب قدر را بیدار می ماند».

گفت: خدایا! رحمت تو را می خواهم.

فرمود: «رحمت من ، برای کسی است که در شب قدر بر بینوایان ترحم کند».

گفت: خدایا! عبور از صراط را می خواهم.

فرمود: «آن ، برای کسی است که در شب قدر ، صدقه ای بدهد».

گفت: خدایا! درختان و میوه های بهشتی می خواهم.

فرمود: «آن ، برای کسی است که در شب قدر ، تسبیح گوید».

گفت: خدایا! رهایی از آتش را می خواهم.

فرمود: «آن ، برای کسی است که در شب قدر ، آمرزش بخواهد و استغفار کند».

گفت: خدایا! خرسندی تو را می خواهم.

فرمود: «خرسندی من ، برای کسی است که در شب قدر ، دو رکعت نماز بگذارد». 1807. مسند ابن حنبل عن مطرف بن عبد الله بن الشَّخِیر: ثواب الأعمال _ به نقل از حُمران _ : از امام باقر علیه السلام درباره سخن خداوند: « همانا ما آن را در شبی خجسته نازل کردیم» پرسیدم.

فرمود: «آری. آن ، شب قدر است و آن ، در هر سال در ماه رمضان و در دهه آخر است. قرآن ، جز در شب قدر ، نازل نشده است.

خداوند فرموده است: « در آن شب ، هر کار حکمت آمیزی فیصله داده می شود». . در آن شب ، هر چیز نیک و بدی که در آن سال تا سال آینده خواهد شد و هر طاعت یا معصیتی ، یا هر نوزاد یا اجل یا روزی ای ، مقدر می شود. پس ، آنچه در آن شب ، مقدر و حتمی شود ، قطعی است و مشیت خدا در همان است».

به امام علیه السلام گفتم: مقصود از: « شب قدر ، بهتر از هزار ماه است» چیست؟

فرمود: «در آن شب ، کار شایسته (مثل: نماز و زکات و خوبی های گوناگون) بهتر از کار در هزار ماهی است که شب قدر در آنها نباشد و اگر چنین نبود که خداوند ، بر پاداش مؤمنان می افزاید ، به آن نمی رسیدند؛ لیکن خداوند بر حسنات آنان می افزاید».

1806. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: قَلْبُ شَهْرِ رَمَضَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ . (1) 1 / 2 خَصَائِصُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ _ فِيهَا تَقْدِيرُ كُلِّ شَيْءٍ يَكُونُ فِي السَّنَةِ الْقُرْآنَ «تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ» . (2)

«فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ» . (3)

الحديث 1805. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام _ فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى : «تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا» _ : تَنْزَلُ فِيهَا الْمَلَائِكَةُ وَالْكَتَبَةُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا ، فَيَكْتُبُونَ مَا يَكُونُ فِي السَّنَةِ مِنْ أُمُورٍ مَا يُصِيبُ الْعِبَادَ ، وَالْأَمْرُ عِنْدَهُ مَوْقُوفٌ ، لَهُ فِيهِ الْمَشِيئَةُ ، فَيَقْدَمُ مَا يَشَاءُ ، وَيُؤَخَّرُ مَا يَشَاءُ ، وَيَمْحُو مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ ، وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ . (4) .

1- الكافي : ج 4 ص 66 ح 1 ، بحار الأنوار : ج 58 ص 376 ح 9 .

2- القدر : 4 .

3- الدخان : 4 .

4- دعائم الإسلام : ج 1 ص 281 ، الكافي : ج 4 ص 157 ح 3 عن أحدهما عليه السلام نحوه .

1 / 2 ویژگی های شب قدر

الف - تقدیر هر چه در سال خواهد شد ، در آن شب است

1804. سنن الترمذی عن ابن مسعود : امام صادق علیه السلام : شب قدر ، قلب ماه رمضان است. 1 / 2 ویژگی های شب قدر الف - تقدیر هر چه در سال خواهد شد ، در آن شب است «در آن شب ، فرشتگان و روح به فرمان پروردگارشان در پی هر کاری فرود می آیند».

« در آن شب ، هر کار حکمت آمیزی فیصله داده می شود» .

1667. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام باقر علیه السلام - درباره آیه « در آن شب ، فرشتگان و روح ، فرود می آیند» - : در آن شب ، فرشتگان و نگارندگان [اعمال] ، به آسمان دنیا فرود می آیند و کارهایی را که به بندگان در طول سال خواهد رسید ، می نویسند و کار بسته به فرمان خدا و خواست اوست. آنچه را بخواهد ، جلو ، و آنچه را بخواهد ، عقب می اندازد ، و آنچه را بخواهد ، محو یا ثابت می کند؛ و أمّ الكتاب (کتاب اصلی) پیش اوست.

1668. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام _ مِنْ وَصِيَّتِهِ لِوُلْدِهِ عِنْدَ دُخُولِ شَهْرِ رَمَضَانَ _ فَاجْهَدُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنَّ فِيهِ تَقْسَمُ الْأَرْزَاقُ ، وَتُكْتَبُ الْأَجَالُ ، وَفِيهِ يُكْتَبُ وَفِدُ اللَّهِ الَّذِينَ يَقْدُونَ إِلَيْهِ ، وَفِيهِ لَيْدَةُ الْعَمَلِ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ فِي أَلْفِ شَهْرٍ .
 (1) 1669. رسول الله صلى الله عليه وآله: عنه عليه السلام: اللَّيْلَةُ الَّتِي يُفْرَقُ فِيهَا كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ، يُنَزَّلُ فِيهَا مَا يَكُونُ فِي السَّنَةِ إِلَى مِثْلِهَا مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ ، أَوْ رِزْقٍ أَوْ أَمْرٍ ، أَوْ مَوْتٍ أَوْ حَيَاةٍ ، وَيُكْتَبُ فِيهَا وَفِدُ مَكَّةَ ؛ فَمَنْ كَانَ فِي تِلْكَ السَّنَةِ مَكْتُوبًا ، لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَحْسَسَ وَإِنْ كَانَ فَقِيرًا مَرِيضًا ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهَا مَكْتُوبًا ، لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَحُجَّ وَإِنْ كَانَ غَنِيًّا صَاحِبًا . (2) راجع : ص 370 (دور ثلاث ليال في التقدير) وص 352 ، ح 246 .

ب _ هِيَ أَوَّلُ السَّنَةِ وَأَخْرُهَا 1667. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: لَيْلَةُ الْقَدْرِ هِيَ أَوَّلُ السَّنَةِ ، وَهِيَ آخِرُهَا .
 (3) 1668. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: عنه عليه السلام: رَأْسُ السَّنَةِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ ، يُكْتَبُ فِيهَا مَا يَكُونُ مِنَ السَّنَةِ إِلَى السَّنَةِ . (4) راجع : ص 30 (خصائص شهر رمضان / أول السنة) .

ج _ اِخْتِصَاصُهَا بِوَلَاةِ الْأَمْرِ 1671. رسول الله صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: آمَنُوا بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ ؛ إِنَّهَا تَكُونُ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَلِوُلْدِهِ الْأَحَدَ عَشَرَ مِنْ بَعْدِي . (5) .

- 1- .الكافي : ج 4 ص 66 ح 2 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 341 ح 6 .
- 2- .الإقبال : ج 1 ص 341 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 142 ح 3 .
- 3- .الكافي : ج 4 ص 160 ح 11 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 16 ح 31 .
- 4- .تهذيب الأحكام : ج 4 ص 332 ح 1042 .
- 5- .الكافي : ج 1 ص 533 ح 12 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 15 ح 26 .

ب _ آغاز و پایان سال است**ج _ اختصاص آن به پیشوایان**

1672. عنه صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام _ در سفارش به فرزندانش هنگام فرارسیدن ماه رمضان _ خود را به تلاش افکنید ، که در این ماه ، روزی ها تقسیم می شوند و اجل ها نوشته می شوند ، و در این ماه ، میهمانان خدا که به زیارت خانه اش می روند ، نوشته (معین) می شوند و در آن ، شبی است که عمل در آن بهتر از عمل در هزار ماه است . 1673. عنه صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: در شبی که در آن هر کار حکمت آمیزی فیصله داده می شود ، هر چه در طول سال تا شب قدر آینده خواهد شد (از: خیر و شر ، یا روزی و هر کاری ، یا مرگ و زندگی) ، فرو فرستاده می شود. در آن شب ، کاروانیان مکه ، نوشته می شوند. پس از حاجیان آن سال ، هر که نوشته (تعیین) شده باشد ، نمی تواند به مکه نرود ، هر چند تهی دست و بیمار باشد و هر که حج او مقدر نباشد ، نمی تواند حج بگذارد ، هر چند ثروتمند و تن درست باشد. ر . ك : ص 371 (نقش سه شب در سرنوشت) . و ص 353 ، ح 246 .

ب _ آغاز و پایان سال است 1671. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: شب قدر ، آغاز سال و پایان آن است. 1672. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: سر سال ، شب قدر است. در آن شب ، آنچه از این سال تا سال آینده خواهد شد ، نوشته می شود. ر . ك : ص 31 (ویژگی های ماه رمضان / آغاز سال) .

ج _ اختصاص آن به پیشوایان 1675. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: به شب قدر ایمان بیاورید. آن شب ، پس از من ، از آن علی بن ابی طالب و فرزندان یازده گانه اوست.

1676. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإمام الجواد عليه السلام: «إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: «إِنَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي كُلِّ سَنَةٍ، وَإِنَّهُ يَنْزِلُ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ أَمْرُ السَّنَةِ، وَلِذَلِكَ الْأَمْرِ وُلاةٌ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ» .

فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: مَنْ هُمْ؟

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «أَنَا وَأَحَدَ عَشَرَ مِنْ صُلْبِي أَيْمَةً مُحَدَّثُونَ» . (1) 1677. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام علي عليه السلام: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: «يَا عَلِيُّ، أَتَدْرِي مَا مَعْنَى لَيْلَةِ الْقَدْرِ؟»

فَقُلْتُ: لَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ .

فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَدَّرَ فِيهَا مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَكَانَ فِيهَا قَدَّرَ عِزَّ وَجَلَّ وَوَلَايَةَ الْأَيْمَةِ مِنْ وُلْدِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ» . (2) د - نُزُولُ الْمَلَائِكَةِ فِيهَا إِلَى صَاحِبِ الْأَمْرِ 1679. معاني الأخبار عن أحمد بن أبي عبد الله عن أبيه رفاً للإمام الباقر عليه السلام: لَا تَخْفَى عَلَيْنَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ، إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَطُوفُونَ بِهَا فِيهَا . (3) 1676. بيامبر خدا صلى الله عليه وآله: تفسير القمي: قِيلَ لِأَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: تَعْرِفُونَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ؟

فَقَالَ: «وَكَيْفَ لَا نَعْرِفُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ وَالْمَلَائِكَةَ يَطُوفُونَ بِهَا فِيهَا» . (4) 1802. عنه صلى الله عليه وآله: رجال الكشي عن إسماعيل بن أبي حمزة: رَكِبَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمًا إِلَى حَائِطٍ لَهُ مِنْ حَيْطَانِ الْمَدِينَةِ، فَرَكِبَتْ مَعَهُ إِلَى ذَلِكَ الْحَائِطِ وَمَعَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ خَالِدٍ .

فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ بْنُ خَالِدٍ: جُعِلَتْ فِدَاكَ! يَعْلَمُ الْإِمَامُ مَا فِي يَوْمِهِ؟

فَقَالَ: «يَا سُلَيْمَانُ، وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالنُّبُوَّةِ وَاصْطَفَاهُ بِالرِّسَالَةِ، إِنَّهُ لَيَعْلَمُ

مَا فِي يَوْمِهِ، وَفِي شَهْرِهِ، وَفِي سَنَتِهِ» .

ثُمَّ قَالَ: «يَا سُلَيْمَانُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ رُوحًا تَنْزِلُ عَلَيْهِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ فَيَعْلَمُ مَا فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى مِثْلِهَا مِنْ قَابِلٍ، وَعَلِمَ مَا يَحْدُثُ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ» . (5) .

1- الكافي: ج 1 ص 532 ح 11 وص 247 ح 2، بحار الأنوار: ج 97 ص 15 ح 25 .

2- معاني الأخبار: ص 315 ح 1، بحار الأنوار: ج 97 ص 18 ح 38 .

3- تفسير القمي: ج 2 ص 290، بحار الأنوار: ج 97 ص 13 ح 19 .

4- تفسير القمي: ج 2 ص 431، بحار الأنوار: ج 97 ص 14 ح 23 .

5- رجال الكشي: ج 2 ص 646 ح 664، بحار الأنوار: ج 46 ص 272 ح 76 .

د - نزول فرشتگان در آن شب بر صاحب الأمر

1801. عنه صلى الله عليه و آله: امام جواد عليه السلام: امیر مؤمنان علیه السلام به ابن عباس فرمود: «شب قدر، در هر سال هست. در آن شب، برنامه سال، فرود می آید و پس از پیامبر خدا، آن برنامه را عهده دارانی است».

ابن عباس گفت: آنان کیان اند؟

[امیر مؤمنان علیه السلام] فرمود: «من و یازده نفر از نسل من، پیشوایانی مُحدَّث [که از عالم غیب با آنان سخن گفته می شود]». 1800. عنه صلى الله عليه و آله: امام علی علیه السلام: پیامبر خدا به من فرمود: «ای علی! آیا می دانی معنای شب قدر چیست؟».

گفتم: نه، ای پیامبر خدا!

فرمود: «خداوند متعال در آن شب، آنچه را تا روز قیامت خواهد شد، مقدر کرده است و از جمله آنچه مقدر کرده، ولایت تو و ولایت امامان از نسل تو تا روز قیامت است». د - نزول فرشتگان در آن شب بر صاحب الأمر 1798. امام باقر علیه السلام: امام باقر علیه السلام: شب قدر بر ما پوشیده نمی ماند. فرشتگان در آن شب، گرد ما می چرخند. 1798. الإمام الباقر علیه السلام: تفسیر القمّی: به امام باقر علیه السلام گفتند: شب قدر را می شناسید؟

فرمود: «چگونه شب قدر را شناسیم، در حالی که فرشتگان در آن شب بر گرد ما می چرخند؟!». 1797. پیامبر خدا صلى الله عليه و آله: رجال الکشی - به نقل از اسماعیل بن ابی حمزه - روزی، امام باقر علیه السلامسوار [بر مرکب] شد و به باغی که اطراف مدینه داشت، رفت. من نیز سوار شدم و تا آن نخلستان همراهش بودم. سلیمان بن خالد نیز با ما بود. سلیمان بن خالد به امام علیه السلامگفت: فدایت شوم! آیا امام می داند که در روزش چه اتفاقی می افتد؟

فرمود: «ای سلیمان! سوگند به آن که محمد را به نبوت برانگیخت و او را به

رسالت برگزید، امام می داند که در روزش، در ماهش و در سالش چه اتفاقی خواهد افتاد».

سپس فرمود: «ای سلیمان! آیا نمی دانی که روح در شب قدر بر او فرود می آید و او آنچه را در این سال تا سال آینده و آنچه را در شب و روز رخ می دهد، می داند؟».

1796. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بصائر الدرجات عن هشام: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ: «فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ». (1)

قَالَ: «تِلْكَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ يُكْتَبُ فِيهَا وَفْدُ الْحَاجِّ، وَمَا يَكُونُ فِيهَا مِنْ طَاعَةٍ أَوْ مَعْصِيَةٍ، أَوْ مَوْتٍ أَوْ حَيَاةٍ، وَيُحَدِّثُ اللَّهُ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَا يَشَاءُ، ثُمَّ يُلْقِيهِ إِلَى صَاحِبِ الْأَرْضِ».

قَالَ الْحَارِثُ بْنُ الْمُغِيرَةِ الْبَصْرِيُّ، قُلْتُ: وَمَنْ صَاحِبُ الْأَرْضِ؟

قَالَ: «صَاحِبِكُمْ». (2) 1795. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: تفسیر القمّي: قَوْلُهُ تَعَالَى: «تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا» قَالَ (3): «تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَرُوحُ الْقُدُسِ عَلَى إِمَامِ الزَّمَانِ، وَيَدْفَعُونَ إِلَيْهِ مَا قَدْ كَتَبُوهُ مِنْ هَذِهِ الْأُمُورِ». (4) هـ - سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ 1793. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَخْرُجُ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ حَتَّى يُضِيءَ فَجْرُهَا وَلَا يَسْتَطِيعُ فِيهَا عَلَى أَحَدٍ بِخَبَلٍ أَوْ دَاءٍ، أَوْ ضَرْبٍ مِنْ ضُرُوبِ الْفَسَادِ، وَلَا يُنْفَذُ فِيهِ سِحْرٌ سَاحِرٍ». (5).

1- الدخان: 4.

2- بصائر الدرجات: ص 221 ح 4، بحار الأنوار: ج 97 ص 23 ح 51.

3- كذا في المصدر مضمرا.

4- تفسير القمّي: ج 2 ص 431، بحار الأنوار: ج 97 ص 14 ح 23.

5- مجمع البيان: ج 10 ص 789؛ تفسير القرطبي: ج 20 ص 137.

هـ _ آن شب ، تا دمیدن سپیده ایمن است

1792. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بصائر الدرجات _ به نقل از هشام _ : به امام صادق علیه السلام گفتم: این سخن خداوند که « در آن شب ، هر کار حکمت آمیزی فیصله داده می شود» چیست؟

فرمود: «آن ، شب قدر است. در آن شب ، گروه حاجیان آنچه در آن سال (از: اطاعت و معصیت یا مرگ و زندگی) خواهد بود ، نوشته (مقدر) می شود و خداوند در شب و روز ، آنچه را بخواهد ، پدید می آورد؛ سپس آن را به صاحب زمین می رساند».

حارث بن مغیره بصری گوید: گفتم: صاحب زمین کیست؟

فرمود: «پیشوای شما». 1791. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: تفسیر القمّی: درباره این آیه که : « در آن شب ، فرشتگان و روح فرود می آیند» فرمود: «فرشتگان و روح القدس بر امام زمان فرود می آیند و آنچه را از این کارها نوشته اند ، به وی تحویل می دهند». هـ _ آن شب ، تا دمیدن سپیده ایمن است 1789. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: شیطان در این شب ، بیرون نمی آید تا آن که سپیده اش تابان شود و در آن شب ، او نمی تواند کسی را فلج یا دردمند سازد ، یا فسادی بر کسی وارد آورد. و در آن ، جادوی هیچ جادوگری کارگر نمی شود.

1797. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإمام زين العابدين عليه السلام - من دُعائه عند دُخولِ شهرِ رَمَضانِ - : ثُمَّ فَضَّلَ لَيْلَةَ وَاحِدَةٍ مِنْ لَيَالِيهِ عَلَى لَيَالِي أَلْفِ شَهْرٍ ، وَسَمَّاهَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ ، تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ، سَلَامٌ دَائِمٌ الْبَرَكَةِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ بِمَا أَحْكَمَ مِنْ قَضَائِهِ . (1)

1- .الصحيفة السجادية: ص 166 الدعاء 44 ، مصباح المتهجد : ص 607 ح 695 وفيه إلى «طلوع الفجر» .

1796. عنه صلى الله عليه وآله: امام سجّاد عليه السلام _ در دعای خویش هنگام شروع ماه رمضان _ :سپس از شب های این ماه ، يك شب را بر شب های هزار ماه ، برتری داد و آن را «شب قدر» نامید. در آن شب ، فرشتگان و «روح» به فرمان پروردگارشان برای هر کاری فرود می آیند. [آن شب ،] ایمن و پیوسته خجسته است ، تا دمیدن سپیده ، بر هر کس از بندگانش که بخواهد ، طبق تقدیری که استوار داشته است .

الفصل الثاني : أي ليلة هي؟ 2 / 1 في العَشرِ الأَخيرِ 1792. عنه صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ . (1) 1791. عنه صلى الله عليه وآله : ثواب الأعمال : عَن حُمْرَانَ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «إِنَّ أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَّكَةٍ» .

قال : «نعم ، هِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ ، وَهِيَ مِنْ كُلِّ سَنَةٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ» . (2) 2 / 2 لَيْلَةُ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ 1788. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الباقر عليه السلام : إِنَّ عَلَيَّ كَانَ يَتَحَرَّى لَيْلَةَ الْقَدْرِ ، لَيْلَةَ تِسْعَ عَشْرَةَ ، وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ ، وَثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ . (3) .

1- صحيح البخاري : ج 2 ص 710 ح 1916 ، كنز العمال : ج 8 ص 533 ح 24024 .

2- ثواب الأعمال : ص 92 ح 11 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 19 ح 41 .

3- المصنّف لعبد الرزاق : ج 4 ص 251 ح 7696 .

فصل دوم : شبِ قدر چه شبی است؟

1 / 2 در دهه آخر

2 / 2 شب های بیست و سوم و بیست و یکم و نوزدهم

فصل دوم : شبِ قدر چه شبی است؟ 1 / 2 در دهه آخر 1784. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : شب قدر را در دهه آخر ماه رمضان بجوید. 1783. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : ثواب الأعمال : حمران از امام باقر علیه السلام درباره آیه: « همانا ، آن را در شبی خجسته نازل کردیم» پرسید.

فرمود: «آری. آن ، شب قدر است . آن شب ، در هر سال ، در ماه رمضان و در دهه آخر آن است». 2 / 2 شب های بیست و سوم و بیست و یکم و نوزدهم 1780. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام باقر علیه السلام: همانا علی علیه السلام شب قدر را در شب: نوزدهم و بیست و یکم و بیست و سوم می جست.

2 / 3 لَيْلَةٌ ثَلَاثٌ وَعِشْرِينَ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ 1786. عنه صلى الله عليه وآله: تهذيب الأحكام عن زرارة عن الإمام الباقر عليه السلام، قال: سَأَلْتُهُ عَنِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ. قَالَ: «هِيَ لَيْلَةٌ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، أَوْ ثَلَاثٌ وَعِشْرِينَ».

قُلْتُ: أَلَيْسَ إِنَّمَا هِيَ لَيْلَةٌ؟

قَالَ: «بَلَى»،

قُلْتُ: فَأَخْبِرْنِي بِهَا.

فَقَالَ: «وَمَا عَلَيْكَ أَنْ تَفْعَلَ خَيْرًا فِي لَيْلَتَيْنِ؟» (1) 2 / 4 لَيْلَةٌ ثَلَاثٌ وَعِشْرِينَ 1783. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةٌ ثَلَاثٌ وَعِشْرِينَ. (2) 1782. عنه صلى الله عليه وآله: المصنّف عن أبي النضر: إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أُنَيْسٍ الْجُهَنِيَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي رَجُلٌ شَاسِعُ الدَّارِ فَأَمُرُنِي بِلَيْلَةٍ أَنْزَلَ فِيهَا.

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: «إِنْزِلْ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ» (3) 1781. عنه صلى الله عليه وآله: السنن الكبرى عن عبد الله بن أنيس: كُنَّا بِالْبَادِيَةِ فَقُلْنَا: إِنْ قَدِمْنَا بِأَهْلِينَا شَقَّ عَلَيْنَا، وَإِنْ خَلَفْنَا هُمْ أَصَابَتْهُمْ ضَيْقَةٌ. فَبَعَثُونِي - وَكُنْتُ أَصْغَرَهُمْ - إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَذَكَرْتُ لَهُ قَوْلَهُمْ، فَأَمَرَنَا بِلَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ. (4)

1- تهذيب الأحكام: ج 3 ص 58 ح 200، بحار الأنوار: ج 97 ص 4 ح 4.

2- الإقبال: ج 1 ص 375، بحار الأنوار: ج 98 ص 160 ح 4.

3- المصنّف لعبد الرزاق: ج 4 ص 250 ح 7691.

4- السنن الكبرى: ج 4 ص 509 ح 8537.

2 / 3 شب های بیست و سوم و بیست و یکم

2 / 4 شب بیست و سوم

2 / 3 شب های بیست و سوم و بیست و یکم 1778. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : تهذیب الأحكام _ به نقل از زُراره _ : از امام باقر علیه السلام درباره شب قدر پرسیدم.

فرمود: «شب بیست و یکم یا بیست و سوم است».

گفتم: مگر نه این که شب قدر ، يك شب است؟

فرمود: «آری».

گفتم: پس ، آن را به من خبر بده.

فرمود: «چه عیبی دارد که در دو شب ، کار خیر انجام دهی؟!». 2 / 4 شب بیست و سوم 1775. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : شب قدر ، شب بیست و سوم است. 1779. مسند الشهاب عن عمران بن حصین : المصنّف _ به نقل از ابو نصر _ : عبد الله بن أنیس جُهَنی گفت: ای پیامبر خدا! من مردی هستم که خانه ام دور است. يك شب را دستور بده که بیایم و در مدینه بمانم.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «شب بیست و سوم بیا». 1778. رسول الله صلی الله علیه و آله : السنن الكبرى _ به نقل از عبد الله بن أنیس _ : در صحرا بودیم. گفتیم اگر با خانواده خود [به مدینه برای احیا] بیاییم ، بر ما سخت خواهد بود و اگر آنان را وانهیم و خود بیاییم ، بر آنان تنگنا خواهد شد. مرا که کوچک ترین آنان بودم ، نزد پیامبر خدا فرستادند . سخن آنان را به ایشان باز گفتم. ما را دستور داد که شب بیست و سوم بیاییم.

1777. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ الْجُهَنِيَّ أَتَى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي إِبِلًا وَعَنْمًا وَعِلْمَةً، فَأُحِبُّ أَنْ تَأْمُرَنِي لَيْلَةً أُدْخِلُ فِيهَا فَأَشْهَدُ الصَّلَاةَ - وَذَلِكَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ - فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَسَارَّةً فِي أُذُنِهِ .

_ قَالَ : _ فَكَانَ الْجُهَنِيُّ إِذَا كَانَتْ لَيْلَةٌ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ دَخَلَ بِإِبِلِهِ وَعَنْمِهِ وَأَهْلِهِ وَوُلْدِهِ وَعِلْمَتِهِ ، فَكَانَ تِلْكَ اللَّيْلَةُ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ بِالْمَدِينَةِ ، فَإِذَا أَصْبَحَ خَرَجَ بِأَهْلِهِ وَعَنْمِهِ وَإِبِلِهِ إِلَى مَكَانِهِ . (1) 1776. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: لَيْلَةُ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ اللَّيْلَةُ الَّتِي يُفْرَقُ فِيهَا كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ، وَفِيهَا يُكْتَبُ وَفَدُّ الْحَاجِّ وَمَا يَكُونُ مِنَ السَّنَةِ إِلَى السَّنَةِ . (2) 1775. عنه صلى الله عليه وآله: عنه عليه السلام: إِنَّ لَيْلَةَ الثَّالِثِ وَالْعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ هِيَ لَيْلَةُ الْجُهَنِيِّ ، فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ، وَفِيهَا تَتَبُّتُ الْبَلَايَا وَالْمَنَايَا ، وَالْأَجَالُ وَالْأَرْزَاقُ وَالْقَضَايَا ، وَجَمِيعُ مَا يُحْدِثُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا إِلَى مِثْلِهَا مِنَ الْحَوْلِ .

فَطُوبَى لِعَبْدٍ أَحْيَاهَا رَاكِعًا وَسَاجِدًا ، وَمَثَلٌ خَطَايَاهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَيَبْكِي عَلَيْهَا ، فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ رَجَوْتُ أَلَّا يَخِيبَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ . (3) راجع : ص 416 (ما يختصُّ بالليلة الثالثة والعشرين) .

-
- 1- الإقبال: ج 1 ص 375، تهذيب الأحكام: ج 4 ص 330 ح 1032 نحوه، بحار الأنوار: ج 97 ص 9 ح 12 .
  - 2- الهداية: ص 197، بحار الأنوار: ج 97 ص 9 ح 11 .
  - 3- الدعوات: ص 207 ح 561، بحار الأنوار: ج 97 ص 4 ح 5 .

1773. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام باقر علیه السلام: جُهَنی نزد پیامبر خدا آمد و گفت: ای پیامبر خدا! من شتران و گوسفندان و غلامانی دارم. دوست دارم که دستور دهی يك شب را به مسجد بیایم و در نماز، حاضر شوم. و این، در ماه رمضان بود.

پیامبر صلی الله علیه و آله او را فرا خواند و در گوش او آهسته چیزی گفت.

از آن پس، هر گاه شب بیست و سوم می شد، جُهَنی با شتران و گوسفندان و خانواده و فرزندان و غلامانش وارد می شد، آن شب (شب بیست و سوم) را در مدینه می ماند و صبح که می شد، با خانواده و گوسفندان و شترانش به جای خود بر می گشت. 1772. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: شب بیست و سوم، شبی است که در آن هر کار حکمت آمیزی فیصله می یابد. در آن شب، گروه حاجیان و آنچه از این سال تا سال آینده خواهد شد، نوشته می شوند. 1771. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: شب بیست و سوم ماه رمضان، شب جُهَنی است. در آن شب، هر کار حکمت آمیزی فیصله می یابد و در آن شب، بلاها و مرگ ها و اجل ها و روزی ها و حوادث و مقدرات، ثبت می شوند و نیز همه آنچه خداوند متعال در آن شب تا سال آینده پدید می آورد.

پس خوشا به حال آن که آن شب را با رکوع و سجوده زنده بدارد و گناهایش را در برابر چشمش بیاورد و بر آنها بگیرد. پس هر گاه چنین کند، امید دارم که اگر خدا بخواهد، محروم و ناکام نگردد. ر. ک: ص 417 (آنچه مخصوص شب بیست و سوم است).

2 / 5 دور ثلاث ليالٍ في التّقدِيرِ 1678. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: التّقدِيرُ في ليلةٍ تسعِ عشرةٍ، والإبرامُ في ليلةٍ إحدى وعشرينَ، والإمضاءُ في ليلةٍ ثلاثٍ وعشرينَ. (1) 1679. معانى الأخبار (_ به نقل از احمد بن ابى عبد الله، از پدرش، در) الإقبال عن عبد الله بن سنان: سألته (2) عن النّصفِ من شعبانَ .

فَقَالَ: «ما عندي فيه شيءٌ، ولكن إذا كانت ليلةٌ تسعِ عشرةٍ من شهرِ رمضانَ، فُسِّمَ فيها (3) الأرزاقُ، وكُتِبَ فيها الآجالُ، وخرَجَ فيها صِكاكُ الحاجِّ، وأطاعَ اللهُ إلى عبادِهِ فَعَفَرَ اللهُ لَهُمُ إلا شاربَ مُسكرٍ، فإذا كانت ليلةً ثلاثٍ وعشرينَ فيها يُفَرَّقُ كُلُّ أمرٍ حكيمٍ، ثُمَّ يَنْتَهِي ذَلِكَ وَيَقْضَى» .

قال: قُلْتُ إلى مَنْ؟

قال: «إلى صاحبِكُمْ، ولولا ذلكَ لم يَعْلَمَ». (4) 1680. رسول الله صلى الله عليه وآله: الكافي عن إسحاق بن عمّار [عن أبي عبد الله عليه السلام] (5)، قال: سَمِعْتُهُ يَقُولُ، وناسٌ يسألونَهُ يقولونَ: الأرزاقُ تُقسَمُ ليلةَ النّصفِ من شعبانَ؟

قال: فَقَالَ: «لا، والله ما ذلكَ إلا في ليلةٍ تسعِ عشرةٍ من شهرِ رمضانَ، وإحدى وعشرينَ، وثلاثٍ وعشرينَ؛ فإنَّ في ليلةٍ تسعِ عشرةٍ يلتقي الجمعانُ، وفي ليلةٍ إحدى وعشرينَ «يُفَرَّقُ كُلُّ أمرٍ حكيمٍ» (6)، وفي ليلةٍ ثلاثٍ وعشرينَ

يُمضى ما أرادَ اللهُ عز و جل من ذلكَ، وهي ليلةُ القدرِ التي قالَ اللهُ عز و جل: «خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ» . (7)

قال: قُلْتُ: ما معنى قولِهِ: يلتقي الجمعانُ؟

قال: «يَجْمَعُ اللهُ فيها ما أرادَ من تقديمِهِ وتأخيرِهِ، وإرادَتِهِ وقضائِهِ» .

قال: قُلْتُ: فما معنى يُمضيه في ثلاثٍ وعشرينَ؟

قال: «إنَّهُ يُفَرِّقُهُ في ليلةٍ إحدى وعشرينَ، ويكونُ لَهُ فيه البداءُ، فإذا كانت ليلةً ثلاثٍ وعشرينَ أمضاءً، فيكونُ مِنَ المَحْتومِ الَّذي لا يبدو لَهُ فيه تَبَارَكَ وتعالى» . (8)

1- الكافي: ج 4 ص 159 ح 9 .

2- الظاهر أنه سأل الإمام الصادق عليه السلام .

3- في المصدر: «قسّم فيه» والتصويب من الطبعة الحجرية .

4- الإقبال: ج 1 ص 341، بحار الأنوار: ج 97 ص 22 ح 50.

5- ما بين المعقوفين أثبتناه من الإقبال .

6- الدخان: 4 .

7- القدر: 3 .

8- الكافي: ج 4 ص 158 ح 8، بحار الأنوار: ج 98 ص 144 ح 3 .

2 / 5 نقش سه شب در سرنوشت

2 / 5 نقش سه شب در سرنوشت 1683. الإمام الصادق علیه السلام: امام صادق علیه السلام: سرنوشت (مُقَدَّر شدن) ، در شب نوزدهم است و محکم ساختن ، در شب بیست و یکم و امضا (حتمی سازی) ، در شب بیست و سوم. 1684. رسول الله صلی الله علیه و آله الإقبال _ به نقل از عبد الله بن سنان _ : از امام علیه السلام درباره نیمه شعبان پرسیدم .

فرمود : «در نزد من چیزی درباره آن نیست ؛ اما وقتی شب هفدهم ماه رمضان می شود ، روزی ها در آن تقسیم می شود ، آجل ها نوشته می شوند ، طومار حجّ حاجیان صادر می گردد ، خداوند بر بندگانش اشراف یافته ، آنان را می آمرزد ، بجز میخواره را . پس هر گاه شب بیست و سوم فرا می رسد ، در آن هر کار استواری فیصله می یابد ، سپس نهایی شده ، حتمی می گردد» .

گفتم : به چه کسی؟

فرمود : «به پیشوایتان . و اگر چنین نبود ، نمی دانست» . 1774. رسول الله صلی الله علیه و آله : الکافی _ به نقل از اسحاق بن عمّار _ : در حالی که مردم از امام صادق علیه السلامی پرسیدند و می گفتند: «آیا روزی ها در شب نیمه شعبان تقسیم می شود؟» ، فرمود: «نه ، به خدا چنین نیست ، مگر در شب نوزدهم ماه رمضان و بیست و یکم و بیست و سوم. در شب نوزدهم ، دو مجموعه به هم می رسند و در شب بیست و یکم ، « هر کار حکمت آمیزی فیصله می یابد» و در شب بیست و سوم ، از

آنها آنچه را اراده الهی باشد ، حتمی می شود و آن ، شب قدری است که خداوند فرموده: « بهتر از هزار ماه است» .» .

گفتم: معنای این که دو مجموعه به هم می رسند ، چیست؟

فرمود: «آنچه را خداوند می خواهد که جلو یا عقب بیندازد و آن را اراده و مقدر کند ، در آن شب ، گرد می آورد» .

گفتم: معنای این که آن را در شب بیست و سوم حتمی می سازد ، چیست؟

فرمود: «آن را در شب بیست و یکم فیصله می دهد ، و گاهی برای او بداء (عوض شدن تصمیم) حاصل می شود ، و چون شب بیست و سوم شود ، آن را امضا می کند و آن گاه ، از مقدرات حتمی خواهد شد که نظر خدای متعال درباره آن بر نمی گردد» .

راجع : ص 354 (خصائص ليلة القدر / فيها تقدير كل شيء يكون في السنة) .

2 / 6 سَتَرَهَا نَظْرًا لَكُمْ 1770. رسول الله صلى الله عليه وآله : شرح نهج البلاغة عن ابن عرادة: قِيلَ [لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ]: أَخْبِرْنَا عَنِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ؟

قَالَ: «مَا أَخْلَوْ مِنْ أَنْ أَكُونَ أَعْلَمُهَا فَاسْتُرَ عِلْمَهَا، وَلَسْتُ أَشْكُ أَنَّ اللَّهَ إِذَا يَسْتُرُهَا عَنْكُمْ نَظَرَ لَكُمْ؛ لِأَنَّهُ لَوْ أَعْلَمَكُمْ مَوَاهِبَ عَمِلْتُمْ فِيهَا وَتَرَكْتُمْ غَيْرَهَا، وَأَرْجُو أَنْ لَا تُخْطِئَكُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ» . (1) راجع : ص 376 ، ح 280 و ص 376 ، ح 283 و ص 384 (حول ليلة القدر / تحديد ليلة القدر) .

1- . شرح نهج البلاغة : ج 20 ص 154 ؛ بحار الأنوار : ج 97 ص 5 ح 6 .

2 / 6 پوشیده بودن آن ، به سود شماست

ر.ك: ص 355 (ویژگی های شب قدر / تقدیر هر چه در سال خواهد شد).

2 / 6 پوشیده بودن آن ، به سود شماست 1765. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : شرح نهج البلاغة _ به نقل از ابن عراده _ : [به امیر مؤمنان علیه السلام] گفتند: ما را از شب قدر آگاه کن. فرمود: «خالی از این نیستم که آن را بدانم و از شما پنهان کنم . شك ندارم که خداوند به خاطر كمك کردن و مهلت دادن به شما آن را از شما می پوشاند؛ چون اگر آن را به شما اعلام می کرد ، در همان شب ، عمل می کردید و در غیر آن شب ، عبادت را ترك می کردید ، و امید آن دارم که اگر خدا بخواهد ، شب قدر را به خطا نگیرید». ر.ك: ص 377 ، ح 280 و 283 . و ص 385 (پژوهشی پیرامون شب قدر / تعیین شب قدر) .

2 / 71 طُرُقُ مَعْرِفَةِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ _ قِرَاءَةُ سُورَةِ الدُّخَانِ كُلَّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ مِئَةَ مَرَّةٍ 1764. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ خطاب به سلمان _) الإمام الصادق عليه السلام: قَالَ رَجُلٌ لِأَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : ... يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ ، كَيْفَ أَعْرِفُ أَنَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ تَكُونُ فِي كُلِّ سَنَةٍ؟

قَالَ : «إِذَا أَتَى شَهْرُ رَمَضَانَ فَاقْرَأْ سُورَةَ الدُّخَانِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِئَةَ مَرَّةٍ ، فَإِذَا أَتَتْ لَيْلَةُ ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ ، فَإِنَّكَ نَاطِرٌ إِلَى تَصَدِيقِ الَّذِي سَأَلْتَ عَنْهُ» . (1) ب _ قِرَاءَةُ سُورَةِ الْقَدْرِ كُلَّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ أَلْفَ مَرَّةٍ 1762. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام: إِذَا أَتَى شَهْرُ رَمَضَانَ فَاقْرَأْ كُلَّ لَيْلَةٍ «إِنَّ أَنْزَلْنَاهُ» أَلْفَ مَرَّةٍ ، فَإِذَا أَتَتْ لَيْلَةُ ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ ، فَاشْدُدْ قَلْبَكَ ، وَافْتَحْ أُذُنَيْكَ بِسَمْعِ الْعَجَائِبِ مِمَّا تَرَى . (2) راجع : ص 420 (ما يختص بالليلة الثالثة والعشرين / قراءة سورة القدر ألف مرة) .

2 / 8 عَلامَةُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ 1764. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ لِسَلْمَانَ _) الكافي عن محمد بن مسلم عن أحدهما عليهما السلام ، قال : سَأَلْتُهُ عَنْ عَلامَةِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ .

فَقَالَ : «عَلامَتُهَا أَنْ تَطْيِبَ رِيحُهَا ، وَإِنْ كَانَتْ فِي بَرْدٍ دَفِنَتْ ، وَإِنْ كَانَتْ فِي حَرٍّ بَرَدَتْ فَطَابَتْ» . (3) .

1- الكافي : ج 1 ص 251 ح 8 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 379 ح 3 .

2- الأُمالي للصدوق : ص 751 ح 1007 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 379 ح 3 .

3- الكافي : ج 4 ص 157 ح 3 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 9 ح 12 .

2 / 7 راه های شناخت شب قدر

الف _ صد بار خواندن سوره دخان در هر شب ماه رمضان

ب _ هزار بار خواندن سوره قدر در هر شب ماه رمضان

2 / 8 نشانه شب قدر

2 / 7 راه های شناخت شب قدر الف _ صد بار خواندن سوره دخان در هر شب ماه رمضان 1760. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ لعائشة _) امام صادق علیه السلام: مردی به امام باقر علیه السلام گفت: ... ای پسر پیامبر! از کجا بدانم که در هر سال ، شب قدر است؟

فرمود: «هر گاه ماه رمضان آمد ، هر شب سوره دخان را صد بار بخوان. پس چون شب بیست و سوم آید ، به درست بودن آنچه از آن پرسیدی ، خواهی نگریست». ب _ هزار بار خواندن سوره قدر در هر شب ماه رمضان 1758. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: چون ماه رمضان آید ، هر شب ، هزار بار سوره «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ» بخوان. پس چون شب بیست و سوم آید ، دلت را محکم کن و گوش هایت را برای شنیدن شگفتی هایی از آنچه می بینی ، بگشای. ر . ك : ص 421 (آنچه مخصوص شب بیست و سوم است / خواندن هزار بار سوره قدر).

2 / 8 نشانه شب قدر 1754. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الكافی _ به نقل از محمد بن مسلم _ : از او (امام باقر یا امام صادق علیهما السلام) درباره نشانه شب قدر پرسیدم.

فرمود: «از نشانه آن ، این است که بوی آن خوش است. اگر در فصل سرما باشد ، آن شب گرم می شود و اگر در فصل گرما باشد ، خنک و خوب و خوش می شود».

2 / 9 مَنْ يُدْرِكُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ 1751. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَمَّا انصَرَفَ مِنْ عَرَفَاتٍ وَسَارَ إِلَى مَنَى، دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَاجْتَمَعَ إِلَيْهِ النَّاسُ يَسْأَلُونَهُ عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَقَامَ خَطِيْبًا، فَقَالَ _ بَعْدَ الثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ _:

«أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّكُمْ سَأَلْتُمُونِي عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَلَمْ أَطُورْهَا عَنْكُمْ لِأَنِّي لَمْ أَكُنْ بِهَا عَالِمًا، إَعْلَمُوا أَيُّهَا النَّاسُ أَنَّهُ مَنْ وَرَدَ عَلَيْهِ شَهْرُ رَمَضَانَ وَهُوَ صَاحِحٌ سَوِيٌّ فَصَامَ نَهَارَهُ، وَقَامَ وَرَدًا مِنْ لَيْلِهِ، وَوَأْظَبَ عَلَى صَدَلَاتِهِ وَهَجَرَ إِلَى جُمُعَتِهِ، وَغَدَا إِلَى عِيدِهِ؛ فَقَدْ أُدْرِكُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، وَفَازَ بِجَائِزَةِ الرَّبِّ عَزَّ وَجَلَّ». (1) 1758. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ صَلَّى مِنْ أَوَّلِ شَهْرِ رَمَضَانَ إِلَى آخِرِهِ فِي جَمَاعَةٍ، فَقَدْ أَخَذَ بِحِطِّ مَنْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ. (2) 1757. عنه صلى الله عليه وآله: مَنْ صَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ، حَتَّى يَنْقُضِيَ شَهْرَ رَمَضَانَ، فَقَدْ أَصَابَ مِنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ بِحِطِّ وَإِفْرِ. (3) 1756. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإقبال: فِي كِتَابِ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْمِثْمِيِّ: فِي كِتَابِ أَصْلُهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: كَانَ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ تَصَدَّقَ فِي كُلِّ يَوْمٍ بِدِرْهَمٍ، فَيَقُولُ: «لَعَلِّي أُصِيبُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ». (4) راجع: ص 300، ح 227.

-
- 1- .كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 97 ح 1834 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 18 ح 40 .
  - 2- .كنز العمال : ج 8 ص 545 ح 24090 نقلاً عن تاريخ بغداد .
  - 3- .شعب الإيمان : ج 3 ص 340 ح 3707 ، كنز العمال : ج 8 ص 545 ح 24091 .
  - 4- .الإقبال : ج 1 ص 150 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 82 ح 1 .

2 / 9 آن که شب قدر را درمی یابد

اشاره

2 / 9 آن که شب قدر را درمی یابد 1752. رسول الله صلی الله علیه و آله: امام باقر علیه السلام: پیامبر صلی الله علیه و آله ، چون از عرفات برگشت و به منا رفت ، وارد مسجد شد. مردم ، گرد او جمع شدند و از شب قدر می پرسیدند. پیامبر صلی الله علیه و آله به سخن ایستاد و پس از ثنای الهی چنین فرمود:

«اما بعد ، شما مرا از شب قدر پرسیدید ، بیان نکردن آن برای این نبود که نسبت به آن عالم نبودم. بدانید _ ای مردم _ هر کس ماه رمضان بر او وارد شود و او صحیح و سالم باشد ، پس ، روزش را روزه بدارد و بخشی از شب آن را به عبادت برخیزد و مواظب نمازش باشد و در گرمای آن به نماز جمعه اش برود و سحرگاه به نماز عیدش برود ، به یقین ، شب قدر را دریافته و به جایزه پروردگار ، دست یافته است.» 1751. رسول الله صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس از آغاز تا پایان ماه رمضان ، نماز را به جماعت بخواند ، بهره ای از شب قدر برده است. 1750. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس نماز مغرب و عشا را به جماعت بخواند تا آن که ماه رمضان سپری شود ، بهره سرشاری از شب قدر برده است. 1749. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال: در کتاب علی بن اسماعیل میثمی ، چنین آمده است:

در نوشته ای که اصل آن از امام سجّاد علیه السلام است ، نقل شده که آن امام ، هر گاه ماه رمضان فرا می رسید ، هر روز ، يك درهم صدقه می داد و می فرمود: «شاید شب قدر را دریابم». ر . ك : ص 301 ، ح 227 .

پژوهشی پیرامون شب قدر

اشاره

پژوهشی پیرامون شب قدر «إِنَّ آ أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ»؛

ما قرآن را در شب قدر نازل کردیم.

سخن درباره شب قدر است؛ شب شکوهمند به سبب نزول قرآن؛ شبی که والاترین و پربرکت ترین شب های سال به شمار می رود؛ شبی بزرگ که پیامبر خدا آن را چنین ستوده است: «شَهْرُ رَمَضَانَ سَيِّدُ الشُّهُورِ، وَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ سَيِّدَةُ اللَّيَالِي»؛ ماه رمضان، سرور ماه ها و شب قدر، سرور شب هاست. جایگاه والای این شب و نقش رسای آن در میهمان سرای الهی و بهره وری از برکات و دست آوردهای این ضیافت الهی، تا آن جاست که امام صادق علیه السلام آن را «قلب» این ماه نامیده است: «قَلْبُ شَهْرِ رَمَضَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ»؛ قلب ماه رمضان، شب قدر است. کسی که بخواهد ماه رمضان برای او ماهی زنده، با نشاط، حیات آفرین و سرشار و پربار باشد، باید از این قلب، مواظبت کند. مراقبت از این قلب، ممکن است سرنوشت ساز و بیمه کننده همه عمر انسان باشد، که «لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ»؛ شب قدر، بهتر از هزار شب است».

یکم . معنای شب قدر

برای شناخت قلب ماه رمضان و به خاطر دست یافتن به دست آوردهای خوب این شب عظیم و پرثمر ، نکاتی را که برگرفته از ره نموده های روشنگر و زندگی ساز اهل بیت علیهم السلام است ، تقدیم می داریم:

یکم . معنای شب قدر آیه شریف « وَ مَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ؛ وَ تَوَجَّهْ دَانِيَّ كَيْفَ شَبِّ قَدْرٍ كَيْفَ ؟ » ، به روشنی بر این نکته دلالت دارد که دست یافتن به معنای حقیقی شب قدر ، بسیار دشوار و فراتر از سطح ادراک توده های مردم است. روشن است که وقتی مخاطب این آیه ، پیامبر صلی الله علیه و آله باشد ، پرسش موجود در آیه ، نشان دهنده عظمت و ارج شب قدر است؛ چرا که مفهوم شب قدر ، هرگز بر شخصیتی عظیم که قرآن بر دل پاک او فرود آمده و جان او جایگاه شب قدر است ، و فرشتگان الهی در آن شب برای سامان بخشی به امور جهان و تقدیر هستی نزد او می آیند ، ناشناخته نیست . افزون بر این ، فراهم آمدن زمینه شناخت و شهود حقیقت شب قدر (هر چند اندک) برای شماری از اهل سیر و سلوک _ که با بهره گیری از تعالیم اهل بیت علیهم السلام در این زمینه ، به آن رسیده اند _ گویای این حقیقت است. عالم ربّانی آیه الله میرزا جواد آقا ملکی تبریزی رحمه الله در پاسخ این سؤال که: «معنای دیدار شب قدر و لذت آن چیست؟» ، می گوید: دیدار شب قدر ، عبارت است از: کشف فرود آمدن امر آسمانی به زمین در این شب ، آن گونه که برای امام زمان علیه السلام آشکار می شود . دیدن آن حقیقت و توفیق یافتن به این دیدار و شهود ، کاری بس عظیم و والاست ، همان گونه که امام صادق علیه السلام آن را چنین توصیف فرموده است:

1746. مسند ابن حنبل عن عبادة بن الصامت: إِنَّ الْقَلْبَ الَّذِي يُعَايِنُ مَا يُنَزَّلُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ لَعَظِيمُ الشَّانِ ؛

دوم . ویژگی های شب قدر**الف _ برنامه ریزی سال**

1680. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله دلی که آنچه را در شب قدر فرود آورده می شود، می بیند، بسی والاست. اما اسلام، مردم را در همین سطح به خود وا نگذارده است و برای آن که توده مردم نیز شناختی اجمالی از معنای شب قدر دریابند، روایات دینی، تصویری از آن حقیقت را در ضمن بیان ویژگی ها و فضایل آن شب ارائه داده اند که به نمونه هایی از آنها در ادامه اشاره می شود.

دوم . ویژگی های شب قدر الف _ برنامه ریزی سالدر بسیاری از روایات، به عنوان نخستین ویژگی شب قدر، بر این تأکید شده است که تقدیر امور مردم و سامان بخشی اوضاع و احوال آنان در طول سال، در این شب رقم زده می شود؛ شبی که سرنوشت و فیصله یافتن همه کارهایی که تا سال آینده پیش خواهد آمد، در این شب فرود می آید. شاید نزول قرآن در شب قدر نیز به لحاظ همین جهت باشد؛ کتابی که برنامه زندگی انسان را ارائه می کند. از همین جاست که انسان می تواند با بهره گیری از برنامه ای که قرآن آن را ترسیم نموده، سرنوشت خود و زندگی اش را در شب قدر عوض کند و برای سال آینده خویش، بهترین سرنوشت و برای خویش سودمندترین کسب و کار را تحقق بخشد. در این جا دو مطلب مهم است که شایان توجه اند: مطلب اول . رقم خوردن سرنوشت انسان در شب قدر، در چارچوب مقدرات او در علم ازلی خداوند است. به دیگر سخن، به گفته روایات اهل بیت علیهم السلام، آنچه در علم حضرت حق، در طول سال برای مردم مقدر است، به صورت برنامه ای نوشته شده آشکار می شود که فرشتگان، آن را می نویسند و به امام عصر علیه السلام تحویل می دهند. و این، به تناسب کاری است که انسان در شب قدر انجام می دهد. مطلب دوم . بر اساس شماری از روایات، تعیین سرنوشت انسان در شب قدر و رقم خوردن آنچه در يك سال کامل بر او خواهد گذشت، به معنای آن نیست که او به طور کامل در برابر این سرنوشت، بی اختیار باشد، بدان سان که برای تغییر آن،

ب _ آغاز سال تقدیر**ج _ اختصاص داشتن به امام زمان**

هیچ کاری از او بر نیاید؛ بلکه می تواند در سایه دعا و توسل و با کارهای شایسته، مقدرات حتمی خود در شب قدر را نیز تغییر دهد. از این رو، امام باقر علیه السلام فرموده است:

1685. عنه صلى الله عليه وآله (_ مِمَّا أُوصِيَ بِهِ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ _) فَمَا قُدِّرَ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ وَقُضِيَ فَهُوَ مِنَ الْمَحْتُمِ وَلِلَّهِ عِزٌّ وَجَلٌّ فِيهِ الْمَشِيئَةُ؛ 1686. مسند ابن حنبل عن عبادة بن الصامت: آنچه در آن شب، مقدر و معین شده، حتمی است و خدا می تواند در آنها، آن گونه که بخواهد، عمل کند. با توجه به ساختار و مضمون این گونه روایات و افزودن آن به ادله قطعی، که بر «اجابت دعا در طول سال بخصوص در عرفات و حرم های مطهر» دلالت دارند، نمی توان ظاهر برخی روایات را پذیرفت که: مقدرات شب قدر، هرگز تغییر یافتنی نیست.

ب _ آغاز سال تقدیر در درآمد کتاب توضیح دادیم که آغاز سال، به اعتبارهای مختلف، متفاوت است. روایاتی که «شب قدر» را آغاز سال می دانند _ که به برخی از آنها در کتاب اشاره شد _ به اعتبار سال برنامه ریزی امور مردم و سامان بخشی وضع آنان و آنچه پیش خواهد آمد، صادر شده اند. با همین اعتبار، شب قدر، پایان سال نیز به شمار می رود؛ یعنی پایان سال برنامه ریزی شده ای که سپری شده و اول سال برنامه ریزی شده نو است.

ج _ اختصاص داشتن به امام زمان سومین ویژگی شب قدر، این است که خدای سبحان، کامل ترین و شایسته ترین و برترین انسان را از برنامه ریزی و حکم خود، آگاه می سازد.

د - بهتر از هزار شب!

تفسیر القمّی، در ذیل آیه « تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا؛ در آن شب، فرشتگان و «روح» به فرمان پروردگارشان در پی هر کاری فرود می آیند»، چنین آمده است:

1689. الإمام عليّ عليه السلام: تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَرُوحُ الْقُدُسِ عَلَى إِمَامِ الزَّمانِ، وَيدْفَعُونَ إِلَيْهِ ما قَدْ كَتَبُوهُ مِنْ هَذِهِ الْأُمُورِ؛ 1690. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ _) فرشتگان و روح القدس بر امام زمان فرود می آیند و از این امور، آنچه را نوشته اند، به او تقدیم می کنند. این نکته، هر چند که با صراحت به امام معصوم نسبت داده نشده؛ لیکن جمع بندی مضمون همه روایاتی است که در این باب آمده است. پس می توان گفت: از ویژگی های شب قدر، اختصاص داشتن آن به امام مهدی _ عَجَّلَ اللهُ فَرَجَهُ _ است. از این رو، توسّل به آن امام در این شب خاص، نقش مؤثری در گشایش کارهای انسان و گشودن آفاق در پیش او دارد و می تواند سرنوشت او را در جهتی که دست آوردهای بیشتری را در سال آینده نصیب او سازد، تنظیم کند.

د - بهتر از هزار شب! به تصریح قرآن کریم، «لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ؛ شب قدر، بهتر از هزار شب است»، و این نشانگر استثنایی بودن این برهه خاصّ زمانی و برکاتی است که در بر دارد، به نحوی که کار شایسته در آن، با کار شایسته در عمری طولانی (بیش از هشتاد سال) برابر است. از این رو، در تفسیر این آیه آمده است:

1690. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ هنگامی که از نمازش فراغت یافت _) الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهَا مِنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَأَنْوَاعِ الْخَيْرِ، خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ فِي أَلْفِ شَهْرٍ لَيْسَ فِيهَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ؛ 1745. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: کار شایسته در آن شب (از قبیل: نماز، زکات و انواع نیکی ها) بهتر از عمل در هزار ماهی است که شب قدر نداشته باشد.

سوم . تداوم شب قدر

این برکات گسترده و سرشار شب قدر ، تفسیرکننده تأکید و تشویق پیامبر صلی الله علیه و آله و امامان علیهم السلام است که مسلمانان را بر بهره بردن از لحظه لحظه شب قدر فرا خوانده اند ، تا آن جا که پیامبر صلی الله علیه و آله از خوابیدن در شب بیست و سوم نهی فرموده است و به همین جهت ، فاطمه زهرا علیها السلام ، دختر گرامی پیامبر صلی الله علیه و آله ، نمی گذاشت که در آن شب ، کسی از اهل خانه اش بخوابد. آری! کسی که از نعمت ایمان به قرآن برخوردار است و می داند که عمل در يك شب ، از نظر برکات ، برابر با حیات جاوید او و بهره مندی در طول حیات ابدی است ، نمی تواند این فرصت گران بها و موهبت بی نظیر را رایگان از دست بدهد.

سوم . تداوم شب قدر بررسی آیات سوره قدر و تأمل در روایات دینی ، نشان می دهند که شب قدر ، ویژه زمان نزول قرآن و دوران پیامبر صلی الله علیه و آله نیست؛ بلکه همیشگی است و از آغاز آفرینش انسان بوده و تا پایان جهان و وجود انسان در آن نیز تداوم خواهد داشت ؛ به چند دلیل : یکم . شب قدر ، ظرف نزول قرآن است و ظرف باید پیش از مظروف وجود داشته باشد. دوم . در سوره قدر ، فعل مضارع «تَنْزَلُ (فروود می آیند)» به کار رفته و بر استمرار ، دلالت می کند. نیز جمله اسمیه: «سَلَّمَ هِيَ حَتَّى مَطَّعِ الْقَجْرِ ؛ آن شب تا دمیدن سپیده ، ایمن است» ، مفهوم تداوم دارد. سوم . قرآن کریم بارها تأکید کرده که سنت الهی در تدبیر جهان ، تغییرناپذیر است. از این رو ، این سنت الهی که مربوط به تدبیر امور انسان ها و سرنوشت آنان است ، همه امت ها و اقوام گذشته و حال و آینده را در بر می گیرد.

چهارم . تعیین شب قدر

چهارم . روایات فراوان (شاید در حدّ تواتر) ، تداوم شب قدر را پس از پیامبر خدا می رسانند. شماری از این روایات ، استمرار این شب را از آغاز خلقت و همراه انسان تا پایان عمر جهان ، تأیید می کنند. پس ، آنچه در تفسیر الدرّ المنثور ، از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده که: «خداوند ، شب قدر را به امت من بخشید و آن را به پیشینیان عطا نکرده بود» ، علاوه بر ضعف سند ، در برابر قرائن و دلایل گذشته ، قابل اعتماد نیست.

چهارم . تعیین شب قدر قرآن کریم ، از يك سو ، نزول قرآن را در ماه رمضان می داند: « شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ ؛ ماه رمضان ، ماهی که قرآن در آن نازل شده است» و از سویی با صراحت ، نزول آن را در شب قدر می داند: « إِنَّ أَوْلَىٰ لَيْلَةَ الْقَدْرِ ؛ آن را در شب قدر نازل کردیم». مقتضای جمع میان این دو آیه ، آن است که شب قدر ، حتما در ماه رمضان باشد. این ، در حالی است که در روایات اهل سنت ، در بیان این که شب قدر ، کدام شب از شب های ماه رمضان است ، اختلافات فراوانی است ، به گونه ای که جمع میان آنها ممکن نیست. روایاتی که از اهل بیت علیهم السلام در تعیین شب قدر نقل شده ، به پنج دسته قابل تقسیم اند: دسته اول . روایاتی که شب قدر را در دهه آخر ماه رمضان تعیین می کنند.

دسته دوم . روایاتی که می گویند: شب قدر را در یکی از سه شبِ نوزدهم ، بیست و یکم و بیست و سوم بجوید. دسته سوم . روایاتی که می گویند: شب قدر ، در یکی از دو شبِ بیست و یکم و بیست و سوم است. دسته چهارم . روایاتی که شب بیست و سوم را به طور معین ، شب قدر می دانند. دسته پنجم . روایاتی که دلالت می کنند بر این که شب های: نوزدهم ، بیست و یکم و بیست و سوم ، هر کدام به گونه ای در تعیین سرنوشت انسان ها و امور آنان نقش دارد؛ ولی نقش اساسی و نهایی ، مربوط به شب بیست و سوم است. تأمل در این پنج دسته از روایات ، نشان می دهد که نه تنها میان آنها تعارضی نیست ، بلکه مؤید یکدیگرند. توضیح ، این که: از دید روایات اهل بیت علیهم السلام و شمار قابل توجهی از روایات اهل سنت ، شب قدر ، شب بیست و سوم است. از این رو ، ابن بابویه صدوق (م 381 ق) می فرماید: اتفق مشایخنا رضي الله عنهم [في ليلة القدر] على أنها الليلة الثالثة والعشرون من شهر رمضان ؛ بزرگان ما درباره شب قدر ، همه يك سخن اند که: شب بیست و سوم ماه رمضان است. روایات دسته اول ، دوم و سوم که برای درك فضیلت شب قدر ، به احیا و کارهای خوب در دهه آخر ماه رمضان توصیه دارند، همچنین روایاتی که به احیای شب های: نوزدهم ، بیست و یکم و بیست و سوم سفارش دارند ، همگی به دو نکته بر می گردند:

پنجم . شب قدر در مناطق مختلف

نخست . مسلمانان از شب زنده داری شب های ماه رمضان ، بیشترین بهره را از عطایا و دستاوردهای آن داشته باشند. از این رو ، در روایتی که راز پوشیده بودن شب قدر را میان شب ها بیان می کند ، آمده است:

1744. عنه صلى الله عليه و آله : إِنَّ اللَّهَ إِثْمًا يَسْتُرُهَا عَنْكُمْ نَظْرًا لَكُمْ ؛ 1743. رسول الله صلى الله عليه و آله : خداوند ، آن را از شما پنهان داشته تا عنایت بیشتری به شما کند. دوم . گرچه شب قدر شب بیست و سوم است ، اما به آن معنا نیست که آن دو شب ، دیگر هیچ نقشی نداشته و در تقدیر امور و سرنوشت انسان ، بی اثر باشند.

پنجم . شب قدر در مناطق مختلفیکی از مسائل مهم درباره شب قدر ، این است که : آیا شب قدر در مناطق مختلف ، یکی است یا متفاوت است؟ بررسی این موضوع ، به چند نظریه می انجامد که به آنها اشاره می شود : 1. نظریه منسوب به مشهور فقهای شیعه که معتقدند آغاز ماه های قمری در همه شهرها ، یکسان نیست؛ بلکه اتّحادُ أفق ، شرط ثبوت هلال است. بنا بر این نظریه ، شب قدر ، در همه مناطق و شهرها یکی نخواهد بود. 2. شماری از محققان بر این عقیده اند که آغاز ماه های قمری ، در همه مناطق ، یکی است و اگر در يك منطقه ، هلال ماه رمضان دیده شود ، در مناطق دیگر هم ماه

رمضان آغاز می شود. (1) بر اساس این نظریه، شب قدر در همه مناطق، يك شب

1- آیه الله خویی رحمه الله برای اثبات این نظریه، علاوه بر تمسک به اطلاق روایات، به يك مسئله نجومی نیز استدلال کرده، می گوید: «ماه، خودش جرمی تاریک است و به سبب رویارویی با خورشید، از آن نور می گیرد. پیوسته، نیمی از ماه، روشن و نیم دیگرش تاریک است، جز آن که آن نیمه روشن همیشه برای ما دیدنی نیست؛ بلکه به خاطر اختلاف در گردش ماه، کم و زیاد دیده می شود. در شب چهاردهم از هر ماه (، بلکه در شب پانزدهم، اگر ماه سی روز باشد)، به فاصله کمی از غروب خورشید، وقتی ماه از افق مشرق طلوع می کند، همه نیمه رو به مغرب آن روشن است؛ چرا که با خورشید روبه روست، همچنان که نیمه رو به شرق آن، تاریک است. سپس این نور در شب های بعد، سیر نزولی می یابد و بر اساس خط سیر ماه، کم کم از وسعت آن کاسته می شود، تا آن که در اواخر ماه به سمت مغرب می رسد و دیگر، نیمه روشن آن به رو به خورشید است و همه نیمه تاریک آن، رو به ماست. این، همان است که از آن به «تحت الشعاع» و «محاق» تعبیر می شود که هیچ جزئی از آن دیده نمی شود؛ چرا که نیمه روشن آن، نه تمامش (مثل شب چهاردهم) و نه بخشی از آن (مثل شب های پیش یا بعد از شب چهاردهم)، رو به ما نیست. سپس کم کم از محاق در می آید و بخشی از آن از سمت مشرق آشکار می شود و به صورت هلال باریک دیده می شود. این، معنای پیدایش و تولد هلال است. پس، هر گاه از آن اندکی هم دیده شود، نشانگر این است که ماه قبلی پایان یافته و آغازی برای ماه جدید است. بنا بر این، پیدایش هلال، یعنی: بیرون آمدن آن از تحت الشعاع، به اندازه ای که اجمالاً دیده شود. این مسئله ای واقعی و یکسان است و در شهری با شهر دیگر تفاوت ندارد، و نه منطقه ای با منطقه دیگر؛ چون همان گونه که روشن شد، نسبتی میان ماه و خورشید است، نه ماه و زمین. پس اختلاف سرزمین ها تأثیری در پیدایش این پدیده طبیعی در فضا ندارد. بدین ترتیب، پیدایش هلال ماه، آغاز ماه قمری برای همه مناطق زمین است، با همه اختلافی که در مشرق و مغرب دارند، هر چند در بعضی مناطق به سبب مانع بیرونی (مثل: نور خورشید یا حایل شدن کوه ها و شبیه آن) هلال دیده نشود. البته این، در مورد مناطقی که محل دیدن آنها در شب، مشترک یا نزدیک به هم است، پذیرفتنی است، به نحوی که يك شب برای هر دو منطقه، شب باشد، هر چند برای يك جا اول شب و برای جای دیگر پایان شب باشد که این مسئله بر يك کره زمین منطبق می شود، نه بر نیم کره دیگر که خورشید در هنگام غروب نزد ما در حال تابیدن بر آن است و روشن است که آن هنگام نزد آنان، روز است و بی معناست که نسبت به آنان هم حکم شود که شب اول ماه است. شاید آیه شریف: «رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ» (الرحمن، آیه 17) به این نکته اشاره می کند؛ چون زمین به لحاظ رو به خورشید بودن یا نبودن، دو نیم دارد و هر نیمه مشرقی دارد و مغربی. هر گاه خورشید بر نیمی می تابد، از نیم دیگر غروب می کند و به عکس. از این رو، زمین دو مشرق دارد و دو مغرب. شاهد بر این، آیه شریف: «يَلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ؛ کاش میان من و تو فاصله میان دو مشرق بود!» (زخرف، آیه 38) که می رساند این، بیشترین و طولانی ترین فاصله میان دو نقطه زمین است، یکی مشرق این نیمه و دیگری مشرق آن نیمه. بنا بر این، اگر در یکی از دو نیم کره، ماه قابل دیدن باشد، حکم می شود که آن شب، نسبت به ساکنان این نیمه - که در شب بودن آن برای آنان، مشترک اند - اول ماه است، هر چند در آغاز و پایان شب، اختلاف داشته باشند...» تا آن جا که می گوید: «مقتضای این روایات که با واقعیت هم منطبق است، آن است که مدار حکم، بر اتحاد افق نیست و هیچ مقتضی ای وجود ندارد که روایات را بر این حمل کنیم؛ چون هیچ وجهی برای این تقیید نگفته اند، مگر مقایسه وضع هلال به اوقات نمازها، که ضعف آن را شناختی و قیاسی مع الفارق است و توضیح بیشتر نمی خواهد. از سوی دیگر، آنچه در دعای نماز عید آمده، این مطلب را تأیید می کند، آن جا که امام علیه السلام می فرماید: ~ تو را به حق این روز می خوانم، روزی که

آن را برای مسلمانان عید قرار داده ای } ، که به روشنی از آن فهمیده می شود که يك روز مشخص که با کلمه ~این } به آن اشاره شده است ، عید همه مسلمانانی است که در اطراف کره زمین (با وجود اختلاف در اُفق ها) پراکنده اند ، نه آن که مخصوص شهری باشد ، نه شهر دیگر. آیه مربوط به شب قدر نیز که می گوید: بهتر از هزار شب است و هر کار حکمت آمیزی ، در آن فیصله می یابد ، همین گونه است و آیه در این ، ظهور دارد که: آن ، يك شب معین برای همه مردم و همه جهانیان است ، با احکام خاص ، نه این که هر منطقه و سرزمینی ، شبی مخصوص داشته باشد ، جدا از سرزمین دیگر» (مستند العروة الوثقی ، کتاب الصوم: ج 2 ص 118 - 122).

معین خواهد بود. 3. شب قدر، عبارت است از: يك دوره كامل شب در همه کره زمین. پس فرقی نیست که آغاز ماه های قمری در همه مناطق و سرزمین ها، یکی باشد یا مختلف. توضیح، آن که: «شب، همان سایه نیم کره زمین است که بر نیم کره دیگر می افتد و می دانیم این سایه، همراه با گردش زمین در حرکت است و يك دوره كامل آن، در بیست و چهار ساعت انجام می شود. بنا بر این، ممکن است شب قدر، يك دوره كامل شب به دور زمین باشد؛ به این

معنا که مدت بیست و چهار ساعت تاریکی (که تمام نقاط زمین را زیر پوشش خود قرار می دهد) شب قدر است که آغاز آن از يك نقطه شروع می شود و در نقطه ای دیگر پایان می گیرد». بر این اساس ، جدا کردن حکم شب قدر از حکم روز اول ماه ، درست نیست ، که اگر استدلال نظریه سوم را بپذیریم و شب قدر را يك «بیست و چهار ساعت» بدانیم ، با همین محاسبه می توان نسبت به روز اول ماه نیز برخورد کرد و آن را در همه مناطق و سرزمین ها یکی شمرد ، بخصوص که اطلاق روایات هم مؤید این می شود. در نتیجه ، این نظریه با نظریه دوم یکی می شود. باری! به نظر ما ، نظریه دوم ، به ظواهر قرآن و احادیث و به مقتضای عقل و اعتبار ، نزدیک تر است. و افزون بر همه استدلال هایی که برای تعیین و وحدت لیلۃ القدر شده ، می توان گفت که اهمیت فوق العاده این شب بزرگ ، اقتضا می کرد که اهل بیت علیهم السلام _ بخصوص هنگامی که در اثر فتوحات بزرگ ، اسلام تا اقصی ممالک جهان پیشرفت کرده بود _ متعدّد بودن شب قدر را تذکر دهند . لیکن با این حال ، با عنایت به نظریه مشهور ، رعایت احتیاط ، بی تردید ، موجب بهره گیری بیشتر از برکات ماه رمضان خواهد شد . و خوشا آنان که از این نعمت برخوردارند که برای شناخت و تعیین شب قدر ، نیازی به این گونه حرف ها ندارند و با چشم دل ، حقایق شب قدر و فرود فرشتگان و «روح» را می بینند و از برکات آن به بهترین شکل ، بهره های سرشار می برند. نعمتی که اینان از آن برخوردارند ، تنها شناخت شب قدر نیست؛ بلکه در تعیین اول ماه نیز چنین اند و نیازی به استهلال و گواهی شاهدان و بهره گیری از ابزار علمی و نجومی ندارند. عارف بزرگوار و فقیه وارسته ، سید ابن طاووس رحمه الله ، این حالت را چنین توصیف می کند: بدان که وقتی خداوند بخواهد مراد خود را به بندگانش بفهماند ، راه ، آن

ششم . بهترین اعمال در شب قدر

اشاره

منحصر به ادراك عقلي يا نگاه شرعي نيست؛ چرا كه خداوند ، قدرت ذاتي دارد و مي تواند هر چه را هر وقت اراده كند ، به بندگانش بشناساند . من ، كسي را به يقين مي شناسم كه اول ماه ها را مي داند ، بي آن كه به هلال بنگرد ، يا شاهدان پيش او گواهي دهند ، يا به رواياتي كه گذشت عمل كند ، يا به سخن منجم يا به استخاره يا به گفته اهل عدد و يا به خواب تكيه كند؛ بلكه او بر اساس فضل پروردگار جهان _ كه به او فروغ خرد بخشیده است ، بي آن كه خواسته باشد؛ و علم به بديهيّات را به او عطا کرده ، بي آن كه آن را طلبیده باشد _ مي داند؛ ليكن تنها خود او مكلف به آن يقيني است كه به نحو معيّن به آن رسیده است. به نظر مي رسد كه در متن ياد شده ، اشاره سيّد ابن طاووس به خودش باشد و براي پرهيز از خودستايي ، به آن تصريح نكرده است.

ششم . بهترین اعمال در شب قدر محدث بزرگوار ، ابن بابويه رحمه الله در مجلس 93 از كتاب الامالي ، پس از بيان نوافل شب های ماه رمضان و صد ركعت نماز برای هر يك از شب های بيست و يكم و بيست و سوم ، مي گويد:

1737. پیامبر خدا صلى الله عليه و آله :ومن أحياها تين الليلتين بمذاكرة العلم فهو أفضل؛ 1736. پیامبر خدا صلى الله عليه و آله :هر كس اين دو شب را با گفتگوي علمي احيا بدارد ، بهتر است. به نظر مي رسد كه اين مطلب ، برگرفته از سخن پیامبر خدا به ابوذر است كه در آن ، برتری علم را بر عبادت به تفصيل ، بيان ، و در پايان آن فرموده است:

1739. المستدرک علی الصحیحین عن أسامة بن شريك : يا أبا ذرّ الجُلوسُ ساعةً عندَ مُذاكرةِ العِلْمِ خَيْرٌ لَكَ مِنْ عِبادةِ سَنَةِ صِيامِ نَهارِها وَقيامِ ليلِها ؛

الف _ کدام علم و کدام عبادت؟

ب _ نقش عبادت در پیدایش نور علم

ج _ سیره اهل بیت علیهم السلام

1738. رسول الله صلی الله علیه و آله: ای ابو ذر! يك ساعت نشستن برای گفتگوی علمی برای تو، از عبادت يك سال که روزش را روزه بداری و شبش را به نماز بایستی، بهتر است. افزون بر این حدیث، منابع حدیثی، روایات بی شماری از اهل بیت علیهم السلام را نقل کرده اند که می رساند آموختن دانش، به مراتب، برتر از عبادت است؛ لیکن برای روشن تر شدن این موضوع، توجه به چند مطلب ضروری است:

الف _ کدام علم و کدام عبادت؟ از دیدگاه فقهی، «آموختن علم»، احکام پنجگانه را دارد و بررسی متن احادیث فراوانی که علم را برتر از عبادت می دانند، به روشنی می رساند که مقصود، برتری آموختن واجب یا مستحب بر عبادات مستحب است.

ب _ نقش عبادت در پیدایش نور علم از نگاه متون اسلامی، عبادات، نقشی بنیادی در پیدایش و تداوم فروغ علم دارند. از این رو، هدف احادیثی که علم را برتر از عبادت می دانند، تضعیف یا انکار نقش سازنده عبادت در کنار علم نیست؛ بلکه تأکید بر همراه ساختن عبادت با علم و برحذر داشتن از عبادت ناآگاهانه است که نه تنها بی ارزش، بلکه خطر آفرین است.

ج _ سیره اهل بیت علیهم السلام بررسی و تأمل در سیره عملی اهل بیت علیهم السلام درباره شب قدر و عنایت ویژه آنان به عبادت و ذکر در شب های: نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم، و توجه به رهنمودها و سفارش هایی که به بهره گیری بیشتر از این شب ها داشته اند، همگی به روشنی نشان می دهند که این شب ها، جز در موارد استثنایی، باید صرف عبادت و ذکر و نیایش و انس با خدای سبحان شوند.

البته این ، بدان معنا نیست که نتوان بخشی از شب قدر را به تألیف یا بیان معارف و علوم می پرداخت که سطح آگاهی و معرفت مردم را بالا می برد؛ بلکه مقصود ، هشدار دادن به این نکته است که به بهانه و به استناد روایاتی که علم را بر عبادات ترجیح می دهند ، نباید در شب قدر ، از برکات اُنس با خداوند و بهره بردن از تضرّع در پیشگاه او ، غافل شد .

الفصل الثالث : آداب ليلة القدر المشتركة 3 / 1 الغسل 1732. عنه صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : إِغْتَسَلَ لَيْلَةَ تِسْعَ عَشْرَةَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ، وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ ، وَثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ ، وَاجْتَهَدَ أَنْ تُحْيِيَهَا . (1) 1731. عنه صلى الله عليه وآله : عنه عليه السلام : غُسِّلَ لَيْلَةَ إِحْدَى وَعِشْرِينَ ، وَغُسِّلَ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ سُنَّةً لَا تَتْرُكُهَا ؛ فَإِنَّهُ يُرْجَى فِي إِحْدَاهُنَّ لَيْلَةُ الْقَدْرِ . (2) 1730. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : تهذيب الأحكام عن بكير بن أعين : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : فِي أَيِّ اللَّيَالِي أَغْتَسِلُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ؟

قال : « فِي تِسْعَ عَشْرَةَ ، وَفِي إِحْدَى وَعِشْرِينَ ، وَفِي ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ ، وَالْغُسْلُ أَوَّلَ اللَّيْلِ » .

قُلْتُ : فَإِنْ نَامَ بَعْدَ الْغُسْلِ؟

قال : « هُوَ مِثْلُ غُسْلِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ ، إِذَا اغْتَسَلْتَ بَعْدَ الْفَجْرِ أَجْزَأُكَ » . (3) .

1- الهداية : ص 196 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 8 ح 11 .

2- الكافي : ج 3 ص 40 ح 2 .

3- تهذيب الأحكام : ج 1 ص 373 ح 1142 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 12 ح 17 .

فصل سوم : آداب مشترك شب قدر

3 / 1 غسل

فصل سوم : آداب مشترك شب قدر 3 / 1 غسل 1730. عنه صلى الله عليه و آله : امام صادق عليه السلام: شب نوزدهم ماه رمضان و بیست و یکم و بیست و سوم ، غسل کن و بکوش که این شب ها را زنده بداری. 1729. رسول الله صلى الله عليه و آله : امام صادق: غسل شب بیست و یکم و شب بیست و سوم ، مستحب است و آنها را ترك نکن؛ چرا که امید است شب قدر ، در یکی از آنها باشد. 1728. عنه صلى الله عليه و آله : تهذيب الأحكام _ به نقل از بکیر بن اعین _ : از امام صادق عليه السلام پرسیدم: در کدام يك از شب های ماه رمضان ، غسل کنم؟

فرمود: «در نوزدهم ، بیست و یکم و بیست و سوم. و غسل در اول شب باشد».

گفتم: اگر [کسی] پس از غسل بخوابد؟

فرمود: «آن ، همانند غسل روز جمعه است. اگر پس از سپیده دم غسل کنی ، برایت کافی است».

3 / الإحياء 1725. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : مَنْ أَحْيَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ حُوِّلَ عَنْهُ الْعَذَابُ إِلَى السَّنَةِ الْقَابِلَةِ . (1) 1724. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) الإمام الباقر عن آبائه عليهم السلام: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ نَهَى أَنْ يُغْفَلَ عَنْ لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ ، وَعَنْ لَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ ، وَنَهَى أَنْ يَنَامَ أَحَدٌ تِلْكَ اللَّيْلَةَ . (2) 1726. عنه صلى الله عليه وآله : الأُمالي عن يحيى بن العلاء : كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَرِيضًا دَنِفًا فَأَمَرَ ، فَأُخْرِجَ إِلَى مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، فَكَانَ فِيهِ حَتَّى أَصْبَحَ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ . (3) 1725. رسول الله صلى الله عليه وآله : الإمام الكاظم عليه السلام : مَنْ اغْتَسَلَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ وَأَحْيَاهَا إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ . (4) راجع : ص 408 ، ح 302 وص 416 (ما يختص بالليلة الثالثة والعشرين / تأكيد الأحياء) .

3 / 3 الدُّعَاءُ _ تَأْكِيدُ الدُّعَاءِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ 1721. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الكافي عن الفضيل بن يسار : كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ ،

وَلَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ أَخَذَ فِي الدُّعَاءِ حَتَّى يَزُولَ اللَّيْلُ ، فَإِذَا زَالَ اللَّيْلُ صَلَّى . (5) .

-
- 1- .الإقبال : ج 1 ص 345 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 145 ح 3 .
  - 2- .دعائم الإسلام : ج 1 ص 281 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 9 ح 12 .
  - 3- .الأُمالي للطوسي : ص 676 ح 1428 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 4 ح 4 .
  - 4- .فضائل الأشهر الثلاثة : ص 137 ح 146 ، بحار الأنوار : ج 83 ص 128 ح 84 .
  - 5- .الكافي : ج 4 ص 155 ح 5 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 16 ح 29 .

3 / 2 شب زنده داری**3 / 3 دعا****الف _ تأکید بر دعا در شب قدر**

3 / 2 شب زنده داری 1718. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس شب قدر را زنده بدارد، تا سال آینده عذاب از او برگردانده می شود. 1703. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام باقر علیه السلام _ به نقل از پدرانش علیهم السلام _: پیامبر خدا نهی کرد که از شب بیست و یکم و شب بیست و سوم، غفلت شود و نهی کرد که کسی در آن شب بخوابد. 1700. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ في بيان ما كان في صَحيفة موسى عليه السلام) الأمالی _ به نقل از یحیی بن علاء _: امام صادق علیه السلام سخت بیمار بود. دستور داد او را به مسجد پیامبر خدا بردند. آن جا بود، تا صبح شب بیست و سوم ماه رمضان. 1691. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام کاظم علیه السلام: هر کس در شب قدر غسل کند و آن شب را تا سپیده دم زنده بدارد، از گناهانش بیرون می آید. ر. ک: ص 409، ح 302 و ص 417 (آنچه مخصوص شب بیست و سوم است / تأکید بر شب زنده داری).

3 / 3 دعا الف _ تأکید بر دعا در شب قدر 1696. رسول الله صلی الله علیه و آله: الکافی _ به نقل از فضیل بن یسار _: وقتی شب بیست و یکم و شب بیست و

سوم می شد، امام باقر علیه السلام شروع به دعا کردن می کرد تا شب سپری شود. چون شب می گذشت، نماز می خواند.

1697. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال عن حماد بن عثمان: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَيْلَةَ إِحْدَى وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ، فَقَالَ لِي : « يَا حَمَادُ ، اغْتَسَلْتَ ؟ »

قُلْتُ : نَعَمْ ، جُعِلَتْ فِدَاكَ ! فَدَعَا بِحَصِيرٍ ، ثُمَّ قَالَ : « إِلَى لِزْقِي فَصَلِّ » .

فَلَمْ يَزَلْ يُصَلِّي وَأَنَا أُصَلِّي إِلَى لِزْقِهِ حَتَّى فَرَغْنَا مِنْ جَمِيعِ صَلَاتِنَا ،

ثُمَّ أَخَذَ يَدْعُو وَأَنَا أُوْمِنُّ عَلَى دُعَائِهِ إِلَى أَنْ اعْتَرَضَ الْفَجْرُ ، فَأَذَّنَ وَأَقَامَ وَدَعَا بَعْضَ غِلْمَانِهِ ، فَقُمْنَا خَلْفَهُ فَتَقَدَّمَ وَصَلَّى بِنَا الْعِدَاةَ . (1) راجع : ص 190 (ما يؤكد استحبابه من الأعمال / كثرة الدعاء والذكر) .

ب _ أَدْعِيَةُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ 1694. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : المعجم الأوسط : عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنْ وافَقَتْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَسَأَلَ اللَّهُ ؟

قَالَ [صلى الله عليه وآله] : « سَلِيهِ الْعَافِيَةَ » . (2) 1695. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإقبال : دُعَاءُ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ :

يَا بَاطِنًا فِي ظُهُورِهِ وَيَا ظَاهِرًا فِي بُطُونِهِ ، يَا بَاطِنًا لَيْسَ يَخْفَى يَا ظَاهِرًا لَيْسَ يُرَى ، يَا مَوْصُوفًا لَا يَبْلُغُ بِكَيْفُونِيَّتِهِ مَوْصُوفٌ وَلَا حَدٌّ مَحْدُودٌ ، يَا غَائِبًا غَيْرَ مَفْقُودٍ وَيَا شَاهِدًا غَيْرَ مَشْهُودٍ يُطَلَّبُ فَيُصَابُ ، وَلَمْ يَخُلْ مِنْهُ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَا بَيْنَهُمَا طَرْفَةَ عَيْنٍ ، لَا يُدْرِكُ بِكَيْفٍ ، وَلَا يُؤَيَّنُ بِأَيْنٍ ، وَلَا بِحَيْثٍ .

أَنْتَ نَوْرُ النَّوْرِ وَرَبُّ الْأَرْبَابِ ، أَحَطْتَ بِجَمِيعِ الْأُمُورِ ، سُبْحَانَ مَنْ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ، سُبْحَانَ مَنْ هُوَ هَكَذَا وَلَا هَكَذَا غَيْرُهُ .

ثُمَّ تَدْعُوهُ بِمَا تُرِيدُ . (3) .

1- . الإقبال : ج 1 ص 366 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 157 ح 4 .

2- . المعجم الأوسط : ج 3 ص 66 ح 2500 ؛ مستدرک الوسائل : ج 7 ص 458 ح 8654 نحوه .

3- . الإقبال : ج 1 ص 382 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 165 ح 5 وفيه « دعاء علي بن الحسين عليهما السلام » .

ب _ دعا‌های شب قدر**اشاره**

1696. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال _ به نقل از حماد بن عثمان _ : شب بیست و یکم ماه رمضان ، خدمت امام صادق علیه السلام وارد شدم. به من فرمود: «ای حماد! غسل کرده ای؟».

گفتم: آری ، فدایت شوم.

پس ، حصیری طلبید. سپس فرمود: «کنار من بیا و نماز بخوان».

امام علیه السلام همواره نماز می خواند و من نیز کنار او نماز می خواندم ، تا آن که از همه نمازهایمان فارغ شدیم. سپس شروع کرد به دعا کردن. من نیز دعای او را آمین می گفتم ، تا آن که سپیده دمید. اذان و اقامه گفت و بعضی از فرزندان نوجوان خود را صدا زد. ما پشت سرش ایستادیم و او جلو رفت و برای ما نماز صبح را به جماعت خواند. ر. ک: ص 191 (کارهایی که بر استحباب آنها تأکید شده است / زیاد دعا خواندن و ذکر گفتن).

ب _ دعا‌های شب قدر 1699. مسند ابن حنبل عن أبي العلاء بن الشخير: المعجم الأوسط _ به نقل از عبد الله بن یزید _ : عایشه گفت: ای پیامبر خدا! اگر شب قدر را درک کردم ، از خدا چه بخواهم؟

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «از او عافیت بخواه». 1875. جامع الأحادیث ، قمی: الإقبال _ در بیان دعای امام حسن مجتبی علیه السلام در شب قدر _ : «ای آن که در آشکاری اش پنهان است! ای آن که در نمان بودنش آشکار است! ای پنهانی که نمان نیست! ای آشکاری که دیده نمی شود! ای آن که هیچ توصیفگری به حقیقت هستی اش نمی رسد و به حدی محدود نیست! ای غایبی که گم شده نیست! ای حاضری که دیده نمی شود : طلبش می کنند و به او می رسند ؛ آسمان ها و زمین و آنچه میان آنهاست ، حتی چشم بر هم زدنی ، تهی از او نیست ؛ نه به چگونگی ، درک می شود و نه به کجایی ، جایی برای او بیان می گردد!

تو فروغ فروغ ها و پروردگار پروردگاری. تو بر همه چیز ، احاطه داری. منزّه است آن که چیزی همچون او نیست ، و او شنوای بیناست. منزّه است آن که این گونه است و جز او چنین نیست».

سپس هر چه خواستی دعا می کنی و از او می خواهی.

راجع: ص 324 (الأعمال المختصة بالعرش الأواخر / الدعاء).

نكتة لطيفة قال السيد ابن طاووس قدس سره: كنت في ليلة جلييلة من شهر رمضان بعد تصنيف هذا الكتاب بزمان، وأنا أدعو في السحر لمن يجب أو يحسن تقديم الدعاء له ولي ولمن يليق بالتوفيق أن أدعو له، فورد على خاطري أنّ الجاحدين لله - جلّ جلاله - ولنعمه والمستخفين بحرمة، والمبدلين لحكمه في عباده وخليقته، ينبغي أن يبدأ بالدعاء لهم بالهداية من ضلالتهم؛ فإنّ جنائيتهم على الربوبية، والحكمة الإلهية، والجلاله النبوية أشدّ من جنایه العارفين بالله وبالرسول صلوات الله عليه وآله. فيقتضي تعظيم الله وتعظيم جلاله، وتعظيم رسوله صلى الله عليه وآله وحقوق هدايته بمقاله وفعاله، أن يقدم الدعاء بهداية من هو أعظم ضرراً، وأشدّ خطراً، حيث لم يقدر أن يزال ذلك بالجهاد، ومنعهم من الإلحاد والفساد. أقول: فدعوت لكلّ ضالّ عن الله بالهداية إليه، ولكلّ ضالّ عن الرسول بالرجوع إليه، ولكلّ ضالّ عن الحقّ بالاعتراف به والاعتماد عليه. ثم دعوت لأهل التوفيق والتحقيق بالثبوت على توفيقهم، والزيادة في تحقيقهم، ودعوت لنفسي ومن يعينني أمره بحسب ما رجوته من الترتيب الذي يكون أقرب إلى من أتضرّع إليه، وإلى مراد رسوله صلى الله عليه وآله، وقد قدّمت مهمّات الحاجات بحسب ما رجوت أن يكون أقرب إلى الإجابات. أفلا ترى ما تضمّنته مقدّس القرآن من شفاعة إبراهيم عليه السلام في أهل الكفران؟! فقال الله جلّ جلاله: «يُحَجِّدِلْنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ * إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّهٌ مُّنِيبٌ» (1)، فمدحه جلّ جلاله على حلمه وشفاعته ومجادلته في قوم لوط، الذين قد بلغ كفرهم إلى تعجيل نقمته. أما رأيت ما تضمّنته أخبار صاحب الرسالة - وهو قدوة أهل الجلالة - كيف كان كلّما آذاه قومه الكفار وبالغوا فيما يفعلون. قال صلوات الله عليه وآله: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي؛ فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ». أما رأيت الحديث عن عيسى عليه السلام: «كُنْ كَالشَّمْسِ تَطْلُعُ عَلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ»؟! وقول نبيّنا صلوات الله عليه وآله: «إِصْنَعِ الْخَيْرَ إِلَى أَهْلِهِ وَإِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ؛ فَإِنَّ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ فَكُنْ أَنْتَ أَهْلَهُ». وقد تضمّن ترجيح مقام المحسنين إلى المسيئين قوله جلّ جلاله: «لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ» (2)، ويكفي أنّ محمداً صلى الله عليه وآله وأهله ورحمة للعالمين. (3)

1- هود: 75.

2- الممتحنة: 8.

3- الإقبال: ج 1 ص 384.

نکته ای لطیف

ر. ک: ص 325 (اعمال مخصوص دهه آخر / دعا).

نکته ای لطیف مرحوم سید ابن طاووس رحمه الله گوید: شبی ارجمند از ماه رمضان، پس از گذشت مدتی از تألیف این کتاب (الإقبال)، در سحرگاه، مشغول دعا بودم، برای کسی که لازم و نیکوست که پیش از همه، دعا برای او انجام گیرد، و برای خودم، و برای هر که لیاقت این توفیق را داشت که دعایش کنم. به خاطرم گذشت که ابتدا سزاوار است به آنان دعا کنم که مُنکر خدایند و نعمت های او را ناسپاسی می کنند و حرمت او را سبک می شمارند و حکم او را درباره بندگان و مخلوقاتش عوض می کنند؛ دعا کنم که خداوند از این گم راهی، هدایتشان کند؛ چرا که جنایت آنان بر ساحت ربوبی خدا و حکمت الهی و جلالت نبوی، سخت تر از جنایت عارفان به خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله است. بزرگداشت و تکریم جلالت خداوند و بزرگداشت پیامبر خدا و حق هدایت پیامبر صلی الله علیه و آله با سخنان و رفتار خویش، ایجاب می کند که ابتدا برای هدایت کسی دعا شود که ضررش بزرگ تر و خطرش شدیدتر است، که ایشان نتوانست با جهاد، آن را بزدايد و آنان را از کفر و فساد، باز دارد. می گویم: دعا کردم که هر گم راه از خدا، به سوی خدا هدایت شود و هر گم راه از پیامبر صلی الله علیه و آله، به سوی او باز گردد و هر گم راه از حق، حق را بپذیرد و بر آن تکیه کند. سپس برای اهل توفیق و پیروان حق، دعا کردم که توفیقشان پایید و حقیقی شان افزون شود. نیز برای خودم و کسانی که کارشان به من مربوط است، بر اساس امیدی که داشتم و به ترتیبی که به خدا و به خواسته پیامبرش صلی الله علیه و آله نزدیک تر باشد، دعا کردم و مهم ترین حاجت ها را طبق امیدی که داشتم به اجابت نزدیک تر است، مقدم داشتم. آیا نمی بینی که قرآن مقدّس، وساطت ابراهیم علیه السلام برای ناسپاسان را بیان کرده است؟ خداوند می فرماید: «يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ * إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّهٌ مُنِيبٌ؛ درباره قوم لوط با ما مجادله می کند * همانا ابراهیم، بردبار و نرم دل و بازگشت کننده [به سوی خدا] است». خداوند، بردباری و شفاعت و مجادله وی را درباره قوم لوط، که کفر (ناسپاسی) آنان به آن جا رسیده بود که کيفرشان زود فرا رسید، ستوده است. آیا ندیده ای که در میان روایات مربوط به پیامبر صلی الله علیه و آله که پیشوای اهل جلالت است، چنین آمده که هر گاه قوم کافر، ایشان را آزار می داد و آزار را به نهایت می رساند، پیامبر صلی الله علیه و آله می گفت: «خدایا! قوم مرا ببخشای. آنان نادان اند؟» آیا حدیث عیسی علیه السلام را ندیده ای که: «همچون خورشید باش که بر نیک و بد، یکسان می تابد؟» و سخن پیامبرمان را ندیده ای که: «نیکی را هم به اهلش و هم به نااهل انجام بده؛ اگر او اهل خیر نیست، تو اهل خیر باش؟» این آیه شریف، مقام آنان را که به بدکاران نیکی می کنند، برتر می داند: «لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُنْفِسُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ؛ خداوند شما را نهی نمی کند از این که به آنان بر سر دین با شما نجنجیدند و شما را از سرزمین خودتان بیرون نکردند، نیکی و عدل و داد کنید. همانا خداوند، دادگران را دوست می دارد» و همین بس که محمد صلی الله علیه و آله، به عنوان «رحمت برای جهانیان» برانگیخته شده است.

ج - الإستشفاع بالقرآن 1875. جامع الأحاديث للقمي: الإمام الباقر عليه السلام: تأخذ المصحف في ثلاث ليالٍ من شهر رمضان، فتشهره وتضعه بين يديك وتقول:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكِتَابِكَ الْمُنزَلِ وَمَا فِيهِ، وَفِيهِ اسْمُكَ الْأَكْبَرُ وَأَسْمَاؤُكَ الْحُسْنَى وَمَا يُخَافُ وَيُرْجَى، أَنْ تَجْعَلَني مِنْ عَتَقَائِكَ مِنَ النَّارِ.
وتدعو بما بدا لك من حاجة. (1).

1- الإقبال: ج 1 ص 346، بحار الأنوار: ج 98 ص 146 و ج 97 ص 4 ح 5.

ج_ واسطه قرار دادن قرآن

ج_ واسطه قرار دادن قرآن 1873. عنه صلی الله علیه و آله : امام باقر علیه السلام: در سه شب از ماه رمضان ، قرآن را [به دست] می گیری ، باز می کنی و جلوی روی خود قرار می دهی و می گویی:

«خداوندا! تو را به کتاب نازل شده ات می خوانم و به آنچه در آن است _ و نام بزرگ تر و نام های نیکوتر تو و آنچه مایه بیم و امید است ، در آن است _ که مرا

از آزادشدگان خودت از آتش قرار دهی» و برای هر نیازی که به نظرت می رسد ، دعا می کنی.

د _ واسطه قرار دادن قرآن و اهل بیت علیهم السلام

د _ واسطه قرار دادن قرآن و اهل بیت علیهم السلام 1868. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال_ به نقل از امام صادق علیه السلام _ :
قرآن را بگیر و آن را بر سرت بگذار و بگو:

«خداوندا! به حقّ این قرآن و به حقّ آن که او را با قرآن مبعوث کردی و به حقّ هر مؤمنی که در قرآن او را ستوده ای و به حقّی که بر آنان داری _ و هیچ کس به حقّ تو، آشناتر از خودت نیست _ ، تو را قسم می دهم ، به خودت ، ای خداوندا! (ده بار)» .

سپس می گویی :

«به حقّ محمّد (ده بار) ، به حقّ علی (ده بار) ، به حقّ فاطمه (ده بار) ، به حقّ حسن (ده بار) ، به حقّ حسین (ده بار) ، به حقّ علی بن حسین (ده بار) ، به حقّ محمّد بن علی (ده بار) ، به حقّ جعفر بن محمّد (ده بار) ، به حقّ موسی بن جعفر (ده بار) ، به حقّ علی بن موسی (ده بار) ، به حقّ محمّد بن علی (ده بار) ، به حقّ علی بن محمّد (ده بار) ، به حقّ حسن بن علی (ده بار) ، به حقّ حجّت (ده بار) » و حاجت خویش را می طلبی .

[امام علیه السلام] در حدیث خود فرموده است که دعای دعاکننده ، مستجاب و حاجت هایش برآورده می شود. 1867. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام کاظم علیه السلام: قرآن را در دست بگیر و آن را بالای سرت ببر و بگو:

«خداوندا! به حقّ این قرآن ، و به حقّ آن که او را با قرآن به سوی بندگانت فرستادی ، و به هر آیه ای که در قرآن است و به حقّ هر مؤمنی که او را در قرآن ستوده ای و به حقّ او بر تو _ که هیچ کس به حقّ او داناتر از تو نیست ، ای سرورم ، ای سرورم ، ای سرورم! خداوندا ، خداوندا ، خداوندا! (ده بار) _ و به حقّ محمّد (ده بار) و به حقّ هر امام (ده بار) » و امامان را می شماری تا به امام زمانت برسی .

به یقین ، از جای خود بر نمی خیزی ، مگر آن که حاجتت برآید و کارت برایت آسان شود.

3 / 4 زيارة الإمام الحسين 1872. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: إذا كان ليلة القدر وفيها يفرق كل أمر حكيم، نادى مُنادٍ تلك الليلة من بطنان العرش: إنَّ الله تعالى قد غفر لمن أتى قبر الحسين عليه السلام في هذه الليلة. (1) راجع: ص 418 (ما يختص باليلة الثالثة والعشرين / تأكيد زيارة الحسين).

3 / 5 الصلاة _ تأكيد الصلاة في ليلة القدر 1867. عنه صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: من صَلَّى ليلاً القدر إيماناً واحتساباً غفر الله له ما تقدم من ذنبه. (2) راجع: ص 396 (آداب ليلة القدر المشتركة / الإحياء) وص 396 (تأكيد الدعاء في ليلة القدر) وص 408، ح 302.

ب _ صلاة ركعتين 1864. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: رسول الله صلى الله عليه وآله: من صَلَّى ركعتين في ليلة القدر، يقرأ في كل ركعة: «فاتحة الكتاب» مرةً و «قل هو الله أحد» سبع مراتٍ، فإذا فرغ يستغفر سبعين مرةً، لا يقوم من مقامه حتى يغفر الله له ولأبويه، ويعث الله ملائكةً يكتبون له

الحسنات إلى سبعة أخرى، ويعث الله ملائكةً إلى الجنان يغرسون له الأشجار، ويبنون له القصور، ويجرون له الأنهار، ولا يخرج من الدنيا حتى يرى ذلك كله. (3).

-
- 1- تهذيب الأحكام: ج 6 ص 49 ح 111، بحار الأنوار: ج 98 ص 166 ح 5.
  - 2- الأمالي للطوسي: ص 150 ح 247؛ صحيح البخاري: ج 2 ص 672 ح 1802.
  - 3- الإقبال: ج 1 ص 344، بحار الأنوار: ج 98 ص 144 ح 3.

3 / 4 زیارت امام حسین**3 / 5 نماز****اشاره****الف - تأکید بر نماز خواندن در شب قدر****ب - دو رکعت نماز**

3 / 4 زیارت امام حسین 1861. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: هر گاه شب قدر شود - که در آن، هر کار حکمت آمیزی فیصله می یابد -، آن شب، منادی از دل عرش بانگ بر می آورد که: «خداوند، هر کس را امشب به زیارت قبر حسین علیه السلام آمد، آمرزید». ر. ک: ص 419 (آنچه مخصوص شب بیست و سوم است / تأکید بر زیارت امام حسین علیه السلام).

3 / 5 نماز الف - تأکید بر نماز خواندن در شب قدر 1698. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که در شب قدر، از روی ایمان و برای پاداش الهی نماز بخواند، خداوند گناه گذشته او را می آمرزد. ر. ک: ص 397 (آداب مشترك شب قدر / شب زنده داری) و ص 397 (تأکید بر دعا در شب قدر) و ص 409، ح 302.

ب - دو رکعت نماز 1701. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس در شب قدر دو رکعت نماز بخواند (در هر رکعت: يك بار «فاتحة الكتاب» و هفت بار سوره «قل هو الله أحد» بخواند) و چون فارغ شد، هفتاد بار استغفار کند، از جای خود بر نمی خیزد تا آن که خداوند، او و پدر و مادرش را می آمرزد و خداوند، فرشتگانی را بر می انگیزد که تا سال دیگر برای او حسنات می نویسند و خداوند، فرشتگانی را به سوی بهشت می فرستد که

برای او درختانی بکارند و کاخ هایی بسازند و نهلهایی جاری کنند، و از دنیا بیرون نمی رود تا آن که همه اینها را ببیند.

ج _ صَلاةٌ مِئَةٌ رَكَعَةٍ (1) 1703. رسول الله صلى الله عليه وآله: فضائل الأشهر الثلاثة عن إسماعيل بن مهران عن الإمام الصادق عليه السلام: «مَنْ اغْتَسَلَ لَيْلِي الْغُسْلِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَهَيْئَةِ يَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ...» .

فَقُلْتُ: هَلْ فِيهَا صَلَاةٌ غَيْرُ مَا فِي سَائِرِ لَيْلِي الشَّهْرِ؟

قَالَ: «لَا، إِلَّا فِي لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَثَلَاثِ وَعِشْرِينَ؛ فَإِنَّ فِيهَا يَرْجُو لَيْلَةَ الْقَدْرِ، وَيُسْتَحَبُّ أَنْ يُصَلِّيَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْهَا مِئَةَ رَكَعَةٍ، فِي كُلِّ رَكَعَةٍ: «الْحَمْدُ» مَرَّةً، وَ«قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» مِئَةً، فَإِنْ فَعَلَ ذَلِكَ أَعْتَقَهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ وَأَوْجَبَ لَهُ الْجَنَّةَ، وَشَفَّعَهُ فِي مِثْلِ رَيْبَعَةٍ وَمُضَرٍّ». (2) 1704. عنه صلى الله عليه وآله: الكافي عن علي بن أبي حمزة الشمالي: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَصِيرٍ: جُعِلْتُ فِدَاكَ! اللَّيْلَةُ الَّتِي يُرْجَى فِيهَا مَا يُرْجَى؟

فَقَالَ: «فِي إِحْدَى وَعِشْرِينَ، أَوْ ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ، _ إِلَى أَنْ قَالَ _ فَاطْلُبْهَا فِي لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَثَلَاثِ وَعِشْرِينَ، وَصَلِّ فِي كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مِئَةَ رَكَعَةٍ، وَأَحْيِيهِمَا إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَى النَّوْرِ وَاغْتَسِلْ فِيهِمَا» .

قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَقْدِرْ عَلَى ذَلِكَ وَأَنَا قَائِمٌ؟

قَالَ: «فَصَلِّ وَأَنْتَ جَالِسٌ» .

قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَسْتَطِعْ؟

قَالَ: «فَعَلَى فِرَاشِكَ، لَا عَلَيْكَ أَنْ تَكْتَحِلَ أَوَّلَ اللَّيْلِ بِشَيْءٍ مِنَ النَّوْمِ». (3) .

1- قال الشيخ الحرّ العاملي رحمه الله في وسائله: إنّ هذه المئة ركعة يحتمل كونها من جملة الألف، ويحتمل عدم التداخل (وسائل الشيعية: ج 8 ص 21) .

2- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 137 ص 147 .

3- الكافي: ج 4 ص 156 ح 2، بحار الأنوار: ج 97 ص 2 ح 4 .

ج - صد رکعت نماز

ج - صد رکعت نماز 1876. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: فضائل الأشهر الثلاثة - به نقل از اسماعیل بن مهران - : امام صادق علیه السلام فرمود: «هر که در شب های غسل ماه رمضان غسل کند، از گناهانش بیرون می آید، همچون روزی که مادرش او را زاده است...».

گفتم: آیا در آن شب ها، نمازی جز آنچه در شب های دیگر ماه است، وجود دارد؟

فرمود: «نه، مگر در شب بیست و یکم و بیست و سوم که در این شب، امید شب قدر می رود. و مستحب است در هر شب از شب های قدر، صد رکعت نماز خوانده شود، در هر رکعت: یک بار حمد و صد بار سوره قل هو الله أحد. پس اگر چنین کند، خداوند، او را از آتش می رهاوند و بهشت را برای او حتمی می سازد و شفاعت او را درباره جماعتی به شمار قبيله ربيعه و مُضَرّ می پذیرد». 1704. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الکافی - به نقل از علی بن ابی حمزه ثمالی - : نزد امام صادق علیه السلام بودم. ابو بصیر به امام علیه السلام گفت: فدایت شوم! شبی که درباره آن امید است، کدام شب است؟

فرمود: «در شب بیست و یکم یا شب بیست و سوم» تا آن که فرمود: «آن را در شب بیست و یکم و سوم بطلب و در هر یک از این دو شب، صد رکعت نماز بخوان و اگر توانستی، آن دو شب را تا سحر زنده بدار و در آن دو شب غسل کن».

گفتم: اگر توانایی نداشتم که آن را ایستاده بخوانم؟

فرمود: «نشسته نماز بخوان».

گفتم: اگر نتوانستم؟

فرمود: «در رخت خوابت بخوان. عیبی ندارد که در اول شب، اندکی بخوابی».

راجع : ص 418 (ما يختص بالليلة الثالثة والعشرين / تأكيد الصلاة مئة ركعة).

ر. ك: ص 419 (آنچه مخصوص شب بیست و سوم است / تأکید بر صد رکعت نماز).

.

الفصل الرابع : ما يختصُّ بإحدى الليالي 4 / 1 ما يختصُّ باللييلة التاسعة عشرة 1708. عنه صلى الله عليه وآله (_ لِمَنْ سَأَلَهُ : أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ لِي إِيمَانًا؟) الإقبال : رُوي أَنَّهُ يُسْتَغْفَرُ لَيْلَةَ تِسْعِ عَشْرَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ مِئَةَ مَرَّةٍ ، وَيُلَعَنُ قَاتِلُ مَوْلَانَا عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِئَةَ مَرَّةٍ . (1) 1709. عنه صلى الله عليه وآله : مسأّر الشيعة : وفي لَيْلَةِ تِسْعِ عَشْرَةٍ مِنْهُ يُكْتَبُ وَفْدُ الْحَاجِّ ، وَفِيهَا ضُرِبَ مَوْلَانَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ الضَّرْبَةَ الَّتِي قَضَى فِيهَا نَحْبَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَفِيهَا غُسِّلَ ... ، وَيُصَلَّى فِيهَا مِنْ الْأَلْفِ رُكْعَةً مِئَةَ رُكْعَةٍ عَلَى التَّمَامِ .

وَيُسْتَحَبُّ فِيهَا كَثْرَةُ الْإِسْتِغْفَارِ ، وَالصَّلَاةُ عَلَى نَبِيِّ اللَّهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الْهَوَالِإِبْتِهَالُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فِي تَجْدِيدِ الْعَذَابِ عَلَى ظَالِمِيهِمْ مِنْ سَائِرِ الْأَنْامِ ، وَالْإِكْتِثَارُ مِنَ اللَّعْنَةِ عَلَى قَاتِلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَهِيَ لَيْلَةٌ يَتَجَدَّدُ فِيهَا حُزْنُ أَهْلِ الْإِيمَانِ . (2) .

1- . الإقبال : ج 1 ص 344 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 144 ح 3 .

2- . مسأّر الشيعة : ص 25 .

فصل چهارم : آنچه مخصوص یکی از شب هاست

4 / 1 آنچه مخصوص شب نوزدهم است

فصل چهارم : آنچه مخصوص یکی از شب هاست 4 / 1 آنچه مخصوص شب نوزدهم است 1709. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله الإقبال: روایت شده که شب نوزدهم ماه رمضان ، صد بار استغفار می شود و صد بار قاتل مولای ما علی علیه السلام ، لعنت می شود. 1710. إرشاد القلوب : مسأّر الشیعة: در شب نوزدهم آن (ماه رمضان) ، گروه حاجیان نوشته (معین) می شود. در همان شب ، مولایمان امیر مؤمنان ، علی بن ابی طالب علیه السلام ، ضربتی خورد که در پی آن به شهادت رسید. و در آن شب ، غسل هست... و در آن شب ، صد رکعت تمام از هزار رکعت خوانده می شود.

و در آن شب ، مستحب است: بسیار استغفار کردن ، صلوات فرستادن بر پیامبر خدا محمد بن عبد الله صلی الله علیه و آله ، دعا و نیایش به درگاه خدای متعال برای تجدید عذاب ستمگران به دودمان پیامبر صلی الله علیه و آله از سایر مردم ، و بسیار لعنت کردن بر قاتل امیر مؤمنان علیه السلام. و آن ، شبی است که اندوه اهل ایمان ، تجدید می شود.

4 / 2 ما يَخْتَصُّ بِاللَّيْلَةِ الْحَادِيَةِ وَالْعِشْرِينَ _ تَأْكِيدُ الْغُسْلِ 1714. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: غُسْلُ لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ سُنَّةٌ. (1) راجع: ص 394 (آداب ليلة القدر المشتركة / الغسل).

ب _ تَأْكِيدُ الْإِهْتِمَامِ بِهَذِهِ اللَّيْلَةِ 1713. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الشيخ المفيد قدس سره 2 في مسأّر الشيعة: في لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ مِنْهُ كَانَ الْإِسْرَاءُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، وَفِيهَا رَفَعَ اللَّهُ عَيْسَى بْنَ مَرْيَمَ عَلَيْهِمَا السَّلَامَ، وَفِيهَا قُبِضَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامَ، وَفِي مِثْلِهَا قُبِضَ وَصِيُّهُ يَوْشَعَ بْنِ نُونٍ عَلَيْهِ السَّلَامَ، وَفِيهَا كَانَتْ وَفَاةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامَ سَنَةَ أَرْبَعِينَ مِنَ الْهَجْرَةِ وَلَهُ يَوْمَيْنِ ثَلَاثٌ وَسِتُّونَ سَنَةً.

وَهِيَ اللَّيْلَةُ الَّتِي يَتَجَدَّدُ فِيهَا أَحْزَانُ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَأَشْيَاعِهِمْ، وَالْغُسْلُ فِيهَا كَالَّذِي ذَكَرْتُهُ، وَصَلَاةُ مِئَةِ زَكَاةٍ كَصَلَاةِ لَيْلَةِ تِسْعِ عَشْرَةَ حَسَبَ مَا قَدَّمْنَا.

وَالْإِكْتِنَارُ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامَ، وَالْإِجْتِهَادُ فِي الدُّعَاءِ عَلَى

ظَالِمِيهِمْ، وَمُواصَلَةُ اللَّعْنَةِ عَلَى قَاتِلِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامَ، وَمَنْ طَرَّقَ عَلَى ذَلِكَ وَسَبَّهٖ، وَأَثَرُهُ وَرَضِيئُهُ مِنْ سَائِرِ النَّاسِ. (2).

1- الإقبال: ج 1 ص 359، بحار الأنوار: ج 81 ص 19 ح 25.

2- مسأّر الشيعة: ص 26.

4 / 2 آنچه مخصوص شب بیست و یکم است**الف _ تأکید بر غسل****ب _ تأکید بر اهمیت دادن به این شب**

4 / 2 آنچه مخصوص شب بیست و یکم استالف _ تأکید بر غسل 1717. عنه صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: غسل شب بیست و یکم ماه رمضان ، مستحب است. ر . ك : ص 395 (آداب مشترك شب قدر / غسل).

ب _ تأکید بر اهمیت دادن به این شب 1717. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : شیخ مفید _ در مسأله الشيعة _ : معراج پیامبر خدا ، در شب بیست و یکم این ماه ، بود و در چنین شبی ، خداوند عیسی بن مریم علیهما السلام را بالا- برد و در چنین شبی ، موسی بن عمران علیه السلام در گذشت و در مثل چنین شبی ، جانشین او یوشع بن نون در گذشت و در چنین شبی ، رحلت امیر مؤمنان علیه السلام در سال چهل هجری در 63 سالگی اتفاق افتاد.

و این ، شبی است که اندوه های خاندان محمد صلی الله علیه و آله و پیروانشان تجدید می شود. و غسل در آن ، مثل همان است که یاد کردم و نماز صد رکعت ، مثل

نماز شب نوزدهم است ، طبق آنچه پیش تر گفتیم. و مستحب است بسیار صلوات فرستادن بر محمد و خاندان محمد صلی الله علیه و آله و الهو تلاش در نفرین کردن بر ستمگران بر آنان و پیوسته لعنت کردن بر قاتلان امیر مؤمنان علیه السلام و بر هر که راه را برای آن هموار کرد و سبب آن شهات شد و بر مردم دیگری که آن را برگزیدند و راضی به آن شدند.

3 / 4 ما يَخْتَصُّ بِاللَّيْلَةِ الثَّالِثَةِ وَالْعَشْرِينَ _ تَأْكِيدُ الْغُسْلِ 1721. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال عن بريد بن معاوية عن الإمام الصادق عليه السلام، قال: رَأَيْتُهُ اغْتَسَلَ فِي لَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، مَرَّةً فِي أَوَّلِ اللَّيْلِ، وَمَرَّةً فِي آخِرِهِ. (1) راجع: ص 394 (آداب ليلة القدر المشتركة / الغسل).

ب _ تَأْكِيدُ الْإِحْيَاءِ 1878. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام عليّ عليه السلام: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانَ يَطْوِي فِرَاشَهُ، وَيَشُدُّ مِنْزَرَهُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، وَكَانَ يُوَقِّظُ أَهْلَهُ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ، وَكَانَ يَرُشُّ وُجُوهَ النَّبِيَّامِ بِالْمَاءِ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ. (2) 1879. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دعائم الإسلام: كَانَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ لَا تَدْعُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِهَا يَنَامُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ [اللَّيْلَةَ الثَّالِثَةَ وَالْعِشْرِينَ] وَتُدَاوِيهِمْ بِقِلَّةِ الطَّعَامِ، وَتَتَأَهَّبُ لَهَا مِنَ النَّهَارِ، وَتَقُولُ: «مَحْرُومٌ مَنْ حُرِمَ خَيْرَهَا». (3).

1- الإقبال: ج 1 ص 375، بحار الأنوار: ج 81 ص 20 ح 25

2- دعائم الإسلام: ج 1 ص 282، بحار الأنوار: ج 97 ص 10 ح 12.

3- دعائم الإسلام: ج 1 ص 282، بحار الأنوار: ج 97 ص 10 ح 12.

4 / 3 آنچه مخصوص شب بیست و سوم است

الف _ تأکید بر غسل

ب _ تأکید بر شب زنده داری

4 / 3 آنچه مخصوص شب بیست و سوم استالف _ تأکید بر غسل 1883. عنه صلی الله علیه و آله :الإقبال _ به نقل از برید بن معاویه _ دیدم امام صادق علیه السلام در شب بیست و سوم از ماه رمضان غسل کرد: يك بار در اول شب ، يك بار هم در آخر آن . ر . ك : ص 395 (آداب مشترك شب قدر / غسل) .

ب _ تأکید بر شب زنده داری 1883. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :امام علی علیه السلام: پیامبر خدا در دهه آخر ماه رمضان ، بستر خود را جمع می کرد و کمرش را می بست و شب بیست و سوم ، خانواده خود را بیدار می کرد و در آن شب ، به صورت خفتگان ، آب می پاشید. 1884. عنه صلی الله علیه و آله :دعائم الإسلام: فاطمه علیها السلام نمی گذاشت که کسی از خانواده اش در آن شب (شب بیست و سوم) بخوابد و [خواب] آنان را با کم خوردن درمان می کرد و از روز برای آن شب ، آماده می شد و می فرمود: «محروم ، کسی است که از خیر آن بی بهره بماند».

1885. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال عن جميل وهشام وحفص: مرَضَ أبو عبد الله عليه السلام مَرَضًا شَدِيدًا، فَلَمَّا كَانَ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ أَمَرَ مَوَالِيَهُ فَحَمَلُوهُ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَكَانَ فِيهِ لَيْلَتُهُ. (1) راجع: ص 396 (آداب ليلة القدر المشتركة / الإحياء).

ج - تأكيد الصلاة مئة ركعة 1888. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام: مَنْ أَحْيَا لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، وَصَدَّقَ فِيهَا مِئَةَ رُكْعَةٍ وَسَمِعَ اللَّهَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ، وَكَفَاهُ أَمْرٌ مِنْ يُعَادِيهِ، وَأَعَادَهُ مِنَ الْغَرْقِ، وَالْهَدْمِ، وَالسَّرْقِ، وَمِنْ شَرِّ الدُّنْيَا، وَرَفَعَ عَنْهُ هَوْلَ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ، وَخَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ وَنُورُهُ يَتَأَلَّأُ لِأَهْلِ الْجَمْعِ، وَيُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ، وَيُكْتَبُ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ، وَجَوَازٌ عَلَى الصِّرَاطِ، وَأَمَانٌ مِنَ الْعَذَابِ، وَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ، وَيُجْعَلُ فِيهَا مِنْ رُفَقَاءِ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسَنَ أَوْلَادِكَ رَفِيقًا. (2) 1889. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: يُسْتَحَبُّ أَنْ يُصَلِّيَ فِيهَا مِئَةَ رُكْعَةٍ يُقْرَأُ فِي كُلِّ رُكْعَةٍ: «الْحَمْدُ» وَعَشْرَ مَرَّاتٍ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ». (3) د - تأكيد زيارة الإمام الحسين 1891. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الرضا عليه السلام: وَلْيَحْرِصْ مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ أَنْ لَا يَمُوتَ لَيْلَةَ الْجَهَنِّيِّ عِنْدَهُ، وَهِيَ لَيْلَةُ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ؛ فَإِنَّهَا اللَّيْلَةُ الْمَرْجُوءَةُ. (4) 1892. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الجواد عليه السلام: مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامَ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَهِيَ اللَّيْلَةُ الَّتِي يُرْجَى أَنْ تَكُونَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، وَفِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ، صَافِحُهُ

رُوحٌ أَرْبَعَةٌ وَعِشْرِينَ أَلْفِ مَلَكٍ وَنَبِيٍّ، كُلُّهُمْ يَسْتَأْذِنُ اللَّهَ فِي زِيَارَةِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامِ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ. (5).

1- الإقبال: ج 1 ص 386، بحار الأنوار: ج 98 ص 169 ح 5.

2- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 138 ح 148، الإقبال: ج 1 ص 386، روضة الواعظين: ص 382.

3- الهداية: ص 197، بحار الأنوار: ج 97 ص 9 ح 11.

4- الإقبال: ج 1 ص 358، بحار الأنوار: ج 98 ص 151 ح 4.

5- الإقبال: ج 1 ص 383، بحار الأنوار: ج 98 ص 166 ح 4.

ج _ تأکید بر صد رکعت نماز**د _ تأکید بر زیارت امام حسین علیه السلام**

1884. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الإقبال _ به نقل از جمیل و هشام و حفص _ : امام صادق علیه السلام به سختی بیمار شد. چون شب بیست و سوم فرا رسید ، به غلامان خود دستور داد او را به مسجد بردند و آن شب را در مسجد بود. ر. ک: ص 397 (آداب مشترك شب قدر / شب زنده داری).

ج _ تأکید بر صد رکعت نماز 1887. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام باقر علیه السلام: هر کس شب بیست و سوم ماه رمضان را زنده بدارد و در آن صد رکعت نماز بخواند ، خداوند در زندگی او گشایش می دهد و کار دشمنان او را خود بر عهده می گیرد و او را از غرق شدن ، زیر آوار ماندن ، سرقت ، و از شر دنیا مصون می دارد و وحشت نکیر و منکر را از او بر می دارد ، و او در حالی از گور خویش بیرون می آید که نورش بر اهل رستاخیز می تابد ، و نامه عملش را به دست راستش می دهند و رهایی از آتش و عبور بر صراط و ایمنی از عذاب را برای او می نویسند و بدون حساب وارد بهشت می شود و در بهشت ، از همنشینان پیامبران و صدیقان و شهیدان و صالحان قرار داده می شود و آنان چه نیکو همنشینانی اند! 1888. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: مستحب است در آن شب صد رکعت نماز خوانده شود ، در هر رکعت: يك بار «حمد» و ده بار سوره «قل هو الله أحد». د _ تأکید بر زیارت امام حسین علیه السلام 1890. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام رضا علیه السلام: کسی که در ماه رمضان ، امام حسین علیه السلام را زیارت می کند ، مواظب باشد که نزد قبر آن امام بودن را در شب جُهنی ، از دست ندهد ، و آن ، شب بیست و سوم است؛ شبی که امید است شب قدر باشد. 1891. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام جواد علیه السلام: هر کس در شب بیست و سوم ماه رمضان ، امام حسین علیه السلام را زیارت کند _ همان شبی که امید است شب قدر باشد و در آن شب ، هر کار حکمت آمیزی فیصله می یابد _ روح های بیست و چهار هزار فرشته و پیامبر با او مصافحه می کنند ، که همگی از خداوند اذن می گیرند که آن شب ، حسین علیه السلام را زیارت کنند.

راجع: ص 406 (آداب ليلة القدر المشتركة / زيارة الإمام الحسين).

هـ - قِرَاءَةُ سُورَةِ الْعَنْكَبُوتِ وَالرُّومِ وَالذُّخَانِ 1894. الكافي عن صفوان بن مهران عن الإمام الصادق عليه الإمام الصادق عليه السلام - لأبي بصير - : مَنْ قَرَأَ سُورَتِي : الْعَنْكَبُوتِ ، وَالرُّومِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي لَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ ، فَهُوَ وَاللَّهُ - يَا أَبَا مُحَمَّدٍ - مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَا أُسْتَشْنِي فِيهِ أَبَدًا ، وَلَا أَخَافُ أَنْ يَكْتُبَ اللَّهُ عَلَيَّ فِي يَمِينِي إِثْمًا ، وَإِنَّ لِهَاتَيْنِ السُّورَتَيْنِ مِنَ اللَّهِ مَكَانًا . (1) 1895. رسول الله صلى الله عليه وآله (- فيما أوصى رجلاً من بني تميم) الإقبال : وَمِنْ الزِّيَادَاتِ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ : قِرَاءَةُ سُورَةِ «الذُّخَانِ» فِيهَا وَفِي كُلِّ لَيْلَةٍ ... (2) و - قِرَاءَةُ سُورَةِ الْقَدْرِ أَلْفَ مَرَّةٍ 1897. عنه صلى الله عليه وآله : السَّيِّدُ ابْنُ طَاوُوسٍ قَدَسَ سِرُّهُ فِي الْإِقْبَالِ : وَمِنْ الْقِرَاءَةِ فِيهَا سُورَةُ : «إِنَّ أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» أَلْفَ مَرَّةٍ ، وَقَدْ تَقَدَّمَتْ رِوَايَةٌ لِذَلِكَ فِي اللَّيْلَةِ الْأُولَى عُمُومًا فِي الشَّهْرِ كُلِّهِ .

وَرُوينا تَخْصِيصَ قِرَاءَتِهَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ بَعْدَهُ طُرُقٍ إِلَى مَوْلَانَا أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : «لَوْ قَرَأَ رَجُلٌ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ : «إِنَّ أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» أَلْفَ مَرَّةٍ ، لَأَصْبَحَ وَهُوَ شَدِيدُ الْيَقِينِ بِالْإِعْتِرَافِ

بِمَا يَخْتَصُّ فِيْنَا ، وَمَا ذَاكَ إِلَّا لِشَيْءٍ عَايَنَهُ فِي نَوْمِهِ» . (3) .

1- تهذيب الأحكام : ج 3 ص 100 ح 261 ، بحار الأنوار : ج 97 ص 19 ح 42 .

2- الإقبال : ج 1 ص 386 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 168 ح 5 .

3- الإقبال : ج 1 ص 382 .

ه _ خواندن سوره های عنكبوت ، روم و دُخان**و _ خواندن هزار بار سوره قدر**

ر . ك : ص 407 (آداب مشترك شب قدر / زیارت امام حسین علیه السلام) .

ه _ خواندن سوره های عنكبوت ، روم و دُخان 1895. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در سفارش هایش به مردی از قبیله بنی تمیم _)
 امام صادق علیه السلام _ خطاب به ابو بصیر _ : هر کس دو سوره عنكبوت و روم را در ماه رمضان ، در شب بیست و سوم بخواند ، به خدا
 قسم _ ای ابو محمّد _ او از اهل بهشت است و هرگز در این سخن استثنا نمی کنم و نمی ترسم که خداوند ، در این سوگند گناهی بر من
 بنویسد. این دو سوره نزد خداوند ، جایگاهی والا دارند. 1896. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإقبال: و از اعمال افزون در شب بیست و
 سوم ، خواندن سوره دُخان در آن شب و در هر شب است... و _ خواندن هزار بار سوره قدر 1898. عنه صلی الله علیه و آله : سیّد ابن
 طاووس _ در الإقبال _ : از قرائت قرآن در این شب [قرائت] هزار بار سوره «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ» است. روایتی برای این ، در شب اوّل ، به صورت
 کلی (برای همه ماه) گذشت.

اختصاص خواندن این سوره در این شب نیز با سندهای چندی از امام صادق علیه السلام برای ما روایت شده است ، که فرمود: «اگر کسی
 در شب بیست و سوم ماه رمضان ، هزار بار سوره إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ بخواند ، صبح خواهد کرد ، در حالی که یقین او ، با اعتراف به آنچه مخصوص
 ماست ، استوار خواهد بود و این نیست ، مگر به سبب آنچه در خواب خود می بیند».

راجع: ص 374 (طرق معرفة ليلة القدر / قراءة سورة القدر كل ليلة من رمضان ألف مرة).

ز _ الدُّعَاءُ لِصَاحِبِ الْأَمْرِ 1901. الإمام الصادق عليه السلام: مصباح المتهجد عن محمد بن عيسى بإسناده عن الصالحين عليهم السلام: تَكَرَّرُ فِي لَيْلَةِ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ هَذَا الدُّعَاءُ سَاجِدًا وَقَائِمًا وَقَاعِدًا وَعَلَى كُلِّ حَالٍ، وَفِي الشَّهْرِ كُلِّهِ، وَكَيْفَ مَا أَمَكَّنَكَ وَمَتَى حَضَرَ مِنْ دَهْرِكَ. تَقُولُ بَعْدَ تَمْجِيدِ اللَّهِ تَعَالَى وَالصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ:

اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيَّكَ فَلَانِ بْنِ فَلَانٍ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ سَاعَةٍ وَلِيًّا وَحَافِظًا، وَقَائِدًا وَنَاصِرًا، وَدَلِيلًا وَعَيْنًا حَتَّى تُسَكِّنَهُ أَرْضَكَ طَوْعًا، وَتُمَتِّعَهُ فِيهَا طَوِيلًا. (1) 4 / 4 فضل يوم القدر وأدبه 1900. امام صادق عليه السلام (_ به نقل از پدران ش عليهم السلام _) الإقبال عن هشام بن الحكم عن الإمام الصادق عليه السلام: «يَوْمُهَا مِثْلُ لَيْلَتِهَا»، يَعْنِي: لَيْلَةُ الْقَدْرِ. (2) 1901. امام صادق عليه السلام: الإمام الصادق عليه السلام: لَيْلَةُ الْقَدْرِ فِي كُلِّ سَنَةٍ، وَيَوْمُهَا مِثْلُ لَيْلَتِهَا. (3) 1902. المعجم الكبير عن عصمة: عنه عليه السلام: صَبِيحَةُ يَوْمِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ مِثْلُ لَيْلَةِ الْقَدْرِ؛ فَاعْمَلْ وَاجْتَهِدْ. (4).

1- مصباح المتهجد: ص 630 ح 709، الكافي: ج 4 ص 161 ح 4.

2- الإقبال: ج 1 ص 351، بحار الأنوار: ج 98 ص 149.

3- تهذيب الأحكام: ج 4 ص 331 ح 1033، بحار الأنوار: ج 98 ص 121 ح 1.

4- الأمالي للصدوق: ص 751 ح 1009، بحار الأنوار: ج 97 ص 11 ح 16.

ز _ دعا برای امام زمان علیه السلام

4 / 4 فضیلت و آداب روز قدر

اشاره

ر . ك : ص 375 (راه های شناخت شب قدر / هزار بار خواندن سوره قدر در هر شب ماه رمضان) .

ز _ دعا برای امام زمان علیه السلام 1904. السنّة لابن أبي عاصم عن عبد الله بن مسعود: مصباح المتّهجد _ به نقل از محمّد بن عیسی ، با سند خویش از امامان علیهم السلام _ در شب بیست و سوم ماه رمضان ، این دعا در حال سجود ، ایستاده ، نشسته و در هر حال و در همه ماه و هر گونه و هر وقت از روزگارت که ممکن شود ، مکرّر خوانده می شود. پس از ستایش خدای متعال و درود بر پیامبر ، محمّد صلی الله علیه و آله ، می گویی :

«خداوندا! در این ساعت و در هر ساعت ، برای ولیّ خود ، فلانی پسر فلانی ، سرپرست و نگهبان و پیشوا و یاور و راهنما و چشم باش ، تا آن که او را در زمین خود ، با اطاعت و رغبت مردم ساکن سازی و وی را در آن به مدّت طولانی بهره مند گردانی!». 4 / 4 فضیلت و آداب روز قدر 1905. رسول الله صلی الله علیه و آله (_ في دُعَاءِ الْجَوْشَنِ الْكَبِيرِ _) الإقبال _ به نقل از هشام بن حکم ، از امام صادق _ : روز شب قدر ، مثل شب قدر است. 1906. الإمام عليّ عليه السلام (_ في ذِكْرِ حَدِيثِ مِعْرَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ) امام صادق علیه السلام: شب قدر ، در هر سال ، هست و روز شب قدر ، مثل شب قدر است. 1905. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) امام صادق علیه السلام: صبح روز شب قدر ، مثل شب قدر است. پس ، عمل و تلاش کن .

تعلیققال السید ابن طاووس قدس سره : «واعلم أن الرواية وردت من عدة جهات عن الصادقين - عن الله جل جلاله - عليهم أفضل الصلوات أن يوم ليلة القدر مثل ليلته ؛ فإياك أن تهون بنهار تسع عشرة ، أو إحدى وعشرين ، أو ثلاث وعشرين ، وتتكلم على ما عملته في ليلتها وتستكثره لمولائك ، وأنت غافل عن عظيم نعمته ، وحقوق ربوبيته . وكُن في هذه الأيام الثلاثة المعظّمة على أبلغ الغيات ، في العبادات والدعوات ، واغتنام الحياة قبل الممات . أقول : والمهم من هذه الليالي في ظاهر الروايات عن الطاهرين ما قدّمناه من التصريح أنّ ليلة القدر ليلة ثلاث وعشرين ؛ فلا تهمل يومها» . (1)

راجع : ص 196 ، ح 197 .

بیان

بیانسید ابن طاووس رحمه الله گوید: بدان که روایت ، با سندهایی چند از امامان راستگو_ که برترین دروهای خداوند بر آنان باد_ از خدای متعال نقل شده است که: «روز شب قدر ، مثل شب قدر است». پس مبادا روز نوزدهم یا بیست و یکم یا بیست و سوم را ناچیز بشماری و به آنچه در این سه شب انجام داده ای ، بسنده کنی و آن را نزد خدای خود زیاد به حساب آوری، در حالی که از نعمت بزرگ و حقوق پروردگاری اش غافل باشی! در این سه روز بزرگ و ارجمند ، بیشترین تلاش را در مورد: عبادت ها، دعاها و غنیمت شمردن زندگی پیش از فرارسیدن مرگ ، داشته باش. می گویم: بنا به ظاهر روایاتی که از معصومان علیهم السلام نقل شده ، مهم در این شب ها ، همان است که به آن تصریح کردیم که: شب قدر ، شب بیست و سوم است. پس، درباره روز این شب، کوتاهی مکن.

ر. ک: ص 197 ، ح 197.

بخش پنجم : آداب بیرون آمدن از میهمانی خدا

اشاره

بخش پنجم : آداب بیرون آمدن از میهمانی خدا

.

مهم ترین آداب

مهم ترین آداب مهم ترین آداب بیرون آمدن از میهمان سرای الهی در ماه رمضان ، در این جا آشکار می شود که روزه دار به خویش بنگرد و در واپسین لحظه های این ماه ، خود را ارزیابی کند که تا چه اندازه به هدف این میهمانی الهی نزدیک شده است؟ آیا احساس می کند که به يك دگرگونی معنوی دست یافته است ، یا در همان نقطه ای مانده که در آغاز ماه رمضان بوده است؟ سید ابن طاووس رحمه الله ، در این زمینه ، ضمن بیان اعمال روز آخر ماه رمضان ، می گوید: و از آن جمله است: ارزیابی پرونده اعمال از اول ماه تا آخرین روز آن و پیش از سپری گشتن آن... . پس بنگرد که هنگام ورود به میهمان سرای الهی و حضور در پیشگاه او ، چگونه بوده است و معرفت های خویش را نسبت به خداوند متعال و پیامبرش و ویژگیان درگاهش و نیز مهم ترین کارهایی را که از تکالیف دنیوی و بزرگداشت های اخروی اوست ، ارزیابی کند . [نیز بنگرد که] آیا شناخت او نسبت به اینها و علاقه و اشتیاق و روی آوردنش به اینها و نشاط و کشش او به سوی اینها افزوده شده است ، یا حال او در کوتاهی و تدبیر ناشایست ، مثل آغاز ماه است؟ و همچنین آیا نسبت به تدبیر الهی ، در همه کارهایش حالت «رضا» داشته است؟ یا گاهی راضی بوده و گاهی از انتخاب خداوند در تدبیر کارش ، ناخرسند بوده است؟

و [بنگرد] که توگش بر خدای متعال چگونه بوده است؟ آیا نهایت آرامش و قرار به آستان مولای خویش را داشته، یا در تکیه کردن به خدا، گاهی نیازمند تکیه کردن به غیر خدا بوده و وابستگی های دنیایی اش را داشته است؟ و [بنگرد که] سپردن کارها به سررشته دار کارش چگونه بوده و چگونه به آگاهی خداوند از رازهای نهانش مراقبت داشته و در نهان و آشکارش، چگونه با خداوند همدم بوده است؟ و نیز اطمینانش به وعده های خدای متعال و باورش به انجام گرفتن آن وعده ها چگونه بوده است؟ نیز برگزیدن خدای متعال بر غیر خدا به وسیله او چگونه بوده است؟ و [بنگرد که] محبتش به خداوند، خواستش برای نزدیک شدن به خداوند، و کوششش در جلب رضای خداوند چگونه بوده است؟ و نیز اشتیاقش به رها شدن از سرای آزمون و رسیدن به منزلگاه های ایمنی از جفا، چه سان بوده است؟ و [بنگرد که] آیا از انجام دادن تکلیف، احساس سنگینی می کرده، یا آن را از بزرگ ترین شرافت ها می دانسته است؟ نیز نسبت به آنچه خداوند ناپسند دانسته (مثل: غیبت، دروغ، سخن چینی، حسد، ریاست طلبی و هر چه او را از صاحب دنیا و آخرتش باز می دارد)، چه حالتی داشته و چگونه آنها را ناپسند می شمرده است؟ و جز اینها [را نیز بنگرد]، از جمله، بیماری های دینی ای که برای برخی از انسان ها، گاهی از اوقات، پیش می آید، چگونه برای بهبود هر يك از این بیماری ها خدا را سپاس گفته و برای ادای حَق نعمت پروردگار متعال و خوبی و احسان او اقدام کرده است؟ و باید خوش حالی او از بهبود بیماری های دینی، مهم تر از بهبود بیماری های بدنی باشد و شادمانی او کامل تر از شادی اش برای دست یافتن به ثروت درهم و دینار باشد تا نشان تصدیق وجود تفاوت بین بهره وری از دنیای ناپایدار و آخرت ماندگار باشد.

می‌گوییم: پس اگر دید که چیزی از بیماری‌ها و نیت‌های بد او، همچنان بر جای مانده و درمان این ماه با عبادتش، سودی نکرده است، پس بدانند که گناه، از ناحیه خود اوست و بلا از سوی خودش است. پس، در پیشگاه خداوند _ که مولای اوست _ بگردید و برای از بین بردن آن، از رحمت خداوند، مدد بخواهد.

الفصل الأول: وداع شهر رمضان 1 / 1 ووداع الشهر في آخر جمعة منه 1911. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: فضائل الأشهر الثلاثة عن جابر بن عبد الله الأنصاري: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، فَلَمَّا بَصُرَ بِي، قَالَ لِي: «يَا جَابِرُ، هَذَا آخِرُ جُمُعَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، فَوَدَّعَهُ وَقُلَّ:

اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ صِيَامِنَا إِيَّاهُ، فَإِنْ جَعَلْتَهُ فَاجْعَلْنِي مَرْحُومًا، وَلَا تَجْعَلْنِي مَحْرُومًا.

فَإِنَّهُ مَنْ قَالَ ذَلِكَ ظَفَرَ بِأَحَدَى الْحُسَيْنَيْنِ، إِمَّا بِبُلُوغِ شَهْرِ رَمَضَانَ [مِنْ قَابِلٍ]، (1) وَإِمَّا بِغُفْرَانِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ». (2) / 1 ووداع الشهر في آخر ليلة منه 1914. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإقبال: اِعْلَمَ أَنَّ وَقْتَ الْوَدَاعِ لِشَهْرِ الصِّيَامِ رَوَيْنَاهُ عَنْ أَحَدِ الْأَيْمَةِ _ عَلَيْهِمُ

أَفْضَلُ السَّلَامِ _ مِنْ كِتَابٍ فِيهِ مَسَائِلُ جَمَاعَةٍ مِنْ أَعْيَانِ الْأَصْحَابِ، وَقَدْ وَقَّعَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَعْدَ كُلِّ مَسْأَلَةٍ بِالْجَوَابِ، وَهَذَا لَفْظُ مَا وَجَدْنَاهُ:

وَدَاعُ (3) شَهْرِ رَمَضَانَ مَتَى يَكُونُ؟ فَقَدْ اخْتَلَفَ أَصْحَابُنَا فَبَعْضُهُمْ قَالَ: هُوَ فِي آخِرِ لَيْلَةٍ مِنْهُ، وَبَعْضُهُمْ قَالَ: هُوَ فِي آخِرِ يَوْمٍ مِنْهُ، إِذَا رُئِيَ هِلَالُ شَوَّالٍ.

الْجَوَابُ: «الْعَمَلُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فِي لَيْالِيهِ، وَالْوَدَاعُ يَفْعُ فِي آخِرِ لَيْلَةٍ مِنْهُ، فَإِنْ خَافَ أَنْ يَنْقُصَ الشَّهْرُ جَعَلَهُ فِي لَيْلَتَيْنِ». (4).

1- أثبتنا ما بين المعقوفين من الإقبال ج 1 ص 422.

2- فضائل الأشهر الثلاثة: ص 139 ح 149، بحار الأنوار: ج 98 ص 172 ح 1.

3- في المصدر: «من وداع»، وحذفنا «من» طبقاً لبحار الأنوار.

4- الإقبال: ج 1 ص 421، بحار الأنوار: ج 98 ص 171 ح 1.

فصل یکم : وداع با ماه رمضان

1 / 1 وداع با ماه در آخرین جمعه آن

1 / 2 وداع با ماه در آخرین شب آن

فصل اول : وداع با ماه رمضان 1 / 1 وداع با ماه در آخرین جمعه آن 1918. عنه صلی الله علیه و آله : فضائل الأشهر الثلاثة _ به نقل از جابر بن عبد الله انصاری _ : در آخرین جمعه ماه رمضان ، خدمت پیامبر خدا رسیدم . چون مرا دید ، به من فرمود : «ای جابر! این آخرین جمعه ماه رمضان است . با آن خدا حافظی کن و بگو :

خداوندا! آن را آخرین روزه داری ما در این ماه قرار مده ، و اگر چنین قرار دادی ، مرا آمرزیده قرار بده و محروم مگردان! .

هر کس چنین بگوید ، به یکی از دو نیکی می رسد : یا به ماه رمضان آینده می رسد ، یا به آمرزش و رحمت خدا نایل می شود .» 1 / 2 وداع با ماه در آخرین شب آن 1914 . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإقبال : بدان که وقت وداع با ماه روزه را از یکی امامان علیهم السلام ، از کتابی که در آن سؤال های گروهی از بزرگان اصحاب است ، روایت کرده ایم . امام علیه السلام پس از سؤال ، پاسخ را نگاشته است . عین لفظ آنچه یافته ایم ، این است :

«وداع با ماه رمضان ، کی است؟ اصحاب ما اختلاف دارند . برخی گویند : در آخرین شب این ماه است . و بعضی گویند : در آخرین روز آن ، آن گاه که هلال سؤال دیده شود .

پاسخ : عمل در ماه رمضان ، در شب های آن است . وداع هم در آخرین شب آن است . پس اگر بیم دارد که ماه کم باشد ، در دو شب ، وداع کند .» .

1915. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) الإمام الصادق علیه السلام : إذا كانت آخر ليلة من شهر رمضان ، فقل :

اللَّهُمَّ هذا شهر رمضان الذي أنزلت فيه القرآن وقد تصدّرت ، وأعوذُ بوجهك الكريم يا ربّ ، أن يطلع فجر من ليالي هذه أو تصدّرت شهر رمضان ، ولك قبلي تبعه أو ذنب تُريد أن تعدّني به يوم القاك . (1) 1916. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در دعای «جوشن کبیر» _) عنه عليه السلام : من ودّع شهر رمضان في آخر ليلة منه وقال :

اللَّهُمَّ لا تجعله آخر العهد من صيامي لشهر رمضان ، وأعوذُ بك أن يطلع فجر هذه الليلة إلا وقد غفرت لي .

غفر الله تعالى له قبل أن يصبح ورزقه الإنابة إليه . (2) 1 / 3 سيرة الإمام زين العابدين في آخر ليلة منه 1919. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله الإمام الصادق عليه السلام : كان علي بن الحسين عليه السلام إذا دخل شهر رمضان لا يضرب

عبدا له ولا أمة ، وكان إذا أذنب العبد والأمة يكتب عنده أذنب فلان ، أذنب فلانة يوم كذا وكذا ، ولم يعاقبه فيجتمع عليهم الأدب ، حتى إذا كان آخر ليلة من شهر رمضان دعاهم وجمعهم حوله ، ثم أظهر الكتاب ثم قال : «يا فلان ، فعلت كذا وكذا ولم أؤدبك أتذكر ذلك؟» فيقول : بلى ، يابن رسول الله ، حتى يأتي على آخرهم ويفرّزهم جميعا .

ثم يقولون : «ارفعوا أصواتكم وقولوا : يا علي بن الحسين ، إن ربك قد أحصى عليك كل ما عملت ، كما أحصيت علينا كل ما عملنا ، ولديك كتاب ينطق عليك بالحق ، لا يغادر صغيرة ولا كبيرة مما أتيت إلا أحصاها ، وتجرد كل ما عملت لديه حاضرا ، كما وجدنا كل ما عملنا لديك حاضرا ، فاعف واصفح كما ترحو من المليك العفو ، وكما تحب أن يعفو المليك عنك ، فاعف عنا تجده عفوا ، وبيك رحيم ، ولك عفورا ، ولا يظلم ربك أحدا ، كما آدبك كتاب ينطق علينا بالحق ، لا يغادر صغيرة ولا كبيرة مما أتيناها إلا أحصاها . فاذكر يا علي بن الحسين ، ذل مقامك بين يدي ربك الحكيم العدل الذي لا يظلم مثقال حبة من خردل ، ويأتي بها يوم القيامة ، وكفى بالله حسيبا وشهيدا ، فاعف واصفح يعفو (3) عنك المليك ويصفح ؛ فإنه يقول : « و ليُفُوهَا وَلِيُصَفِّحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يُغْفَرَ اللَّهُ لَكُمْ » (4) .

قال : وهو يُنادي بذلك على نفسه ويُلقئهم ، وهم يُنادون معه ، وهو واقف بينهم يبكي وينوح ، ويقول :

«رب إنك أمرتنا أن نعفو عن ظلمنا ، فقد ظلمنا أنفسنا ، فنحن قد عفونا عن ظلمنا كما أمرت ، فاعف عنا فإنك أولى بذلك منا ومن المأمورين ، وأمرتنا أن لا نرد سائلا عن أبوابنا ، وقد أتيناك سؤالا ومساكين ، وقد أنخنا بفنائك وببابك ، نطلب نائلك ومعروفك وعطاءك ، فأمنن بذلك علينا ، ولا تخيبننا فإنك أولى بذلك منا ومن المأمورين . إلهي كرمتم فأكرمني ؛ إذ كنت من سؤالك ، وجدت بالمعروف فأخطني بأهل نوالك يا كريم» .

ثم يقول عليهم ويقول : «قد عفوت عنكم ، فهل عفوت عني ومما كان مني إليكم من سوء ملكة؟ فإني مليك سوء ، لئيم ظالم ، مملوك لمليك كريم جواد عادل محسن مُتفضل» ، فيقولون : قد عفونا عنك يا سيّدنا وما أسأت!

فيقول لهم : «قولوا : اللهم اعف عن علي بن الحسين كما عفا عفا ، وأعتقه من الدار كما أعتق رقابنا من الرق» ، فيقولون ذلك ، فيقول :

«اللَّهُمَّ آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ ، اذْهَبُوا فَقَدْ عَفَوْتُ عَنْكُمْ ، وَأَعْتَقْتُ رِقَابَكُمْ رَجَاءً لِّلْعَفْوِ عَنِّي وَعِتْقِ رَقَبَتِي» ، فَيُعْتَقُهُمْ . فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْفِطْرِ أَجَزَهُمْ بِجَوَائِزَ تَصُونُهُمْ وَتُغْنِيهِمْ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ ... (5) .

- 1- .الكافي : ج 4 ص 164 ح 5 .
- 2- .الإقبال : ج 1 ص 436 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 181 ح 2 .
- 3- .كذا في المصدر ، والقياس : يَعْفُ .
- 4- .النور : 22 .
- 5- .الإقبال : ج 1 ص 443 ، بحار الأنوار : ج 98 ص 186 .

1 / 3 سیره امام سجّاد در آخرین شب آن

1920. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: چون آخرین شب ماه رمضان شود، بگو:

«خداوند! این ماه رمضان که در آن قرآن را نازل کرده ای، سپری شد. پروردگارا! به ذات بزرگوار تو پناه می برم از این که سپیده این شب بر من بدمد یا ماه رمضان به پایان رسد و تو را پیش من، کیفر یا گناهی مانده باشد که بخواهی مرا در روزی که تو را دیدار می کنم، به سبب آن، عذاب کنی.» 1921. عنه صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: هر کس در شب آخر ماه رمضان، با آن وداع کند و بگوید:

«خداوند! این ماه را آخرین روزه داری من در ماه رمضان قرار مده! پناه به تو می برم از این که سپیده این شب بدمد، مگر آن که مرا آمرزیده باشی»، خداوند متعال پیش از صبح، او را می آمرزد و توفیق توبه به درگاهش به او روزی می کند. 1 / 3 سیره امام سجّاد در آخرین شب آن 1924. عنه صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: چون ماه رمضان وارد می شد، امام علی بن الحسین علیهما السلام و کنیز خود را تنبیه نمی کرد و اگر غلام و کنیز، خطا و نافرمانی می کردند، پیش خود می نوشت: «فلان غلام و فلان کنیز در فلان روز و فلان وقت، گناه کرد» و او را تنبیه نمی کرد و تنبیه آنان را نگه می داشت، تا آن که آخرین شب ماه رمضان می شد. [پس،] همه را صدا می کرد و دور خودش جمع می نمود. سپس آن نوشته را بیرون می آورد و می فرمود: «فلانی! چنین و چنان کردی و من تو را تنبیه نکردم. آیا به یاد داری؟».

می گفت: آری، ای پسر پیامبر خدا!

تا آن که به آخرین نفر می رسید و از همه اعتراف می گرفت. سپس میان آنان می ایستاد و به آنان می فرمود: «با صدای بلند بگوئید: ای علی بن الحسین! خداوند، همه کارهایت را زیر نظر داشته است، آن گونه که تو کارهای ما را زیر نظر داشته ای. نزد او نوشته ای است که به حق بر تو گواهی می دهد و هیچ کار کوچک و بزرگی را که کرده ای، فروگذار نمی کند و همه را حسابرسی می کند و هر کاری را که کرده ای، نزد او حاضر می یابی، همان گونه که ما هر چه را کرده ایم، نزد تو حاضر یافتیم. پس، عفو کن و درگذر، همچنان که تو از خدای بزرگ، انتظار عفو داری و دوست داری که آن فرمان روا از تو درگذرد. پس، از ما درگذر تا او را بخشاینده بیایی که او به تو مهربان و آمرزنده است و پروردگارت به کسی ستم نمی کند. همان گونه که نزد تو نوشته ای است که بر ضدّ ما به حق گواهی می دهد و هر کار ریز و درشتی را که انجام داده ایم، بر شمرده است. پس، ای علی بن الحسین! به یادآور خواری ایستادنت را در برابر پروردگارت، آن داور دادگر که به اندازه سنگینی خردلی به کسی ظلم نمی کند و آن را روز قیامت می آورد و خداوند به عنوان حسابگر و گواه، کافی است. پس، عفو کن و درگذر تا خدای فرمان روا هم از تو درگذرد و ببخشد؛ چرا که خود او می فرماید: «و باید عفو کنند و گذشت نمایند. آیا دوست ندارید که خداوند شما را بیامرزد؟»».

امام سجّاد علیه السلام این سخنان را درباره خود بلند می گفت و به آن غلامان تلقین می کرد. آنان نیز همراه وی هم صدا می شدند، در حالی که وی میان آنان ایستاده بود و گریه و زاری می کرد و می گفت:

«خدایا! ما را دستور داده ای که از هر که بر ما ستم کرده، درگذریم. ما به خودمان ستم کرده ایم. ما از آن که بر ما ستم کرده، گذشتیم،

آن گونه که تو فرمان دادی. پس ، تو هم از ما در گذر که تو به بخشایش ، سزاوارتر از ما و فرمانبرانی. تو ما را فرمان دادی که درخواست کننده ای را از در خود نرانیم. اینک ، ما به درگاه تو آمده ایم و سائلانی بینواییم و در آستان تو ، به خاک افتاده ایم و خواستار بخشش و احسان و عطای تویم. پس با عطای خود بر ما ممت بگذار و محرومان مکن ، که تو بر این ، از ما و فرمانبران ، سزاوارتری!

خدایا! تو بزرگواری ، پس مرا گرامی بدار_؛ چون از خواهندگان درگاه تو ام_، و احسان خویش را عطا می کنی ، پس مرا هم به بهره مندان از احسانت بیامیز ، ای بزرگوار!.

سپس رو به آنان می کرد و می فرمود: «من شما را بخشیدم. آیا شما هم از من و از بدرفتاری من با خودتان درگذشتید؟ من مالک بدی هستم. فرومایه و ستمگرم. برده مالکی هستم که بزرگوار و بخشنده و دادگر و نیکوکار و اهل احسان است.»

می گفتند: سرور! از تو درگذشتیم. تو بدی نکرده ای!

پس به آنان می فرمود: «بگویید: خدایا! از علی بن الحسین درگذر ، آن گونه که او از ما گذشت. او را از آتش آزاد کن ، آن گونه که ما را از بردگی رها کنید.»

آنان نیز چنین می گفتند .

پس می فرمود: «خدایا ، ای پروردگار جهانیان! اجابت کن. بروید ، شما را بخشودم و آزادتان کردم ، به امید آن که [خداوند] از من درگذرد و آزادم کند.» پس ، آنان را آزاد می کرد.

روز عید فطر که می شد ، به آنان جایزه می داد که [آبروی] آنان را نگه دارد و از آنچه در دست مردم است ، بی نیازشان کند... .

1 / 4 دعاء الإمام زين العابدين في وداع الشهر 1927. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام زين العابدين عليه السلام: اللهم يا من لا يرغب في الجزاء، ويا من لا يتدبم على العطاء، ويا من لا يكافئ

عبدك على السواء، مبتتاك ابتداءً، وعفوك تفضل، وعقوبتك عدل، وقضاؤك خيرة، إن أعطيت لم تشب عطاءك بمن، وإن منعت لم يكن منعك تعدياً، تشكر من شكرك وأنت الهمته شكرك، وتكافئ من حمدك وأنت علمته حمدك.

تستر على من لو شئت فصحته، وتجوّد على من لو شئت منعته، وكلاهما أهل منك للفضيحة والمنع، غير أنك بنيت أفعالك على التفضل، وأجريت قدرتك على التجاوز، وتلقيت من عصاك بالحلم، وأمهلته من قصد لنفسه بالظلم، تستنظرهم بأناتك إلى الإنابة، وتترك معاجلتهم إلى التوبة لكيلا يهلك عليك هالكهم، ولا يشقى بنعمتك شقيهم إلا عن طول الإعذار إليه، وبعد ترادف الحجة عليه، كرمًا من عفوك يا كريم، وعائدة من عطفك يا حلیم.

أنت الذي فتحت لعبادك باباً إلى عفوك وسامية التوبة، وجعلت على ذلك الباب دليلاً من وحيك لئلا يضلوا عنه، فقلت تبارك اسمك: «توبوا إلى الله توبةً نضوحاً عسى ربكم أن يكفر عنكم سيئاتكم ويُدخلكم جنات تجري من تحتها الأنهار يوم لا يخزي الله النبي والذين آمنوا معه نورهم يسعى بين أيديهم وبيمينهم يقولون ربنا آتّم لنا نورنا واغفر لنا إنك على كل شيء قدير» (1) فما عذر من أغفل دخول ذلك المنزل بعد فتح الباب، وإقامة الدليل.

وأنت الذي زدت في السوم على نفسك لعبادك تريد ربحهم في متاجرهم لك، وفوزهم بالوفادة عليك والزيادة منك، فقلت تبارك اسمك وتعاليت: «من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها ومن جاء بالسيئة فلا يجزي إلا مثلها» (2) وقلت: «مثل الذين ينفقون أموالهم في سبيل الله كمثل حبة أنبتت سبع سنابل في كل سنبلة مائة حبة والله يضاعف لمن يشاء» (3) وقلت: «من ذا الذي يقرض الله قرضاً حسناً فيضّ عفه له أضغافاً كثيرة» (4) وما أنزلت من نظائره في القرآن من تضاعيف الحسنات.

وأنت الذي دللتهم بقولك من غيبك وترغيبك الذي فيه حظهم على ما لو سترته عنهم لم تدركه أبصارهم، ولم تعه أسماعهم، ولم تلحقه أوهامهم، فقلت: اذكروني أذكركم واشكروا لي ولا تكفرون وقلت: «الذين شكرتم لآزيدنكم والذين كفرتهم إن عذابي لشديد» (5) وقلت: «ادعوني استجب لكم إن الذين يستكبرون عن عبادتي سيدخلون جهنم داخرين» (6) فسّميت دعاءك عبادة وتركة استكباراً، وتوعدت على تركه دخول جهنم داخرين، فذكروك بمنك، وشكروك بفضلك، ودعوك بأمرك، وتصدقوا لك طلباً ليمزيدك، وفيها كانت نجاتهم من غضبك، وفوزهم برضاك.

ولو دل مخلوق مخلوقاً من نفسه على مثل الذي دللت عليه عبادك منك، كان موصوفاً بالإحسان، ومعتوباً بالإمتنان، ومحموداً بكل لسان، فللك الحمد ما وجد في حمدك مذهب، وما بقي للحمد لفظ تحمّد به، ومعنى يصرف إليه، يا من تحمّد إلى عباده بالإحسان والفضل، وعمرهم بالمن وال طول، ما أفسى فينا نعمتك، وأسبغ علينا مننتك، وأحصنا ببرك، هديتنا لدينك

الذي اصطفت، ومليت التي ارتضيت، وسبيك الذي سهلت، وبصرتنا الرلفة لديك، والوصول إلى كرامتك.

اللهم وأنت جعلت من صفايا تلك الوظائف، وخصائص تلك الفروض شهر رمضان الذي اختصصته من سائر الشهور، وتحيرته من جميع الأزمنة والدهور، وأثرته على كل أوقات السنة بما أنزلت فيه من القرآن والتور، وضاعفت فيه من الإيمان، وفرضت فيه من الصيام،

وَرَعَبَتْ فِيهِ مِنَ الْقِيَامِ ، وَأَجَلَّتْ فِيهِ مِنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ الَّتِي هِيَ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ .

ثُمَّ آثَرْنَا بِهِ عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ ، وَاصْطَفَيْتَنَا بِفَضْلِهِ دُونَ أَهْلِ الْمَلَلِ ، فَصُمْنَا بِأَمْرِكَ نَهَارَهُ ، وَوَقَمْنَا بِعَوْنِكَ لَيْلَهُ مُتَعَرِّضِينَ بِصِيَامِهِ وَقِيَامِهِ لِمَا عَرَّضْتَنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِكَ ، وَتَسَبَّبْنَا إِلَيْهِ مِنْ مَثُوبَتِكَ . وَأَنْتَ الْمَلِيءُ بِمَا رُغِبَ فِيهِ إِلَيْكَ ، الْجَوَادُّ بِمَا سُئِلَتْ مِنْ فَضْلِكَ ، الْقَرِيبُ إِلَى مَنْ حَاوَلَ قُرْبَكَ .

وَقَدْ أَقَامَ فِينَا هَذَا الشَّهْرُ مُقَامَ حَمْدٍ ، وَصَحَبْنَا صُحْبَةَ مَبْرُورٍ ، وَأَرَبَحْنَا أَفْضَلَ أَرْبَاحِ الْعَالَمِينَ ، ثُمَّ قَدْ فَارَقْنَا عِنْدَ تَمَامِ وَقْتِهِ وَانْقِطَاعِ مُدَّتِهِ ، وَوَفَاءِ عَدَدِهِ ، فَنَحْنُ مُودِّعُوهُ وَدَاعٍ مِنْ عَزِّ فِرَافِهِ عَلَيْنَا ، وَعَمَمْنَا وَأَوْحَشْنَا أَنْصِرَافَهُ عَنَّا ، وَلَزِمْنَا لَهُ الدَّمَامُ الْمَحْفُوظُ وَالْحُرْمَةُ الْمَرَعِيَّةُ ، وَالْحَقُّ الْمَقْضِيُّ ، فَنَحْنُ قَائِلُونَ :

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَهْرَ اللَّهِ الْأَكْبَرَ وَيَا عِيدَ أَوْلِيَائِهِ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَكْرَمَ مَصْحُوبٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ ، وَيَا خَيْرَ شَهْرٍ فِي الْأَيَّامِ وَالسَّاعَاتِ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ شَهْرٍ قَرَبَتْ فِيهِ الْأَمَالُ ، وَنُشِرَتْ فِيهِ الْأَعْمَالُ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ قَرِينٍ جَلَّ قَدْرُهُ مَوْجُودًا ، وَأَفْجَعَ فَقْدُهُ مَفْقُودًا وَمَرْجُوٌّ أَلَمَ فِرَافُهُ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ أَلِيفٍ أَنْسَ مُقْبِلًا فَسَرَ ، وَأَوْحَشَ مُنْقَضِيًا فَمَضَّ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ مُجَاوِرٍ رَقَّتْ فِيهِ الْقُلُوبُ ، وَقَلَّتْ فِيهِ الذُّنُوبُ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ نَاصِرٍ أَعَانَ عَلَى الشَّيْطَانِ ، وَصَاحِبٍ سَهَّلَ سُبُلَ الْإِحْسَانِ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مَا أَكْثَرَ عَتَقَاءَ اللَّهِ فِيكَ ، وَمَا أَسْعَدَ مَنْ رَعَى حُرْمَتَكَ بِكَ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مَا كَانَ أَمْحَاكَ لِلذُّنُوبِ وَأَسْتَرَكَ لِأَنْوَاعِ الْعُيُوبِ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مَا كَانَ أَطْوَلَكَ عَلَى الْمُجْرِمِينَ ، وَأَهْيَبَكَ فِي صُدُورِ الْمُؤْمِنِينَ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ شَهْرٍ لَا تُنَافِسُهُ الْأَيَّامُ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ شَهْرٍ هُوَ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ غَيْرَ كَرِيهِ الْمُصَاحِبَةِ ، وَلَا ذَمِيمِ الْمُتَلَابَسَةِ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ كَمَا وَفَدَتْ عَلَيْنَا بِالْبَرَكَاتِ ، وَغَسَلَتْ عَنَّا دَسَسَ الْخَطِيئَاتِ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ غَيْرَ مُودِّعٍ بَرَمًا ، وَلَا مَتْرُوكٍ صِيَامُهُ سَأَمًا .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ مَطْلُوبٍ قَبْلَ وَقْتِهِ ، وَمَحْزُونٍ عَلَيْهِ قَبْلَ قَوْتِهِ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ كَمْ مِنْ سَوْءٍ صُرِفَ بِكَ عَنَّا ، وَكَمْ مِنْ خَيْرٍ أُفِيضَ بِكَ عَلَيْنَا .

السَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلَى لَيْلَةِ الْقَدْرِ الَّتِي هِيَ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ مَا كَانَ أَحْرَصَنَا بِالْأَمْسِ عَلَيْكَ ، وَأَشَدَّ شَوْقَنَا غَدًا إِلَيْكَ .

السَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلَى فَضْلِكَ الَّذِي حُرِمْنَاهُ ، وَعَلَى ماضٍ مِنْ بَرَكَاتِكَ سُلِبْنَاهُ .

اللَّهُمَّ إِنَّا أَهْلُ هَذَا الشَّهْرِ الَّذِي سَدَّرَفْتَنَا بِهِ ، وَوَقَّفْتَنَا بِمَنِّكَ لَهُ ، حِينَ جَهَلَ الْأَشْقِيَاءُ وَقْتَهُ ، وَحُرِمُوا لِسَدِّ قَائِمِهِمْ فَضْلَهُ . أَنْتَ وَلِيُّ مَا آثَرْتَنَا بِهِ مِنْ مَعْرِفَتِهِ ، وَهَدَيْتَنَا لَهُ مِنْ سُنَّتِهِ ، وَقَدْ تَوَلَّيْنَا بِتَوْفِيقِكَ صِيَامَهُ وَقِيَامَهُ عَلَى تَقْصِيرٍ ، وَأَدَّيْنَا فِيهِ قَلِيلًا مِنْ كَثِيرٍ .

اللَّهُمَّ فَلَكَ الْحَمْدُ إِقْرَارًا بِالْإِسَاءَةِ ، وَاعْتِرَافًا بِالْإِضَاعَةِ ، وَلَكَ مِنْ قُلُوبِنَا عَقْدُ

النَّدَمِ ، وَمِنْ أَلْسِنَتِنَا صِدْقُ الْإِعْتِذَارِ ، فَأَجْرْنَا عَلَى مَا أَصَابَنَا فِيهِ مِنَ التَّفْرِيطِ ، أَجْرًا نَسْتَدْرِكُ بِهِ الْفَضْلَ الْمَرْغُوبَ فِيهِ ، وَنَعْتَاضُ بِهِ مِنْ أَنْوَاعِ الذُّخْرِ الْمَحْرُوصِ عَلَيْهِ ، وَأَوْجِبْ لَنَا عِذْرَكَ عَلَى مَا قَصَّرْنَا فِيهِ مِنْ حَقِّكَ ، وَابْلُغْ بِأَعْمَارِنَا مَا بَيْنَ أَيْدِينَا مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ الْمُقْبِلِ ، فَإِذَا بَلَغْتَنَا فَاعْتَبَا عَلَى تَنَاوُلِ مَا أَنْتَ أَهْلُهُ مِنَ الْعِبَادَةِ ، وَأَدِّنَا إِلَى الْقِيَامِ بِمَا يَسْتَحِقُّهُ مِنَ الطَّاعَةِ ، وَأَجِرْ لَنَا مِنْ صَالِحِ الْعَمَلِ مَا يَكُونُ دَرْكًا لِحَقِّكَ فِي الشَّهْرَيْنِ مِنْ شَهْرِي الدَّهْرِ .

اللَّهُمَّ وَمَا أَلَمْنَا بِهِ فِي شَهْرِنَا هَذَا مِنْ لَمَمٍ أَوْ إِثْمٍ ، أَوْ وَقَعْنَا فِيهِ مِنْ ذَنْبٍ ، وَاکْتَسَبْنَا فِيهِ مِنْ خَطِيئَةٍ عَلَى تَعَمُّدٍ مِتًّا ، أَوْ عَلَى نِسْيَانٍ ظَلَمْنَا فِيهِ أَنْفُسَنَا ، أَوْ انْتَهَكْنَا بِهِ حُرْمَةً مِنْ غَيْرِنَا ؛ فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاسْتُرْنَا بِسِتْرِكَ ، وَاعْفُ عَنَّا بِعَفْوِكَ ، وَلَا تَنْصِبْنَا فِيهِ لِأَعْيُنِ الشَّامِتِينَ ، وَلَا تَبْسُطْ عَلَيْنَا فِيهِ أَلْسُنَ الطَّاغِينَ ، وَاسْتَعْمِلْنَا بِمَا يَكُونُ حِطَّةً وَكَفَّارَةً لِمَا أَنْكَرْتَ مِنَّا فِيهِ ، بِرَأْفَتِكَ الَّتِي لَا تَنْفَدُ وَفَضْلِكَ الَّذِي لَا يَنْقُصُ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاجْبُرْ مُصِيبَتَنَا بِشَهْرِنَا ، وَبَارِكْ لَنَا فِي يَوْمِ عِيدِنَا وَفَطْرِنَا ، وَاجْعَلْهُ مِنْ خَيْرِ يَوْمٍ مَرَّ عَلَيْنَا ، أَجْلَبِهِ لِعَفْوٍ وَأَمْحَاهُ لِدَنْبٍ ، وَاعْفِرْ لَنَا مَا خَفِيَ مِنْ ذُنُوبِنَا وَمَا عَلَنَ .

اللَّهُمَّ اسْلَخْنَا بِانْسِلَاخِ هَذَا الشَّهْرِ مِنْ خَطَايَانَا ، وَأَخْرِجْنَا بِخُرُوجِهِ مِنْ سَيِّئَاتِنَا ، وَاجْعَلْنَا مِنْ أَسْعَدِ أَهْلِ بِهِ وَأَجْزَلِهِمْ قِسْمًا فِيهِ ، وَأَوْفَرِهِمْ حَظًّا مِنْهُ .

اللَّهُمَّ وَمَنْ رَعَى (7) هَذَا الشَّهْرَ حَقَّ رِعَايَتِهِ ، وَحَفِظَ حُرْمَتَهُ حَقَّ حِفْظِهَا ، وَقَامَ بِحُدُودِهِ حَقَّ قِيَامِهَا ، وَانْتَهَى ذُنُوبَهُ حَقَّ تَقَاتِهَا ، أَوْ تَقَرَّبَ إِلَيْكَ بِقُرْبَةٍ أَوْجَبَتْ رِضَاكَ لَهُ ، وَعَطَفَتْ رَحْمَتَكَ عَلَيْهِ ، فَهَبْ لَنَا مِثْلَهُ مِنْ وُجْدِكَ ، وَأَعْطِنَا أضعافَهُ

مِنْ فَضْلِكَ ، فَإِنَّ فَضْلَكَ لَا يَغِيضُ ، وَإِنَّ خِزَائِنَكَ لَا تَنْقُصُ بَلْ تَفِيضُ ، وَإِنَّ مَعَادِنَ إِحْسَانِكَ لَا تَفْنَى ، وَإِنَّ عَطَاءَكَ لِلْعَطَاءِ الْمُهْتَأَى .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاكْتُبْ لَنَا مِثْلَ أَجُورِ مَنْ صَامَهُ ، أَوْ تَعَبَّدَ لَكَ فِيهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ .

اللَّهُمَّ إِنَّا نَتُوبُ إِلَيْكَ فِي يَوْمِ فِطْرِنَا الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُؤْمِنِينَ عِيدًا وَسُرُورًا ، وَلِأَهْلِ مِلَّتِكَ مَجْمَعًا وَمُحْتَشِدًا مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ أَذْبَنَاهُ ، أَوْ سَوْءٍ أَسْلَفْنَاهُ ، أَوْ خَاطِرٍ شَرٍّ أَضْمَرْنَاهُ ، تَوْبَةً مَنْ لَا يَنْطَوِي عَلَى رُجُوعٍ إِلَى ذَنْبٍ ، وَلَا يَعُودُ بَعْدَهَا فِي خَطِيئَةٍ ، تَوْبَةً نَصُوحًا خَلَصَتْ مِنَ الشُّكِّ وَالْإِرْتِيَابِ ، فَتَقَبَّلْهَا مِنَّا وَارْضَ عَنَّا وَبَسِّتْنَا عَلَيْهَا .

اللَّهُمَّ ارزُقْنَا خَوْفَ عِقَابِ الْوَعِيدِ ، وَشَوْقَ ثَوَابِ الْمَوْعُودِ ، حَتَّى نَجِدَ لَذَّةَ مَا نَدْعُوكَ بِهِ وَكَابَةَ مَا نَسْتَجِيرُكَ مِنْهُ ، وَاجْعَلْنَا عِنْدَكَ مِنَ التَّوَّابِينَ الَّذِينَ أَوْجِبَتْ لَهُمْ مَحَبَّتِكَ ، وَقَبِلْتَ مِنْهُمْ مُرَاجَعَةَ طَاعَتِكَ ، يَا أَعْدَلَ الْعَادِلِينَ .

اللَّهُمَّ تَجَاوَزْ عَن آبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا وَأَهْلِ دِينِنَا جَمِيعاً مَن سَلَفَ مِنْهُمْ وَمَن غَبَرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ نَبِيِّنَا وَآلِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ ، وَصَلِّ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى أَنْبِيَائِكَ الْمُرْسَلِينَ ، وَصَلِّ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ، وَأَفْضَلِ مِن ذَلِكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ ، صَلَاةً تَبْلُغُنَا بَرَكَتَهَا ، وَيُنَالُنَا نَفْعَهَا ، وَيُسْتَجَابُ لَهَا دُعَاؤُنَا ، إِنَّكَ أَكْرَمُ مَنْ رَغِبَ إِلَيْهِ ، وَأَكْفَى مَنْ تَوَكَّلَ عَلَيْهِ ، وَأَعْطَى مَنْ سُئِلَ مِنْ فَضْلِهِ ، وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . (8) .

1- .التحریم : 8 .

2- .الأنعام : 160 .

3- .البقرة : 261 .

4- .البقرة : 245 .

5- .إبراهيم : 7 .

6- .غافر : 60 .

7- .في مصباح المتهجد : «رعى حرمة هذا الشهر» ، وفي المصادر الأخرى : «رعى حق هذا الشهر» .

8- .الصحيفة السجادية : ص 171 الدعاء 45 ، مصباح المتهجد : ص 642 ح 718 .

1 / 4 دعای امام سجّاد در وداع با ماه

1 / 4 دعای امام سجّاد در وداع با ماه 1923. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام سجّاد علیه السلام: خداوند! ای آن که [در برابر عطاهایت،] چشمداشت پاداش نداری، و ای آن که از بخشش پشیمان نمی شوی، و ای آن که بنده ات را برابر

کرده اش پاداش نمی دهی [و بیشتر می دهی!] نعمت بخشی تو آغازگرانه است و بخشایش، از روی تفضّل و احسان. کیفر تو عدالت است و داوری ات بهترین. اگر عطا کنی، آن را به منتّ نمی آمیزی و اگر محروم کنی، ندادنت از روی تجاوز نیست. هر که سپاست گوید، پاداشش می دهی، در حالی که شکرگزاری او نیز با الهام توست و هر که ستایشت کند، جزایش می دهی، با این که تو او را آموخته ای که ستایشت کند.

بر گناه کسی پرده می افکنی که اگر می خواستی، رسوایش می کردی و بر کسی بخشش می کنی که اگر می خواستی، محرومش می ساختی، در حالی که هر دو از سوی تو شایسته رسوا ساختن و محروم کردن اند، جز آن که تو کارهایت را بر تفضّل بنا نهاده ای و قدرت را بر گذشتّ جاری ساخته ای. با هر که نافرمانی ات کند، با بردباری برخورد کرده ای و هر که را قصد ستم بر خویشتن کند، با بردباری ات مهلت داده ای تا باز گردد. و از کیفرشان چشم می پوشی تا توبه کنند، تا هر کس از آنان که هلاک می شود، با خواسته تو نباشد و هر که بدبخت می شود، با نعمت تو شقاوت نیابد، مگر پس از عذرآوری طولانی و تمام شدن حجّت بر وی. این، از بزرگواری بخشایش توست، ای کریم، و احسانی از مهربانی توست، ای بردبار!

تویی آن که برای بندگانت دری به سوی بخشایشت گشوده و نام آن را «توبه» گذاشته ای و بر آن در، راهنمایی از وحی خود گمارده ای تا آن را گم نکنند و فرموده ای _ ای که نامت خجسته است _ : « به درگاه خدا توبه ای راستین کنید. باشد که پروردگارتان خطاهایتان را بپوشاند و شما را وارد بهشت هایی کند که از زیر درختانش نهرها جاری اند، در روزی که خداوند، پیامبر و مؤمنان همراهش را خوار نمی سازد. نورشان پیشاپیش آنان و از سمت راستشان جلو می رود. می گویند: پروردگارا! نور ما را برای ما کامل کن و ما را بیامرزا! همانا تو بر هر چیز، توانایی». پس، آن که پس از گشوده شدن این در و با وجود راهنما، از ورود به این خانه غافل شود، چه عذر و بهانه ای دارد؟

تویی آن که بهای معامله با بندگانت را به سود آنان افزوده ای تا در این داد و ستد با تو، به آنان سود برسانی و در ورود به آستان تو کامیابشان کنی و از تو افزون یابند. تو خود فرموده ای _ ای که نامت خجسته و ذاتت والاست _ : « هر کس کار نیک انجام دهد، پاداش او ده برابر است و هر که کار بد کند، جز همانند آن،

کیفر نیابد» و فرموده ای: « مَثَلِ آنان که در راه خدا دارایی خود را انفاق می کنند، همچون مَثَلِ دانه ای است که هفت خوشه برآورد و در هر خوشه، صد دانه باشد و خداوند برای هر که بخواهد، چند برابر می کند» و فرموده ای: « کیست که به خداوند، وام نیکو دهد تا خداوند هم آن را چند برابر بیشتر بیفزاید؟» و آیاتی از این گونه که در قرآن درباره چند برابر شدن پاداش حسنات نازل کرده ای.

تویی آن که با سخنان غیبی ات، آنان را راهنمایی کرده ای و به آنچه بهره ایشان در آن است، تشویق نموده ای؛ بر چیزی که اگر از آنان می پوشاندی، دیدگانشان آن را در نمی یافت و گوش هایشان آن را درک نمی کرد و خیال هایشان به آن نمی رسید. و فرموده ای: « مرا یاد کنید تا یادتان کنم و مرا سپاس گوید و ناسپاسی ام نکنید» و فرموده ای: « اگر سپاس گوید، بر شما می افزایم و اگر ناسپاسی کنید، عذاب من

سخت است» و فرموده ای: « مرا بخوانید تا پاسختان گویم. همانا آنان که از پرستش من سرکشی کنند، زود است که با خواری وارد دوزخ شوند». نیایش به درگاهت را پرستش، و ترک آن را کبرورزی نامیده ای و بر ترک دعا وعده ورود ذلیلانه به دوزخ داده ای. پس، تو را به نعمت یاد کردند و با احسانت سپاس گفتند و به فرمانت دعایت کردند و برای رسیدن به پاداش افزونت برایت صدقه دادند، که در این کارها رهایی شان از خشم تو و رسیدن به رضای تو بود.

اگر آفریده ای آفریده دیگر را از سوی خود، آن گونه که تو بندگان را از سوی خود راهنمایی کرده ای، راهنمایی می کرد، او را به نیکوکاری و احسان وصف می کردند و به هر زبانی ستوده بود. پس، تو را ستایش، تا آن جا که راهی برای ستایش یافت شود و واژه ای برای ستودن مانده باشد و معنایی که لفظ، به آن روی آورد.

ای آن که با نیکی و تفضل بر بندگان و غرقه کردن آنان در دریای احسان و بزرگواری اش، ستوده بندگان گشته است! چه آشکار است نعمت تو میان ما و چه سرشار است احسان تو بر ما و چه ویژه است نیکی تو برای ما. ما را به

دین برگزیده خودت و آیین پسندیده خویش و راهی که هموار ساختی، رهنمون گشتی و برای راهی که ما را مقرب تو سازد و به کرامت برساند، بینایمان ساختی.

خداوند! تو از جمله آن وظایف برگزیده و واجبات ویژه خویش، ماه رمضان را قرار دادی؛ ماهی که آن را از ماه های دیگر ویژه ساختی و در میان همه زمان ها و روزگاران، آن را برگزیدی و بر همه اوقات سال، آن را برتر ساختی، با قرآن و نوری که در آن فرو فرستادی و ایمانی که در آن افزودی و روزه ای که در آن واجب کردی و عبادت و نمازی که بر آن تشویق فرمودی و شب قدری را (که بهتر از هزار ماه است) در آن بزرگ داشتی.

سپس ما را به وسیله آن بر امت های دیگر و بر آیین های دیگر، با فضل آن برگزیدی. از این رو، روزش را به فرمانت روزه داشتیم و شبش را به یاری ات به عبادت برخاستیم، در حالی که با این روزه داری و عبادتش، خود را در معرض رحمتی قرار دادیم که برایمان فراهم آوردی و سببی یافتیم تا به پاداشت برسیم. تویی که بر هر چه در این ماه از آستانت بجویند، توانایی و به هر چه از احسانت از تو بخواهند، بخشنده ای و به هر که خواستار نزدیکی به تو باشد، نزدیکی.

این ماه، در میان ما، ستوده ماند و با ما به نیکی همنشینی کرد و برترین سودهای جهانیان را به ما رساند، و چون وقتش پایان یافت و مدتش سر آمد و شمارش به آخر رسید، از ما جدا شد. اینک از آن خداحافظی می کنیم، همچون خداحافظی با کسی که فراقش بر ما سخت است و رخت بر بستن آن ما را اندوهگین و وحشت زده می کند و عهدی نگه داشتی و احترامی مراعات کردنی و حقی اداشدنی بر دوش ما می نهد. پس، این گونه می گوئیم:

بدرود، ای برترین ماه خدا و ای عید اولیای خدا!

بدرود، ای گرامی ترین اوقات همراه و ای بهترین ماه در میان روزها و ساعت ها!

بدرود، ای ماهی که آرزوها در آن، نزدیک و سفره عمل ها در آن، گشوده شد!

بدرود، ای همنشینی که تا بود، ارزشمند بود و چون از دست می رود، فقدانش غمبار است، و ای امیدگاهی که هجرانش دردآور است!

بدرود ، ای همدمی که چون آمدی ، مایه الفت گشتی و شاد کردی و چون سپری شدی ، ما را به دردِ فراق نشانیدی!

بدرود ، ای همسایه ای که با بودندت دل ها رقت می یافت و گناهان کم می شد!

بدرود ، ای یآوری که ما را در غلبه بر شیطان یاری کردی ، و ای همنشینی که راه های نیکی را هموار ساختی!

بدرود ، که در تو آزادشدگان خدا [از آتش] چه بسیار بودند و چه خوش بخت اند آنان که حرمت تو را به خاطر تو نگه داشتند!

بدرود ، که چه آمرزنده گناهان و پوشاننده انواع عیب ها بودی!

بدرود ، که بر خطاکاران چه درازمدت بودی و در سینه های مؤمنان چه شکوهی داشتی!

بدرود ، ای ماهی که روزها [در ارزش] به پای تو نمی رسند!

بدرود ، ای ماهی که از هر امری ، ایمن بودی!

بدرود ، که نه همنشینی با تو ، ناخوشایند بود و نه همدمی با تو ، ناپسند.

بدرود ، آن گونه که چون آمدی ، برکات آوردی و گناهان را از ما شستی.

بدرود ، که خداحافظی با تو ، نه از روی خستگی بود و نه ترك روزه ، از روی ناراحتی.

بدرود ، که پیش از فرا رسیدنت تو را طلبیدیم و پیش از پایان یافتنت بر تو اندوهگین شدیم.

بدرود ، که چه بسا بدی که به خاطر تو از ما برطرف شد ، و چه بسا خیری که به سبب تو به ما رسید.

بدرود ، از تو و از شب قدر که بهتر از هزار ماه است.

بدرود ، که دیروز چه خواهانت بودیم و فردا چه شوقی به تو خواهیم داشت .

بدرود ، از تو و از فضیلت تو که از آن محروم شدیم و از برکات گذشته که از ما گرفته شد.

خداوندا! ما اهل این ماهیم که به سبب آن ، شرافتمان دادی و با احسانت ، برای آن ، توفیقمان بخشیدی ، آن گاه که شقاوتمندان ، زمانش را نشناختند و به سبب شقاوتشان از فضیلتش محروم شدند. تو صاحب معرفت آن هستی که آن را به ما بخشیدی و به سنت آن رهنمونمان گشتی؛ ما نیز با توفیق تو ، هر چند با تقصیر ، به روزی داری و عبادت آن پرداختیم و اندکی از حق بسیار آن را ادا کردیم.

خداوندا! ستایش تو راست ، با اقراری که به بدکاری خود داریم و اعترافی که به تباهسازی آن می کنیم. در آستان تو ، از عمق دل هایمان پشیمانیم و

صادقانه زبان به پوزش گشوده ایم. پس با همه کوتاهی ها ، بر آنچه در این ماه به ما رسیده است ، پاداشمان ده؛ پاداشی که با آن به احسان

مورد رغبت در این ماه، دست یابیم و آن را عوض ذخیره های گوناگونی که مورد اشتیاق است، قرار دهیم؛ و عذرپذیری خود را بر کوتاهی ما در ادای حَقّ حتمی گردان و عمرهای ما را تا ماه رمضان آینده طولانی گردان و چون ما را به آن رساندی، به عبادتی که شایسته توست، یاری مان کن و به انجام دادن طاعتی در خور عظمتت توفیقمان بده و آن چنان ما را به کار شایسته بگمار که ادای حَقّ تو در این دو ماه (رمضان امسال و آینده) از ماه های روزگار، باشد.

خداوندا! در این ماه، به هر لغزش و گناهی که نزدیک شدیم، یا به هر گناهی که در افتادیم و هر خطایی را که به عمد یا اشتباه مرتکب شدیم و بر خویش ستم کردیم، یا هر حرمتی را که از دیگری شکستیم [، با این همه] _ خدایا _ بر محمّد و خاندان او درود فرست و با پوشش خود، ما را بپوشان و با عفو خویش از ما در گذر و ما را در برابر دیدگان شماتت کنندگان قرار مده و زبان های طغیان گران را بر ما مگشای و ما را به کاری بگمار که مایه ریزش گناهان و جبران زشتکاری هایمان در این ماه باشد، به حَقّ آن مهربانی ات که بی پایان است و آن احسانت که نمی کاهد!

خداوندا! بر محمّد و خاندان او درود فرست و مصیبت ما را بر [فقدان] این ماه، جبران کن، و عید ما و افطار ما را بر ما مبارک گردان و آن را از بهترین روزهای گذشته ما قرار بده؛ روزهایی که عفو تو را جلب کننده تر و گناه ما را محوکننده تر باشد، و گناهان نهان و آشکار ما را بیامرز!

خداوندا! با سپری شدن این ماه، ما را از گناهانمان بیرون آر و با خروج این ماه، ما را از بدی هایمان بیرون کن و ما را از کامیاب ترین و بهره مندترین مردم در این ماه، قرار بده!

خداوندا! هر کس که حَقّ این ماه را به طور شایسته رعایت کرد و حرمتش را آن گونه که باید، نگه داشت و حدود آن را به نحو شایسته انجام داد و در آن از گناهان به نحو شایسته پرهیز کرد، یا به سوی تو با کاری که رضای تو را فراهم می آورد، تقرّب جست و رحمتت را بر خویش معطوف داشت، ما را نیز چون او از خزانه جودت عطا کن و از فضل خویش چندین برابر او به ما

ببخش؛ چرا که از فضل تو نمی کاهد و گنجینه هایت کاسته نمی شود _ بلکه افزوده می گردد _ و سرچشمه های احسانت پایان نمی پذیرد؛ و عطای تو، عطای گواراست.

خداوندا! بر محمّد و خاندانش درود فرست و تا قیامت برای ما، مثل پاداش های روزه داران و عبادت کنندگان در این ماه را بنویس!

خداوندا! در این روز عید فطر که آن را برای مؤمنان، عید و مایه سرور و برای پیروان آیین خود، مایه همایش و اجتماع قرار داده ای، از هر گناهی که مرتکب شده ایم یا [هر] بدی که انجام داده ایم یا [هر] فکر بدی که در دل داشته ایم، به درگاهت توبه می کنیم؛ توبه کسی که در دل، قصد گناه دوباره ندارد و پس از توبه، به خطا روی نمی آورد، توبه ای راستین و خالص از شك و شبهه. پس، این توبه را از ما بپذیر و از ما خرسند باش و ما را بر این، استوار بدار!

خداوندا! بیم از کیفر وعده داده شده و شوق به پاداش وعده داده شده را روزی ما کن تا لذّت آنچه تو را به آن می خوانیم و رنج آنچه را از آن به تو پناه می بریم، دریابیم. ما را در پیشگاه خود، از توبه کنندگانی قرار بده که محبت خویش را برایشان حتمی ساخته ای و طاعت دوباره را از آنان پذیرفته ای، ای دادگرتین دادگران!

خداوندا! از پدران و مادران و همه هم کیشان ما، از گذشتگان و آیندگانشان تا روز قیامت در گذر!

خداوندا! بر پیامبرمان محمد و خاندانش درود فرست ، آن گونه که بر فرشتگان مقرب خود درود فرستادی؛ و بر او و خاندانش درود فرست
، آن گونه که بر پیامبران فرستاده ات درود فرستادی؛ و بر او و خاندانش درود فرست ، آن گونه که بر بندگان صالح خود درود فرستادی و برتر
از آن _ ای پروردگار جهانیان _ ، درودی که برکتش و سودش به ما برسد و دعای ما برای آن مستجاب شود! همانا تو بزرگواریترین کسی
هستی که به او رغبت آرند و کارسازترین کسی که بر او توکل کنند و بخشنده ترین کسی که از فضل او بخواهند و تو بر هر چیز ، توانایی.

1 / 5 دعاء الإمام الصادق في وداع الشهر 1926. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: اللَّهُمَّ إِنَّكَ قُلْتَ فِي كِتَابِكَ الْمُنْزَلِ: « شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ » وَهَذَا شَهْرُ رَمَضَانَ وَقَدْ تَصَرَّمْ ، فَاسْأَلُكَ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ وَكَلِمَاتِكَ التَّامَّةِ ، إِنْ كَانَ بَقِيَ عَلَيَّ ذَنْبٌ لَمْ تَغْفِرْهُ لِي ، أَوْ تُرِيدُ أَنْ تُعَذِّبَنِي عَلَيْهِ أَوْ تُقَايِسَنِي (1) بِهِ ، أَنْ يَطَّلَعَ (2) فَجَرُّ هَذِهِ اللَّيْلَةِ أَوْ يَتَصَرَّمْ هَذَا الشَّهْرُ إِلَّا وَقَدْ غَفَرْتَهُ لِي ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ بِمَحَامِدِكَ كُلِّهَا أَوَّلُهَا وَآخِرُهَا ، مَا قُلْتَ لِنَفْسِكَ مِنْهَا ، وَمَا قَالَ الْخَلَائِقُ الْحَامِدُونَ ، الْمُجْتَهِدُونَ ، الْمَعْدُودُونَ ، الْمُؤَقَّرُونَ ذِكْرَكَ وَالشُّكْرَ لَكَ ، الَّذِينَ اعْتَنَهُمْ عَلَى آدَاءِ حَقِّكَ مِنْ أَصْنَافِ خَلْقِكَ ، مِنَ الْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ وَالنَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ ، وَأَصْنَافِ الدَّاطِقِينَ وَالْمُسَبِّحِينَ لَكَ مِنْ جَمِيعِ الْعَالَمِينَ ، عَلَى أَنَّكَ بَلَّغْتَنَا شَهْرَ رَمَضَانَ وَعَلَيْنَا مِنْ نِعْمِكَ ، وَعِنْدَنَا مِنْ قِسْمِكَ وَإِحْسَانِكَ وَتَظَاهِرِ امْتِنَانِكَ بِذَلِكَ ، لَكَ مُنْتَهَى الْحَمْدِ الْخَالِدِ الدَّائِمِ الرَّائِدِ الْمُخَلَّدِ السَّرْمَدِ الَّذِي لَا يَنْفَدُ طَوْلُ الْأَبَدِ ، جَلَّ ثَنَاؤُكَ أَعْتَنَّا عَلَيْهِ حَتَّى فَضِينَا صِيَامَهُ وَقِيَامَهُ ، مِنْ صَلَاةٍ وَمَا كَانَ مِنَّا فِيهِ مِنْ بَرٍّ أَوْ شُكْرٍ أَوْ ذِكْرٍ .

اللَّهُمَّ فَتَقَبَّلْهُ مِنَّا بِأَحْسَنِ قَبُولِكَ وَتَجَاوُزِكَ وَعَفْوِكَ ، وَصَدِّحْكَ وَغُفْرَانِكَ وَحَقِيقَةَ رِضْوَانِكَ ، حَتَّى تُظْفِرْنَا فِيهِ بِكُلِّ خَيْرٍ مَطْلُوبٍ ، وَجَزِيلِ عَطَاءٍ مَوْهُوبٍ ، وَتَوْقِينَا فِيهِ مِنْ كُلِّ مَرْهُوبٍ أَوْ بَلَاءٍ مَجْلُوبٍ أَوْ ذَنْبٍ مَكْسُوبٍ .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعَظِيمِ مَا سَأَلْتُكَ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِكَ ، مِنْ كَرِيمِ أَسْمَائِكَ وَجَمِيلِ ثَنَائِكَ وَخَاصَّةِ دُعَائِكَ ، أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، وَأَنْ تَجْعَلَ شَهْرَنَا هَذَا أَعْظَمَ شَهْرِ رَمَضَانَ مَرَّ عَلَيْنَا مُنْذُ أَنْزَلْتَنَا إِلَى الدُّنْيَا بَرَكَةً ، فِي عِصْمَةِ دِينِي وَخَلَاصِ نَفْسِي ، وَقَضَاءِ حَوَائِجِي وَتُسْفَعْنِي فِي مَسَائِلِي وَتَمَامِ النِّعْمَةِ عَلَيَّ ، وَصَدْرِ السُّوءِ عَنِّي وَلباسِ العَافِيَةِ لِي فِيهِ ، وَأَنْ تَجْعَلَ لِي بِرَحْمَتِكَ مِمَّنْ خَرْتَ لَهُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ وَجَعَلْتَهَا لَهُ خَيْرًا مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ، فِي أَعْظَمِ الْأَجْرِ وَكَرَائِمِ الدُّخْرِ ، وَحُسْنِ الشُّكْرِ وَطَوْلِ الْعُمْرِ وَدَوَامِ الْيُسْرِ .

اللَّهُمَّ وَأَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ وَطَوْلِكَ وَعَفْوِكَ وَنِعْمَانِكَ ، وَجَلَالِكَ وَقَدِيمِ إِحْسَانِكَ وَامْتِنَانِكَ ، أَنْ لَا تَجْعَلَ لِي آخِرَ الْعَهْدِ مِنَّا لِشَهْرِ رَمَضَانَ حَتَّى تُبَلِّغَنَاهُ مِنْ قَابِلٍ عَلَى أَحْسَنِ حَالٍ ، وَتُعَرِّفَنِي هَالَهُ مَعَ النَّاطِرِينَ إِلَيْهِ وَالْمُتَعَرِّفِينَ لَهُ فِي أَعْفَى عَافِيَتِكَ ، وَأَنْعَمِ نِعْمَتِكَ وَأَوْسَعِ رَحْمَتِكَ وَأَجْزَلِ قِسْمِكَ .

[اللَّهُمَّ] يَا رَبِّي الَّذِي لَيْسَ لِي رَبٌّ غَيْرُهُ ، لَا يَكُونُ هَذَا الْوَدَاعُ مِنِّي لَهُ وَدَاعَ فَنَاءٍ وَلَا آخِرَ الْعَهْدِ مِنِّي لِلْقَاءِ ، حَتَّى تُرِنِّيهِ مِنْ قَابِلٍ فِي أَوْسَعِ النَّعْمِ وَأَفْضَلِ الرَّجَاءِ ، وَأَنَا لَكَ عَلَى أَحْسَنِ الْوَفَاءِ ، إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ .

اللَّهُمَّ اسْمَعْ دُعَائِي وَارْحَمْ تَضَرُّعِي وَتَدَلُّلِي لَكَ وَاسْتِكَانَتِي وَتَوَكُّلِي عَلَيْكَ ، وَأَنَا لَكَ مُسَلِّمٌ لَا أَرْجُو نَجَاحًا وَلَا مُعَافَاةً وَلَا تَشْرِيفًا وَلَا تَبْلِيغًا إِلَّا بِكَ وَمِنْكَ ، فَاْمُنْ عَلَيَّ جَلَّ ثَنَاؤُكَ وَتَقَدَّسَتْ أَسْمَاؤُكَ ، بِتَبْلِيغِي شَهْرَ رَمَضَانَ وَأَنَا مُعَافَى مِنْ كُلِّ مَكْرُوهٍ وَمَحْذُورٍ وَمِنْ جَمِيعِ الْبَوَائِقِ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعَانَنَا عَلَى صِيَامِ هَذَا الشَّهْرِ وَقِيَامِهِ حَتَّى بَلَّغَنِي آخِرَ لَيْلَةٍ مِنْهُ . (3) .

1- أي تحبط حسناتي بسببه (مرآة العقول : ج 16 ص 402) .

2- في مصباح المتعجب : «أن لا يطلع» وهو الظاهر (مرآة العقول : ج 16 ص 402) .

3- الكافي : ج 4 ص 165 ح 6 ، كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 164 ح 2033 .

اشاره

1 / 5 دعای امام صادق در وداع با ماه رمضان 1929. الدعوات: امام صادق علیه السلام: خداوندا! تو در کتاب خویش که بر زبان پیامبر فرستاده ات - که درود تو بر او و خاندانش باد - جاری کردی، فرموده ای - و سخن تو، حق است - که: « ماه رمضان، ماهی است که قرآن در آن نازل شده است ». و این، ماه رمضان است که سپری شد. از ذات بزرگوار و کلمات کامل تو می خواهم، اگر گناهی بر من مانده که آن را برایم نیامرزیده ای و می خواهی مرا بر آن عذاب کنی و یا به سبب آن نیکی هایم را محو کنی، سپیده این شب ندمد، یا این ماه به پایان نرسد، مگر این که آن را برای من آمرزیده باشی، ای مهربان ترین مهربانان!

خداوندا! تو را ستایش، با همه ستودگی هایت، از آغاز تا پایانش، آنچه را خودت برای خود فرموده ای و آنچه را بندگان ستایشگر، تلاشگر، نعمت شمار و برگزینندگان یاد و سپاس نعمت های تو گفته اند؛ آنان که از گروه های مختلف (آفریدگانت از فرشتگان مقرب، پیامبران و فرستادگان) و از اصناف صاحب نطق (از همه عالمیان که تسبیح گوی تو اند) یاری شان کردی تا حق تو را ادا کنند. [تو را ستایش بر این که] ما را به ماه رمضان رساندی و از نعمت هایت به ما بخشیدی و قسمت و احسان بر ما داشتی و این گونه، نعمت هایت بر ما پیاپی گشت. نهایت ستایش، برای توست؛ ستایشی جاودان، همیشگی، ابدی، پا بر جا و بی پایان که تا ابد پایان نپذیرد. ثنای تو شکوهمند است. ما را بر آن یاری کردی تا این که روزه و نماز آن را از جانب ما ادا کردی و نیز آنچه را (از نیکی، شکر یا ذکر) که در این ماه به وسیله ما انجام گرفت.

خداوندا! با بهترین قبول و عفو و گذشت و آمرزشت و با حقیقت خرسندی ات، از ما بپذیر تا در این ماه، ما را بر هر خیر طلب شده و بخشش عطا شده نایل گردانی و در این ماه، ما را از هر چیز بیمناک و گناه انجام شده، ایمن داری!

خداوندا! تو را به خواسته های بزرگ هر يك از بندگان و تو را به نام های بزرگوارت و ثنای فراوانت و دعای ویژه ات می خوانم که بر محمد و خاندان محمد درود فرستی و این ماه را، بزرگ ترین و بابرکت ترین ماه رضانی قرار دهی که از آغاز آفرینشمان بر ما گذشته است، همراه با محفوظ ماندن دینم و رهایی جانم و ادای حاجتم و شفاعت پذیری در خواسته هایم و کامل شدن نعمت بر من و برگرداندن بدی از من و پوشاندن جامه عافیت بر من؛ و این که به رحمت خویش مرا از آنانی قرار دهی که شب قدر را برایشان فراهم آوردی و آن را بهتر از هزار ماه قرار دادی، همراه با بزرگ ترین پاداش و ارزشمندترین ذخیره و عمر طولانی و سپاس شایسته و دارایی پیوسته.

خداوندا! تو را می خوانم، به رحمت و احسانت، به گذشت و نعمت هایت، به شکر و احسان دیرین و نعمت بخشی ات، که این ماه را آخرین ماه رمضان ما قرار ندهی، تا این که سال آینده ما را در بهترین حالت به آن برسانی و هلال آن را به ما بشناسانی، همراه با آنان که به آن می نگرند و آن را می شناسند، همراه با بهترین عافیت و برترین نعمت و گسترده ترین رحمت و سرشارترین قسمت.

خداوندا، ای پروردگاری که مرا جز تو پروردگاری نیست! این وداع، وداع آخرین و آخرین دیدار من [با ماه رمضان] نباشد، تا این که سال آینده آن را در کامل ترین نعمت ها و برترین امیدها به من بنمایانی، در حالی که من بهترین وفادار به تو باشم! همانا تو شنونده دعایی.

خداوندا! دعایم را بشنو، بر نالیدن و خضوع و فروتنی و توگلم بر تو، رحمت آور. من تسلیم توام. هیچ کامیابی ای، تن درستی ای، شرافت و نیز رسیدن به هدفی را جز با قدرت تو و از سوی تو امید ندارم. پس بر من منت بگذار _ ای که ثنای تو باشکوه و نام هایت مقدّس است _ و مرا به ماه رمضان برسان، در حالی که از هر ناپسند و مشکلی سالم، و از همه بدی ها دور باشم! ستایش، خدا را که یاری مان کرد تا این ماه را روزه بگیریم و عبادت کنیم تا آن که ما را به آخرین شبِ آن رساند.

نكتة مهمّة قال السيّد ابن طاووس قدس سره : اعلم أنّك تدّعي في بعض هذه الوداعات أنّ شهر رمضان أحزنك فراقه وفقده ، وأوجعك ما فاتك من فضله ورفده ، فيراد منك تصديق هذه الدّعوى بأن يكون على وجهك أثر الحزن والبلوى ، ولا تختتم آخر يوم منه بالكذب في المقال ، والخلل في الفعال . (1)

يك نکته مهم

يك نکته مهمسيّد ابن طاووس رحمه الله گوید: بدان که تو در بعضی از این وداع ها می گویی که فراق و فقدان ماه رمضان ، تو را محزون ساخته و رفتن فضیلت و عطایای آن از دستت ، ناراحتت کرده است. انتظار می رود که درستی این ادّعا با آثار حزن و ناراحتی در سیمایّت ، آشکار باشد و آخرین روز ماه رمضان را با گفتار دروغ و کار ناقص به پایان نبری.

الفصل الثاني : آداب ليلة العيد 2 / 1 الإهتمام باللييلة 1931. پیامبر خدا صلى الله عليه و آله : رسول الله صلى الله عليه و آله : يَسُحُّ اللَّهُ عز و جل مِنَ الْخَيْرِ فِي أَرْبَعِ لَيَالٍ سَدَّحًا : لَيْلَةَ الْأَضْحَى ، وَالْفِطْرِ ... (1) 1932. پیامبر خدا صلى الله عليه و آله : الإمام علي عليه السلام : إن استَطَعْتَ أَنْ تُحَافِظَ عَلَى لَيْلَةِ الْفِطْرِ وَلَيْلَةِ النَّحْرِ ... فَافْعَلْ ، وَأَكْثِرْ فِيهِنَّ مِنَ الدُّعَاءِ وَالصَّلَاةِ وَتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ . (2) 1933. پیامبر خدا صلى الله عليه و آله : الإمام الصادق عليه السلام : لَيْلَةُ الْفِطْرِ اللَّيْلَةُ الَّتِي يَسْتَوْفِي فِيهَا الْأَجِيرُ أَجْرَهُ . (3) تعلیققال الشيخ المفيد قدس سره : أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْهُ [شَهْرِ شَوَّالٍ] فِيهَا غُسْلٌ عِنْدَ جُوبِ الشَّمْسِ ، كَمَا ذَكَرْنَا ذَلِكَ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ ، وَفِيهَا دُعَاءُ الْإِسْتِهْلَالِ وَهُوَ عِنْدَ رُؤْيَةِ الْهَيْلَالِ ، وَفِيهَا ابْتِدَاءُ التَّكْبِيرِ عِنْدَ الْفَرَاغِ مِنْ فَرَضِ الْمَغْرِبِ ، وَانْتِهَائُهُ عِنْدَ الْفَرَاغِ مِنْ صَلَاةِ الْعِيدِ مِنْ يَوْمِ الْفِطْرِ ، فَيَكُونُ ذَلِكَ فِي عَقَبِ أَرْبَعِ صَلَوَاتٍ ... وَتَطَابَقَتِ الْأَثَارُ عَنْ أُمَّةِ الْهُدَى عَلَيْهِمُ السَّلَامُ بِالْحَثِّ عَلَى الْقِيَامِ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ ، وَالِاتِّصَابِ لِلْمَسْأَلَةِ وَالِاسْتِغْفَارِ وَالِدُّعَاءِ .

(4)

-
- 1- . كنز العمال : ج 12 ص 322 ح 35215 نقلاً عن الديلمي ، الدر المنثور : ج 7 ص 402 وفيه «يفتح الله الخير ...» .
  - 2- . مصباح المتجهّد : ص 852 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 123 ح 13 .
  - 3- . الهداية : ص 210 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 124 ح 15 .
  - 4- . مسأّر الشيعة : ص 29 .

فصل دوم : آداب شب عید

2 / 1 اهمیت دادن به این شب

بیان

فصل دوم : آداب شب عید 2 / 1 اهمیت دادن به این شب 1936. منیة المرید : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند در چهار شب ، پیوسته خیر فرو می ریزد: شب عید قربان و عید فطر... 1937. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام علی علیه السلام: اگر بتوانی شب عید فطر و شب عید قربان و... را مراقبت کنی ، چنان کن و در این شب ها دعا و نماز و قرآن ، بسیار بخوان. 1938. عنه صلی الله علیه و آله : امام صادق علیه السلام: شب عید فطر ، شبی است که اجیر ، مزد کامل خود را دریافت می کند. بیان شیخ مفید فرموده است: در شب اول ماه شوال ، هنگام غروب خورشید ، غسل [، مستحب] است ، همان گونه که این را در شب اول ماه رمضان گفتیم. در این شب ، دعای استهلال ، هنگام دیدن هلال ماه [، مستحب] است. نیز در این شب ، آغاز تکبیر پس از فراغت از نماز مغرب است و پایان آن ، فراغت از نماز عید در روز عید فطر. پس ، این تکبیرها ، پس از چهار نماز گفته می شود... . روایات امامان معصوم علیهم السلام همگی بر عبادت و نماز و پرداختن به درخواست و استغفار و توبه در این شب ، تأکید دارند.

2 / 2 الغسل 1940. امام على عليه السلام (_ در بيان حديث معراج پیامبر صلى الله عليه و آله _) الإقبال _ فيما يختص بليلة عيد الفطر _
فَمِنْهَا: الْغُسْلُ الْمَنْدُوبُ الْمُشْتَمِلُ عَلَى غَسْلِ الْأَجْسَادِ بِالْمَاءِ، وَغَسْلِ الْقُلُوبِ مِنَ الذُّنُوبِ .

وَرُوي أَنَّهُ يُغْتَسَلُ قَبْلَ الْغُرُوبِ مِنْ لَيْلَتِهِ إِذَا عَلِمَ أَنَّهَا لَيْلَةُ الْعِيدِ .

وَرُوي أَنَّهُ يُغْتَسَلُ أَوْ آخِرَ لَيْلَةِ الْعِيدِ . (1) 2 / 3 الصلوة 1942. رسول الله صلى الله عليه و آله : رسول الله صلى الله عليه و آله : مَنْ صَلَّى لَيْلَةَ
الْفِطْرِ رَكَعَتَيْنِ يَقْرَأُ فِي أَوَّلِ رَكَعَةٍ مِنْهُمَا : «الْحَمْدَ» ، وَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» أَلْفَ مَرَّةٍ ، وَفِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ : «الْحَمْدَ» ، وَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» مَرَّةً
وَاحِدَةً ، لَمْ يَسْأَلِ اللَّهُ تَعَالَى شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ . (2) .

1- .الإقبال : ج 1 ص 457 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 115 .

2- .تهذيب الأحكام : ج 3 ص 71 ح 228 .

ر. ك: ص 471، ح 342.

2 / 2 غسل 1944. عنه صلى الله عليه وآله (_ في قوله تعالى : { Q } « ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ ا لإقبال _ در بیان اعمال مخصوص شب عید فطر _ : از جمله آنها غسلِ مستحب است که شامل شستن بدن با آب و شستن دل ها از گناهان می شود.

و روایت شده که قبل از غروب شب عید فطر غسل شود ، آن گاه که می داند آن شب ، شب عید است.

نیز روایت شده که اواخر شب عید ، غسل شود. 2 / 3 نماز 1947. عنه صلى الله عليه وآله : پیامبر خدا صلى الله عليه وآله هر کس در شب عید فطر ، دو رکعت نماز بخواند (در رکعت اول ، «حمد» و هزار بار سوره «قل هو الله أحد» و در رکعت دوم ، «حمد» و يك بار سوره «قل هو الله أحد») ، از خدای متعال چیزی درخواست نمی کند ، مگر آن که خداوند به او عطا می کند.

1944. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ دربارہ آیه { Q } «آن گاه ، این کتاب را به آن بندگان) الکافی : رُوِيَ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يُصَلِّي فِيهَا [أَي لَيْلَةَ الْفِطْرِ] رَكَعَتَيْنِ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى : «الْحَمْدُ» ، وَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» أَلْفَ مَرَّةً ، وَفِي الثَّانِيَةِ : «الْحَمْدُ» ، وَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» مَرَّةً وَاحِدَةً . (1) 2 / 4 التَّكْبِيرُ بَعْدَ الصَّلَاةِ 1947. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإقبال عن معاوية بن عمّار : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : «إِنَّ فِي الْفِطْرِ تَكْبِيرًا» .

قُلْتُ : مَتَى؟

قَالَ : «فِي الْمَغْرِبِ لَيْلَةَ الْفِطْرِ ، وَالْعِشَاءِ ، وَصَلَاةِ الْفَجْرِ ، وَصَلَاةِ الْعِيدِ ثُمَّ يَنْقَطِعُ ، وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى : «وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ» (2) وَالتَّكْبِيرُ أَنْ يَقُولَ :

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ ، وَلِلَّهِ الْحَمْدُ عَلَى مَا هَدَانَا ، وَلَهُ الشُّكْرُ عَلَى مَا أَوْلَانَا (3) . (4) 2 / 5 زِيَارَةُ الْإِمَامِ الْحُسَيْنِ 1950. عنه صلی الله علیه و آله (_ لَمَّا سَدَّ تَلَّ عَنْ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ _) تَهْذِيبُ الْأَحْكَامِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنِ الْإِمَامِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : «مَنْ زَارَ قَبْرَ

الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَيْلَةً مِنْ ثَلَاثٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ» .

قُلْتُ : أَيُّ اللَّيَالِي _ جُعِلَتْ فِدَاكَ! _؟

قَالَ : «لَيْلَةَ الْفِطْرِ ، وَلَيْلَةَ الْأَضْحَى ، وَلَيْلَةَ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ» . (5) .

1- .الكافي : ج 4 ص 168 ح 3 .

2- .البقرة : 185 .

3- .وفي نسخة : «أبلانا» .

4- .الإقبال : ج 1 ص 459 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 116 ح 2 .

5- .تهذيب الأحكام : ج 6 ص 49 ح 112 ، بحار الأنوار : ج 101 ص 89 ح 23 .

2 / 4 تکبیر پس از نمازها**2 / 5 زیارت امام حسین**

1951. عنه صلی الله علیه و آله : الکافی: روایت شده که امیر مؤمنان علیه السلام در شب عید فطر دو رکعت نماز می خواند: در رکعت اول ، « حمد » و هزار مرتبه سوره « قل هو الله أحد » و در رکعت دوم ، « حمد » و یک بار سوره « قل هو الله أحد ». 2 / 4 تکبیر پس از نمازها 1950. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ هنگامی که از اولیای خدا سؤال شد _) الإقبال _ به نقل از معاویه بن عمّار _ : شنیدم که امام صادق علیه السلامی فرمود: « در عید فطر ، تکبیر است ».

گفتم: کی؟

فرمود: « در نماز مغرب شب عید فطر و عشا و نماز صبح و نماز عید. سپس قطع می شود. و این ، همان کلام الهی است که: « شمار را به کمال برسانید و خدا را بر این که هدایتان کرده ، تکبیر بگویید ». و تکبیر ، آن است که بگوید:

الله أكبر ، الله أكبر ، الله أكبر. معبودی جز الله نیست. الله أكبر. خدا را سپاس بر این که هدایتان کرد. خدا را سپاس بر این که نعمتتان داد ». 2 / 5 زیارت امام حسین 1952. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله (_ در علت نام گذاری شدن ایشان به داعی _) تهذیب الأحکام _ به نقل از عبد الرحمان بن حجاج ، از امام صادق _ : « هر کس يك شب از سه شب ، قبر حسین علیه السلام را زیارت کند ، خداوند گناهان گذشته و آینده اش را می آمرزد ».

گفتم: فدایت شوم! کدام شب ها؟

فرمود: « شب عید فطر ، شب عید قربان و شب نیمه شعبان ».

1953. رسول الله صلى الله عليه وآله (_ من كتابه إلى أهالي نجران _) الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ زَارَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَيْلَةَ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ ، وَلَيْلَةَ الْفِطْرِ ، وَلَيْلَةَ عَرَفَةَ فِي سَنَةٍ وَاحِدَةٍ ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ : أَلْفَ حَجَّةٍ مَبْرُورَةٍ وَأَلْفَ عُمْرَةٍ مُتَقَبَّلَةٍ . وَفُضِّيتَ لَهُ أَلْفُ حَاجَةٍ مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ . (1) 2 / 6 الإحياء 1953. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ از نامه ایشان به اهالی نجران _) رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ أَحْيَا لَيْلَةَ الْعِيدِ لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمَوَّتُ الْقُلُوبُ . (2) 1954. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ هنگامی که در آغاز دعوت ، خویشان نزدیک خود را جم) عنه صلى الله عليه وآله: مَنْ قَامَ لَيْلَتَيِ الْعِيدَيْنِ مُحْتَسِبًا بِاللَّهِ ، لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمَوَّتُ الْقُلُوبُ . (3) 1955. الطبقات الكبرى: الإمام الكاظم عليه السلام: كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : « يُعْجِبُنِي أَنْ يُفَرِّغَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ فِي السَّنَةِ أَرْبَعَ لَيَالٍ : لَيْلَةَ الْفِطْرِ ، وَلَيْلَةَ الْأَضْحَى ، وَلَيْلَةَ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ ، وَأَوَّلَ لَيْلَةٍ مِنْ رَجَبٍ » . (4) .

1- . تهذيب الأحكام : ج 6 ص 51 ح 119 ، بحار الأنوار : ج 101 ص 90 ح 24 .

2- . ثواب الأعمال : ص 101 ح 1 ؛ المعجم الأوسط : ج 1 ص 57 ح 159 «من صلى ليلة الفطر والأضحى ...» .

3- . سنن ابن ماجه : ج 1 ص 567 ح 1782 ، كنز العمال : ج 8 ص 548 ح 24105 .

4- . مصباح المتهجد : ص 852 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 122 ح 12 .

2 / 6 شب زنده داری

1956. الطبقات الكبرى: امام صادق عليه السلام: هر کس در يك سال ، شب نیمه شعبان ، شب عید فطر و شب عرفه قبر حسین علیه السلام را زیارت کند ، خداوند برای او هزار حجّ مقبول و هزار عمره مقبول می نویسد و هزار حاجت از حاجت های دنیا و آخرت از او برآورده می شود. 2 / 6 شب زنده داری 1958. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که شب عید را زنده بدارد ، در آن روز که دل ها می میرند ، دل او نمی میرد. 1959. عنه صلی الله علیه و آله : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس دو شب عید [فطر و قربان] را به خاطر پاداش خدا به عبادت پردازد ، در آن روز که دل ها می میرند ، دل او نمی میرد. 1960. عنه صلی الله علیه و آله : امام کاظم علیه السلام: علی ابن ابی طالب علیه السلام فرمود: «این ، مرا شادمان می سازد که هر شخص در طول سال ، خودش را در چهار شب [برای عبادت ،] فارغ سازد: شب عید فطر ، شب عید قربان ، شب نیمه شعبان و شب اول ماه رجب».

1- .الإقبال : ج 1 ص 461 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 120 ح 8 .

1961. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الكافي عن الحسن بن راشد : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ : إِنَّ الْمَغْفِرَةَ تَنْزِلُ عَلَى مَنْ صَامَ شَهْرَ رَمَضَانَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ .

فَقَالَ : « يَا حَسَنُ ، إِنَّ الْقَارِيحَارَ إِنَّمَا يُعْطَى أُجْرَتَهُ عِنْدَ فَرَاغِهِ ، ذَلِكَ لَيْلَةُ الْعِيدِ » .

قُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ ! فَمَا يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَعْمَلَ فِيهَا؟

فَقَالَ : « إِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَاغْتَسِلْ ، وَإِذَا صَلَّيْتَ الثَّلَاثَ الْمَغْرِبَ فَارْفَعْ يَدَيْكَ وَقُلْ :

يَا ذَا الْمَنِّ يَا ذَا الطُّوْلِ يَا ذَا الْجُودِ ، يَا مُصْطَفِيَا مُحَمَّدًا وَنَاصِرَهُ ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاغْفِرْ لِي كُلَّ ذَنْبٍ أَذْنَبْتُهُ أَحْصَيْتَهُ عَلَيَّ وَنَسِيْتُهُ وَهُوَ عِنْدَكَ فِي كِتَابِكَ .

وَتَخَرَّ سَاجِدًا وَتَقُولُ مِئَةَ مَرَّةٍ : « أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ » وَأَنْتَ سَاجِدٌ ، وَتَسْأَلُ حَوَائِجَكَ » . (1)

1- . الكافي : ج 4 ص 167 ح 3 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 115 ح 1 .

1962. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: الکافی _ به نقل از حسن بن راشد _ : به امام صادق علیه السلام گفتم: مردم می گویند: برای آنان که ماه رمضان را روزه گرفته اند ، در شب قدر ، آمرزش نازل می شود.

فرمود: «ای حسن! کارگر ، مزد خودش را هنگام پایان کارش می گیرد ، و آن ، شب عید است».

گفتم: فدایت شوم! در آن شب ، چه کاری شایسته است که انجام دهیم؟

فرمود: «چون خورشید غروب کرد ، غسل کن و چون سه رکعت نماز مغرب را به پایان بردی ، دستانت را بلند کن و بگو:

ای صاحب نعمت و احسان و بخشش ، ای برگزیننده و یاور محمد! بر محمد و خاندانش درود فرست و هر گناهی را که مرتکب شده ام و تو آنها را بر من شمرده ای و من فراموش کرده ام و نزد تو در کتاب (علم) تو ثبت است ، بیامرزا!

و به سجده می افتی و در حال سجده ، صدر بار می گویی: «أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ؛ به درگاه خدا توبه می کنم» و از خداوند ، حاجت های خود را می طلبی . .

الفصل الثالث : آداب يوم العيد 3 / 1 الإهتمام بيوم العيد 1966. عنه صلى الله عليه وآله : الكافي عن جابر عن الإمام الباقر عليه السلام : قال النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : «إِذَا كَانَ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنْ سُؤَالِ نَادِي مُنَادٍ : أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ ، أُغْدُوا إِلَى جَوَائِزِكُمْ» .

ثُمَّ قَالَ : يَا جَابِرُ جَوَائِزُ اللَّهِ لَيْسَتْ بِجَوَائِزِ هَؤُلَاءِ الْمُلُوكِ ، ثُمَّ قَالَ : هُوَ يَوْمُ الْجَوَائِزِ . (1) 1963. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : رسول الله صلى الله عليه وآله : إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَقُومُونَ يَوْمَ الْعِيدِ عَلَى أَفْوَاهِ السُّكَّةِ ، وَيَقُولُونَ :

«اغْدُوا إِلَى رَبِّ كَرِيمٍ يُعْطِي الْجَزِيلَ وَيَغْفِرُ الْعَظِيمَ» . (2) 1964. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام علي عليه السلام _ في بعض الأعياد _ : إِنَّمَا هُوَ عِيدٌ لِمَنْ قَبِلَ اللَّهَ صِيَامَهُ وَشَكَرَ قِيَامَهُ ، وَكُلُّ يَوْمٍ لَا يُعْصَى اللَّهُ فِيهِ فَهُوَ عِيدٌ . (3) 1965. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ در پاسخ به سؤال از شمار پیامبران _) كتاب من لا يحضره الفقيه : نَظَرَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ إِلَى النَّاسِ فِي يَوْمِ فِطْرِ

يَلْعَبُونَ وَيَضْحَكُونَ . فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ وَالتَّمَّتْ إِلَيْهِمْ : «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ شَهْرَ رَمَضَانَ مِضْمَارًا لِخَلْقِهِ يَسْتَبِقُونَ فِيهِ بِطَاعَتِهِ إِلَى رِضْوَانِهِ ، فَسَبَقَ فِيهِ قَوْمٌ فَفَازُوا وَتَخَلَّفَ آخَرُونَ فَخَابُوا ، فَالْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ مِنَ الصَّاحِكِ اللَّاعِبِ فِي الْيَوْمِ الَّذِي يُثَابُ فِيهِ الْمُحْسِنُونَ ، وَيَخِيبُ فِيهِ الْمُقْصِرُونَ ، وَايْمُ اللَّهِ لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ لَشَغَلَ مُحْسِنٌ بِإِحْسَانِهِ ، وَمُسيءٌ بِإِسَاءَتِهِ» . (4) .

1- .الكافي : ج 4 ص 168 ح 3 و ص 68 ح 6 نحوه .

2- .مستدرک الوسائل : ج 6 ص 154 ح 6678 نقلاً عن القطب الراوندي في لبّ اللباب .

3- .نهج البلاغة : الحكمة 428 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 136 ح 5 .

4- .كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 174 ح 2057 و ج 1 ص 511 ح 1479 ، الكافي : ج 4 ص 181 ح 5 .

فصل سوم: آداب روز عید

3 / 1 اهمیت دادن به روز عید

فصل سوم: آداب روز عید 3 / 1 اهمیت دادن به روز عید 1969. رسول الله صلی الله علیه و آله: الکافی _ به نقل از جابر، از امام باقر علیه السلام _ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «چون روز اول ماه شوال شود، منادی ندا می دهد: ای مؤمنان! صبحگاهان به سوی جایزه هایتان بشتابید».

سپس فرمود: «ای جابر! جایزه های خدا، جوایز این پادشاهان نیست». سپس فرمود: «آن روز، روزِ جایزه هاست». 1970. عنه صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: فرشتگان، روز عید، سرکوجه ها و گذرها می ایستند و می گویند: «بشتابید به سوی پروردگار کریم که عطای بسیار می دهد و گناه بزرگ را می آمرزد». 1971. عنه صلی الله علیه و آله: امام علی علیه السلام _ در برخی عیدها _ این عید کسی است که خداوند، روزه او را پذیرفته و عبادتش را قبول کرده است و هر روزی که در آن، خدا معصیت نشود، آن روز عید است. 1967. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: کتاب من لایحضره الفقیه: امام حسن مجتبی علیه السلام در روز عید فطری به مردمی نگاه کرد که به بازی و خنده مشغول بودند. رو به اصحاب خود کرده، فرمود: «خدای متعال، ماه رمضان را به عنوان میدانی برای مسابقه آفریدگانش آفرید

تا به وسیله فرمان برداری از خدا، به سوی رضای الهی سبقت بگیرند. گروهی پیش افتاده، برنده شدند و گروهی هم عقب مانده، محروم گشتند. پس شگفت از خنده کننده بازیگر است در روزی که نیکوکاران پاداش می یابند و کوتاهی کنندگان، ناکام می شوند. به خدا سوگند، اگر پرده کنار رود، نیکوکار سرگرم نیکوکاری خود خواهد شد و بدکار، گرفتار بدکاری خویش!». .

1968. الخصال (_ به نقل از ابو ذر _) الإمام الرضا عليه السلام: **إِنَّمَا جُعِلَ يَوْمُ الْفِطْرِ الْعِيدَ لِيَكُونَ لِلْمُسْلِمِينَ مُجْتَمَعًا يَجْتَمِعُونَ فِيهِ ، وَيَبْرُزُونَ لِلَّهِ عِزًّا وَجَلًّا فَيَمَجِّدُونَهُ عَلَى مَا مَنَّ عَلَيْهِمْ ، فَيَكُونُ يَوْمَ عِيدٍ وَيَوْمَ اجْتِمَاعٍ ، وَيَوْمَ فِطْرٍ وَيَوْمَ زَكَاةٍ ، وَيَوْمَ رَغْبَةٍ وَيَوْمَ تَصَدُّعٍ ؛ لِأَنََّّهُ أَوَّلُ يَوْمٍ مِنَ السَّنَةِ يَحِلُّ فِيهِ الْأَكْلُ وَالشُّرْبُ ؛ لِأَنَّ أَوَّلَ شَهْرِ السَّنَةِ عِنْدَ أَهْلِ الْحَقِّ شَهْرُ رَمَضَانَ ، فَأَحَبُّ إِلَهُ عِزًّا وَجَلًّا أَنْ يَكُونَ لَهُمْ فِي ذَلِكَ مَجْمَعٌ يَحْمَدُونَهُ فِيهِ وَيُذِّسُونَهُ ، وَإِنَّمَا جُعِلَ التَّكْبِيرُ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْهُ فِي غَيْرِهَا مِنَ الصَّلَاةِ ؛ لِأَنَّ التَّكْبِيرَ إِنَّمَا هُوَ تَعْظِيمٌ لِلَّهِ وَتَمْجِيدٌ عَلَى مَا هَدَى وَعَافَى ، كَمَا قَالَ اللَّهُ عِزًّا وَجَلًّا : «وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ» (1) وَإِنَّمَا جُعِلَ فِيهَا اثْنَا عَشْرَةَ تَكْبِيرَةً ؛ لِأَنََّّهُ يَكُونُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ اثْنَا عَشْرَةَ تَكْبِيرَةً ، وَجُعِلَ سَبْعٌ فِي الْأُولَى ، وَخَمْسٌ فِي الثَّانِيَةِ ، وَلَمْ يُسَوَّ بَيْنَهُمَا ؛ لِأَنَّ السَّنَةَ فِي الصَّلَاةِ الْفَرِيضَةِ أَنْ تُسْتَفْتَحَ بِسَبْعِ تَكْبِيرَاتٍ فَلِذَلِكَ بُدِئَ هَاهُنَا بِسَبْعِ تَكْبِيرَاتٍ ، وَجُعِلَ فِي الثَّانِيَةِ خَمْسُ تَكْبِيرَاتٍ ؛ لِأَنَّ التَّحْرِيمَ مِنَ التَّكْبِيرِ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ خَمْسُ تَكْبِيرَاتٍ ، وَلِيَكُونَ التَّكْبِيرُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ جَمِيعًا وَتَرَاوَتًا. (2) .**

1- البقرة : 185 .

2- كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 1 ص 522 ح 1485 .

1969. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام رضا علیه السلام: روز فطر، از آن جهت، عید قرار داده شده است که مسلمانان، اجتماعی داشته باشند که در آن روز گرد هم آیند و برای خدا بیرون آیند و او را بر نعمت هایی که به آنان داده است، بستایند و روز عید، روز تجمّع، روز خوردن روزه، روز زکات، روز شوق و روز نیایش است؛ و برای آن که اولین روز از سال است که خوردن و آشامیدن در آن حلال است؛ چرا که ماه رمضان، اولین ماه سال نزد اهل حق است. پس خداوند، دوست داشت که در چنین روزی، همایشی داشته باشند تا خدا را حمد و ستایش کنند و در این روز، تکبیر در نماز، از آن روی بیش از روزهای دیگر قرار داده شده که تکبیر، بزرگداشت خداوند و ستایش و ثنای او بر نعمت هدایت است، آن گونه که خداوند فرموده است: «تا خداوند را بر این که هدایتتان کرد، بزرگ بدارید و باشد که شکر گزارید». و در آن روز، دوازده تکبیر قرار داده شده است؛ چون در هر دو رکعت، دوازده تکبیر است هفت تکبیر در رکعت اول و پنج تکبیر در رکعت دوم قرار داده شده و آن دو، یکسان نشده اند؛ چرا که مستحب است نماز واجب، با هفت تکبیر آغاز شود. از این رو در این جا با هفت تکبیر آغاز شده است. و در رکعت دوم، پنج تکبیر است؛ چرا که تکبیره الاحرام نمازها در شبانه روز، پنج تکبیر است، و برای این که تکبیرها در هر دو رکعت، فردُ فردُ باشند.

3 / 2 ما يَنْبَغِي قَبْلَ الْخُرُوجِ إِلَى الصَّلَاةِ - الْغُسْلُ 1973. عنه صلى الله عليه وآله: سنن ابن ماجة عن الفاكه بن سعد: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانَ يَغْتَسِلُ يَوْمَ الْفِطْرِ، وَيَوْمَ النَّحْرِ، وَيَوْمَ عَرَفَةَ. (1) 1974. الإمام الصادق عليه السلام: الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ عَلِيًّا كَانَ يَغْتَسِلُ يَوْمَ الْفِطْرِ، وَيَوْمَ الْأَضْحَى قَبْلَ أَنْ يَغْدُو. (2) ب - التَّزْيِينُ 1976. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: يَنْبَغِي لِمَنْ خَرَجَ إِلَى الْعِيدِ أَنْ يَلْبَسَ أَحْسَنَ ثِيَابِهِ، وَيَتَطَيَّبَ بِأَحْسَنِ طَبِيهِ. (3) ج - الْإِفْطَارُ 1978. عنه صلى الله عليه وآله: الإمام علي عليه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى الْمُصَلَّى يَوْمَ الْفِطْرِ، كَانَ يُفْطِرُ عَلَى تَمْرَاتٍ أَوْ زَبِيبَاتٍ. (4) 1979. عنه صلى الله عليه وآله: كتاب من لا يحضره الفقيه: كَانَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَأْكُلُ يَوْمَ الْفِطْرِ قَبْلَ أَنْ يَغْدُوَ إِلَى الْمُصَلَّى، وَلَا يَأْكُلُ يَوْمَ الْأَضْحَى حَتَّى يَدْبَحَ. (5) 1980. عنه صلى الله عليه وآله: الكافي عن علي بن محمد النوفلي: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنِّي أَفْطَرْتُ يَوْمَ الْفِطْرِ عَلَى طِينٍ 6 وَتَمْرٍ،

فَقَالَ لِي: «جَمَعْتَ بَرَكَتَهُ وَسُنَّتَهُ». (6).

-
- 1- سنن ابن ماجة: ج 1 ص 417 ح 1316، كنز العمال: ج 7 ص 63 ح 17973.
  - 2- المصنّف لعبد الرزّاق: ج 3 ص 309 ح 5751.
  - 3- دعائم الإسلام: ج 1 ص 185، بحار الأنوار: ج 90 ص 373 ح 27.
  - 4- النوادر للراوندي: ص 187 ح 332، بحار الأنوار: ج 91 ص 122 ح 11.
  - 5- كتاب من لا يحضره الفقيه: ج 1 ص 508 ح 1464.
  - 6- الكافي: ج 4 ص 170 ح 4، كتاب من لا يحضره الفقيه: ج 2 ص 174 ح 2056 وفيه «طين القبر».

3 / 2 آنچه پیش از رفتن به سوی نماز ، سزاوار است

الف _ غسل

ب _ آراستگی

ج _ غذا خوردن

اشاره

3 / 2 آنچه پیش از رفتن به سوی نماز ، سزاوار استالف _ غسل 1975. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :سنن ابن ماجه _ به نقل از فاکه بن سعد _ :پیامبر خدا روز عید فطر ، روز عید قربان و روز عرفه ، غسل می کرد. 1976. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :امام باقر علیه السلام:علی علیه السلام روز عید فطر و روز عید قربان ، پیش از آن که بیرون برود ، غسل می کرد.ب _ آراستگی 1978. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :امام صادق علیه السلام:کسی که برای نماز عید بیرون می رود ، سزاوار است بهترین جامه هایش را بپوشد و خود را با بهترین عطر ، خوش بو سازد.ج _ غذا خوردن 1980. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :امام علی علیه السلام:پیامبر خدا هر گاه می خواست در روز عید فطر به مصلاً برود ، چند خرما یا کشمش می خورد. 1981. عنه صلی الله علیه و آله :کتاب من لایحضره الفقیه :علی علیه السلام روز عید فطر ، پیش از آن که به مصلاً برود ، چیزی می خورد و روز عید قربان ، چیزی نمی خورد تا آن که قربانی کند. 1982. عنه صلی الله علیه و آله :الکافی _ به نقل از علی بن محمد نوفلی _ :به امام هادی علیه السلام گفتم: من روز عید

فطر با انجیر و خرما افطار کردم .

به من فرمود: «برکت و استحباب را با هم جمع کرده ای!».

نكتة السيد ابن طاووس قدس سره : أقول : وليكن نيته في إفطاره يوم العيد امتثال أمر الله _ جلّ جلاله المجيد _ فيكون في عبادة وسعادة في إطعامه كما كان في صيامه . (1)

د _ إخراج الزكاة 1986. قصص الأنبياء عن عمّار : كتاب من لا يحضره الفقيه : سُئِلَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى» .

قال : «مَنْ أَخْرَجَ الْفِطْرَةَ» ، فَقِيلَ لَهُ : «وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى» .

قال : «خَرَجَ إِلَى الْجَبَانَةِ فَصَلَّى» . (2) 1981. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : إِنَّ مِنْ تَمَامِ الصَّوْمِ إِعْطَاءَ الزَّكَاةِ _ يَعْنِي الْفِطْرَةَ _ كَمَا أَنَّ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ ؛ لِأَنََّّهُ مَنْ صَامَ وَلَمْ يُؤَدِّ الزَّكَاةَ فَلَا صَوْمَ لَهُ إِذَا تَرَكَهَا مُتَعَمِّدًا ، وَلَا صَلَاةَ لَهُ إِذَا تَرَكَ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ بَدَأَ بِهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ ، قَالَ : «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى * وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى» . (3) 1982. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام علي عليه السلام : مَنْ أَدَّى زَكَاةَ الْفِطْرَةِ تَمَّمَ اللَّهُ بِهَا مَا نَقَصَ مِنْ زَكَاةِ مَالِهِ . (4)

1- الإقبال : ج 1 ص 478 .

2- كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 1 ص 510 ح 1474 ، بحار الأنوار : ج 90 ص 348 .

3- كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 183 ح 2085 .

4- كتاب من لا يحضره الفقيه : ج 2 ص 183 ح 2084 ، بحار الأنوار : ج 96 ص 105 ح 9 .

ه_ پرداخت زکات

نکتهدیسید ابن طاووس رحمه الله گوید: باید تیت روزه دار در خوردن روز عید ، فرمان بُرداری از امر خداوند متعال باشد تا در خوردن خود نیز ، مثل روزه گرفتیش ، در حال عبادت و سعادت باشد.

ه_ پرداخت زکات 1986. قصص الأنبياء (_ به نقل از عمار _) کتاب من لايحضره الفقيه: از امام صادق عليه السلام درباره آیه : « رستگار شد کسی که زکات داد » پرسیدند.

فرمود: « کسی که فطریه را پردازد » .

گفتند: « و نام پروردگارش را یاد کرد ، پس نماز خواند »؟

فرمود: « [کسی که] به صحرا رفت ، پس نماز خواند ». 1987. قصص الانبياء عن جابر بن عبد الله : امام صادق عليه السلام: از کمال روزه ، پرداخت زکات (یعنی فطریه) است ، همان گونه که صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و آله از کمال نماز است؛ چرا که هر کس روزه بدارد ، اما زکات نپردازد ، اگر به عمد ترك کرده باشد ، برای او روزه ای نیست ، و نیز کسی که صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و آله را ترك کند ، نمازی برای او نیست. خدای متعال ، پیش از نماز ، زکات را گفته است؛ فرموده است: « رستگار شد کسی که زکات داد * و نام پروردگارش را یاد کرد ، و نماز خواند ». 1988. رسول الله صلی الله علیه و آله : امام علی عليه السلام: هر کس زکات فطره بپردازد ، خداوند به سبب آن ، آنچه را از زکات مالش کاسته است ، کامل می سازد.

1989. عنه صلى الله عليه وآله: التوحيد عن أبان وغيره عن الإمام الصادق عليه السلام: «مَنْ خَتَمَ صِيَامَهُ بِقَوْلِ صَالِحٍ أَوْ عَمَلِ صَالِحٍ تَقَبَّلَ اللَّهُ مِنْهُ صِيَامَهُ». فَقِيلَ لَهُ: يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، مَا الْقَوْلُ الصَّالِحُ؟

قال: «شهادته أن لا إله إلا الله، والعملة الصالح إخراج الفطرة». (1) 3 / 3 ما ينبغي في الخروج إلى الصلاة - الخروج بعد طلوع الشمس 1989. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: كان رسول الله صلى الله عليه وآله يخرج بعد طلوع الشمس. (2) ب - الدعاء عند الخروج 1991. رسول الله صلى الله عليه وآله: الإمام الباقر عليه السلام: أَدْعُ فِي الْعِيدَيْنِ وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ، إِذَا تَهَيَّأْتَ لِلْخُرُوجِ بِهَذَا الدُّعَاءِ:

اللَّهُمَّ مَنْ تَهَيَّأَ وَتَعَبَّأَ وَأَعَدَّ وَاسْتَعَدَّ لِفِئَادَةٍ إِلَى مَخْلُوقٍ رَجَاءَ رِفْدِهِ وَطَلَبَ نَائِلَهُ وَجَوَائِزِهِ وَفَوَاضِلَهُ وَنَوَافِلِهِ، فَإِلَيْكَ يَا سَيِّدِي وَفَادَتِي وَتَهَيَّيْتِي وَتَعَبَّيْتِي وَإِعْدَادِي وَاسْتِعْدَادِي رَجَاءَ رِفْدِكَ وَجَوَائِزِكَ وَنَوَافِلِكَ، فَلَا تُخَيِّبِ الْيَوْمَ رَجَائِي، يَا مَنْ لَا يَخَيِّبُ عَلَيْهِ سَائِلٌ وَلَا يَنْقُصُهُ نَائِلٌ، فَإِنِّي لَمْ أَتِكَ الْيَوْمَ بِعَمَلٍ صَالِحٍ قَدَّمْتُهُ وَلَا شَفَاعَةَ مَخْلُوقٍ رَجَوْتُهُ، وَلَكِنْ أَتَيْتُكَ مُقِرًّا بِالظُّلْمِ وَالْإِسَاءَةِ، لَا حُجَّةَ لِي وَلَا عَذْرَ، فَاسْأَلُكَ يَا رَبِّ، أَنْ تُعْطِيَنِي مَسْأَلَتِي وَتَقْبَلِيَنِي بِرَغْبَتِي، وَلَا - تَرُدَّنِي مَجْبُوهَا وَلَا - خَائِبًا، يَا عَظِيمُ يَا عَظِيمُ يَا عَظِيمُ، أَرْجُوكَ لِلْعَظِيمِ، أَسْأَلُكَ يَا عَظِيمُ أَنْ تَغْفِرَ لِي الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ

وَأَلِ مُحَمَّدٍ، وَارْزُقْنِي خَيْرَ هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي شَرَّفْتَهُ وَعَظَّمْتَهُ، وَتَغْسِلْنِي فِيهِ مِنْ جَمِيعِ ذُنُوبِي وَخَطَايَايَ، وَزِدْنِي مِنْ فَضْلِكَ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ. (3).

1- التوحيد: ص 22 ح 16، معاني الأخبار: ص 236 ح 1، بحار الأنوار: ج 96 ص 313 ح 8.

2- الإقبال: ج 1 ص 478، بحار الأنوار: ج 90 ص 371 ح 23.

3- تهذيب الأحكام: ج 3 ص 142 ح 316، بحار الأنوار: ج 91 ص 19 ح 5.

3 / 3 آنچه هنگام رفتن به سوی نماز ، سزاوار است

اشاره

الف _ رفتن پس از طلوع آفتاب

ب _ دعا هنگام بیرون رفتن

1991. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :التوحید _ به نقل از آبان و دیگری _ :امام صادق علیه السلام فرمود: «هر کس روزه داری خود را با سخن شایسته یا کار شایسته به پایان برساند ، خداوند روزه او را قبول می کند».

گفتند: ای پسر پیامبر خدا! سخن شایسته چیست؟

فرمود: «شهادت دادن به این که جز خداوند ، معبودی نیست؛ و کار شایسته ، پرداخت زکات فطره است» . 3 / 3 آنچه هنگام رفتن به سوی نماز ، سزاوار استالف _ رفتن پس از طلوع آفتاب 1995. عنه صلی الله علیه و آله :امام صادق علیه السلام: پیامبر خدا ، پس از طلوع خورشید ، بیرون می رفت. ب _ دعا هنگام بیرون رفتن 1992. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :امام باقر علیه السلام: روز عید فطر و عید قربان و روز جمعه ، چون آماده بیرون رفتن شدی ، این دعا را بخوان:

«خداوند! هر کس که آماده و مهیا شود و به امید عطا و بخشش و جایزه و احسان آفریده ای ، ساز و برگ رفتن به حضور او فراهم سازد ، پس _ ای سرور من _ باریابی و آمادگی و تهیه ساز و برگ و آماده شدن من ، به درگاه توست و به امید بخشش و جایزه ها و احسان های تو. پس امروز ناامیدم مکن! ای آن که هیچ نیامندی از درگاهش محروم نمی شود و هیچ بر خورداری ، از او نمی کاهد! من امروز کار شایسته ای به درگاهت نیاورده ام و به شفاعت آفریده ای هم امید نبسته ام؛ لیکن با اعتراف به ستم و بدی ، به درگاهت آمده ام. نه دلیلی دارم و نه عذری.

پروردگارا! از تو می خواهم که خواسته ام را بدهی و مرا با درخواستی برآورده برگردانی و مرا ناامید و بی بهره برنگردانی! ای بزرگ ، ای بزرگ ، ای بزرگ! برای خواسته بزرگ به تو امیدوارم. ای بزرگ! از تو می خواهم که گناه بزرگ مرا ببخشایی. معبودی جز تو نیست.

خداوند! بر محمد و خاندان محمد درود فرست و نیکی امروز را که شرافت و عظمتش بخشیده ای ، روزی ام کن و در این روز ، مرا از همه گناهان و لغزش هایم بشوی و از احسان خود بر من بیفزای! همانا تویی تو بسیار بخشنده».

1993. علل الشرائع (_ به نقل از عبد الله بن يزيد بن سلام _) عنه عليه السلام: ادع في الجمعة والعيدين ، إذا تهيأت للخروج فقل :

اللَّهُمَّ مَنْ تَهَيَّأَ فِي هَذَا الْيَوْمِ أَوْ تَعَبَّأً أَوْ أَعَدَّ وَاسْتَعَدَّ لِفِزَاةٍ إِلَى مَخْلُوقٍ رَجَاءَ رِفْدِهِ وَجَائِزَتِهِ وَنَوَافِلِهِ ، فَإِلَيْكَ يَا سَيِّدِي كَانَتْ وَفَادَتِي وَتَهَيَّيْتِي وَإِعْدَادِي وَاسْتِعْدَادِي ، رَجَاءَ رِفْدِكَ وَجَوَائِزِكَ وَنَوَافِلِكَ .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَخَيْرَتِكَ مِنْ خَلْقِكَ ، وَعَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَوَصِيِّ رَسُولِكَ ، وَصَلِّ يَا رَبِّ عَلَى أَيْمَةِ الْمُؤْمِنِينَ : الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَعَلِيِّ وَمُحَمَّدٍ . وَتُسَمِّيهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى صَاحِبِكَ عَلَيْهِ السَّلَامُ (1) _ وَقُل :

اللَّهُمَّ افْتَحْ لَهُ فَتْحًا يَسِيرًا وَانصُرْهُ نَصْرًا عَزِيمًا ، اللَّهُمَّ أَظْهِرْ بِهِ دِينَكَ وَسُنَّةَ رَسُولِكَ حَتَّى لَا يَسْتَخْفِيَ بِشَيْءٍ مِنَ الْحَقِّ مَخَافَةً أَحَدٍ مِنَ الْخَلْقِ .

اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ تُعَزِّبُ بِهَا الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ ، وَتُذِلُّ بِهَا التَّفَاقَ وَأَهْلَهُ ، وَتَجْعَلُنَا فِيهَا مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ وَالْقَادَةِ إِلَى سَبِيلِكَ ، وَتَرْزُقُنَا بِهَا كَرَامَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، اللَّهُمَّ مَا أَنْكَرْنَا مِنْ حَقِّ فَعَرَّفْنَاهُ وَمَا قَصَرْنَا عَنْهُ فَبَلِّغْنَاهُ .

وَتَدْعُو اللَّهَ لَهُ وَعَلَى عَدُوِّهِ ، وَتَسْأَلُ حَاجَتَكَ وَيَكُونُ آخِرُ كَلَامِكَ :

اللَّهُمَّ اسْتَجِبْ لَنَا ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِمَّنْ تَذَكَّرُ فَيَذَكَّرُ . (2) 1994. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : الإمام الرضا علیه السلام _ لَمَّا خَرَجَ إِلَى صَلَاةِ الْعِيدِ ، وَقَفَّ عَلَى الْبَابِ وَقَفَّةً ، ثُمَّ قَالَ _ : اللَّهُ أَكْبَرُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ (اللَّهُ أَكْبَرُ) عَلَى مَا هَدَانَا ، اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا رَزَقَنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أْبَلَانَا _ نَرْفَعُ بِهَا أَصْوَاتَنَا _ . (3) .

1- .في نسخة : «صاحب الزمان» .

2- .الإقبال : ج 1 ص 476 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 6 ح 2 .

3- .الكافي : ج 1 ص 489 ح 7 .

1995. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام باقر علیه السلام: روز جمعه و روز عید فطر و عید قربان ، چون خواستی خارج شوی ، دعا کن و بگو:

«خداوندا! هر کس امروز مهیّا و آماده شود و ساز و برگ ورود به بارگاه مخلوقی فراهم سازد تا از بخشش و جایزه و احسان او برخوردار شود ، _ سرور من _ بار یافتن و آماده شدن و فراهم ساختن ساز و برگ از سوی من ، به درگاه توست ، به امید بخشش و جوایز و احسان های تو.

خداوندا! درود فرست بر محمّد ، بنده و فرستاده ات و برگزیده تو از میان آفریدگانت و بر امیر مؤمنان ، جانشین پیامبرت؛ و _ پروردگارا _ بر پیشوایان مؤمنان درود فرست، بر حسن و حسین و علی و محمّد...» و آنان را تا آخرشان نام می بری تا به امام زمانت برسی. و بگو:

«خداوندا! برای او فتحی آسان فراهم آور و او را با نصرتی نیرومند ، یاری کن. خداوندا! با او دین خود و سنّت پیامبرت را آشکار کن تا چیزی از حق را از بیم احدی از مردم ، پنهان ندارد!

خداوندا! از درگاه تو ، دولت کریمه ای را امید می بریم که با آن ، اسلام و مسلمانان را عزّت می بخشی و با آن ، نفاق و منافقان را خوار می سازی و در آن ، ما را از دعوتگران به طاعت خود و راهنمایان به راه خود قرار می دهی و با آن به ما کرامت دنیا و آخرت را روزی می کنی.

خداوندا! آنچه را از حق نشناختیم ، به ما بشناسان و آنچه را به آن نرسیدیم ، به ما برسان!».

و خدا را می خوانی برای او و بر ضدّ دشمن او و حاجت خود را می طلبی و پایان کلامت چنین باشد:

«خداوندا! دعایمان را اجابت کن. خداوندا! ما را از آنانی قرار بده که یاد کردند ، پس یاد شدند». 1996. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام رضا علیه السلام _ آن گاه که در هنگام بیرون رفتن برای نماز عید ، لحظه ای بر

آستانه در ایستاد _ :الله أكبر ، الله أكبر ، الله أكبر ، الله أكبر بر آن که هدایتمان کرد. الله أكبر بر آن که ما را از چارپایان ، روزی داد. خدا را سپاس بر آن که ما را آزمود. صداهایمان را به این ذکر بلند می کنیم. .

ج _ رَفَعُ الصَّوْتِ بِالتَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ 1998. عنه صلى الله عليه وآله: شعب الإيمان عن ابن عمر: كان صلى الله عليه وآله يخرج في العيدين رافعاً صوته بالتَهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ . (1) 1999. عنه صلى الله عليه وآله (_ لأبي ذر _) منتهى المطلب: رُوِيَ عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ ، فَلَمْ يَزَلْ يُكَبِّرُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى الْجَبَانَةِ . (2) د _ المَشِي 1998. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام علي عليه السلام: مِنَ السَّنَةِ أَنْ تَخْرُجَ إِلَى الْعِيدِ مَاشِيًا ، وَأَنْ تَأْكُلَ شَيْئًا قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ . (3) 1999. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله (_ به ابو ذر _) سنن ابن ماجه عن ابن عمر: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَخْرُجُ إِلَى الْعِيدِ مَاشِيًا ، وَيَرْجِعُ مَاشِيًا . (4) ه _ الرَّجُوعُ مِنْ غَيْرِ طَرِيقِ الذَّهَابِ 2001. عنه صلى الله عليه وآله: الإقبال: عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ هَارُونَ بْنِ مُوسَى التَّلْعُكَبَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، بِإِسْنَادِهِ إِلَى عَلِيِّ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : يَا سَيِّدِي إِنَّا نُرْوِي عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنَّهُ كَانَ إِذَا أَخَذَ فِي طَرِيقٍ لَمْ يَرْجِعْ فِيهِ ، وَأَخَذَ فِي غَيْرِهِ؟

فَقَالَ : « هَكَذَا كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقَعْلُ ، وَهَكَذَا أَفَعَلُ أَنَا ، وَهَكَذَا كَانَ أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقَعْلُ ، وَهَكَذَا فَافَعَلُ ، فَإِنَّهُ أَرَزَقُ لَكَ ، وَكَانَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ : هَذَا أَرَزَقُ لِلْعِبَادِ » . (5) .

- 1- .شُعب الإيمان : ج 3 ص 342 ح 3714 ؛ نهاية العلامة : ص 66 نحوه .
- 2- .منتهى المطلب : ج 1 ص 348 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 118 ح 6 .
- 3- .سنن الترمذي : ج 2 ص 410 ح 530 ، كنز العمال : ج 8 ص 638 ح 24507 .
- 4- .سنن ابن ماجه : ج 1 ص 411 ح 1295 و ح 1294 ، كنز العمال : ج 7 ص 88 ح 18099 .
- 5- .الإقبال : ج 1 ص 483 ، بحار الأنوار : ج 90 ص 372 ح 25 .

ج _ بلند گفتن تهلیل و تکبیر**د _ پیاده رفتن****ه _ بازگشت از راه دیگر**

ج _ بلند گفتن تهلیل و تکبیر 2003. الدر المنثور عن أبي أمانة الباهلي: شعب الإيمان _ به نقل از ابن عمر _ : پیامبر صلی الله علیه و آله در روز عید فطر و عید قربان بیرون می آمد، در حالی که صدایش را به تهلیل و تکبیر، بلند می کرد. 2000. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : منتهی المطلب: روایت شده است که علی علیه السلام روز عید بیرون آمد. پیوسته تکبیر گفت تا آن که به محل برگزاری نماز در بیرون شهر [کوفه] رسید. د _ پیاده رفتن 2002. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : امام علی علیه السلام: مستحب است برای نماز عید، پیاده بیرون بروی و پیش از بیرون آمدن، چیزی بخوری. 2003. الدر المنثور (_ به نقل از ابوامامه باهلی _) سنن ابن ماجه _ به نقل از ابن عمر _ : پیامبر خدا برای نماز عید، پیاده بیرون می رفت و پیاده برمی گشت. ه _ بازگشت از راه دیگر 2005. عنه صلی الله علیه و آله : الإقبال _ به نقل از ابو محمد هارون بن موسی تلکبیری، با سندش به امام رضا علیه السلام _ : به امام علیه السلام عرض کردم: سرورم! ما روایت می کنیم که پیامبر صلی الله علیه و آله هوقتی از راهی می رفت، از همان راه بر نمی گشت؛ بلکه از راه دیگری می آمد.

فرمود: «پیامبر خدا چنین می کرد. من نیز چنین می کنم. پدرم علیه السلام نیز چنین می کرد. تو نیز چنین کن که برای تو روزی آورتر است. پیامبر خدا می فرمود: این، برای بندگان، روزی آورتر است.».

3 / 4 صَلَاةُ الْعِيدِ 3 / 4 _ 1 فَضْلُهَا 2007. عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : تَارِيخُ دِمَشْقَ عَنْ جَابِرٍ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَا يَكَادُ يَدَعُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِهِ يَوْمَ عِيدٍ إِلَّا أَخْرَجَهُ . (1) 2008. عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَطَّلِعُ فِي الْعِيدَيْنِ إِلَى الْأَرْضِ ، فَابْرُزُوا مِنَ الْمَنَازِلِ تَلْحَقْكُمْ الرَّحْمَةُ . (2) 3 / 4 _ 2 آدَابُهَا _ الصَّلَاةُ فِي الصَّحْرَاءِ أَوْ مَكَانٍ بَارِزٍ 2009. بِبَابِ خَدَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَوْمَ فِطْرٍ أَوْ يَوْمَ أَضْحَى : لَوْ صَلَّيْتَ فِي مَسْجِدِكَ .

فَقَالَ : «إِنِّي لِأَحِبُّ أَنْ أُبْرَزَ إِلَى آفَاقِ السَّمَاءِ» . (3) .

-
- 1- . تَارِيخُ دِمَشْقَ : ج 43 ص 4 ح 9068 ، كُنْزُ الْعَمَّالِ : ج 7 ص 88 ح 18096 .
  - 2- . تَارِيخُ دِمَشْقَ : ج 55 ص 161 ح 11650 ، كُنْزُ الْعَمَّالِ : ج 8 ص 548 ح 24104 .
  - 3- . الْكَافِي : ج 3 ص 460 ح 4 .

3 / 4 نماز عید

3 / 4 _ 1 فضیلت نماز عید

3 / 4 _ 2 آداب نماز عید

اشاره

الف _ نماز گزاردن در صحرا یا جای بدون سقف

3 / 4 نماز عید 3 / 4 _ 1 فضیلت نماز عید 2010. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: تاریخ دمشق _ به نقل از جابر _ پیامبر خدا روز عید ، هیچ يك از خانواده اش را و انمی نهاد ، مگر آن که او را بیرون می بُرد. 2011. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند متعال در روز عید فطر و عید قربان ، به زمین با عنایت می نگرد. پس ، از خانه ها بیرون آید تا رحمت به شما برسد. 3 / 4 _ 2 آداب نماز عید الف _ نماز گزاردن در صحرا یا جای بدون سقف 2015. رسول الله صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: يك روز عید فطر یا عید قربان ، به پیامبر خدا گفتند: خوب بود در مسجد خود نماز می خواندی.

فرمود: «دوست دارم که به طرف آفاق آسمان بیرون آیم».

2016. عنه صلى الله عليه وآله : عنه عليه السلام : لا- يُصَلَّى فِي الْعِيدَيْنِ فِي السَّقَائِفِ وَلَا فِي الْبُيُوتِ ؛ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانَ يَخْرُجُ فِيهَا حَتَّى يَبْرُزَ لِإِقْفِ السَّمَاءِ ، وَيَضَعُ جَبْهَتَهُ عَلَى الْأَرْضِ . (1) 2017. عنه صلى الله عليه وآله : الإمام عليّ عليه السلام : الخُرُوجُ إِلَى الْجَبَانِ فِي الْعِيدَيْنِ مِنَ السُّنَّةِ . (2) ب- الدُّعَاءُ عِنْدَ الْقِيَامِ إِلَى الصَّلَاةِ 2015. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : الإمام الصادق عليه السلام : إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَاسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَكَبِّرْ وَقُلْ :

اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ هَارِبٌ مِنْكَ إِلَيْكَ ، أَتَيْتُكَ وَفِدَاءً إِلَيْكَ تَائِباً مِنْ ذُنُوبِي ، إِلَيْكَ زَائِراً ، وَحَقُّ الزَّائِرِ عَلَى الْمَزُورِ التَّحْفَةُ ، فَاجْعَلْ تُحْفَتِي مِنْكَ وَتُحْفَتَكَ لِي رِضَاكَ وَالْجَنَّةَ .

اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَظَّمْتَ حُرْمَةَ شَهْرِ رَمَضَانَ ، ثُمَّ أَنْزَلْتَ فِيهِ الْقُرْآنَ ، أَي رَبِّ وَجَعَلْتَ فِيهِ لَيْلَةً خَيْراً مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ، ثُمَّ مَنَنْتَ عَلَيَّ بِصِيَامِهِ وَقِيَامِهِ فِيمَا مَنَنْتَ عَلَيَّ فَتَمِّمْ عَلَيَّ مِنْكَ وَرَحْمَتَكَ .

أَي رَبِّ إِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ عُنْتَاءٌ ، فَإِنْ كُنْتَ مِمَّنْ أَعْتَقْتَنِي فِيهِ فَتَمِّمْ عَلَيَّ وَلَا تَرُدَّنِي فِي ذَنْبٍ مَا أَبْقَيْتَنِي ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ فَعَلْتَ يَا رَبِّ لِصَدِّعِ عَمَلٍ أَوْ لِعَظَمِ ذَنْبٍ فَبِكْرَمِكَ وَفَضْلِكَ وَرَحْمَتِكَ ، وَكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ وَمَا أَنْزَلْتَ فِيهَا ، وَحُرْمَةَ مَنْ عَظَّمْتَ فِيهَا وَبِمُحَمَّدٍ وَعَلَيٍّ عَلَيْهِمَا سَلَامٌ وَصَلَاةً وَمَوَاتِكَ وَبِكَ يَا اللَّهُ أَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِمُحَمَّدٍ وَبِمَنْ بَعَدَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ ، أَتَوَجَّهُ بِكُمْ إِلَى اللَّهِ ، يَا اللَّهُ أَعْتَقْنِي فِيمَنْ أَعْتَقْتَ السَّاعَةَ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ . (3) .

1- دعائم الإسلام : ج 1 ص 185 ، بحار الأنوار : ج 90 ص 374 ح 27 .

2- المعجم الأوسط : ج 4 ص 224 ح 4040 ، كنز العمال : ج 8 ص 644 ح 24543 .

3- الإقبال : ج 1 ص 494 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 20 ح 6 .

ب _ دعا هنگام ایستادن برای نماز

2016. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: در عید فطر و عید قربان ، نماز ، زیر سایه بان ها و در خانه ها خوانده نمی شود؛ چرا که پیامبر خدا در آن روزها بیرون می رفت تا برابر افق های آسمان قرار بگیرد ، و پیشانی اش را بر زمین می گذاشت. 2017. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام علی علیه السلام: بیرون رفتن به صحرا در روز عید فطر و عید قربان ، مستحب است. ب _ دعا هنگام ایستادن برای نماز 2019. عنه صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: هر گاه به نماز ایستادی ، رو به قبله کن ، تکبیر بگو و چنین بگو:

«پروردگارا! من بنده تو و فرزند دو بنده تو ام؛ از تو گریزان به درگاه تو ام. به درگاهت روی آورده ام و از گناهانم توبه کار. زائر تو ام و حق زائر بر زیارت شده ، هدیه است. پس ، هدیه مرا از سوی خود خشنودی ات و بهشت قرار بده!

خداوندا! تو احترام ماه رمضان را بزرگ داشته و در آن قرآن را نازل کرده ای و _ پروردگارا _ در آن ، شبی قرار داده ای که بهتر از هزار ماه است. سپس روزه داری و عبادت آن را بر من منت نهاده ای ، در آنچه بر من منت نهاده ای. پس ، نعمت و رحمت خویش را بر من کامل کن!

پروردگارا! تو را در این ماه ، آزادشدگانی است. پس اگر من از آنانم که در این ماه ، آزادم کرده ای ، آن را بر من تمام کن و تا زنده ام داشته ای ، مرا به گناه باز نگردان ، و اگر _ پروردگارا _ چنان نکرده ای ، به سبب سستی عمل یا بزرگی گناه ، پس به بزرگواری و فضل و رحمتت ، به کتابی که در ماه رمضان در شب قدر نازل کرده ای و به آنچه در آن فرو فرستاده ای و به حرمت آن که در این ماه ، او را بزرگ داشته ای و به محمد و علی _ که سلام و درود تو بر آن دو باد _ و به خودت _ ای خداوند ، به حق محمد _ و به حق آنان که پس از اویند _ که درود خدا بر او و آنان باد _ که به سبب شما روی به درگاه خدا می کنم ، _ خداوندا _ به حق محمد صلی الله علیه و آله ، هم اکنون ، مرا در زمره آزادشدگانت آزاد کن!». .

3 / 4 _ 3 كَيْفِيَّتُهَا 2022. الطبقات الكبرى عن ابن عباس: مصباح المتهجد: صفة صلاة العيد أن يقوم مستقبل القبلة فيستفتح الصلاة، يتوجه فيها، ويكبر تكبيرة الإفتاح فإذا توجه قرأ «الحمد»، و«سبح اسم ربك الأعلى» ثم يرفع يده بالتكبير فإذا كبر قال:

اللَّهُمَّ أَهْلَ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ، وَأَهْلَ الْجُودِ وَالْجَبْرُوتِ، وَأَهْلَ الْعَفْوِ وَالرَّحْمَةِ، وَأَهْلَ التَّقْوَى وَالْمَغْفِرَةِ، أَسْأَلُكَ بِحَقِّ هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيداً، وَلِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ذُخْراً وَمَزِيداً أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَأَنْ تُدْخِلَنِي فِي كُلِّ خَيْرٍ أَدْخَلْتَ فِيهِ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ، وَأَنْ تُخْرِجَنِي مِنْ كُلِّ سُوءٍ أَخْرَجْتَ مِنْهُ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ صَ لِمَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا سَأَلْتُكَ بِهِ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِمَّا اسْتَعَاذَ مِنْهُ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ.

ثُمَّ يُكَبِّرُ ثَالِثَةً وَرَابِعَةً وَخَامِسَةً وَسَادِسَةً مِثْلَ ذَلِكَ، يَفْصِلُ بَيْنَ كُلِّ تَكْبِيرَتَيْنِ بِمَا ذَكَرْنَاهُ مِنَ الدُّعَاءِ، ثُمَّ يُكَبِّرُ السَّابِعَةَ وَيَرْكَعُ بِهَا، فَإِذَا صَلَّى هَذِهِ الرَّكْعَةَ قَامَ إِلَى الثَّانِيَةِ فَإِذَا اسْتَوَى قَائِماً قَرَأَ «الحمد»، وسورة «وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا»، ثُمَّ يُكَبِّرُ تَكْبِيرَةً وَيَقُولُ بَعْدَهَا الدُّعَاءَ الَّذِي قَدَّمْنَاهُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ ثَانِيَةً وَثَالِثَةً وَرَابِعَةً مِثْلَ ذَلِكَ، فَإِذَا فَرَغَ مِنَ الدُّعَاءِ كَبَّرَ الْخَامِسَةَ وَرَكَعَ بَعْدَهَا فَيَحْصُلُ لَهُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ اثْنَا عَشْرَةَ تَكْبِيرَةً، سَبْعٌ فِي الْأُولَى، وَخَمْسٌ فِي الثَّانِيَةِ، مِنْهَا تَكْبِيرَةُ الْإِفْتِاحِ فِي الْأُولَى، وَتَكْبِيرَةُ الرُّكُوعِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ.

فَإِذَا سَلَّمَ عَقَّبَ بِتَسْبِيحِ الزَّهْرَاءِ عَلَيْهَا السَّلَامَ وَمَا خَفَّ عَلَيْهِ مِنَ الدُّعَاءِ. (1).

3 / 4 _ 3 چگونگی نماز عید

3 / 4 _ 3 چگونگی نماز عید 2020. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: مصباح المتهجد: چگونگی نماز عید، آن است که [نمازگزار،] رو به قبله بایستد و نماز را آغاز کند و در آن، توجه و حضور قلب داشته باشد. تکبیر آغاز نماز را بگوید و چون توجه یافت، سوره «حمد» و «سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى» را بخواند. سپس دست خود را به تکبیر بلند کند و چون تکبیر گفت، بگوید:

«خداوندا! ای اهل بزرگی و عظمت و ای اهل بخشندگی و قدرت و ای اهل بخشایش و رحمت و ای اهل تقوا و آمرزش! به حق این روز، که آن را برای مسلمانان، عید و برای محمد _ که درود خدا بر او و خاندانش باد _ مایه ذخیره و افزایش قرار داده ای، از تو می خواهم که بر محمد و خاندان محمد درود فرستی و مرا در هر خیری که محمد و خاندان محمد را وارد آن کردی، وارد کنی و از هر بدی که محمد و خاندان محمد را از آن بیرون آوردی، بیرون آوری _ و درود تو بر او و بر آنان باد _ .

خداوندا! از تو بهترین چیزی را که بندگان شایسته ات از تو خواسته اند، می خواهم؛ و از هر چه بندگان شایسته ات از آن به تو پناه آورده اند، به تو پناه می آورم».

سپس تکبیر سوم، چهارم، پنجم و ششم را همان گونه می گوید و میان هر دو تکبیر، دعایی را که یاد کردیم، می خواند. سپس تکبیر هفتم را گفته، به رکوع می رود. چون این رکعت را خواند، به رکعت دوم می ایستد. پس چون ایستاد، «حمد» و سوره «وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا» را می خواند. سپس يك تکبیر گفته، پس از آن، دعای یادشده را می خواند. سپس تکبیر دوم، سوم و چهارم را همان گونه می گوید.

چون از دعا فارغ شد، تکبیر پنجم را گفته، پس از آن به رکوع می رود. پس، در دو رکعت، برای او دوازده تکبیر، فراهم می آید: هفت تکبیر در رکعت اول و پنج تکبیر در رکعت دوم. یکی از آنها، تکبیر آغاز در رکعت اول است و دو تا هم تکبیر رکوع در دو رکعت.

پس چون سلام گفت، تسبیح حضرت زهرا علیها السلام را در تعقیب آن می خواند و نیز هر دعایی که برایش سُبُّك باشد.

2021. بيامبر خدا صلى الله عليه وآله: الإمام الصادق عليه السلام: تقول بين كل تكبيرتين في صلاة العيدين:

اللَّهُمَّ أَهْلَ الْكِبْرِيَاءِ وَالْعِظَمَةِ، وَأَهْلَ الْجُودِ وَالْجَبْرُوتِ، وَأَهْلَ الْعَفْوِ وَالرَّحْمَةِ وَأَهْلَ التَّقْوَى وَالْمَغْفِرَةِ، أَسْأَلُكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ الَّذِي جَعَلْتَهُ لِلْمُسْلِمِينَ عِيداً، وَلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ذُخْراً وَمَزِيداً، أَنْ تَصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ كَأَفْضَلِ مَا صَلَّيْتَ عَلَيَّ عَبْدٍ مِنْ عِبَادِكَ، وَصَلِّ عَلَيَّ مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَرُسُلِكَ، وَاغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلْتُكَ عِبَادُكَ الْمُرْسَلُونَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَاذُ بِكَ مِنْهُ عِبَادُكَ الْمُرْسَلُونَ. (1) 2022. الطبقات الكبرى: (_ به نقل از ابن عباس _) عنه عليه السلام: تقول في دعاء العيدين بين كل تكبيرتين:

اللَّهُ رَبِّي أَبِداً، وَالْإِسْلَامُ دِينِي أَبِداً، وَمُحَمَّدٌ نَبِيِّ أَبِداً، وَالْقُرْآنُ كِتَابِي أَبِداً، وَالْكَعْبَةُ قِبْلَتِي أَبِداً، وَعَلِيٌّ وَلِيِّي أَبِداً، وَالْأَوْصِيَاءُ أُنْمَتِي أَبِداً _ وَتَسْمِيهِمْ إِلَى آخِرِهِمْ _ وَلَا أَحَدَ إِلَّا اللَّهَ. (2) 3 / 5 خُطْبَةٌ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْفِطْرِ 2024. عنه صلى الله عليه وآله: مصباح المتهجد عن جندب بن عبد الله الأزدي عن أبيه: إِنَّ عَلِيّاً عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَخْطُبُ يَوْمَ الْفِطْرِ، فَيَقُولُ:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ، ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ، لَا تُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئاً، وَلَا تَتَّخِذْ مِنْ دُونِهِ وَلِيّاً، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ، وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ، يَعْلَمُ مَا يَلْجِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا، وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ، كَذَلِكَ رَبُّنَا جَلَّ ثَنَاؤُهُ لَا أَمَدَ وَلَا غَايَةَ وَلَا نِهَايَةَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُمَسِّكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ، إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ.»

اللَّهُمَّ ارْحَمْنَا بِرَحْمَتِكَ، وَاعْمُرْنَا بِعَافِيَتِكَ، وَامْدُدْنَا بِعِصْمَتِكَ، وَلَا تُخْلِنَا مِنْ رَحْمَتِكَ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ لَا مَقْنُوطاً مِنْ رَحْمَتِهِ وَلَا مَخْلُوطاً مِنْ نِعْمَتِهِ، وَلَا مُؤَيِّساً مِنْ رَوْحِهِ، وَلَا مُسْتَكْفِئاً عَنْ عِبَادَتِهِ، الَّذِي بِكَلِمَتِهِ قَامَتِ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ، وَقَرَّتِ الْأَرْضُونَ السَّبْعُ، وَثَبَّتِ الْجِبَالُ الرَّوَاسِي، وَجَرَّتِ الرِّيَاحُ اللَّوَاقِحُ، وَسَارَ فِي جَوْ السَّمَاءِ السَّحَابُ، وَقَامَتِ عَلَى حُدُودِهَا الْبِحَارُ، فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ، إِلَهٌ قَاهِرٌ قَادِرٌ ذَلَّ لَهُ الْمُتَعَزِّزُونَ، وَتَضَاعَلَّ لَهُ الْمُتَكَبِّرُونَ، وَدَانَ طَوْعاً وَكَرْهاً لَهُ الْعَالَمُونَ.

نَحْمَدُهُ بِمَا حَمِدَ نَفْسَهُ وَكَمَا هُوَ أَهْلُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، يَعْلَمُ مَا تُخْفِي الصُّدُورُ، وَمَا تَجُنُّ الْبِحَارُ، وَمَا تُوَارِي الْأَسْرَابُ، وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَرْدَادُ، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ، لَا تُوَارِي مِنْهُ ظُلُمَاتٌ وَلَا تَغِيْبُ عَنْهُ غَائِبَةٌ، وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا، وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ، وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ، وَيَعْلَمُ مَا يَعْمَلُ الْعَامِلُونَ وَإِلَى أَيِّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ، وَنَسْتَهْدِي اللَّهَ بِالْهُدَى، وَنَعُوذُ بِهِ مِنَ الضَّلَالَةِ وَالرَّذَى، وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَنَبِيُّهُ وَرَسُولُهُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً،

وَأَمِينُهُ عَلَى وَحْيِهِ، وَأَنَّهُ بَلَغَ رِسَالَةَ رَبِّهِ، وَجَاهَدَ فِي اللَّهِ الْمُدْبِرِينَ عَنْهُ، وَعَبَدَهُ حَتَّى أَتَاهُ الْيَقِينُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ.

أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ الَّذِي لَا تَبْرُحُ مِنْهُ نِعْمَةٌ، وَلَا تُقَدَّرُ لَهُ رَحْمَةٌ، وَلَا يَسْتَغْنِي عَنْهُ الْعِبَادُ وَلَا تَجْزِي أُنْعَمُهُ الْأَعْمَالُ، الَّذِي رَغَبَ فِي الْآخِرَةِ، وَزَهَّدَ فِي الدُّنْيَا، وَحَدَّرَ الْمَعَاصِي، وَتَعَزَّزَ بِالْبَقَاءِ، وَتَقَرَّدَ بِالْعِزِّ وَالْبَهَاءِ، وَجَعَلَ الْمَوْتَ غَايَةً الْمَخْلُوقِينَ وَسَبِيلَ الْمَاضِينَ، فَهُوَ مَعْقُودٌ بِنَوَاصِي الْخَلْقِ كُلِّهِمْ حَتَّمْ فِي رِقَابِهِمْ، لَا يُعْجِزُهُ لِحُوقِ الْهَارِبِ وَلَا يَقُوتُهُ نَاءٌ وَلَا آئِبٌ، يَهْدِمُ كُلَّ لَذَّةٍ، وَيُزِيلُ كُلَّ بَهْجَةٍ، وَيَسْخَعُ كُلَّ نِعْمَةٍ.

عِبَادَ اللَّهِ، إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ رِضْيِ اللَّهِ لِأَهْلِهَا الْفَنَاءِ وَقَدَّرَ عَلَيْهِمْ بِهَا الْجَلَاءَ، فَكُلُّ مَا فِيهَا نَافِدٌ وَكُلُّ مَنْ يَسْلُكُهَا بَانِدٌ، وَهِيَ مَعَ ذَلِكَ حُلُوةٌ غَضِرَةٌ،

رائقة نضرة، قد زينت للطالب، ولا طت بقلب الراغب، يطيبها الطامع، ويجتويها الرجل الخائف، فارتحلوا رحمكم الله منها بأحسن ما يحضرتكم من الراد ولا تطلبوا منها سوى البلغة، وكونوا فيها كسفر نزلوا منزلاً فتمتعوا منه بأدنى ظل، ثم ارتحلوا لشانهم، ولا تمدوا أعينكم فيها إلى ما متع به المترفون، وأضربوا فيها بأنفسكم؛ فإن ذلك أخف للحساب وأقرب من النجاة.

ألا إن الدنيا قد تنكرت وأدبرت وأذنت بوداع، ألا وإن الآخرة قد أقبلت وأشرفت ونادت بإطلاق، ألا وإن المصمرا اليوم وغداً السباق ألا وإن السبقة الجنة والغاية الدار، أفلا تائب من خطيئته قبل هجوم منيته؟ أو لا عامل لنفسه قبل يوم فقره وبؤسه؟ جعلنا الله وإياكم ممن يخافه ويرجو ثوابه.

ألا- وإن هذا اليوم يوم جعله الله عيداً وجعلكم له أهلاً، فاذكروا الله يذكركم، وكبروه وعظموه وسبحوه ومجدوه، وادعوه يستجب لكم واستغفروه

يعفر لكم، وتصدروا وابتهلوا وتوبوا وأنبوا، وأدوا فطرتكم؛ فإنها سنة نبيكم وفريضة واجبة من ربكم، فليخرجها كل امرئ منكم عن نفسه وعن عياله كلهم ذكرهم وأنثاهم، صد غيرهم وكبيرهم، حرهم ومملوكهم، يخرج كل واحد منهم صاعاً من شعبة، أو صاعاً من تمر، أو نصف صاع من بر من طيب كسبه، طيبة بذلك نفسه.

عباد الله، وتعاونوا على البر والتقوى، وتراحموا وتعاطفوا وأدوا فرائض الله عليكم فيما أمركم به، من إقامة الصلوات المكتوبات، وأداء الزكوات، وصيام شهر رمضان، وحج البيت، والأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، والإحسان إلى نساءكم وما ملكت أيمنكم، وأنفقوا الله فيما نهاكم عنه، وأطيعوه في اجتناب قذف المحصنات وإتيان الفواحش، وشرب الخمر، وبخس المكيال ونقص الميزان، وشهادة الزور، والفرار من الزحف، عصمنا الله وإياكم بالتقوى وجعل الآخرة خيراً لنا ولكم من هذه الدنيا، إن أحسن الحديث وأبلغ الموعظة كلام الله تعالى، أعوذ بالله من الشيطان الرجيم، «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» - إلى آخرها - .

ثم جلس وقام، فقال:

«الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه ونؤمن به ونتوكل عليه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فهو المهتدي ومن يضلل فلن تجد له ولياً مرشداً، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله» .

وذكر باقي الخطبة الصغيرة في يوم الجمعة . (3)

1- تهذيب الأحكام : ج 3 ص 139 ح 314 وح 315 عن الإمام الباقر عليه السلام قال : «كان أمير المؤمنين عليه السلام إذا كبر في العيدين قال بين كل تكبيرتين : أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، اللهم أهل الكبرياء...» ، بحار الأنوار : ج 90 ص 380 ح 30 .

2- تهذيب الأحكام : ج 3 ص 286 ح 856 .

3- مصباح المتهجد : ص 659 ح 728 ، بحار الأنوار : ج 91 ص 29 ح 5 .

3 / 5 خطبه امیر مؤمنان در روز عید فطر

2025. رسول الله صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: میان هر دو تکبیر در نماز عید فطر و عید قربان، می گویی:

«خداوندا! ای اهل بزرگی و قدرت، ای اهل بخشندگی و قدرت، ای اهل بخشایش و رحمت، ای اهل تقوا و آمرزش! در این روز، که آن را برای مسلمانان، عید، و برای محمد صلی الله علیه و آله مایه ذخیره و افزایش قرار داده ای، از تو می خواهم که بر محمد و خاندان محمد درود فرستی، همچون برترین درودی که بر بنده ای از بندگانت فرستاده ای؛ و بر فرشتگان مقرب و فرستادگانت، درود فرست و زنان و مردان مؤمن و مسلمان را، زندگان و درگذشتگانشان را بیامرز!»

خداوندا! از تو بهترین آنچه را بندگان فرستاده ات خواسته اند، می خواهم و از بدی هر چه بندگان فرستاده ات از آن به تو پناه برده اند، به درگاهت پناه می آورم». 2024. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: امام صادق علیه السلام: در دعای نماز عید فطر و عید قربان، بین هر دو تکبیر می گویی:

«خداوند تا ابد، پروردگار من است و اسلام، برای همیشه دین من است و محمد، همیشه پیامبر من است و قرآن، همواره کتاب من است و کعبه تا ابد، قبله من است و علی تا ابد، سرپرست من است و اوصیا تا ابد، پیشوایان من اند» و یکایک آنان را تا آخر، نام می بری (و جز خداوند، یکتایی نیست). 3 / 5 خطبه امیر مؤمنان در روز عید فطر 2027. عنه صلی الله علیه و آله: مصباح المتهجد - به نقل از جنبد بن عبد الله آزدی، از پدرش - : علی علیه السلام روز عید فطر خطبه می خواند و می فرمود:

«ستایش، خداوندی را که آسمان ها و زمین را آفرید و تاریکی ها و روشنایی را پدید آورد. سپس آنان که به پروردگارشان کفر ورزیدند، از حق

روی گردان می شوند. چیزی را برای خداوند، شریک قرار نمی دهیم و جز او، سرپرستی نمی گیریم.

ستایش، خداوندی را که آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین است، برای اوست، و نیز ستایش در آخرت، از آن اوست و او حکیم آگاه است و آنچه را در زمین فرو می رود و آنچه را از آن برمی آید و آنچه را از آسمان فرود می آید و آنچه را در آن بالا می رود، می داند و او مهربان آمرزنده است. چنین است پروردگار ما، که ثنای او شکوهمند است. بی پایان و بی سرانجام و بی نهایت است و معبودی جز او نیست و سرانجام، به سوی اوست.

ستایش، خداوندی را که آسمان را نگه می دارد تا بر زمین نیفتد، مگر به اذن او. همانا خداوند به مردم، دلسوز و مهربان است. خداوندا! با رحمت ما را بیامرز و عافیت را برای ما فراگیر ساز و با نگهداری ات ما را یاری رسان و ما را از رحمت دور مگردان! همانا تو آمرزنده مهربانی.

ستایش، خداوندی راست که از رحمتش مأیوس نمی شوند و از نعمتش محروم نمی گردند و از رحمتش ناامید نمی شوند و از پرستش او روی بر نمی تابند؛ آن که با کلمه اش، آسمان های هفتگانه برپا شده و زمین های هفتگانه قرار یافته و کوه های بزرگ، ثابت گشته و بادهای بارورکننده جاری شده و ابرها در فضای آسمان، سیر کرده و دریاها بر حدود آنها برپا شده است. پس، خجسته است خداوند، پروردگار

جهانیان، معبودی چیره و توانا که قدرت جویان، در برابرش خوارند و متکبران، در مقابلش بی مقدارند و جهانیان، خواهی نخواهی، گردن به فرمان او نهاده اند.

اورا می ستاییم به آنچه خودش را ستوده و آن گونه که شایسته اوست؛ و از او یاری می طلبیم و آمرزش می خواهیم؛ و گواهی می دهیم که معبودی جز خداوند نیست، [و] شریکی ندارد. آنچه را سینه ها پنهان می دارند و آنچه را دریاها می پوشانند و آنچه را لانه ها پنهان می کنند و آنچه را رَحِم ها می کاهند و می افزایند (زمان حمل)، می داند و هر چیزی نزد او به اندازه است. نه تاریکی ها از او پنهان است و نه چیزی از علم او پنهان. هیچ برگی نمی افتد، مگر این که آن را می داند و هیچ دانه ای در تاریکی های زمین نیست و هیچ تر و خشکی نیست، مگر آن که در کتابی روشنگر است. و می داند که عمل کنندگان

چه می کنند و به چه فرجامی بر می گردند.

از خداوند، هدایت می طلبیم و از گم راهی و تباهی به او پناه می بریم و گواهی می دهیم که محمد، بنده و پیامبر و فرستاده او به سوی همه مردم و امین و وحی اوست. [گواهی می دهیم که] او رسالت پروردگارش را رساند و در راه خدا با روی گردانان از او، نبرد کرد و او را پرستید، تا آن که یقین (مرگ)، او را فرارسید. درود خداوند بر او و خاندانش!

شما را - ای بندگان خدا - به پروا کردن از خدایی سفارش می کنم که هیچ يك از نعمت های او زوال نمی پذیرد و هیچ يك از رحمت های او گم نمی شود و بندگان از او بی نیاز نمی شوند و عمل ها پاداش نعمت های او نمی گردند؛ آن که به آخرت تشویق کرده و به دنیا بی علاقه ساخته و از نافرمانی ها بر حذر داشته و با بقا، عزت یافته و با عزت و شُکوه، یکتا گشته و مرگ را فرجام آفریدگان و راه گذشتگان قرار داده است. پس، مرگ بر پیشانی همه آفریده ها ثبت، و برگردنشان حتمی است. [مرگ،] نه ناتوان از رسیدن به گریزنده است و نه هیچ دور و نزدیکی، از چنگش می رود. هر لذتی را در هم می ریزد و هر شادمانی ای را از بین می برد و هر نعمتی را می گیرد.

بنندگان خدا! دنیا، سرایی است که خداوند برای اهل آن، فنا را پسندیده و کوچیدن از آن را بر ایشان حتمی ساخته است. هر چه در آن است، پایان یافتنی است و هر که در پی آن است، نابودشدنی. اما با این همه، دنیا شیرین و لذیذ و جذاب و شاداب است؛ برای جوینده، آراسته است و به دل مشتاق، چسبیده؛ طمعکار، آن را نیکو می شمارد و ترسان هراسان، از آن گریزان است. رحمت خدا بر شما! از آن با بهترین توشه ای که نزد خود دارید، بکوچید و جز مقداری که شما را به مقصد برساند، بر نگیرید. در دنیا همچون مسافرانی باشید که در منزلگاهی فرود آمده و در اندک سایه ای آرمیده اند، سپس کوچیده و به راه خود رفته اند. چشم به آنچه ثروتمندان خوش گذاران از آن بهره مندند، ندوزید و در دنیا به خودتان زیان برسانید، که این، حساب شما را سبک تر می کند و برای نجات شما، نزدیک تر است.

هلا آگاه باشید که دنیا تغییر شکل داده و پشت کرده و در آستانه خدا حافظی قرار گرفته است. آگاه باشید که آخرت نزدیک شده و روی آورده و بانگ آشنایی سر داده است. بدانید که امروز روز مسابقه و فردا روز پیشی گرفتن است. گرو این مسابقه بهشت و پایان آتش است. آیا توبه کننده ای از گناه وجود ندارد که پیش از فرا رسیدن مرگش توبه کند؟ و یا عمل کننده ای که پیش از رسیدن روز تنگدستی و بدبختی اش عمل نماید؟ خداوند، ما و شما را از کسانی قرار دهد که از او بیم دارند و به امید پاداش اویند.

آگاه باشید که امروز، روزی است که خداوند آن را عید قرار داده و شما را

شایسته آن ساخته است. پس، خدا را یاد کنید تا شما را یاد کند، و او را بزرگ بشمارید و تسبیح و تمجید کنید و او را بخوانید تا پاسختان

دهد، و از او آمرزشی بخواهید تا شما را بیامرزد، و در پیشگاه او ناله و نیایش و توبه کنید و به سوی او باز گردید و زکات فطره خود را پردازید که سنت پیامبران و فریضه واجب پروردگارتان است. هر کس [باید] زکات فطره را از سوی خود و همه خانواده اش (مرد یا زن، کوچک یا بزرگ، آزاد یا بنده) جدا کند؛ برای هر نفر: یک صاع از جو، یا یک صاع از خرما، یا نیم صاع از گندم، از درآمد پاك خود با رضامندی.

بندگانِ خدا! یکدیگر را بر نیکی و تقوا یاری کنید و به یکدیگر مهربانی و عطف داشته باشید؛ واجبات الهی را در آنچه به شما فرمان داده است، ادا کنید (همچون: برپا داشتن نمازهای واجب، پرداختن زکات ها، گرفتن روزه ماه رمضان، حجّ خانه خدا، امر به معروف و نهی از منکر، نیکی کردن به زنان و کنیزانتان) و در آنچه شما را از آن باز داشته، از خدا پروا کنید و در پرهیز از: دادن نسبت ناروا به زنان پاك دامن، انجام دادن زشتی ها، شرابخواری، کم گذاشتن در پیمانها و کاستن از وزن، ادای گواهی دروغ، فرار از جنگ، [در ترك همه اینها] از خدا فرمان برداری کنید.

خداوند، ما و شما را با تقوا ننگه دارد و آخرت را برای ما و شما بهتر از این دنیا قرار دهد! همانا بهترین سخن و رساترین پند، سخن خدای متعال است: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ؛ «بسم الله الرحمن الرحيم * قل هو الله أحد*...» تا آخر سوره «.

سپس نشست و برخاست و فرمود:

«خدا را سپاس. او را می ستاییم و از او یاری و آمرزش و هدایت می طلبیم. به او ایمان داریم و بر او تکیه می کنیم و از بدی های خودمان و بدی های کارهایمان، به خداوند پناه می بریم. هر که را خدا هدایت کند، هدایت یافته است و هر که را خدا گم راه کند، هرگز برای او سرپرست هدایتگری نمی یابی. و گواهی می دهم که معبودی جز خداوند نیست، یکتای بی شریک است؛ و گواهی می دهم که محمد، بنده و فرستاده اوست». او باقی خطبه کوتاه در روز جمعه را ذکر کرده است.

3 / 6 دعاء علي بن الحسين بعد الصلاة 2027. بيامبر خدا صلى الله عليه وآله : مصباح المتعبد : كان علي بن الحسين عليه السلام إذا فرغ من صلاة العيدين ، أو صلاة الجمعة استقبل القبلة وقال :

يا مَنْ يَرَحِمُ مَنْ لا- يَرَحِمُهُ العِبَادُ ، يا مَنْ يَقْبَلُ مَنْ لا تَقْبَلُهُ البِلَادُ ، ويا مَنْ لا يَحْتَقِرُ أَهْلَ الحَاجَةِ إِلَيْهِ ، ويا مَنْ لا يُحِبُّ المُلْحِنَ عَلَيْهِ ، ويا مَنْ لا يَجِبُهُ بِالرَّدِّ أَهْلَ الدَّالَّةِ عَلَيْهِ ، يا مَنْ يَجْتَبِي صَغِيرَ ما يُتَحَفُّ بِهِ وَيَشْكُرُ يَسِيرَ ما يُعْمَلُ لَهُ ، ويا مَنْ يَشْكُرُ عَلَى القَلِيلِ وَيُجَازِي بِالْجَزِيلِ ، يا مَنْ يَدْنُو إِلَى مَنْ دَنَا مِنْهُ ، يا مَنْ يَدْعُو إِلَى نَفْسِهِ مَنْ أَدْبَرَ عَنْهُ ، ويا مَنْ لا يُغَيِّرُ النِّعْمَةَ ولا يُبَادِرُ بِالنِّعْمَةِ ، ويا مَنْ يَثْمُرُ الحَسَنَةَ حَتَّى يَنْمِيَهَا ، ويا مَنْ يَتَجَاوَزُ عَنِ السَّيِّئَةِ حَتَّى يُعْفِيَهَا ، انصَرَفَتِ الأَمالُ دُونَ مَدَى كَرَمِكَ بِالحَاجاتِ ، وَامْتَلأتْ بِفَيْضِ جودِكَ أوعيةَ الطُّلُباتِ ، وَتَمَسَّختْ دُونَ بُلُوغِ نَعْتِكَ الصِّفَاتِ .

فَلَكَ العُلُوُّ الأَعلى فَوْقَ كُلِّ عالٍ ، وَالجَلالُ الأَمجدُ فَوْقَ كُلِّ جَلالٍ ، كُلُّ جَليلٍ عِنْدَكَ صَغِيرٌ ، وَكُلُّ شَرِيفٍ فِي جَنبِ شَرَفِكَ حَقيرٌ .

خابَ الوافِدونَ عَلَى غَيرِكَ ، وَخَسِرَ المُتَعَرِّضونَ إِلا لَكَ ، وَضاعَ المُلَمونَ إِلا بِكَ ، وَأجَدَبَ المُتَنَجِّحونَ إِلا مِنْ انْتِجاعِ فَضْلِكَ .

بأبكَ مَفتوحٌ لِلزَّاعِجينَ ، وَجودُكَ مُباحٌ لِلسَّائِلينَ ، وإِغاثَتُكَ قَريبَةٌ مِنَ المُسْتَغِيثينَ ، لا يَخيبُ مِنْكَ الأَمِلونَ ، ولا يَبأسُ مِنَ عَطائِكَ المُتَعَرِّضونَ ، ولا يَشقى بِنِقَمَتِكَ المُسْتَغْفِرونَ ، رِزقُكَ مَبسوطٌ لِمَنْ عَصاكُ ، وَحِلْمُكَ مُعترَضٌ لِمَنْ ناواكَ .

عَادَتُكَ الإِحسانُ إِلَى المُسِيئينَ ، وَشِنتُكَ الإِبقاءَ عَلَى المُعتدينَ حَتَّى لَقَد

عَرَّتَهُمُ أَناتُكَ عَنِ التُّزوعِ ، وَصَدَّهَمُ إِمهالُكَ عَنِ الرُّجوعِ وَإِنما تَأَنَّيتَ بِهِم لِيَقينوا إِلَى امرِكَ ، وَأمهلتَهُم ثِقَّةً بِدوامِ مُلكِكَ ؛ فَمَنْ كانَ مِنْ أَهْلِ السَّعادَةِ حَتَمَتَ لَهُ بِها ، وَمَنْ كانَ مِنْ أَهْلِ الشَّقاوَةِ خَدَلتَهُ لَها ، كُلُّهُم صائِرُونَ إِلَى ظِلِّكَ ، وَأُمورُهُم آئِلَةٌ إِلَى امرِكَ ، لَمْ يَهِنَ عَلَى طوْلِ مُدَّتِهِم سُلطانُكَ ، وَلَمْ يَدْحَضْ لِتَرِكِ مُعاجَلَتِهِم بُرهانُكَ .

حُجَّتُكَ قانِمَةٌ لا تَحولُ ، وَسُلطانُكَ ثابتٌ لا يَزولُ ، فالوَيْلُ الدَّائمِ لِمَنْ جَنَحَ عَنكَ ، وَالخِيبَةُ الخاذِلَةُ لِمَنْ خابَ مِنْكَ ، وَالشَّقاءُ الأَشقى لِمَنْ اغتَرَّ بِرِكَ ، ما أَكثَرَ تَصَدُّقَهُ فِي عَذابِكَ ، وما أَطوَلَ تَرَدُّدَهُ فِي عِقابِكَ ، وما أَبَعَدَ غايَتَهُ مِنَ الفَرَجِ ، وما أَفَنَطَهُ مِنَ سَهولَةِ المَخراجِ ، عَدلاً مِنْ قَضائِكَ لا- تَجورُ فِيهِ ، وَإِصافاً مِنْ حُكْمِكَ لا تَحيفُ عَلَيْهِ ، فَقدَ ظاهَرَ الحُجَجَ ، وَأبليتِ الأَعذارُ وَقَد تَمَدَّتْ بِالوعيدِ ، وَتَلَطَّفَتْ فِي التَّرغيبِ ، وَضَرَبَتِ الأَمثالَ وَأطلَّتِ الإِمهالَ ، وَأخرتْ وَأنتَ مُسْتطيعٌ لِلْمُعاجَلَةِ ، وَتَأَنَّيتْ وَأنتَ مَلِيٌّ بِالْمُبادِرَةِ .

لَمْ تَكُنْ أَناتُكَ عَجْزاً ولا إِمهالُكَ وَهناً ولا إِمساكُكَ غَفلةً ، ولا إِنظارُكَ مُداراةً ، بَل لِيَتكونَ حُجَّتُكَ الأَبْلَغُ ، وَكَرَمُكَ الأَكْمَلُ ، وإِحسانُكَ الأَوْفى ، وَنِعْمَتُكَ الأَتَمُّ ، وَكُلُّ ذَلِكَ كانَ وَلَمْ تَزَلْ ، وَهُوَ كائِنْ ولا يَزولُ .

نِعْمَتُكَ أَجَلٌ مِنْ أَنْ توصَفَ بِكُلِّها ، وَمجدُكَ أرفعُ مِنْ أَنْ يُحَدَّ بِكُنْهِهِ ، وَنِعْمَتُكَ أَكثَرُ مِنْ أَنْ تُحصى بِأسْرِها ، وإِحسانُكَ أَكثَرُ مِنْ أَنْ تُشكَّرَ عَلَى أَقلِّهِ ، وَقَد قَصَرَ بِي الشُّكوتُ عَنِ تَحْمِيدِكَ ، وَفَهَّهَنِي الإِمساكُ عَنِ تَمجيدِكَ ، وَقُصَّارايَ الشُّكوتُ عَنِ تَحْمِيدِكَ بِما تَسْتَحِقُّهُ ، وَنِهايَتِي الإِمساكُ عَنِ تَمجيدِكَ بِما أنتَ أَهْلُهُ ، لا رَغْبَةَ يا إلهي عَنكَ بَل عَجْزاً ، فَهأنذا يا إلهي أؤمُّكَ بِالوفادَةِ ، وَأَسألكَ حُسْنَ الرِّفادَةِ .

فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وآلِهِ ، وَاسْمَعْ نَجوايَ وَاسْتَجِبْ دُعائي ، وَلا تَحْتِمِ يَوْمِي بِخِيبَتِي وَلا تَجْبِهَنِي بِالرَّدِّ فِي مَسأَلَتِي ، وَأَكْرِمِ مِنْ عِنْدِكَ مُنصَرَفِي

وإِلَيْكَ مُنْقَلَبِي ، إِنَّكَ غَيْرُ ضَائِقٍ عَمَّا تُرِيدُ وَلَا عَاجِزٍ عَمَّا تُسْأَلُ ، وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ . (1)

1- .مصباح المتهجد : ص 369 ح 500 ، الصحيفة السجادية : ص 181 الدعاء 46 وفيه «دعاؤه للعيدين والجمعة» .

3 / 6 دعای امام سجّاد پس از نماز

3 / 6 دعای امام سجّاد پس از نماز 2030. عنه صلی الله علیه و آله : مصباح المتهجّد: امام سجّاد علیه السلام ، چون از نماز عید فطر و عید قربان یا نماز جمعه فراغت می یافت ، رو به قبله می کرد و می گفت:

«ای رحمت کننده بر کسی که بندگان به او رحم نمی کنند! ای پذیرای آن که سرزمین ها پذیرایش نیستند! ای آن که نیازمندان درگاهش را کوچک نمی شمارد! ای آن که اصرارکنندگان به درگاهش را محروم نمی کند! ای آن که منت نهندگان بر او را جواب رد نمی دهد! ای آن که کار کوچکی را که به درگاهش هدیه می شود ، برمی گزیند و کار اندکی را که برای او عمل می شود ، پاداش می دهد! ای آن که کار اندک را سپاس می گوید و پاداش فراوان می دهد! ای آن که هر که به او نزدیک شود ، او به وی نزدیک می شود! ای آن که هر که را به او پشت کند ، به سوی خود می خواند! ای آن که نعمت را تغییر نمی دهد و در کیفر شتاب نمی ورزد! ای آن که کار نیک را به ثمر می رساند تا آن را رشد دهد! ای آن که از بدی درمی گذرد تا آن را محو کند! آرزوها از آستان کرم تو حاجت روا برمی گردند و ظرف خواسته ها لبریز از فیض بخشش تو می شود و صفت ها، پیش از آن که به گُنه وصف تو رسند ، گسسته می شوند.

بالا تر از هر بالا ، بالایی والایی توست و بالاتر از هر شکوه ، شکوه والاتر توست. هر بزرگی در پیشگاه تو ، کوچک ، و هر شریفی در کنار شرافت تو ، ناچیز است.

ناکام اند آنان که به غیر تو روی آورند ، و زیانکارند آنان که جز به درگاه تو آیند ، و تبه اند آنان که جز به آستان تو روی آورند و تهی دست اند جز آنان که جویای فضل و احسان تو باشند.

در رحمت به روی خواهندگان باز است و بخشش برای درخواست کنندگان ، ارزان و رایگان ، و فریادرسی ات به پناهجویان ، نزدیک. آرزومندان ، از تو نومید نمی شوند و عطاجویان ، از عطای تو مأیوس نمی گردند و آمرزش خواهان ، از انتقام تو بدبخت نمی شوند. روزی تو برای آن که نافرمانی ات کند ، گشوده است و بردباری تو آن که را با تو دشمنی کند ، شامل.

عادتت نیکی کردن به بدکاران است و سنتت باقی داشتن تجاوزکاران ، تا

آن جا که مدارای تو ، از ترك گناه ، غافلشان می سازد و مدارا کردند ، از بازگشت به سوی تو ، بازشان می دارد ، با آن که مهلتشان داده ای تا به فرمانت باز گردند و چون به دوام فرمان روایی ات اطمینان داری ، فرصتشان داده ای. پس ، هر که اهل سعادت باشد ، فرجام او را به سعادت رسانده ای و هر که از تیره بختان باشد ، او را به تیره بختی وا گذاشته ای. همه به سایه پروردگاری ات خواهند آمد و کارهایشان به فرمان تو برمی گردد. با طولانی شدن زمانشان فرمان روایی ات سست نگشته و درنگ در کیفرشان ، تو را بی برهان و دلیل ، نساخته است. برهان تو پابرجا ، و بی تغییر است و حکومت تو پایدار و بی زوال.

وای همیشگی بر آن که از تو روی گردان شود ، و ناکامی ذلت بار ، بر آن که از درگاه تو ناکام باز آید ، و نگون بختی بدتر ، بر آن که به تو مغرور شود. چه عذاب بسیاری که خواهد چشید و چه زمان طولانی ای که در عذابت خواهد ماند و چه دور است فرجام گشایش برای او و چه یأس آور است خروج آسان از گرفتاری ها برای او! همه اینها ، بر اساس داوری عادلانه توست که در حق او ستم نمی کنی و حکم

منصفانه تو که بر او ظلم نمی کنی؛ چرا که حجت ها را پیایی آورده ای و بهانه ها را از بین برده ای و پیش تر وعید داده ای و از روی لطف ، ترغیب کرده ای و مثال ها زده ای و مهلت ها را طولانی کرده ای و با آن که می توانستی در کیفز شتاب کنی ، به تأخیر انداخته ای و با آن که قدرت بر اقدام داشتی ، مدارا کرده ای.

نه درنگ و مهلت دادنت ، از روی عجز و سستی است و نه خودداری ات ، از روی غفلت ، و نه مهلت دادنت ، از روی سازش؛ بلکه تا حجت رساتر ، بزرگواری ات کامل تر ، احسانت سرشارتر ، و نعمت تمام تر باشد ، و همه اینها پیوسته چنین بوده است و همیشه چنین خواهد بود.

نعمتت ، والاتر از آن است که تمامش توصیف شود و شد کوهت ، والاتر از آن است که به کنهش دست یابند و نعمتت ، بیش از آن است که همه اش به شمار آید و احسانت ، بیش از آن است که به کمترینش سپاس شود. بی زبانی ، مرا از ستایشت باز داشته و جلوگیری ، زبان ستایشم را بسته است. نهایت ، آن که از سپاس شایسته تو سکوت کنم و از تمجید تو ، آن گونه که شایسته آنی ، لب فرو بندم ، نه از روی بی اعتنائی؛ بلکه از روی ناتوانی. اینک ، این منم _ ای خدای من _ که به درگاہت آمده ام و از تو پذیرایی خوب می خواهم.

پس بر محمّد و خاندان او درود فرست و نجوایم را بشنو و دعایم را بپذیر و امروزم را با نومییدی به پایان مبر و به خواسته ام دست رد مزین و بازگشتم را از پیشگاهت ، و برگشتم را به حضرتت ، گرامی بدار! همانا تو در آنچه بخواهی ، دچار تنگنا نمی شوی و از آنچه از تو بخواهند ، ناتوان نیستی و تو بر هر چیز ، توانایی و هیچ قدرت و نیرویی ، جز از خدای والای بزرگ نیست.»

ص: 507

فهرست تفصیلی .

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

